\bookfoldsheets0
MATILDE SERAO
Speranţe
Copertei colecţiei : Wanda Mihuleac
Ilustraţia copertei : Rodica Sora
MATILDE SERAO
ÎL PAESE DI CUCCAGNA
Milano
S. A. Fratelli Teves Editori
MATU-DE SERAO
Speranţe
In româneşte de
ADRIANA LÂZÂRESCU
1984

EDITURA EMINESCU
Bucureşti, Piaţa Scînteii l
Matilde Serao
Speranţe
DUPÂ-AMIAZA, SOARELE PAtrunse în piaţeta Banchi Nuovi. întinzîndu-se de la litografia Cardone la farmacia Cappa şi de acolo, tot prelungindu-se, prelungindu-se, urcă din nou pe toată strada Sânta Chiara, înveselind cu o lumină neobişnuită strada aceea care păstra totdeauna, chiar şi în orele de maximă agitaţie, un aspect glacial, între claustrai şi scolastic. Dar marea forfotă matinală de pe strada Sânta Chiara, a persoanelor care vin din cartierele de nord ale oraşului, Avvocata, Stella, Sân Carlo all'Arena, Sân Lorenzo, îndreptlndu-se spre cartierele din sud; din Porto, Pendino şi Mercato. sau viceversa, după-amiază, încet-încet, descreştea ; acel du-te-vino al trăsurilor, al carelor, al vînzătorilor ambulanţi înceta ; era un ocol continuu al mînăstirii Sânta Chiara, pe străduţa I' Foglia, spre străduţa Mezzocannone, spre Gesu Nuovo. spre Sân Giovanni Maggioro. Veselia soarelui se grăbea să lumineze o stradă acum solitară. Negustorii de pe partea dreaptă a străzii Sânta Chiara •— fiindcă pe partea stingă nu sînt decît zidurile înalte, întunecate şi de nepătruns ale mînăstirii Clarisse-lor — negustori de mobile vechi, prăfuit", de mobile noi meschine şi sărăcăcioase, negustori de stampe colorate şi de oleografii foarte viu colorate, negustori de sfinţi de lemn, de sfinţi de stuc, mîncau, în fundul prăvălioarelor lor întunecoase,

pe un colţ de faţă de masă pătată de vin, ţinînd alături de farfuria mare de macaroane carafa de sticlă verzuie, plina cu vin de Marano şi astupată cu o frunza de viţă de vie răsucită ca un cornet, în chip de dop. Băieţi de prăvălie, aşezaţi pe jos, în pragul magazinului, mîncau pe îndelete dintr-o pline rotundă, ruptă în două, care avea cîte o umplutură acrişoară, de dovlecei prăjiţi şi înmuiaţi în oţet, cu piper şi usturoi ; şi mirosul penetrant şi persistent de roşii care condimentau din belşug macaroanele, de la un capăt la altul al străzii, se adăuga mirosului înţepător de oţet tare alături de toate celelalte mirodenii, excesiv de aromate. De la vreun vînzător de fructe care mai trecea pe acolo, purtînd pe cap un coş de smochine, aproape gol, sau, împingînd un cărucior, încărcat de coşuri unde nu vedeai decît resturi de prune violete, de piersici cu sîmburele lipit de pulpa fructului, negustorii, vînzălorii, băieţii de prăvălie, cu buzele minjite de sosul de roşii sau unse de grăsime, cumpărau fructe de doi soldil ca să-şi încheie prînzul : în faţa litografiei lui Martello, ale cărui maşinuţe de imprimat şi multiplicat cărţi de vizită se potoliseră, doi muncitori, cu un aer grav. tăiau în felii un pepene gălbui ; în timp ce în pragul unei uşiţe, două croitorcse discutau, aşteptînd să treacă vînzătorul de pizza, lipia acoperită cu sos ele roşii, usturoi şi maghiran, coaptă la cuptor şi vîndută pe trei centime, pe cinci centime, şi pe zece centime bucata. H pizzaiuolo- a trecut, îrrtr-adevăr, numai că pe tava de lemn, unsă toată de ulei, pe care o purta sub braţ, nu mai era nici o fărîmă de pizza ; vînduse tot şi el însuşi se ducea să mănînce, jos. in cartierul Porto, unde-şi avea piz~eria. Dezamăgite, (-ele două croitorese se sfătuiră : apoi cea blondă, cu un nimb de aur în jurul delicatului său chip alb. o porni cu acel pas legănat care dă o notă orientală seducţiei femeii napo i urcînd pe strada Sânta Chiara. cu capul plecat ca jrească faţa de arşiţa soarelui, intră pe străduia Agenţiei, lulnd-o spre bodega neagră a cîrciumarului, aproape vizavi de clădirea Agenţiei ; se ducea sa cumpere ceva ele mîncare, pentru ea şi pentru colega sa.

1 soldo : monedă echivalenţă cu cinci centime în sistemul decimal introdus de revoluţia franceză (a. ir.).

2 Vîruător de pizzc (n. tr.).

Străduţa Agenţiei devenise şi ea pustie, după-amiază,

cînd se reîntorc toţi acasă şi în micile ospătarii ca să mănînce, cînd căldura verii creşte, şi creşte, şi începe controra — adică perioada zilei napolitane echivalentă cu siesta spaniolă : masa, repausul, şi somnul oamenilor obosiţi. Tînăra croitoreasă, puţin intimidată de întunericul beciului, de unde venea o duhoare acră de vin, se oprise în prag, strîngînd ochii ; şi se uita în jos, mai înainte de a intra, presimţind parcă primejdia vreunui chepeng ridicat, a unei pivniţe, cu gura neagră deschisă. Dar băiatul de prăvălie al cîrciumarului se apropie de ea ca s-o servească.

— Dă-mi ceva de mîncat cu pîine, — spuse ea, legănîndu-se puţin.

— Peşte prăjit ?

— Nu.

— Puţin baccalâ 1 în sos ?

— Nu, nu, — răspunse ea dezgustată.

— O ciorbă de burtă ?

— Nu, nu.

— Atunci ce doriţi ? — întrebă băiatul, oarecum plictisit.

— Aş vrea... aş vrea carne de trei soZdi s-o mîncăm cu pîine, Nannina şi cu mine, — spuse ea cu o grimasă graţioasă de lăcomie.

— Azi nu gătim carne ; e sîmbătă. Numai ciorbă de burtă, pentru cine nu ne crede... sîmbătă...

— Fie, dă-mi şi baccală, fie, — murmură ea, reprimîndu-şi un oftat.

Se uita curioasă în curtea Agenţiei, în timp ce băiatul dispăruse în adîncimea tenebroasă a pivniţei ca să-i aducâ peştele. Din înaltul cerului pătrundea puţin soare şi în curtea aceea, aurind-o ; şi din cînd în cînd o traversa cîte o umbră de femeie sau de bărbat. Antonietta, tînăra croitoreasă, continua să privească, în timp ce fredona încet cîntec monoton popular, legănîndu-se uşor.

— Iată şi peştele, — spuse băiatul, întorcîndu-se.

1 moruă (gadus morrhua) din familia Gadiformelor, din ape reci din Nord ; merluci ; în general baccală se serveşte afumat sărat, uscat la vînt (n. tr.).

!l pusese pe o farfurioară ; erau patru bucăţi mari care desfăceau în fîşii, într-un-sos roşielic presărat cu multe ;be de piper ; clătinîndu-se, sosul lăsa urme galbene da

lelemn pe marginea farfuriei, de un alb cenuşiu.

— Şi iată şi cei trei soldi murmură Antonielta. seoţîndu-i din buzunar.

Dar rămase cu farfuria în mînă, privind porţia de peşte caro se desfăcea în fîşii în sos.

— Dacă aş lua un loz .de trei numere. — spuse, în timp ce se îndepărta, ţmînd cu grijă farfuria,— aş vrea să-mi potolesc odată pofta de a minca zilnic carne.

- Carne sau macaroane, răspunse, prompt, băiatul, rîzînd.

- Mda : macaroane şi carne, — strigă triumfal croitoreasa, cu ochii mereu aţintiţi asupra farfuriei, ca să ni prelingă sosul pe jos.

— Dimineaţa şi seara ! •— strigă băiatul din prag.

— Dimineaţa şi seara ! — strigă şi Antonietta.

— Trebuie să-ţi pui toate nădejdile în ştrengarul acela — ţipă vesel ucenicul cîreiumarului, arătînd cu ochii înspre curtea Agenţiei.

- Mă întorc mai tîrziu, •— spuse din colţul străzii, croitoreasa. Ţi-aduc farfuria.

Străduţa Agenţiei rămase din nou pustie, multă vreme. Iarna este foarte frecventată, după-amiaza. de tinerii studenţi care ies de la Universitate şi o iau pe scurtătură ca să ajungă la Gesu şi la Toledo : dar era vară şi studenţii erau în vacanţă. Fiindcă se apropia ora. din cînd în cînd mai dădea colţul totuşi cîte un om, de pe strada Sânta Chiara sau de pe Mezzocannone, şi se furişa pe poarta Agenţiei ; unii cu un aer circumspect, alţii prefăcîndu-se indiferenţi.

Printre primii fusese un lustragiu, cu lădiţa lui : un bătrîn cocoşat, şoldiu, care îşi ţinea lâdiţa ridicată pe şoldul mai înalt, încovoiat rău, înfăşurat cu o veche manta lungă şi largă, verzuie, pătată toată, cîrpită toata, cu o şapcă fără vizieră, lăsată pe ochi. în faţa gangului, la intrarea în Agenţie, lustragiul îşi puse lădiţa pe jos, apoi se aşeza şi el alături, ca şi cum ar fi aşteptat muşterii ; dar uită să bată de două ori sec cu peria, pe lemn, ca să-şi cheme clientela : şi cu o listă lungă de bilete de loterie în mînă, pro-



fund absorbit, chipul lui gălbejit şi strîmb, de bâtrîn rahitic, vădea intensitatea unei patimi care îl transfigura ; în timp ce prin fata lui, fiindcă se apropia ora, continua

să treacă lume şi din curte venea un zumzet de glasuri napolitane, unele stridente şi altele timbrate. Un bărbat un muncitor, se opri lîngă lustragiu ; avea în jur de trei-zeci şi cinci de ani, totuşi faţa-i era palidă şi ochii lipsii i de viaţă ; haina aruncată pe spate lăsa să i se vadă cămaşa. de percal colorat.

— Dăm lustru ? — întrebă automat lustragiul, punînd deoparte lista cu biletele de loto.

— Da, e şi cazul ! — răspunse celălalt cu un uşor rîn-jet. — Ce să spun, am o pofta de lustruit pantofii ! Dacă mai aveam azi încă doi sol di aş fi jucat un ultim bilet de loterie la donna Caterina.

— Joc mic ? îl întrebă în şoaptă lustragiul.

— Da : puţin la Guvern si puţin la donna Caterina. Toţi sînt pungaşi, toţi pungaşi, — adăugă apoi muncitorul mestecîndu-şi chiştocul negru şi dînd din cap, cu un de supremă neîncredere.

— Ai socotit-o sărbătoare ziua de azi ? Nu te-ai dus să croieşti mănuşi ?

— Nu mă duc niciodată, sîmbătă. răspunse celălalt. schiţînd un zîmbet vag. Mă duc în căutarea norocului : pînă la urmă tot o să-l găsesc eu, într-o sîmbătă dimineaţă !

— Şi banii de pe o săptămînă cînd îi ici ?

— Ei ! — spuse muncitorul, ridicînd un umăr, - genere vinerea n-arn de luat nimic.

— Şi cum de reuşeşti să joci ?

— Ca să joc găsesc totdeauna. Sora dorinei Cater aceea cu jocul mic, dă bani cu împrumut...

— Cu dobîndă mare ?

— Cinei centime pe o liră, pentru fiecare săptăni

— Nu-i rău, nu-i rău, spuse lustragiul, cu un ;. convins.

— Eu îi datorez şaptezeci şi cinci de lire, — răspunse mănuşarul — şi în fiecare luni se dezlănţuie o furtună. Mă aşteaptă în faţa porţii de la fabrică, ţipă şi înjură. Mi-chele este o adevărată vrăjitoare. Dar ce pot să fac ? în-tr-o bună zi o să cîştig lozul cel mare şi o să-i plătesc...

io

— Şi cu restul cîştigului ce-o să faci ? — întrebă Mi-chele, rîzînd.

_ Ştiu eu ce o să fac ! — exclamă Gaetano, mănuşa-rul. Cu haine noi, cu pană cie fazan la pălărie, în trăsură

cu clopoţei, ne ducem toţi să ne destrăbălăm la Due pulcinelli, la Campo di Mărie...

— Sau la Figlio di Pictro, la Posillipo...

— Sau la Asso di coppe, la Porţiei...

— De la o tavernă la alta...

— Carne şi macaroane...

— Şi vin de Monte di Procida...

— Şi aşa, o viaţă are omul, — încheie filosofic mănusarul, potrivindu-şi haina pe umeri,

— Eu nu fac datorii. — adăugă, după un minut de tăcere, lustragiul.

— Ferice de tine !

— De altfel, nici n-aş găsi pe nimerii să-mi împrumute un ban. Dar mi-i joc pe toţi. N-am familie. Pot să fac tot ce-mi place.

— Ferice de tine ! — repetă Gaetano, al cărui chip se tulburase.

— Trei solăi de dormit, cinci sau sase de mîncare, — continuă lustragiul, — şi nu mă bale nimeni la cap ! Ah, eu n-am vrut să mă însor, eu ! Am patima jocului, şi asta mi-ajunge !

— De-ar crăpa cel ce a mai inventat şi căsătoria ! .blestemă Gaetano, devenind pămîntiu.

Nu mai era mult pînă la ora patru şi curtea Agenţiei se umplea de lume. Pe acel spaţiu, de aproximativ o sută de metri, se îndesea o mulţime de napolitani, discutînd cu vervă, sau asteptînd în tăcere, cu resemnare, privind acolo sus, la etajul întîi, balconul acoperit, unde urma să se facă tragerile. Dar totul era închis acolo sus, trase şi obloanele de lemn, în spatele cristalelor balconului cel mare. Cum venea mereu altă lume, încontinuu, mulţimea ajunsese pînă la zidurile curţii : câteva l'emei, împinse, se înghemuiseră pe primele trepte ale scării ; cîte una, mai ruşinoasă, se ascundea sub balcon, pe lîngă pilaştrii care-l susţineau, rezemîndu-se de uşa închisă a unui grajd mare. O femeie, încă tînără, cu chipul palid şi seducător, deşi trecut, cu ochii mari negri puţin melancolici, puţin ciu-



daţi, cu cearcăne vineţii, cu coada groasă, neagră, desfăcută pe spate, se cocoţase pe un bloc de piatră, părăsit, în curtea aceea, poate încă de pe vremea cînd fusese construită sau restaurată clădirea ; şi de acolo, slabă moartă, în-

rochia ei de lînă amestecată cu bumbac, revopsită neagră, care-i făcea o sută de cute pe pieptul slab, şi pe şolduri îegănîndu-şi un picior într-o cizmă ruptă şi scîlciată, ric cîndu-şi pe umeri, din cînd în cînd, un şal sărăcăcios, el revopsit în negru, domina mulţimea, privind-o cu ocl ei abătuţi" şi trişti. Toată mulţimea aceea era alcătuit numai din oameni sărmani : cîrpaci care-şi încheiaseră li crul, pe mescioara din maghernita unde şi locuiau, îşi suciseră şorţul de piele vîrîndu-l sub curea, şi cu mîneci de la cămaşă suflecate, cu şapca pe ochi, rumegau în minte' numerele jucate, cu o mişcare imperceptibilă a buzelor ; servitori fără lucru, care în loc să-şi caute un stăpîn, îşi cheltuiau ultimele lire de pe paltonul de iarnă amanetat. visînd la cele trei numere cîştigătoare care să-i prefacă din servitori în stăpîni, în timp ce o contracţie de nerăbdare le schimonosea faţa palidă, nerasă, cu barba crescută fără noimă : birjari care-şi lăsaseră trăsura în grija cumătrului, fratelui, fiului şi aşteptau cu răbdare, cu mîinile în buzunar, cu aerul flegmatic al birjarului obişnuit să-şi aştepte ore în şir plimbăreţul ; misiţi de camere mobilate, misiii de slujnice, care în timpul verii, după plecarea străinilor şi a studenţilor, lîncezeau pe scaune, Ungă tabelele lor cu anunţuri, ceea-- ce însemna, de fapt, toată prăvălia lor. pe la colţurile străduţelor Sân Sepolcro, Taverna Penta, Trinită degli Spagnuoli, acum, după ce jucaseră ceva parale, sustrase din hrana zilnică, neavînd treabă, leneşi, veneau să asiste la extragerea lozurilor ; erau muncitori cu braţele, din domeniul micilor meşteşuguri napolitane, care după ce-şi lăsaseră munca lor aspră şi prost retribuită, strîngînd în buzunarul descusut al vestei biletul de cinci soldi sau mănunchiul de bilete de la jocul mic, veniseră să palpite în f,aţa acelui vis, care putea deveni o realitate ; erau oameni şi mai nefericiţi, adică toţi cei ce trăiesc la Napoli nici măcar de pe o zi pe alta, ci de pe o oră pe alta, încercînd i'cl de fel de munci, buni la toate şi incapabili, din cauza unei soarte potrivnice, să-şi găsească o muncă sigură şi remunerată, nefericiţi fără casă,



•\ adăpost atît de ruşinos de zdrenţăroşi şi de murdari, renunţînd pînă şi la piine, în- ziua aceea, doar ca să poată

juca un bilet la loterie, pe figura cărora se citea dubla amprentă a foamei şi a deznădejdii.

In mulţime, se distingeau şi cîteva femei ; femei neglijente, fără vîrstă, ca şi fără frumuseţe ; slujnice fără serviciu, soţii de jucători îndîrjiţi, jucătoare ele înseşi, muncitoare concediate, şi printre toate, chipul palid şi atrăgător al Carmelci. cea aşezată pe blocul de piatră, un chip veştejit, cu ochii mari obosiţi şi îndureraţi.

Mai tîrziu, cînd nu mai era mult pînă la ora extragerii, şi cînd se înteţise gălăgia, printre puţinele feţe palide de femei şi rochiile zdrenţuite de percal decolorat, de prea mult spălat, a apărut şi o siluetă de femeie foarte diferită de celelalte. Era o femeie din popor, înaltă şi voinică, cu obrazul brun foarte fardat, cu părul şaten ridicat în creştet, pieptănat cu multă grijă şi cu breton, pe fruntea îngustă, care avea chiar o umbră de pudră ; cerceii grei cu perle care nu erau perfect rotunde, de un alb-verzui. îi trăgeau loburile într-atît, încît fusese nevoită să-i fixeze, pe deasupra urechilor, cu un şiret de mătase neagră, de teamă să nu-i rupă lobul urechii ; un lanţ de aur cu un medalion masiv de aur îi atîrna pe vestuţa de muselină albă, brodată toata şi cu garnituri de dantelă : din cînd în cînd, îşi ridica pe i meri un şal negru, transparent, de mătase creponată, arătîndu-şi mîinile, cu degetele încărcate de inele masive ae aur pînă la jumătatea celei de a doua falange. Privirea o avea serioasă şi liniştită, cu un uşor aer de insolenţă, gura strînsă exprima severitate ; dar străbătînd mulţimea, ducîndu-se să se aşeze pe a treia treaptă a scării, ca să vadă şi să audă mai bine, ea păstra acea înclinare a capului, tipică femeilor din popor napolitane, puţin cochetă, puţin mistică, şi mai păstra şi acea ondulare a trupului, atît de seducătoare sub şal, pe care burghezele napolitane o pierd imediat în rochiile de modă franceză. Totuşi, în ciuda simpatiei spontane pe care o stîrnea chipul acela feminin, trecerea ei a provocat în mulţime un murmur aproape ostil şi o mişcare parcă de repulsie. Ea a răspuns cu un gest dispreţuitor, ridicînd din umeri ; şi a rămas singură, în picioare, pe a treia treaptă, ţinînd şalul ridicat pe spate şi mîinile încărcate de inele



încrucişate pe pîntec. Murmurul mai continuă ici-colo ; ea privi mulţimea de două-trei ori, cu seninătate, ba chiar cu

mîndrie. Zumzetul înceta : pleoapele femeii clipiră, două-trei ori, ca de un orgoliu satisfăcut.

Dar, în sfîrşit, dintre toate celelalte, Carmela cu chipul ofilit şi ochii mari îndureraţi, demna Concetta cu degetele pline de inele şi cu bretonul pudrat, Concetta, frumoasa, voinica şi bogata cămătăreasă, sora dorinei Caterina, sora deţinătoarei jocuhn mic, mai presus de mulţimea din curte, din gang, de pe stradă, se deosebea chipul unei femei, atrăgînd cel puţin o privire a lumii ajunată acolo. Era femeia de la balconul primului etaj al palatului Agenţiei, care stătea în spatele balustradei ; aşezată lateral, i se vedea profilul cum se apleca şi se ridica ritmic. pe angrenajul lucios al unei maşini de cusut Sin{jer ; în tirnp ce piciorul, ieşind din fusta modestă de percal albastru cu poauri albe, apăsa cadenţat pe pedala de fier, care se lăsa si se înălţa, cu o mişcare uniformă, în zumzetul glasurilor, şi al discuţiilor de la un capăt la altul al curţii, şi în tîrşîitul picioarelor, trilul surd al maşinii de cusut se pierdea ; dar pe fundalul umbros al balconului, figura lenjeresei se contura perfect din profil, ca şi mîinile care duceau bucata de pînzâ albă sub acul săltăreţ, în sus şi în jos, al marinii şi piciorul care apăsa neobosit pe dală, şi capul care se ridica şi se apleca pe lucru, fără vioiciune, dar şi fără oboseală, continuu. Din profil se vedea un obraz delicat, delicat trandafiriu şi o coadă groasă şatenă, modest aranjata şi strlnsă simplu pe cea se vedea colţul unei guri fine şi umbra pe care genele lungi, lăsate în jos, o aruncau pe pometţii obrajilor. oră de cînd mulţimea se înghesuia în curte, tinăra reasă nu privise decît de vreo două ori în jos, a, c'ite o scurtă ochiadă indiferentă, şi lăsîndu-şi apoi . privirea pe angrenajul lucios al maşinii, ducînd umîinile bucata de pînză, ca să tragă cusătura c'n dreaptă. Nimic nu o sustrăgea lucrului ei, nici glav,;. înfuriate, nici exclamaţiile dinamice, nici murmurul, nici zgomotul crescînd de paşi ai mulţimii ; nu privise niciodată spre terasa acoperită, unde în curînd avea să se înceapă extragerea. Lumea o privea de jos, pe delicata şi neobosita lenjereasă, dar ea îşi continua liniştită lucrul, c.:< şi cum



i măcar un ecou din patima aceea, atît de tainică dar atît de vădită, n-ar fi ajuns pînă la ea ; ea părea atît de

departe, atît de rezervată, atît de absorbita într-o lume absolut desprinsă, diferită, pe care fantezia o putea presupune ni ai degrabă o închipuire decît o realitate, mai degrabă o figură imaginară decît o persoană vie.

Dar, deodată, un strigăt lung de satisfacţie izbucni din pieptul mulţimii, diversificat pe toate tonurile, ridicat pînă ia notele cele mai acute şi apoi coborînd pînă la notele cele mai grave ; uşa terasei mari se deschisese. Lumea care aştepta în stradă încercă să pătrundă în gang, cea din gang se îngrămădi în curte ; strinşi toţi ca într-o menghină, cu fetele ridicate şi cuprinse de o curiozitate nestăvilită, de o nelinişte fără seamăn. O tăcere deplină. Şi privind bine, privind bine. după mişcarea buzelor unor femei, se vedea că se rugau ; în timp ce Carmela, fata cu atrăgătorul chip fanat, cu ochii negri infinit de trişti, se juca cu un şiret negru de la gît, de care erau agăţate un medalion cu Fecioara Măria îndurerată şi un mic corn de coral. Tăcere generală ; de aşteptare, de amorţire. Pe terasă doi uşieri ai Loteriei Naţionale aşezaseră o mesuţă lungă şi îngustă acoperită cu un covoraş verde ; şi în spatele mesuţei trei scaune mari, pe care să stea cele trei autorităţi, un consilier de prefectură, directorul Loteriei din Napoli şi un reprezentant al Primăriei. Pe o altă mesuţă a fost aşezată urna, pentru cele nouăzeci de numere. E mare urna ; toată făcută dintr-o plasă metalică, transparentă, în formă de lâmîie, cu unele fire de alamă, întinse de la un capăt la altul înconjurînd-o aşa cum cercurile meridianului înconjoară pămintul ; fire subţiri şi lucioase care-i asigură rezistenţa fără a-i împiedica perfecta transparenţă. Urna este suspendată în aer, între două suporturi de alamă ; pe un suport este fixată o manivelă, tot metalică şi cînd e îrtită, învîrteşte repede toată urna pe axul ei. Cei doi uşieri care aduseseră tot acest material, afară pe terasa, erau bătrîni, cu spatele uşor încovoiat, parcă somnolenţi. cele trei autorităţi, în pardesie şi jobene, păreau plicti- : şi somnolente, aşezîndu-se în spatele mesuţei : astfel era consilierul de prefectură cu mustăţile vopsite cîndva r-un negru puternic, dar care părea să se fi decolorat cafeniu, pe chipul brun lucios şi somnoros ; astfel şi



secretarul care era un tînăr cu bărbuţa neagră. Toţi mişcau lent, cu mişcări măsurate, cu o precizie de ai

mate, încît un om din popor strigă din mulţime :
— Haide, începeţi odată !
Se lăsă din nou tăcere ; dar un mare val de emoţie se porni odată cu apariţia băiatului care urma să extragă din urnă numerele cîştigătoare.
Era un băieţaş îmbrăcat în uniforma bej a Azilului săracilor, un biet orfan din Serai, cum numeau napolitanii azilul acelor creaturi părăsite, un biet fiu al Seraiului fără mamă şi fără tată, sau fiul unor părinţi care din cauza mizeriei sau a cruzimii îşi părăsiseră progenitura. Băiatul, ajutat de unul dintre uşieri, îşi îmbrăcă peste uniforma de fiu al Seraiului o hăinuţă de lînă albă ; o beretă albă, tot de lînă, i se puse pe cap, deoarece legenda Loteriei vrea ca micul inocent să fie îmbrăcat în culoarea albă a inocenţei. Apoi se sui sprinten pe un scaun ca să ajungă Ia înălţimea urnei. De jos mulţimea fremăta în tumult :
— Frumuşel băiatul ; frumuşel băiatul !
— Fii binecuvîntat !
— în tine-mi pun nădejdea şi în sfîntul losif !
— Fecioara să-ţi binecuvînteze mîinile !
— Binecuvîntat ! Binecuvîntat !
— S-ajungi bătrîn, sfînt şi bătrîn !
Fiecare îi spunea cîte ceva. o urare, o binecuvîntare, o dorinţă, o invocare duioasă, o rugă. Copilul tăcea, privind, cu mînuţa sprijinită pe plasa metalică a urnei ; şi puţin mai departe, sprijinit de coloana balconului, era un alt copil al Seraiului, foarte serios, în ciuda obrajilor îmbujoraţi şi a părului blond tăiat pe frunte ; era băieţaşul care avea sa extragă numerele «îmbăta viitoare şi care venea acolo ca să înveţe, să se obişnuiască cu manevra extragerii şi cu strigătele mulţimii. Dar nimeni nu se uita la el ; miile de exclamaţii ale lumii se adresau celui îmbrăcat în alb, celui din ziua aceea : era sufletul inocent al copilului îmbrăcat în alb cari? slîrnea zîmbete de duioşie, care făcea să înlăcrămeze de emoţie toată mulţimea aceea de fiinţe chinuite şi încrezătoare numai în zeiţa Fortuna. Unele femei îşi ridicaseră în braSe propriii lor copii, ţinîndu-i spre micul fiu al Seraiului. Şi glasurile, duioase, pătimaşe, sfîşîate, continuau :
— Pare un mic sfînt loan. aşa pare !
-— Fie ca tu să ai parte numai de har divin, dacă-mi aduci acest har !
— Suf etul mamii, tare-i scump !
Brusc, situaţia a luat alt curs. Unul din uşieri lua nu-

mărul de pus în urnă, îl arăta desfăcut poporului, anunţîndu-l cu glas clar, îl trecea celor trei autorităţi care-şi aruncau asupra lui o privire fugară, distrată. Unul din cei trei, consilierul de prefectură, închidea numărul într-o cutie rotundă, al doilea uşier îl trecea băiatului îmbrăcat în alb care-l arunca imediat în urnă, prin micuţa gură de metal deschisă. Şi fiecare număr anunţat provoca exclamaţii, strigăte, rînjete, rîsete. Şi fiecare număr era interpretat de popor după explicaţia scoasă din Libro dei sogni( sau din Srnorfia 2 sau din legenda populară care se propagă fără cărţi şi fără ilustraţii, şi se rîdea în hohote, povesteau glume picante, se auzeau exclamaţii de teamă sau de spe-^ ranţă : totul acompaniat de o rumoare confuză, ca şi cum ar fi fost corul în surdină al acelei furtuni.

— Doi !

— ...copila !

— ...scrisoarea !

— ...dă Doamne, să-mi iasă scrisoarea asta !

— Cinci !

— ...mîna !

— ...să-l ia naiba pe cel ce-mi vrea răul !

- Opt!

- ...sfînta Fecioară, Maica Domnului !

Dar după fiecare zece numere, închise în cutiuţele lor rotunde, bcjulii, de îndată ce erau aruncate în urnă de micuţul orfan din Serai, îmbrăcat în lînă de un alb imaculat, al doilea uşier închidea gura urnei şi, învîrtind manivela de metal, îi imprima o rotire pe propriul ax, făcînd

1 Cartea Viselor (n. ir.).

2 Manual folosit la jocul de loto, conţinînd valoarea numerică de la l la 90 de ilustraţii inspirate din vise sau din diverse evenimente. Denumirea derivă de la Morfew (mitologie) zeul somnului «n. tr.). F



să se roşiogolească numerele, sa danseze, să salte. Şi de jos se str;ga :

— învîrteşte, învîrteşte, unchiaşule !

— încă o rotire, pentru mine !

— învîrteşte exact pe gustul meu !

Cei ce făcuseră prognosticuri la loterie, cabaliştii, nu vorbeau şi nici nu priveau învârtirea urnei ; pentru ei nu

exista,nici pruncul neprihănit, nici sensul numerelor, nLi învîrtirea, lentă sau vioaie, a marii urne metalice ; pentru ei nu exista decît Cabala ', Cabala obscură şi totuşi foarte clară, marea fatalitate, dominantă, atotguvernatoare, care ştie tot, care poate tot şi care face tot, fără să i se poată opune nici o altă putere, umană sau divină. Numai ei tăceau, gînditori, concentraţi, ba chiar dispreţuitori faţă de zarva aceea puternică populară, absorbiţi într-o lume spirituala, mistică, aşteptând cu o profundă certitudine.

— Treisprezece !

— ...luminările !

— luminarea cea groasă, luminarea cea mare, sa stingem această luminare !

— ...s-o stingem, s-o stingem ! — murmura corul.

— Douăzeci şi doi !

— ...nebunul !

— ...nebunaticul !

— ...ca tine !

— ...ca mine !

— ...ca cel ce joacă orbeşte la loterie !

Lumea se entuziasma frenetic. Un freamăt îndelung străbătea mulţimea care se legăna ca şi cum ar fi agitat-o însăşi mişcarea stranie a valurilor mării. Femeile, mai ales, deveniseră nervoase, fără astîmpâr, strîngîndu-şi copiii în braţe atît de tare, încît să le pălească faţa şi să-i facă să plîngă. Carmela, aşezată pe blocul de piatră, avea mîna încleştată pe medalionul cu Maica Domnului şi pe micul corn de coral ; ăonna Concetta, cămătăreasă, uita să-ş i mai ridice şalul de crepon negru care-i cădea pe şoldurile viguroase, în timp ce buzele aveau un uşor tremur. Şi era

1 Tehnică populară de a ghici viitorul prin mijlocirea scrisorilor, numerelor şi a figurilor ; cabala loteriei, arta de a face prognosticuri, presupune ghicirea numerelor ce urmează a fi extrase prin operaţii aritmetice (n. tr.).



sufocat, sufocat trilul surd al maşinii de cusut, din balconul de la etajul în ţii ; nimeni nu se mai gîndea la neobosita ienjereasă. Febra mulţimii napolitane, în iminenţa visului care era pe punctul de a deveni realitate, devenea din ce în ce mai acută, provocînd o tresărire şi mai vie şi mai îndelungă, ori de cîte ori era strigat un număr îndrăgit de popor, un număr simpatic :

— Treizeci şi trei !
— ...anii lui Cristos !
— ...anii Săi !
— ...ăsta iese !
— ...nu iese !
— ...veţi vedea că iese !
— Treizeci şi nouă !
— ...spînzuratul !
— ...de gît, de gît !
— ...aşa trebuie să văd pe cine spun eu !
- ...strînge, strînge manivela !

Imperturbabili, pe terasă, autorităţile, uşierii, băiatul îmbrăcat în alb, îşi continuau acţiunea, ca şi cum tot tumultul acela al mulţimii n-ar fi ajuns pînă la urechile lor ; doar celălalt copil, prima dată în faţa acelui spectacol extravagant1, se uita jos, de la balustradă, uluit, palid, cu buziţele lui roşii umflate, de parcă ar fi vrut să plîngă ; mic suflet inconştient şi rătăcit în vîrtejul patimei oarbe omeneşti. Pe terasă, operaţia înainta cu cel mai mare calm : şi la fiecare alt gruip de cîte zece numere puse în urnă, uşierul o învîrtea şi mai mult, i'ăcînd să danseze şi să salte bilele jucăuşe în plasa transparentă de metal.

Nu se .schimba nici un cuvlnt. acolo sus, nici un zîmbet : febra rămînea la nivelul omenirii din curte, nu se ridica plnă la etajul întîi. Acum, jos, persoanele cele mai se- • noase rîdeau în hohote spasmodice, dar cu glas scăzut, dădeau din cap ca şi cam li s-ar fi transmis patima în forma ei cea mai gălăgioasă. Operaţia părea să se apropie grăbit de final Numerele şaptezeci şi cinci, numărul lui Pulc'mclla ' şi şaptezeci şi şapte, cel al diavolului au fost întâmpinate cu noi strigăte ; dar lungi, foarte lungi aplauze

1 Mască napolitană d:n Commedia dell'arte, prototipul netotului (n t/'.K



au salutat numărul nouăzeci, ultimul număr, în primul rînd pentru că era ultimul, apoi pentru că nouăzeci este un număr extrem de simpatic ; nouăzeci înseamnă teamă ; nouăzeci înseamnă marea ; nouăzeci înseamnă popor ; şi pe lîngă astea mai are alte cinci sau şase semnificaţii, toate populare. Toţi cei din curte, bărbaţi, femei, copii aplaudau pe măreţul nouăzeci care este omega al loteriei. Apoi, deodată, ca

prin farmec, s-a aşternut o tăcere adîncă ; toate acele trupuri, toate feţele, au încremenit — mulţimea aceea nemaipomenită şi agitată părea pietrificată în sentimente, în cuvînt, în gesturi, în expresie.

Primul uşier, care anunţase cele nouăzeci de numere, sprijini de balustradă o tăbliţă de lemn, lungă şi îngustă, cu cinci despărţituri goale, aidoma tăbliţei acelor' bookmakers 1 de la curse, în timp ce celălalt uşier efectua ultimele învîrtiri de manivelă ale urnei umplute cu nouăzeci de numere. Tăbliţa era întoarsă spre mulţime. Apoi. consiliera] agită un clopoţel ; rotirea urnei încetă ; al treilea uşier îl legă la ochi pe copilul îmbrăcat în alb : acesta îşi cufundă vioi mînuţa în urna deschisă şi căută o clipă, nurnai o clipă, extrâgînd imediat o cutiuţă rotundă cu numărul respectiv. In timp ce biluţa trecea din mină în mină, jos, din piepturile acelea pietrificate, din gurile acelea pietrificate, ieşi un suspin posomorit, întunecat, plin de îngrijorare.

— Zece, — strigă uşierul, anunţînd numărul e: punîndu-l imediat în prima căsuţă.

Murmur şi agitaţie în mijlocul mulţimii ; toţi >. speraseră în prima tragere erau dezamăgiţi.

Un nou sunet de clopoţel : copilul îşi vîrî ?. doua oară mînuţa delicată în urnă.

— Doi, strigă uşierul, anunţînd numărul extras şi punîndu-l în a doua despărţitură.

,, La murmurul crescînd se adăugă şi cîte o înjurătură înăbuşită ; toţi cei care jucaseră la a doua tragere erau dezamăgiţi : toţi cei care speraseră să cîştige patru numere erau dezamăgiţi ; toţi cei care jucaseră un mare terna s?cco 2 începuseră să se teamă de-a binelea de o mare dez-

1 Agenţi de pariuri (engl) (n. tr.).

2 La loto, joc de trei numere în grup. cu excluderea unui ambo (grup de două numere) care extrase la aceeaşi rotire a unici dau dreptul la un cîştig (n. tr.).



e. Astfel că, în clipa cînd mînuţa copilului pătrunse u a treia oară în urnă, se auzi ici-colo cîte un strigat de mare nelinişte :

— Caută bine, alege bine, copile !

—. Optzeci şi patru, strigă uşierul, anunţînd numărul şi plasîndu-l în cea de a treia despărţitură.

Izbucni un ţipăt puternic de indignare, însoţit de înju-

rături, vaiete şi exclamaţii colerice şi dureroase. Acest al treilea număr, rău, era decisiv pentru tragere şi pentru jucători. Cu optzeci şi patru erau dezamăgiţi toţi cei ce jucaseră la prima, la a doua şi la a treia tragere, erau dezamăgiţi toţi cei ce jucaseră grupul de cinci, de patru şi de trei numere, terno şi terno secco, speranţa şi bucuria poporului napolitan, speranţa şi dorinţa tuturor jucătorilor, de la cei mai îndîrjiţi pînă la cei care joacă o singură dată, din întîmplare : grupul de trei numere — terno — care este cuvîntul fundamental al tuturor acelor dorinţe, al tuturor acelor nevoi, al tuturor acelor necesităţi, al tuturor acelor mizerii. Un cor de blesteme se ridica de jos, împotriva ghinionului, împotriva soartei potrivnice, împotriva Loteriei şi împotriva celor ce cred în ea, împotriva guvernului, împotriva nenorocitului de băiat care avea o mînă atît de nenorocită. Orfelinul, orfelinul : strigau de jos, ca să-l insulte, arătîndu-i pumnul. Copilul nu se întoarse, rămînînd încremenit şi cu ochii plecaţi ; de la al treilea la al patrulea număr trecuseră două-trei minute, ca de altfel în fiecare săptămînă : al treilea număr era expresia înfricoşătoare a infinitei dezamăgiri populare.

- Şaptezeci si cinci, — anunţă cu glas mai slab uşierul, punînd numărul extras în a patera despărţitură.

Printre vocile înfuriate care nu se mai potoleau, se auzi şi cîte un fluierat de răzbunare, înjurăturile plouau asupra capului copilului : dar cele mai mari blesteme erau împotriva Loteriei, la care nu se poate ciştiga niciodată, unde totul e aranjat ca t-ă nu cîştige nimeni, niciodată, niciodată, mai ales cei săraci.

— Patni~cci şi trei — încheie cu anunţatul uşierul, aşe-7Înc! la locul lui al cincilea şi ultimul număr.

Si un ultim suflu de mmie în mijlocul mulţimii ; nimic altveva. într-o clipă, de pe terasă dispăru toată maşina rece



a Loteriei : dispărură cei doi copii, cele trei autorităţi, urna cu cele optzeci şi cinci de numere şi piedestalul ei, dispărură mesutele, scaunele, uşierii, şi se închiseră şi uşile de cristal ca şi obloanele terasei, într-o clipă. Singură, dreaptă, sprij uiită de balustrada rămase doar cruda tabelă, cu cele cinci numere ale sale. marea fatalitate, marea deziluzie.

Cu multă lentoare, cu durerea în suflet, oamenii părăseau curtea. Asupra celor mai exaltaţi în patima jocului

suflase vîntul de jale şi-i abătuse, de-si simţeau braţele şi picioarele tăiate, gura amară de parcă le venise fierea în ea ; cei ce-şi jucaseră toţi banii, în dimineaţa aceea, nemaisimţind nevoia nici să mănînce, să bea, să fumeze, hrănindu-se din plin cu viziunile belşugului imaginar, visînd pentru seara aceea de sîmbătă şi pentru duminică şi pentru toate ziele următoare o îmbuibare nemaipomenită de prînzuri săţioase şi bogate, devorate în închipuire, îşi ţineau fără vlagă manile în buzunarele goale, şi în ochii lor mîhniţi se oglindea durerea fizică, infantilă, a celui ce simte primele crampe ale foamei şi nu are, ştie că nu poate avea, pîinea cu care să-si potolească stomacul : alţii, mai nebuni, prăbuşiţi de la înălţimea speranţelor lor într-o clipă, simţeau acel lung minut de nebunie chinuitoare, cînd nu vrei să crezi nenorocirea şi ochii capătă acea privire rătăcită care nu mai vede forma lucrurilor în timp ce buzele bîlbîie cuvinte incoerente — şi aceşti nebuni disperaţi îşi mai aveau încă ochii pironiţi asupra tabelei cu cele cinci numere, de parcă nu se puteau convinge încă de adevăr, şi în mod mecanic confruntau cele cinci numere cu lunga listă albă a biletelor lor de loterie : nici cabaliştii, în fine,, nu plecau încă de acolo, discutînd între ei, ca nişte filosofi, ca nişte logicieni, concentraţi întruna în înalta matematică a loteriei. unde trăiesc figurile, cadenţele, triplele, raţiunea algebrică a pătratului maltez şi nemuritoarele elucubraţii ale lui Rutilio Benincasa.

Dar în cei ce plecau, ca şi în cei ce rămîneau pironiţi acolo, din cauza patimei lor, în cei ce discutau cu furie, ca şi în cei ce-şi plecau capul, vlăguiţi, deznădăjduiţi, fără o umbră de putere de a reacţiona şi de a gîndi, mîhnirea profundă, deşi se manifesta diferit, avea aceeaşi substanţă adîncă, intensă, care făcea să le sângereze cea mai intimă fibră, în intenţia de a distruge însuşi izvorul existenţei.

22

Lustragiul Michtle, schilodul, stînd tot pe jos, cu lădiţa lui neagră intre picioarele strîmbe, auzise numerele extrase fără să se ridice, ascuns în spatele oamenilor care se îngrămădeau. Acum, în timp ce mulţimea se retrăgea încet-îneet. el stătea cu capul lăsat pe piept şi coloritul gălbui de pe chipul lui de bătrîn rahitic devenise verde, de parcă i s-ar fi revărsat toată fierea în creier.

— Nimic ? — întrebă o voce surdă lîngă el.

Michele îşi ridică maşinal ochii cenuşii cu pleoapele roşii şi-l văzu pe Gaetano, mănuşarul, care vădea pe chipul său decolorat deprimarea exaltaţilor dezamăgiţi.

— Nimic, — răspunse scurt lustragiul, plecîndu-şi din nou ochii.

— Şi eu tot nimic. Ai cumva cinci sau şase soldi, din întîmplare, cumetre ? Ţi-i dau înapoi luni.

— Cine să mi-i dea şi mie ? Dacă ai zece, facem cîte cinei pentru fiecare — murmură disperat lustragiul.

— Adio, cumetre, spuse mănuşarul, cu un glas aspru.

— Adio, cumetre, —i răspunse, pe acelaşi ton, lustragiul schilod. Dr.r în timp ce Gaetano se îndepărta, pe poarta cea mare, trecu pe lîngă el, serioasă, lentă, cu ochii în jos, dorvna Concetta, cu lanţul de aur care i se legăna pe piept şi cu mîînile încărcate de inele.

- Ai cîştigat ceva, Gaetano ? — întrebă ea. cu un zîmbet abia schiţat.

—i Am cîştigat pe dracu să mă ia ! — strigă el, exasperat că o vede lîngă el pe cămătăreasă care-i amintea de toată mizeria lui, exasperat de întrebare în clipa aceea.

— Bine, bine, — replică ea, cu răceală. Ne vedem luni, nu uita.

— Nu uit, nu. vă am în suflet, ca pe Maica Domnului — îi strigă el, cu o voce şuierătoare.

Ea se depărta dînd din cap. Nu venea acolo pentru propriile-i interese, fiindcă ea nu juca niciodată ; şi nici ca să-şi chinuie vreun datornic, cum era Gaetano ; venea în locul surorii ei, donna Caterina, deţinătoarea jocului mic, care nu îndrăznea să se prezinte acolo, în public. Donna Caterina îi comunica surorii sale numerele de care aceasta se temea cel mai mult, adică cele care fuseseră jucate mai



mult la ea, şi pentru care ar fi trebuit să plătească sume mai mari ; dacă ieşeau aceste numfre teinule, a1 donna Concetta trimitea repede un băiat la soră-sa, care era pregătită să fugă ca să nu-i plătească nici unuii> Pînă acum, donna Caterina, de ti"\i ori dăduse faliment în acest fel. cu banii numerelor jucate în buzunar, o dată fugise la Sânta Măria di Capua. o dată la Gragnano, o dată la Nocera dei Păgâni, rămînînd acolo cîteva luni ; şi avusese curajul să se reîntoarc^, rnfruntîndu-i pe jucătorii dezamăgiţi, de unii scăpînd cu îndrăzneală, altora dîndu~!c cîţiva soldi,

deschizînd din nou jocul, în timp ce cei furaţi, cei escrocaţi, cei dezamăgiţi, se întorceau la ea, incapabili s-o denunţe, cuprinşi din nou de febra jocului, sau ţinuţi la respect de donna Concetta căreia îi datorau mai toţi bani ; şi speculaţia continua, banii treceau de la o soră la alta, de la deţinătoarea jocului mic care ştia să falimenteze la timp, la cămătăreasă care îndrăznea să-i înfrunte pe cei mai rău intenţionaţi dintre datornicii ei.

Nici fuga asta nu era considerată ca un delict, ca un furt, de donna Caterina şi de clientela ei ; oare, în stil mai mare, nu face întocmai şi guvernul, care a încredinţat o zestre de şase milioane pentru fiecare tragere şi pentru fiecare roată din cele opt, şi cînd, printr-o foarte rară combinaţie, cîştigurile ar depăşi cele şase milioane nu falimentează şi guvernul, diminuînd entitatea cîştigurilor ? On, dar în ziua aceea nu era nevoie ea donna Caterina să falimenteze, să fugă ; numerele extrase erau atîl de rele, încît poate că nu cîştigase nici unul din jucătorii ei ; şi donna Coneetta urca încet-încet pe strada Sânta Chiara, fără să se grăbească, ştiind că sîmbăta aceea era dezastruoasă pentru întreg Napoli care juca la loterie, pregălindu-se pentru bătăliile ei de cămătăreasă do luni. Treceau pe lingă ea toate acele creaturi nefericite, cu speranţele înfrînte ; şi ea dădea din cap, cu înţelepciune, faţă de aberaţiile acelea umane, adunîndu-şi capetele şalului de mătase creponată neagră în mîinile încărcate de inele. O femeie care venea iute pe strada în pantă, tîrînd după ea o fetiţă şi un băieţel, şi ţinînd în braţe un prunc de alăptat, o atinse uşor, trecu mai departe şi intră în curtea Agenţiei, unde mai rămăseseră cîteva persoane.



Era o femeie foarte sărăcăcios îmbrăcată, cu o rochie ele percal atît de zdrentăroasă şi de murdară, că stîrnea milă şi dezgust ; cu o fîşie de şal de lînă destrămat, la gît ; si atît de suptă la faţă, atît de consumată, cu dinţii atît de negri şi cu părul atît de rar, de n-ai fi zis că ar fi ai ei cei trei copii, nezdrenţăroşi şi nici murdari, chiar frumuşei. Pruncul de alăptat, cam slăbuţ, îşi lăsa capul pe umăr ca să doarmă ; dar sărmana de ea era atît de agitată, încît nr mai ei a atentă la sugaci. Şi văzîndu-şi son, pe Carmcîa. aşezată tot pe pietroiul acela, cu mîinile lăsate în poală, cu capul plecat pe piept, singură-singurică. încremenită în-

tr-o durere mută, se apropie de ea :
— Oh. Carmela !
— Bună ziua, Annarella — spuse Carmela, tresărind, schiţînd un foarte palid surîs.
— Şi tu stai aici ? — o întrebă, cu o intonaţie de surpriză dureroasă.
- Ei, da, — răspunse Carmela, cu un semn de resemnare.
- L-ai văzut pe Gaetano, pe bărbatn-meu ? — întrebă cu nelinişte Annarella, lăsînd să-i alunece de pe umăr pe braţ, -căpşorul sugaciului, ca să poată adormi mai lesne.
Carmela îşi ridică ochii mari pe chipul bietei sale surori, dar o văzu atît de descompusă, atît de hîdă din cauza mizeriei şi a lipsurilor, atît de îmbătrînită, atît de dăruită bolii si morţii, atît de disperată în întrebarea aceea, încît nu îndrăzni să-i spună adevărul. Da. îl văzuse pe Gaetano, mănuşarul, cumnatul ei, îl văzuse mai întîi fremătător şi anxios, apoi pa'lid şi deprimat ;- dar sora ei, dar fragilul sugaci adormit, dar ceilalţi doi prunci, care priveau curioşi în jurul lor, îi făceau prea multă milă. Şi-atunci a minţit.
— Nu l-am văzut deloc. — spuse, aplecîndu-şi ochii.
— Trebuia să fie aici, — murmură Annarella. cu vocea ei răguşită şi lentă.
— Te asigur că nu a fost deloc.
- Poate că nu l-ai văzut, — repetă Annarella, încăpăţînată în incredulitatea ei dureroasă. Cum putea să nu vină? Soră dragă, aici vine în fiecare sîmbătă. Se poate să nu fie acasă, cu copiii săi ; se poate să nu fie la fabrica ele mănuşi, unde poate să-şi cîştige o pîine, dar nu se poate să nu



fie aici sîrnbăta ca să audă numerele care ies ; aici e patima lui şi moartea lui, soră dragă.
— Joacă mult, nu-i aşa ? — spuse Carmela care devenise nespus de palidă şi o podidiseră lacrimile.
— Toţi banii pe care-i are şi-i poate juca şi chiar şi pe cei pe care nu-i are... Am putea trăi destul de bine, fără să mai apelăm la nimeni pentru nimic ; dar, din cauza acestei loterii blestemate sîntem plini de datorii şi de umilinţe, şi mîncăm din cînd în cînd, aşa, cînd mai aduc eu cîte un codru de piine în casă. Ah, bietele făpturi, bietele făpturi, sărmanii mei copii !
Şi glasul îi era atît de matern sfîşietor, încît Carmela

lăsă să i se prelingă lacrimile de-a lungul obrajilor, înfrîntă de o suferinţă infinită, de atîta milă. Rămăseseră aproape singure în curte.

— Şi tu de ce vii să asişti la loteria asta blestemată ? — întrebă brusc Annarella cuprinsă de o furie împotriva tuturor celor ce jucau.

— Ei, ce vrei să faci, surioară dragă ? —• spuse cealaltă, cu armonioasa ei voce deprimată ; ce vrei să faci ? Tu ştii că eu aş vrea să vă văd pe toţi mulţumiţi, pe mama, pe tine, pe Gaetano, pe copiii tăi şi pe Raffaele, iubitul meu şi... pe o altă persoană ; tu ştii că suferinţa voastră este şi suferinţa mea si că nu am o oră de linişte cînd mă gîndesc la tot ce pătimiţi. Şi astfel, tot ce-mi rămîne, din cît cîştig, îl joc. înlr-o bună zi, Domnul mă va binecuvînta, trebuie să cîştig lozul cel mare... şi atunci, atunci, vă dau tot vouă, va dau vouă tot !

- Oh, biata mea soră ! biată soră ! — spuse Annarella, cuprinsă de o melancolică duioşie.

- Trebuie să vină şi ziua aceea, trebuie să vină... — murmură pătimaşa, ca si cum şi-ar fi vorbit S>M, ca şi cum ar fi şi văzut ziua aceea de belşug.

— De-ar putea trece un înger şi să spună amni — murmură Annarella, sărutînd fruntea sugaciului ei. Dar unde o fi Gaetano ? — reluă, învinsă de îngrijorare.

— Spune drept, Annarella, — o întrebă Carmela, dîndu-se jos de pe blocul acela de piatră cu intenţia de a pleca de acolo, — chiar nu ai nimic de dat copiilor, azi ?

- Nimic, — răspunse sora ei, cu glasul firav.



— Ia această jumătate de liră, ia-o, — îi spuse cealaltă, scoţînd-o din buzunar şi dîndu-i-o.

— Dumnezeu să te răsplătească, soră dragă.

şi se priviră, cu atîta milă mută, încît numai ds rus'.nea celor ce treceau pe strada Agenţiei nu izbucniră în hohote de plîns.

— La revedere, Annarella.

—• La revedere, Carmela.

Tînăra pătimaşă sărută uşor fruntea copilului care dormea. Annarella, cu pasul său domol de femeie care născuse prea mulţi copii şi care muncise prea mult, o luă spre mînăstirea Sânta Chiara, tîrîndu-şi după ea pe ceilalţi doi

copii, băiatul şi fata. Carmela, st-rîngîndu-se în posacul şi decoloratul ei şăluţ negru, tîrîindu-şi pantofii scâlciaţi, o pomi în jos spre piaţa Banchi Nuovi. Acolo, un tînăr curat îmbrăcat, cu pantalonii strimţi pe genunchi şi largi ca două clopote la gleznă, cu haina pe talie, şi bereta pe ureche, o fixă cu ochii săi reci, de tm albastru deschis şi îşi slrînse, sub mustăţile mici blonde, buzele cărnoase ca acelea ale unei fete. Oprindu-se, mai înainte de a-i vorbi, Carmela îl privi cu o pasiune şi o duioşie atît de intensă, de parcă ar fi vrut să-l învăluie într-o atmosferă de dragoste. Dar el păru că nu bagă de seamă.

- Ei bine ? — întrebă el, cu un fir de voce şuierătoare, ironică.

- Nimic ! — spuse ea, deschizîndu-şi braţele cu un gest de dezolare ; şi ca să nu plîngă îşi ţinea capul plecat, privinJu-şi vîrful botinelor care-şi pierduseră luciul şi printre descusaluri lăsa să se vadă căptuşeala murdară.

— Hm. ce zici de tine ? ! — exclamă tînărul, furios. Femeia-i tot femeie !

- Ce vină am eu, dacă n-au ieşit numerele ? ! — spuse cu umilinţă, cu durere, tînăra pătimaşă.

— Trebuia să le cauţi pe cele bune ; să te fi dus la tăăl Luminat care le ştie, şi le spune numai femeilor ; să te fi dus la don Pasqualino, cel asistat de spiritele bune, şi astfel ai fi ştiut numerele. Fata mea, scoate-ţi din cap că m-aş putea însura cu o mică zdrenţăroasă ca tine...

— Ştiu asta, ştiu... murmură ea umil. Nu mai mi-o spune.



'— S-ar părea că uiţi. Fără bani nu se cîntă slujbe ! Te salut !

— Nu treci în seara asta prin cartierul meu ? — îndrăzni ea să-l întrebe.

— Am treabă ; trebuie să ies cu un prieten. Apropo, îmi împrumuţi două-trei lire ?

• — Am una singură, una singură... — exclamă ea, îmbujorată toată, nespus de înjosită, scoţînd lira din buzunar, cu timiditate.

— Ducă-se dracului de mizerie ! — înjură el, mestecîndu-şi chiştocul de ţigară de foi napolitană. Dă-o încoace. O să caut să-mi aranjez treburile cum oi putea.

— Nu treci pe la mine ? — îl rugă ea, cu ochii şi cu

glasul.
— Dacă trec, trec foarte tîrziu.
— Nu contează, nu contează, te aştept la balconaş — spuse ea, dînd din cap, încăpăţînată în umilinţa aceea a sufletului şi a fiinţei sale.
— Şi nu mă pot opri...
- Ei bine. fluieră ; fluieră o dată şi eu aud şi adorm mai liniştită, Raffaeîe. Ce mare lucru, în trecere, să fluieri?
- Ei bine, — consimţi el, cu indulgenţă, — bine. Adio, Carmela.
• — Adio. Raffaeîe.
Se opri ca să-l privească cum se îndepărta, repede înspre strada Madonna dell'Aiuto, pantofii lustruiţi scîrţîiau, tînărul mergea cu pasul mîndru tipic oamenilor din popor,
— Fie binecuvîntal de sfînta Fecioară, pentru fiecare pas făcut — murmură tînăra, în sinea ei, cu duioşie, pornind-o şi ea.
Dar în timp ce mergea, se simţea vlăguită şi deznădăjduită ; toate amărăciunile din ziua aceea perfidă, amărăciunile provocate de dragostea faţă de alţii, amărăciunea pentru mama ei care făeea pe servitoarea la şaizeci de ani,

1 a. persoană violentă şi lipsită de scrupule, arogantă şi vul-
1 dialect nap.) b. eamonst : nume dat mafioţilor la Napoli (caino!ia -- matie) (n. tiv).



.tru sora ei care nu avea un codru de pîine pentru
In ei, pentru cumnatul ei care se lasă tîrît spre ruină,
tru logodnicul ei pe care ar fi vrut să-l vadă fe-
TiCit şi bogat ca pe un domn şi căruia îi lipsea totdeauna o liră în buzunar, toate aceste amărăciuni şi altele, şi mai profunde, şi cea mai mare şi cea mai profundă, cea mai dezolantă dintre amărăciuni, aceea a propriei neputinţe, toate ; se revărsau din suflet în sînge, i se urcau pe buze, în ochi. în creier. Oh. nu era de ajuns că ea lucra, in meseria aceea greţoasă, la Fabrica de tutun, toate cele şapte zile ale săptămînii : nu era de ajuns că nu avea măcar o singură rochie decentă, nici o pereche de pantofi care să nu t'k ruptă, incit la fabrică n-o vedeau cu ochi buni ; nu era de ajuns că postea, patru zile din şapte, în săptămînă, ca să-i dea o liră mamei sale, două lire lui Raffaele, jumătate de liră surorii ei Annarella şi tot restul, cînd îi mai râmînea, la loterie ; era zadarnic, zadarnic, nu avea

să facă niciodată nimic, p%ntru cei ce-i iubea ; nu aveau nici un rost nici truda, nici mizeria, nici foamea ; nimic servea la nimic. Şi în timp ce cobora pe treptele de la Sân Giovanni Maggiore, la Mezzocannone. apropiindu-se de cel mai dureros popas al ei, s-ar fi omorît, atît de nenorocită se simţea, neputincioasă, inutilă. Şi totuşi, mergea mai departe ; şi se opri în vechea piaţetă Mercanti, piaţetă care părea o biată curte de serviciu, şi acolo se sprijini de un zid, ca şi cum n-ar fi fost în stare să meargă mai departe.

Mica piaţă era plină de băltoace, de coji de fructe, o pălărie de damă, ruptă, aruncată într-un c'olţ ; dintre ferestrele de la etajul întîi, trei aveau jaluzelele verzi întredeschise, lăsînd să străbată doar o licărire de lumină ; ferestre meschine şi jaluzele decolorate, pe care praful, apa şi soarele îşi lăsaseră amprenta ; o uşă mică, cu treapta scării ştirbită şi umedă, cu o intrare, un coridor îngust şi negru ca un tub. Carmela se uita înăuntru, cu ochii holbaţi de un sentiment de curiozitate şi teamă. O femeie, mai degrabă bătrînă, o slujnică, ieşi de acolo, ridicîndu-şi fusta ca să nu se ude din cauza băltoacelor. Carmela, desigur, o cunoştea, fiindcă i se adresă cu francheţe :

.— Donna Roşa, vreţi s-o chemaţi pe Maddalena ?



Aceea o măsură cu privirea, ca s-o recunoască ; apoi, fără să mai intre din nou în casă, strigă din piaţetă, înspre ferestrele de la etajul întîi :

— Maddalena ! Maddalena !

— Cine e ? — întrebă o voce răguşită, din casă.

— Te caută sora ta ; coboară.

— Vin acum — răspunse vocea, mai încet.

— Mulţumesc donna Roşa, — murmură Carmela.

— Pentru puţin — răspunse cealaltă, scurt, îndepărtîndu-se.

Maddalena se lăsă aşteptată două sau trei minute ; npoi, se auzi pe coridor un zgomot cadenţat de locuri de lemn şi apăru. Purta o fustiţă de muslin alb, cu o bordură înaltă de broderie, tot albă : o vestă de lînă de culoare crem, strînsă pe talie, cu fundiţe de panglică de catifea neagră, la mîneci, la cordon, pe şolduri ; şi un şăluţ de jenilie. culoarea trandafirie, la gît, — fusta lăsa să se vadă botinele din piele lucioasă, cu tocurile foarte înalte, şi

ciorapii de mătase roşie. Semăna la chip şi cu Annarella şi cu Carmela ; dar părul castaniu, ridicat, îngrijit pieptănat, prins cu ace de baga, dar obrajii cam palizi, fardaţi cu roşu estompau orice asemănare cu Annarella, făcînd-o totodată mult mai seducătoare decît Carmela. Cele două surori nu s-au sărutat, nu şi-au dat mîna, dar au schimbat o privire atît de intensă, încît a valorat cît orice cuvînt sau semn.

— Ce faci ?

— Bine, — răspunse Maddalena, dînd din cap, ca şi cum nu sănătatea ar fi contat. Dar mama ce face ?

— Ca orice bătrînică...

— Biata mama, biata de ea !... Annarella ce face ?

— Ah, ea e plină de necazuri...

— Mizerie, nu ?

— Mizerie.

Au suspinat amîndouă, profund. Cînd s-au privit, o roşeaţă şi o paloare le-au transformat chipurile.

— Şi azi îţi aduc o veste rea, Maddaîena, — spuse in sfîrşit Carmela.

— Nimic, nu ?

— Nimic.

— E soarta mea nenorocită — murmură Maddalena, cu glas scăzut. M-am rugat atît de mult Fecioarei, nu Celei fără de prihană, că nu sînt demnă să-i rostesc nici numele, dar îndureratei care înţelege şi mă compătimeşte pentru nenorocirea mea... dar nimic, n-a putut nimic !...

— Fecioara îndurerată ne va face graţia asta — spuse încet Carmela — să sperăm în prima sîmbătă.

— Să sperăm — răspunse cealaltă cu umilinţă.

— La revedere, Maddalena.

— La revedere, Carmela.

Maddalena întoarse spatele şi cu pasul cadenţat de ritmul tocurilor de lemn, dispăru în coridor ; abia atunci Carmela schiţă gestul de a se repezi după oa, ca s-o cheme înapoi ; însă cealaltă intrase în casă. Fata plecă, alergînd, strîngîndu-şi agitată salul, muscîndu-şi buzele ca să nu hohotească în plîns. Oh, toate amărăciunile, toate, şi sîmbătă aceea fără o bucată de pîine, nu însemnau nimic faţă de amărăciunea pe care o lăsa în urmă, dar care venea şi cu ea, eterna otravă, ruşinea eternă a inimii ei.

La cinci şi jumătate curtea Agenţiei era cu totul goală şi tăcută ; nu mai intra nimeni acolo, nici măcar ca să privească tabela solitară a celor cinci numere extrase ;

cele cinci numere fuseseră afişate la toate centrele de loterie din Napoli şi în faţa fiecăruia, în tot oraşul, stătea cîle un grup de oameni care se uitau. Nimeni nu mai intra în curtea Agenţiei ; mulţimea avea să se întoarcă abia după şapte zile. Se auzi un zgomot de paşi. Era un uşier de la Loto, care-i ţinea de mînă pe cei doi copii de la Azilul săracilor ; cel care trăsese numerele şi cel care avea să extragă sîmbătă viitoare ; uşierul îi ducea înapoi la Azil, unde avea să depună cele douăzeci de lire, adică plata săptămînală oferită de Loteria Naţională copilului care extrăgea numerele. Cei doi băieţaşi ţopăiau în spatele uşierului, gungurind voioşi ; lenjereasa, care cosea la maşina ei, îşi ridică capul şi le surise. Apoi reîncepu să apesf1 cu piciorul pe pedală şi să-şi conducă bucata de pînză, drept, sub ac ; continuă în linişte, neobosită, cu chipul umil şi pur al celei ce lucrează.



II

— AGNESINA FRAGALÂ, FATA FRUmoasă a lui papa, -- spunea tînărul tată, aplecat asupia leagănului de alamă lucioasă ca aurul, ţinînd deoparte perdeluţele de dantelă, garnisite cu cîte o fundiţă de panglică de culoarea roză, şi alintînd cu vorbele, cu privirea, cu zîmbetul, pe copila nou-născută cu obrajii rumeni, care dormea liniştită, — Agnesina, Agnesina, Agnesina — continuă el sa spună, rîzînd în sinea lui, — tu îmi pari a fi o zînă...

— Taci, Cesare ; o să trezeşti fetiţa — murmură cu un glas stins mama, de la toaleta în faţa căreia stătea.

— Şi aşa va trebui să se scoale mai tîrziu — răspunse tatăl, scăzînd totuşi glasul şi trăgînd perdeluţele pînă a le lăsa întredeschise. Nu trebuie să le-o arătăm invitaţilor noştri ?

— Da, numai să nu înceapă să ţipe în salon ! — replică tînăra mamă, cu un zîmbet ambiguu între glumeaţă teamă şi beatitudinea maternă.

— Hm ! — exclamă tînărul tată, desprinzîndu-se de leagăn şi'venind lîngă soţia lui. Invitaţii vor fi mai atenţi să mănînce dulciurile, prăjiturile, să-şi soarbă graniţele ' şi alte îngheţate. O să vezi ce festin copios, Luisella dragă !

Edificiul fragil al părului foarte negru al Luisei Fragalâ fusese construit cu pricepere şi cu graţie ; cîte un

tirlionţ umbrea fruntea îngustă brună şi tinerescul chip oval, cu sprîncenele negre, subţiri care păreau creţe, cu ochii codaţi ca în Orient, de un cenuşiu scînteietor. dulci şi maliţioşi, cu nasul puţin lung, puţin gros, dar nu dizgraţios, cu o gură de copil, roşie ca o garoafă, avea un farmec de tinereţe, de prospeţime care-l făcea pe soţul, încă amorezat de ea, să zîmbească încîntat. Şi Cesare Fraga la era tînăr şi frumos ; de o frumuseţe poate într-un fel feminină ; avea pielea albă ca aceea a unei femei şi

1 graniţa : a. îngheţată granuloasă obţinută prin congelarea sucurilor de poitocală sau lămîie, şi chiar din cafea concentrată b. sirop concentrat cu gheaţa (n. tiv).



părul şaten creţ, creţ pînă pe frunte, pînă la tîmple, descoperind uneori pielea albă a capului ; avea faţa rotundă, încă puţin copilărească, în ciuda celor douăzeci şi opt d2 ani ; dar o paloare egală, caldă, meridională, bărbătească întru totul, a obrajilor raşi cu grijă, ca şi mustăţile castanii, dese, puţin ci'eţe la vîrfuri, corectau imediat caracterul' feminin şi infantil al acelui chip de bărbat. Şi amîndoi, născuţi burghezi, din rase nedegenerate, aveau caracterul tineretului napolitan, masculin sau feminin ; bărbatul robust, dar indolent ; de o frumuseţe naturală, avînd destul de mult cultul propriei persoane ; cu duia amestecată cu o vagă viclenie, contrast care se obva pe chip ; cu un aer de necizelare care se atenua in cumsccăclenie, şi femeia, brună, delicată, cu sîngele care părea să aibă văpăi tăinuite, cu acea rezoluţie a voinţei în anumite linii ale profilului şi ale bărbiei, care relevă în inima feminină o forţă tainică, lentă, promptă în fa'.a tuturor pasiunilor şi a tuturor sacrificiilor. Şi în jurul lor, totul semăna cu ei : luxul puţin vulgar al brocatului crem şi roşu, cu care erau tapisate mobilele şi care acoperea şi patul, şi al cărui desen semăna cu tapetul franţuzesc de pe pereţi ; toaleta închisa într-o cupolă de dantelă, preţios lucru făcut de mîinile logodnicei, în aştepca zilei de nuntă ; şi marele dulap de lemn caîeniu, cu ornamente aurîi. dulapul cu trei uşi cu oglinzi, care era în epoca aceea gradul suprem al luxului burghez ; şi numeroasele icoane de sfinţi şi st'inţişori, un sfînt Luigi, în întregime din argint, cu chipul de ceară, un sfînt Cesare,

din stuc cu o mică sutană de călugăr, împreună cu mă-
liile, raclele, luminarea groasă pascală formînd parcă două trofee pe cele două laturi ale patului conjugal : şi în fine o candelă de argint, aprinsă în faţa miniaturii Pruncului lisus, în mîca nişă ; şi în aceeaşi cameră con-» jugalâ, aşa, din duioşie burgheză, din acel simţămînt '-ie invincibilă patriarhalitate napolitană, leagănul, înflorit tot de panglicuţe, unde dormea, în scufiţa ei brodată, mititica născută de abia o lună. Totul era în ton, pînă şi îmbrăcămintea lor : Cesare Fragalâ, aşteptîndu~şi invitaţii, f-ra îmbrăcat în frac, cu batista la piept, corect pieptănat, după ce-şi periase bine părul său creţ ca să-i domoleas-ă răzvrătirile — dar avînd un lanţ de ceas prea strălucitor,


butonii de cămaşă prea mari şi purtînd o cravată de şaten alb, în loc de o cravată de batist alb ; Luisa Fragalâ, foarte graţioasă în rochia ei de şaten galben, acoperită, ca să poată fi pieptănată, de un capot de muslină alba, dar prea strălucitoare de briliante, la urechi, la gît, pe braţe. Chiar în momentul acela, terminînd cu pieptănatul, coaforul îi fixase în părul negru, în dreptul frunţii, o stea de briliante.

— N-ar mai merge şi altceva ? — întrebă ea, cu o vagă bănuială că ar fi prea puţin împodobită.

— Nu, îi răspunse coaforul, cu un aer convins. Cu cît veţi pune mai puţine podoabe pe cap cu atît veţi face o impresie mai bună — adăugă el cu mare convingere.

— Aşa credeţi ?

— Lăsaţi-vă servită de cine este cunoscător în această artă — adăugă artistul coafor, în timp ce îşi aduna pieptenii şi fierul de frezat.

— îţi stă foarte bine — murmură soţul la o privire interogativă a soţiei.

Şi o analiza cu o duioşie pătimaşă, în detalii, ca să observe dacă lipsea ceva.

— Dacă-mi reuşeşte o combinaţie — adăugă Cesare Fragalâ, în timp ce coaforul căruia îi dăduse cinci lire şi una ca bacşiş, se îndepărta în tăcere ca să nu o trezească pe copilă, — dacă-mi reuşeşte combinaţia asta, Luisella, vreau să-ţi cumpăr un şir de briliante în jurul gîtului.

— Ce combinaţie ? — întrebă ea, în timp ce-şi pudra

braţele pe jumătate goale. Şi îşi încruntă sprîncenele subţiri, cu neaşteptata bănuială a femeilor împotriva tuturor afacerilor pe care ele nu le cunosc.

— îţi voi spune eu mai tîrziu — spuse e], rîzînd.

— Spune-mi acum, — îi ceru ea, oprindu-se, ţinînd în mînă mănuşile lungi.

— Nimic concret deocamdată, Luisella — murmură el, oarecum stînjenit, plictisit că lăsase să-i scape cuvintele acelea.

— Promite-mi că nu vei hotăfî niciodată nimic, pînâ nu te sfătuieşti cu mine — spuse ea, ridicînd o mînă.

— Promit, — răspunse el, cu o profundă sinceritate.

Ea se linişti ; se aşeză încrezătoare, trăgîndu-şi mănuşile, în timp ce soţul ei, neclintit, în faţa oglinzii, îşi ro-



tunjea încă vîrfurile mustăţilor, automat, zîmbind propriei sale imagini şi vieţii. Familia Fragalâ număra nici mai mult nici mai puţin decît optzeci de ani de prudenţă comercială şi de crescândă avere, începînd cu bunicul lui Cesare, cu o mizeră prăvălioară de cofetar, pe strada Purgatorio ad Arco în cartierul Pendino ; ba chiar şi mai rău, spuneau invidioşii, fiind doar un vînzător ambulant de prăjiturele de cinci centime, întinse pe o tavă de lemn, purtată pe cap, sau sub braţ, sau susţinută de o curea de piele, trecută pe după gît Oricum, (pe tavă sau în această prăvălioară, prăjiUirelele erau făcute dintr-o făină mediocră şi cu zahăr de calitatea a treia, pregătite cu ouă de o prospeţime dubioasă şi adesea date la foc într-o grăsime destul de rîncedă şi umplute mai degrabă cu mere coapte în cuptor sau cu gutui coapte sub cenuşă, decît cu piersici însiropate sau vişine însiropate. Dar ce conta ! Toţi meridionalii, bărbaţi, femei, tineri şi bătrîni, adoră dulciurile, toate dulciurile, numai să fie dulci, chiar şi gogoşile în formă de covrig pudrate cu puţin zahăr şi anason ; prăjiturelele de cinci centime apăreau şi dispăreau în prăvălioara bunicului Fragalâ, împreună cu caramelele colorate şi lipicioase, odată cu gogoşile în formă de covrigi, numite ancinetti. Cîştigînd ceva bani, bunicul Fragaîâ ajunsese repede să producă prăjituri de trei soldi, aşa-zisa sfogliatella, prăjitura din aluat franţuzesc care esfe de două calităţi : riccia, adică mare, piată, subţire, făcută parcă din solzi foarte fini şi crocantă, în timp ce cantitatea

mică de cremă de vanilie cu care era unyplută se topea pe limbă ; şi frolla, a doua plăcintă, mare şi groasă, înaltă de două degete, dintr-un aluat fraged, care se fărâmiţa, mîncînd-o, tot mîncînd-o, şi un strat gros de cremă în ea care mînjea buzele şi obrajii. Ce-i drept, bunicul Fragalâ era acuzat că amesteca o cantitate de ingrediente murdare şi periculoase în cremşniturile lui ; amidon, coloranţi sintetici, zahăr roşu, seu de vacă, gelatină şi chiar tărîţe. Dar ce conta ! In zilele de duminică şi în toate celelalte sărbători impuse de biserică, prăjiturile lui din aluat fraged se vindeau ca^ pîinea caldă, şi mai mult decît pîinea caldă, de la nouă la două după-amiază ; la două bunicul Fragalâ închidea, fiindcă nu mai avea prăjituri de vânzare, deşi



avea preparate foarte multe, dar era un om cu frica îi Dumnezeu. Cu timpul, el deschisese o altă prăvălie la Sar Pietro a Maiella, de care se ocupa fiul său ; apoi, o alt, prăvălie pe strada Costantinopoli spre Muzeul Burboriic lăsată în grija unui alt fiu de-al său ; şi, în sfîrşit, Ia moar tea lui, cel mai mare dintre copii îndrăzni să înfrunt. strada Toledo, dar în partea de sus a străzii, deschizîn la întretăierea cu Spirito Santo o cofetărie cu tre adică, cu trei încăperi, un lux nemaipomenit. Subzista- încă, în stăpînirea celorlalţi fraţi mai mici, Fragalâ, seriOe din strada Purgatorio ad Arco, aceea din strad, Sân Pietro a Maiella, aceea din strada Costantinopoli, toati mai mult sau mai puţin afumate, murdare, pline de mus'. care bîzîiau, dar exalînd mirosul înnebunitor de ; ars, de miere, de fructe glasate, prăjituri crocante caiv sînt bucuria copiilor, a femeilor, a bătrânilor napol

La Purgatorio ad Arco prăjiturile se vindeau şi pe : centime, adică doi soiţii, o medie între un Solda la bunici; Fragalâ şi trei soldi prăjitura modernă. Dar prăvălit cele trei prăvălii reunite în strada Toledo, la Spirito Sânte*. erau mlndre cu firma lor cofetărie înfiinţată în 1802 — li tere de aur pe marmură neagră — toate trei în marmur;": albă, cu vitrine din cristale netede, pline de bomboan<. colorate, cu casete lucioase de metal şi cu vase de stk;. transparentă pline cu pişcoturi, şi vase înalte rotund* pline de pastile tari şi dulci, unele pentru stomacul deranjat şi altele pentru tuse, cu rafturi mici de "cristal, und«. stăteau înşirate tot felul de prăjituri şi prăjiturele.

Cofetăria din strada Toledo avea un aspect splendic dar în mijlocul apetisantelor inovaţii, nu renunţase vechea şi sigura specialitate napolitană, la nemuritoare sjogliatella, totdeauna nemuritoare şi populară, în ciuc progresului patiseriei, în cele două forme ale ei, riccia frolla; şi duminica toate familiile patriarhale care ieşea de la slujbele atîtor biserici aflate în jur, Spirito Santo, Pellegrini, Sân Michele, Sân Domenico Soriano, ducîndu-se sau venind, cumpărau cele şase sau opt sfogliatelle, şi toate celelalte specialităţi de dulciuri care se mănîncă la Napoli. în toate sărbătorile anului ; tarta de migdale sau pasta reale de Crăciun, adică tort de migdale, cu migdale pisate, zahăr, albuş de ou şi puţină făina ; sangttinaccio


de carnaval, adică o prăjitură pe bază de lapte, ciocoiată .,i sînge de porc, cu fructe glasate şi stafide ; prăjitură jăcută cu migdale, specifică postului cel mare de Paşti, numită qwaresimaZe1; mustacciolo, adică prăjitura tradiţională de Crăciun pe bază de stafide, cedru glasat, smochine, migdale pisate, zahăr şi puţină făină, şi de Paşti paalicra, adică tortul napolitan făcut din aluat fraged, umplut cu brînză dulce, cu grîu macerat, fructe glasate şi ciocoiată ; osso di morte, făcut din migdale, zahăr candel, de Ziua Morţilor ; lorrone, nugaua, de sărbătoarea Sîîntului Martino ; şi încă multe altele, croccante, siruffoli, sosamicllo, toate prăjituri partenopee -, pe bază de multe migdale, mult zahăr, multă ciocoiată, prăjituri nemaipomenit de gustoase pentru cerul gurii şi greoaie pentru stomac, dar care sînt desfătarea mulţimii napolitane şi oare se vînd în provincie, de fiecare sărbătoare, cu lădiţele, cu lăzile, cu lădoaiele, cu vagoanele. Oh, totdeauna printre invidioşii familiei Fragalâ, erau cei ce şopteau împotriva misterioaselor ingrediente, cu care erau colorate şi pregătite aceste dulciuri ; dar erau răutăţi nedăunăroare, cărora clienţii nu le dădeau ascultare, sau de care nu se îngrijorau deloc, chiar dacă le credeau. Napolitanul filosof, clientul lui don Peppino Fragalâ, spunea : „dacă am şti ce mîncăm, nimeni n-ar mai vrea să mănînce."
Casa Fragalâ era solidă : Cesare Fragalâ moştenise de la tatăl său o avere frumuşică şi un credit intact. Este adevărat, el avea o oarecare repulsie, în instinctul său de burghez înstărit, faţă de prăvăliile întunecoase ale unchi-

lor săi şi ale verilor săi, Ia Purgatorio ad^Arco, pe strada Sân Pietro a Maiella, pe strada Costantinopoli, unde bîzîiau plicticos muştele, sătule parcă, bolnave de indi-
stie parcă, din cauza zahărului prost şi a mierei proaste; dar era prudent, nu îşi dispreţuia originea şi îşi primea bucuros rudele la mesele de familie ; şi cînd trebuia să facă inovaţii la prăvălia lui din strada Toîedo, se gîndea bine, se sfătuia, mai ales cu soţia.

La toate acestea se gîndea Luisa în timp ce îşi trăgea mănuşile şi în timp ce soţul ei se dusese dincolo, în bucă-

1 Qitarexiiiia, postul mare, păre<niŞ (n. tr.).

. !.'opf)(, napolitan (rit ia 'ut. Panhenopeius) cu nuanţă •uiicâ •;:;: ?i ii unică (n. lî ).



tărie, să vadă dacă erau pregătite toate băuturile reci şi îngheţatele, şi dacă servitorii din afară, angajaţi anume pentru împrejurarea aceea, erau în ţinută corectă. Luisa se ridicase şi, ţinîndu-şi trena de şaten galben, dăduse şi ea deoparte perdeluţa de dantelă a leagănului şi-şi privea cu nesaţ fetiţa, pe Agnesina. Oh, niciodată, niciodată soţul ei, Cesare, n-ar fi făcut nimic f ară să o consulte : se căsătorise cu ea din dragoste, fără un ban, împotriva voinţei tuturor şi o trata ca şi cum i-ar fi adus douăzeci de mii de " ducaţi ca zestre, ca pe o doamnă. Acum că apăruse si Agnesina, Agnesina Fragalâ, fata frumoasă a lui papă, cum spunea el, răsfăţînd-o. era imposibil ca acesta să-i ascundă vreodată ceva Luisellei, măicuţei Agnesinei. Cine ştie, poate că era vorba de patiseria mare din piaţa Sân Ferdinando în centrul vieţii îmbelşugate napolitane, o prăvălie complet modernă, pe care Cesare Fragalâ visa de cîtva timp s-o deschidă, fără să îndrăznească să rişte un capital mare. Poate că asta era... şi mama cea brună, cu chipul proaspăt şi plăcut, binecuvîntă în şoaptă mica făptură care dormea, şi o rugă să înduplece pe Cel de Sus pentru izbîndirea planurilor tatălui ei şi a speranţelor mamei ei.

Ieşind din cameră, dădu de soţul ei : *

— Unde este doica ? — întrebă ea.

— In camera de lîngă bucătărie, cu donna Candida.

— Să mergem să vedem — spuse ea, îndreptîndu-se într-acolo, trecînd prin partea din spate a casei, camere gen debara, camere de serviciu care dau în încăperea de lîngă bucătărie.

Doica din Frattamaggiore, o destoinică femeie grasă, cu obrajii rumeni, cu ochii mari dar holbaţi, cu expresia unei fericite seninătăţi, îşi pusese rochia de damasc albastru garnisită cu o bandă mare de şaten galben şi atît de bogată era rochia în cute pe şolduri, de părea că se leagănă la fiece pas pe care-l făcea, larg şi apăsat, ca un edificiu de damasc. Doica purta un fular de voal alb pe piept, peste care atîrna lanţul de aur, cu bobite mari goale, în trei şiruri ; un şorţ mare de batist îi acoperea pîntecul, şi pe şorţ ea îşi ţinea mîinile încrucişate şi încărcate de inele. Părul şaten era strîns pe ceafă cu un pieptăn rotund de argint şi din el, îi atîrna pe ceafă, o fundă mare de şaten albastru.

m

Lîngă ea, donna Candida, moaşa, invitată din obligaţie, îşi îmbrăcase rochia de mătase roşie, de la botezurile de mare gală, şi pe piept purta, în chip de broşa, o miniatură, cam mare, cu portretul răposatului ei soţ, don Nicodemo; în părul de un cenuşiu dubios, o camelie roşie de mătase. Atît ea cit şi doica, două persoane foarte importante, aşteptau cu răbdare, schimbmd cîte o vorbă.

— Prosit! — exclamă moaşa, văzînd-o pe frumoasa lehuză.

— Prea amabilă, donna Candida. Ai venit devreme. Nu te vei plictisi aşteptmd ? Vrei să serveşti ceva ? Doică, tu desigur că vrei ceva — şi glasul Lui?ellei vădea marea duioşie firească, profundă, faţă de doica propriei ei creaturi.

— Cum e voia excelenţei voastre — răspunse doica, ridicidu-şi ochii săi dulci de culoarea untdelemnului, uşor prostuţi.

Cum şi Cesare Fragalâ venise acolo, un valet aduse marsala, pişcoturi, prăjituri, bomboane, fructe gLasate moaşei şi doicii, înduioşaţi, soţul şi soţia, în picioare, le priveau pe cele două femei cum,mîncau liniştite, continuu, din ţoale ; cînd se opreau o clipă, Luisella Fragalâ împingea tava de argint spre doică. Moaşa, care era femeie politicoasă, ridicînd primul pahar de marsala, exclamă :

- In sănătatea donnei Agnesina ! Să crească frumoasă şi bună ca şi mama ei !

— în sănătatea piccerellei' mele ! — exclamă doica rîzînd.

Şi soţul şi soţia, emoţionaţi, se priviră cu lacrimile satisfacţiei în ochi, mulţumindu-le printr-o mişcare a capului. Deodată, mama spuse :

— Doică, plînge fetiţa !

Doica îşi şterse iute buzele umede de vin, lăsă fructa glasată pe care o niînca, şi se duse repede, într-un foşnet de mătase, deschizîndu-şi mecanic pieptarul cu afectuoasa şi instinctiva mişcare maternă.

_ In salonul de primire, mobilat tot cu divane, fotolii mici şi mari, şi scaune în damasc de culoarea grena, cu

•—'—-- t

1 piccerella, fetiţă, copilă (dialect napolitan) (n. tr.).



rame de lemn auriu, luminat de carcels ^urile mari, aşezate pe marmura grej şi rece a mensolelor din lemn auriu, şi de policandrul cel mare de bronz auriu cu ciucuraşi şlefuiţi de cristal, lumea începea să sosească. Cei ce se cunoşteau se adunaseră în grup şi discutau, cu glas scăzut, între ei, animat, ca să-şi dea aere de oameni de spirit, de oameni de societate, fără să le arunce măcar o privire invitaţilor necunoscuţi : şi aceştia, grupaţi pe familii, se aşezaseră prin colţuri, apropiaseră scaunele şi fotoliile, formaseră şi ei tot atîtea alte fortăreţe, de unde lansau în jur, asupra lampadarului şi asupra persoanelor, asupra covorului şi a mensolelor, priviri curioase şi în acelaşi timp neîncrezătoare, imediat mascate de aplecarea pleoapelor, cînd li se părea că ar fi surprinşi. La fel făcuse şi familia lui don Domenico Mayer, un funcţionar de la Administraţia Financiară, care locuieşte într-un apartament modest, la etajul al cincilea, din casa aceea inaltă şi mare, imensul palat Rossi, în piaţa Mercatello, o clădire care dă în patru străzi diferite, şi unde vecinii, după ani întregi de convieţuire, adesea, nici nu se cunosc, nu-şi ştiu nici măcar numele şi, deşi alături, se întîmplă să nici nu se întîlnească. atît de mare este învălmăşeala oamenilor de tot felul pe cele două scări principale, şi cele două scări de serviciu.

Don Domenico Mayer, cu o figură de mizantrop, îmbrăcat într-un costum negru birocratic, conducea o familie mizantroapă, compusă din soţia lui cu obrajii flasci şi palizi, suferind mereu de nevralgii la maxilare, din fata lui, Amalia, o pofticioasă înaltă, grasă, cu ochii mari şi fruntea îngustă, nasul mare, buzele groase, cozile groase

şi negre, suferind de furioase convulsii isterice ; din fiul său Alfonso, căruia toţi îi spuneau familiar Fofo, suferind de un cretinism în plină evoluţie şi de o poftă de mîncare continuă. Familia mizantropică se aşezase în formă de pătrat, femeile-îşi adunaseră sărăcăcioasele, dar decentele fuste în jurul scaunelor, tatăl şi fiul stăteau pe marginea fotoliilor, rigizi, taciturni. Ca ei se mai izolaseră şi alte familii de funcţionari, de mici comercianţi, de vînzători, păstrând o ţinută serioasă, stringîndu-şi coatele pe şolduri,

1 cârcel, lampă cu gaz inventata de ceasornicarul francez Cârcel, în 1800 (în franceză) (n. tr.).



; uneori, în mod automat, mîna, peste stofa ,-c jni'.la castorul, a hainelor lor care-şi păstrase luciul, ,'.'-,i era veche de treizeci de ani ; în timp ce de partea ţ a erau toţi cei din familia Fragalâ şi cu ei cei din familia Naddeo, negustori renumiţi de vase de bucătărie. de pe Rua Catalana ; familia Antonacci, negustori de vază d? stofe şi postavuri la Mercanti ; şi familia Durante, mari negustori de peşte la Pietra del Pesce : toţi îmbrăcaţi la fel : bărbaţii în frac, femeile în rochii de brocart sau de şaten, pline de bijuterii, mai ales de brăţări, ca Luisella Fragalâ. A cărei plăcută apariţie în. salon a fost salutată printr-o forfotă generală ; "toţi s-au ridicat şi şi-au părăsit locurile : cei mai îndrăzneţi sau cei mai familiari au venit în jurul ei, în timp ce cei mai timizi au rămas la o oarecare distanţă, asteptînd, într-o ţinută corectă, să fie văzuţi şi salutaţi. Toată lumea o complimenta pentru felul înfloritor în care arăta, chemînd-o mammă, mammă urîndu-i, după obi< iul meridional, „acest copil şi alţi o sulă cu sănătate", ;i nici mai mult'nici mai puţin decît alţi o s de copii ! şi ea se îmbujora de plăcere, lăsa capul în jos, mulţi; ixind, făcînd să sclipească steaua de briliante din păr, care era de altfel obiectul de discuţie al tuturor celorlalte Fragalâ, al tuturor celor din familia Naddeo, Antonacc l Durante ca şi al admiraţiei tainice şi al suspinelor invitatelor mai umile, aşa-zisele pe jumătate-doamne, în timp ce Cesare Fragalâ stătea de vorbă cu bărbaţii, rîzînd, trecîndu-şi mîna înmănuşată prin părul ondulat, s-a K nit o mişcare generală de retragere spre divane şi fotolii: toţi s-au aşezat. Luisella Fragalâ, dreaptă, în mijlocul sa-

lonului, de îndată ce vedea sosind vreo doamnă, se îndrepta spre uşă, saluta, zîmbea, o însoţea pe doamnă pînă la fotoliu, formînd un cerc mare feminin, unde pe opulentele piepturi, strînse în rochiile de brocart, se agitau uşor evantaiele. Numai divanul din mijloc rămînea gol : era locul de onoare pe care toţi îl priveau, privind apoi şi uşa, asteptînd invitaţii necunoscuţi care aveau să-l ocupe, ştiind că fără ei petrecerea nu ar fi început cu adevărat, ştiind că nu aveau să se ofere dulciuri şi băuturi, dacă nu ar fi apărut invitaţii aceia de mare vază. într-adevăr, cum ."timpul trecea, Luisella şi Coşare îşi schimbau din cînd în cînd cîte o privire interogativă. Deodată, cînd a intrat



o pereche în salon. Luiseîla Fraga î â a avut o izbucnire spontană de bucurie şi a îmbrăţişat-o cu efuziune pe doamnă, i-a strîns mina, zîmbind, domnului ; un murmur s-a stîrnit în salon, cîteva persoane s-au ridicat în picioare, & fost murmurat un nume.

Era chiar el, don Gennaro Parascandalo, faimosul don Gennaro, bărbatul înalt, robust, simpatic, cu o fizionomie care aspira la cinste, loialitate, bunătate, o persoană a cărei stringere de mînă avea ceva energic afectuos, o persoană al cărei zîmbet încuraja cea mai descurajată fiinţă, o persoană a cărei privire îndemna Ia viaţă : în sfîrşit, un ora foarte bogat, naşul micuţei Agnesina Fragalâ, un bogătaş fără copii. Ah, avuseseră copii el şi palida lui soţie cu părul încărunţit şi- cu ochii melancolici care rămînea nesilită de nimeni închisă în somptuoasa ei casă tăcută,

cînd îl însoţea, părea o umbră, o fantomă vie a durerii ! Avuseseră trei copii minunaţi, doi băieţi şi o fată, trei copii sănătoşi, frumoşi, robuşti pentru care don Gennaro Parascandalo, ca să-i îmbogăţească, făcuse, teribil şi cu răceală, recea şi teribila lui meserie de cămătar aristocratic; nu împrumuta mai puţin de cinci mii de lire, pe rînd, şi chiar două sute de mii, într-o singură dată, totdeauna cu dobîndă de zece la sută pe lună, aşa, fără milă ; pentru copiii lui. Dar, în casa lui intrase difteria, pe furiş şi iremediabil ; şi în douăzeci şi cinci de zile nici ştiinţa celor mai iluştri medici, nici disperarea tatălui şi a mamei, nici banii cheltuiţi, nimic, nimic nu-i putuse salva pe cei trei copii; toţi trei muriseră sufocaţi, într-un mod atît de sfîşietor, încît mult timp raţiunea doamnei Parascandalo, mult timp,

a părut profund tulburată. Şi chiar robustul bărbat se prăbuşise, pentru un moment; nu şi-a revenit decîtlent, foarte lent, a călătorit mai des, a apărut la toate premierele, a dăruit flori şi bijuterii artistelor ilustre şi balerinelor ilustre, dar toate cu o indiferenţă supremă, fără plictiseală, dar şi fără entuziasm. Din cînd în cînd, apărea însoţit de soţie, taciturnă creatură lipsită de viaţă, incapabilă să-şi ia gîndul şi inima nici pentru o clipă de la cei trei copii pierduţi: dar atunci don Gennaro devenea vesel, etala o mare bună dispoziţie burgheză, căreia soţia lui îi răspundea cu cîte un uşor şi distrat surîs. Şi în seara aceea, cum umbra luj se hotărîse să Iasă din umbră, don Gennaro

€2

parascandalo era nespus de vesel şi în timp ce Luisella Fragalâ o însoţea pe doamna Parascandalo spre divanul de onoare, el trecea de la un grup la altul, urmat de Cesare Fragalâ, glumind, rîzînd, în timp ce toţi, la care se oprea, îl înconjurau cu acea tendinţă de adoraţie a bogăţiei pe care o au toţi oamenii, mai ales meridionalii. Oh, erau oameni bogaţi cei din familia Naddeo, Antonacci, Durante, Fragaîâ, dar lucrurile se pot schimba în lumea asta, de la o zi la alia ; şi don Gennaro era atît de bogat, de nici nu ştia ce să mai facă cu atîta bogăţie ! Cît priveşte lumea aproape-bogaiă din salon, funcţionari, mici comercianţi, vînzători îl priveau de departe, cu respect, intimidaţi de umerii lui largi, toracele impunător şi capul leonin. Şi numele era susurat continuu, ici şi colo, însoţit de comentariile făcute cu glasul şi mai scăzut.,,

— Don Gennaro Parascandalo,,.. don Gennaro Parascandalo...

Dar Luisella Fragalâ şi Cesare păreau să aibă alt şoc electric, provocat de sosirea unei alte persoane pe care o aşteptau. Era o doamnă în vîrstă care înainta cu gravitate, îmbrăcată într-o străveche rochie de mătase maron, cu modelul de acum treizeci de ani, o ţesătură băţoasă, tare ca un carton, încreţită ca burduful de armoniu, cu mîneci foarte ample ; pe spate avea un şal de dantela neagră, şi el străvechi şi fixat pe piept de o broşa mare cu rubine şi turcoaze, montată în argint; mîinile slabe, schimonosite de vîrstă, purtau mitene de mătase neagră şi strîngeau o geantă de catifea neagră, brodată toată în broderie plină, pe o parte portretul unui căţeluş, pe o

pernă, şi pe cealaltă figura sclifosită a unei ţărăncuţe cu o pălărie mare de pai. Luisella Fragalâ, ridicîndu-şi trena de şaten galben, se grăbi să o întîmpine, îi făcu o reverenţă de mare stimă, şi se aplecă să-i sărute niîna pe cară bătrîna şi-o lăsă sărutată, păstrînd expresia severă a chipului ei de cucuvea bătrîna, cu nasul coroiat şi ochii mici rotunzi şi spălăciţi. Un murmur străbătu din nou salonul j

— Cumătră marchiză, cumătră marchiză...

Nimeni nu-i spunea marchiza di Casteliorte : ci doar cumătră marchiză ; nu exista decît o singură cumătră marchiză în familia Fragaîâ ; şi era naşa, protectoarea Luisellei, o doamnă respectată şi temută de toate rudele, o



marchiză, în sfîrşit, una cu titlu, o nobilă, o persoană de rasă superioară. Pînă şi don Gennaro Parascandalo, care nu avea nevoie de nimeni, după cum ştiau cu toţii, se duse să-i facă o plecăciune, în timp ce bătrîna îl scruta cu privirea. Acum, pe divanul de onoare nu mai era nici un loc : în mijloc stătea Luisella Fragalâ, în dreapta, cumătră marchiză care îşi arăta pantofii de moar negru şi care-şi strîngea geanta ei de catifea, în stînga, doamna Parascandalo, trista figură mută, îmbrăcată într-o rochie Je la Paris, încărcată de minunate pietre preţioase, dar cu capul plecat, copleşit de amintiri pentru totdeauna, fără leac. Şi cum toată lumea se aşezase, de două minute, în salon domnea o tăcere absolută.

Toţi mai aşteptau însă, scrutînd pe furiş uşa, prefăcîndu-se că se gîndeau la cu totul altceva : doamnele ascundeau cîte un căscat uşor în spatele evantaielor ; fetele aveau acel aer de somnambule care le face să pară desprinse de orice preocupare materială ; bărbaţii îşi răsuceau mustăţile şi băieţii aveau aspectul unei prostraţii absolute, dintre care Fofo Mayer dădea nota cea mai acută. Dar Cesare Fragalâ dispăruse. După două minute de tăcere au apărut dulciurile şi băuturile. Şi atunci au început toţi să discute, zgomotos, într-o rumoare generală, fiecare străduindu-se să aibă o atitudine cît mai dezinvoltă, prefăcîndu-se că nu ar da atenţie bunătăţilor. Dar ele apăreau de peste tot, continuu, extinzînd în salon bucuria dorinţei pe care o aveau de a-şi satisface lăcomia, spre desfătarea tuturor acelor dornici de dulciuri, a acelor pofticioşi de prăjituri şi îngheţate, bărbaţi şi femei, băieţi şi fete şi

bătrîni.

îngheţatelor mari si rotunde ca o lună plină, tari de trebuia să înfigi bine linguriţa, de vanilie stil portughez, de fructe, de zmeură, de cafea albă, de cafea de Levant, de ciocoiată, li se alternau formetle-le, adică îngheţatele mai mici, mai uşoare, de forma unei sfere, romboidale. sau ca o nucă de cocos şi care erau puse cu graţie în scoici roze şi albastre de cristal, cu marginea aurită : îngheţate-lor combinate, spumoni, jumătate cremă şi jumătate în-gheţată, în tot felul de amestecuri, vanilie cu ciocoiată, mandarină şi punci, vanilie şi fistic, vanilie şi căpşuni,



căpşuni cu frişca, îngheţatelor combinate, adică acelor spumoni, adoraţia femeilor şi a copiilor, le urmau gra-molate Me, adică îngheţatele de piersici, îngheţatele de vişine, granite-le de lămîie şi de cafea, aşezate în cupe de cristal lăptos dar transparent, ceva între ceaşcă şi pahar. Vreo zece minute nu s-a mai auzit decît un clinchet de farfurioare, de linguriţe, de pahare : numai doamnele entuziasmate, de îngheţatele combinate în tot felul, în culori seducătoare prin prospeţimea lor, cu frişca de un alb candid, moţată în mijloc, scoteau cîte un strigăt uşor de emoţie şi întindeau involuntar mîinile ; în timp ce cei-lalţij mai taciturni, mai activi, sorbeau din gramolate din formette, şi apoi gustau îngheţata cea tare după spumone, din pofta şi plăcerea de a le compara...

în mijlocul unei asemenea bucurii dialogurile se însu-fleţeau, cavalerii alergau de colo-colo, ţinînd cîte o far-furioară, un pahar, o ceaşcă, servind doamnele, şi chiar servindu-se ei înşişi, vorbind de la distanţă, interpelîndu-se. chemînd chelnerii cu tăvile, făcîndu-i să se zăpăcească puţin, în învălmăşeala aceea :

— Un spumone doamnei Naddeo !

— V-ar plăcea o gramolata de vişine ?

- Luaţi un pahar cu punci cu şampanie, nu există ceva mai bun ca să digeraţi restul.

- Cine vrea să schimbe o îngheţată de căpşuni, cu una de cafea albă ?

— Vă asigur că nu vă face rău, Parfeurile, îngheţatele cu şi fără frişca, granite-le, toate sînt numai apă, doamna mea.

— Mai e o cupă de căpşuni cu frişca ?

— Am eu...
— Mamă, dă-mi frişca, dă-mi frişca..:
Nespus de încîntat, Cesare Fragală fugea dintr-o parte într-alta, urmat de chelneri : la fiecare tavă care sosea, prima servită era cumătră marchiză, a doua, doamna tParascandalo : dar aceasta, după ce gusta o linguriţă de îngheţată, lăsa imediat farfurioara, aplecîndu-şi mereu .ochii absentă, ca şi cum nu ar fi văzut şi nu ar fi auzit

1 gramolate (graniţe) suc dens de fructe (fructe pasate) saţţ i cafea servită cu bucăţele de gheaţă (n. tr.).

nimic din ce se petrecea în jur. In schimb, cumătră marchiză, încet-încct, fără să se grăbească, cu gura ei de mops, cu buzele lipite de gingiile fără dinţi, sorbea liniştită tot, din îngheţatele mari, din gramolate, formelte, spumoni cu o mişcare continuă a maxilarelor, cu o agitaţie a nasului ei coroiat care i se lăsa aproape de buza superioară.
— Cumătră marchiză, 'gustaţi din fisticul acesta.
— Cumătră marchiză, aţi prefera de mandarină ?
Ea dădea din cap în sens afirmativ, ca un vechi idol chinezesc ; şi mîinile chircite lăsaseră geanta de catifea neagră, după ce scoseseră din ea o batistă mare albă, ca să ţină farfurioara. Fericită, Luisella Fragalâ dădea din cap, rîzînd de toată veselia zarvei aceleia. Din cînd în cînd soţul ei se oprea cîte un mimat în faţa ei :
— Nu iei nimic ? — întreba cu duioşie.
— Nu, nu, serveşte pe celelalte doamne.
— Ia ceva, Luisella...
— Nu, îmi place mai mult să privesc — spunea ta, uitîndu-se în jur.
Spectacolul era alît de interesant ! Doamnele, mai reţinute în lăcomia lor, savurau delicat îngheţata, ţinînd farfurioara în vîrful degetelor înmănusate, riclicînd degetul mic de cîte ori adînceau linguriţa, ţinînd. baliscioara de batist tivită cu dantelă pe genunchi si muşcîndu-si buzele după fiecare linguriţă de îngheţată. Unii bărbaţi, în tăcere, studiau cu atenţie tăvile chelnerilor, ca să facă o alegere înţeleaptă, după care se retrăgeau într-un colţ ca să mănînce în linişte. Copiii mîncau îngheţata ţinînd-o pe scaun, mînjindu-se cu frişca pînă la născior, întinzîndu-şi buziţele roşii, dezvăluind toată desfătarea în ochii lor inocenţi, lingînd îndelung linguriţa ; în timp ce fetele, marile somnambule, refuzau cîte un dulce, refuzau altul, cu

o grimasă de dezgust ; şi în cele din urmă luau cîte puţin din toate, lăsîndu-le la jumătate, nefiind încă adevărate pofticioase ; pînă şi familia Mayer îşi învinsese mizantropia, doamna nu se mai gîndea la nevralgiile ei, don Domenico oscila între o îngheţată mai subţire cu frişca şi alta mai consistentă, în timp ce Amalia şi Fofo îşi schimbau. îngheţatele ea să simtă toate gusturile, în celelalte camere, în camera de la intrare, peste tot, pînă şi în debarale, pînă şi unde dormea bucătăreasa, şi mai ales în bucătărie, se



auzea acelaşi clinchet de farfurioare, de ceşti, de pahare, de linguriţe ; era aceeaşi veselie dacă nu şi mai mare. Slujnicele de la toate etajele din palatul Rossi erau acolo ; urcase pînă şi portarul ; coaforul doamnei Luisella se întorsese ; era soţul doicii ; vizitiii familiei Naddeo şi Antonacci care aveau trăsuri se suiseră şi ei ; pînă şi vînzătorul de ziare de la colţul Tarsia, pînă şi poştaşul după ultimul său drum, încă în uniformă, încă cu geanta lui cu scrisori pe umăr ; şi în jurul Gelsominei, doica, în jurul donnei Candida, moaşa, toată lumea aceea umilă din popor care adoră dulciurile, care adoră îngheţata, făcea mare zarvă, antrenată de îndemnurile stăpînului, Cesare Fragalâ, care trecea din cînd în cînd, de la veselia din salon la aceea din bucătărie, la fel de mulţumit de mulţumirea altora, simţind cum îi creştea inima în faţa spectacolului oferit de toţi cei care mîncau şi beau, răspunzînd familiar urărilor servitorilor, ale slujnicelor, vorbindu-la în dialect.

Acum, dincolo se instaura o atmosferă de repaus gastronomic ; lumea se mai liniştea, lua o atitudine «^obră ; zîmbea fericită după răbufnirea aceea de lăcomie. Conversaţiile, la început abia înfiripate, aveau acum un ton blînd, de lume sătulă şi potolită, plină de o rafinată educaţie ; doamnele surîdeau din vîrful buzelor, cu delicateţe, fetele îşi agitau micile evantaie, aidoma somnambulelor ; bărbaţii iniţiau discuţii potolite, serioase, legaţi de afacerile lor, de politica măruntă cotidiană, de reducerea activităţii comerciale napolitane, din care cauză sufereau toţi ; şi stăteau în picioare, în grupuri, făcînd uneia gesturi largi şi dînd cu gravitate din cap.

Cumătră marchiză îşi reluase geanta de catifea şi îşi încrucişase pe deasupra ei mîinile chircite în mitene ; şi

cum o torpoare îi imobiliza chipul, părea o mumie ador* mită ; în timp ce doamna Parascandalo, plecîndu-şi capul^, se pierdea în contemplaţia propriului evantai, un preţios evantai vechi pe care mai mult ca sigur că don Gennaro U primise de la vreun datornic de al lui, disperat, în vreo vînzare forţată, între aceste două femei taciturne, Luisella Fragalâ începea să se plictisească peste măsură : temperamentul ei vioi o îndemna să se ridice, să se mai învîr-



tească prin salon, să mai stea de vorbă cu rudele şi cu prietenele, să se mai dxică pe dincolo să vadă ce făcea Agnesina, să vadă ce se mai întîmpla prin bucătărie şi în sufragerie, de unde aiv/.ea n zarvă mare, dar locul ei de onoare era acolo, pe divanul acela, locul stăpînei casei, al mamei de i'amilie ; ar Ii fost o crimă de les-burghezie să-l fi părăsit ; şi continua să se plictisească de moarte, zîmbind de departe prietenelor, în timp ce-şi făcea vînt cu evantaiul ei mare de şaten negru, presărat cu steluţe aurii.

La un moment dat. nemaipulînd să reziste, îl chemă pe soţul ei şi-i vorbi în şoaptă o clipă ; el dădu afirmativ din cap, şi dispăru dincolo ca să organizeze cortegiul. Invitaţii, obişnuiţi cu programul burghez al acestor festivităţi, au înţeles imediat şi au început să privească înspre uşă. din cînd în cînd, ştiind că avea să urmeze o altă parte a spectacolului. Ici-colo se schiţa cîte un zîmbet afectuos ; se stîrni un murmur de bucurie.

Dinspre uşa cea mare apăru cortegiul. Micuţa Agnesina <'U obrăjm-ji roşii în scufiţa ei de dantelă albă cu panglici albastre, cu un pieptăraş de batist, tot brodat, ale cărui mînecuţe largi ii acopereau minutele roşii, întinsă într-un porte-liebe, adică un pătuţ şi în acelaşi timp un leagăn, un săculeţ şi o hăinuţă, stătea pe braţele puternice ale Gclsominei, doica din Frattamaggiore ; ea ducea plodul cu o profundă devoţiune, aidoma clericului care duce liturghia, de la un capăt al altarului la celălalt, fără să-şi desprindă ochii de pe chipul Agnesinei care o fixa placid, cu ochişorii aceia iimpexi de nou-născută cu aparenţa de cristal. Lîngă Agnesina, cu toată gravitatea menirii ei, era dunna Candida, moaşa, care pentru a-şi întări continuitatea patronajului ei, ţinea mîna pe pernuţa copilei ; în spate, tatăl, Cesare Fragalâ ; şi mai în spate, din nou chel-

nerii cu tăvile pline de fructe glasate, bomboane, fursecuri, prăjituri glasate, fructe însiropate, şi cu alte tăvi pline de pahare cu Marsala, Malaga si Lunel; şi în spatele lor, îndrăznind să-şi scoată capul, cîte o slujnică curioasă şi înduioşată privea cu ochii holbaţi.

La apariţia cortegiului, nu neaşteptat, din moment ce toţi ştiau că frageda creatură avea să fie arătată invitaţi-,

48

lor, rudelor şi prietenelor, la apariţia lui, izbucniră aşadar aolauze prelungi, frenetice, iar ici-colo, mai surde, din cauza manilor înmănuşate ale unor tineri eleganţi; şi într-un cor feminin şi masculin izbucni :

- Trăiască donna Agnesina !
- Trăiască Agnesina !
- Să trăieşti ca o sfîntă !
- Cit c de frumoasă, cît e de scumpă.!
- Agnesina ! Agnesina !
- Trăiască tatăl şi mama Agnesinei!

Intre timp copila fusese dusă direct la sărutul cumetrei marchize care o ţinuse la sfîntul botez, dimineaţă, şi care o sărută pe frunte, uşor, în timp ce punea o hîrtie albă în mîna doicii, făcînd o grimasă de nemulţumire, cu nasul ei coroiat care i se lăsa pe gura-i teşită şi zbârcită. Aplauze la sărutul cumetrei marchize. Apoi, înclinîndu-se, cu faţa mare cam palidă şi parcă crispată de un gînd rău, o sărută cumătrul. don Gennaro Parascandalo ; poate în minutul acela îi trecuseră prin minte alte petreceri de acest fel, alte botezuri, botezurile copiilor săi. Dar ci îşi reveni imediat, răspunzînd printr-un zîmbet aplauzelor şi mai zgomotoase ale societăţii. Cind fetiţa a fost sărutată şi de mamă, s-a aşternut un lung minut de tăcerp, ca şi cum o neaşteptată gravitate s-ar fi insinuat în vesela reuniune : mama îşi ţinea capul aplecat asupra chipului fetiţei ei, ca şi cum i-ar fi suflat propria-i respiraţie, ca şi cum i-ar îi vorbit, binecuvîntînd-o, invocînd pentru ea toate harurile. Tăcere : apoi din nou o rumoare înteţită, copila fiind purtată în triumf în mijlocul invitaţilor, în timp ce femeile intonau drăgălaşe strigăte de maternă emoţie, giugiuiind-o cu entuziasm, dar ea începuse să se smiorcăie. Şi, Luuseîla Fragalâ, ridicîndu-şi brusc capul, descoperi în spatele unei rude o figură bizară, pe care nu o cunoştea. Luisella, cuprinsă de curiozitate, privi de două-trei

ori figura aceea, căutînd să-şi amintească unde o mai văzuse, dar a fost în zadar : era o figură nouă. Cine putea fi ? Poate o perr.oană adusese vreo rudă, vreun prieten, aşa, fără să fi cerut măcar voie, cu acea minunată familiaritate, rare în lumea napolitană urcă pînă la cele mai înalte clase. Fără îndoială, era o persoană necunoscută.



Şi în timp ce copila preasărutată continua să scîncească, în timp ce doica, moaşa şi celelalte doamne căutau s-o potolească, spunîndu-i cuvinte drăgăstoase pe un ton de cantilenă, în timp ce în salon se răspîndea încă o dată veselia mîncării, a vinului, a lăcomiei, Luisella Fragalâ. nespus de interesată, ascultînd parcă de o voce interioară, nu-şi putea desprinde ochii de la figura aceea bizară, imobilă.

Era un bărbat de vreo treizeci şi cinci-patruzeci de ani, cu. figura palidă, emaciată, a unuia care ar fi făcut o lungă şi dezastruoasă călătorie : o barbă neagră, deasă, uşor creaţă, neîngrijită, i se lăsa de pe obrajii striaţi de un roşu bolnăvicios şi ascundea orice urmă de cămaşă şi de cravată ; pe fruntea de aceeaşi paloare se desenau două zbîrcituri, la fiecare mişcare a sprîncenelor ; părul îl avea şaten, dat dezordonat pe spate, lăsînd tîmplele descoperite unde era ceva mai rar, unde, privind mai atent, se vedea, sub fineţea pielii, reţeaua de vene albastre, ceva cam îngroşate. Gîtul uscat : la fiecare mişcare a capului, i se dezvăluiau tendoanele ca la labele de găini moarte ; uscate îi erau şi mîinile, lăsate, în voie, de-a lungul corpului. Bărbatul era îmbrăcat sărăcăcios, foarte sărăcăcios, cu o pereche de pantaloni din stofă sare şi piper, cam scurţi, care lăsau să se vadă pantofii nu prea şterşi de praf, pantofi stil prusac, legaţi cu un şiret care devenise roşietic, şi o vestă cu o jachetă, da, chiar o jachetă culoarea maron închis. Şi în totul, acest bărbat avea o înfăţişare bolnăvicioasă şi în acelaşi timp misterioasă, mizerabilă şi josnică în mizerie ; şi ochii săi negri rătăceau ici şi colo, fără să se oprească deloc, nici un minut în acelaşi loc, avînd aceeaşi expresie de mister şi josnicie a întregii sale făpturi.

— Cine o fi zdrenţărosul ăsta ? — se întrebă Luisella Fragalâ, cuprinsă de o senzaţie de furie şi teamă.

Toţi se învîrteau zgomotoşi în jurul tăvilor cu dulciuri, dulciuri nespus de rafinate, adică refinateţea absolută a

bucătăriei şi cofetăriei Fragalâ, de pe strada Toledo ; tendinţei fireşti de lăcomie i se alătura acum curiozitatea pentru anumite forme, gusturi, culori pe care mulţi dintre invitaţi le admiraseră totdeauna în vitrinele strălucitoare,



în bombonierele îmbrăcate în şaten, în cupele de porţelan.' Curmalele împreună cu crema de fistic peste care se turna un pahar de Malaga aveau o savoare atît de profund aroniată ; rafinatele bomboane fondante cu cremă de trandafir, în care cîteva bucăţele de coajă de lămîie, glasată, dă o notă acuta, acră, care excită cerul gurii şi pe care vinul ce Marsala o combină atît de bine ; toată bogăţia aceea atrăgătoare, seducătoare, încîntătoare mireasmă de vanilie, pe care o emană ciocolata, crema, biscuiţii cu mig-
^ ; toată acea penetrantă supra-acută de mentă, de mentă forte, care este în acelaşi timp răcoritoare şi stimulatoare, care inflamează gura, încălzeşte stomacul şi stîrneşîj sete ; toată această combinaţie de bunătăţi plăcute ochilor, gustoase în cerul gurii, dăduseră o nouă exaltare reuniunii, căreia vinul vărsat cu dărnicie venea să adauge un început de adevărată ebrietate.

•— • fie oare cerşetorul ăsta ? se întrebă din nou Luisellâ Fragalâ, simţindu-se parcă jignita în orgoliul ei de stăpînă a casei, în dragostea ei faţă de puritate, de acel bolnăvicios, mizerabil, murdar.

Se ridică automat, ca să afle ceva, de la cineva, asu- acelui zdrenţăros bizar introdus în casa ei, părăsind-o pe cumătră marchiză care-şi desfăcuse din nou batista ei albă pe genunchi şi pe batistă îngrămădise tot soiul de dulciuri, mîncînd din toate, încet, fără încetare, părăsind-o pe preabogata şi nefericita doamnă Parascandalo ai cărei ochi plini de lacrimi urmăreau atent porte-bebe-ul în care micuţa Agitesina îşi continua ocolul prin salon, într-adevăr, Luisellâ Fragalâ ajunse din urmă micul cortegiu, In care micuţa ţipa strident, în timp ce se încheia ocolul : şi în mod instinctiv, cînd doica Gelsomina era pe punctul de a se opri în faţa acelui personaj straniu, ca şi cum ar fi vrut să-l lase şi pe el să o sărute pe copilă, Luisellâ Fragalâ interveni energic, scrutîndu-l cu o privire de silă pe necunoscutul care înaintase ca s-o sărute pe fetiţă, şi-i spuse doicii cu asprime, în L ini p ce-şi punea mîna pe perniţa copilei Agnesina. ea s-o protejeze :

- Du-te, doică, prec. ;ji.r,£c tare copila.
Duica ieşi imediat, urmată de donna Candida, în timp ce mama, de la uşă, le privea cum se îndepărtează înspre celelalte camere, vrînd parcă să le mai ocrotească încă de



un rău imaginar. Reintrînd în salon, Luisella Fragalâ a fost absentă pentru o clipă, neobservînd spectacolul care i se prezenta : covorul era presărat cu mici ghemotoace, făcute din hîrtia gofrată în care stau fructele glasate, ca într-un cuib, cu staniol auriu şi argintiu, de la diverse bomboane, cu poleiala lucioasă a bomboanelor de ciocoiată : pe scaune, pe mesuţe, pe console erau îngrămădite prăjiturile, luate de pe tăvile devastate ; doamnele îşi scoseseră mănuşile, ţinînd cu două degete fursecul, după ce luaseră bucăţica de fruct glasat, prăjitura cu migdale, subţirea şi întortocheata caramelă pe care o mîncau ; bărbaţii treceau de la o tavă la alta, de la un grup de femei la altul, ţinîndu-şi copiii de mină, care bîzîiau, toţi cu buzele lucioase de zahărul prelins pe la colţurile gurii şi mînjiţi de ciocoiată. Alţii, după ce-i ceruseră permisiunea 'lui Cesare Fragalâ care le-o acordase rîzînd de dezlănţuirea aceea, adunau într-o batistă prăjituri, punîndu-le cu delicateţe, căutînd să nu le strivească ; altora, însuşi Cesare, cerînd să i se aducă foi mari de hîrtie-, le făcea cornete înalte şi le umplea, de bunătăţi, sfîrşind astfel devalizarea tăvilor. Toate mîinile erau lipicioase, toate gurile lucioase ; paharele de vin lăsaseră cercuri roşietice sau gălbui pe consolele pe care fuseseră aşezate şi o pălăvrăgeală asurzitoare continuă, inepuizabilă, însoţea jaful acela, devastarea aceea.
— Cesare ! — exclamă Luisella, chemîndu-şi soţul.
— Ce vrei, draga mea ? — răspunse el, terminînd de legat o sforicică tricoloră în jurul unui cornet, cu graţia. vînzătorului de dulciuri.
— Spune-mi ceva...
— Şi mai mult, scumpa mea.
— Cine e bărbatul acela, de acolo,- de lîngă uşă ?
— Acela ? — întrebă Cesare, strîngînd ochii ca şi cum n-ar fi văzut bine. E Giovannino Astuti, agentul de schimb.
— Ei nu, domnul meu, nu, pe Giovannino Astuti îl cunosc. Mă refer la celălalt, celălalt...
— Oh, făcu el cu o foarte uşoară stinghereală — este

o persoană oarecare.
— Ce persoană ? — întrebă ea cu asprime.
— Un prieten de-al meu...
r- Un prieten ? Zdrenţărosul acela ?

52

— Nu poţi avea totdeauna prieteni bogaţi — replică el, cu un uşor rîs care suna fals.

- îni.eleg, dar n-ai motiv să inviţi un cerşetor, chiar dacă ţi-e pi'ieten, în mijlocul unei reuniuni de oameni de vază...

- Oh, Luisa, tare eşti nervoasă, dragostea mea ! Puţină compasiune !...

- Compasiunea e una şi regulile de convenienţă sînt altceva — replică ea, cu încăpăţînare. Nu ve?i ce murdar e l

- Oh. murdar ! — murmură el, în constanta lui bonomie. Este un filosof, nu se uită la haine.

—• în fine, Cesare, eu aş vrea să plece de aici...

- Şi cum să fac l — întrebă el încurcat, umilit de insistenţa soţiei.

- I-o spui direct.

- Mai întîi îi ofer un pahar de vin, Luisella : încă puţină răbdare şi după aceea îi spun sa plece.

într-adevăr, Cesare Fragalâ se apropie de necunoscut si ii oferi prăjituri, vin, vorbindu-i în şoaptă, privindu-l în ochi. Acesta schiţă un zîrnbet, cu buzele de un violet lipsit de viaţă şi începu să mănînce încet, încet, cu o uşoară grimasă de dificultate, ca şi cum nu ar fi putut înghiţi bine.

Mai înainte de a duce la gură fructa glasată, roza prăjitură cu cremă de migdale, fructul fiert în sirop, toate oferite pe rînd de Cesare Fragalâ care-l invita din ochi să guste din ele. misteriosul personaj privea prăjitura, cu o figura între nehotărîre şi neîncredere : în fine se decise să mănînce. dar nervos, penibil, cu chipul celui ce ar avea gîtul strimt. Şi rămăsese în picioare, cu aerul acela stînjenit de propria-i persoană, care este incurabila nefericire a anumitor indivizi ; îmbucătăţea o prăjitură de migdale crocantă, înghiţea cîte o linguriţă din tortul moale numit Margherita, privind vag în jur, ca şi cum nu ar t'i îndrăznit să-şi plece ochii pe propriile-i picioare şi proprii săi pantofi. Continua, totuşi, să mănînce ; ba chiar Cedare Fragalâ ceruse să-i vină o tavă de dulciuri pe o

consolă de lîngă straniul personaj, de unde i se întindeau continuu bomboanele de ciocoiată, bomboanele fondante ru cremă de migdale vanilate, jcleurile de mandarină în formă de pătrăţele care lăsau să picure în gură un sirop



dulce-acrişor. Ceruse să i se lase pe consolă şi o tavă cu pahare cu vin ; îi dăduse trei, unul după altul şi personajul bizar le dăduse peste cap dintr-o sui'lare, ridicîndu-şi chipul emaciat, striat în roşu, ridicîndu-şi barba aspră de convalescent, ieşit din spital. Mînca şi bea, continuu, taciturn ; în timp ce Cesare Fragalâ, cu un zîmbet ostentat pe care-l ascundea cu o oarecare grijă, îl privea în ochi, ca şi cum ar fi vrut să-i citească în adîncul sufletului.

între timp, Luisella Fragalâ, ca să se distreze, ca să-şi calmeze neaşteptata stare de nerăbdare care-i izbucnise cu atîta vehemenţă, se învîrtea de la un grup la altul, salutînd, mulţumind, discutînd cu rudele ei, cu prietenele ei. Acum se răspîndise zvonul că strălucitoarea stea de briliante pe care Luisella Fragalâ o purta în părul ei negru era darul naşului Agnesinei, al lui don Gennaro Parascandalo : dar demn de un naş atît de bogat, în inima lor, familiile Naddeo, Antonacci, Durante, şi toate celelalte negustorese, şi toate soţiile de contabili, de vînzători, se gîndeau că Luisella Fragalâ, în toata iscusinţa ei mascată de gentileţe, se dovedise foarte şireată cînd îşi alesese un naş foarte bogat ; şi îşi făceau calculul ca la proxima sarcină să facă la fel, gîndindu-se că dintre atîţia să-şi aleagă şi ele un naş care să-şi cunoască şi să-şi facă datoria întocmai ca acel nespus de drag don Gennaro Parascandalo. Şi mici aforisme maliţioase începură să circule :

— Cine înainte se gîndeşte, după nu se căieşte.

— Un domn rămîne totdeauna domn.

— Trăieşte lîngă unul mai înstărit ca tine şi lasă-l pe el să plătească.

Cînd se apropia Luisella, toate astea se transformau într-un cor de admiraţie a minunatei bijuterii. Ea aproba din cap, îmbujorată de orgoliu ; şi în părul ei negru steaua strălucea, strălucea. Femeile aveau acel murmur prelung de admiraţie, măgulitor şi pentru cine-l exprimă şi pentru cine-l primeşte : un murmur plin de amabilă satisfacţie, de duioşie vanitoasă, în timp ce ochii femeilor devin

galeşi, sau scînteiază. Cîte una, ca să se arate şi mai amabilă, deşi era la curent, întreba :

— Naşul?



— Da, răspundea Luisella Fragalâ, cu un zîmbet uşor.

— Nu putea fi altfel — susura cealaltă, cu un aer de ghicitoare fericită.

In faţa altora, Luisella fusese nevoită să-şi scoată agrafa din păr, fiindcă doamnele doriseră să aibă în mîini preţioasa bijuterie. Grupul se forma, căpşoarele feminine se aplecau, pline de curiozitate, pline de acea atracţie de neînvins faţă de bijuterii care sălăşluieşte în adîncul inimii celei mai modeste femei şi celei mai anodine ; şi erau ţipete stăpînite de admiraţie, interjecţii, întrebări care izvorau la sclipirea stelei de briliante. Cîte una ajungea chiar să vrea să ştie preţul : dar Luisella Fragalâ făcea un gest larg de ignorare, un gest care amplifica valoarea pietrelor preţioase ; şi acest mister, această cifră necunoscută, căpăta, în imaginaţia feminină, o latitudine care le impunea respect. Intr-atît încît, la un moment dat, printre opt sau zece doamne, în mijlocul cărora stătea Luisella, ca o manifestare plebiscitară, un'impuls de entuziasm s-a stirnit, a crescut, izbucnind într-o aclamaţie :

— Trăiască naşul !

Don Gennaro Parascandalo, prefăcîndu-se că n-ar şti despre ce era vorba, se apropie, grijuliu, cu aerul dezinvolt şi binevoitor al napolitanului care a călătorit. Şi se apără de complimente, cu modestie : era un fleac, cîteva pietricele fără importanţă, o bagatelă ; doamnele îl contraziceau cu vehemenţă, adulîndu-l, copleşindu-l cu amabilităţi, cu profundul lor instinct de femeie care le face să acorde din belşug vorbe şi zîmbete, ştiind că astfel ceva-ceva tot va ajunge să le renteze pînă la urmă : şi cînd el a spus că donna Luisella Fragalâ merita nu o stea, ci o coroană de stele, aplauzele i-au acoperit glasul.

între timp, stăpîna casei mai aruncase cîte o ochiadă piezişă cînd şi cînd înspre cerşetorul care o enervase atît ; dar acesta continua să mănînce şi să bea încet, în picioare, cu acea mişcare lentă a maxilarelor, cu tensiunea dureroasă a muşchilor gîtului care semăna cu laba galbenă a unei găini moarte. Totuşi, ceva şi mai ciudat se petrecea în jur, de care Luisella şi-a dat seama, pe măsură ce feno-

menul se propaga în salon. Cerşetorul, devastînd tava cu dulciuri şi făcînd în jurul picioarelor lui un cere de hîrtiuţe albe festonate, gofrate, hîrtiuţe de poleială colorată

M

şi chiar sîmburi de prune, încet, încet atrăsese atenţia celor din salon care terminaseră cu mîncatul prăjiturilor şi cu sorbitul îngheţatelor, în plăcuta oră a digestiei acelor bunătăţi, cu stomacul plin şi cu pachetul de dulciuri de dus acasă, toţi cei distraţi, toţi cei lipsiţi de altă ocupaţie, rotindu-şi ochii în jur, îl descoperiseră pe acel straniu mizerabil, căruia Cesare Fragalâ îi dădea de mîncare şi de băut cu atîta satisfacţie ; cu o ochiadă, cu un cot, cu acea mimică semnificativă a ochilor, a sprîncenelor. a zîmbetelor, care constituia cel mai expresiv dintre limbaje, şi-au arătat unul altuia pe acel devorator mut, care începea cmd ei terminaseră, dar care părea că nu avea să mai termine decît după ce va fi devorat ultima prăjitură şi va fi băut ultimul pahar cu vin. Cîte unul îl privea cu o oarecare adjniraţie, regretînd că nu-l putea imita în îmbuibarea aceea continuă ; altul zîmbea cu indulgenţă ; altul avea în ochi ca o lumină de compasiune faţă de un nenorocit care părea să nu fi mîncat şi să nu fi băut niciodată ; şi cîte o frază ici-colo, glumeaţă şi binevoitoare, se repeta din gură în gură :

— Ce bun stomac...

•— Biserica sfîntului Petru..

— Sănătate şi providenţă...

— Mai degrabă i-aş face un rînd de haine decît să-i dau de mîncare...

— Sfînta Lucia să-i ţină vederea, fiindcă de poftă de mîncare nu duce lipsă...

Dar erau obişnuitele exclamaţii puţin exagerate în faţa unui mîncău de forţă. Cîţiva bărbaţi, neavînd ce face, se apropiaseră de Cesare Fragalâ şi de necunoscut, ca să-l vadă mai bine pe acel devorator mut. încet-încet, privirea tuturor din salon fixa pe mîncăul care nu mai sfîrşea; şi Luisella Fragalâ simţea cum văpăile ruşinii i se urcă în obraji, din moment ce toţi îşi dăduseră seama,, acum, de zdrenţărosul vulgar pe care soţul ei i-l adusese în casă şi pe care ea trebuia să-l suporte în salon. In zadar căuta ea, trecînd de la un grup la altul, vorbind, rîzînd, glumind, agitîndu-şi evantaiul negru, să le sustragă atenţia : era

inutil. Lumea adunată în salon mîncase, băuse, o aplaudase pe Agnesina, aplaudase steaua de briliante şi pe naşul



Parascandalo care i-o dăruise ; acum, nemaiavînd nimic altceva de făcut, îşi concentra atenţia asupra acelui zdrenţăros ciudat, a cărui prezenţă, desigur, era ceva neobişnuit în casa Luisellei Fragală, bună dar demnă, miloasă, dar care n-ar fi introdus niciodată un nevoiaş în salon. Oh, era inutil ca ea să se înfurie, simţindu-şi lacrimile curr îi vin în ochi ; toţi îşi dăduseră seama de cerşetorul mîncău, toţi îl priveau, şi femeile, şi fetele, marile somnambule care păreau că niciodată nu văd nimic. Şi aceleaşi zîmbete de compasiune, de glumă, de dispreţ, de indulgenţă se schiţau pe buzele feminine, după cum se schiţaseră şi pe cele masculine ; numai că acea curiozitate feminină, mai înflăcărată şi mai puternică, n-a putut rezista, şi doamna Carmella Naddeo, aplecîndu-se în spatele evantaiului, o întrebă pe Luisella Fragalâ :

— Draga mea, cine este înfometatul acela ?

— Eh, cine poate să ştie ? — răspunse cealaltă, cu o vădită mişcare de enervare.

— Cesarino, desigur, îi dă de băut.

— Cesare îi adună cu căruciorul pe aceşti zdrenţăroşi — spuse ea, fremătînd de furie.

• Dar la un moment dat, de la un bărbat la altul, de \A o femeie la alta, un cuvînt şoptit, susurat, se duse cu un ciudat şuierat de silabe, mai mult fluierate decît rostite.

Cine o fi pronunţat primul cuvîntul acela şuierător ? Cine era persoana care, cunoscîndu-l, îl suflase încet, în învăluitoarele şi sinuoasele silabe, la urechea vecinului său ? Cine dezvăluise misterul necunoscutului ? Cine ştie?! Cert este că într-o singură clipă, cu rapiditatea unei urme de praf de puşcă ce ia foc, toţi aflaseră şi repetaseră misticul cuvînt, în tot salonul cîrmiziu, şi cuvîntul revenea asupra lui însuşi, învăluindu-se din nou, în arcuri, în cercurile literelor sale, formînd un cerc magic, în care pătrunse imediat întreaga adunare, bărbaţi, femei, copii. Şi cînd toţi au aflat cine era acel bărbat, îi cuprinse un fel de stupefacţie : luminile lămpilor păreau să fi devenit pe neaşteptate mai slabe ; o mare paloare părea să se fi abătut pe vioiciunea chipurilor, mobilelor, stofelor ; o tăcere profundă se aşternu în care se tîra, vlăguit,

tînguitor, misticul cuvînt :



— L'assistito, l'assistito 1.

Pînă şi Luisellei Fragalâ, cea cutezătoare, îi păli chipul brun .şi mâinile care strîngeau evantaiul începură să-i tremure. L'assistito terminase cu mincatul şi cu băutul, acum se odihnea liniştit, eruncîndu-şi privirea în jur, vagă, nesigură, neştiind ce să facă cu mîinile lui usca ie şi gălbui ; puţin sînge îi venise parcă în obrajii săi emaciaţi, ivindu-se sub barba lui urîtă şi neagră ; dar era un colorit bolnăvicios, striat, un colorit de sînge alterat, de sînge sărac, de sînge care a fost sau care este subţiat de o febră nevindecabilă. Şi totuşi atît de urît, murdar, mizerabil, vulgar cum era, l'assistito concentra.se asupra lui toate privirile, încordate, ale adunării ; priviri de curiozitate, de măgulire, de respect, de speranţă, mai ales priviri de teamă respectuoasă, o teamă fantastică, transparenta .mai i^cs în ochii femeilor. Deoarece femeile, în uşorul tremur al nervilor care le stăpîneau, mai repetau în sirea lor :

— Doamne, iată-l pe l'assistito 1

Şi ca'printr-o puternică alracţie firească, încrt-încet, în jurul acelui assistito se formă un cerc, strmgîndu-se din ce în ce mai mult, un cerc de feţe uşor anxioase, pe care ee citea neînfrînatul neastîmpăr al imaginaţiei şi al frenezici meridionale, goana acelor minţi înfierbântate în ţara viselor şi a fantomelor. Persoanelor mai puţin timide, care se apropiaseră primele, li se adăugau celelalte, mai sfioase, dar în cele din urmă captivate, visînd şi ele tot cortegiul fantomatic al spiritelor asistente, cortegiul spiritelor bune si al spiritelor rele, care în fiecare zi, în fiecare noapte, în fiecare oră din zi şi în fiecare oră din noapte se agită, luptă, învinge sau este învins în jurul sufletului şi în jurul persoanei acelui assistito. Cercul se restrînsese atît de' mult, încît don. Gennaro Parascandalo, unul dintre primii care se apropiase de el, păstrîndu-şi zîmbetul uşor s cenţi c, se adresă lui Cesare Fragalâ, spunîndu-i :

— Cesarino, prezintă-mă acestui domn.

Cesare Fragalâ, foarte stînjenit, negăsind o calc de' ieşire, prinse din zbor această cerinţă şi spuse imediat :

1 persoană favorizată (asistată) prin puteri medianice de un spirit magic cu care comunică şi care-l inspiră şi-l sugestionează

(n. tr.).



— Cavalerul Gennaro Parascandalo, cumătrul meu : Pasqualino De Feo. un bun prieten.

L'assistito zîmbi vag şi întinse mîna : don Gennaro o întinse pe a .lui şi atinse o mînă de gheaţă puţin umedă de sudoare, una din acele mîini respingătoare ce-ţi provoacă repulsie. Dar n-au schimbat nici un cuvînt. Femeile care stăteau în afara cercului şi nu îndrăzneau să se apropie, se întrebau chinuite de o dorinţă intensă :

— Ce spune ? Ce spune ?

— Nimic — răspunse dorina Carmelina Naddeo, care era cea mai aproape de assistito şi care nu-l pierdea nici o clipă din o<#u.

Femeile îşi muşcau buzele, intimidate de prezenţa bărbaţilor, puţin ruşinate, neîndrăznind să se apropie de assistito, dar fiecare fremătînd de nerăbdare, chinuite de dorinţa de a auzi cuvântul fatidic al acelui om care trăia într-o comunicare continuă cu lumea fantomejor şi căruia spiritele bune îi spuneau toate adevărurile ascunse ale vieţii, căruia spiritele ce-l asistau îi dezvăluiau, în fiecare săptămînă, cinci sau măcar trei din numerele de la loto.

Ce spunea ? Nimic. Face parte dintr-o lume care trăieşte ore îndelungi concentrată, poate pierdută într-o mare luptă interioară, pierdută în spatele vocilor de sus care-i vorbesc şi care din cînd în cînd, smulsă din viziunile sale de realitatea umană, rosteşte o frază, o frază fatală, în- care e ascunsă taina pe care vrem s-o descoperim, învăluită în misterul cuvintelor adesea nedesluşite, dar foarte bine înţeleasă de cel ce are o credinţă puternică, o speranţă puternică. Toţi, bărbaţi .şi femei, învinşi de un vis măreţ, avîntîndu-se brusc din realitatea cotidiană în arzătoarea, mistuitoarea dimensiune a viziunilor, uitînd de clipa prezentă, aşteptau cuvîntul acelui assislilo, ca pe un cuvînt supraomenesc. Ah, desigur don Gennaro Parascandalo îşi păstra zîmbetul său de napolitan care a călătorit, care a trăit, care are o avere considerabilă, sigură : dar în adîncul inimii, vechiul instinct partenopeu, instinctul câştigului mare, al cîştigului ilicit, dar nu vinovat, fără oboseală, neaşteptat, datorat întîmplării, datorat unei combinaţii, farsa făcută Guvernului, apărea astfel, firesc, în faţa omului care cunoştea tainele celor ascunse. Desigur,

desigur, toţi acei Fragalâ, acei Naddeo, Antonacci, Durante,



erau obişnuiţi să vîndă dulciurile învechite, vase de pămînt grosolane, stofe de iînă cu defecte, şi peşte rău mirositor în băcănii obscure, în depozitele reci din strada Tribunali, strada Mercanti, la Pietra deî Pesce, strada Marina; erau obişnuiţi cu atitudinile glaciale, vulgare, cu meschinăriile comerţului, în cave an de an se pune ban peste ban, liră peste liră, şi în cele din urmă, după două sau trei generaţii, se ajunge la acumularea unei averi : toţi aceştia cunoşteau valoarea banului şi pe aceea a muncii, valoarea economiei şi a silinţei, dar ce contează ! Să ajungi un om puternic printr-o frază emisă de un personaj misterios, care nu cerea decît efortul de a o capta şi a o interpreta, cu o miză mică să cîştigi într-o săptămînă, sau chiar într-o zi, o sumă mare, să obţii într-o zi cîstigul a douăzeci de ani de vînzare de baccală, a patruzeci de ani de vînzare de zahăr alb ca marmura, şi de cafea fină ca nisipul, era un dar atît de minunat, era o viziune atît de luminoasă pentru imaginaţia burgheză ! Desigur, toţi acei contabili, acei vînzători în propriile lor magazine aveau o idee modestă, limitată a propriului viitor ; trăiseră din nimic, trăiau din puţin, doreau să trăiască cu ceva în plus, nimic altceva, umili în orice dorinţă ; dar figura acelui assistito, acel zdrenţăros atît de puternic, acel prăpădit care vorbea în fiecare noapte cu spiritele cele mai elevate şi cele mai infernale, îi arunca brusc într-o lume fantastică, în care cei săraci se transformau în bogaţi, în care obscurii muncitori deveneau deodată domni. Ah, don Domenico Mayer, nepot, fiu, frate, tată şi unchi de funcţionari nu credea decît în sfînta birocraţie, carieră rece de taciturni suferinzi ; şi totuşi, strîns în haina lui neagră, lăsase într-un colţişor mizantropica lui familie, se apropiase de grupul celor ce îl înconjurau pe Pasqualino De Feo, Vassistito, şi-i arunca ochiade, cînd severe cînd anxioase, aşteptînd şi el fraza care avea să-l sustragă, într-o singură zi, din mediul sepulcral al administraţiei financiare. Dar femeile, femeile erau cele cărora le clocotea cel mai mult imaginaţia l Desigur, cel puţin zece din ele. prin naştere, prin căsătorie, prin propriile virtuţi şi prin acelea ale părinţilor lor sau ale soţilor, erau bogate, aveau liniştea bogăţiei şi viitorul copiilor asigurat ; zece din ele, cel puţin, se bucurau de luxul

te
burghez al mobilelor de brocat. al bijuteriilor, al lenjeriei din belşug ; şi tuturor celorlalte, din înţelepciune, din modestie, din economie, din propriile lor virtuţi şi virtuţile părinţilor sau ale soţilor, nu le lipseau cele necesare — dar pasiunea vie a visului se redeşteptase în ele si le ardea ; toate dorinţele de bunăstare, de bogăţie, de lux le invadau sufletul ; dar ele zburau, zburau pe cîmpurile dorinţei, cu prelunga vibraţie a sufletului de femeie, cu forţa şi cu intensitatea pe care cele mai liniştite femei le pun în aceste neaşteptate nebunii ; le stăpînea o neînfrîntâ poftă de a cunoaşte marea taină ; revărsarea unei piramide de aur şi de bijuterii părea să le aprindă flăcări în ochi. Pînă şi bătrma marchiză de Castelforte, adusă de spate, cu nasul coroiat, cu gura teşită ca de cîine mops, o ruină de femeie, un deşeu social izolat, o solitară a unei familii, fără. rude, fără moştenitori, avînd şaptezeci de ani şi cu mormîntul drept unic viitor, se ridicase şi luîndu-şi geanta de catifea neagră, venise să-şi întindă profilul ei de bătrîna cucuvea între două spinări de bărbaţi. Pînă şi donna Carmela Naddeo, frumoasa, bogata, fericita donna Carmela Naddeo, întindea urechea, vibrînd de curiozitate, şi spunînd instinctiv în şoaptă :

— Dacă-mi spune numerele, îmi cumpăr o stea de briliante ca a Luisellei.

Şi totuşi Yassistito tăcea : într-atît, încît don Genharo Parascandalo, simţind în spatele lui nerăbdarea tuturor celor din salon, riscă o întrebare :

— V-a plăcut petrecerea don Pasqualino ?

In sfîrşit, acesta deschise gura şi de pe buzele subţiri violacee, cu băşicuţe de herpes, ieşi o voce gravă şi slabă :

— Da — spuse — este un botez frumos. Şi botezul lui Ksus Cristos în Iordan era frumos...

Imediat s-a stârnit un murmur, o agitaţie în salon ; toţi vorbeau între ei, în şoapte sau cu glas tare, comentînd fraza, căutînd să-i găsească pe moment o explicaţie, forrnînd cercuri, grupuri, femeile discutînd între ele, în timp ce numărul treizeci şi trei, numărul Mîntuitorului, circula pe toate buzele. Placid, ca şi cum ar fi luat data scadenţei unei poliţe, don Gennaro Parascandalo îşi transcrisese fraza pe carneţelul său : şi ascunzîndu-se în spatele unei

uşi, fără a-şi abandona aerul său grav birocratic şi mizantropic, don Domenico Mayer luase notă. Bătrîna marchiză, care era surdă, întreba cu furie :

— Ce-a spus ? Ce-a spus ?

Pînă la urmă o întrebă pe Luisella Fragalâ, care, cu ochii uluiţi, stătea neclintită lîngă melancolica doamnă Parascandalo : şi Luisella n-a fost în stare să-i răspundă decît :

— Nu ştiu cumătră marchiză, n-am înţeles.

Totuşi don Gennaro Parascandalo, nemulţumit, insista:

— V-au plăcut dulciurile, don Pasqualino ? Am văzut că le-aţi mîncat cu plăcere.

— Da — murmură acesta. Eu mănînc, dar nu mestec...

— N-aveţi dinţi ?

— Nu am dinţi...

Şi îşi roti ochii în jur, în sus, vag, fără să fixeze pe nimeni, ca şi cum ar fi văzut ceva de dincolo : şi făcu un semn cu mâna, apăsîndu-şi trei degete pe obraz. S-a auzit acelaşi murmur, aceeaşi agitaţie : dar s-a stîrnit şi o nesiguranţă. Fraza era ambiguă, foarte ambiguă ; şi semnul cu trei degete ce însemna ? De asemenea, şi don Gennaro Parascandalo, în timp ce-şi nota, s-a oprit, gînditor ; misterul acelei de a doua fraze, misterul acelui semn dezîănţuira toate acele fantezii şi aşa aflate în mare freamăt, într-o lume supersensibilă. Oh, credinţa, credinţa, iată de ce era nevoie, pentru a înţelege cuvintele acelui assistito ! Şi fiecare, concentrîndu-şi puterea sufletească, încerca să-şi făurească un elan sublim de credinţă ca să cunoască şi sa afle adevărul, în ce fel s-ar traduce în numere, ca eă-l preschimbe în banii de la loterie.

Noaptea tîrziu, cînd casa era golită de lume, Cesare Fragaîâ, împreună cu slujnicele somnoroase, se duse să stingă luminările, şi să închidă toate uşile, cum făcea, din prudenţă, în fiecare seară. Intrînd în camera nupţială, o găsi pe Luisella pe jumătate dezbrăcată, aşezată în penumbră. Leagănul Agnesinei fusese dus în camera doicii ; soţii erau singuri. Părea ca oboseala i-ar fi amuţit. Şi totuşi, apropiindu-se de tînăra lui soţie, el o văzu plîngînd, încet, cu lacrimi mari care i se prelingeau pe obraji.

— Ce-ai Luisella, ce-ai ? — întrebă el, îmbrăţişînd-o, tremurînd şi el de emoţie.

— Nimic — îi răspunse ea, continuînd să plîngă, în tăcere, în penumbră.

## III

PROSTERNATA PE UN- ING1NOC-
chiatoio [1] brun şi vechi, de lemn sculptat, cu coatele sprijinite pe perna de catifea, cu capul uşor înclinat şi faţa ascunsă în mîini, donna Bianca Măria Cavalcanti părea că meditează, după ce se rugase. Cît timp lumina crepusculară luminase micuţa capelă privată, tînăra continuase să citească un capitol din Imitazione cu atenţie, în atitudinea gînditoare care-i era specifică. Dar în jurul ei umbra crescuse mai întîi delicat violetă, apoi cenuşie, învăluind micul altar şi imaginea Fecioarei îndurerate, cu cele şapte spade de argint înfipte în inimă ca o rază, învăluind un tors al lui lisus Cristos legat de coloană, Ecce Homo, încununat cu spini, cu chipul, mîinile, pieptul şi coastele însîngerate şi învăluind figura delicată şi fină a donnei Bianca Măria aplecată pe inginocchiatoio. Atunci, în linişte, ea închisese volumul descusut şi-l pusese pe pernuţă ; îşi lăsă capul pe mîinile subţiri, şi lumina slabă a candelei îi lumina doar mîinile şl negrul cozilor groase adunate şi strînse pe ceafă. Astfel stătea ea de multă vreme, atît de nemişcată, încît silueta aceea îmbrăcată în alb, în umbra micuţei capele, părea una din statuile rugătoare pe care evlavia din evul mediu le sculpta îngenuncheate pe morminte, într-o veş-

1 îngenunchier ; un fel de pupitru care are la bază o treaptă pe care îngenunchează credincioşii catoJici cînd se roagă (n. tr.).



nică atitudine de rugăciune. Părea .să nu-şi dea seama de trecerea timpului şi nici de suflarea uşoară a frigului, pe care seara de toamnă o aducea în capelă şi privind printre degete faţa îndurerată a Madonei, părea că ar fi continuat să mediteze, să se roage, ca şi cum nimic nu ar fi putut-o smulge unei rugăciuni fără de sfîrşit.

Şi totuşi, în seara care se lăsase, micuţa capelă se cufundase în beznă, în timpul zilei nu era decît meschină şi rece, fiind de fapt o cămăruţă în interiorul apartamentului, strimtă, slab luminată de o fereastră care dădea într-o curticică de serviciu, în palatul Rossi, fost Cavalcanti. Cîndva, podeaua fusese acoperită de un covoraş sărăcăcios, acum atît de zdrenţuit şi prăfuit, încît Bianca Măria ceruse să fie luat din capelă ; prin urmare, podeaua din dale lucioase şi reci rămăsese goală. Micul altar era din lemn vopsit într-un albastru fără viaţă, albastrul foarte palid

al lemnăriei de biserici ; şi era acoperit de o faţă de masă din pînză foarte subţire, dar îngălbenită de timp, după cum îngălbenită de timp era şi dantela veche bogată care o împodobea de jur împrejur. Totul era învechit şi fără culoare ; sfeşnicele, rugăciunile tipărite în ramele lor metalice, evanghelia cu legătura de piele roşu închis, ramurile meschine de argint puse acolo ca ornamentaţie mistică, uşi ţa de lemn aurit care închidea artoforul. în timpul zilei şi statuia Fecioarei îndurerate, îmbrăcată în mătase neagră cu broderii de aur. cu gulerul monahal în pliscuri din batist alb, şi cu cele şapte spade care-i străpungeau inima, în rază, părea meschină, sărmana, cu mîinile ei roze, de stuc, care strîngeau o batistă albă tivită cu dantelă ; şi torsul cel mare, Ecce Ho mo, în mărime naturală, din stuc, se armoniza, sărmanul, în mizerie, întregii atmosfere. Zadarnic erau aşezate cele două inginocchiatoi de lemn sculptat, cu stema familiei Cavalcanti, marchizi de Formosa ; şi pe inginocchiatoi tot zadarnic erau şi două pernuţe de catifea roşie, în ciuda acestora, micuţa capelă păstra aerul său de rece mizerie, arătînd, în lumina zilei, culorile decolorate, patina de vechi, petele de pe metale, miile de urme de carii în lemn şi uzura extremă a catifelei cu care erau îmbrăcate pernele. Pînă şi flăcăruile celor două candele care ardeau zi şi noapte, în faţa Madonei îndurerate,

M

şi a torsului Rece Homo, în lumină păreau două limbute gălbui, care pîrîiau...

Dar seara — şi în seara aceea, în mod ciudat, ardea o singură candelă, în faţa Fecioarei — mizeria pălea şi numai umbre mari fluctuante umpleau capela. Dispărînd metalele, tentele lemnului, se distingea doar albul funerar al feţei de masă.

Cufundată în meditaţia ei, Bianca Măria, obişnuită cu capela aceea, nu simţea nici frigul şi nici bezna. Dar la ur. moment dat reveni la realitate, părîndu-i-se că ar fi auzit un zgomot puternic în apartament ; atunci abia şi-a dat seama că se stinsese candela, şi o cuprinse un fior de frig şi teamă, avînd impresia că Mama plîngea martiriul Fiului însîngerat; Bianca Măria ieşi repede din capelă, luîndu-şi cărticica de rugăciuni şi închinîndu-se în grabă, urmărită parcă de o spaimă demonică.

în vestiar, un bătrîn slujitor al casei Cavalcanti, într-o

livrea albastru-închis cu fireturi albe, citea un ziar vechi, la lumina unei străvechi lămpi de alamă, cu trei fofeze, din cele care se mai văd încă în provincie şi prin casele aristocratice. Cînd a auzit pasul uşor al Biancăi Măria s-a ridicat în picioare, privind-o în ochi.

— Giovanni — spuse Bianca, cu glasul ei pur, armonios, — în capelă s-a stins candela din faţa torsului Ecce Homo.

Bătrânul slujitor, şovăind o clipă, mai înainte de a răspunde :

— ...n-am aprins-o eu — murmură apoi, aplecîndu-şi privirea şi chinuind ziarul cu mîinile sale uscate.

— ...nu ai avut ulei, poate ? — întrebă ea cu un uşor tremur al vocii şi întorcîndu-şi chipul gînditor într-o parte.

— Nu, excelenţă, nu — răspunse imediat, cu zel, servitorul — dimpotrivă, cămara e plină de ulei. N-am aprins candela pentru că aşa mi-a poruncit excelenţa sa, marchizul...

— Ţi-a poruncit el asta ? — îl întrebă uimită, arcuindu-şi sprincenele.

— Da, excelenţă.

— Şi de ce ?



Dar imediat se căi de această întrebare, în care i s-a părut minimalizat profundul respect datorat tatălui ei. Şi totuşi îi scăpase cuvîntul. Ar fi vrut să plece de acolo ca să nu audă răspunsul, oricare ar fi fost el ; dar s-a temut să nu facă mai rău şi a ascultat, cu ochii rătăciţi, gata să-şi domine sufletul ei uluit şi speriat.

— Marchizul este înfuriat împotriva lui lisus Cristos — spuse servitorul, pe acel ton umil, dar familiar cu care vorbeşte adesea poporul napolitan despre Divinitate. Sîmbăta trecută i-a cerut acelui Ecce Homo miraculos împlinirea unei dorinţe fierbinţi ; dar nu i s-a împlinit. Şi atunci domnul marchiz n-a vrut să se mai aprindă candela în faţa statuii sale.

— Marchizul ţi-a spus dumitale toată povestea asta ? — întrebă ea, înfiorată toată.

— Da, excelenţă. Dar dacă excelenţa voastră doreşte, cu mă duc s-o aprind...

— Ascultă-l pe marchiz — murmură ea, cu răceală, îndepărtîndu-se spre salon.

în timp ce se învîrtea solitară în salonul vast, luminat

slab de o lampă cu petrol, căutîndu-şi coşuleţul cu lucrul de seară şi negăsindu-l, deşi trecuse de douăzeci de ori pe lîngă el fără să-l vadă, ea încă se mai caia, cu amărăciune, că îl întrebase pe slujitor ; pentru că în perioada decăderii din ce în ce mai accentuată a familiei ei, ceea ce o amăra mai mult era cînd în faţa slujitorilor, sau a străinilor, era constrînsă, de cuvintele lor, să-şi judece tatăl. Zadarnic închidea ochii ca să nu vadă, îşi petrecea zilele în camera ei, sau în capelă, sau la mînăstirea Sacramentiste-lor unde avea o mătuşă ; zadarnic tăcea, căutînd să nu audă vorbele altora, exclamaţiile Margheritei, camerista, soţia lui Giovanni, întrebările neliniştite chiar ale mătuşii ei, călugăriţa, aluziile unora dintre rudele bătrîne care mai veneau din cînd în cînd s-o viziteze şi îi vorbeau cu atîta milă, încît o podideau lacrimile; părerea asupra tatălui ei era obligată să şi-o facă, în sinea ei, plecîndu-şi ochii, în timp ce interlocutorii săi dădeau din cap, compătimind-o. Şi ceea ce o tulbura mai rău, ţinînd cont de marile dificultăţi financiare zadarnic disimulate, ţinînd cont de acea decentă mizerie care se apropia de momentul cînd avea să piardă şi sfințe-



nia misterului, erau neaşteptatele, uneori ferocele, alteori sfâşietoarele bizarerii ale tatălui său.

Oarecum mai liniştită, stătea acum lîngă o măsuţă pătrată, acoperită cu o stofă verde, o măsuţă de joc pe care era aşezată singura lampă cu gaz din salon, şi lucra la o dantelă foarte fină, pe un gherghef, agitînd printr-o mişcare iute suveicuţele uşoare cu firul aţei, în jurul acelor desenului. Ar fi dorit mai degrabă s-o fi chemat pe Margherita, camerista, la ea, ca să cîrpească împreună lenjeria casei, asupra căreia buna bătrînă îşi scotea ochii cosînd în cămăruţa ei ; dar don Carlo Cavalcanti, marchizul de Formosa, era foarte orgolios şi nu ar fi tolerat o slujnică în salon, şi nici nu. ar fi suportat ca fiica lui să se coboare asupra acelor treburi umilitoare. Bianca Măria ar fi vrut să-şi petreacă seara în camera ei, citind sau lucrînd; dar tatăl ei voia s-o găsească în salon, în fiecare seară cînd venea din oraş. El îl numea pompos salon, fără să-şi dea seama de goliciunea lui imensă, deoarece cele patru divane, înguste şi lungi, tapisat© cu un material ce imita brocatul verde, rupt tot şi decolorat, cele douăsprezece scaune uscate şi tari, tot în imitaţie de brocat, aşezate de-a

lungul pereţilor, şi cele două console de imitaţie de marmură cenuşie, şi cele două mesuţe de joc, şi covoraşele din faţa fiecărui divan şi a fiecărui scaun, pierdute în vastitatea aceea, îi amplificau aerul pustiu.

Şi-apoi, lampa cu petrol nu ajungea decît să lumineze mesuţa lîngă care stătea silenţioasa Bianca Măria şi gherghеful de pînzică închisă pe care se agitau mîinile ei mult mai albe decît aţa albă. Din cînd în cînd, cuprinsă parcă de un gînd care o obseda, se oprea şi îşi lăsa mîinile să cadă, obosite parcă, şi gînditoarea faţă a tinerei se destindea.

— E o noapte încîntătoare — exclamă o voce amplă, în spatele ei.

Bianca se ridică imediat, lăsă gherghеful şi apropiindu-se de tatăl ei, se aplecă să-i sărute mîna. Marchizul de Formosa acceptă omagiul, apoi îi atinse uşor fruntea cu mîna, ca o rnîngîiere şi o binecuvîntare. Ea aşteptă o clipă, în picioare, ca să se aşeze mai întîi el ; dar văzînd că acesta începuse să se plimbe în sus şi în jos prin salon, după cum îi era obiceiul, îl întrebă din privire dacă-i permitea să se aşeze. El îi îngădui cu un gest al capului, continuîndu-şi



plimbarea. Aşezată lîngă măsuţă, Bianca îşi reluă lucrul la dantelă, aşteptînd să fie întrebată ca să vorbească.

Marchizul de Formosa, al cărui pas încă elastic şi sonor răsuna în salonul gol, era un bărbat foarte frumos, în ciuda celor şaizeci de ani ai săi, în ciuda părului său alb ca neaua, înalt, zvelt, mai degrabă uscăţiv decît slab, atât silueta cît şi capul păstrau şi la acea vîrstă înaintată care era aproape bătrîneţe, o nobleţe, un caracter dur căruia adesea îmbujorările chipului îi dădeau un aer de violenţă. Ochii cenuşii, nasul marcat, mustaţa deasă albă şi mai ales fruntea înaltă inspirau admiraţie şi respect. Se spunea că în tinereţe marchizul de Formosa făcuse să intre în păcate multe femei de la curtea lui Ferdinand al Il-lea de Bourbon ; &e spunea că fusese rivalul norocos, în legătură cu o doamnă din Sicilia, pînă şi al regelui însuşi, şi în lupta nesîngeroasă a galanteriei, triumfase cel mai galant dintre miniştrii burbonici, don. Juan-ul generaţiei aceleia, celebrul ministru al poliţiei, marchizul Del Carretto. Desigur că un aer autoritar, accentuat cu vîrstă, înăsprea fizionomia marchizului de Formosa şi-i dădea uneori un aspect respingător.

Dar vechimea familiei care se laudă cu descendenţa din marele Guido Cavalcantii, poziţia înaltă, şi o naturală postură a unui caracter orgolios autorizau şi aerul acela autoritar. Marchizul îmbătrânise : şi adesea pivirea strălucitoare devenea opacă si silueta lui înaltă maestoasă, în ciuda faptului că era slab, se gîrbovea. Şi totuşi impunea un mare respect; şi fiica lui, Bianca Măria, de cum îl vedea apărînd, simţea un fior de veneraţie, dispărîndu-i din minte toate impresiile rele ale lumii şi ale ei în legătură cu tatăl său.

— Ai fost azi la mînăstire ? întrebă marchizul de Formosa, trecînd pe lîngă fiica sa.

— Da, tată.

— E bine Măria degli Angioli ?

— E bine ; dai' ar vrea să te vadă.

— N-am timp acum ; am o afacere importantă, o afacere importantă... spuse el, făcînd un gest larg şi vag.

1 Guido Cavalcanti (1259 ?—1300) poet florentin, considerat cel mai de seamă reprezentant al curentului poetic Dolce Stil Nuovo (n, ir.).

9»

Ea a tăcut, lucrînd cu mare iuţeală, abţinîndu-se să-l întrebe.

— S-a plîns mult de mine, Măria degli Angioli ? — a întrebat el, fără a-şi înceta nici o clipă plimbarea sa agitată.

— Nu — răspunse ea timid — ar vrea să te vadă...
ţi-am mai spus...

— Să mă vadă, să mă vadă... ca sâ-mi povestească de necazuri, ca să asculte necazurile mele... frumos mod de a ne ocupa timpul. Şi totuşi, dacă ar vrea Măria degli Angioli, dacă ar vrea... s-ar încheia necazurile noastre...

Mîiriile tremurînde ale Măriei Bianca au încurcat suveicuţele pe care era înfăşurată aţa, în jurul acelor din desen.

— Aceste femei sfinte, — adăugă încet marchizul de Formosa, ca şi cum ar fi vorbit visînd — aceste femei sfinte, care se roagă mereu, au inima pură, sînt în graţia Domnului şi a sfinţilor săi, se bucură de favoruri speciale, văd lucruri pe care noi, bieţi păcătoşi, nu le vedem... sora Măria degli Angioli ar putea să ne salveze dacă ar vrea,.. dar nu vrea, nu vrea, este prea sfîntă, nu mai ştie nimic

^e lucrurile de pe pămîntul ăsta, nu o interesează că noi -suferim, sau nu înţelege... N-a vrut niciodată să-mi spună nimic, niciodată, niciodată...

Ridicîndu-şi capul şi lăsîndu-şi mîinile sale albe pe dantelă, Bianca Măria îşi fixa tatăl cu ochii plini de uimire stânjenitoare.

— Tu nu i-ai cerut niciodată nimic, spune, Bianca?s— o întrebă marchizul, oprindu-se lîngă fata lui.

— Ce anume ? — întrebă ea, confuză.

— Măria degli Angioli te iubeşte, te ştie nefericită, ţie ţi-ar fi spus tot ca să te ajute... de ce n-ai întrebat-o nimic ? — continuă el cu un glas tulburat în care se înteţea o furtună de mînie.

— Ce trebuia s-o întreb ? — repetă ea, şi mai confuză.

— Hm, te prefaci că nu înţelegi ? — strigă el, înfuriat de-a binelea. Toate femeile sînteţi la fel, o turmă de oi, sau nebune, sau egoiste. Ce tot vorbiţi ore întregi tu şi ou mătuşa ta, în vorbitorul de la mînăstire ? Pe ce morţi îi plîngeţi ? Gîndiţi-vă la cei vii ! Nu vedeţi că familia Cavalcanti cade în mizerie, dezonoare, moarte ?



— Să ne ferească Dumnezeu ! - - murmură fata, cu glas scăzut, închinîndu-se discret.

— Nebuna şi egoiste mai sînt femeile ! — urlă el exasperat de lipsa aceea de rezistenţă, de supunerea aceea oarbă. Şi eu care nu mă gindesc decît la asta de dimineaţă pînă seara şi care îngenunchez în fiecare seară şi în fiecare dimineaţă în faţa icoanelor ca să obţin salvarea familiei Cavalcanti ! Şi tu care ai putea, întrebînd-o pe mătuşa ta secretul viziunilor ei. tu care cu un cuvînt de-al ei te-ai putea salva pe tine şi pe mine, şi numele nostru şi tot, tu te prefaci că nu înţelegi ? Ingrate şi perfide mai sînt femeile !...

Aplecîndu-şi capul, Bianca îşi muşca buzele ca să nu izbucnească în hohote de plîns.

Apoi, cu o voce tremurîndă, răspunse :

— Cu prima ocazie o s-o întreb...

— Mîine — replică pe un aer imperios tatăl.

— Mîine.

Indignarea îi dispăru imediat, se potoli pe neaşteptate. Apropiindu-se de ea, îi atinse uşor fruntea aplecată, cu acel gest patern care-i era obişnuit, pe jumătate binecu-

vîntare şi pe jumătate mîngîiere. Atunci.,ca şi cum nu ar mai fi putut rezista, simţind că i se siîşie inima, ea începu să plîngă, în tăcere.

— Nu plînge, Bianca Măria, — spuse el, liniştit, — nu mai plînge. Eu am mari speranţe. Sîntem atît de nefericiţi de atîta timp, că fără îndoială Providenţa ne va pregăti o mare bucurie. Fireşte, nu ne e dat să ştim cînd anume, dar clipa mult aşteptată nu poate să fie departe. Dacă nu va fi peste o săptămînă, va fi peste alta. Ce înseamnă orele, şi zilele, si lunile în faţa norocului Imens care ni se pregăteşte în umbră ? Vom fi atît de bogaţi, încît tot acest lung trecut de restricţii si de obscuritate ni se va părea un vis scurt de chin, o oră de coşmar pe care lumina soarelui o va face să dispară. Atît de bogaţi vom fi ! Şi cine ştie de ce instrument se va servi Providenţa... poate de Măria degli Angioli, care e suflet bun... tu o vei întreba mîine, nu-i aşa ? Poate de vreun alt spirit bun, dintre prietenii mei care văd... poate de mine, nedemn, atît de păcătos cum am fost şi cum sînt... dar eu simt, ne va salva Providenţa, şi prin mijlocul acela, numai prin mijlocul acela !...

7C

îşi reluase plimbările lui în sus şi în jos prin salon, vorbindu-şi mereu sieşi ca şi cum s-ar fi obişnuit să gîndească cu glas tare. Doar că, din cînd în cînd, în exaltarea lui, întrezărea chipul fiicei sale şi-şi relua încăpăţînata şi deşartă visare, în jurul unei singure idei :

- Pe de altă parte, Bianca, ce ieşire putem avea ? Munca ? Eu sînt bătrîn şi tu eşti o copilă : cei din familia Cavalcanti n-au ştiut niciodată să muncească, nici la tinereţe, nici la bătrîneţe. Afaceri ? Sîntem oameni a căror singură afacere a fost aceea de a cheltui cu generozitate propriii noştri bani. Numai o mare avere cucerită într-o singură zi... vei vedea, o vom avea. O consider ca sigură, mii de revelaţii, mii de vise mi-au spus-o... vei vedea. Vei avea din nou, Bianca Măria, cai şi trăsuri, o victorie i pentru plimbările pe coasta Chiaia, unde îţi vei relua locul, şi eleganta trăsură închisă pentru seara, ca să te duci la Sân Carlo... vei vedea, fata mea, vei vedea. Vreau să-ţi cumpăr un şirag de perle, opt şiruri de perle legate cu un singur safir şi o diademă de briliante, cum au avut toate femeile din casa Cavalcanti, pînă la mama ta.

El se opri la această frază, ca şi cum l-ar fi copleşit o

emoţie neaşteptată ; dar contemplaţia visului său de lux, de strălucire, îl distrase imediat.

— ...în^ fiecare zi petrecere ; ne vom gîndi la cei sărmani, la cei flămînzi, la cei ce au nevoie de ajutor ; va ploua cu pomeni, sînt atîţia suferinzi... am făcut şi o făgăduinţă ; dacă mi se împlineşte dorinţa am făgăduit să înzestrez fetele sărace şi cinstite... şi cîte alte făgăduinţe n-am făcut ca să obţin această mare împlinire.

Şi a tăcut, ca şi cum ar fi contemplat în penumbra salonului tot mirajul splendid al bogăţiei pe care fantezia lui excitată o făcea să-i palpite înaintea ochilor. Fiica lui îl asculta, redevenind calmă, gînditoare ; şi în inimă vocea aceea paternă îi răsuna în obişnuitele lui discuţii care se revărsau în fiecare seară din sufletul prea înfierbîntat, răsunîndu-i cu ecouri neliniştitoare, ca un chin lent.

1 provine de la numele reginei Victoria a Angliei (1819—1901), trăsură elegantă, deschisă şi cu două locuri dotată cu capră şi coş, trasă de doi cai (n. tr.).



E adevărat, ea nu credea în viziunile acelea, dar ele o speriau, în fiecare seară revărsate în faza impetuoasă, uneori duioasă, alteori colerică, a tatălui ei ; şi nici nu se putea obişnui cu acele răbufniri pătimaşe care făceau să-i tresalte sufletul ei dornic de pace şi de linişte.

— Avocatul Marzano — anunţă Giovanni.

Intră un bătrînel scund, uşor adus de spate, cu o mustaţă stufoasă încărunţită şi ochii isteţi şi blînzi : era îmbrăcat în haine foarte modeste. Trecînd pe lîngă Bianca Măria o salută discret şi printr-un gest îi ceru permisiunea de a-şi ţine pălăria pe cap. Şi ţinu la el şi bastonul gros, dintr-un lemn înrudit cu palmierul. După ce şi-a potrivit pasul cu acela al marchizului de Formosa, au început să meargă amîndoi în sus şi în jos, vorbind cu glas foarte scăzut. Cînd trecea pe lîngă lumină, avocatului Marzano îi străluceau ochii de mulţumire şi mustăţile groase, puţin milităreşti, se agitau ca şi cum ar fi făcut calcule în minte. Bianca Măria care se cufunda din ce în ce mai mult în lucrul ei, exagerîndu-şi încordarea atenţiei numai ca să nu asculte, auzea în mod involuntar, din cînd în cînd, cîte o frază în argoul cabalistic, rostită de tatăl ei sau de avocatul Marzano.

— Cadenţa de şapte trebuie să triumfe...'

— Am putea avea chiar pe doi înapoi...

— Miza pentru respectiva situaţie este prea mare...

— Este nevoie de o sumă importantă, o bancnotă serioasă...

Vorbeau între ei, absorbiţi, cu ochi scînteietori şi totodată rătăciţi şi exaltaţi de tot felul de năluciri care au falsul aspect precis şi fascinant al matematicii, cînd Giovanni intră din nou ca să anunţe :

— Doctorul Trifari.

Intră un bărbat în jur de treizeci de ani, voinic, îndesat, cu un cap mare, cu gîtul prea scurt, faţa roşietică, părînd şi mai aprinsă din cauza unei bărbi roşii şi creţe, cu buzele umflate, parcă tumefiate, şi ochii albaştri holbaţi : ochi suspicioşi, neîncrezători, care inspirau neîncredere. Era îmbrăcat mitocăneşte, cu un guler de cămaşă strimt de-i tăia gîtul, cu un briliant mare fals la cravata de şaten negru, păstrînd în continuare un aer de provincie, pe care nici Universitatea din Napoli şi nici diploma nu reuşiseră să-l facă să dispară. Abia dacă o salută pe Bianca Măria ; şi după ce-şi lăsă pălăria pe consolă, se apropie de cealaltă parte a marchizului de Formosa. Merseră în sus şi în jos toţi trei, şi mai încet

Din cînd în cînd, doctorul Trifari spunea cîte un cuvînt, cu un gest energic, deşi vorbea în şoapte ; şi privirea sa piezişă îi întreba suspicios pe interlocutorii săi şi umbrele din jur ca şi cum s-ar fi temut de trădare, învăţatul marchiz de Formosa îşi păstra expresia lui vioaie de bătrîn impetuos, avocatul Marzano, cu ochii lui şireţi şi blînzi stăruia în rîsul lui binevoitor, în timp ce doctorul Trifari se mişca cu precauţie, deşi vorbea cu violenţă, ca şi cum s-ar fi temut încontinuu de vreo trădare. Cînd cei doi bătrîni ridicau puţin glasul, el îi reprima imediat printr-un gest, arătîndu-le ferestrele, uşile ; ajunse la un moment dat să arate înspre Bianca Măria ; marchizul făcu un gest larg de indulgenţă, vrînd parcă să spună că era o creatură inocentă ; cînd Giovanni intră din nou ca să anunţe :

— Profesorul Colaneri.

Văzîndu-l, îl ghiceai imediat pe preotul răspopit. P€ obrajii totdeauna raşi crescuse o barbă deasă neagră ; părul, tăiat scurt pe frunte şi crescut anapoda, pe tonsură, păstra o linie eclesiastică ; dar forma mîinii, la care degetul cel mare, puţin adus, părea lipit de arătător, gestul cu care îşi potrivea mai bine ochelarii pe nas, ca şi gestul, involuntar, cu care-şi trecea două degete pe sub gulerul cămăşii ca şi cum şi-ar fi lărgit absentul guler înalt preo-

ţesc, felul de a privi, în sus, în fine, toate acestea formau un ansamblu de linii, de mişcări, de gesturi atît de evident clericale, încît îţi dădeai seama imediat de caracterul său Ambiguu. Formosa l-a primit cu o oarecare răceală, ca "tdeauna, acea apostazie provocând o repulsie vădită listicismului său. Colaneri vorbea şi el cu prudenţă ; şi nemaiputîndu-se plimba în patru, fără să le fie auzite discuţiile, s-au oprit în grup, în golul întunecat al unei ferestre. Acolo i-a găsit Ninetto Costa, un tinăr frumos, brun, foarte elegant, care-şi arăta dinţii foarte albi într-un zîmbet continuu şi era unul din cei mai norocoşi agenţi de schimb din Bursa din Napoli : şi în sfîrşit, un bărbat



pe care Giovanni îl anunţase în şoaptă, numai pe nume, fără protocol, don Crescenzo, un tip între funcţionar ţ.' vînzător, care se strecură în salon cu o oarecare timiditate. dar pe care pînă şi domnii aceia l-au tratat de la er egal. In dreptul ferestrei discuţia dintre cei şase bar. se încingea, dar fără să se ridice tonul ; Bianca Măria continua să lucreze, automat, deşi se zbuciuma, foarte stînjenită fiindcă simţea că n-are ce căuta acolo ; şi totuşi, nu îndrăznea să iasă din salon fără permisiunea tatălui ei Discuţiile acelea misterioase, într-un argou pe care nu-' înţelegea şi care i se părea un limbaj de nebuni, exaltarea îndîrjirea tuturor, ochiadele acelea, cu ochii peste cajL şi alteori piezişe, privirile lor în care citeai zîmbetul une nebunii încăpăţînate, feţele care cînd păleau, cînd se îmbujorau, gesturile lor violente, agitate, toate astea < tulburau, ca pînă la urmă să-i inspire o teamă greu de stăpînit; tatăl ei, mai ales tatăl ei, i se părea pierdut îr> mijlocul tuturor acelor exaltaţi, unii de o exaltare reţinută cu răceală, alţii furioşi, dar toţi excesiv de încăpăţînaţi : ea îl privea din cînd în cînd, cu disperare, ca şi cum l-ai fi văzut naufragiind şi ea n-ar fi putut să-i dea o mînă dr ajutor, un strigăt să-l salveze. La un moment dat, încet cei şase oameni s-au îndepărtat din golul ferestrei şi muţi. în şir, unul după altul, s-au dus să se aşeze în jurul celeilalte măsuţe de joc unde nu era lumină ; au adunat scaunele în jurul mesuţei, ca să se apropie mai mult, s-au sprijinit cu coatele pe stofa verde şi şi-au luat capul în mîini. identic, toţi şase. în penumbră, începînd să discute în şoaptă, unul în faţa altuia, suflîndu-şi cuvintele în obraz.

privindu-se în ochi, ca şi cum ar fi desfăşurat o operă de
magie şi de farmece.
Bianca Măria n-a mai rezistat. Făcînd minimum de
zgomot cu putinţă, îşi înfăşură ghergheful într-o bucată de
pînză neagră, se ridică fără să mişte scaunul pe care
stătea ca să nu-l facă să scîrţîie şi ieşi din vastul salon,
iute, ca şi cum s-ar fi temut că ar fi putut-o chema îna-
poi, cu o sezaţie continuă de teamă, ca şi cum cineva ar fi
continuat s-o urmărească. S-a simţit ceva mai în siguranţă
doar în clipa cînd a intrat în camera ei, o cameră simplă,
de fată bună şi pioasă, curată, puţin cam sobră, plină de

II

icoane, de mătănii, âe luminări pascale. Acolo, Marghe-
rita, camerista, care-i auzise paşii, intră şi o întrebă, cu o
afecţiune umilă, dacă voia să se culce :
— Nu, nu, — îi răspunse copila — nu mi-e somn, mai
aştept, încă nu l-am salutat pe tata.
— Marchizul va rămîne pînă mai tîrziu — murmură
camerista, — Excelenţa Voastră se va obosi aşteptînd, aici,
singură-singurică.
— Voi citi ; vreau să aştept.
Supusă, bătrîna cameristă dispăru.
Bianca Măria luă dintr-o mică etajeră un roman reli-
gios de Paolina Craven : Le moţ de l'enigme, o carte pioasă
şi consolatoare. Dar mintea ei nu putea fi reconfortată,
în seara aceea, de cuvintele dulci ale scriitoarei franceze;
din cînd în cînd Bianca Măria îşi ascuţea auzul ca să poată
desluşi vreun zgomot din salon, dacă prietenii tatălui ei
plecau sau dacă mai veneau şi alţii. Nimic. Nici un zgomot.
Marea conspiraţie cabalistică săptămînală continua, su-
fiată din obraz în obraz ca şi cum ar fi fost o practică în-
grozitoare a vrăjitoriei ; şi impresia asta lua proporţii atît
de mari în sufletul Biancăi Măria, încît, acum, însăşi tă-
cerea o înspăimînta. încercă de vreo două-trei ori să ci-
tească acea carte plăcută, dar ochii îi rămîneau pironiţi
pe liniile negre tipărite, fără a le mai vedea, şi sensul
cuvintelor citite forţat îi scăpa, în timp ce toată mintea ei
era concentrată să prindă ceea ce se petrecea în salon.
Tăcere, în continuare, ca şi cum n-ar fi fost suflet de om
înăuntru, închise cartea şi îşi chemă camerista, nesimţin-
du-se în stare să suporte solitudinea aceea plină de fan-
tome. Margherita veni imediat şi aşteptă fără să scoată

un cuvînt, ordinele tinerei stăpîne :

— Să spunem rozariul — murmură aceasta.

Uneori, cînd orele păreau mai lungi solitarei nepoate a familiei Cavalcanti, cînd insomnia o ţinea cu ochii deschişi, cînd fanteziile minţii o împovărau mult prea lugubru, îi plăcea să se roage cu glas tare, alături de slujnica ei, ca să-şi mai înşele timpul, veghea şi agitaţia. Se temea de discuţiile servitorilor, le evita dintr-un orgoliu firesc, dar ca să se roage împreună nu i se părea decît un simplu act de afectuoasă umilinţă creştină.

•«S

— Să spunem rozariul, — repetă, aşezîndu-se lingă patul ei alb, de copilă.

Margherita se aşeză lîngă uşă, la o distanţă respectuoasă. Bianca Măria rostea rugăciunile preliminare, anunţa misterul şi spunea jumătate din Pater noster ; cealaltă jumătate o continua Margherita.

Tot astfel şi cu Avemaria, prima jumătate o spunea Bianca Măria, cealaltă jumătate îi revenea Margheritei. Se rugau supuse : dar distingîndu-se bine glasul uneia de al celeilalte, amîndouă reluau mereu la timp fragmentul rugăciunii. La fiecare zece de avemaria sau poşte 2 rozariului, cele două femei îşi făceau discret semnul crucii ; la începutul fiecărei gloria pater îşi plecau capul, adine, ca un salut imaginar adus divinităţii.

Şi astfel, cu atenţia mistică a rugăciunii şi emoţia naturală stârnită de acele obişnuite dar mereu poetice oraţiuni, cu murmurul propriului său glas şi acela al glasului Margheritei, fata mai uita puţin de marea dramă paternă care se desfăşura dincolo. Tot rozariul a fost spus încet, cu pietatea sufletelor cu adevărat credincioase în ingenuitatea lor. Dar de la începutul litaniilor un zgomot crescînd de glasuri ajungea dinspre salon ; un murmur continuu care tulbura rugăciunea Biancăi Măria şi pe care ea căuta să nu-l audă, ridicîndu-şi din ce în ce mai mult glasul.' Dar acum era imposibil să se sustragă gălăgiei aceleia, vocile lor devenind alterate, înfuriate.

— Ce-o f i ? — se întrebă ea, întrerupîndu-şi invocaţiile adresate Fecioarei.

— Nimic — răspunse Margherita — discută despre numerele de la loto.

— Mi se pare că se ceartă... — adăugă, cu timiditate,

Bianca Măria.

— Sîmbătâ seara se vor împăca din nou... murmură Margherita cu filosofia ei de femeie din popor.

— Cum adică ? — întrebă copila, lăsîndu-se dusă de dialog.

— Fiindcă nici unul din ei nu va cîştiga nimic.

1 rosarlo în ital. pe lîngă rugăciunea numită rozariu, înseamnă şi mătănii (se numără în timpul rostirii rugăciunii) (n. tr.).

2 posta: fiecare din cele cincisprezece părţi ale unui şirag de mătănii (n. tr.).

— Să ne rugăm, — răspunse Bianca, ridicîndu-şi ochii, ca şi cum ar fi căutat bolta însteiată.

Dar îi era imposibil să sfîrşească litaniile. Discuţia, în salon, devenise atît de înteţită, încît se auzea tot; glasurile cînd se îndepărtau, cînd se apropiau ca şi cum cabaliştii s-ar fi ridicat din nou de la măsuţa unde-şi suflau în obraz conspiraţiile şi s-ar fi plimbat, în sus şi în jos, stăpîniţi de nevoia de a umbla, de a umbla, înainte şi înapoi, jur împrejurul camerei, tipică persoanelor exaltate.

— Să închid uşa ? — întrebă Margherita.

— Inchide-o, să ne rugăm, — răspunse Bianca Măria, cu resemnare.

Glasurile ajungeau mai slabe ; litaniile au putuVcontinua pînă la sfîrşit, fără întrerupere, dar sufletul fetei nu mai aparţinea cuvintelor pe care le rostea : ea le pronunţa pradă unei absenţe totale : finalul a fost grăbit de parcă timpul ar fi gonit^o de la spate.

— Fiţi binecuvîntată, excelenţa voastră, — spuse Margherita, ridicîndu-se.

— Mulţumesc — răspunse simplu tînăra, aşezîndu-se din nou lingă patul ei, unde-şi petrecea atîtea ore din zi, nieditînd sau citind.

Indepărtîndu-se, Margherita lăsase uşa deschisă. Acum glasurile explodau mîniate. Cabaliştii dezlănţuiţi îşi disputau, cu furie, cu ţipete nestăpînite, propriile izvoare ale numerelor, propriile studii, propriile lor viziuni, fiecare căutînd să ia cuvîntul celuilalt, întrerupîndu-l, ţipînd şi mai tare, la rîndul lui, fiind brusc întrerupt.

— Aha ? Voi nu credeţi, nu credeţi în forţa lui Cijariello, cîrpaciul ? — striga avocatul Marzano cu furia intensă şi neaşteptată a persoanelor foarte blînde, foarte indulgente. Poate pentru că nu e decît un cîrpaci ? Poate pentru că îşi scrie numerele de loterie pe care le prevede cîştigătoare cu un cărbune pe o bucăţică de hîrtie mur-

dară ? Uitaţi-le aici, uitaţi-le aici : este numărul douăzeci şi şapte care a ieşit al doilea în loc de al patrulea, dar a ieşit! este optzeci şi patru care a făcut un salt şi a ieşit invers patruzeci şi opt, dar a ieşit ! Şi mai e şi un ambo, combinaţia de doi, ambo de patrusprezece şi şaptezeci şi nouă pe care am avut ghinionul să le părăsesc, dar combinaţia



a ieşit după trei săptămîni de cînd n-am mai jucat eu. Astea sînt fapt e, domnii mei, fapte, nu vorbe goale !

— Sînt şaizeci de lire pe care i le daţi pe săptămînă ca să nu mai facă pe cîrpaciul, ci să vă prezică numerele cîştigătoare .' — îl întrerupse cu agerime doctorul Trifari.

— Cifariello este un suflet ignorant, inocent ; el mi-a dat patrusprezece şi şaptezeci şi nouă şi eu le-arn abandonat .'

— Şi părintele Illuminato mi-a dat patrusprezece şi şaptezeci şi nouă — replică doctorul Trifari, — dar în săptămînă bună.

— Şi le-aţi jucat ? N-aţi spus nimic prietenilor ? — întrebă, foarte tulburat, marchizul de Formosa.

— N-am jucat cum trebuia să joc .' Am împărţit cele două numere în două bilete diferite. Nu am înţeles norocul pe care mi-l dădea părintele Illuminato ; numai el cunoaşte numerele, domnii mei, şi nici un altul, nimeni altul, pentru Dumnezeu î El ţine în mînă norocul nostru, viitorul nostru .' Este ceva nemaipomenit f Cînd îi iau pulsul ca să văd dacă are febră, simt cum tremur tot...

— Părintele Illuminato este un egoist — şuieră glasul sarcastic, tăios, al profesorului Colaneri.

— Fiindcă v-a dat afară din casă într-o zi cînd îi cereaţi cu forţa numerele .' El nu dă numerele sacerdoţilor care şi-au lepădat haina preoţească ; este un credincios.

— Eu îmi văd singur numerele, — strigă ascuţit Colaneri. E de ajuns să nu cinez, înainte de a mă duce la culcare ; şi să meditez o oră, sau două, mai înainte de a mă culca ; şi după aceea le văd, înţelegeţi că le văd ?

— Dar după aceea nu ies ! nu ies .' — urlă marchizul de Formosa.

— Nu ies fiindcă am mintea întunecată de inter-esele amâne, pentru că nu reuşesc să mă desprind total de dorinţa de a câştiga, pentru că trebuie să ai sufletul pur, foarte pur ca să ai o viziune lucidă, să laşi orice umbră de pasiune,

să te ridici în domeniul credinţei. Ah, eu le văd, dar deseori, aproape totdeauna, un spirit malefic îmi întunecă ochii.

— Ascultaţi, ascultaţi, — spuse tare Ninetto Costa, elegantul, bogatul, agent de schimb, — eu am făcut mai mult, eu am aflat că o tînără, o modistă care locuieşte în cartierul Baglivo Uries, ar avea faima că dă numerele exacte,



numerele adevărate ; ea nu le poate juca, după cum ştiţi, îi este interzis sub pedeapsa de a nu mai putea şti după aceea numerele. Dar le dă ! Mi-am apropiat-o, cu scuza unei iubiri neaşteptate, nebuneşti, i-am făcut cadouri, o vădi în fiecare seară şi în fiecare dimineaţă, am ajuns chiar să-i promit c-o voi lua de soţie.

— Şi v-a dat ceva ? — întrebă anxios marchizul de Formosa.

— încă nimic ! Evită discuţia, cînd aduc vorba, timid. Dar mi le va da, pentru Dumnezeu, cum să nu mi le dea !

Oh, cît de mult ar fi vrut Bianca Măria ca rozariul acela rostit cu un aer atît de distrat, în seara aceea, să mai continue, ca să n-o lase să audă discuţiile acelea nebuneşti, din care nu scăpa un cuvînt şi care i se învălmăşeau în minte, dîndu-i senzaţia unui vîrtej în care îi era tîrit şi sufletul.

Ce n-ar fi dat să nu audă impetuozitatea acelor minţi rătăcite, absorbite de o idee fixă ! Acum vorbea marchizul de Formosa, vibrant.

— Sînt de acord cu ignoranţa clarvăzătoare a cîrpaciului Cifariello, de acord cu sfinţenia preotului Illumînato, de acord cu viziunile lucide ale prietenului nostru Colaneri, dar unde e rezultatul ? Ce vedem ? Ce-am obţinut ? Ne jucăm ultimul ban, în fiecare săptămînă, scoţînd bani din piatră seacă, fiecare din noi, şi cîştigînd la o sută de ani, mizeria unui prăpădit de ambo, sau cea mai mare mizerie a unui singur număr la cîte o tragere. Avem nevoie de mîini mai puternice ! Avem nevoie de o forţă superioară ! Avem nevoie de miracole, domnii mei ! Trebuie s-o convingem pe sora mea, călugăriţa, Măria degli Angioli, să ne dea numerele ! Fata mea ar trebui s-o convingă. De fata mea avem nevoie, care este un înger de virtute, de puritate, de bunătate, să ceară numerele Entităţii Supreme !

O tăcere profundă urmă după cuvintele lui. Se auzi

clopoţelul de la intrare. Bianca Măria care, tremurînd toată, se tîrîse pînă în spatele draperiei uşii ei, a văzut trecînd şi intrînd în salon un bărbat îmbrăcat mizerabil, cu aspectul vulgar, cu obrajii supţi, livizi, cu striaţiuni roşii şi barba neagră neîngrijită a unui convalescent, ieşit din spital, o apariţie penibilă şi înspăimîntătoare. In ciuda

n

intrării indixriduhu ciudat în saîon, tăcerea continua, ca şi cum s>-ar fi potolit, pe neaşteptate, toate sufletele, ca şi cum o mare linişte misterioasă ar fi fost adusă de necunoscut.

Bianca Măria, sprijinită de uşorul uşii sale, era foarte atentă la ceea ce se petrecea în salon, gîfîind de emoţie. Poate că se vor fi reîntors cabaliştii la măsuţa lor, ducîndu-l acolo şi pe noul sosit. Dură mult timp tăcerea. Nemişcată, aproape rigidă, ea se agăţă de lemnul uşii, ca sa nu cadă ; ceea ce auzise era prea crud şi prea dureros ca să nu-şi simtă sufletul sfîşiat. Simţea o umilinţă, o angoasă nespusă, ca şi cum întreaga ei sensibilitate n-ar mai fi fost acum decît o durere şi atit. Suferea din toate punctele de vedere, în orgoliul ei nativ, în rezerva ei de fată vioiată de numele ei aruncat astfel, într-o dispută între nebuni, de tatăl ei ; suferea în duioşia ei filială, pentru ea şi pentru tatăl ei, la fel cum ar fi suferit pentru amîndoi, dacă el ar fi pălmuit-o în lume ; starea de anxietate o simţea în gît, de parcă s-ar fi sufocat, starea de anxietate i se urca la creier ca şi cum ar fi vrut să i-l ardă în strinsorile ei fierbinţi. Cit timp a rămas ea astfel, cît timp a durat tăcerea, din nou, în salon ? Nu şi-a dat seama. Doar că în neliniştea ei fără seamăn, a auzit trecînd prin spatele draperiei uşii sale şi ieşind încet din casă, ca adevăra'ţi conspiratori, unul cîte unul, toţi prietenii tatălui ei. Atunci, în mod mecanic, a ieşit din camera ei ca să-l caute. Dar salonul era în beznă ; era în întuneric şi micul birou în care tatăl său intra din cînd în cînd să consulte vreo carte veche de cabală. In cele din urmă, o conduse o lumină. .Don Cario Cavalcanti intrase în micuţa capelă ; întărise lumina de la candela din faţa Fecioarei îndurerate ; aprinsese candela stinsă, din porunca lui, în faţa acelui Ecce Homo ; aprinsese cele două lumînări de ceară în candelabrele de la altar şi le adusese în faţa lui lisus Cristos. Nemulţumit de toate astea, adusese în modesta capelă şi lampa cu gaz din salon şi în iluminaţia aceea mare îngenunchease, se arun-

case la pămînt, cu disperare, în faţa lui Cristos şi tresărind, hohotind în plînsete cu sughiţuri, se ruga cu glas tare :

— Ecce homo al meu, iartă-mă, sînt un ingrat, sînt un nerecunoscător, sînt un păcătos mizerabil. Ecce homo, iartă-mă, iartă-mă, nu mă face să-mi ispăşesc păcatele. Fă-mi o minune de dragul copilei mele care lîncezeşte,



de dragul familiei mele care moare ! Eu sînt nedemn, dar binecuvîntează-mă de dragul acelei creaturi a mea ! Oh, Sfîntă Fecioară a Durerii, Tu care ai suferit atît, ai înţelegere faţă de mine, ajută-mă ! Trimite-i o viziune călugăriţei Măria degli Ângioli ! Oh, suflet sfînt al Beatricei Cavalcanli, soţia mea binecuvîntată, dacă eu te-am îndurerat, iartă-mă, iartă-mă dacă ţi-am scurtat viaţa, fă-o pentru fata ta. salvează-ţi familia, apari în visul fetei tale, care e inocentă şi bună, spune-i ei cuvintele care trebuie să ne salveze... suflet sfînt, suflet sfînt...

Fata, care auzise tot, s-a simţit cuprinsă de o teamă atît de puternică, încît a fugit, ţinîndu-şi capul între mîini, cu ochii închişi ; dar cînd a ajuns în camera ei, i s-a părut că aude un suspin adînc şi trist în spate şi că o mînă uşoară i s-ar fi lăsat pe umăr ; şi nebună de spaimă, fără a-i putea ieşi un strigăt din piept, se prăbuşi pe podea, zăcînd acolo ca moartă.

## IV

NU TRECUSE DOAR O ZI SAU DOAR O lună, de cînd doctorul Antonio Amati se apropia mereu de balconul biroului său vast, ca să vadă apărînd, printre vechile perdele îngălbenite ale balconului din faţa lui, care dădea în curtea mare a palatului Rossi, fost Cavalcanti, delicatul chip gînditor al fetei. Doi ani trecuseră din ziua cînd unul dintre cei mai tineri, dar şi cei mai vestiţi, medici napolitani, venise să locuiască acolo, singur, cu un servitor şi cu o menajeră, dar aducînd cu el o numeroasă clientelă veche şi nouă, creînd pe amplele, dar cam întunecoasele, scări un du-te-vino de lume ocupată şi preocupată ; şi din prima zi, în spatele cristalelor de la balconul biroului său, el descoperise, vizavi, pentru o clipă, acel oval pur, carnaţia fină care se îmbujora uşor şi delicat şi ochii



aceia orgolioşi şi totuşi blînzi, a căror privire îi merg*

drept la inimă, prin orgoliul lor împletit cu blîndeţe. Do,
torul Antonio Amati îşi dăduse seama de toate astea dintr~<
privire, în ciuda faptului că geamurile balconului de v,-
zavi păreau opace din cauza vechimii lor şi în ciuda scurte.
durate a acelei apariţii ; el era un fin observator care n..
avea nevoie decît de o singură aruncătură de ochi ; de a.":-
fel, în mare măsură, abilitatea lui în medicină provenea .s
din intuiţia nemaipomenită de bun diagnostician care nu
dădea greş.

— O inimă fără soare — murmurase în sinea lui, reîn-
torcîndu-se la volumele de ştiinţă pe care şi le aşezase în
rafturile severe ale bibliotecii din stejar sculptat.

Nici nu se minunase cînd portăreasa de la palatul Rossi,
după ce-l consultase cu umilinţă, la intrare, mai înainte ca
el să se suie în trăsură ca să-şi facă obişnuitele vizite de
după-amiază, şi după ce îi povestise cauzele unei stări
febrile care-i îngroşase splina, îi spusese aşa, printre şu-
voaiele ei de pălăvrăgeli, că biata făptură a lui Dumnezeu,
din faţa balconului doctorului, era nwrchesina Bianca
Măria Cavalcanti, o domnişoară foarte nobilă, dar acum
foarte decăzută, biata copilă, şi nu din păcatele ei...

—• Dar poate că se va călugări — încheiase portăreasa.

— Inimă fără soare — se gîndise din nou, plecînd, An-
tonio Amati, după ce-i prescrisese o reţetă vorbăreţei por-
tărese bolnave.

Dar nu era el omul care să aibă timp de vorbărie sau
ea se gîndească de mai multe ori pe zi la fetele aristocrate
oare decad, din cauza unei soarte potrivnice sau din cauza
păcatelor părinţilor, în întuneric şi în mizerie ; nu era el
omul care să se lase mult timp pradă fanteziei asupra acelei
existenţe melancolice care se desfăşura lingă a sa, dar atît
de diferită faţă de a sa. Era un taciturn şi un energic om
de acţiune, un meridional nepalavragiu care investea în
munca asiduă cotidiană toată forţa pe care alţi meridionali
o risipesc în vise, în cuvinte, în declamări ; şi deprinde-
rea cu această concentrare, acumularea de zi cu zi a în-
tregului avînt al temperamentului său focos, îmblînzin-
du-3 prin forţa voinţii, făcînd uz de el în favoarea operei
ştiinţifice si practice, într-un continuu contact cu viaţa

1*;

si cu cărţile, cu umanitatea care suferă, îl făcuse să de-
" vină celebru la treizeci şi cinci de ani, orgolios, dar nu va-

nitos, din cauza reputaţiei sale extraordinare, norocos, dar fără a deveni meschin, sau mărunt din cauza norocului său. Ah nu, el nu putea visa din cauza palidului chip de crin al Biancăi Măria Cavalcanti ; prea multă lume în jurul lui se îmbolnăvea de tifos, de variolă, de ftizie, de o sută de alte maladii grave, aproape de neînvins, care cereau prezenţa lui, ajutorul lui, energia lui zilnică ! Prea multă lume fl chema, îl invoca, îi întindea mîinile, cerînd ajutor, asediind poarta, scările, uşa casei, vestibulul, îl căutau la spital, îl căutau la Universitate, ducîndu-se să-l aştepte în faţa porţii altor bolnavi, cu răbdarea şi resemnarea celui ce aşteaptă un salvator ! Prea mulţi, prea mulţi sufereau, se îmbolnăveau şi mureau, pentru ca el să poată visa la firava apariţie, privind atent chipul candid care se apleca, gînditor, sub povara cozilor negre !

Şi totuşi, în mijlocul acelei vieţi, numai muncă utilă pentru el şi pentru alţii, în mijlocul acelei activităţi continue, a cărei aparenţă de duritate grăbită şi uneori de dureroasă brutalitate ştiinţifică era compensată de nobleţea sacrificiilor cotidiene, figura aceea atrăgătoare prin tăcerea ei gînditoare era p alinare a fanteziei doctorului Antonio Amati, în fiecare dimineaţă ; încît încet apariţia juvenilă îşi cîştigase un loc printre celelalte, pentru care doctorul Antonio Amati avea predilecţie, plăcîndu-i să le ştie la locul lor, în fiecare zi : cărţile sale, vechile sale caiete de piele, unele amintiri din copilărie şi din tinereţe, cum era mînuţa de ceară, modeiată pe aceea a unei surori de a lui care murise, o veche fotografie a mamei sale care trăia în provincia Campobasso, provincie care-i lăsase amprenta puternică în accent, în ciuda faptului că locuia de optsprezece ani la Napoli şi în ciuda călătoriilor lui în Franţa şi Germania.

Bianca Măria intra în această armonie a lucrurilor din jur care mîngîie plăcut vederea şi chiar şi inima oamenilor ce gîndesc profund şi muncesc asiduu. Antonio Amati nu căuta nici s-o vadă mai des, nici să vorbească despre ea, nici s-o cunoască : îi era de ajuns s-o vadă apărînd, în orele dimineţii, în spatele cristalelor balconului ei, s-o vadă privind vag în jos, în întunecata şi umeda curte, apoi s-o vadă



dispărînd, încet, aşa cum venise, liniştită figură solitară fără durere, dar şi fără surîs. între un client care ieşea

şi altul care trebuia să intre, doctorul Amati se ridica de Ja biroul lui şi se ducea pînă la balcon ; într-una din asemenea mişcări, de la birou la balcon, ce-i ţineau loc de repaus, relaxare, între un lucru împlinit şi altul care urma să înceapă imediat, el întrezărea chipul candid şi gînditor al Biancăi Măria : atît îi era de ajuns, de doi ani.

E drept că în cei doi ani o întîlnise uneori pe scară, sau la intrarea întunecosului palat Rossi, însoţită de tatăl ei sau de Margherita; îşi scosese pălăria, salutînd cu respect ; ea răspundea la salut, aplecîndu-şi capul, dar facă să zîmbească. Şi ea îl cunoştea bine, văzîndu-l în fiecare dimineaţă, pe doctorul Amati ; dar îl privea în faţă, cu loialitate, fără rezervă excesivă sau zîmbet schiţat, sau feâsă indiferenţă, sau falsă glacialitate care sînt micile cochetării ale fetelor comune, fie aristocrate, fie plebee. Cu francheţe, cu ingenuitate, ea îl privea un moment, răspundea salutului său şi apoi ochii ei dulci şi mîndri îşi reluau expresia aceea vagă şi gînditoare. Ei nu-şi dădeau întîlnire, zilnic, dimineaţa, fiecare apărînd în spatele propriului său balcon, cu uşile transparente totdeauna închise, deoarece el era un bărbat prea serios, prea ocupat cu obligaţiile lui grave, ca să facă acest lucru, şi ea o creatură prea simplă şi care trăia prea mult într-o solitară viaţă interioară ca să se gîndească la asta ; dar se vedeau totuşi zilnic şi atît, obişnuiţi acum unul cu celălalt.

— Dar poate că se călugăreşte — repeta, din cînd în cînd, portăreasa care se vindecase de boala ei şi acum se ocupa foarte mult de bolile altora, fizice şi morale.

Medicul trecea însă mai departe, fără să răspundă, gîndindu-se la corul dureros al tînguirilor care străbătea pînă la el, din camerele sărace şi din cele bogate, al durerilor adevărate, imanente, simţind că ar fi o îndrăzneală să spere într-o vindecare, dar fiind demn de talentul lui şi de curajul lui să încerce. Totuşi, în dimineaţa aceea umedă de toamnă, cînd mai sufla şi vîntul siroco 1, în timp ce la el în birou se alternau bolnavii care tuşeau întruna, car-

1 scirocco (în ital.), vînt umed şi cald, şi «nai ales Koleşitor care suflă dinspre sud-est, provenind din Africa (n. tr.).



diacil, cei cu febră mare, ale căror boli se agravau în tem-

peratura aceea morbidă a zilelor rele napolitane, apropiindu-se în pauză, ca de obicei, de balcon, în mod automat, şi nevăzînd-o pe Bianca Măria, simţi deodată o plictiseală; o plictiseală latentă, neprecisă, nedefinită, de la care îl sustrăgea fiecare nou bolnav, venit din provincie, sau din cartierele îndepărtate ale oraşului Napoli ; o plictiseală care revenea tot mai latentă, tot mai vagă, după plecarea clientului. Dimineaţa trecea în melancolia marelui birou mobilat cu stofă maron deschis, cu acele chipuri spălăcite şi anxioase care se întindeau spre el cu glasurile lor slabe şi tînguitoare, cu toracele descărnate sau flasce din cauza unei grăsimi nesănătoase, care se dezbrăcau ca să-i arate doctorului urma ftiziei, sau a hipertrofiei, cu tuşea aceea şuierătoare, funebră ; şi niciodată ca în ziua aceea nu şi-a dat seama de coşmarul profesiei lui.

Bianca Măria nu apărea.

— S-a îmbolnăvit — îl străfulgera un gînd.

Şi presupunerea s-a transformat numaidecît în convingere, ca şi cum cineva i-ar fi dat vestea drept sigură, sau ca şi cum ar fi văzut-o el însuşi bolnavă. Era bolnavă. Şi imediat s-a gîndit că trebuie s-o ajute, cu acel instinct de salvare, care este unul din secretele medicilor mari.

Dar un alt pacient intră în birou. Ba chiar doi : un tînăr şi o fată, amîndoi de la ţară. El o recunoscu imediat pe fata cu faţa suferindă, uscată, cu ochii mari îndureraţi, cu cearcăne negre, cu coada uşor despletită pe ceafă. O îngrijise de tifos, la spitalul Sân Raffaeîe, pe vremea cînd epidemia de tifos se dezlănţuise cu furie asupra oraşului Napoli.

— Ah, tu eşti, Carmela ?

— Bună ziua excelenţei Voastre — răspunse fata, repezindu-se să-i sărute mîna doctorului, dar el şi-o retrase prompt.

— Eşti bolnavă ?

— Este ca şi cum aş fi bolnavă, — spuse ea, schiţînd un palid şi melancolic surîs, în timp ce doctorul căuta să deslușească chipul tînărului care o însoţea — sînt pe punctul de a avea o nenorocire, care este mai rea decît o boală, excelenţă.



care să-l îmbolnăvească, şi sfi-l facă să

fie respins

^5- - - - - -*«*

cher ŞI neobrăzat' Barului de dnn- me de ]ac car» — Şi de ce ?

taţie a părinţilor o^V Parâsit cuţit,/] < Z!a de ani, STOe! — Fiindcă nu există asemenea medicamente miracu-

m°dern. 1 & camorrism^ adj*ionala osfen- loase

— Acesta est* • u Pentru revolverul — Ah> domnule doctor, spuneţi-mi că nu vreţi să-mi

îf^injă dar şi cu jX"1 meu' excelentă faceţi această binefacere nemaipomenită - - exclamă ea,

10 £°J, de parcă n J?* daro?enie, în «mr,77 Spuse ea, CU iisperată. Gîndiţi-vă că-l ia pentru trei am ! Pentru trei

cu o Privire atît a h f°st Vo^a de S^ ţ^ele priVea S ! Ce mă fac trei ani fără el ? Şi apoi el, dealtminteri,

ÎRcît ^f'«wă, atît de Plifg dWVadă Pe tină? nici nu vrea să se ducă, domnule doctor ! Dacă aţi şti

°lnav ?r întrebă.""""3 Un *** *'aeKj? * -"'Km spus - întrerupse emfatic Raffaele, trăgîn-

!U-e, nu, Se S]-mt du_şi vesta în jos, cu o mişcare familiară gttoppi-lor — că

- nostru „, are' adică aver 'f.' Du™nezeu să-i dacă vor să mă ia cu forţa, facem un mic spariatono ;

ltru că al» -*',, drePfc vorbind , a nenorocire rJ apare rănitul, ei mă duc la închisoare şi în cel mai râu caz

cu voceT r pierd- Vor să / fe"0r°cirea este a m£ ce se întîmplă ? un an de temniţă ? Şi aşa, într-o bună zi

- E fireJ 3tâ şi ocnii scai ^^ - «pu2 tot trebuia să ajung la Sân Francesco...

resc — răspunse doct f ln ]acrimi — Nu mai vorbi aşa, nu mai spune asta... — striga ea

losi domnul meu cur Albind. terorizată şi totodată plină de admiraţie faţă de el. Roagă-î

f f a guvernului <ji ,-" putefi spune asH^i •> r pe domnul profesor să-ţi dea doctoria...

*i&lS*Ute să «e înso* ^ băiat frum!s "l ! ? Este ° - Aveţi de gînd să vă căsătoriţi în curînd ? - ta-

Dumneavoastră PP Domnule doctor ^3 ^Care' de trebă doctorul care nu se mai mira de nimic, în contactul

~- Şi ce pot Să.ti ffl ma fac ? ' daca nu «ă ^ continuu cu publicul.

Jntre timp Raff • - Imediat — răspunse numai Carmela, în timp ce

ia suspendaf s f ^°ntinua să-si tină Raffaele privea în gol.

Şi mîndru o a Intre d°uă degete d mî"â în Şold, - Cînd ?
i-ar fi tariM-îî?^8 pe Carmela H Clnd în cînd - Cînd cîştigăm lozul cel mare — replică ea liniştită
s j"i ; din S- n purâ bunătet? ^US în J°s- ca & si§ură-
' respectaioasă rfl ln Clnd arunca cîfa, se ^"Pe de — Asta înseamnă că va trece cîtva timp — adăugă doc-
- Excelenta v rUJui" °PdVire piez^ă? torul, rîzînd.
mură Cannelfl v? ă are "n suflat ^ ~ Nu> nu> excelenţă, don Pasqualino de Feo, l'assîstiţo,
va rog Să-i dati ,""?• «e sfînt, — mur_ mi-a garantat numerele cu toată siguranţa. Ne căsătorim
1 talisman înKi • -Kaffaele un medira" imediat. Dar dumneavoastră trebuie să faceţi ceva ca
»n metal sau co"4? „frecvent fa Ita,ia . Raffaele să fie scutit.
z X_ e se Poartă pe ifl,,? ^ fl? formă de corn — Nu-i nevoie de mine : pe Raffaele îl scutesc ei
------• atitudine r?» 3 gît> ceas> etc.' fiindcă are pieptul nedezvoltat, îngust — încheie docto-
Ui" luropfl î^.+„^.i . u" ^»^««_-_ . . _
me din in aw*tiaine de M;" **JLUVI\XI ai c
JJI^^LIAA nt»_n-,^v<-/AUMu, 0.1*^^**;
Prin favSamlnter2opă *n Nar^fn'St- Ca™°rra (cam3r.-„ rul' duPă ce-* cîntărise cu privirea pe «nărui guappo.
w le S' violente (Sf (^^^^deaî^1^ __-^adevărat ce spuneţi ?

1 greşit exprimat, corect fiind sparatoria, adică schimb vio-
lent de focuri ; «parare = a trage cu arma (ital.) (n. tr.).



^- E adevărat.
. " Fiti kinecuvîntaf ^
cazîrf SfUfăr şi durerea aste"1* doct°r J Da^ cauza umidităţii, cu un strat fin de noroi; timiditatea abu-
«, atitea ' mur *** i med.,7ul simea în aer i in
as a^ cauza ,
ea necazuri t ' muream, mure™ **** tr*Si l uşor geamurile trăsurii şi med.,7ul simţea în aer şi in
Uffi ""r/nui-murâ ea, riSf' Atîtea «5dS plictiseala acelei zile sirocaîe. i
" Sl " Şalul ;8111 all nu utea atenua melancolia do
, .

mama ne^z"1^ Şalul s,,;8111 spitalul nu putea atenua melancolia doctorului ;

venm - a ziua excelent*,- ~ ?1 ^bea-- ga i se sustragă, el s-a cufundat şi mai adînc în lucrul

faeîe ™ f**™! Mercato ^S* ~~ sP"se Raff practic al vizitei medicale şi în cel ştiinţific al lecţiilor cu

^jKSwS1* Sînt »^iMlStiCStaîi-] Va S? Aducea 9i venea de la un pat la altul, urmat de o

Dărtm,j tume®c, mulfim S6rVlt cu tot mulţime de tineri, el mai înalt decît toţi ceilalţi, cu fruntea

anindu-se deei tumesc ___ râsp gjstă a bărbatului încăpăţînat, marcată de două riduri,

iasâ J au mai renefat '««cu], des- verticale, din cauza încruntării continue a sprîncenelor,

strf n/a^strîndu-şi 2îmL f utur^e, îmDin«rtn j cele două linii ale voinţei, ale concentraţiei : şi din bogăţia

°Jd Atitudinea barba S Ul Pe fata îndSt-"56 ^ ^ brună a părului său, plantat fără nobleţe pe frunte, de

diculm- Un?at ^ Pacienţi r ^ disPretiS ' /J păs* P« acum întrezărindu-se cîte o şuviţă albă, din cauza acti-

clară în9! tot astfel pîn* \j' !f Care aPellnd K ? . emeia- vităţii intense a gîndului său, a cuvîntului său, a acţiunii

Prin ?,,£ ° fâ «^«o SîfS d?uăsprezece Ja J" T"1 me' sale, veşnic promptă, părea că avea să iasă fumul vulca-

"J u, mare, era bolna^ a" Bianca MaS "d el de- nilor în erupţie. Ordinele date colaboratorilor, asistenţilor,

• gătea ~asa în grabă m aPăruse. surorilor erau aspre ; toţi îl ascultau în tăcere, simţind

era H^ trâsu^a ; ja °rf' «înd ordin viziH,,! • imediat, în ciuda brutalităţii acelor ordine, o simpatie faţă

ca?e lCe in ce ^ai a^să o€bUia sâ fW Sîîi^ Pre' ^e voinţa aceea de fier, o admiraţie faţă de cel pe care toţi

fiiS Sr Un ^ în?b£t T din <*£?£3SiL. Ziua » numeau marele salmtor'

Maria ' Ş1 Pe scară î e ucniditate Pi • ' Slroco» Şi salonul încredinţat lui avea în ziua aceea aspectuj

^a care cobora îmD ' " ?€numbră, o întîJn'^1 grăbit> mai trist, mai lugubru ; atmosfera întunecată îi întrista

»nn urmare nu e boi. ^Cu ca^CTista ^; i/e Bianca pe bolnavi, iar umiditatea apăsătoare şi rău-mirositoare îi

C" °chiu] finului ^,Va" Se &n& docton.7 rgherita- făcea să-şi simtă durerile şi mai acute ; şi un vaet înăbuşit,

£*&** îi deZvîferVator' câ^ia c ca o lungă respiraţie gîfîită, se

auzea de la un capăt la altul
ei era Cestul df r -l€ adevăruj li j mai °eln- al salonului şi paloarea bolnavilor devenea galbenă în lu-
!S Upra Iu^. saJutîgUr " chiPul'e V32Ut că mina aceea fără culoare' ^ mîinile descărnate P6 Pături
fih u. saJutînd ' cPulPe car c mna aceea r cuoare' mne e
medicului vibS - U"I'1era a«t de nalw ^ Ga ?i ]-a Păreau de ceară- 91
^Ş1 ^^ să se istovească în lucru, în
* -a ra aceea sufL- ^T' cu ° dorinţă im' J-ncît) din cuvinte, doctorul Antonio Amati simţea şi mai puternică,
; Sa, ° ÎJltrebe bru5m 3- Era «"t p? fl"?ediată d^ a şi mai acută plictiseala profesiei... şi străbătînd salonul
râtăcitn- , mni Se Pîecaser^3""-l716 ° durea J ' Vor- lun§ 51 ^g^t al sPitelului. Plin de un persistent miros de
ln O
t,rev. . _ ^^nurne o durea • ' Vor"
care^r '•' şi săca'l^ l în expresia înpîn^ °chil acid ^en'^> străbătînd întunecimea şi umiditatea aceea
ca e] qj •' ^Pune, tăcerea ff^? 3inie severă H 'ratiă ?j sciroccală, în care şi feţele îmbujorate ale surorilor păreau
umeri; 'J spus ceva Dn^ aJt Si fata a riic- acitur^ lipsite de sînge, el a avut o nălucire, o viziune repede de-
kctiS !^icJ» suinduip '" 3 ^tonio AiSt?*' fârâ strămată a unei pajişti însorite, verde şi caldă, luminoasă
sâ-si nm ': reviste medÎP T trăsură, cufur,^- ,IŞ1 ndică ?i înmiresmată, şi o strîngere de inimă la ideea unei idile
Trăsura ?^ W m°d u«l chS •" aşa făcea în f; ""** în apărută o clipă şi dispărută pentru totdeauna.
iŞi rotea silenţios v !i, ^P"3 scurt a) - , e zi> ca — Vă salut, domnii mei, — spuse brusc Amati studen-
rotl7a Pe J»i»Sf ^SL*""t ţflor. retoăgîndu-se.

1 bîntuită de vîntul scirocco (n. tr.).



"

1 se -"

b P e f
»""^i:f!"~S'î.s:»a

s
^«Wt , dar c **• Pitind în bra un SS P^pădi

s-° Privească. 'me e?« ? - întrebă brutal ^

^^0

--

S^SS^nlfcr -I

. — Este vorba ^ de SPUS-
domnule doctor c°PiIul acest-, M- ,

ia imperceptibilă, cu Duzele întredeschise ; îi-atinse frun-
,ea, manile, şi apoi o privi pe mamă.
'__li dai lapte ? — întrebă scurt,
— Da, domnule doctor — spuse ea, cu un imperceptibil zîmbet de satisfacţie maternă.
—- Cîte luni are ?
— Optsprezece.
— Şi încă îi mai dai lapte ? Sînteţi toate la fel, voi, mame1 e napolitane ! Nu-i mai da lapte !
— Oh, domnule doctor ! — exclamă ea îngrozită.
— Nu-i mai da lapte ! — replică el.
— Şi ce să-i dau ? — întrebă ea, în lacrimi, aproape hohotind. Adesea îmi lipseşte pîinea, pentru mine şi pentru ceilalţi doi : dar laptele nu... trebuie să moară de foame si cestălalt suflet al Domnului ?
- Bărbatul tău nu lucrează, aşa-i ? — întrebă medicul gîndilor.
- Lucrează, domnule — spuse ea, dînd din cap.
— Are altă femeie ?
— Nu, domnule doctor.
— Şi atunci ce face ?
— Joacă alia bonafficiata l — replică ea, plecîndu-şi capul.
- Aha ! Am înţeles. la-i laptele copilului. Are febră. Laptele tău îl otrăveşte.
Ea, după ce l-a privit pe doctor şi pe pruncul ei, a spus, în şoaptă doar : lisuse ! şi un hohot îi erupse în pieptul matei n. Amati scrisese o reţetă, cu creionul, pe o foaie din carnetul lui. Şi cobora scările, urmat de Annarella, ale

cărei lacrimi se prelingeau pe chipul pruncului şi al cărui hohot si suspin îl urmau, înăbuşit ca un vaet.

— Asta e reţeta şi astea sînt cinci lire ca s-o faci — spuse medicul repede, făcînd un semn, ca s-o împiedice pe Annarella să-i mulţumească.

Ea îl privea, cu ochii prostiţi, în timp ce el traversa curtea cea mare şi rece a spitalului ca să se îndrepte spre trăsura lui ; singură, cu ochii plecaţi asupra copilului, reîncepu să plîngă şi reţeta îi tremura în mînă ; ideea de a-şi fi otrăvit copilul cu propriul său lapte îi era de o amărăciune fără seamăn.

1 expiesie veche napolitană pentru cuvîntul loterie (n. tr.).



«Pierea e de vină f

vîrî o cheie în broască şi deschise poarta cea

««• ^^^^'^a^ vîrî o cheie în broască şi deschise poarta cea

vindeca^ un Ş- CUm ar « avu?* fi*? di* cap c7v ' ^Au Wbătut împreună mai întîi o curte îngheţata

«"«•ii, S "27'tam In timp ce S^ÎS neîn^edere fS* dădeau o mulţime de ferestre cu jaluzele vem, apoi

d* vorbă cu norf S,uie' ° Wie cfl1 h-ldea Portiera t n^ridvor la parter, cu colonete, de-a lungul curţi! ; pesl

bească. Erî ffiS^ Aiului le aS ?I°â atunci Xh?3 fsolitudine deplină şi o tăcere absolută Au intrat într-o

o basmTd^acată în «gru cîP™ple * el ca SăT^ " â îmensă tot la parter, cu două uşi-ferestre care da-

'"

u c ,

bărbie cu 7f T "^ ca're" ±^De^« daiSSjSl «I«« acel Pridvor' De'a lungul Pf ^ ° — ' în

ui cărbune on/ ţa pa]idă şi cj ^CUndea capul SiS&u date cu var, se aflau scaune de paie, şi nimic :

««re. Vorbi*?' °chij Celei ce tS "egri d^ cu/SSf; o masă enormă, iar în fund un scaun pe care stătea

b tr -

«re. Vorb*' Ceei ce t cu; o mas en,

- ExCelenbt!a^ncet- traie?te «n penumSyţîjSjtea-portăwaaă. Pe un perete un crucifix. De-a lungu

binefacere LV°astră afl vrea să v« ,« SSi perete două rînduri de gratii dese şi m mijloc roata *

- Am tS a l 4l CU mine pentri- de acolo se vorbea şi se trecea cîte un obiect călugăriţe-
sui în tr£^a - bombăni medicul f- - lor. Lîngă acest perete era întinsă, pe trei scaune, o silue ă
- ESteTpersn U2) facînd gestul de a fSninină lîngă care stătea alta, îngenuncheata, aplecata
femeia f?r"°ană cai"e se simtp - aTupra chipului celeilalte. Mai înainte ca medicul sa ajungă
riice mte rau' foarte ă slnica se ar°ie 6 gratU Ş1 ^ ;
ae u.. n, '
râu... Persoanele pe care trPh, • — Fie lăudat prea Sfîntul Sacrament.
- Este aici , ** le văd se simt - Acum şi în vecii vecilor ! - răspunse un glas foarte
nentiste-ior M ap^°ape' excelentă în slab, dinăuntru, ca şi cum ar fi teşit dintr-o grota adincă.
Pot întoarce' fără nS?8 la spit^ S cautTăStirea Sac™- A venit medicul ?
— Sm medic... persoana Un medic, nu ma — Da, soră Măria.
reP^că AmSi f1 ?Ste doctorul Cară Slmte f ^ ^ rău - Bine, - şi se auzi un oftat, slab şi prelung.
aceea. ^ h e rău vreune?^ fn"a' că"tati-J j>e P Intre timp, doctorul Antonio Amati se apropiase de
__ Wl l maici ? - adfaff £r fata leşinată căreia Margherita îi uda fruntea cu o batista
în S f°mnule d°ctor xjffrtv înmuiată în oţet, murmurînd în şoapte :
Jaustrare
f ffrtv
ştire austrare, nu a Zo^^^te-le sînf ^ - Fata mea, fata mea...
de o n7r SPUSG s]uJ'nica Sn°; fa che»e bărbaţi "L ga" Doctorul, care-şi lăsase pălăria pe jos, mgenunche şi
lor SE"* «« VSffiS* f prudentă L ? el ca să examineze mai de aproape figura albă a fetei teşi-
- vL^f3 dausSi!.. 3U Ja vorbitorul âugj°ţa Mte. îi luă pulsul : delicat îi ridică o pleoapă, ochiul privea

W?? ° îmP^se pe^]?,' ^f * Arnati- '— De'cît timp zace astfel ? — întrebă cu glas scăzut,
şti rff V°rtiera- TrâsuS ? -l" trăsura ^i se r ^ timp ce-i freca mîinile de gheaţă.
-otatedeoră,-răsp
opri ^ faţa Dorfr bat nici «acar un „ SC"rt' sluî^ li ~ Numai oţet : mi l-au dat

de la roată : aici nu avem
fragă de lanfn] ? minăs«rii închise S ^"t Trăsura se nimic, este o mînăstire de claustrare...

"" "^ **** coresP"ndef ^u' In ]°C s^ - Suferă ? - întrebă el, insistînd sub altă formă,
necaz, furie cI°Poteîul t mecanism rotund care se învîrteşte în jurul unui ax, într-o
evarsa fierea (n nişă în deschizătura zidului, servind la primirea obiectelor dm afară
în «nînăstirile claustrate eu garanţia anonimatului (n. tr.).



— Az' noapte... az' noapte iar a leşinat... am găsit-o pe jos în camera ei... l-am chemat pe tatăl ei.

— Şi în noaptea trecută şi-a revenit singură ?

— Da.

— I-a fost teamă de ceva ?

- Nu ştiu... nu cred... răspunse cealaltă, continuînd să şovăie.

Vorbeau cu glas foarte scăzut, în timp ce slujnica stătea dreaptă lîngă gratii, aproape ca o paznică.

— E mai bine ? — întrebă vocea dinăuntru, nespus de slabă.

— Tot aşa — răspunse monoton slujnica.

— Oh, Doamne ! — exclamă vocea, îngrozită.

între timp, doctorul se aplecase ca să-i audă mai bine respiraţia. Părea gînditor şi îngrijorat, în vreme ce Margherita îl privea cu disperarea în ochi.

— I-a fost teamă de ceva acurn o •jumătate de oră, aici înăuntru ? — insistă din nou cu întrebarea doctorul, în timp ce-i ridica delicat capul Biancăi Măria, sprijinindu-l de pieptul lui.

— Nu,... sigur că nu... — şopti Margherita. Eu eram în biserică, n-am auzit ceea ce vorbeau : m-au chemat.

— Cine e călugăriţa aceea ? — întrebă el, făcînd semn înspre gratii.

- Este sora Măria degli Angioli : mătuşa.

Atunci el se ridică şi se apropie de gratii, în timp ce slujnica făcea acea mişcare a buzelor ca să-i amintească de claustrare, ca şi cum ar fi vrut să se opună discuţiei dintre medic şi călugăriţă.

— Soră Măria — chemă el foarte încet.

- Acum şi în vecii vecilor,... spuse repede glasul slab, auzind un glas bărbătesc.

— Nepoata dumneavoastră a avut vreun motiv de teamă ?

Tăcere de partea cealaltă.

— Vreo veste rea ?

Din nou tăcere profundă.

• V-a spus ceva neplăcut, ceva ce i s-a întîmplat ?

— Da, da — suflă, glasul, tremurînd.

— Puteţi să-mi spuneţi despre ce e vorba l

M

— Nu, nu... reluă imediat, continuînd să tremure, cea din pârlea cealaltă. Ceva foarte dureros... nu pot să spun.

— Bine, mulţumesc — murmură doctorul, ridicîndu-se.

.— Şi cum se simte ? Nu-i daţi nimic ? — întrebă glasul călugăriţei.

- O ducem acasă : aici nu i se poate face nimic.

.— Sîntem călugăriţe sărace... murmură sora. Cum o luaţi de aici ?

- Cu trăsura — spuse el scurt.

Apoi, apropiindu-se de Margherita, reluă cu o voce joasa ş; < > rgică :

- Vm acum cu vizitiul meu : nu poate rămîne aici, nu-i pot da nici un ajutor. O vom transporta pînă la trăsură, aici afară şi apoi o ducem acasă.

— în starea asta ? — întrebă Margherita, şovăitoare.

— Dumneata vrei s-o vezi murind aici ? — o întrerupse el cu bruscheţe.

- Pentru Dumnezeu, domnule profesor... mă scuzaţi.

El ieşise din sală, fără pălărie, fără palton, traversînd pridvorul şi curtea îngheţată. Reveni după un minut cu vizitiul căruia îi dăduse, evident, instrucţiunile.

Doctorul, cu delicateţe, ridică uşor trupul fetei leşinate, luînd-o de sub braţe şi rezemîndu-i capul de pieptul lui, în timp ce vizitiul o ţinea de picioare ; era aproape rigidă şi grea. Vizitiului i se citea spaima pe figură, i se părea, poate, că transportă o fată moartă, îmbrăcată în negru, străbătînd vorbitorul gol, pridvorul pustiu, curtea pustie şi îngheţată ; şi în ciuda faptului că nu asista pentru prima dată la spectacolul durerii, fiind în serviciul unui medic celebru, ideea că transporta un trup rigid de fată, poate un cadavru, îi provoca atîta repulsie, încît îşi în-

toarse privirea în altă parte, în spatele lor venea bătrîna Margherita, al cărei chip, în lumina crudă a curţii, apărea şi mai galben, şi mai zbîrcit, plin de mii de încreţituri ale durerii ; şi cortegiul silenţios, în marea solitudine, în marea tăcere, în mînăstirea aceea mută ca un mormînt, cortegiul alcătuit din doctorul îngîndurat şi tulburat, din servitorul speriat, din trupul acela rigid înveşmîntat nefiresc în negru şi din bătrîna slujnică, încovoiată de durere, copleşită de o nouă temere necunoscută, cortegiul era, într-adevăr, funebru.

95

In mod delicat, cu precauţia folosită cînd nu trebuie sa fie deşteptat, dintr-un somn uşor un copil care doarme, cei doi bărbaţi au aşezat-o pe biata creatură leşinată în trăsura, sprijimndu-i capul pe spetează şi picioarele pe scăuna.şul din faţă. în timpul drumului, ea nu dăduse nici un semn de viata ; cele două cute dintre sprîncenele doctorului Antonio Amatt se adînciră, ridurile voinţei şi ale concentrării, încărcîndu-i fruntea de griji. Şi totuşi, încercă, cu gingăşie, să aşeze cozile negre ale fetei care se desfăcuseră şi-i căzuseră pe piept : dar nu reuşea : cu mîinile descărnate şi tremurînde Margherita care se suise şi ea în trăsura încăpătoare, îi strînse ea, cu duioşie, cozile stăpînei ; şi doctorul o auzea cum murmura :

— Fata mea... fata mea...

Perdeluţele albastre ale trăsurii care mergea la pas fuseseră trase-tâe către medic, împotriva ochilor indiscreţi ; şi în umbra aceea albăstrie, apoasă, în pasul acela lent, caracterul de convoi funebru se păstra, se evidenţia şi mai mult. La un moment dat trăsura s-a oprit ; după puţin timp, vizitiul, fără a mai privi trupul fetei, îi înmînă doctorului o sticluţă închisă ermetic, pe care acesta o dădu celei leşinate s-o miroasă. Imediat un miros aspru de eter se răspîndi în trăsura care continua să înainteze încet, încet. Bianca Măria nu-şi reveni : după cîtva timp, ca singur semn de sensibilitate, i se înroşiră pleoapele şi lacrimi mari îi izvorîră printre gene, rostogolindu-i-se pe obraji, siroindu-i pe gît. Medicul nu-şi desprindea o cl^pă privirea de pe chipul ei, ţinîndu-i în mîinile sale mîna Biancăi Măria. Ea plîngea, deşi cufundată în leşin, fără a da alt semn de viaţă : ca şi cum în lipsa oricărei sensibilităţi, i-ar mai fi rămas totuşi sensibilitatea durerii, ca şi cum în pierderea

oricărei memorii, ar mai fi supravieţuit o amintire îngrozitoare, una singură, aceea. Şi nu-şi venea în fire.

Cînd au ajuns în curtea palatului Rossi, de cum au deschis portiera, un murmur, o zarvă s-a iscat, a crescut, imposibil de stăpînit. Lîngă portieră, portăreasa exclama şi ţipa ca şi cum fata ar fi fost moartă : toate ferestrele care dădeau spre curte, toate uşile de la parter, se deschiseseră, şi cînd au văzut că apare din trăsură biata creatură leşinată, albă ca varul, îmbrăcată în negru, cu cozile atîrnate, ttrîte, însoţită de medicul care încerca zadarnic să le

W

tăcerea, strigătele de surpriză, de compasiune creşteau, creşteau, înălţîndu-se în aerul grav...

Pe palierul etajului întîi ieşise Gelsomina, doica Agnegjnei Fragalâ, ţinînd în braţe frumoasa creatură înfloritoare ; şi în spatele ei apăruse şi fericita mamă, Luisella Fragalâ, îmbrăcată de oraş, cu pălărioara pe cap. Dar sprijinită de balustrada de fier, zîmbind vag fetiţei sale, ea întîrzia, privind cu milă acel straniu cortegiu ; şi o sfîrşeală şi o îngrijorare respirau din tot trupul ei tînăr şi acea frumoasă femeie burgheză, de curînd, ascultînd de un instinct, de un presentiment, depăşind o oarecare mîndrie, se ducea zilnic la magazinul din piaţa Spirito Santo, ca să lege punguţele cu dulciuri şi cartonaşele cu prăjituri, cu mîinile ei albe, încă înfrumuseţate de inele.

— Biata fată, biata de ea... — murmură Luisella Fragclâ, cu o milă care avea un sens mai acut, mai profund.

Ridicînd draperia grea de brocat galben, în spatele dublului cristal al ferestrei sale, de la etajul întîi, apăruse figura searbădă a doamnei Parascandalo, soţia nespus de bogatului cămătar care-şi pierduse toţi copiii. Ea ieşea arareori, stînd închisă în apartamentul lor splendid, plin prnă la refuz de mobilă scumpă, tristă şi inutilă, din moment ce ea nu primea pe nimeni, de cînd îi muriseră copiii ; apărea doar din cînd în cînd, în spatele cristalelor de care-şi sprijinea faţa vlăguită, privind în jurul ei cu un aer de stupiditate îndurerată care devenise aerul ei natural. Ca s-o vadă pe Bianca Măria, dusă sus, în felul acela, biata femeie pe care nimic nu mai reuşea s-o zdruncine, deschisese geamurile şi glasul ei se unea murmurului crescînd, exclamînd ca o invocare şi o rugăciune :

— lisuse, lisuse, lisuse...

Pe palierul de la etajul al treilea, părăsind cele trei camere din mizerabilul apartament care dădea în faţa teatrului Rossini, ieşise întreaga familie mizantropică a funcţionarului Domenico Mayer : tatăl, mereu cu figura prelungă încruntată, cu o pereche de mînecare de lustrin pestp haină, smulgîndu-se de la lucru, deoarece copia ceva acasă, după ce se întorsese de la Administraţia Financiara mama, dorina Cristina, vindecată de durerea de dinţi, dar





necăjită de un torticolis l; fata lor, Amalia, cu ochii mari exoftalmici, cu buzele groase, nasul mare, cu înfăţişarea mereu îmbufnată, tipică fetei care nu şi-a găsit încă un soţ ; şi Fofo, fiul mereu chinuit de o foame considerată de părinţii lui drept o boală misterioasă. Toată familia părea să cadă de pe balustradă, tot aplecîndu-se din curiozitate, şi exclamînd în cor, strigînd, ţipînd :

— Biata copilă, biata copilă, biata copilă !...

Mai erau la fereastră şi femeia cu boneta de batist şi Bărbatul cu şorţ albastru care mătura, pînă şi menajera şi servitorul doctorului Antonio Amati ; care nici cînd şi-gu. văzut stăpânul nu s-au desprins de acolo, privind în continuare, atît de invincibilă devenise înfierbîntarea spiritelor din întregul palat Rossi, la ferestrele sale, în curte şi pe paliere.

Transportarea aceea pe scări, în compasiunea zgomotoasă a întregii lumi, de tot felul, în ţipetele acelea care păreau de groază şi totodată de milă, care aveau o dublă Hotă exagerată, i s-a părut eternă doctorului Amati; cît priveşte bătrîna Margherita, ea tremura de necaz şi de ruşine, ca şi cum zarva aceea, publicitatea aceea ar fi jignit-o pe stăpîna ei.

După ce uşa apartamentului s-a închis în spatele lor, i-a spus lui Giovanni, speriat :

— Mica marchiză se simte rău ; nu-i acasă Excelenţa Sa ?

— Nu, spuse el, făcînd loc celor ce o duceau pe cea leşinată.

Margherita dădu din cap, cu disperare, şi-l însoţi pe doctor şi pe servitor în camera Biancăi-Maria ; fata a fost «şezată pe patul ei.- Slujitorul a dispărut. Doctorul a căutat din nou s-o facă să-şi revină cu eter : nimic. El îşi

muşca buzele : de două, trei ori a spus : imposibil, încă o dată îi ridică pleoapele violacee, privindu-i ochiul. Trăia, dar nu-şi revenea.

— Tatăl ei unde e ? — întrebă, fără să se întoarcă.

— Nu ştiu — murmură bătrîna.

— O avea vreun loc unde se duce, în f'ecare zi : trimiteţi sâ-l caute, grăbiţi-vă.

1 înţepenirea gîtului (n. tr.Jf.'

M

— Voi trimite... ca să vă ascult... — spuse ea, tot şovăitoare, dar ieşind.

El se aşezase lingă pat : pusese deoparte sticluţa cu eter, convins acum de ineficacitatea lui. Camera aceea mică, goală, rece, cu un aspect de puritate de nea, infantilă, îi calmase oarecum furia surdă de om de ştiinţă care nu reuşeşte nici să înfrîngă răul, nici să-i afle cauza. Văzuse de alte sute de ori leşinuri lungi şi bizare ; dar proveneau în urma unor maladii nervoase, sau temperamente anormale, dezordonate încă de la începutul lor şi fuseseră înfrînte prin mijloace banale. Palida copilă părea cufundată într-un somn adine ; şi părea că avea să mai rămînă în starea aceea încă multe ore, mult timp, cufundată în regatul întunecat al insensibilităţii. El se înarma cu răbdare, răsfoind în minte volumele de medicină în care se vorbea de astfel de leşinuri. De două-trei ori Margherita intrase în cameră, întrebînd din priviri, nespus de tulburată ; el îi răspunse nu din cap. Apoi i-a cerut cognac ; ea şovăi ; nu aveau în casă ; şi Amati îi poruncise cu bruscheţe să se ducă să ia de la el de acasă, la uşa de alături. Cu o linguriţă, o linguriţă mizerabilă care pierduse orice urmă din argintul cu care fusese sufiată, el deschise gura fetei şi prin arcul strîns al dinţilor, vărsase energic alcoolul : fără rezultat. Din nou, îi ceru Margheritei, care se agita fără rost, să pună la încălzit ceva îmbrăcăminte de flanelă ; dar văzînd-o iarăşi încurcată, îi porunci să se ducă din nou la el acasă să-i ceară menajerei lui ! In timpul absenţei ei, se întoarse Giovanni, cu sufletul la gură : vorbea gîfîind ;

— Nu l-am găsit pe marchiz nicăieri : nici la sediul de loto al lui don Crescenzo, nici la Congregaţia Santo Spirite», nici acasă la don, Pasqualino, l'assîstito, unde se întîlnesc zilnic.

— Cine se întîlneşte ? — întrebă distrat medicul, abi» auzind cele spuse.

— Prietenii excelenţei Sale... dar am lăsat vorbă, peste tot, să vină acasă, fiindcă marchesina se simte rău.

— Bine : fă reţeta asta, — spuse medicul, care o scrisese, ca de obicei, cu creionul, pe o foaie din carnetul său

Figura bătrînului slujitor se descompuse în paloarea

•



ei. Medicul, preocupat continuu de cea leşinată nu ofaeervase.

— Du-te — spuse el, vâzînd că încă m-ai era acolo.

— Este, că... — se bîlbîi bietul om.

Atunci medicul, aşa cum făcuse cu Annarella, biata soţie a mănuşarului, scoase zece lire din portmoneu şi i le dădu.

— ...nefiind stăpînul acasă şi neputînd să-i spună stăpînei, -- murmură Giovanni, vrînd să justifice lipsa banilor.

— Bine, bine — spuse doctorul, revenind asupra celei leşinate.

Dar un clopoţel tras puternic răsună în toată casa. Un pas vibrat se auzi şi marchizul de Formosa intră. Păru că nu o vede decît pe fată, întinsă pe pat, şi frenetic începu sâ-i sărute mîna, fruntea, vorbind tare, din ce în oe mai frămîntat :

— Fata mea, fata mea, buna mea fată, ce e, ce simţi, răspunde-i tatălui tău ? Bianca, Bianca, Bianca, răspunde ! Unde te doare, cum s-a întâmplat, creatura mea, sufletul meu, coroana capului meu, răspunde, răspunde f Te cheamă tatăl tău, ascultă-mă, ascultă-mă, spune-mi ce ai, eu te vindec, fata mea !

Şi continua să exclame, să strige, să hohotească cuvinte, cînd roşu şi cînd palid la faţă, cu mîinile în părul Bău alb, aplecîndu-şi trupul încă robust şi elegant, în timp ce doctorul, vlăguit, îl privea foarte pătrunzător, într-un interval de tăcere, marchizul şi-a dat seama de prezenţa Sui Amati şi l-a recunoscut drept celebrul său vecin.

— Oh, domnule doctor ! — exclamă — daţ'-i ceva, nu am decît această copilă !

— Tocmai încercam, spuse medicul încet, cu glas scăzut, clocotind parcă de rînie din cauza propriei neputinţe ştiinţifice : — dar este un leşin perseverent...

— I-a venit de mult ?

— De aproape două ore :  în  vorbitorul  Sacramentiste-lor.

— Ah ! — exclamă tatăl, pălind.

Doctorul îl privi. Tăcură amîndoi. Secretul se ivea între ei învăluit în cele mal dense şi  mai profunde văluri.



— Faceţi-i  ceva...  — se bîlbîi don Carlo Cavalcanti, cu glasul tremurat.

Dar au venit să-l cheme : Giovanni îi vorbi în şoaptă : marchizul a avut o clipă de şovăire.

— Revin imediat... spuse, retrăgîndu-se.

Doctorul  îi învelise  picioarele  leşinatei  în  flanelele calde ; acum voia să-i învelească şi mâinile. Dar deodată simţi o uşoară presiune pe  mîna lui.  Bianca Măria,  cu ochii deschişi, îl privea, liniştită. Fruntea medicului se încruntă într-o clipă de uimire, fugitiv.

- Cum vă  simţiţi ? —  întrebă,  aplecîndu-se asupra suferindei.

Ea schiţă  un vag  surîs obosit şi-şi agită  mîna, vrînd parcă să-i spună să mai aştepte, că încă nu putea vorbi.

— Bine,  bine  —  spuse medicul, cu  afecţiune.  Nu vorbiţi.

Şi-i impuse tăcere şi Margheritei  care intrase din nou în cameră. Bieţii  ochi stinşi  ai slujnicei  scînteiară  de bucurie, văzînd-o pe Bianca că-i zîmbeşte.

— Vă simţiţi  mai bine ? — faceţi-mi un semn — îi ceru afectuos medicul.

Ea făcu un efort şi încet de tot, în loc de  vreun semn, rosti cuvintele :

— Mai bine.

Slabă, dar liniştită vocea. Cu familiaritatea medicului, el îi luase o mîna şi i-o ţinea între ale sale : mîna pe care i-o încălzea.

— Mulţumesc — spuse ea,, după o pauză.

— Pentru ce ? — o întrebă el, descumpănit.

— Pentru toate, — adăugă ea, cu un nou  zîmbet.

Acum părea să-şi  fi recîştigat pe deplin puterea de a vorbi. VSrbea,  dar rămînea neclintită, trăind intens numai cu ochii şi cu  zîmbetuL

— Pentru care toate ? — întrebă  el, sub impulsul unei curiozităţi acute.

— Eu am auzit, — spuse ea, cu o privire pătrunzătoare.

— Auzit ? Aţi auzit tot ?
— Tot : nu mă puteam mişca şi nici vorbi : dar am auzit tot
— Ah l — exclamă el, gânditor



Şi o trimise pe Margherita să-l anunţe pe marchizul de Formosa că domnişoara îşi revenise.
— Sufereaţi ?
— Da ; mult, fiindcă nu-mi puteam înfringe leşinul. Am pîîns. Simţeam o durere nemaipomenită în adîncul inimii.
— Da, da, spuse el, din ce în ce mai gînditor. — Nu mai vorbiţi, odihniţi-vă.
Marchizului care intra, doctorul îi făcu un semn să tacă. Formosa se aplecă asupra patului copilei, îi atinse fruntea cu mîna, ca şi cum ar fi binecuvîntat-o. Ea clipi de cîteva ori, apoi zîmbi.
— Fiica dumneavoastră a avut un leşin lucid, una din cele mai rare forme de leşin... spuse doctorul în şoaptă.
— Lucid ? — întrebă marchizul cu~o voce ciudată.
— Da : vedea şi auzea tot. Este o mare sensibilitate...
Acum, doctorul mai vărsa încă puţin cognac din sticlă în linguriţă, ca să-i dea să soarbă Biancăi Măria. Don Carlo Cavalcanti, a cărui figură era tulburată, se aplecă asupra patului şi întrebă :
— Ce ai văzut ? Spune-mi ce-ai văzut ?
Fiica lui nu-i răspunse, dar îl privi cu o surpriză atît de dureroasă, încît medicul, întorcîndu-se, şi-a dat seama şi s-a încruntat. Nu auzise ce anume întrebase tatăl pe fiica sa, dar simţi din nou cum apare secretul familiei, văzînd duioasa şi îndurerata privire a Biancăi Măria.
— Nu o întrebaţi nimic — spuse brusc doctorul lui don Carlo Cavalcanti.
Bătrînul patrician îşi înfrînă un gest de dispreţ. Pîndea fruntea fetei sale ca şi cum ar fi vrut să-i smulgă în mod magnetic un secret. Ea îşi lăsase pleoapele în jos ; dar chipul ei vădea suferinţă. Apoi îl privi pe medic, ca gi cum i-ar fi cerut ajutor.
— Doriţi ceva ? — o întrebă el.
— Este un bărbat lîngă uşa mea ; spuneţi-i să plece — vorbi ea în şoaptă, cu teamă.
Doctorul tresări ; tresări şi don Carlo Cavalcanti. în-

tr-adevăr, în spatele uşii ei, în atitudinea sa veşnică, mizerabilă, de aşteptare, murdar, zdrenţăros, cu barba neîngrijită şi cu obrajii supţi, hîd îmbujorat de un sînge
>



morbid în striaţii, 'era Pasqualino De Feo, Vassistito. Marchizul îl lăsase îri salon ; dar el îndrăznise să alunece pînă în faţa uşii camerei Biancăi Măria, cu pasul lui timid şi silenţios, de zdrenţăros care se teme că poate să fie aruncat din toate părţile.

— Cine e omul acela ? — întrebă doctorul pe tonul lui aspru, apropiindu-se de uşă, cu intenţia de a-l alunga.

- Este un prieten... — răspunse marchizul cu un vag gest de stinjenire, grăbindu-se să iasă.

— Daţi-l afară, — spuse medicul, cu duritate.

In spatele uşii, marchizul şi don Pasqualino şuşoteau, aprins, cu glas reţinut. Bianca Măria avea un aer atent ca şi cum ar fi putut auzi ceea ce spunea tatăl ei dincolo ; apoi, brusc, manifestă o totală renunţare. Doctorul care o privea în ochi, îi intui dorinţa.

- Vreţi -să-l dau afară din casă pe omul acela ?

- Lăsaţi-l — spuse ea, slab. L-ar supăra pe tata.

Ah, doctorul nu ştia absolut nimic ; şi în reîntoarcerea la cruda realitate, îşi reproşa romanul acela obscur şi dureros care intra în viaţa lui ; dar îl încătuşa un sentiment imperios, pe care el îl credea puternica curiozitate ştiinţifică. Orele treceau, se lăsa seara : el nu făcuse nici o vizită, rămînînd în camera aceea rece de copilă, nobilă, săracă şi bolnavă, ca şi cum nu s-ar mai fi putut desprinde.

— Trebuie să plec... spuse ca pentru sine.

— Dar vă mai întoarceţi ? — întrebă ea în şoaptă.

— Da — îi răspunse el, hotărît să se domine, să nu se mai întoarcă.

— Să vă întoarceţi, şi glasul umil se ruga, se ruga.

— Sînt aici, alături ; dacă vă e rău, trimiteţi să mă cheme.

- Da, da, — adăugă, liniştindu-se la ideea acelei protecţii.

— La revedere, domnişoară.

- La revedere, spuse ea marcat, separînd cele două cuvinte.

Margherita îl însoţea, mulţumindu-i în şoaptă că îi

salvase stăpîna ; dar el redevenise energicul şi grăbitul bărbat de totdeauna, duşmanul cuvintelor.

— Unde e marchizul ? — a vrut să ştie neapărat.

r- în salon, domnule profesor.



Şi-] conduse acolo. Intr-adevăr, don Carlo Cavalcanti şi Pasqxialino De Feo se plimbau în sus şi în jos, taciturni. Aproape se înnoptase : şi totuşi doctorul îl învălui pe assistito cu o privire scrutătoare şi neîncrezătoare.

— Cum se simte Bianca ? — îl întrebă Formosa, trezindu-se parcă dintr-un vis.

— Mai bine, acum, — adăugă cu glas scurt şi rece, doctorul. Dar este o fată lovită prea timpuriu, fizic şi moral, de un dezechilibru crescînd ; dacă nu-i daţi soare, mişcare, aer, linişte şi bucurie, poate muri de la o zi la alta.

— Nu vorbiţi aşa, domnule doctor ! — strigă tatăl, indignat şi îndurerat.

— Trebuie să vă spun, pentru că aşa e. Cauza răului ei, al aceluia de azi, îmi este necunoscută... nu vreau s-o ştiu. Dar ea e bolnavă, înţelegeţi, bolnavă ! Are nevoie de soare, şi pace, pace şi soare. Dacă doriţi un medic, eu sînt gata oricînd. Dar reţeta v-am dat-o. Trimiteţi copila la ţară. Dacă mai stă încă un an în casa asta, văzîndu-vă numai pe dumneavoastră şi ducîndu-se mereu la mînăstire, moare, v-o afirm eu.

Şi insista cu răceală ca şi cum acest adevăr ar fi trebuit proclamat în toată puterea sa, ca şi cum ar fi vrut să-şi convingă de asta şi sufletul său răzvrătit

— Domnule doctor, domnule doctor ! — se lamenta Formosa, căutînd milă.

— E bolnavă, moare. La ţară, la ţară ! Bună seara, marchize.

Şi plecă aproape fugind. Marchizul şi l'assistito care nu scosese un cuvînt, şi-au reluat plimbarea taciturnă. Din cînd în cînd, Formosa ofta adînc.

— Spiritul care mă asistă... şueră l'assistito.

— Ce ? — exclamă celălalt tresărind.

— ...mă anunţă că donna Bianca Măria a avut o viziune cerească... şi că o să v-o comunice... sub forma unui simbol...

— Dumneata ce spui ? E posibil ? Fiinţa Supremă mi-ar putea dărui acest har ? Este posibil ?

- Spiritul nu mă însală — rosti ca o sentinţă l'assistito.

— Este adevărat, e adevărat, — murmură Formosa cu glas profund, privind în umbră cu ochii tulburaţi.



DE LA ÎNCEPUTUL LUNII IANUARIE Napoli fusese cuprins de o frenezie de lucru care se răspîndea de la o prăvălie la alta, de la o casă la alta, de pe o stradă pe alta, din cartier în cartier, din regiunea nobilă în cea populară, cu o mişcare continuă, ascendentă şi descendentă.

De la fabrici, de la ateliere se auzea mai puternic zgomotul de ferăstraie, de rindea, de ciocane ; în prăvăliile cu uşile întredeschise, îp. case se veghea ; industriile mai mici ca şi cele mai mari, păreau să fi primit un impuls misterios, un suflu de vitalitate nouă, în lenta şi resemnata lor agonie, în fabricile de mănuşi cererea crescuse peste măsură, mai ales pentru mănuşile albe, şi pentru cele de culoarea turturicii ; erau furnizate cele mai umile magazine de diverse genuri, în fabricile de flori artificiale care susţin din ce în ce mai victorios concurenţa producţiei din Franţa, se pregăteau mari cantităţi de ramuri, de tufe. de grupuri, de mănunchiuri de flori, de buchete mici şi mari, flori vii, în culori calde, care îmbie ochiul; cele mai delicate destinate părului şi pieptului doamnelor, cele mai grosolane destinate ornamentaţiei caselor, a prăvăliilor, a cailor, a trăsurilor ; trandafirii, cameliile, daliile, garoafele erau cele mai cerute. La toţi croitorii şi la toate croitoresele, şatenul, catifeaua, organdiul, voalul se modelau în mii de feluri, de rochii, de pelerine, de bonete, eşarfe : în vreme ce în atelierele de pantofi, maşinile mergeau zece ore pe zi ca să tivească pantofii de şaten roz, albastru, alb, bej, violet, şi minunatele botine brodate cu fir de aur, şi cele finisate cu blăniţă de jur împrejurul piciorului.

Munca mănuşarilor, a fabricanţilor de flori, a croitoreselor, a pantofarilor, începută în zorii dimineţii şi sfîrşită la unsprezece seara, nu putea fi egaiată, decît de aceea a fabricilor aşa-zise de cartonaj. Acolo, cartonul, în mîinile femeilor şi ale bărbaţilor, se îndoia într-o sută de mii de

forme, mari şi mici, era colorat, decupat, tăiat foarte fin, chiar gofrat; era combinat cu pai. cu metal, cu bogata stofă de brocat; de la cartonaşul gofrat în care se ascunde o bomboană, şi un chibrit, la cutia mare somptuoasă ; de la mica bombonieră confecţionată dintr-o bucăţică de carton şi o fîşie de şaten, la săculeţul bogat şi elegant, căptuşit cu un alt săculeţ de cartonaş ; de ta micul cilindru făcut cu două-trei vechi cărţi de joc, puţină hîrtie semi-lucioasă şi două poze adezive pînă la cornul abundenţei din pai, înflorit tot cu panglici, de la lucrurile urîţele şi sărăcăcioase, la lucrurile frumoase şi foarte scumpe, activitatea nu înceta deloc, absolut deloc ; toate aceste cartonaje, mari şi mici, erau dispuse pe mese lungi, străluceau de culori, atrăgeau şi îmbiau mîinile şi în fiecare zi erau duse în prăvălii, unde erau umplute cu bomboane, cu pastile, cu prăjiturele, migdale prăjite. Ah. lucrul, lucrul care era din ce în ce mai intens, în atelierele de patiserie, de la umilii Fragalâ din cartierul Sân Lorenzo la glorioşii Fragalâ din piaţa Santo Spirito, şi de la glorioşii, dar burghezii, Fragalâ de la Spirito Santo la aristocrat-rafinaţii cofetari din Piaţa Sân Ferdinando ! In primul rînd grandioasa confecţionare de confeti pentru Carnaval, albe şi colorate, mari şi mici, cu confeti introduse într-un fel de cutiuţă cu învelişul de ghips pulverizabil ; să ai magazii întregi, pline butoaiele, hîrdaiele, coşurile, rogojinile făcute în chip de coşuri care dădeau pe dinafară, toate puse bine, ferite de umiditatea care distrugea mulţimea de confeti : provizii care dacă ar fi fost de praf de puşcă, ar fi fost suficiente să învingă o armată. Cealaltă muncă intensă era pentru pregătirea unei enorme cantităţi de smgerete rustic şi sîngerete dulce, sîngerete în maţ şi sîngerete plat, presărat tot cu bucăţele galbene de pandişpan ; adică sînge de porc amestecat cu ciocoiată, fistic, vanilie, cedru, scorţişoară şi prezentat sub o formă simplă, dar atrăgătoare, sub* care dispărea violenţa compoziţiei, în spatele prăvăliilor se pisa scorţişoara, se tăiau felii de cedru, se curăţa fisticul, se preparau bomboane mici şi mari, albe şi colorate, ardeau cuptoarele, cuptoraşele erau încinse, căldările fierbeau şi clocoteau : şi muncitorii cu mînecile suflecate şi cu şapca pe cap, cu gîtul gol şi cu



braţele goale, care învîrteau linguroaiele şi pisau cu pi-

sălogul în mojarele de marmură, luminaţi de flăcările focurilor nespus de vii, păreau ciudate figuri de suflete din purgatoriu.

Toate întreprinderile se agitau, afişau anunţuri mari pe zidurile oraşului. Bărbierii la modă angajau noi ucenici ; cei trei celebri pizzoiuoli * napolitani de pe străduţa Freddo şi Chiaia, de pe bulevardul Caritâ, de pe Port' Alba, anunţau publicul amator de pizze, de pizza dublă, care se numeşte calzone 2 şi de acea clătită mai lunguiaţă care se numeşte filoscio, cît şi de cotlete alia pizzaiuola 3, că vor ţine deschis pînă dimineaţă, cu vin de Marano şi de Monte di Procida : şi cafenelele din Napoli, caffe Grande şi caffe d'Europa, în timp ce-şi acopereau firmele lor de cristal cu altă firmă din pînză groasă, făceau curăţenie mare în saloane şi salonaşe: teatrele anunţau iluminaţii de patru ori mai mari ca de obicei, în timp ce de pe acum pe uşile magazinelor de diverse genuri, în vitrinele de bazar, fie modeste, fie elegante, apăreau măscuţe de catifea neagră, nasuri de ceară, capete monstruoase de carton, de trei ori mai mari decît în realitate, şi mai urile decît în realitate, măscuţe din fir de metal ca pavăză pentru confeti, mestole 4 de lansat confeti, scăriţe în zigzag ca să cobori bombonierele şi florile de la balcoane ; eşarfe şi panglici fantastice pentru baluri şi rochii întregi din hîrtie velină. De-a lungul străzilor din cartierul Montecalvario, tăind Toledo, sau paralele cu Toledo, în cele mai obscure prăvălioare ale vînzătorilor de stofe ieftine, de haine vechi, de cupoane, fluturau pe manechinele de lemn costume făcute anume pentru noaptea cea lungă de carnaval popular : diverşi Mefisto în haine de culoare roşie şi neagră, Granzii de Spania în catifea de bumbac, Arîechinii făcuţi din covoraşe vechi, Tărăncile din Sorrento în

1 cei ce fac şl vînd pizze-le (plăcinte tipic italieneşti, un fel de lipie cu diverse umpluturi, dependent de regiune) ; plăcintar.

2 calzone alia napoletana : aluat de pizze în formă de semilună, umplut cu brînză şi şuncă sau salam, dat apoi la cuptor (n. tr.).

3 cotlete înăbuşite în sos de roşii, usturoi şi maghiran (n. tr.).

4 obiect în formă de cancioc ; căuş cu care se aruncă confeti în Carnaval (n. tr.).

culori vii, tunicile aproape albe ale atîtor Pulcinella * şi mai ales coifurile, coifuri lucioase, cu respectiva' cuirasă din carton şi o spadă lungă de lemn ; costume de bal mascat care se închiriau, peste tot, pe foarte puţine lire şi care aduceau o notă comică pe străduţele acelea obscure, apărînd chiar şi la balcoanele primelor etaje, pornind-o în şir de la prăvăliile umede şi întunecoase, rînjind din măştile infernale, sau arătînd un chip searbăd de şaten alb sau albastru-verzui.

Oriunde te duceai, în cartierele populare ca şi în cele ale nobilimii, descopereai o mişcare veselă, o strădanie bucuroasă, o îndeletnicire zgomotoasă, o activitate fără răgaz, un ferment zilnic şi nocturn al tuturor forţelor, o acţiune constantă, vioaie, energică a întregului oraş senin şi laborios dăruit unei singure opere, căreia i se oferea cu creierul şi cu inima, cu'mîinile şi cu picioarele, folosind vibraţia nervilor, energia sîngelui, puterea muşchilor pentru această operă, mică, imensă. Şi pretutindeni, pretutindeni se ghicea, sau se ştia, sau sărea în ochi, sau se citea pentru ce era măreaţa operă : pentru sărbătorile aprppiatului carnaval...

Nimic altceva decît carnavalul. Marele oraş se dăruise acestei impetuoase şi plăcute strădanii, nu de dragul muncii, care este cauza şi consecinţa bunăstării, care este, în sine, fundamentul de bunătate şi de prestigiu ; marele oraş nu se lăsase absorbit de acea activitate pătimaşă, dintr-un scop nemijlocit cetăţenesc, o îmbunătăţire higienică sau industrială, expoziţie de artă sau de comerţ, transformarea vechilor cartiere sau crearea unor noi cartiere ; ci pentru carnaval, numai pentru carnaval, un carnaval declarat oficial, de Palatul Prefecturii şi de cel al Municipiului, carnaval susţinut cu multă căldură de comitete şi comisii, asociaţii, făurit de mii de persoane, creat şi realizat ca o mare instituţie şi răspîndit în spiritul tuturor celor cinci sute de mii de locuitori, răsunînd pînă în provinciile meridionale, cu ecouri pînă la Roma, pînă la Firenze, înlocuind orice altă propunere, iniţiativă, operă,

1 Mască napolitană (în Commedia dell'Arte) reprezentată cu nasul coroiat, cocoşat, cu cămaşă şi ciorapi albi, cu pălăria ca u.i coif şi masca neagră pînă la jumătatea feţei ; prototipul prostănacului (n. tr.).

cu aceasta a carnavalului, nimic altceva decît carnavalul, carnavalul pînă la entuziasm, carnavalul pînă la delir ! Dar cum în adîncul tuturor lucrurilor vesele din ţara belşugului există şi un filon cu o fluenţă continuă de amărăciune, acest carnaval care învolbura în bufonerii şi mascarade toate lucrurile şi pe persoanele cele mai sobre din oraş, acest carnaval era ceva jalnic. Din toamnă şi pînă în ianuarie scirocco, umed şi apăsător, suflase pe străzile napolitane, înfringînd energia celor sănătoşi, şi agravînd maladiile celor bolnavi ; nu puţină lume din afara oraşului lipsise la obişnuita întîlnire de iarnă : multe lucrări fuseseră suspendate şi cele ce urmau să fie începute nu se începeau ; şi astfel multă lume din popor dormea pe treptele bisericii, sub porticul de la Sân Francesco di Paola, la picioarele statuii Immacolatei din piaţa Gesu. Şi odată cu vîntul sciroceo mai bîntuise şi un vînt puternic de foame ; aşadar carnavalul oficial, adus la lumină de mii de voinţi, era destinat, dacă reuşea, să sature, cel puţin pentru zece zile, o mare cantitate de înfometaţi, de la cea care făcea tivurile, la cea care făcea florile artificiale, de la croitor la ucenic, de la vînzătorul ambulant, la micul comerciant. Douăzeci de zile de carnaval ! Adică zece zile de pîme şi de ceva pe pîine. Ideea avusese imediat un mare succes, toţi o sprijiniseră, chiar şi cei mai puţin înstăriţi, ştiind că banii lor au o bună destinaţie. Carnaval, carnaval, în balcoane şi pe străzi, pe portaluri şi în case !

Astfel, în ziua aceea de sfîrşit de carnaval — lăsata secului — cînd suflul acelui scirocco umed al ierni: căpătase adieri de primăvară, strada Toledo. pe care de la un capăt la altul se revărsa carnavalul, în formele sale populare şi aristocratice, căpătase cel mai ciudat dintre aspecte. Toate marile magazine erau închise, decarece negustorii şi soţiile lor voiau să se bucure de ziua aceea, totuşi, nu fără o anume teamă pentru vitrinele lor ; toate firmele erau acoperite cu pînză sau cu rogojini mai mici şi mai mari, erau acoperite şi felinarele cu gaz ; cit despre prăvăliile mai modeste, mai mici, li se scoseseră vitrinele, fiind apoi înlocuite cu stinghii de lemn, pe podiumuri improvizate stăteau patroanele, cu copiii lor, cu prietenele cu proviziile lor de confeti, fiind nevoite să lupte îndeaproape cu



trecătorii de pe trotuare, agitînd totuşi cu curaj acele

mestole. Toate balcoanele mari şi mici, de la primele etaje, erau diferit ornate, cu musline în culori vii, prinse cu patru cuie sau cu patru ace, după gustul napolitanilor care au predilecţie faţă de culorile tari, gust foarte meridional şi puţin barbar, cu acea armonizare de culori de biserică pavoazată ici cu albastru, colo cu roşu, cu alb, cu auriu, cu o cantitate de camelii mari, trandafiri mari, dalii mari care fixează aceste musline, aceste pînzici, în mii de cute, dînd balcoanelor, cînd forma unor alcovuri, cînd a unei cabine de artistă, cînd aspectul unei nişe de sfinţi, c'md, în sfîrşit, acela al unei mici tarabe de bîlci. Spre straa«. Sânta Brigida începeau ornamentaţiile cele mai excentrice, sau cele mai rafinate. Unii domni elveţieni îşi construiseră un chalet1 într-un balcon mare şi doamnele purtau costumul ingenuu, cam stupid, cu boneta mare, cozile pe spate şi crucea de aur la gît; imediat după asta, la Sânta Brigida, fiul natural al unui personaj important îşi ornamentase cele patru balcoane ale sale cu un drapaj de catifea de un albastru închis, acoperit cu o plasă de argint, ceea ce putea simboliza bolta cerească, sau regatul lunii, sau regatul mării, dar care umplea de stupoare ingenuul popor napolitan ; un balconaş, lîngă străduţa Conte di Mola, fusese transformat în bucătărie, cu maşină de gătit, căldări, eră ti ţi şi tigăi, şi opt sau zece tineri din aristocraţie făceau pe bucătarii şi pe rîndaşii cu şorţul alb şi cu boneta albă ; o celebră, foarte frumoasă doamnă care-şi găsise în frumuseţe izvorul tuturor noroacelor ei şi al singurei imense nenorociri, îşi transformase mica terasă într-o căsuţă japoneză plină de ţesături şi de tapiserii, în care ea apărea din cînd în cînd înfăşurată în materiale vaporoase moi, abia înnodate în talie, cu părul negru ridicat în bucle mari brune şi lucioase, susţinute de agrafe, cu sprîncenele subţiri arcuite într-o perenă expresie de uimire.

Trecînd, oamenii din popor zîmbeau cu admiraţie şi spuneau, în vaga, dar singura lor concepţie despre Orient: la torca 2, la torca. Şi toate aceste balcoane pavoazate de

1 Vilă mică cu acoperişul ascuţit într-o formă tipică, construită în lemn sau în piatră.

2 corect ar fi Io turca, turcoaica (n. tr.).

ia un capăt la altul al străzii şi ornamentarea pi^ăvăliilor, rămase deschise, creau o lumină orbitoare de culori, foarte veselă, care aprindea imaginaţia, dînd sîngelui acea senzaţie de vie bucurie voluptoasă, stîrnită de lucrurile exterioare în firea meridionalului. Pe la unsprezece începeau să se învîrtească vînzătorii ambulanţi, strigîndu-şi ascuţit marfa ; erau vînzători de mici bomboniere pline de bomboane mediocre, dar în culori foarte vii, gentuţe roşii, cutiuţe verzi şi albe, cornete liliachii şi galbene, purtate în coşuri mari plate duse pe o mînă : erau vînzători de flori artificiale, în formă de ciorchini, de cocarde sau buchete, sau înşirate pe o stinghie lungă ; erau vînzători de flori proaspete, camelii albe şi violete, parfumate, ţinute în coşuri mari purtate pe cap ; vînzători de măscuţe şi de mestole, şi de săculeţi de pînză pentru confeti ; vînzători de floarea-soarelui, făcute din hîrtie galbenă şi roşie, foarte subţire, care la fiecare suflare a vîntului se învîrteau, se învîrteau ca rozetele nebune l ; vînzători de confeti de proastă calitate, cumpărate la preţ scăzut, destinate să fie yîndute scump în momentul de furie şi orbire al bătăliei.

La amiazi, cînd în toate balcoanele începea lumea să se îndesească, după cum se îndesea şi pe trotuare, alergînd, grăbită, din toate străduţele, din toate străzile centrale şi periferice, începeau tocmelile pentru bomboniere, flori, măşti, pentru imitaţiile de floarea-soarelui. De la primele etaje, ferestre şi balcoane, se ondula un gard viu şi pestriţ de femei ; şi era un freamăt lung, de trupuri femeieşti, îmbrăcate în culori deschise, de chipuri femeieşti care se aplecau şi se ridicau molcom, aidoma unor bogate, palide şi roze corole de flori, apărînd din cînd în cînd roşul ţipător, sîngeriu, dintr-o cupolă întinsă a unei umbreluţe, a unei pălării stacojii. Se populau şi ferestrele şi balcoanele de la etajele doi şi trei, de lume şi mai curioasă, în timp ce la etajele patru, copiii, fetele, mai ales, se gîndiseră să lege ici-colo cîte un coşuleţ cu o panglică lungă de mătase şi săriri lase în jos, la pescuit, zîmbind de sus cîte unui politicos necunoscut care ar fi vrut să pună cîte o floare, o bomboană, o mică bombonieră, în coşuleţul solitar al acelor fiinţe care rîdeau, acolo sus, acolo sus, atât

1 genul morişcă — jucărie (n. tr.jj: (

de aproape de cer. Pretutindeni se strîngea mai multă lume ; şi tocmelile cu vînzătorii ambulanţi, în număr din ce în ce mai mare, se făceau din stradă la balcoane, cu glas tare, discutînd, oferind, rcspingînd, făcînd să se amplifice zarva populaţiei.

Nu se puteau arunca confeti mai înainte de două, era ordinul expres al chesturii ; şi totuşi începuse de pe acum cîte o mică încăierare izolata. La colţul străzii Sân Sepolcro, o doică, o ţărancă, în timp ce mergea încet, legănîndu-şi fustele largi, fusese atacată, de la o minimă distanţă, de nişte şcolari de zece, doisprezece ani. Un domn grav, cu joban şi cu o haină lungă, fusese asaltat cu violenţă, pe bulevardul Caritâ ; încercase să reacţioneze, cu baston.il, dar fusese fluierat, invocase ajutorul sergenţilor, strigînd cu un aer demn că el era cavalerul Domenico Mayer. funcţionar de stat, dar sergenţii îl lăsaseră vorbind singur spunîndu-i că era carnaval şi că să nu provoace hunea cu jobenul acela ; mizantropicul secretar din Administraţia Financiară, plin de amărăciune, se retrăsese în străduţa Sân Liborio, ca să se salveze. Unei doamne cu pălărie cu boruri mari, care rămăsese pironită pe trotuar, un copil de la etajul al treilea îi arunca liniştit, continuu, un şuvoi inepuizabil de confeti şi ea auzea ploaia continuă pe fetru şi pe pene, fără să se poată mişca şi fără să-şi poată ridica capul, ca să nu-i vină grămada de confeti pe faţă.

La ora două fix, de foarte departe, s-a auzit bubuitul unui tun, şi de la un capăt la altul al străzii Toledo, pe stradă, pe trotuare, la balcoane, a fost ca un lung suspin de uşurare : a fost, de la un capăt la altul al străzii Toledo. pe stradă, pe trotuare, la balcoane, pînă la ultimele etaje, ca o mişcare de fluctuaţie nespus de amplă şi de lungă

Cele patru etaje ale palatului Rossi, de la primul etaj. în dreapta, spre Toledo, erau pavoazate cu pînză albastră şi albă, prinsă cu camelii mari roşii ; şi Luisella Fragala şi invitatele ei se gîndiseră să-şi facă domino-uri dintr-o ţesătură albă şi albastră, cu capişoane înalte şi bufante, cu o cocardă mare roşie ; şi toate femeile din familiile Nad-deo. Durante. Antonacci, slabe sau grase, tinere sau bă-trîne, îşi făcuseră singure domino-ul care avea să le fe-rească rochiile de praful atitor confeti şi să le dea, după



părerea lor, o înfăţişare elegantă la balcon. Unele aveau

aerul unor baloturi mari, altele, aerul unor spectre prelungi, dar nebunia cea mare a carnavalului învinsese femeile din lumea burgheză ; şi dealtminteri, orice comerţ înflorea în zilele acelea ; se vindeau atîtea lucruri, încît bărbaţii se întorceau acasă atît de bine dispuşi, în timp ce toată iarna fusese o jale, şi economia devenise mai rigidă, mai dură ! Ce fericite erau toate femeiuştile acelea placide şi harnice, de această perioadă de carnaval popular, la care puteau lua parte, şi de travestirea lor albastră, albă, cu cocarda roşie, imaginată de Luisella Fragalâ şi pe care dracul de Carmela Naddeo o şi adoptase şi o dăduse mai departe ! Erau toate acolo, cu acele mestole în mînă, vorbind de pe acum, în termeni iantastici, de carele alegorice care urmau să apară, ampli-ficînd, contrazicîndu-se, strigînd, rîzînd, aplecîndu-se mult peste balustradă, ca să vadă dacă se ivea cumva, dinspre Muzeu, vreun car. Din cînd în cînd un singur nor învăluia chipul nobil al Luisellei Fragalâ, ochii ei negri rătăceau în jurul unui gînd negru : poate că o chinuia gîndul că aveau să i se strice draperiile de la balcoane din cauza confetiilor, poate că ar fi vrut să ţină deschisă cofetăria, şi în ziua aceea, cînd se putea profita de un cîştig bun, joia carnavalului, într-atît dragostea de vînzare o copleşise, instinctual, ca şi cum numai acolo ar fi prevăzut salvarea unui probabil pericol ; sau poate că regreta în sufletul ei absenţa lui Cesare Fragalâ, soţul ei, care lipsea adesea, în ultima vrame şi chiar în ziua aceea, de joi, dispăruse, încă de dimineaţă. Dar aceşti nori erau trecători. Luisella Fragalâ se ducea şi venea de la un balcon la altul, cu capişonul trasxbine pe cap, căutînd zadarnic un locşor pentru familia Mayer care se prezentase fără a fi fost invitată, şi pe care toate o respingeau tăcute, ca să nu lase să li se piardă locul, comentînd între ele că mama ca şi fata nu aveau doinino-uri şi că distonau cu restul celor din balcon. Se aşezară în rîndul al treilea, mama cu reumatismul ei de totdeauna, înfofolită în flanelă pînă în vîrful unghiei, fata eu ochii ei mari mereu opac mizantropici şi cu buzele umflate care se umflau într-o continuă, reprimată mizantropie, fratele mereu uinaitor de flămînd.





— Nu vom avea nici măcar o bombonieră, — mur-

murau rînd pe rînd, bombănind în neîncetata lor furie împotriva umanităţii.

Dar marele val al carnavalului, al cărui vacarm creştea mereu, cuprinse şi această mizantropie ; acum gălăgia devenea imensă, printre trăsurile din care începuse bătaia cu confeti, între- micile care, împodobite aşa cum au putut şi ei cu frunze de mirt, şi pline cu măşti masculine şi feminine, şi îmbrăcate cu pînză colorată. Casa Parascandalo, din cealaltă aripă a palatului Rossi, îşi ţinuse balcoanele închise deoarece doamna se considera în doliu ; dar don Gennaro Parascandalo, într-o jachetă de voiaj, de pînză rusească, cu o beretă de pînză şi cu geanta cu bomboniere atîrnată pe un^ăr, în bandulieră, după ce a făcut o plimbare pe jos, pe strada Toledo, chemat de la o sută de balcoane, pe unde se aflau clienţii lui trecuţi, prezenţi şi viitori, se urcase la clubul lui, la Sânta Brigida, şi de acolo, într-un grup de tineri petrecăreţi şi de petrecăreţi în vîrstă, îşi ducea traiul* şi el ; aşa se spunea pe atunci, în jurul lui, glumind, îl întrebau pentru cîte care alegorice împrumutase bani şi dacă era adevărat că pentru carnavalul acela, colecţia lui de poliţe crescuse cu autografe preţioase de-ale nobililor. Ninetto Costa, elegantul şi norocosul agent de schimb, care avea motivele lui de a-] adula, îi spunea ca o măgulire că nu se arunca nici un pumn de confeti în ziua aceea, în care el să nu fie interesat, fie în provenienţa lor, fie în lansarea lor ; iar don Gennaro Parascandalo rîdea patern, acceptînd toate glumele, răspunzînd celor care îi cereau bani, în rîs :

— Am împrumutat o mie de lire, pentru carnaval, de la un prieten...

Ceilalţi, în jurul lui, urlau, fluierau, dar adulîndu-l mereu; nu se ştie niciodată, oricînd puteau avea nevoie de el; şi d, ieşea în evidenţă dintre toţi, cu statura lui înaltă şl bereta mică pusă foarte bizar pe capul lui mare, aruncînd cantităţi mari de confeti spre trăsuri şi spre micile care.

Şleampătă, cu rochia ei neagră, a cărei culoare devenise ac'.i^n verzuie, şi cu şalul cu franjurile destrămate,

1 în i tal. : Jaceva la ni f a «p-rl'otra (n. tr.).



?Carmela, muncitoarea de la Fabrica de tutun, se fixase la

i colţul străzii D'Affitto, privind trăsurile şi carele care treceau, cu ochii ei mari şi daţi cu negru de fum, cu o mişcare de nerăbdare făcută cu frumoasa ei gură proaspătă, de altfel, singura trăsătură tinerească rămasă pe chipul consumat. De la balcoane, de pe stradă, zburau cantităţi mari de confeti, care-i atingeau adesea faţa şi trupul, dar ea făcea numai o uşoară mişcare pentru a se feri, zîmbind şi curăţindu-şi obrazul cu un colţ al şalului.

Aştepta acolo, ca să-l vadă trecînd pe eternul ei logodnic Raffaele, numit Far/arieUo, care era în ti'ăsură, cu alţi patru tineri, cu hainele şi cu pălăriile la fel, iar ea ca să-i cumpere acest costum de haine a trebuit să vîndă din nou cîteva cratiţe de aramă, un scrin şi două ramuri lungi de flori artificiale ţinute sub clopot, lucruri pe care ea le păstra pentru căsătoria sperată. Ce mult i s-a sfîşiat inima cînd le-a vîndut, cumpărate, toate, bucată cu bucată, cu multă greutate ! ;

Dar Raffaele voise, aproape cu forţa, patruzeci de lire — o nimica toată ! — pentru că era disperat la ideea de a face impresie proastă prietenilor şi ea, care pălea cînd îl auzea înjurînd, îşi vînduse obiectele acelea, nebuneşte, mulţumită, în fond, cînd îi oferise suma, fiindcă el i-a zîmbit si i-a promis că o va duce în afara oraşului, pe ea şi pe mama ei, în ultima duminică din carnaval, într-un restaurant, dacă va reuşi să cîştige un grup de două numere, un ambo la loto, la tragerea de sîmbătă ; ea, fericită de această fantastică promisiune, şi-a închis în inimă amărăciunea şi s-a dus, în ziua aceea de sărbătoare de carnaval, zdrenţăroasă ca o sărăntoacă, şi cu cosiţa ei neagră care i se desfăcea pe gît, fără un ban în buzunar, doar ca să-l vadă trecînd pe frumosul amorez, instalat semeţ într-o trăsură, furrînd o napolitană, cu costumul de haine nou şi cu o pălărie nouă pe o ureche, cu aerul de trufaşă indiferenţă care este caracteristică derbedeilor (guappi) sau aspiranţilor la această categorie de indivizi, guappo. Ea aştepta cu răbdare, gîndindu-se numai la el, fără să-i pese de felul în care avea să-şi trăiască ziua aceea, dat fiind că la fabrica de tutun se considerau toţi în vacanţă : cu răbdare, ea suporta toată zdruncinarea acelei după-



amieze de carnaval, la care nu lua parte, deoarece ea era absorbită în budistica aşteptare a iubitului ei.

Dar lumea, fie pe jos, fie în trăsuri, trecea, trecea prin vălul dens al atîtor confeti, al bombonierelor, al florilor care zburau, prin ploaia umilelor hîrtioare colorate, căzute de pe la etajele trei şi patru care, fiind excluse din bătălia cu confeti, se distrau astfel, în mod solitar şi sunetul vocilor transformat în gălăgie se ondula sonor, se înălţa spre cerul acelei blînde zile sciroceale. Carmela, buimăcită de zarva şi de fantasmagoria acelei dupâ-amieze, în care veselia napolitană lua proporţii epice, îşi aseuţise privirea ca să nu piardă din vedere trăsurile cu doi cai, care înaintau la pas, toate albite cu cretă. Din cînd în cînd, apărea cîte unul din carele cele mari: cel al Sirenei Partenopea, o femeie imensă, îmbujorată, cu o coamă de păr blond, cu forme uriaşe din carton colorat al cărei corp sfîrşea în valurile albastre, o Sirenă care tîra în urma ei un car plin de bărbaţi, travestiţi în languste, stridii, păstrăvi mari, chefali ; cel care imgina o Tartană de negustori, enormă, Q navă complet echipată, şi cu marinarii îmbrăcaţi într-o pînză subţire cu dungi albe şi roşii, albastre şi albe, cu bereta roşie cu codiţă ; mai era un car care reprezenta, în jurul unui coş mare de flori, opt sau zece Boites-ă-surprise, de unde apăreau gentilomi îmbrăcaţi în şaten ; era un car unde se adunaseră toate mâştils napolitane *, Pulcinella, Tartaglia, don Nicola, Columbrina, comicul Barillotto, Guappo, Bătrîna, şi pînă şi cea mai modernă mască a tînărului sclifosit şi pretenţios, don Felice Sciosciammocca. Fiecare dintre aceste care alegorice, trecînd foarte încet, aproape bălăgănîndu-se pe roţi, aruneînd confeti, bomboane, bomboniere, stîrneau aplauze ; Sirena provoca haz şi glume cam pipărate, Tartană părea pitorească, cele din Boites-ă-surprise impresionau prin lux şi eleganţă, măştile napolitane declanşau strigăte de recunoaştere a personajelor, dialoguri rapide, zburînd de la unul la altul în dialect, exclamaţii din toate balcoanele, cărora măştile le răspundeau cu vioiciune : şi de la un capăt la altul al străzii Toledo era o continuă mişcare, de

1 Personaje tipice teatrului popular improvizat, Cemmedia dell'Arte (n tr.).



legănare pe balcoane, de fluctuaţie în mulţimea de pe Stradă, în jurul carelor şi al trăsurilor.

Carmela privea, privea, într-o trăsură cu caii împodobiţi cu flori şi strălucitori în harnaşamentele cu alamă, ea le-a văzut trecînd pe cele două surori, pe donna Concetta, care împrumuta bani cu dobîndă şi căreia şi ea îi datora de atîta timp treizeci şi patru de lire, nereuşind să-i dea decît din cînd în cînd două lire, de fapt dobîndă, şi donna Caterina, care deţinea jocul mic, la care jucase multe bilete de loto pe cinci sau zece centime, cînd nu avea bani ca să joace la loteria Guvernului, sau cînd nu-i mai rămîneau decît doi.soZdi. Cele două surori erau îmbrăcate de gală, pieptănate cu un trofeu de păr, în vîrful capului, pline de lanţuri de aur, în şiraguri grele, cercei cu perle, inele mari, şi îşi păstrau aerul lor precaut şi sever, cu anumite ochiade piezişe, şi grimasa puţin dispreţuitoare a buzelor strînse şi groase. Le însoţeau doi ' bărbaţi, în perfectă ţinută de muncitori îmbrăcaţi de duminică, cu pletele lucioase, pălăria pe ureche, jacheta neagră şi ţigara stinsă m colţul gurii ; şi cele patru personaje, mute, grave, se priveau din cînd în cînd, cu aerul unor persoane în mod serios satisfăcute, dînd din cap uneori, ca să lase să le cadă mulţimea de confeti din păr sau de pe borurile pălăriilor, zîmbind acelora care le aruncaseră, privind în stînga şi în dreapta, cu o anume trufie, de oameni simpli, îmbogăţiţi. Văzîndu-le trecînd atît de senine pe cele două feroce acumulatoare a banilor celorlalţi, Carmela îşi muşcă buzele, dar imediat îi veni pe buze cuvîntul ei de totdeauna :

— Nu contează, nu contează...

Intre timp, un car foarte original cobora din dealul străzii Toledo, stîrnind un hohot de rîs colosal, la dreapta şi la stînga, în sus şi în jos ; era un pat mare burghez cu plapuma umplută cu cîlţi de bumbac, îmbrăcată-cu o pînză groasă de bumbac roşu-aprins, cum se obişnuieşte la Napoli ; un pat cu un baldachin deschis, unde, pe perete, atîrnau icoanele Fecioarei şi ale sfinţilor ocrotitori ; în pat, cu aşternutul alb strîns sub saltea pe margini, stăteau eulcate două persoane, cu două capete enorme de carton, care reprezentau un batrînel cu o bonetă de noapte Şi o bătrînică tot cu bonetă, doi bătrînei sclifosiţi, moftu-



roşi, care făceau tot felul de semne cu capetele acelea mari, care-şi trăgeau plapuma, fiecare spre el, cu tipica

mişcare egoistă a bătrînului înfrigurat, care-şi ofereau tutun, salutîndu-se cu o mişcare a capului, strănutînd, făcîndu-şi de lucru, salutînd lumea de la balcoane, mulţumind celor ce le aruncau mii de confeti, scuturînd plapuma, rămînînd necunoscuţi sub misterul cartonului, dezvăluind în public caricatura aceea familială, colţul acela al unui dormitor, fără ca nimeni să vadă în aceasta ceva nelalocul lui, ideea de a dormi sub cerul liber fiind foarte firească pentru meridionali, şi viata intimă devenind viaţă publică în acest oraş cald şi naiv. Ce mai ! Toţi rîdeau. Rîdea pînă şi lumea din prăvălia lui don Crescenzo, din piaţa Caritâ, colţ cu străduţa Nunzio. Prăvălia lui don Crescenzo era Sediul-loto numărul 117 ; o prăvălie, în mod obişnuit, închisă de sîmbătă după-amiază pînă marţi, şi unde înghesuiala începea de joia pînă sîmbătă la ora unu.

Don Crescenzo, deţinătorul Sediului-Ioto, un bărbat frumos cu barba castanie, muncea acolo cu doi tinerei, angajaţii săi, care erau de fapt : un bătrînel de şaptezeci de ani, încovoiat, pe jumătate orb, tot timpul cu nasul în registrul cu numerele de loto, şi care cerea să i se repete de trei ori numerele, ca să nu greşească, şi le scria încet de tot ', şi un tip insipid, fără vîrstă, cu trăsături şterse, o barbă de o cuibare nedefinită, tipul fiinţei bizare care face pe martorul în faţa uşierilor, pe samsarul la Muntele de Pietate, pe cel ce împarte foi volante, şi pe intermediarul la camere mobilate. Don Crescenzo îi domina pe cei doi tineri. Dar în joia aceea el îşi transformase sediul, ridicînd acolo o tribună, drapînd-o cu pînză albă şi cîrmizie şi invitîndu-şi clientela sa mai de elită. Da, erau toţi acolo, cei care veneau în fiecare săptămînă să-şi depună cel mai bun rod al vieţii lor, bani 'cîştigaţi cu trudă, sau smulşi economiei gospodăriei lor, sau cîştigaţi în urma unor mici afaceri, mai întîi maliţioşi, apoi îndrăzneţi şi în cele din urmă ruşinoşi. Se aflau toţi acolo, la Sediul-loto, transformat în tribună de carnaval: marchizul de Formosa, don Carlo Cavalcanti, cu aerul său de mare domn; şi doctorul Trifari, roşu la păr, la faţă, la barbă, tumefiat de parcă ar fi fost gata să plesnească şi cu o pri-



vire neîncrezătoare în ochii săi de un albastru nedefinit; şi profesorul Colaneri care manifesta, în ziua aceea, mai

mult ca oricînd, indelebilul caracter al sacerdotului care n-a mai vrut să ştie nimic de biserică ; şi Ninetto Costa care părăsise Clubul, şi don Gennaro Parascandalo, atras de o dorinţă puternică şi violentă, invincibilă, şi alţi opt sau zece, un judecător de la tribunal, un majordom de la casa princiară, un pictor de sfinţi, cam debil, bărbierul Cozzolino, mare cabalist ; pînă şi lustragiul Michele, într-un colţ al prăvăliei, pe jos, şoldiu, şchiop, cocoşat, cu o mie de zbîrcituri tipice fizionomiei bătrînului, plin de o pasiune de neînfrînat, şi, lîngă el, Gaetano mănuşarul, supt, mai palid, cu ochii aprinşi şi cu nemulţumirea şi neliniştea care i se vădea pe figură, la fiecare mişcare. Clienţii lui don Crescenzo, în prăvălia cea dragă a pasiunii lor, sărbătoreau carnavalul şi ei, şi cum îşi dăduseră cotele la cumpărarea săculeţilor de confeti, aruncau şi ei asupra celor din carele alegorice, celor din trăsuri şi mai ales asupra trecătorilor, salutînd din cînd în cînd cîte o cunoştinţă. Nimeni nu se mira la vederea unei lumi atît de pestriţe : un marchiz, un agent de schimb, un judecător de tribunal, un medic, un profesor şi chiar un muncitor, toţi împreună, acolo. Carnavalul, carnavalul ! Dulcea nebunie populară asaltase toate minţile, şi emoţia acelor momente şi culorile ţipătoare, şi fantezia celor o sută, o mie de vehicole care treceau şi zarva celor o sută de mii de persoane îi mai domoliseră şi pe cei ce ardeau de o altă febră, o altă febră împinsă, în timpul acelei ore, într-un colţişor al sufletului.

Cînd a trecut, pe jos, rîzînd şi strigînd Cesare Fragalâ, într-o haină de voiaj din pînză de Rusia, cu o şapcă de voiaj, cu doi saci mari pe şolduri, pline de confeti, pe care-i descărca înspre balcoanele pe care le cunoştea şi apoi şi le umplea din nou la fiecare colţ de stradă de la vînzătorii ambulanţi, glumind cu toţi, cu poftă, tare, jovial, cu o nevoie de a-şi răspîndi jovialitatea ; cînd Cesare a trecut prin faţa prăvăliei lui don Crescenzo, s-a iscat un tumult de saluturi. La palatul Rossi, el aruncase de jos, din stradă, din belşug confeti, timp de o jumătate oră, în faţa balcoanelor apartamentului său unde erau soţia lui şi prietenele ei : Luisella Fragalâ şi Carmela Naddeo şi fe-



tele Durante şi fetele Antonacci găsiseră atît de originală ideea lui Cesare şi pe el atît de simpatic, ca persoană, cu

felul lui de a fi, incit îl dăduseră gata. tot atacîndu-l cu confeti ; el tusese nevoit să fugă, rîzînd, cu capul plecat, trăgîndu-şi şapca pe urechi. Prin urmare, un tumult de saluturi din prăvălioara lui don Crescenzo şi chemări, să vină şi el acolo : nu cumva era şi el un client, tot timpul cu speranţa de a avea optzeci de mii de lire, bani peşin, cu care să deschidă o cofetărie în Sân Ferdinando ? Dar Cesare era prea încînlat sa meargă să cutreiere străzile, singur singurel, rîzînd şi strigîndu-i pe toţi, pălmuit de confeti, roşu, gîfîind de sănătate şi de veselie. Mergea printre care, printre trăsuri, dus de mulţime ; mergea spre un paroxism pe care ora îl făcea şi mai acut. Acum şi cei mai liniştiţi comiteau nebunii, iar cei ce stătuseră în care, mai întîi, pur şi simplu veseli, acum păreau îndrăciţi de-a binelea. într-o trăsură trecuse Raffaele, poreclit Farfariello, eternul logodnic al pătimaşei Carmela ; el şi tovarăşii săi, ca să fie remarcaţi mai bine, se gîndiseră să se aşeze pe coşul trăsurii, şi salutau mulţimea, agitîndu-şi batistele de mătase albă, în vîrful reteveiurilor, aidoma unor stegulete. Vai el n-a văzut-o pe fata care-l aştepta de atîtea ore în coltul străduţii D'Affitto. şi ea care strigase, îşi agitase braţele, agitase un petec alb. rămase buimăcită, murmurînd în sinea ei. ca o consolare :

— Nu contează, nu contează...

Dar mai rămase acolo, pironită, în acel crescendo al fanteziei carnavaleşti. Sub balconul unde se afla frumoasa femeiuşcă îmbrăcată ca o japoneză se strînsese o mulţime nemaipomenită : şi atunci ea, plină de entuziasm, începuse să lase să cadă o ploaie de bomboane, aruncate cu pumnul, cu cutiile, ca şi cum ar fi avut un depozit în casă, luîndu-le din mina cameristei care i le întindea. Un ţipăt continuu de ştrengari, de oameni din popor, entuziasmaţi, se suia la cer, în timp ce ea, de sus, foarte serioasă, dar cu o flacără roşie în pometii obrajilor, arunca în jos. cu disperare, bomboane, alte dulciuri, mici bomboniere. In balconul pavoazat cu catifea albastră cu o plasă de argiat, fiul prea înaltului personaj glumea legînd o sticlă de şampanie, sau o plăcintă umplută cu ceva vînat, sau o bombonieră mare, de capătul unui baston



lung pe care-l cobora apoi pînă la nivelul mîinilor întinse ale mulţimii, ridicîndu-l, balansîndu-l, în mijlocul ţipete-

telor pofticioase ale celor de jos., al mîinilor ridicate, şi al gurilor căscate, pînă cînd izbucneau strigăte de triumf care anunţau că un norocOb smulsese sticla sau bomboniera sau plăcinta noului belşug ; bastonul era din nou retras şi tineni care gustau din plin gluma legau altceva de mîncat sau de băut, o sticlă de bordo, o formă de brinză învelită într-o hîrtie argintată, un săculeţ cu bomboane, şi jocul reîncepea, în mijlocul unui tumult nemaiauzit, întrerupîndu-se şi circulaţia. Cei care îşi reîmprospătaseră proviziile, în timp ce se apropia seara, în mers din ce în ce mai încetinit, dansau şi cîntau şi aruncau tot felul de lucruri, zbătîndu-se aidoma sufletelor damnate.

în acest moment al zilei, în mijlocul entuziasmului în apogeu, a apărut de pe o străduţă din cartierul Toledo un nou car fantastic, bizar, ajuns cu întîrziere şi tras cu greu de doi cai. Reprezenta laboratorul chimico-filosofic în care dezamăgitul bătrîn Faust blestema melancolic şi cu răceală toate cele omeneşti : o cameră închisă, cu două rafturi pl;ne de tot felul de hârţoage, cu un cuptoraş şi o retortă de alchimist, cu un Alcoranus Mahumedis deschis pe un pupitru de lemn sculptat ; în ciudatul car, un bătrîn adus de spate, cu o haină de catifea neagră şi o barbă lungă de un alb-gălbui, mergea tremurînd şi arunca mulţimii de la balcoane şi de pe stradă bomboniere în formă de cărţi, ett. retorte, de alambicuri, sobiţe, unele din ele cu imupinea lui Meîisto dar care erau pline de bomboane excfclertt. Atunci o notă de fantastic se amestecă cu fantezia carnavalului şi cărui magului a apărut ca o imagine mai m alt supranaturală decît reală. Bătrînul, pe care femeile de la balcon îl numeau diavolul, dădea din capul încărunţit pe care avea o ceretă neagră şi arunca mulţimii lucruri scoase, cu un aer misterios, din fundul carului. Şi din cînd în cînd, în gălăgia omenirii aceleia, un glas foarte ascuţit, adresîndu-se magului decrepit, u striga :

— Numerele !, numerele, numerele !

Ajungînd la Sân Ferdinando, pe cînd carul lui Faust o coti ca să se întoarcă pe drumul parcurs, pînă dincolo de Toledo, s-a văzut ceva nespus de curios, aproape de



nedescris. Scoţînd bombonierele dintr-un alambic de aramă, odată cu ele, bătrînul vraci aruncă mulţimii şi celor de la balcoane nişte foi lungi şi înguste, din hîrtie

galbenă, asupra cărora lumea începu să se năpustească cu furie : şi un strigăt preceda, însoţea, urma carului lui Faust :

— Bilete de loterie cu numerele completate ! Bilete de loterie !

Ca să-şi manifeste o generozitate nouă, fastuoasă, bizară, şi dragă poporului, bătrînul arunca bilete de loto, numite storno i, cu două sau trei numere de jucat, în prima sîmbătă, jucate cu cîte zece centime unul : şi din asemenea bilete el arunca cu dărnicie poporului, cu sutele, rîzînd în barba lui deasă şi albă, uitînd că făcea pe bătrînul şi că nu era cazul să-şi ridice capul şi să rida cu bucuria aceea feroce.

Oh, ce strigăt lung, pretutindeni pe stradă, la ferestre, în logii, în balcoane, pînă la cerul care pălea alb în asfinţit ; ce strigăt, nespus de lung, de dorinţă şi entuziasm, al unei întregi populaţii care ridica mîinile, ca şi cum ar fi vrut să îmbrăţişeze pămîntul făgăduinţii, care se arunca pe jos, se călca pe picioare, ca să smulgă cu furie un bilet de loto în care se afla o ipotetică făgăduială de zece lire sau de două sute de lire cîstig l Oh, ce furie veselă de bărbaţi, femei, băieţandri, săraci şi bogaţi, nevoiaşi şi înstăriţi, ce vehemenţă invincibilă stîrnea carul vraciului, impunînd o sfintă teamă, făcîndu-i-se un triumf, o glorie de aclamaţii, de la un capăt la altul al străzii Toledo, cînd aruncase mulţimii zece mii de bilete de loto, şi după ce dispăruse, fără ca nimeni să ştie să spună cum şi unde.

Antonio Amati o întîlni pe scări pe camerista Margherita care se întorcea şi ea acasă, puţin cam vlăguită. Şi brusc, deşi poate că nu ar fi vrut să-i vorbească, o întrebă :

1 Bilet de loterie, pus în vînzare, cu numere gata scrise şi înregistrate (n. tr.).



— Cum se mai simte stăpîna dumitale ?

— Mai bine, — spuse cu glas scăzut bătrîna servitoare. De ce n-a mai venit excelenţa voastră s-o vadă ?

— Am mult de lucru — mormăi doctorul, f ară. să sune totuşi la uşa lui.

— Este adevărat : dar excelenţa voastră e atît de bună.

— Şi apoi nu mai era nevoie de mine... — adăugă el,

şovăitor.

— Ei, cine ştie ! replică şi mai şoptit şi pe un ton misterios Margherita. De ce nu intraţi acum, excelenţă 1

— Voi veni, spuse el, aplecîndu-şi capul, ca şi cum ar fi cedat unei voinţi superioare.

Ea vîrî o cheie în broască şi deschise, precedîndu-l pe doctor, în tăcerea casei, pînă în salon : şi el, care era de fapt obişnuit să-şi domine imediat propriile impresii, simţi răceala, tăcerea, golul acelei camere spaţioase. Şi se trezi în faţa copilei, îmbrăcată în negru, care-i zîmbea vag, întinzîndu-i mîna. O mînuţă lungă şi rece, pe care el i-a ţinut-o între ale lui, cu intimitatea mai mult a medicului, decît a prietenului.

' — V-aţi vindecat ? — întrebă el, cu glas scăzut, influenţat de ambianţa care-l intimida.

— Nu complet, — răspunse ea, cu glasul pur şi obosit. Am mai avut un leşin, într-o noapte, Dar foarte scurt : cel puţin aşa cred.

— Nu v-au venit în ajutor ? — întrebă el, cu o profundă amărăciune.

— Nu, nimeni nu şi-a dat seama : era noapte, în camera mea... Nu contează, — adăugă după aceea, cu un zîmbet uşor.

— De ce nu v-aţi dus la ţară ?

— Tatăl meu urăşte viaţa la ţară... murmură ea — şi eu nu l-aş lăsa aici, singur.

— Dar de ce n-a ţi ieşit din casă ? Azi e carnaval, de ce nu v-aţi dus să vedeţi ? Vreţi să muriţi de melancolie ?

— Mă invitaseră, jos, la doamna Fragalâ ; dar abia o cunosc. Cred că trebuia să mă maschez ; tatălui meu nu-i plac asemenea lucruri şi cred că are dreptate...

Vorbea cu vocea ei frumoasă şi blinda, întreruptă de o oboseală, şi Arnati care fusese toa+ă 7iua la muncă, la



spital şi la patul bolnavilor, în timp ce toţi se bucurau de carnaval, se odihnea în armonia acelui glas şi în liniştea istovită şi vlăguită a acelei delicate tinereţi. Erau singuri, aşezaţi unul în faţa celuilalt, înconjuraţi de o mare tăcere ; abia se priveau, dar îşi vorbeau ca două fiinţe care ar fi trăit mult timp împreună, în bucurie şi în durere.

— Unde eraţi cu puţin timp înainte ? — întrebă An-

tonio A mă ti, brusc.
— In capelă — răspunse Bianca Măria, fără să se simtă ofensată de întrebare.
— Vă rugaţi, mult ?
— Nu destul, — răspunse ea, ridicîndu-şi OQhiî spre cer.
— De ce vă rugaţi atît de mult ?
— Trebuie...
— Dumneavoastră nu faceţi păcate... murm^ u. n.credinciosul, căutînd să glumească.
— Nu se ştie — spuse ea cu gravitate. Şi trebuie să ne rugăm pentru toţi cei ce nu se roagă.
Şi spunînd astfel, îl privi fugitiv* El îşi lăsă 'capul în jos.
— Pe treceţi prea multe ore în frig, în biserică. Asta vă va dauna, domnişoară.
— Nu cred ; şi apoi, ce contează ?
— Nu vorbiţi aşa, — o întrerupse el, imediat.
— Puţine lucruri îmi pot face rău — adăugă ea, cu o intonaţie pe care el a înţeles-o dar pe care n-a vrut s-o aprofundeze.
— Hai să mergem, hai să mergem să vedem carnavalul de la doamna Fragalâ, la primul etaj, fiindcă m-a invitat şi pe mine, — şi se ridică cu un gest energic de a o lua şi pe ea.
— Să râmînem aici, — replică iute Bianca, cu blmdeţe — aici cel puţin e linişte. Nu vi se pare că e bună şi liniştea asta, tăcerea asta ?
— Este adevărat, este adevărat, — mărturisi Amati, aşezîndu-se din nou, subjugat.
— Tatăl meu a ieşit cu prietenii lui, — continuă ea, liniştit — ca să vadă carnavalul. In palat, toţi sînt afară în balcoanele care dau înspre Toledo, sau plecaţi de acasă : şi aici, vedeţi, nu ajunge nici un zgomot.



Se priviră astfel cu puritate. Ora aceea stranie de leşin în care el o salvase şi în care ea înţelesese că el o salvase, stabilise între ei un fel de viaţă interioară. Ceea ce simţea sa era o umilă nevoie de ocrotire, de sprijin, de sfat : ceea v» simţea el. era un foarte duios sentiment de milă. Şi neputîndu-şi înfrîna o întrebare care-i rodea sufletul :
— Este adevărat că vreţi să vă călugăriţi ? — întrebă

el, cu un glas puţin sufocat.
— Aş vrea. — răspunse ea. simplu.
— De ce?
- Aşa, — adăugă, cu marele răspuns al inimilor de femeie.
— De ce ar trebui să vă călugăriţi ? Nimeni nu se mai călugăreşte azi. De ce ar trebui să o faceţi dumneavoastră ?
— Deoarece dacă există o singură persoană pe lume care ar trebui să intre în mînăstire, eu sînt aceea ; pentru că eu nu am nici dorinţe, nici speranţe, nici nimic în faţa mea ; şi pentru că vedeţi, cînd te afli în această stare, în acest gol, în această dezolare, mai înainte de moarte, trebuie să vii cel puţin cu o rugăciune.
— Nu vorbiţi aşa, nu vorbiţi aşa, — imploră el, ca şl cum pentru prima dată suflul f-atalităţii i-ar fi atins energia, distrugîndu-i-o.

## VI

CELE DOUA SURORI, DONNA CAterina şi donna Concetta, se aşezaseră una în faţa celeilalte, de o parte şi de cealaltă a mesei ; mîncau în tăcere, cu ochii plecaţi, aplecîndu-se din cînd în cînd ca să se şteargă pe buzele unse, cu un colţ al feţei de masă, toată pătată de vinul devenit albăstrui. Pe masă, între ele două, stătea un platou mare şi adînc plin cu macaroane, servite cu o



combinaţie din ulei, anşoauri sărate, şi cu usturoi, totul prăjit iute în tigaie şi apoi aruncat fierbinte peste macaroane, cu o clipă înainte de a fi servite ; cele două femei îşi virau din cînd în cînd furculiţa în platoul cu macaroanele lucioase de ulei şi îşi scoteau în propriile lor farfurii, continuînd să mănînce. Pe masă mai era şi o pîine împletită, rotundă, în formă de colac, de un alb dubios, nu prea coaptă, numită tortano, pe care ele o rupeau, ajutîndu-se cu cîte o bucăţică la mîncatul macaroanelor ; o carafă de sticlă verzuie plină cu vin roşu care dădea reflexe albăstrii ; două pahare de sticlă, foarte mari şi o solniţă tot de sticlă ; nimic altceva. Cele două surori se serveau de furculiţe de plumb şi de cuţite grosolane, cu miner negru ; din cînd în cînd, rupînd cîte o bucăţică de pîine, o înmuiau în uleiul prăjit, de pe fundul platoului ; Caterina, deţinătoarea jocului mic, care era ceva mai ne-

şlefuita, care vedea mai puţină lume, care trăia o viaţă aproape ascunsă, punea pîinea cu mîna, în sosul cu ulei al macaroanelor ; Concetta care era mai fină, care ieşea mai tot timpul, care trata cu atîta lume, ca să-şi înmoaie pîinea în uleiul cu anşoauri, o punea delicat în vîrful furculiţei şi o mînca cu muşcături mici, după ce o privea. Ba chiar, la un moment dat, Concetta, dînd de un usturoi înroşit de prăjeală, l-a dat deoparte, cu un gest de dezgust. De altfel, cele două surori îşi păstrau aerul lor de perfectă asemănare care se datora mai mult îmbrăcămintei, gesturilor, felului de a vorbi, decît trăsăturilor fizionomiei. Amîndouă pieptănate de aceeaşi coafeză populară, pe zece centime coafatul, cu părul ridicat în vîrful capului, cu coada prinsă cu ace groase din bagă falsă, cu un breton lăsat pe frunte şi uşor pudrat ; amîndouă purtau rochia tipică femeii napolitane din popor, înstărită, fusta fără tunică şi simpla vestă croită pe talie care păstrează denumirea spaniolă baschina ; amîndouă purtau lanţul gros de aur la gît, bijuteria pe care n-o abandonau niciodată şi care era semnul formidabilei lor puteri ; amîndouă purtau cizme de piele, înalte, cu tocuri de lemn care făceau zgomot ; şi, amîndouă, ca să ia masa, îşi lăsaseră lucrul lor zilnic ; — o plapumă mare de pînză groasă de bumbac, roşie pe o parte, şi altă pînză de bumbac verde, pe partea

IM

cealaltă, umplută cu vată, întinsă pe un război mare pe care ele o coseau, într-un desen cu rotocoale, cu stele, cu romburi, un lucru pe care-l îndeplineau cu repeziciune, aşezate una de o parte şi cealaltă de altă parte, cu capul aplecat, cu nasul în deserf, ridicînd şi lăsînd acuî, cu o mişcare monotonă a braţului, — şi războiul fusese împins în fundul camerei : se vedeau cele două scaune mişcate de la locul lor.

Acum, o slujnică în vîrstă de patrusprezece ani, cu părul roşu, foarte albă la faţă şi pătată de pistrui, venise să aducă felul al doilea, o bucată de brînză de Basilicata care aduce mai degrabă a un lactat slab, o provola l şi totodată două ţeline mari. Cu o privire, slujnica întrebă pe donna Caterina ce destinaţie aveau macaroanele rămase pe fundul platoului :

— Păstrează-i cîteva Menichellei - - spu«e deţinătoa" rea jocului mic, tăindu-şi o felie mare de brînză.

— Da, doamnă, — murmură fata, ieşind.

Menichella era o sărmană, de şaptezeci de ani. al cărei fiu, paznic la primărie, murise într-o încăierare cu camorrişti, în piaţa Pignasecca. cu un glonte in abdomen. Trăîa din pomană şi în fiecare vineri venea în ca^a celor două surori Esposito, care-i dădeau o mîncare caldă, o jumătate de pîine în formă de colac, cîte o zdreanţă. Aşa făceau surorile Esposito, ca omagiu adus frumoasei Madone Addolorata, avînd ca zi, vineri. Miercurea făceau aceeaşi pomană unui biet orb, numit Gucmxttelle, fiindcă ani în şir făcuse pe mînuitorul de marionete, cele doua surori Esposito această pomană dedicîndu-i-o Madonei del Carmine, care-şi avea ziua miercurea. Şi lunea, de asemenea, dădeau de mîncare unui copil de zece ani, părăsit, de care se ocupa toată străduţa Rosariello di Portaînedina, dîndu-i de mîncare, în timp ce surorile Esposito 51 ajutau în ziua aceea fixă, ca o pomenire a sufletelor din purgatoriu, cărora le aparţine ziua de luni. In orice zi era greu ca un sărman să bată la uşa lor fără a fi omenit cu ceva.

— Faceţi-o pentru sîîntul losif, pentru că e ziua lui!

1 Caş proaspăt, de formă sferică sau lunguiaţă ; poate fi şi afumată ; în genere, din lapte de bivoliţă, tipic Italiei meridionale (n. tr.).



— Fie lăudată sfînta 'Treime, azi e duminică, faceţi o pomană.

Cerşetorii primeau oricînd clte ceva, fie ceva de mîncare, fie un pahar de vin, fie vreo zdreanţă ; bani, niciodată. Surorile Esposito aveau prea mare respect faţă de ban, cum spuneau ele, ca să-l dea de pomană ; şi explicau ele că era mai bună pomana, dacă dădeai de mîncare, decît să stimulezi viciul, dînd bani. Cerşetorii rămîneau pe palier : surorile Esposito nu-i lăsau să intre înăuntru, temîndu-se totdeauna de valorile pe care le aveau în casă ; duceau afară farfuria cu macaroane, sau cu legume, sau cu verdeţuri ; uneori, cerşetorul mînca pe scară, aşezat pe o treaptă, mormăind binecuvântări.

Acum mîncaseră brînza afumată cu pîine, încet, cu mişcarea aceea, puţin de capră, a maxilarelor, smulgînd una după alta foile de ţelină, ronţăindu-le cu zgomot mare, de parcă ar fi fost fructe, ca să scape de gustul de ulei

din gură. După ce au terminat, au rămas puţin nemişcate, privind petele albăstrii de pe faţa de masă, cu tnîinile lăsate în voie în poală, în tăcerea digestiei şi a lungilor lor calcule mentale de femei de afaceri. Slujnica, Peppina, strînsese tot într-o clipă şi din bucătăria de alături se auzea tîrşîitul papucilor ei, cum se ducea şi venea, ca să spele cele cîteva farfurii, oprindu-se din cînd în cînd ca să-şi învîrtească în cratiţă macaroanele pe care le pusese din nou la încălzit, dat fiind că se răciseră.

Acum cele două surori se ridicaseră şi după ce îşi scuturaseră fustele de firimituri, se duseseră să-şi reia locul, la război, aplecîndu-şi capul, ridicînd metodic mina dreaptă încărcată de inele, ţinînd mîna stingă sub război, ca să coasă în tighel. Se auzi sunînd clopoţelul : cele două surori îşi schimbară iute o privire, reluîndu-şi imediat lucrul : pe lîngă ceea ce cîştigau, lucrul acela le servea şi ea paravan moral şi material.

împingîndu-se una pe alta, au intrat două fete, două croitorese modeste. Prima, mai curajoasă, era blonda Aatonietta care lucra la o croitoreasă de pe strada Sânta Chiara şi care se ducea să-şi cumpere de mîncare pentru ea şi pentru tovarăşa ei, Nannina, de la ospătarul de peste drum de palatul în care era Sediul loteriei ; dar amîndouă erau îmbrăcate mizerabil, cu nişte fuste prăpădite dintr-o



stofuliţă de lină amestecată cu bumbac, cu cîte o jachetă ţipătoare, dar sărăcăcioasă, din altă culoare şi un şăluţ negru pe care ele îl lăsau intenţionat să le cadă pe braţe, ca să-şi arate bustul şi un noduleţ de panglici roz, la gît. Nannina, cea mai mică, era rudă cu cele două surori Esposito, dar dintr-un respect teribil simţea o sfîntă teamă faţă de mătuşile ei, pline de bani, de bijuterii, care o primeau totdeauna cu o reflexivă şi meditată răceală. Au lăsat-o totuşi pe nepoată să le sărute mîinile ; cele două fete au rămas în picioare, lîngă război, privind lucrul acela înalt, parcă umilite.

— Azi nu te-ai dus la slujbă ? — o întrebă demna Caterina pe Nannina.

— Am .fost, — răspunse imediat, volubilă, fata, împinsă de coatele pe care i te dădea Antonietta — dar patroana ne-a trimis să facem unele cumpărături, aici pe aproape, şi cum colega asta a mea voia să vă ceară o fa-

voare, am venit...
— Din partea cui voia o favoare ? — întrebă don na Concetta, ridicîndu-şi ochii de pe plapumă.
— Chiar de la dumneavoastră, mătuşă... se bîlbîi nepoata.
— Hm ! — exclamă aceasta, cu o intonaţie profund ironică, zîmbind şi dînd din cap.
Fetele amuţiră, privindu-se una pe alta : încă de la început situaţia se arăta cam albastră. Deţinătoarea jocului mic, imediat, dezinteresată de chestiune, cu o pereche de foarfece tăia aţa de la înseilăturile plăpumii, acolo unde fusese tighelită, şi vesta ei de lînă maronie se acoperea cu mici fire de aţă albă.
— Ei bine ! V-aţi pierdut limba ? Despre ce e vorba? — întrebă rîzînd donna Concetta.
— Iată, donna Concettina, acum vă spun eu — reluă blondina Antonietta, muşcîndu-şi buzele ca să le înroşească. Aş vrea să-mi fac o rochie nouă de Paşti, şi o pereche de cizmuliţe, şi să-mi cumpăr muslină ca să-mi fac trei, patru bluze... Făcînd economie la sînge şi cusîndu-mi singură tot, cînd mă întorc, după ce-mi termin ziua de lucru la croitoreasă, şi tot am nevoie de patruzeci de lire. Eu nu le am aceste patruzeci de lire, şi ca să le pun


deoparte, aş avea nevoie de un an. Fiindcă am aflat că sînteţi foarte bună şi că faceţi atîta bine oamenilor săraci, de aceea m-am gîndit că dumneavoastră mi-aţi putea împrumuta aceste patruzeci de lire...
— Te-ai gîndit destul de rău — spuse glacial cămătăreasă.
— Şi de ce ? Eu pot să mă achit de datoria asta. dînd o sumă pe săptămînă ; cîştig douăzeci şi cinci de soldi [1] pe zi ; nu datorez nimănui nici un ban ; înlrebaţi-o pe Nannina, nepoata dumneavoastră, care garantează pentru mine...
— Nannina ar trebui să găsească pe cineva să garanteze pentru ea... bombăni donna Concetta. Dar la ce-ţi foloseşte rochia asta ? Rochia de pe tine nu ţi-e de ajuns ? Cînd n-ai bani nu-ţi faci alte rochii ! Cînd sora mea-şi cu mine nu aveam bani, nu ne făceam rochii ! Sînteţi nebune, voi, toate fetele de azi...

— Mătuşă, mătuşă, faceţi-i plăcerea asta. Are. un iubit şi îi e ruşine să pară prost îmbrăcată, — se rugă nepoata, pentru prietena ei.

- Şi eu am avut un iubit, — replică donna Concetta — şi nu-i era ruşine cu mine, cînd eu eram prost îmbrăcată.

— Bărbaţii de azi sînt altfel... — murmură blonda Antonietta. Aşa că îmi faceţi binele ăsta ?

— Fata mea, eu nu te cunosc...

— Eu lucrez la Cristina Gagliardi, la Sânta Chiara, numărul 18, etajul întîi : locuiesc la Streltola di Porto, numărul 3, vă puteţi informa...

Urmă o tăcere în care din nou fetele îşi schimbară cîte o ochiadă alarmată.

- Cel mult, cel mult, — spuse, ridicînd capul, donna Concetta — eu îţi pot da pe credit stofa de îînă şi bumbac ca să-ţi faci o rochie şi muslină pentru aceste bluze... voi ruga pe un negustor care mă cunoaşte... un om cumsecade... dar vei plăti metrajul mai scump...

— Nu contează, nu contează, — întrerupse imediat Antonietta — faceţi cum credeţi dumneavoastră...

1 Un soldo (cinci centime) echivala cu a 20-a parte dintr-o liră (n. tr.).



— Ce culoare trebuie să aibă stofa asta ? — întrebă pe un ton matern dorina Concetta.

_ Sau un albastru marin, sau verde-sticlă... albastru marin îmi place mai mult...

— îţi stă mai bine ; cu bleumarin faci o impresie elegantă -- adăugă Nannina cu un aer de importanţă.

— Şi nu se decolorează atît de uşor — încheie dorina Concetta. De cîţi metri ai nevoie ?

Fata socotea în gînd, agitîndu-şi degetele, de parcă ar fi măsurat, privindu-şi trupul, socotind şi răssocotind.

— Zece metri, da, zece metri sînt de ajuns...

— Cinci cârme deci ? lisuse ! Mda, te pomeneşti că vrei să ţi le c6şi ultima modă ? !

— Donna Concetti, fiţi indulgentă... — răspunse, zîmbind, Antonietta.

— Bine, bine. Pentru fiecare bluză e nevoie de patru metri de muslină, înseamnă şaisprezece metri cu totul...

— Şi pantofii ? — întrebă fata, şovăitoare.

— Eu nu cunosc cizmari, fata mea.

— îmi veţi da restul pînă la patruzeci de lire în bani? — se aventură să întrebe tînăra croitoreasă,

- Ascultă, fata mea, — răspunse donna Concetta — eu vin mîine, sîmbătă, la croitoreasă, să mă informez dacă într-adevăr îţi dă douăzeci şi cinci de soldi pe zi şi dacă nu cumva ai luat bani cu avans. Acolo aranjez cu croitoreasa ca în loc să-ţi dea plata în întregime pe săptămînă, în fiecare sîmbătă să reţină două lire pentru mine, ca dobîndă pentru patruzeci de lire.

— Două lire ? — exclamă fata, îngrozită de toată discuţia aceea.

— Da. Ar trebui să pretind patru, adică cinci centime pentru fiecare liră pe săptămînă, dar tu eşti o fată săraca şi vreau să te ajut cu adevărat. Croitoreasa îmi dă cele două lire ca dobîndă : tu apoi, din rest, scazi cît crezi din datorie, cinci lire, trei, două, cum îţi convine. Ai înţeles ?

— Da, da... — exclamă terorizată fata.

- Cu cît plăteşti mai repede, cu atît e mai bine pentru tine. Dar te avertizez că dacă iei banii toţi de la croitoreasă, sau dacă pleci de la ea, sau faci vreo altă prostie

1 Măsură veche care echivala cu doi sau trei metri (n. t).



de genul ât.ta, ajung eu la tine, drăguţă, şi-ţi arăt eu ţie cine e Coneetta Esposito. Mie puţin îmi pasă dacă te bag la închisoare, cînd e vorba de sîngele meu... m-ai înţeles?

— Da. doamnă, da, doamnă, — se bîlbîia Antonietta cu lacrimile în ochi.

— Eşti încă departe de situaţia de a ţi se întîmpla aşa ceva, — încheie donna Coneetta cu răceală, aplecîndu-şi din nou capul, ca să matîaseze plapuma,

— Nu, nu — ţipă fata — tot ce vreţi dumneavoastră. Promiteţi-mi că veniţi mîine, la Sânta Chiara, numărul optsprezece !

— Ne vedem mîine, — spuse donna Concetta, poftindu-le să plece.

— Şi-mi aduceţi metrajele ? Mi-aduceţi banii ?

— La asta trebuie să mă gîndesc eu.

— La revedere, mătuşă — murmură Nannina, mai palidă si mai speriată decît prietena ei.

— Harul Domnului să vă aibă în pază — spuseră în cor cele două surori Esposito, reluîndu-şi lucrul.

Fetele s-au retras tăcute, cu capul plecat, nemaigăsind

putere nici să vorbească, nici să zîmbească. O femeie care suia scările, grăbită, se ciocni de ele, mormăi un scuzaţi în grabă şi se duse să bată la uşa surorilor Esposito. Era Carmela, muncitoarea la fabrica de tutun, cu ochii mari şi plini de gânduri dureroase, cu figura consumată : mai înainte de a intra în casa, oftă adînc în timp ce obrajii supţi i se îmbujorară.

— îmi permiteţi ? — întrebă din săliţă, cu un glas slab.

— Intraţi; — i s-a răspuns dinăuntru.

— Ah, tu eşti fata lui Dumnezeu ? — spuse Coneetta, recunoscînd-o. Spune adevărul, ai venit să-mi restitui banii ? In cele din urmă, te-a mustrat conştiinţa ? Hai dă-mi-i !

— Dumneavoastră vă arde de glumă, donna Coneetta dragă — spuse nenorocita, schiţînd un surîs palid. Dacă aş avea treizeci şi patru de lire, aş sări în sus de treizeci şi patru de ori.

— Sînt treizeci şi şapte de lire şi jumătate, cu dobînda de săptămîna trecută, — rectifică cu răceală cămătăreasă.



— Cum doriţi dumneavoastră : cine vă contrazice ? Dumneavoastră spuneţi treizeci şi şapte şi jumătate şi eu spun tot ca dumneavoastră.

— Mi-ai adus cel putsin dobînda ?

— Nimic, nimic, — răspunse cu disperare fata, plecîndu-şi capul. Mă roade mizeria. Am ajuns să cîstig o liră şi jumătate pe zi, aş putea trăi ca o doamnă, dar nici vorbă de aşa ceva !

— De ce cheltuieşti banii aiurea ? — întrebă donna Concetta, cedînd nevoii ei de a ţine predici de înţelepciune debitoarelor ei. Eşti.o nepricopsită, asta eşti !

— Dar cum, don/na Conce ? strigă cu disperare Carmela ; nu trebuie să-i dau un codru de pîine mamei mele bătrîne ? Cind sora mea crapă de mizerie cu trei copii, cu unul pe moarte, de-ţi sfî-jie sui'letuj, pot să-i refuz o jumătate de liră ? Cînd cumnatul meu, Gaetano, cu toate viciile lui, nu are nici de fumat, pot să-i refuz cinci şase soldi ? Cu ce inimă, donna Cuncetta, dragă ?

— Raffaele îţi ia pielea de pe tine, Raffaelc ! — lălăi cămătăreasă, înfigînd acul cu aţă roşie.

— Şi ce pot să fac ? exclamă fata, deschizînd braţele —

el s-a născut să facă pe domnul. Pînă una-alta, dacă luni nu plătesc proprietarului chiria, mă dă afară, îi datorez treizeci de lire : de-aş putea să-i dau măcar zece ! Ah, dacă mi-aţi face binele acesta imens !

— Eşti nebună, fata mea i

— Donna Concetta, donna Concelta, ce contează la dumneavoastră zece lire ? ! Şi eu vi le dau înapoi, ştiţi asta, eu nu am luat niciodală o centimă de la nimeni. Nu mă lăsaţi să fiu aruncată în stradă, donna Concetta. faceţi-o de dragul morţilor care v-au ajuns în rai !

— Nu, nu, nu — răspunse ritmat plăpurnăreasa.

•*— Ascultaţi, ascultaţi — adăugă cealaltă, gîfîincl, — cerceii aceştia pe care-i port au fost plătiţi tu şaptesprezece lire, patru ducaţi, de cumătră mea ; vi-i dau, nu am altceva, şi mi-i veţi da înapoi cînd vă voi ir-stitui cele zece lire.

— Eu nu împrumut pe gaj — răspur :ia Concetta, după ce privise atentă cerceii.

— Dar nu e un gaj ; îmi faceţi un bine. Dacă ar trebui să-i dau drept gaj mi-ar da cinci sau şase lire : şi-ar



păstra dobînda ru anticipaţie şi cu banii de formular, de cutiuţă şi intermediar, mi-ar rămîne trei sau patru lire. Faceţi-o doar de astă dată, donna Concetta, Maica Domnului vă priveşte din cer !

Şi cu un gest convulsiv îşi scoase cerceii de aur din urechi, cam vechi, îi frecă cu o margine a şorţului şi-i puse delicat pe plapumă : îi mai privea încă intens, luîndu-şi rămas bun de la ei. Donna Concetta îi luă cu o grimasă de dezgust : schimbă o privire cu sora ei, care-şi ridicase capul ; deţinătoarea jocului mic păru să fi spus da, dintr-o clipire. Mută, rigidă, donna Concetta se ridică, luînd cu ea cerceii, apoi intră în altă cameră din apartament, unde dormeau cele două surori ; s-au auzit cheile în broască, deschizîndu-se şi închizîndu-se sertare, cu intervale de tăcere. Apoi, donna Concetta a reapărut. Ţinea în mînă două mici fişicuri în hîrtie îngălbenită.

— Sînt bani : numără-i, — spuse scurt, punîndu-i în faţa Carmelei.

— Nu contează, nu contează, — răspunse sărmana de ea, tremurînd de emoţie. Cel de Sus vă va răsplăti, dîndu-vă sănătate pentru ceea ce faceţi pentru mine.

— Bine, bine, — încheie donna Concetta, reluîndu-si lucrul. Dar îţi atrag atenţia că îţi vînd cerceii dacă nu plăteşti.

— Nu vă îndoiţi, — murmură Carmela, plccînd.

Cîtva timp cele două surori rămaseră singure, matlasînd plapuma.

— Cerceii valorează douăsprezece lire de aur — spuse Caterina care avea un ochi de argus.

— Mda, — spuse donna Concetta. Dar Carmela va plăti, este o fată bună.

Din nou se auzi sunînd clopoţelul.

— Pare sunetul doicii, — observă Caîerina.

Se auzi un pas tîrşîit, cu un zgomot ca de o ladă pusă pe jos, într-un colţ al săliţei : şi în faţa celor două surori apăru deşuchiat, cocoşat, cu un şold mai sus, ca şi cum .ji-ar mai fi ţinut lădiţa de lustragiu, Michele, lustragiul. Salută, spunînd în stil spaniol ?a vosira buona grazia *,

1 Corect în ilal. : con la vostra buona grazia ; cu permisiunea dumneavoastră (n. tr.).



în timp ce sumedeniile de zbîrcituri de pe chipul de copil rah'.tic îmbâtrînit păreau să emane maliţie. Surorile l-au privit, aşteptîndu-l cu răbdare să vorbească.

— Aici mă trimite Gaetano Galiero, mănuşarul...

•— Frumos bărbat şi cumsecade ! — exclamă donna Concetta, punînd o hîrtiuţă în degetarul pe care-l simţea larg.

— Şi dacă nu lăsaţi oamenii să vorbească nu ne vom înţelege niciodată ! — adăugă cocoşatul filosofic. Gaetano are mari obligaţii faţă ele dumneavoastră, dar dumneavoastră sînteţi o femeie frumoasă, şi nu vă lipseşte judecata şi-l veţi ierta pentru greşelile lui. Ei bine, n-aduce anul ee-aduce ceasul, şi cînd vă veţi aştepta dumneavoastră mai puţin, Gaetano va.fi aici cu banii...

— Da, da... — spuseră cele două surori cu un zîmbet uşor ironic.

— Şi apoi veţi vedea. Dar eu am venit să vă vorbesc de o afacere de-a mea. Eu fac, slavă Domnului, o artă mai bună decît cea pe care o face Gaetano ; stau lîngă cafeneaua De Angelis, la Carită, şi nu spun doar aşa ca să spun, dar lustruiesc pantofii celei mai fine nobilimi din Napoli. Ceea ce vreau să câştig, cîştig. Puţin îmi pasă de

ce vreme e. Cînd plouă, mă aşez sub arcul porţii, în cafenea : şi cu cit se face mai mult noroi pe strada, cu atît curăţ mai mulţi pantofi. Oh, frumoasele mele doamne, dacă aş avea mintea întreagă, la oră asta aş fi un domn î Hm ! Acum, ca să fac o afacere serioasă, dar foarte serioasă, am nevoie de o anumită sumă : şi cum dumneavoastră faceţi asemenea plăceri oamenilor, am venit să vă propun afacerea. Am nevoie de patruzeci de lire, de achitat cîte trei lire pe săptămînă. Asta, pînă cînd nu închei combinaţia asta serioasă, fiindcă atunci vă restitui capitalul, dobînda şi vă fac şi un cadou nemaipomenit...

— Nu vă deranjaţi, — spuse ironic donna Concetta.

— Dacă nu-mi împrumutaţi mie, banii ăştia, cui vreţi să i-i împrumutaţi ? — răspunse cu îndrăzneală şoldiul. Dacă stau o zi întreagă în faţa cafenelei, cîştig două lire, ştiţi ? Nici un ucenic de bărbier nu poate spune asta ! Dealtminteri locul acela este norocul meu, este prăvălia



a, clacă plec de acolo, nu mai cîştig un ban, prin ur-
: e, nu pot să-l schimb ! întrebaţi-l pe cafegiu cine e Michele. Banu dumneavoastră sînt la loc sigur în mîinile mele. Cafegiul vă va spune tot.

— Dacă garantează cafegiul pentru dumneata, eu îţi dau banii — spuse imediat donna Concetta.

— Ei, atunci mi i-ar da el — obiectă şoldiul. Nu, nu, Michele nu are nevoie de garanţie. Veniţi mîine, sîmbătâ, la nouă, la cafegiu ; şi veţi auzi ce vă va spune : şi veţi vedea că-mi veţi da, nu patruzeci, ci şaizeci de lire. Sînt om cinstit, stau în faţa unui public întreg, doamnele mele.

— Ei bine, ne vedem mîine. Cunoşti dobînda ? — întrebă donna Concetta.

- Atita cît vreţi dumneavoastră, — replică galant şoldiul. Şi o ceaşcă de cafea cu o brioşă : la Cafenea eu sînt patron ! Aveţi ceva de comandat ?

— Totdeauna rugăminţi, nu comenzi, — murmurară cele două femei, în timp ce el pleca.

După o pauză de lucru. Caterina observă :

— Prea repede i-ai spus da.

— îl pun pe cafegiu să-mi scrie garanţia. Şi apoi e cocoşat : poartă noroc, adăugă donna Concetta.

— Dacă ne-ar purta noroc, ar trebui să terminăm cu felul ăsta greu de trăit, reluă Caterina, care era oricînd

dispusă să se vaiete de soarta ei.

— Ei ! — oftă cealaltă. N-avem şi noi un bărbat ca să ne fie de un real ajutor, de aceea trebuie să ne facem totdeauna singure dreptate. Ciccillo şi Alfonso sînt doi tâmpiţi, e inutil...

— Ce vrei să faci ? suspină cealaltă.

Şi cele două surori, lăsînd lucrul, odihnindu-şi mîinile pe deasupra plăpumii roşii, începură să se gîndească la chinul lor tainic, la necazul lor pe care nu-l mărturiseau nimănui, la cei doi logodnici ai lor, doi muncitori buni de la arsenal, cei doi fraţi Jannaccone. care le iubeau, dar care nu voiau să se căsătorească cu ele, nici unul, din cauza meseriei lor. De trei ani ele se zbăteau în lupta aceea între dragoste şi bani, dar Ciccillo şi Alfonso Jannaccone nici nu voiau să audă : să se căsătorească cu o deţinătoare



de j°c 7r"c Ş* ° femeie care împrumuta bani cu camătă, i-ar ;j făcut să se simtă ruşinaţi în fata întregului arsenal.

Erau doi muncitori buni, simpli, foarte taciturni, care nu-şi risipeau ziua, aveau ceva bani puşi deoparte şi veneau să-şi petreacă seara la cele două surori, încăpăţînaţi în ideea aceea, una din puţinele pe care le aveau în creierul lor naiv, nici un elan de dragoste şi nici o poftă de bani nu ajungea să le înMngă încăpăţînarea. în diverse rînduri, cele două surori, subjugate banului, jignite nespus de acel refuz, se certaseră cu cei doi logodnici, îi dăduseră afară din casă, dar pentru scurt timp ; împăcarea s-a făcut aşa. cu naturaleţe, Catcrina şi Concetta promiteau să înceteze. Fără îndoială că cele două femei aveau bani şi încă mulţi, puşi deoparte, dar nu vorbeau niciodată despre asta : şi chiar ele, în ciuda iubirii lor faţă de Alfonso şi Ciccillo Jannaccone, tergiversau căsătoria, ca să mai cîştige ceva lire, nefiind în stare să trunchieze brusc afacerile acelea de cămătărie, nevrînd să renunţe la vechile credite, nerezistînd patimei de a deschide altele noi, şi neînţelegînd ruşinea celor'doi îndrăgostiţi, mîhnindu-se ca de o nedreptate. Ah, lor li se părea că fac un act de umanitate, aşa gîndeau cele două surori, dînd bani cu dobîndă, dînd posibilitatea de a juca la loterie, cu cinci centime sau cu zece, biletul de loto, li se părea o operă caritabilă : din moment ce lumea cumsecade, dar săracă, din Napoli. jupuită şi strînsă cu uşa, care lua bani de la Con-

cetta ca să-i dea Guvernului şi Caterinei, le mulţumea, plîngînd, binecuvîntîndu-le ! Cînd erau singure, în momentele lor de răbufnire, cele două surori se văitau de soarta lor ; să fi fost alţii în locul lor, s-ar fi arătat foarte fericiţi să aibe, drept viitoare soţii, femei atît de active, harnice, cu o zestre ; dar cei doi muncitori se încăpăţînau, invincibili, insistînd că nu aveau să le ia de soţii niciodată, niciodată, dacă nu renunţau la felul acela de a cîştiga bani. Mai ales Ciccillo, logodnicul Caterinei. deţinătoarea jocului mic, era tare ca piatra ; ba chiar îi spunea din cînd în cînd :

- Caterina, într-o bună zi o să ajungi la închisoare.

— Plătesc pentru libertate provizorie şi ies ! Apoi, avocatul aranjează să fiu achitată — spunea ea, care cunoştea legea şi dedesubturile ei.

—- Dacă ajungi la închisoare, nu mă mai vezi Ia faţă replica Ciccillo, aprinzîndu-şi un chiştoc.

Da, cînd erau singure, singurele, cele două surori M lăsau cuprinse de deznădejde. Dar dragostea faţă de ban. era atît de puternică, încît le făcea să amîne mereu ziu., unei duble căsătorii. Răbdători, cei doi muncitori aşteptau cu economiile lor, cumpărînd încet, încet, mobila penti. casă nouă, împreună, deoarece nu se despărţiseră niciodată.

— De Paşti, — spuneau cele două surori, gîndindu-s. să încheie toate afacerile lor pînă atunci.

— De Paşti, — consimţeau cei doi fraţi.

— în septembrie, — spuneau ele, în aprilie, mglodîndu-se, mai mult ca oricînd, în reţeaua afacerilor acele,, murdare.

— In septembrie, — admiteau cei doi muncitori.

Şi mereu, cînd rămîneau singure, cele două surori s-văitau, se văitau că sînt maltratate de destin, că nu le sîn recunoscători bărbaţii pe care ele îi iubeau şi ajungeau 1. concluzia :

— Ciccillo şi Alfonso sînt doi tîmpiţi !

Dar nici în ziua aceea n-au rămas mult timp singuri Trista meserie continuă pînă seara. Veni un pictor d sfinţi, pictor în sensul că el picta figura, mîinile şi picio; rele sfinţilor de lemn şi stuc din miile de biserici din Ni. poli şi din provincie : un pictor bolnăvicios, care cere,. bani şi căruia i s-au acordat numai cu promisiunea de <i aduce, a doua zi, o statuetă a Immaeolatei Concezione, în veşmînt albastru presărat cu steluţe, ocrotitoare a Con-

cettei, cămătărească. A venit, cu disperare, Annarella, son Carmelei, ca să ceară cu împrumut, chiar ca un act d. caritate, două lire pentru ziua aceea, pentru pruncul e bolnav : şi acolo s-a petrecut o scenă oribilă ; cele doua femei nu credeau cele spuse de Annarella, vroiau să-ş mai bată joc de ea încă o dată, fiindcă ea şi Gaetano, soţii ei, aveau o datorie importantă şi nu le era ruşine să iii sîngele de la biată lume şi să nu-l restituie : Annarelln ţipa, plîngea, striga că avea să se ducă să-şi ia copilul, cart ardea de febră, ca să-l arate celor două surori ; că făcet»


milă pînă şi pietrelor hohotind, striga că şi ele aveau1. Dreptate, că toată lumea avea dreptate, dar că să le fie milă de o biată făptură care nu avea nici o vină, acum că îl înţărcase, avea să-şi găsească o altă jumătate de slujbă, dacă o ajuta-o Maica Domnului ; şi în cele din urmă, din plictiseala de a-i mai auzi strigătele, plînsetele, Concetta [i dădu cele două lire, jurînd şi blestemîndu-se că acelea erau ultimele pe cit era de adevărat că aceea era ziua de vineri, din martie, cînd poate că murise Mîntuitorul — din moment ce nu se ştie bine în care din vineri din martie a murit lisus !

Au mai \-enit şi alţi oameni stînjeniţi, înfuriaţi sau îndureraţi, să plătească vechi rate de dobînzi, să ofere zălog, să ceară alţi bani ; şi dezbaterile treceau de la umilinţă la asprime, de la ameninţări la rugăminţi, de la promisiuni solemne la tranzacţii laşe. Discutînd, certîndu-se, ameninţînd, Concetta continua să lucreze, în faţa surorii sale, în timp ce se înnopta : şi nu obosea, cu replica totdeauna promptă şi eficace, cu fraza mereu lucidă, cu intuiţia imediată a bunului sau a răului platnic. Numai pentru un vizitator discret, îmbrăcat îngrijit, cu faţa rasă a servitorilor de case bune, ea se ridică.şi se duse cu el în camera de alături ; unde au discutat în şoaptă cîtva timp. S-a auzit obişnuitul zgomot de chei care scrîşneau în broască, de sertare deschise şi închise ; servitorul plecă, cu acelaşi aer rezervat, urmat de Concetta.

I- Este majordomul marchizului Cavalcanti ?

- Da — spuse Concetta, fără a mai adăuga ceva.

Se sfîrşea ziua aceea aspră şi obositoare de vineri. Cele două surori, acum că se înnopta, renunţaseră să mai matlaseze plapuma ; şi Caterina, pentru marea zi de sîmbătă

care era a ei, pregătea nişte dosare groase, scrise cu caractere inegale, numai cifre, în care ea se descurca perfect. La lumina lămpii cu petrol, aplecată asupra registrului, în timp ce se gîndea, îşi mişca buzele ; şi Concetta, văzînd-o cufundată în lucrul ei serios, săptămînal, tăcea, respectînd pregătirea aceea înţeleaptă, simţind că de la ea, niîine, aveau să se reverse bani, bani, bani.

139

VII

FUMÎND O ŢIGARA TOCOS, Al cărei fum parfumat umpluse camera cea mică. don Gennaro Parascandalo era profund absorbit de studiul un, . carnet al lui, răsfoind paginile unui registru de scadent > comparînd scadenţele adnotate în şir lung, cu unele cif i1 obscure şi enigmatice, semnate în carneţelul său, uneo. luînd tocul şi scriind ceva, un cuvînt, un număr, deasupi paginii din registrul cu scadenţe, şi aşa încărcată de 1 felul de notări.

Lucra destul de calm şi în linişte, în cămăruţa din apai - tamentul din strada Sân Giacomo, faţă în faţă cu i Bursei ; un apartament pe care-l locuia cu chirie, de ] vremuri, care se numea studio l, unde începea, îşi desi'aşura şi îşi încheia afacerile, cu discreţie, un secret pe care-l păstra şi faţă de soţia lui, departe, izoiată zile întregi în acel trist, solemn, foarte bogat apartament din palat1./] Rossi. Cînd se spunea că don Gennarino Parascandalo era la studio, se spunea tot ; fie cel ce spunea, fie cel ce asculta, Glicine avea aceeaşi senzaţie de respectuoasă teamă, o viziune înspăimîntătoare a unei bogăţii mereu crescînde. o afluenţă magică de bani care trag la bani, ca prin farmec ; studio-ul, locul unde don Gennaro Parascandalo, puternic, înţelept, îndrăzneţ şi rece în îndrăzneala lui reuşea să-şi amplifice în mod fabulos averea ! Studio-i<1 lui de pe strada Sân Giacomo era alcătuit din două camei e : o cameră mare cu două balcoane, plină pînă la refuz cu obiecte de valoare, bizar acumulate, tablouri de pictori de prestigiu, mobile exotice, candelabre de bronz aurit, pendule antice foarte curioase, rulouri de covoare, rulouri de pînză fină de batist, vase de porţelan, statuete de teracotă, şi pînă şi o panoplie de arme antice şi moderne. Camera aceea vastă era un muzeu : ca să păstreze curat, Salvatore, slujitorul devotat al lui don Gennaro..

pierdea acolo jumătăţi de zi, umblînd cu maximum de delicateţe, temîndu-se să nu cumva să strice, să spargă ceva ;

1 în sensul de birou, cabinet, cameră de lucru (n. tr.).



din cînd în cînd cîte un obiect rar, vîndut cu mare profit, sau schimbat cu altul, sau donat într-unul din momentele sale de calcuiată generozitate, ieşea din muzeu ; dar locul gol era imediat ocupat de un nou obiect care sosea sau de multe altele care se înghesuiau în straniul muzeu. Din cînd în cînd, don Gennaro, într-un moment de solitudine deschidea uşa de la odăiţa în care scria, arunca o privire asupra a ceea ce el chema omnibus-ul său, dar nu se hazarda să intre, atît de mare era cumulul obiectelor. Cealaltă cameră, cămăruţă,- era mobiiată foarte delicat cu un lux decent şi fin, cu fotolii, divane, mesuţe, cu cele trebuincioase pentru fumat, şi un birou, care părea pus acolo ca să legitimeze cuvîntul studio ; tapiseria nu era stridentă, ci veselă, şi o fineţe de bibelouri pe birou, cu care se mai juca adesea don Gennaro Parascandalo.

Cel ce intra acolo, chiar dacă ar fi purtat în suflet o amărăciune fără leac, se simţea mai calm, împăcat temporar cu existenţa ; şi însăşi faţa de om cumsecade a lui don Gennaro Parascandalo, umbrită, uneori, de un nor de melancolie, felul său vesel şi franc pînă la urmă ajungeau să dea mediului o aparenţă benignă care învingea toate temerile, toate dificultăţile, toate grijile şi dădea în mîinile stăpînului casei un vizitator dezarmat de mijloacele morale, slab şi învins. Toată marea reţea de afaceri ale lui don Gennaro era condusă de lucrul minuţios al hieroglifelor din carneţelul său, şi de un registru de scadenţe şi el plin de adnotaţii dense, de nume, de cifre, de observaţii.

De îndată ce era anunţată o vizită, don Gennaro, fără să se grăbească, închidea dosarul cu scadenţe în sertar şi îşi vîra în buzunar carneţelul, încît dispărea orice urmă de afaceri, pe birou făcînd o impresie frumoasă, o călimară de bronz aurit şi cuarţ, în formă de şapcă de jocheu, cu alte atribute de curse, un prespapier în forma unui plic de argint cu cinci sigilii de aur care eraU cinci monede vechi, o scrumieră de bronz în forma unui pantofior arcuit de damă ; şi don Gennaro Parascandalo se tot juca cu un

beţigaş lung din fildeş încrustat, un beţigaş japonez. Astfel. în acea zi de vineri din martie, după masă, el continua să-şi fumeze ţigara, Tocos, privindu-i fumul, dar cînd credinciosul Salvatore, cu mustaţa şi bărbia rase cu grijă şi cu favoriţii negri, ca un servitor de casă mare, discret,



taciturn, a venit să-i spună că domnul Cesare Fragalâ voia să intre, don Gennaro închise imediat dosarul cu scadenţe în sertar şi îşi vîrî carneţelul în buzunar.

— Cu pei misiunea dumneavoastră, cumetre ! — iritrâ spunînd şi zîmbind, Cesare Fragalâ.

— Cu tot respectul ! Ce mai fac cumătră şi cumetrită ?

— Foarte bine. foarte bine, don Gennarino dragă : sînt din familia Fragalâ, familie sănătoasă, fără suferinţe fizice. Şi dumneavoastră tot bine, nu-i aşa ?

— Totdeauna bine ; dar mă plictisesc la Napoli. Cesarino dragă, ăsta e un oraş de zdrenţăroşi. Peste o săptămînâ plec la Nisa şi Montecarlo ; după asta mă duc la Paris.

— Şi la Montecarlo jucaţi ? — întrebă Cesare Fragalâ, cu o privire scrutătoare.

— Da, puţin ; ciştig adesea ; am noroc ; şi învăţ să joc.

— Ca şi cînd aţi mai avea nevoie ! — exclamă Cesare.

— E bine să ştii totul, — observă modest don Gennaro Parascandalo, — dumneata n-ai fost niciodată ?

— Nu, — spuse, dus pe gînduri, Cesare. Am soţie, şi o fată... totuşi, este ceva nemaipomenit să cîştigi douăzeci, cincizeci, o sută de mii de lire într-o seară !

Şi în adîncul ochilor, imediat plini de melancolica poftă. i se citea marea patimă a unui cîştig considerabil, imediat, datorat norocului.

— Ce-ai face cu ei ? — întrebă don Gennaro, luînd < altă ţigară pentru el şi oferindu-i şi lui Cesarino, dintr-un portţigaret de argint cizelat, rusesc, foarte elegant.

— Ce-aş face ? In primul rînd cu cincizeci de mii m-aş destrăbăla, cumetre drag, ca să mă bucur puţin de viaţă. în compania prietenilor şi a prietenelor, eu nu sînt un egoist ; şi cincizeci de mii mi-ar servi să deschid o prăvălie în piaţa Sân Ferdinando. Cu ce am în piaţa Santo Spirito n-ajung să-i cîştig niciodată, — încheie melancolic Cesarino.

— Şi totuşi cu carnavalul cred că ai cîştigat foarte bine — spuse lent don Gennaro, scuturînd scrumul ţigaretei sale.

— Da, da, destul ! Dar ar fi nevoie de Montecarlo, sau de altceva : dacă nu, îmi rămîne să vegetez^i zestrea Agatinei nu mai ajung s-o fac. Şi apoi sînt mereu strimtorat... atîtea obligaţii... tocmai, ieri ar fi trebuit să vă restitui acei



cincizeci d^ franci, pe care mi l-aţi dat pe cuvînt... ştiţi că am f<>s> totdeauna punctual... dar n-am putut...

— Ei, pentru o zi nu contează — spuse rece don Gen-
a cărei fizionomie devenise glacială, de cînd Cesare
de datoria lui, şi privea rotocolul de fum, în aer,
.d parcă să evite să se uite direct în ochii cumătrului.

-— Este că... nici azi nu vă pot plăti, — spuse repede Cesare Fragalâ, ca şi- cum ar fi vrut să scape de necazul acela dm.tr'-o dată. A trebuit să scot din vamă o cantitate mare de zahăr... şi atunci...

Don Gennaro, indiferent la toate acele cuvinte, tăcea.

— Cumetre drag, — spuse Cesare Fragalâ, trecînd prinţ r-un minut foarte intens de chin, — dumneavoastră aţi putea să-mi dovediţi o si mai mare îngăduinţă. Mîine am o mică scadentă de cinci sute de lire şi nu sînt pregătit... ar trebui să mi-i împrumutaţi dumneavoastră, aceste cinci sute de lire şi eu vă dau o mie, sîmbăta viitoare... îmi !'o'-eţi un mare bine... şi puteţi conta pe punctualitatea mea...

- Nu pot. — spuse glacial don Gennaro.

— De ce ? Doar aveţi bani, — exclamă ingenuu Cesare.

— Bineînţeles : dar nu pot.

- Atunci nu credeţi în solvabilitatea mea ?

- Nici ghid : dar eu ţin cont de o regulă a mea. Prietenilor-intimi, rudelor, persoanelor ca dumneata, eu le împrumut oricînd cinci sute de lire ; adesea, aproape totdeauna le primesc înapoi ; bucuros îi împrumut din nou ; dar o singură dată clacă nu mi-i dau înapoi, nu le mai împrumut niciodată, niciodată. Astfel nu pot pierde decît cinci sute de lire.

- Dar eu vă dau înapoi o mie... — zise celălalt, buimac.

- Cine nu a putut înapoia cinci sute, este foarte stînjenit să ofere o mie : şi cine nu si-a ţinut o singură dată cuvîntul, poate sa nu .şi-l mai ţină niciodată... — hotărî don Gennaro, ca o sentinţă.

- Şi totuşi nu credeam că puteţi refuza pe un cumătru cu această favoare —- murmură Cesarino. Mă faceţi să mă simt nespus de jenat...

- Cred că fac bine nedîndu-ţi aceşti bani — spuse Parascandaio. deschizînd o cutiuţă de aur care acoperea



o cutiuţă de chibrituri de carton, Dellachâ, cu o figurină pe deasupra. Cred că dumneata o iei pe un drum greşit; frecventezi o lume foarte ciudată...

— Poate că am făcut unele nebunii, o mărturisesc, — spuse Cesare cu loialitatea sa de copil mare — dar am avut intenţii bune. Dealtminteri, — adăugă, vorbind parcă cu el însuşi — acel Pasqualino de Feo are totdeauna nevoie de bani, de cîteva sute de lire. Este un biet om fără nici un rost pe lume. E chinuit de spirite ; îl ciomăgesc noaptea. Are nevoie să plătească să i se facă slujbe, rugăciuni, ca să le liniştească : de nu, îl tîrăsc spre moarte. Dacă am aruncat cîteva sute de lire, am avut motivele mele. Cumetre, acest lucru al spiritelor, este ceva tare ! Dumneavoastră aveţi o minte luminată, şi aţi călătorit, dar dacă aţi şti tot, aţi vedea că e ceva tare...

— O fi, — consimţi, dînd din cap, don Gennaro, — dar te laşi tîrît pe un drum greşit.

— Nu, nu, — exclamă Cesarino, — acum trebuie să ajungem la o hotărîre. Ori albă ori neagră. Poate o vom avea-o în săptamîna asta, adică mîine ; sau va mai fi nevoie de un alt sacrificiu, săptamîna viitoare, şi precis ne vom atinge scopul. Cumetre, — adăugă, revenind la chinul său, — chiar ar trebui să-mi acordaţi favoarea asta.

—- Nu pot — replică don Gennaro.

— în sfîrşit, sînt un negustor cinstit şi oricine ar vrea să trateze afaceri cu mine ! — strigă Cesare, cu un început de indignare.

— Dacă e o afacere, este altceva, — spuse don Gennaro imediat, cedînd.

— Ei bine, s-o tratăm ca pe o afacere — spuse imediat, potolit, Cesare.

Atunci, cu calm, don Gennaro deschise sertarul şi scoase o poliţă în alb, de o valoare de o mie de lire. Luînd un toc de lemn fin, delicat încrustat, cu peniţa de aur, scrise suma în cifre şi cu toate literele, şi întrebă fără să-şi ridice capul :

— Scadenţa peste o lună ?
— Peste o lună — confirmă Cesare.
îi prezentă poliţa lui Cesare. Era pe numele lui Dome-njco Mazzocchi.
— Domenico Mazzocchi ? — întrebă Cesare, stupefiat.



— Este capitalistul pentru care lucrez, — răspunse glacial don Gennaro.
Şi văzînd că după ce a iscălit-o, Cesare Fragalâ era pe punctul de a adăuga domiciliul, îl opri, avertizîndu-l :
— Domiciliul prăvăliei.
— Şi de ce ?
.— Poliţă de afaceri, comercială ; acţiunea legală se exercită-mai bine acolo unde se află firma.
Cesare Fragalâ simţi că-i îngheaţă sîngele în vene.
- Nu va fi nevoie — simţi nevoia să adauge Cesare ca să se asigure şi pe el însuşi.
Şi restitui poliţa lui don Gennaro Parascandalo, care o reciti, în amănunt, de două ori; apoi deschise alt sertar şi scoţînd din el bancnote, numără, chiar de două ori, trei-sute optzeci de lire pe care i le înmînă lui Cesare, spunînd :
— Treisute optzeci. Numără-ţi banii dumitale.
— Treisute optzeci ? — întreba celălalt, din nou stupefiat.
— Doisprezece la sută dobîndă, — explică dan Gennaro.
— Pe an ? — întrebă în mod stupid Cesare Fragalâ.
— Pe lună.
O tăcere. Şi în timp ce Cesare Fragalâ îşi număra banii, nu îndrăznea să-i spună lui don Gennaro Parascandalo că dobîndă fusese calcuiată şi pe primele cinci sute de lire, pe care i le împrumutase el, don Gennaro şi nu capitalistul. Totuşi, nu spuse nimic : dimpotrivă, în buimăceala din sufletul său candid, adăugă, ridicîndu-se ca să plece :
*— Mulţumesc !
— Ce mulţumiri ! Este o afacere. Doar că trebuie să te gîndeşti la scadenţă. Mazzocchi nu glumeşte, este un tip dur.
— Nu vă îndoiţi, — zise Cesare Fragalâ, cu un palid surîs.
Şi după ce a salutat, a plecat pămîntiu la faţă şi cu gura amară ca şi cum ar fi mestecat mătrăgună. Don Gennaro trecu imediat la socotelile lui. Dar n-a durat decît cîteva

minute, fiindcă Salvatore a venit să-i spună că, dincolo, avocatul Ambrogio Marzano voia să intre împreună cu un alt domn. Desigur, don Gennaro îi aştepta, fiindcă îşi încruntă uşor sprîncenele şi o expresie de gheaţă îi încremeni figura. Avocatul Marzano, intrînd, îşi păstra mereu



^imbetul hau plăcut, al bătrînului vioi şi pătimaş : tulburat pârea, însă, cel care-l însoţea, un domn în jur de patruzeci de ani, gras dar spălăcit, ctr ochii de o culoare foarte deschisă rotindu-se în jur rătăciţi, înduriTaţi. Salutările au fost foarte scurte. Cu cincisprezece zile în urmă, avocatul Ambrogio Marzano şi baronul Lamarra fuseseră în strada Sân Giacomo, la don Gennaro, pentru o aîace, ..mi, discutînd, propunînd, acceptînd, refuzind, reluînd d.seuţiile mereu de la capăt. La început, baronul Lamarra, fiul unui dăltuitor care devenise antreprenor, tot dăltuind în arşiţa soarelui, şi care economisise ban de ban, lăsîndu-i o avere fiului, baronul Lamarra, deşi se aria în situaţia de a cere cu împrumut trei mii de lire, L>i păstrase totuşi aerul vanitos de zdrenţăros îmbogăţit : dar ev.m zilele treceau, şi dificultăţile se încîlceau, eî nu se mai juca declt automat cu zorzoanele de aur, prinse de lanţul de la ceas ;. ţi ochii săi albaştri, care inspirau vanitate, acirrn luau o expresie dezoiată, pe care don Gennaro o studia cu ochiul său înţe- !-jptr motiv ca în faţa lui să capete aerul acela glacial. Numai don Ambrogio Marzano zîmbea continuu, încăpăţînat în afabilitatea lui.

— După atîta tergiversare, baronul ar avea o oarecare grabă de a încheia afacerea pe care o trenăm de atîtea zile, — spuse bătrînelul, căutînd să-şi încurajeze clientul.

— S-o încheiem, prin urmare, — răspunse don Gennaro, fără a-şi ridica ochii.

- N-aţi studiat o combinaţie mai bună ? — murmură baronul Lamarra.

— Nu, — răspunse don Gennaro.

Cei doi se priviră, şovăitori : baronul făcu un gest expresiv spre avocat, de a merge înainte.

•— Ceea ce ar însemna ? — întrebă Marzano.

— Uite. Capitalistul meu, Ascano Sogliano, nu are capital, dar acum poate dispune de vreo patruzeci de duzini de scaune din ChiâvariJ, cu şase lire unul, cu şaptezeci şi două de lire duzina, în total, două mii şapte sute si mai

bine de lire. Ar da această marfă care este uşor de plasat, pe o poliţă de trei luni, în care să se semne/e m snlido 2

1 Oraş din Liguria (Genova) (n. tr.).

2 Term«n juridic, rn snlidar (n. tr.).



baronul şi baroana Lamarra, cu obişnuita dobîndă de trei la sută, anticipată ; trei ori trei, nouă, deci nouăzeci de lire pentru o lună ; trei ori nouăzeci, două sute şaptezeci de lire, pentru trei luni.

- Şi cumpărătorul acestor scaune de Chiâvari, aţi spus, ar f i ? — replică Marzano, păstrîndu-şi tonul ingenuu.

— Mda, — spuse don Gennaro, în continuare glacial.

— Cumpărător, la cît ? — întrebă baronul Lamarra cu o oarecare anxietate, cunoscînd bine răspunsul, dar sperînd parcă alt răspuns.

— V-am mai spus : la două mii de lire.

Avocatul dădu din cap : baronul răbufni.

— E prea mare pierdere, prea mare pierdere, — strigă. Şi apoi, şi semnătura soţiei mele !

— Domnule baron, scnzaţi-mă, — observă don Gennaro, — am impresia că greşiţi. Eu vă fac o favoare, găsindu-vă un comerciant şi un cumpărător. Eu nu ţin la afacerea asta. Şi vă anunţ că am avut, pe poliţe, iscălitu-

unor doamne foarte nobile, foarte mari. Astă ca să clarificăm situaţia. Dumneavoastră veniţi aici să strigaţi, ca şi cum v-aţi afla în mîinile unor briganzi care v-ar tăia urechile. Aici eu nu tai urechile nimănui. Dacă nu vă convine afacerea, renunţaţi la ea. Din partea mea, v-o repet, mi-e total indiferent.

Şi ca semn de maximă indiferenţă îşi aprinse o ţigară Tocos, şi fumînd, începu să se uite în tavan. Baronul Lamarra, a cărui grăsime părea şi mai searbădă şi mai bolnăvicioasă, în conflictul acela chinuitor, era foarte agitat. Se aşternu tăcerea. Avocatul dădea din cap cu blîndeţe, ca şi cum ar fi suferit din cauza slăbiciunilor umane ; şi se uita la măciulia de argint a bastonului său făcut dintr-un soi de lemn de palmier, fără a mai vorbi. Baronul îşi trecu mîna prin părul lui bogat, negru care începea să încărunţească : apoi se hotărî să scoată un portofel mare negru, scoase o hîrtie, depunînd-o pe biroul lui don Gennaro, în faţa lui.

— Consider o afacere încheiată — spuse el cu un glas

gîtuit. Iată poliţa.

Don Gennaro n-a făcut decît să clipească în semn de adeziune. Deschise poliţa şi o analiză îndelung, ca cifre, ca date, ca iscălituri, citind cu glas scăzut :



— Maddalena Lamarra... Annibale Lamarra... e bine, — încheie cu glas tare, aruncînd o ochiadă scrutătoare baronului Lamarra, a cărui figură devenise lividă din cauza furiei reprimate, sau dintr-un alt sentiment.

— Vreţi să vedeţi marfa ? — adăugă, apoi, cu corectitudine.

— Ce-mi pasă de ea — zise baronul, surd, ridicînd enervat din umeri. Daţi-mi banii, am nevoie de ei.

Don Gennaro aprobă, dînd din cap. Ca de obicei, deschise sertarul din mijloc, îşi aşeză poliţa şi îl închise : deschise sertarul lateral, scoase bancnotele şi în mod metodic le numără.

— Număraţi-vă şi dumneavoastră banii. — spuse, înmînînd pachetul baronului, care-l urmăvise cu ochii, imediat scînteietori la apariţia bancnotelor.

Dar acesta nu-i mai numără ; îşi puse- pachetul cu bancnote în portofel şi, fără a mai scoate un cuvînt, se ridică imediat să plece. Vag, avocatul Marzano bîlbîi cîteva cuvinte de mulţumire şi salut : dar baronul ajunsese la scară, bătrânelul alergă după el ca să nu-i scape. Cînd a rămas singur, don Gennaro Parascandalo a deschis din nou sertarul de la birou şi scoţînd poliţa lui Lamarra, i-a mai analizat semnăturile, pronunţînd silabele cu un accent ironic :

— Maddalena Lamarra... în solidar... Annibale Lamarra, prin mandat tacit...

Şi încheie cu un zîmbet, împingînd sertarul la loc. Ninetto Costa intrase fără a mai fi fost anunţat : şi agentul de schimb, brun, plin de viaţă, foarte elegant, într-un costum de lină englezească prince de Galles cu floarea la butonieră, cu bastonaşul de abanos în mînă, şi un inel gros de fier la degetul mic, în chip de pecete, părea imaginea tînărului fericit. Se tolăni'într-un fotoliu, îşi puse picior peste picior şi îşi aprinse o ţigară, fredonînd uşor.

— Bună lichidare a fost luni, nu ? — remarcă don Gennaro.

— Proastă, proastă, — se răsfaţă Ninetto Costa.

— Nu-mi pari prea îngrijorat; o fi proastă pentru clienţii tăi, nu pentru tine, — spuse Parascandalo.
— Este proastă pentru mine : ajung de la treizeci de mii la patruzeci de mii. — răspunse agentul de schimb,


dîndu-şi peste pantaloni o lovitură uşoară de baston, cu un gest care era considerat foarte elegant.
— Ei bine, şi cum plăteşti ?
- ...Voi plăti -- încheie celălalt, cu un gest vag.
— Ai avut unele lichidări nereuşite, mi se pare ?!
— Aşa e, aşa. Lillina îmi ia tot — murmură cu o expresie nu perfect sinceră de regret.
— Lillina ? Ea spune că nu, -- observă don Gennaro.
— -Ţi-a spus ţie ? Este cea mai mincinoasă dintre femei ! Vai, ce mincinoasă, nici nu-ţi poţi închipui, Gennarino ! — şi încă mai exclama cu o furie cam prefăcută. Ai, prin urmare, bijuteriile alea ? — adăugă cu o anxietate, care nu ajungea să mascheze substratul de nepăsare.
— Da Are nevoie Lillina de ele ?
— Da... adică nu sînt sigur, ea e prea mincinoasă... şi apoi am pe altcineva în vedere...
— Eşti un drac. Ninetto, — spuse rîzînd don Gennaro.
Din acelaşi sertar din dreapta, de unde luase banii m alte două rînduri, don Gennaro scoase un etui mare de piele şi-l deschise. Pe catifeaua albă scînteiau discret bijuteriile : o pereche de cercei cu două solitare, o brăţară cu briliante montate în şir, o floare de păr. Ninetto Costa le privi, lovindu-se peste buze cu măciulia bastonului : se îndepărtă un minut, ca să ]e analizeze mai bine. Făcea toate acestea cu o mare dezinvoltură : dar un rictus, din cînd în cînd, dădea o expresie urîtă zîmbetului său.
— Sînt frumoase, nu ? — îl întrebă pe don Gennaro.
— Aşa mi se pare, — răspunse celălalt, cu modestie.
— Tu le-ai da ? Tu eşti un bărbat care ai gust.
— Le-aş da... dependent de femeie. Lillinei, nu...
— Nu ştiu dacă-i le dau, nu ştiu, -- erupse. din nou impetuos. Ninetto Costa. Şi tu crezi... adăugă cu timiditate, — tu crezi că valorează douăzeci de mii de lire ?
— Nu eu cred, don Domenico Mazzocchi care ţi le-a vîndut crede : eu nu mă pricep. De altfel le poţi evalua. Fii atent că îţi vor cere doi la sută din valoarea lor.
Şi spuse toate acestea cu un glas atît de dispreţuitor de

rece, încît Ninetto Costa încercă de două trei ori să-l întrerupă, fără să reuşească.

— Dar ce eşti nebun ? Ce evaluare ? Cu tine: cu prietenul ăsta al tău Mazzocchi, ar trebui să fac asemenea lu-



cru ? Să mai pierd atîta vreme şi cu plictiseala asta... Nici prin gînd nu-mi trece. Ar însemna să jignesc un prieten, ba chiar doi prieteni !

— Ti-ai semnat scadenţele ?

— Da, da, da, la trei, la patru, Ia cinci şi la sase luni, cinci mii de lire de fiecare dată, cu depozitul de rentă al mamei mele, şi scrisoare şi contrascrisoare... Totul este în ordine .' Vrei ceva de Ia Bursă ? Să cumpăr pentru tine ?

— Nu fac afaceri, m-am retras — spuse salutînd şi zîmbind don Gennaro Parascandalo, în timp ce Ninetto Costa pleca, luînd cu el etuiul cu bijuterii.

După ce acesta ieşi din cameră, celălalt, rămas singur, se uită la ceas. Se făcuse târziu. Strada Sân Giacomo era în mod obişnuit întunecată, şi, la patru, aveai impresia că se înserează. Don Gennaro încercă să-şi amintească dacă mai dăduse îniîlnire şi altora, sau dacă putea să pltk e, încheindu-şi ziua, una din acele vineri laborioase, pentru toţi cei ce dau bani, bancheri, cămătari, agenţii de amanete. Nu, nu-şi amintea să mai fi dat cuiva întîlnire. deci putea să plece, era sigur că vizitiul lui sosise cu trăsura ca să-l ducă în strada Caracciolo. Dar fidelul Salvatore intră încă o dată să-i spună că trei domni doreau să intre.

— Trei ? — îl întrebă don Gennaro, pe gînduri.

— Trei...

— Invitâ-i să intre, — spuse celălalt, amintindu-şi.

Doctorul Trifari gras, gros, cu buzele roşii şi roşu în obraji, stingher şi bănuitor, intră, scoţîndu-şi jobenul pe care-l purta mereu, tipic provincialului stabilit la Napoli ; cu el era profesorul Colaneri, cu privirea nesinceră în spatele ochelarilor cu ramele de aur, care salută, scoţîndu-şi pălăria, cu un gest eclesiastic ; şi mai era cu ei, piele pe os, cu o proteză urîtă ieşită în afară, cu o cravată ecosez şi un aer vădit de cretinism, un tînăr de douăzeci şi doi de ani, un elev întîrziat, consătean de al doctorului Trifari şi elevul domnului Colaneri. Cei doi se uitară atent unul la celălalt, apoi îl priviră cînd pe don Gennaro, cînd pe provincialul stînjenit, care părea că nu ştie ce să facă cu

proteza lui, foarte nefericit că nu-şi putea închide gura. Neîncrederea lui Trifari avea ceva reprimat feroce, după cum o ferocitate reprimată apărea şi din întreaga lui fiinţă morală şi materială ; suspiciunea lui Colaneri era piezişă,



iină, rece, şi ipocrită : în mijlocul lor. bietul e^ev părea p muscă, o muscă mică şi proasta, prinsă între doi păianjeni, unul crud şi celălalt perfid. Don Uennaro se uita la ei, ulmbind, intuind toate acestea. Privind fixitatea răutăcioasă a ochilor doctorului Trifari pe biroul cu sertarele închise al lui don Gennaro, fixitatea umilă dar neîncrezătoare a profesorului Colaneri, şi stupizenia elevului care părea că nu vede, nu aude, sau că ar vedea şi ar auzi, dar fără a 'înţelege, ezitarea lui Salvatore era de înţeles. Dar do-n Gennaro Parascandalo, căruia îi plăceau obiectele de arta, luase de pe birou un etui lung de fildeş scuipat, japonez, din care scoase pînă la jumătate, cu un aer distrat, parcă, un cuţitaş cu lama lucioasă şi tăioasă, un coup-papier, deşi pe birou nu se vedea nici umbra vreunei cărţi ; apoi, cu o mişcare seacă, vîrî înapoi cuţitaşul în etuiul pe care-l lăsă pe birou, dar degetele lui se jucau pe dea-
•~a obiectului. Şi don Gennaro zîmbea, zîmbea, fumîndu-şi eterna lui ţigară ; fără să fi oferit însă vreuna şi celor trei vizitatori ai săi.

— Prin urmare, cavalere Parascandalo ? — întrebă doctorul Trifari cu o falsă curtoazie care cu greu îi acoperea vulgaritatea.

— Prin urmare, ce ? răspunse acesta.

— Banii, poliţa, nu ? — răbufni pletoricul doctor.

— Hm ! este o afacere mai mult decît mediocră — observă don Gennaro, cu un aer dezinvolt.

— Ce vorbiţi ?! Cu trei semnături, a mea, a profesorului Colaneri şi aceea a domnului Rocco Galasso, îmi spuneţi acum că e o afacere mediocră ? Dai1 pe cine-l vreţi? Pe Rothschild ?

— Bineînţeles că l-aş prefera pe Rothschild tuturor semnăturilor, — observă don Gennaro, păstrîndu-şi zîmbcjtul său batjocoritor. Afacerile sînt afaceri, — adăugă apoi, cu tonul său profund serios*

- Mi se pare că şi noi sîntem trei oameni cinstiţi, - se ascuţi şi profesorul Colaneri.

— Dumneavoastră trei sînteţi persoane desăvîrsite, —

spuse cu o amabilitate exagerată don Gennaro ; dar sem-
' naturile trebuie să fie solvabile, asta-i tot. M-am informat, domnii mei, în mod exact, prin persoana care mă subvenţionează, Ascanio Sogliano. Mă veţi înţelege, sînt obligat



sâ-l pun la adăpost faţă de orice pierdere, din moment ce eu îi administrez banii. La drept vorbind, doctorul Trifari, aici de faţă, este un tînăr excelent, va deveni un strălucit om de ştiinţă, dar iscălitura lui nu e solvabilă pentru o mie de lire... de asemenea nici a profesorului...

— Astea sînt infamii ! — exclamă doctorul Trifari. Doar n-am venit aici ca să fiu insultat, pentru Dumnezeu!

— Sînt ticăloşii... — se ascuţi şi ipocritul Colaneri.

— tinde v-aţi informat ? — întrebă, urlînd, Trifari.

— în satele voastre, — răspunse cu răceală don Gennaro.

— Fireşte... în sat... ură politică... lupte electorale... strigară în cor Colaneri şi Trifari, sufocaţi de furie.

— O fi, — spuse Parascandalo, — dar eu nu am de unde să ştiu, iar pe Sogliano nu-l interesează nimic. Prin urmare, rămîne respectabilul tînăr, aici prezent, Rocco Galasso : el este solvabil. Prin urmare, în loc de trei mii, Sogliano dă o mie de lire. cu toate trei semnăturile dumneavoastră, pentru o mai bună precauţie.

— Imposibil ! — tună Trifari, devenind violent de indignare.

- Imposibil ! — ţiui şi Colaneri, livid.

— Cum doriţi, — zise Parascandalo, ridicîndu-se ca să plece.

Dar cel mai siderat dintre cei trei era bietul Rocco Galasso, elevul, care-şi rotea ochii buimăciţi de la Colaneri la Trifari, şi care înghiţea cu efort ca şi cum s-ar fi sufocat cu propria-i salivă, în mod confuz, fără să salute, cei doi ieşiră din cameră şi din apartament, discutînd între ei. împingîndu-l înainte pe elev, ca pe o oaie căpiată. în mod placid, don Gennaro îl chemă pe Salvatore ca să-i perie paltonul ; şi servitorul îşi îndeplini sarcina în tăcere, căutînd mănuşile, pălăria, în timp ce Parascandalo îşi umplea portţigaretul din argint rusesc cu ţigări Tocos. Dar, dintr-o dată, fără a fi anunţaţi, cei trei dădură buzna în cameră. Colaneri şi Trifari, cu nişte mutre pe care furia părea alungată cu forţa ; şi Rocco Galasso, palid, nespus

de umilit, în spatele lor, ca un adevărat cîine biciuit.
— Să încheiem afacerea, — murmură Trifari, cu un gest, de parcă ar fi înghiţit cu noduri.

153

.— O mie, — consimţi şi profesorul Colaneri.

Atunci, se repetă din nou aceeaşi scenă. Cămătarul scoase o poliţă în alb. de o mie de lire, din sertar, şi i-o întinse lui Rocco Galasso. care nu îndrăzni s-o ia, privincîu-i fix în ochi, pe rînd, pe Colaneri şi pe Trifari. Cei doi, ca şi cum l-ar fi supus la tortură, l-au poftit să se aşeze într-un colţ al biroului şi stîndu-i de-o parte şi de alta si apiecîndu^se asupra lui ca să-l supravegheze mai bine, i-au dictat formula, cuvînt cu cuvînt. El se plecă cu nasul în hîrtie, miop cum era, strivit de cei doi care i se lăsaseră în spate ; şi neştiind, nesemnînd pînă atunci nici o poliţă, buimăcit, speriat, rămase cu locul în aer, şovăitor. Formalitatea aceea a fost de durată : bietul de el era cît pe ce să greşească data scadenţei, cînd Trifari se năpusti asupră-i cu un urlet :

- După două luni !

In fine s-a terminat cu scrisul. Fruntea ridicată din nou a elevului era brobonată de sudoare, în ziua aceea încă rece de martie, Don Gennaro, între timp, scosese banii din sertar şi-i numărase.

- Şapte sute şaizeci. — spuse. — întinzînd pachetul spre Rocco Galasso. Număraţi-vă banii.

Dar acesta nu îndrăzi să-i ia : se uită din nou la tutorii lui. Colaneri întinse mîna lui groasă şi rece şi vîrî iute banii în buzunar, în timp ce Trifari privea, cu ferocitate.

- Dobînda anticipată, nu ? — întrebă Trifari, cu un rînjet.

- Anticipată.

- N-o puteaţi adăuga la poliţă ? — replică imediat şi Colaneri, punîndu-şi mîna în buzunar, pe bani.

- Nu, — spuse sec don Gennaro, ridicîndu-se.

Cei trei ieşiră în tăcere. Colaneri o luase repede înainte şi Trifari îl urma grăbit, uitînd de Rocco Galasso care nu le mai era acum de nici un folos şi a cărui mare teamă era că don Gennaro Parascandalo îl făcuse să scrie domiciliul la Tito din Basilicata : la gîndul că tatăl său avea să afle, într-o bună zi, asemenea lucru, îl podidiră lacrimile.

: în ciuda dorinţei sale de a pleca, don Gennaro a tre-
buit să mai stea încă cinci minute. Venise o bătrînică, o
slujnică, îmbrăcată îngrijit, în negru, care aducea un bilet



?i irandT din ?arlea .
S ?.n Ş P ' PnV1u m J 6Î> f " ^^ llt^B osp:tahtalea la tară. în tîrgul şi în casa unde se
™™?S ™' ^ -? ascu,itese ™. ^.f^™ zl^bet.dlte el si unde, pioasă, trăia "doar mama lui. Donna
asecademe ; ii arătase chiar cu timiditate un obiect înl Măria 'CavalcLti nu trebuia sa dispreţuiască

deoarece ea voia să-si «înceapă peroraţia s-a dus la se *, conns
' sd'. î™*1 ban" Sl-'-* P"! ES£ marchiză avea sa se vindece complet acolo, la
de
- Şi cum se mai simte nara marchiza Bianca ^ria 1 ce put aunde dl n
- Ei aşa şi _aşa L. răspunse batnna ^cu un suspmBJJ cu gtarea ^ . ^^ ^ aerul de la ţară erau 0
După doua minute, vtctoma, luxoasa trăsura, îl duceai E._T. vît.,1ă Aotfpl Sf.na el mare^ med c în stilul
pe liniştitul şi satisfăcutul don Gennaro Parascandalo -l»sltat,e ltala" ffiSi ^J^, ThTnnhi, S si a vocii
promenada de pe strada Caracciolo, unde toţi debitorii l c 1
trecuţi, prezenţi şi viitori, îl salutau cu un zîmbet şi cu <
m» sco,,ndu-Şi tog pMaria, i,, timp « şi eî îi ,,
hutotot cu un 21mbet ş, cu o reverenţa, scoţmdu-şi tar^6/ scrisoa, ea înţelesese imediat
din partea cui venea, văzînd caligrafia aceea clară, dreaptă,
sigură : o deschisese imediat, fără şovăire şi fără sfială ;
şi după ce o citise, i se păruse că un peisaj campestru, sărac
şi umil. dar luminos, înmiresmat şi verde i s-ar fi aşternut
înaintea ochilor, cu suavitatea unei idile : îşi simţi sm-
gele rece şi lent înviorat parcă de un fluid de

căldură si o
VITI aprigă dorinţă de viaţă şi fericire, un prim
elan de dor-
nică tinereţe. Scrisoarea lui Antonio Amati, citită
şi răsci-
tită. i se întipărise în suflet : şi" tot gîndindu-se
la ea, în
răcoroasa vineri de martie, simţea cîte un val de
sînge în
mimă. în timp ce în ochi îi năvăleau şiroaie de
lacrimi re-
i bucurii. Da fiica lui, la inceput, n-a
observat :
m
:ă din afecţiunea de medic şi prieten o sfătuia încă o dată

J54

— Ei bine, încă nimic ? — întrebă marchizul.

- în legătura cu ce ? - întrebă ea, revenind

- Cum cu ce ? Cu revelaţia pe care trebuia să t la aceasta puterea de a rezista. Dar marchizului
facă spiritul ! Poate că nu vrei să-mi spui ? De ce ? I. pasa de ea. Sunase clopoţelul şi Giovaiuu ^ prezentase^
trebuie să-mi sui ! Eu atet de la tine această revelat în livreaua sa veche : se uita a stapmul
trebuie să-mi spui ! Eu aştept de la tine această revelaţie ' |

— Dragul meu tată, nu ştiu nimic, — răspunse
pălind, dar căutînd să imprime fermitate glasului său.

Dragul meu tată, nu ştiu nimic, - răspunse', şovăitoare, şi-i întindea pălăria şi bastonul, c m ar
>i fost dornic să-l va „ă ieşind, m vinerea aceea,
mai de-
. * i j • _ • _l:_ „l-J-~ «X«4-Xi-^îi-»i
T^ov r\a f£»£»£)
U J.U. v —-------. - ,
vreme decît în alte vineri, din alte săptămîni. Dar de ceea ce îi era teamă, era inevitabil să nu scape, deoarece marchizul îi spuse vino cu mine, îndreptîndu-se spre dormitorul lui, o biată cameră sărăcăcioasă şi goală, asemănătoare cu restul apartamentului, unde Giovanni a aprins o mizerabilă luminare, ca să le licărească colocviul, în atitudine

supusă, slujitorul stătea drept în faţa stăpînului, care-şi păstra aspectul aristocratic şi orgoliul nativ, pe care nici viciul nu ajungea să-l domine.

— Giovanni. ai bani ? — îl întrebă cu o dezinvoltură de domn.

Slujitorul îşi plecă capul la această întrebare, şi neîndrăznind să răspundă un nu absolut, tăcu.

- Ar trebui să ai — adăugă, cu o oarecare severitate, marchizul. Ţi-am dat bani acum două săptămîni. Ai cheltuit tot ? Tu mă delapidezi de puţinul care-mi rămîne.

- Excelenţă, vineri aţi luat aproape tot ; şi aici trebuie să trăim. Doar nu veţi voi să o lăsaţi pe tînăra marchiză să moară de foame ? — vorbi Giovanni. cu glasul îndurerat.

— Bine, bine, am înţeles, — îl întrerupse marchizul, iritîndu-se, dar ascunzîndu-şi agitaţia. Eu am nevoie de cel puţin cincizeci de lire : am o datorie de onoare în seara asta. Apoi, mîine seară — şi marcă cuvintele — ţi le redau eu. îţi voi da chiar şi mai mulţi bani : şi astfel nu mă vei naai acuza că o las pe tînăra marchiză să moară de foame !

- Excelenţa voastră e stăpîn, dar dacă aţi şti. dacă aţi şti, ce sînt aceşti bani... — şi scoase din buzunar un portofel prăpădit şi descusut.

- Ce anume ? — întrebă marchizul, fixînd cu ochi devoratori portofelul.

- Nimic, excelenţă, — şi în mod respectuos, îi în-

o hîrtie de cincizeci de lire stăpînului : şi nu făcuse voi şti niciodată nimic din ceea ce îţi închipui dumneata

— Eu nu-mi închipui, strigă el. Sînt adevărurile ş misterele religiei : don Pasqualino este un suflet pios. V vede. Şi tu ai vedea, dacă ai vrea. Dar nu vrei ! Spur.r adevărul : tu mănînci înainte de a te duce la culcare

— Nu, — spuse ea, plecîndu-şi capul, resemnată ; supliciul acelui interogatoriu, atingînd în buzunar seri soarea lui Antonio Amati.

— Trupul încărcat este impur, nu poate avea revelaţi cereşti, — spuse el cu accent mistic. Şi ce faci mai înainte de a adormi ?

— Mă rog.

Şi nu ceri această graţie a revelaţiei, cu toată puterea, nu o ceri ?

Ea îşi privi tatăl şi deschise gura să pronunţe o mono silabă negativă : glasul n-o rosti, dar el o înţelese.

— E natural ca revelaţia să nu apară, e natural,

nevoie de credinţă, — spuse el, cu un dispreţ profund. Dar atunci de ce te mai rogi ? Ce ceri, inimă lipsită ce dragoste ?

— Linişte, — spuse ea cu gravitate, făcînd un gest Iar;;

El ridică din umeri indignat şi iritat.

— îl voi pune pe Pasqualino să se roage — adăugă. Vei avea viziunea prin forţa lucrurilor. Spiritul ţi se va impune. Spiritele poruncesc, înţelegi ? Ele sînt stăpîni acestei lumi ca şi ai celeilalte. Va fi lîngă tine spiritul cînd te vei aştepta mai puţin ; vei vedea...

— Dumnezeu să mă aibă în pază ! — spuse ea, făcîn du-şi semnul crucii, pradă unui tremur invincibil.

— Ţi-e teamă ? — o întrebă el, rînjind, nemaivăzînd în furia patimii, chinul propriei sale creaturi.

spuse ea, cu un glas slab, gata să leşin, ^ aş& M îndt marchizul să nu Vadă şi cealaltă hîrtie



asemănătoare ; dar batonul domn nu îndrăzni să i-o în momentul acela.

— Te poţi duce, spuse el servitorului, care ieşi.

Şi se învîrtea prin odaie, nerăbdător ; după aceea sun din nou clopoţelul, de două ori. Margherita se prezenţi cu acelaşi aer şovăitor, tremurînd ca şi soţul ei. Şi bătrînu nobil, descendent al lui Guido Cavalcanti şi provenit di zece generaţii de nobili, se preta la o viclenie de şarlatar

— Margherita, ştii cumva, dacă Bianca Măria ar bani ? — întrebă el distrat.

— Şi cine să-i fi dat ? Cele cîteva lire pe care i le dă ruieşte sora Măria degli Angioli şi naşul ei, de Crăciur ea le împarte de pomană.

— Credeam, — spuse el, punîndu-şi paltonul. Sîn foarte stânjenit, trebuie să-mi achit o datorie în seara ask. şi îmi închipuiam că Bianca Măria şi-ar fi scos tatăl d: încurcătură. Sînt foarte plictisit, foarte ! Tu, poate, ai ban Margherita ?

— Eu ? — spuse ea, neîndrăznind să nege, din respec şi din teama pe care i-o inspira stăpînul.

— Tu. Poţi să-mi dai bani ? Ţi-i dau înapoi mîin seară...

— Ce-i drept, — replică ea, — aveam ceva bani, da voiam să-i cumpăr o rochie tinerei marchize. Excelent veastră, nu vă daţi seama, dar la "douăzeci de ani, fru

moaşă ca o regină, stăpîna mea nu are decît două rochi de doi ani : una de vară şi una de iarnă. Şi nici ea însă: nu-şi dă seama, biată fată... mă gîndisem să-i cumpăr ev o rochie : apoi, excelenţa voastră mi-aţi fi dat banii înap< cînd aţi fi vrut.

— Ascultă, Margherita, ascultă, dă-mi banii ăştia în seara asta şi mîine seară îţi făgăduiesc în faţa lui Dunv nezeu, Bianca Măria va avea bani. nu pentru o rochie, cJ pentru zece !

— Amen, — spuse cu resemnare şi cu durere Margherita, neputînd rezista emoţiei care era în glasul stăpîriului ei.

Şi scoţînd de la piept o gentuţă de mătase, desprinse. dintr-un gheomotoc de hîrtii, una de o sută de lire. El o luă şi o ascunse imediat în portmoneul său şi ieşi, spunînd iu c veselie feroce, şi cu o intonaţie bizară de siguranţă

— Pe rmine seară !

Şi trecînd prin salonul cel mare, „pe mîine seară", îi rnai spuse şi fetei sale, care deschisese o fereastră, să mai intre puţin aer, ca să-şi revină din răul ei fizic şi moral. Marchizul Cavalcanti coborî cu repeziciune scările, vioi ca un tinerel care s-ar îi dus la o fericită întîlnire de dragoste. Cineva, ce-i drept, îl aştepta, plimbîndu-se în sus şi în jos prin faţa porţii : era don Pasqualino de Feo, l'assislto. Avea acelaşi aspect de om bolnăvicios şi lipsit de nobleţe, totdeauna îmbrăcat cu hainele murdare şi zdrenţiroaje ; dar pe figura sa emaciată, în seara aceea, îi străluceau ochii. Puse o mînă pe braţul marchizului Cavalcanti, care nu-l observase ; Formosa îl salută cu un zîmbet.

— Aveţi banii ? — întrebă don Pasqualino, lăsîndu-şi pleoapele in jos, vrînd parcă să ascundă strălucirea din ochii săi aprinşi.

— Da. Cît trebuie ?

— Trebuie să facem o pomană de patru slujbe în patru parohii, mîine dimineaţă ; să considerăm cinci lire o slujbă. Eu trebuie să stau toată noaptea şi să fac rugăciuni, aşa mi-a fost impus de spirit, poruncindu-mi să mă închid, la miezul nopţii, în biserica marelui Sân Pasquale ; am promis paracliserului un dar de zece lire, ca să mă lase închis în biserică : nimănui nu i-ar fi îngăduit. Am spus că aprindem patru luminări, în faţa altarului Sân Benedetto, a cărui sărbătoare .este chiar mîine ; zece lire. Patruzeci... da, patruzeci de Bre sînt de ajuns.

Făcuse această socoteală cu răceală, ţinând ochii în jos, dar cu o claritate neobişnuită în ciudatul său fel de a vorbi misterios. Marchizul Caria Cavalcanti aproba dînd din cap, la fiecare cheltuială nouă anunţată de assistito, gâsind-o raţională.

— ...Şi pentru dumneata ? — întrebă, după ce numărase cele patruzeci de lire în rnîinile lui dan Pasquale.

— Ştiţi că eu nu am nevoie de nimic -- spuse acela, eschivîndu-se.

— Şi cînd ne vedem ?

— Mîine dimineaţă, după veghea mea, daca spzi ',„tul wiă va lăsa în viaţă. Vinerea trecută m-a ciomăgit atît de



tare, încît credeam că mor, — spuse apoi cu emfaza, dacu glas scăzut l'assistito.

- Eu mă încred în dumneata — murmură marchizu Carlo Cavalcanti. ••

— Să ne încreden în el — replică cu fervoare celălalt arătîndu-şi albul ochilor.

— Roagă-l, roagă-l, — îl imploră marchizul.

Se despărţiră, după ce marchizul îi strînse două degeU moi şi umede pe care i le întinse don Pasqualino. De Fe< sui din nou strada spre Tarsia, Cavalcanti coborî spn Toledo : se ducea la sediul-loto, numărul 117, colţ cu străduţa Nunzio, unde-şi avea agenţia frumosul don Crescenzo, cu barba castanie, şi unde juca Cavalcanti şi prietenii săi. Prăvălia albă, pe ai cărei pereţi trecuse de curînc varul, strălucea de lumină : erau aprinse trei lămpi cu ga? în toată puterea lor, pe masa lungă de lemn, cu reţeau; înaltă de sîrmă, fixată în fundul prăvăliei, ţinînd de la ui perete la altul. In spatele acestei mese-tejghea, aşezaţi p trei scaune înalte, în faţa a trei ghişee deschise în reţeaxi; de sîrmă, lucrau don Crescenzo şi cei doi angajaţi ai săi aşa-zişii tinerei, în ciuda faptului că unul dintre ei ave şaptezeci de ani şi un aspect atît de decrepit de părea s; aibă un secol, în ciuda faptului că celălalt avea o figur. searbădă cu trăsături şi colorit atît de nedefinite, încît ni avea vîrstă. Ţineau în faţa lor, deschis, cîte un registr mare, numit mamei şi fetei, adică cu un dublu bilet gal ben ; scriau pe el numerele cu o peniţă groasă cu trei vîr furi, ca sa aibă o caligrafie apăsată si foarte clară ; -v scriind numerele de două ori, le repetau automat, astfi•'.

că îi se vedeau buzele cum se mişcau, pronunţînd cifrele apoi tăiau biletul cu o mişcare precisă a foarfecelor mar pe care le ţineau în dreapta, îl treceau foarte iute, ca : se usuce, prin nisipul negru dintr-o strachină de lemn, şi-. înmînau jucătorului, după ce primeau banii. Don Crc-. cenzo îşi păstra aerul său de om mulţumit, de satisfaci) mîncător de macaroane, zîmbind în bărbuţa lui castanie. în timp ce nespus de bătrînul Baltasare, atît de încovoia' de părea cocoşat, cu nasul coroiat, de părea că-i cade î: gura de buldog, lipită de gingiile fără dinţi, lucra cu muli" flegmă, iar don Cecchino, scribul cel searbăd, scria iuţ-ea să termine şi să poată pleca.



Pe la nouă şi jumătate, cînd ajunse marchizul Cavalcanti, sediul era plin de lume care juca. Jocul începe slab în dimineaţa de vineri, după-amiază se mai înteţeşte şi scara devine o năvalnică revărsare. Marchizul Formosa făcu un semn, şi don Crescenzo, grijuliu, deschise uşiţa de la intrarea la ghişee şi-i întinse un scaun. Vinerea seara niarchizul o petrecea acolo, aţezat într-un colţ, privind la toată lumea care juca, vrînd să se emoţioneze în faţa acelui spectacol şi emoţionîndu-se înlr-adevăr pînă ia un înalt grad de exaltare. El avea în buzunar numerele şi banii ; clar niciodată nu juca de cum intra aco'lo, savura această voluptate îndelung, privind cum o savurau deodată sute de alţi jucători.

încăperea era ticsită de lume ; intrau acolo pe cele două uşi larg deschise, una în strada Toledo, cealaltă în ulicioara Nunzio, şi oamenii se revărsau — cu furia apelor învolburate, încontinuu, venind să se înghesuie la tejgheaua aceea lungă de lemn, unsuroasă din cauza atîtor contacte umane. Mulţimea aceea era alcătuită din toate condiţiile sociale, din toate vîrstele, dintr-o varietate de chipuri umane, frumoase şi urîte, sănătoase şi bolnăvicioase, îndurerate, stupefiate, prostite, o mulţime venită de pe toate străzile, de acolo din jur, de la Chianche della Carità şi de la Corsea, de la Chiostro Sân Tommaso d'Aquino şi d& la micul raion al Consiliului, de pe Toledo şi de pe străduţa Sân Liborio. Desigur, la o mică distanţă, în jos, pe strada Magnocavallo, mai era un sediu-loto ; la o mică distanţă, în sus, pe strada Pignasecca mai era altă

agenţie, alt sediu-loto ; şi tot într-o rază circulară de două trei sute de paşi, mai erau şi altele, sedii-loto, toate deschise, toate luminate de flăcăruile gazului, toate înţesate de lume ; dar dacă vineri seara şi sîmbâtă dimineaţa, pe străzile principale din Napoli, s~ar mai deschide un sediu-loto, toate aceste trei sedii de joc de noroc ar fi ticsite de oameni. De altfel, şi sediile de loto au simpatia şi antipatia lor, se bucură de nepopularitate sau de popularitate ; cel de pe străduţa Nunzio, ca şi cel din piaţa Plebiscite, ca şi cel din-Strada Nuova Mont eoliveto, se bucurau de o mare reputaţie de noroc. Acolo se cîştigaseră sume enorme: şi multă lume, prin urmare, venea de departe, ca să joace anume acolo o liră, cinci lire, o sută de lire.

ICI

'l — Pperanţe K

Cele trei grupuri de oameni, în faţa celor trei ghişee d sediul-loto al lui don Crescenzo, se confundau într-i singur grup, într-o fluenţă fără răgaz ; şi marchizul I-'.; mosa, cu pălăria uşor lăsată pe spate, cu nobila sa f n..: descoperită, pe care apăreau cîteva broboane rle su; privea acest spectacol cu ochii fermecaţi, ţinindu-şi b.i tonul de abanos între picioare. Din cînd în cînd, recunu-cînd cîte un prieten sau cîte o cunoştinţă, în faţa vreunii. din cele trei ghişee, ochii îi scăpărau de satisfacţie, m; gulit profund că patima lui era şi patima atîlor pe: ilustre, persoane de calitate. Deschidea larg ochii, ca - vadă tot, ca să îmbrăţişeze acel cadru, mereu sch tor, îşi ciulea urechile ca să prindă toate dialogurile. monologurile, — deoarece adesea jucătorii de loto vorbe-singuri, cu glas tare, şi chiar în public, — ca să a M printre atîtea numere rostite pe cele care reveneau m des pe gura tuturor, ca să le poată juca în timpul no? ţii sau a doua zi. Era caid şi lumina era puternică, în perea. aceea plină de lume; dar marchizul de Form •> simţea o stare de bine cu totul specială, o senzaţie dt litate deplină şi intensă, părîndu-i-se că ar fi întinerit. . triumful sănătăţii şi al forţei.

Intre timp mulţimea nu se rărea, se aglomera, în vier ce în faţa ghişeului searbădului don Cecchino, s; făceau tumult un grup de studenţi, ţipîndu-şi pr< lor numere, rîzînd şi dîndu-şi brinci cu coatele ; la ghr • prea bătrînului don Baldassare, în faţa mulţimii de t

felul, erau doi sau trei jucători tari care jucau şiruri ".
tregi de numere, riscînd zeci şi sute de lire, pe care
ţionarul le scria încet, flegmatic, recitindu-le mai înaii
de a înmîna lozurile ; şi la ghişeul lui don Crescer
unde lucrul se efectua mai iute, scena se schimba de
un minut la altul, funcţionarul urma soldatului ordona
care venise să joace în numele colonelului său, munc,.
rul întunecat la figură lăsa locul doicii ţărance cu }';<
stupidă, bătrîna bigotă se vîra în spatele magistratului
retragere, şi toţi aveau, fie o logoree fără sfîrşit, fie un
extatic, fie o profundă şi dureroasă reculegere, într-adev
acum don Domenico Mayer, mizantropul vice-secretav
Administraţia Financiară stătea neclintit în faţa lui r
Crescenzo şi cu ochii plecaţi, cu un glas cavernos, îi d/

16-2

zece grupe de cîte trei numere, trei numere cîştigătoare la care doar două numere cîştigătoare nu contează, pe care don Domenico Mayer le juca cu îndră/neală, două lire pentru fiecare grup de cîte trei numere, ca să ia zece mii ae lire, pe Ungă bunuri mobile. La al treilea grup de cîte vrei numere, întrebă, cu un aer crunt :

— La cît se ridică bunurile mobile ?

— Treisprezece şi douăzeci la sută — răspunse, rîzînd batjocoritor, don Crescenzo, a cărui mină albă şi grasă a veselului devorator al macaroanelor cu sos de roşii păstra o mulţime de gesturi elegante.

— Guvern pungaş ! — exclamă un glas strident, în spatele lui don Domenico.

Era lustragiul Michele care aştepta să ia parte şi el la jocul mic de vineri seară ; jocul cel mare avea să-l faci sîmbătă dimineaţă cînd dorina Concetta, cămătăreasă, avea sâ-i împrumute cele patruzeci de lire. Pînă una-alta simţea plăcerea de a sta acolo, de a-şi aştepta rîndul. La al şaptelea grup de trei numere, don Domenico dădu explicaţie asupra jocului său :

— Nu mă interesează să iau două numere, nu înseamnă nimic pentru mine cele cincisprezece lire.

— Mda. — răspunse, îndatoritor, don Crescenzo.

Luă cele douăzeci de lire din mina funcţionarului, îndoind biletele cu delicateţe şi i le înmînă. Ridicîndu-se în vîrful picioarelor ca să ajungă la ghişeu, cocoşatul şoldiu îşi dicta numerele, şi la fiecare bilet dădea explicaţia.

- Pe acesta îl joc de douăzeci şi doi de ani... acesta este grupul de trei numere al lui padre Giuseppe d'Avellino... acesta este grupul de două al zilei... acesta este grupul de trei al mortului omorît în piaţa degli Orefici...

Dar erau jocuri mici, în total şapte-opt lire ; şi cei care aşteptau în spatele lui, ardeau de nerăbdare, în schimb, la don Baldassare, cel de aproape o sută de ani, dintr-o singulară atracţie, se opreau jucătorii de sume mari. Ninetţo Costa, nemaipomenit de elegant, cu fracul care i se întrezărea sub palton, cu gibus l-ul pus puţin într-o Parte, peste pletele creţe şi parfumate, cu dinţii nespus

1 Gibus, un fel de joben de mătase neagră cu un anume arc îl îace să se poată turti (n. tr).

de albi care apăreau ia iîmbetul buzelor roşii, înmînase o listă copistului, şi fu;v.:ad o havană, dezinvolt, totdeauna vesel, se preta uşor întrebărilor lui don Baklassare, cai e, neuimit de jocul tare, ci numai ca o precizare, îl ruga să-i repete sumele riscate :

— La primul loz şaptezeci pe grupul de trei. douăzec; pe L-el de patru ?

- Da — şi lansa o gură de fum parfumat.

- La al doilea loz, grup de trei fără premiu în extragerea de două numere, o sută cincizeci ?

— O suta cincizeci.

— La al treilea tot lozul, două sute patruzeci de lire ':

— Două sute patruz

•zul Formosa, care schimbase un vag zîmbet cu
ta, îşi ciulea urechile să audă cifrele, şi tre-
.o impulsul unei uşoare invidii, regretînd că ni-
-:;1 atîţia bani pe care să-i joace. Şi cînd a auzit
:dă, o mie şase sute cincizeci de lire şi l-a văzut
:'to Costa că scoate încîntat această sumă, înm.-
i don Baldassare, a pălit, gîndindu-se cîi

A cîştiga cu un asemenea risc. Avînd parcă senzaţ.j ca se sufocă, ieşi afară să ia puţin aer ; Ninetto Costa ven; după ei şi amîndoi se uitară spre Toiedo, şi spre mulţimea de pe strada aceea, şi miile sale de lumini, fără să le

— Sînteţi norocos, — se bîlbîi bătrînul nobil. Aveţi ban

— Dacă aţi şti — spuse celălalt în şoaptă, devenind pe neaşteptate grav. Am amanetat bijuterii pe care a,:, plătit douăzeci dg mii de lire, şi n-am primit nici cinci mii ; Muntele de Pietate îşi diminuează împrumuturile vinerea şi sîmbăta, atît de multe lucruri se amanetează..

— Ce contează ? veţi cîştiga ! — spuse bătrînul, rotindu-şi ochii exaltaţi, la viziunea cîştigului.

— Luni am lichidarea în Bancă, douăzeci de mii deficit, n-am un ban în buzunar. Dacă nu iau, încotro s-r apuc ?

— Şi aveţi numere bune ? — întrebă cu anxietate.

— Am jucat tot : Pasqualino de Feo a cerut cincizec; de lire ca să-i mulţumească spiritului, şi mi-a dat tre grupuri de cîte trei, două de cîte două numere şi unul situat: fata aceea din popor căreia îi fac curte, — i-am



dăruit un cesuleţ — mi-a dat anumite nume••• im cabala pe care o studiem împreună, apoi cele ale :îrpaciului lui Marzano, avocatul... ce ştiu eu ? Ştiu c','*, nu cîştig, domnule marchiz, o sumă serioasă, ajung -;ent, — şi glasul uşuraticului agent de schimb a d\ i1 un tremur tragic. Mă duc să dansez, bună seara, — spuse apoi, reaprinzîndu-şi havana.

Şi se îndepărtă cu pasul său săltat. Exaltat de dialogul acela, marchizul de Forinosa intră din nou în sediul de loto. Acum, în faţa lui don Cecchino, copistul palid şi flasc, sprijinită cu cotul de tejgheaua cea lungă, Carnea, muncitoarea de la fabrica de tutun, cea care-şi dăd sse cerceii pe zece lire donnei Concetta, cămătăreasă, cu glas vlăguit, cu pauze, dicta numerele, jucînd trei sau patru lozuri populare :

— Şase si douăzeci şi doi, jucaţi-mi o jumătate de liră ; opt, treisprezece şi optzeci şi patru, doi soldi pentru un grup de două, opt pentru grupul de trei ; opt şi nouăzeci, grup de două, alţi patru soldi...

Şi din cînd în cînd se oprea ca şi cum ar fi furat-o alte gînduri dureroase şi o văpaie i se suia ca să-i coloreze obrajii delicaţi. Şi cînd don Cecchino i-a făcut socoteala patru lire şi opt soldi, ea a scos fişicul de monede de aramă, şi-a început să numere încet.

— Grăbeşte-te, grăbeşte-te ! — strigă un glas de femeie nerăbdătoare.

Ea se întoarse şi o recunoscu pe femeie, o servitoare în vîrstă, donna Roşa, aceea care servea în casa unde locuia şi1 nefericita ei soră, şi vorbiră pe şoptite :

— Oh, donna Ro'... ce mai face Filomena ?

— Bine ; necăjită ; m-a rugat să-i joc numerele

acestea ; 'ca chiar au jucat trei fete pe acest loz. Fiindcă a fost vorba de o încăit-rare cu o rănire, din nenorocire...

— O, Sfinte Dumnezeule ! Dumnezeu să o apere, pe biata mea soră ; şi dumneata vii pînă aici ?

— Locuiesc la Chianche şi mă întorc acasă.

— Salut-o pe Filomena, te rog, — murmură cu dragoste Carmela.

Şi strîngîndu-şi şalul, se duse mai departe, dînd din cap, copleşită parcă de o infinită oboseală. După ea, în afară de Roşa, servitoarea bietelor nefericite, era baronul



Annibale Lamarra, voinic, dar sleit de puteri, gîfîind di' cauza obositoarei sale plimbări pe jos, de la o agenţie d« Loto la alta. El juca multe lozuri de douăzeci, de cina zeci şi de o sută de franci unul. dar temîndu-se să nu fu spionat de soţia lui avară, căreia îi toca zestrea, în ciud. tuturor scenelor oribile, şi temîndu-se să nu fie surprin de părintele lui, un om de nimic, ajuns antreprenor de î; meseria de dulgher, de la antreprenor la proprietar, M gîndise la viclenia de a juca cîte un bilet de loto, în part Alerga de la o agenţie la alta, pufăind, neg'mdindu-se l , altceva, decît la ziua de sîmbâtă, la extragerea la care îi mod sigur avea să cîştige ceva şi avea să retragă polii dată lui don Gennaro Parascandalo, poliţa aceea care puri semnătura lui şi a soţiei lui, care-l făcea să tremure d' frică. Cînd ieşi din agenţia de loto a lui don Crescenz' respiră şi socoti mintal. Din cele două mii de lire îi d<.- duse două sute avocatului Ambrogio Marzano, bătrînelu simpatic, ca intermediar între el şi don Gennaro Parascandalo ; jucase o mie şase sute la agenţiile de loterie aflate de la Chiaia la Sân Ferdinando şi de la Sân Ferdinando la piaţa Caritâ. Ii mai rămîneau două sxite de lire : le va juca a doua zi ; poate că la noapte va visa un număr cîştigâţor, deci nu trebuia să rişte chiar aşa rezerva r imasă. între timp, pe cealaltă uşă, pe cînd el ieşea, tocmai intra don Ambrogio Marzano, care 3e opri cu marchizul de Formosa :

- Aveţi vreun număr bun ? — întrebă nerăbdător Cavalcanti, care-l reţinea pe dichisitul şi bine dispusul bătrînel ca pe o mascotă.

— Am un patruzeci şi nouă secund, o comoară, marchize ! — murmură pătimaşul jucător, ca să nu-l aucli

ceilalţi.
— Ah ! Şi un altul ?
— Douăzeci şi şapte, ştiţi, este simpaticul număr di ia acest sfîrşit de lună...
— li am şi cu. Şi despre patrusprezece ce părere aveţi "
— E frumos, marchize dragă. Dar vreţi chiar să ştiţi numărul fulgerător ?
— Spuneţi-l, spuneţi-l, spuneţi-l...



_ Vi-l spun ca unui frate, pentru că alunei "înd am o comoară nu pot să fiu egoist şi s-o ţin numai poniru mine ; luaţi-l, ca o dovadă de afccţiuno, este treizeci şi cinci !. .
— Ah, — exclamă marchizul de Formosa, cu mare uimire şi admiraţie.
Pînă una-alta, mereu senin, don Ambrogio Marzano se duse să joace numerele lui la don Crescenzo. într-adevăr, fusese nevoit să dea obişnuitele cincisprezece lire cabalistului cîrpaci şi prost, zece le dăduse lui don Pasqualino, l'assisiita, deşi credea pu4,in în el, şi alte treizeci îl costase o călătorie pînă la Marano, la Părintele Iliuminato, ca să-i ducă o tabacheră de baga, dar aceste lire le luase de la un avans de cheltuieli de proces, de la un client ; aşa că cele două sute de lire erau intacte şi le juca pe toate. Gaetuno, mănuşarul, soţul nefericitei Annarella, căruia îi era copilul pe moarte, îşi aştepta rindul la joc : dar de o săptămînă nu mai găsise nici un ban cu împrumut şi cu greu luase un avans de cinci lire de la patronul lui ; juca patru din ele şi păstră o liră pentru numerele pe care le-ar fi putut avea sîmbătă dimineaţa. Acum, fiindcă se apropia noaptea, don Crescenzo şi cei doi funcţionari, obosiţi, buimăciţi, aveau un aer năucit, asemenea acelora care au a°istat la un spectacol prea lung. muzical şi coregrafic, cu i:n joc de lumini în ochi ?i un zumzet teribil în urechi , dar continuau să muncească, fiindcă era vorba de marea lovitură de sfîrşit de săptămînă ; adunau sume de mii de lire, de sute, de zeci, pentru Guvern, din care puteau lua un bun procent ; iar don Crescenzo, în săptărnînile bune. le dădea tinerilor un supliment substanţial ! Chiar şi clienţii ca-e veneau neîncetat să joace aveau acum un aer curios ; unii erau neliniştiţi, alţii priveau în jur cu oarecare neîncredere, alţii obosiţi, de-abia se tîrau, alţii aveau ochii rătă-

citori ai celor ce nu sînt în apele lor. Erau aceia care abia atunci aflaseră numerele, sau care numai atunci obţinuseră de undeva banii pentru joc ; servitoare, care după ce terminaseră lucrul, înainte de a se duce la culcare, fugeau aici la agenţia de loterie ; tineri care dădeau o fugă între un act şi altul de la teatrul Fiorentini, cabaliştii de la cafeneaua Dioclato şi de la Cafeneaua Testa d'Oro, care erau clienţii lui don Crescen/o şi care după ce se socoteau

tffl

îndelung, ajungeau sa rişte tot ceea ce mai aveau la ei, în seara aceea ; un magistrat, cu copii numeroşi şi copleşiţi de mizerie, care se reîntorcea do la o partidă de joc de cărţi, pe cinci centime, risca cei o douăzeci de lire cu care trebuia să mânînce timp de patru zile, acasă : zugravul de sfinţi, bolnăvicios, sleit dr puteri, care luase cu anticipaţie banii pentru o Sfintâ Candida, la ora aceea, venea să-i joace aici, la agenţia aceasta, chit că avea să-i joace de dimineaţă şi pe cei promişi de donna Concetta pentru statuia unei Imaculate Concepţii.

Pînă şi o foarte elegantă trăsură, micuţă, închisă, se opri şi o mînă înmănuşată în culoarea gri-perlă. cu brăţară de briliante, încredinţa o hîrtie şi bani, de la portiera trăsurii, unui servitor galonat : marchbul de Formosa, care îşi lăsase scaunul, fiind nervos şi acum se agila pi-intre jucătorii care intrau şi iese. i, a recunoscut profilul doamnei, din societatea lui, pe principesa spaniolă înes de Miradois.

— Prin urmare este adevărat că Francesco Althan îi ia toţi banii... — se gîndi bătrînul domn.

Acum el se apropiase de doctorul Trifari şi de profesorul Colaneri care soseau, încă frcmătînd de mînie. Se certau de ceasuri întregi, cum să împartă cele şapte P'ite şaizeci de lire ale sărmanului Rocco Gaîasso ; Trifari tindea că el îl hotărîse pe Rocco Gaîasso, consătean, să semneze şi voia cinci sute de lire ; Colaneri pretindea că Rocco Gaîasso semnase poliţa pentru a avea apoi subiectul examenului de la Colaneri, compromitere gravă pe care el, Colaneri, şi-o asuma în întregime şi din cauza căreia putea fi destituit, deci lui îi reveneau neapărat cinci sute de lire. Cearta fusese îngrozitoare ; de două ori erau gata să ajungă la bătaie ; dar Trifari, cu regret, gîfîind de iurie, cedă, pentru că ştia că prietenul Colaneri, în timpul nop-

ţii, avea viziuni revelatoare, ceea ce lui, om pletoric, eretic şi iute la blesteme, nu i se întîmpla : şi Colaneri cedă, pentru că Trifari îi aducea mulţi elevi, cu care el făcea afaceri serioase cu examenele, afaceri foarte periculoase, de care se temea el însuşi, dar cărora le ceda pentru a-şi satisface viciul, în cele din urmă îşi împărţiseră cele şapte sute şaizeci de lire. îl întîlniseră pe l'assistito car e-i întrebase, pe tonul unui inspirat, dacă voiau să ofere un dar

ies

de cinci lire simţului losif ; şi i-au dat cele cinci lire, cre-
. ind că întrebarea aceea ar însemna numerele, şi că trebuiau să joace pe cinci, adică moneda şi nouăsprezece, care •j'^te numărul sfîntului losif. Tot ce spune l'assistito, vineri ,cara şi sîmbătă dimineaţa, simbolizează numere. Cu atît mai mult, Trifari şi Colaneri, după ce au jucat numerelş Luate din zbor, au ajuns, treptat-, treptat, să le joace pe icelea, după ei, mai puţin probabile ; apoi jucau, fie şi dintr-un scrupul, lozurile populare, care erau trei sau patru ; şi în fine, sprijiniţi de banca de lemn, privindu-sa •inul pe altul, cu un zîmbet prostesc, căutau să vadă dacă r.u cumva uitaseră ceva. în oiuda orei tîrzii, lumea cont nua să se înghesuie în agenţia lui don Crescenzo. căruia
ultima vineri a lunii martie, printr-im noroc
ebră pătimaşă, avea să-i revină o sumă impor
•:na din crizele furioase, colective, ale :
lui lent care vlăguieşte toate forţele bimeist/K:
itane. Erau persoane care ieşeau de- jr«
;ă ce se gîndiseră toată ceara la. ur. de loto, nu
voiau să amîne pentru simbătâ depur '.'datului, de
mă să nu-l uite, dis-de-dimineaţă ; parii i
uri de serviciu, noaptea, care se op
. coborau de pe capră şi îşi aştepta
nărţi tul bici în mină şi cu 'odrii răb
ţ. tiu să aştepte îndelung ; erau zdrei ••
zători ambulanţi de noapte, feţe pline
via şi calda lumină a gazului îi făcea să trenvarc d
ditate, vînzătoii de aiase, vânzătorul de frittelle i.
'torii de mucuri de ţigară, vîazăterul de pizzc, vîn
de seminţe, vmzătoral de grăunţe pentru caii tiv
de noapte, toţi, trecind r&M pe rînd, strigîndu-şi
s^au oprit în faţa locului agenţiei şi au ir. f rât, n
rezista dorinţei de a Juca o Eră, o jumătate de lir

soldi ; au veait conductorul şi cei doi hamali de b
buzul care-i dusese la hotelul Allegria pe călător;'
cu ultimul tren, în timp ce eonduetorii şi hamalii omniba-
zelor din piaţa Caritâ, pe măsură ce se 'feerminau cursele, si
ei urmau să se retragă, morţi de oboseală, mai înainte de a
se duce acasă, veneau să-şi joace lozul lor.

1 Un fel de clătite umplute cu orez, cu mere etc. (n. tr.).



Dar Formosa încă nu se hotărise sa joace, cu felul lui de tranzacţie cu timpul, specific marilor îndrăgostiţi şi marilor pătimaşi ; pe pragul agenţiei, stînd deoparte, ca să-i lase să treacă pe ceilalţi clienţi, el discuta cu Trifari şi Colaneri, care nu voiau nici ei să părăsească locul, deşi îşi depuseseră lozurile, epuizîndu-şi plăcerea jocului, dar rămînînd acolo ca să se bucure de lumina aceea, de căldura aceea, de mulţime, de banii care curgeau, de biletele care o porneau, zăloguri de noroc şi zăloguri de bogăţie, gîndindu-se în fel şi chip în care din ele ar putea fi adevărul. Care, care ? Iată îndoiala cutremurătoare şi seducătoare, necunoscutul imens şi pasionant, misterul care îţi zîmbeşte prin vălurile lui, şi care nu de dezvăluie nimănui. După ce au făcut o mică plimbare prin piaţa Toledo, nemaiputînd rezista, avocatul Arnbrogio Marzano a revenit şi el şi s-a unit grupului prietenilor lui cabalişti care pălăvrăgeau intens. Neputîndu-se stăpâni să vorbească despre numărul lui, despre trăznetul lui, a spus entuziasmat treizeci şi cinci, faimosul treizeci /şi cinci, încît Colaneri şi Trifari au intrat din nou ca să-l joace şi ei ; iar el, Marzano, a reintrat ca să joace şaizeci şi trei pe care i-l dăduse Colaneri. Nu, Formosa încă nu juca. Dar momentul voluptăţii se apropia şi el îi simţea iminenţa ; mintal., într-unul din înflăcăratele lui elanuri mistice, se ruga lui Dumnezeu, Sfintei Fecioare din casa Cavalcanti, lui Ecce Homo, pe care îl venera în capela lui de nobil, pentru ca să-l lumineze, să-l inspire, să-i facă unica, suprema graţie pe care le-o cerea de ani întregi. Prietenii lui. după ce au sorbit această ultimă picătură de plăcere, au ieşit din nou afară, discutînd bine dispuşi despre numere, tulburaţi de umbrele mari care coborau acum asupra pieţii Toledo, întrerupte de pătratul luminos aruncat pe trotuar de lumina agenţiei. La ora aceea l-au văzut intrind şi pe Cesare

Fragalâ. După ce închidea prăvălia, veselul cofetar se ducea totdeauna să petreacă două-trei ore la Clubul lui, unde juca domino cu alţi negustori de coloniale, de stofe, de lămîi şi portocale, de untdelemn, de pe.ţte, riscînd cite un solda la fiecare partidă. Şi vineri ±>eara. juca, de asemenea, partide lungi, dar distrat, fiindcă puţină nervozitate umbrea buna sa dispoziţie tinereasca ; el alerga ceva mai devreme la scumpul lui don Cresoenzo. pentru a-şi face



jocul lui măreţ săptămînal. E adevărat, patimii sale de jucători se interpunca o oarecare îndărătnicie, parcă un fel de remuşcare, o ruşine pentru faptul că îşi arunca banii în felul acela ; şi de aceea ajungea la agenţie foarte tîrziu, cînd erau clienţi cit mai puţini care sâ-i vadă, care să-l cunoască ; şi în seara aceea, la salutul lui Formosa, rămase uluit, fiindcă-l plictisea faptul că fusese văzut de vecinul lui. Apoi, strînse din umeri şi oprindu-se lingă scumpul lui prieten, don Crescenzo, care continua să scrie, plecîndu-şi barba castanie şi frumoasă pe piept şi făcînd o sumă de voalte elegante cu tocul, începu să-i dicteze numerele, îndelung, îndelung, arătîndu-şi dinţii albi, într-un zîmbet. Don Crescenzo scria, imperturbabil ; de şase luni de cînd Cesarino Fragalâ juca la agenţia lui, în fiecare săptămînă sumele riscate creşteau. Şi în acea revărsare de numere dictate, don Crescenzo recunoştea, cu intuiţia lui specială, numerele date de l'assistito, adică prin simbol, şi pe care fiecare le interpretase în felul lui, astfel încît Formosa, Colaneri, Trifari Marzano, Ninetto Costa şi Cesare Fragală, şi toţi cei ce sperau în cuvintele lui don Pasqualino, jucau pe numere diferite, multe numere, ajungîncT fiecare din ei să cîştige din cînd în cînd, cîte o sumă mică, foarte periculos cîştig, cincisprezece sau douăzeci de scuzi pe cîte un număr situat, şase sute de lire pe cîte un 077160 ; rar, dar suficient să le întărite în mod fatal patima şi să-i facă sclavi ai tuturor frazelor nebuloase ale lui don Pasqualino. Din acest motiv, cu un zîmbet uşor, în timp ce făcea calculul jocurilor, don Crescenzo întrebă :

— Şi dumneata eşti clientul lui don Pasqualino De Feo ?

— îl cunoşti ? -- întrebă agitat Cesare Fragalâ.

— Ei, sîntem prieteni,... - - murmură don Crescenzo.

- Ştie numerele, nu-i aşa ? — întrebă Cesarino, cu un tremur în glas.

— Adesea...

— Cum, adesea ?

- Cînd clientul iste in graţiile lui Dumnezeu, — răspunse funcţionarul, enigmatic.



Şi vrînd să încheie discuţia, cu un gest amabil, încredinţîndu-i biletele, spuse negustorului de dulciuri şi coloniale :

— Cinci sute patruzeci.

Acela plăti flegmatic, cu liniştea negustorului, fără ca să i se tulbure fizionomia. Dar cînd să iasă din agenţie, la uşă, îi pieri zîmbetul şi îşi aminti că în ziua aceea făcuse prima lui datorie la un cămătar, luînd de la el, din sertare, ultimul ban ca să rotunjească suma aceea uriaşă pe care o jucase. Ca să-şi îndepărteze gîndurile atît de dureroase şi căinţa, se alătură tuturor celorlalţi cabalişti. La ora unu după miezul nopţii, toţi, pironiţi în faţa agenţiei, nu simţeau nici ceasul care trecea, nici noaptea tîrzie, nici umezeala pătrunzătoare, încălziţi de focul lor continuu, interior, care în noaptea de vineri spre simbâtâ ardea intens. Şi mult timp, tot întrerupîndu-se, reîncepeau de o mie de ori aceleaşi poveşti, înfierbîntîndu-se, . exaltindu-se, privindu-se în faţă cu ochii rătăciţi şi scînteie-'lori, subjugaţi de halucinaţia fluidului. Cesarino Fragala asculta, încercînd şi el să se aprindă cu aceeaşi fervoare, dar nereuşind ; era un spirit slab, nimic altceva, fără nebunii, fără crize. Şi cînd toţi enumerau motivele pentru care jucau, o necesitate materială sau morală, o nevoie urgentă, imperioasă, pe care numai loteria o putea rezolva, el asculta melancolic, reuşind să spună Ia un moment dat :

— Oh, eu... eu... am nevoie de şaizeci de mii de lire să deschid o prăvălie lîngă Sân Ferdinando şi să fac din ea pentru lata mea, Agnesina.

O tristeţe infinită îl copleşea. Bun, cinstit, incapabil să-şi mintă soţia, indiferent ce-ar fi fost, el o înşela în^ă de multe luni, ca un şarlatan, îi lua din mînă registrele de încasări, pe care ea se oprea deseori să le răsfoi.ască, încerca să-şi ascundă viciul în faţa ei, fiind foarte grijuliu cu tot programul lui, pe ore, risipindu-şi astfel buna lui dispoziţie şi pierzîndu-şî liniştea.

— Dacă nu ar fi această cofetărie... dacă nu aş face acest lucru pentru Agnesina... — murmura, pradă unui regret inconsolabil.

Acum, pe la unu şi jumătate noaptea, era momentul închiderii agenţiei-loto, deoarece clienţii erau tot mai puţini, si marchizul Forrnosa, hotărîndu-se, în sfîrşit, intră



înăuntru, si îşi juca numerele. Cu nota în mînă, îi dicla rar numerele lui don Crescenzo, cu un 'glas ce vibra de o uşoară agitaţie ; iar ochii fixau hîrtia, pe care scrisese lunga listă" a cifrelor, parcă dintr-o neaşteptată emoţie plăcută. Agenţia-loto devenise pustie ; iar prietenii cabalişti, Colancri. Trifari, Marzano, ducîndu-l cu ei şi pe Fr-\-rfalâ care se simţea foarte nefericit, se aşezaseră în spatele marchizului de Formosa, ca să-i asculte numerele, clipind în semn de aprobare, sau clătinînd capul în semn de neîncredere, în fine asistînd la acea deloc scurtă operaţie u jocului lui Cavalcanti, cu gravitatea preoţilor care asistă pe episcop în timpul unei slujbe solemne, în spatele t ghelei de lemn, don Baldassare, bătrînul decrepit, don Qhecchino cu faţa lividă, stăteau nemişcaţi cu ochii întredeschis!, obosiţi morţi, după munca zdrobitoare de zece ore, gîndinctu-se la infernul de a doua zi, de la şapte dimineaţă pînă la amiazi, în marea exaltare a ultimelor clipe. Numai don Crescenzo îşi păstra dezinvoltura şi placida beatitudine a napolitanului, care îşi are farfuria cu macaroane asigurată, şi care cu seninătate asistă la cursa înnebunitoare a celorlalţi de dincolo de farfuria fantastică plină cu macaroane sau dincolo de multe, fantastice, farfurii de macaroane, din marea, imaginara ţară a belşugului. Carlo Cavalcanti, înfierbîntat, juca, plătind-lirele pe care servitorul lui, Giovanni, le luase cu împrumut de la cam ti reasa Concetta. lirele pe care servitoarea lui, Margherit^,, le împrumutase de la cămătarul don Gennaro Parascandalo, şi şaptezeci de lire pe care el însuşi le luase de la Muntele de Pietate, amanetînd două vechi şi artistice candelabre de bronz aurit, descoperite într-o cameră plina cu lucruri vechi, în casa Cavalcanti, în total două sute douăzeci de lire ; şi păli, nemulţumit, melancolic, brusc neîncrezător în valoarea unor numere, şi în cele din urmă disperat că nu poate juca pe toate celelalte, toate cîte erau în calculele lui. Tot astfel amantul, după ce şi-a dorit

mult să aibă o convorbire cu iubita lui, cînd a obţinut-o, vede fugindu-i clipele cu o repeziciune înfricoşătoare şi după aceea rămîne profund îndurerat pentru că nu i-a spus femeii iubite nici un cuvînt de cîte simţea nevoia. Bătrînul acela, căruia vîrsta nu reuşea să-i petolească furioasa patimă, îşi pleca supus capul, brusc doborît, ca şi



cum ar fi trăit zece ani într-un minut ; şi încet, tăcut, ieşi împreună cu ceilalţi, la rîndul lor, lenţi şi muţi, abătuţi şi de întunericul de pe stradă, îndreptîndu-se spre casă. Tremurau toţi de frig, la ora aceea înaintată din noapte ; erau înfrînţi de un fior de oboseala, din cauza căruia se strîngeau în pardesie şi îşi plecau capul, fără a-şi vorbi. Aşa au ajuns în piaţa Dante, în dreptul palatului Rossi, fost Cavalcanti, şi discuţia cabalistică a reînceput ; de două sau de trei ori au parcurs piaţa în lung şi în lat, în timp ce candida şi severa statuie a poetului părea câ-i dispreţuieşte profund cu orbitele sale albe şi goale, îl însoţeau pe sărmanul Cesare Fragalâ, ros acum de o căinţă invincibilă, pentru că aruncase pe apa sîmbetei o sumă de bani atît de mare, banii familiei lui, aceia ai Agnesinei ; dar era inutil, el juca pentru că era o creatură slabă şi voioasă, în care era mereu trează o ambiţie comercială şi nu ar fi putut fi niciodată un cabalist înverşunat; nebunia celorlalţi îl surprindea cu durere, dar nu i-o comunicau. Totuşi, râmînea cu ei fiindcă nu avea puterea să se întoarcă acasă să se culce lingă soţia lui, cu rtniuşcarea de a fi aruncat cinci sute de lire ; şi din cînd în cînd, pentru a se sustrage gindurilor, privea umbrele marii pieţe, fix, de parcă ar fi avut senzaţia unor vedenii oribile. La un moment dat, Marzano salută şi se îndepărtă, spre arcul de la Porta Medina, el locuind pe via Tribunal! ; dar ceilalţi continuarâ să meargă în sus şi în jos, discutlnd în întunericul acela, în frigul acela, pe care nu-l mai simţeau ; si cel mai înfierbântat dintre toţi era marchizul Caiio Cavalcanti, cu ochii scînteietori, a cărui figură se profila în întuneric, puternică şi solidă ca a unui bărbat de treizeci de ani. La un moment dat. şi-au luat rămas bun Trifari şi Colaneri, care locuiau amîndoi într-o casă săracă din Cavone. Atunci Formosa continuă, în chip de mcnolog, adresîndu-se lui Cesare Fragalâ, sau întunericului, sau chiar sieşi ; şi încet-încet coborau spre Toledo. din nou. ctncl o voea paşnică

îi salută :

— Noapte bună, domnii mei.

— Noapte bună, don Creseenzo, spuse marchizul. Ai închis, ei ? Bună zi !

— Treixeci si doua de mii cinci sute douăzeci şi şapte, — spuse brusc patronul agenţiei.



Urma o tăcere.

- Dumneata nu joci, don Crescenzo ? — îl întrebă Cesaiino Fragalâ.

— Nu, niciodată. Noapte bună.

- Ncwpte bună.

El se îndepărtă, sveit Ei, văzînd că agenţia era închisă acum, s-au întors, gravi. Şi cu un suspin au bătut uşor la poarta palatului ; regretau că se întorc acasă. Se despărţiră l? primul eta], cu o strîngere de mînă şi o scurtă privire.

## IX

## AM1XDOI JUCĂTORII AU URCAT

t-încet pe scări, ca coi răufăcători sau ca doi tineri timizi, care nu s-au supus poveţelor părinteşti ; şi avînd fiecare din ei cheia casei în buzunar, au deschis uşa fără zgomot. Intrînd in apartament, şi apoi în camera lui, Cesare Fragalâ, ajuns la paroxismul căinţei, tremura ca un copil : numai respiraţia liniştită a soţiei lui care dormea l-a mai calmat puţin ; dar se temea ca ea să nu se trezească, să nu-l întrebe ceva, sa nu ghicească adevărul, aşa, prin intuiţia minunată şi înspăimîntâtoare pe care o au femeile ; se dezbrăcă la lumina foarte slabă a unei candele, aprinsă în faţa unei imagini a sfintei Agntse şi se culcă cu o precauţie infinită, tremur înd, da. tremurînd să nu-şi trezească soţia ; şi în inima lui, slrînbă, umilită, dezoiată, jură să nu mai joace niciodată nici un ban. Numai acest jurâmmt şi vigoarea constilutit-i lui. 3-au ferit de insomnia- care veghează la căpllliul tuturor juc-

Dar insomnia se instalase la câpătiiu] iui Formosa. în zadar încercase el să citească pentru a-şi calma miniea caix-i era frămintatâ de lot lei ui de idei ; tablei e makmatice aie lui Rutîlio Benincasa, numerele îi dansau



sîrba în faţa ochilor lui. în zadar a încercat să îngîne ro-

iul, ca să-şi sustragă gîndurile, umilindu-şi sufletul, "n f a \a voinţei Celui Etern ; rugăciunea îi ieşea trunchiată şi rece de pe buze. îl stăpînea o puternică febră de fantezie >.are îi încorda toţi nervii şi îl făcea să tresalte în pat, vibrînd aidoma coardei unui instrument sonor ; îl exalta o nebunie care din noapte, din umbră, din singurătate devenea dominantă, dominîndu-i toate gîndurile, toate sentimentele. Nu putea rezista, culcat ; în ciuda frigului, pe ridică din pat, se îmbrăcă, începu să se plimbe prin camera îngheţată. Nu simţea frigul ; avea mîinile calde, la fel i>i capul ; flăcăruia luminării de ceară i se părea că are o strălucire orbitoare, în casă domnea o linişte deplină. Nu voia niciodată să fie aşteptat ; şi cei doi bieţi servitori bătrîni, Giovanni şi Margherita, pe care el îi spoliase de banii pe care ei îi împrumutaseră ca să o poată ţine în viaţă pe Bianca Măria, pesemne că dormeau în anticamera, obosiţi şi îndureraţi ; Bianca Măria dormea în camera ei rece, de multe ore, desigur. Dar marchizul Carlo Cavalcanti ars de delirul jucătorului care speră într-o reuşită şi disperă din cauza dorinţei unei reuşite, de la o clipă la alta, şi-i cere lui Dumnezeu, Fecioarei Măria, tuturor sfinţilor, sufletelor morţilor lui, îngerului păzitor, Norocului. tuturor puterilor din Cer şi de pe Pămînt, să cîştige, să fie victorios, şi care uită de frica de om şi de creştin, ajungînd s-o ceară chiar spiritelor rele ; marchizul Carlo Cavalcanti, ars de un asemenea delir, nu putea suporta or. toţi să doarmă în casă, în linişte, şi pace, în timp ce el se zbătea între deznădejde şi nădejde. Ah ! nu, el nu se temea nimic, nici de singurătate şi de noapte, nici de micile •Ejomote ale mobilelor vechi, ale bătrînelor grinzi care i osneau, ale uşilor care scîrţîiau ; nu se temea de nimic, n casa aceea glacială unde murise de slăbiciune şi de da- •ere soţia lui, unde părea că se mai mişcă încă umbra tristă j defunctei. Ce teamă ! El cerea, invoca un glas, o revela- 'ie, o viziune ; ar fi fost mulţumit, ar fi avut emoţia fericirii şi nu a spaimei, dacă ar fi putut vedea ceva. Dar sufletul lui era prea pătat de păcate, inima lui era prea impură de dorinţe pămînteşti ; era nevoie de un suflat candid, de o inimă feciorelnică pentru a putea obţine acest har divin, Graţia, prin intermediul căreia se vede ceea ce



celorlalţi ochi umani le este refuzat. Bianca Măria dormea...

dormea creatura înfrigurată, atît de aproape de Graţie, şi care totuşi refuza să-i îndeplinească dorinţa tatălui său. Ieşi din camera lui, traversă coridorul, trecu prin faţa salonului cel mare, şi se opri în faţa uşii închise a camerei fetei sale. Ascultă : nici un zgomot. Biata creatură îngheţată dormea, nu avea rnilă de chinurile tatălui ei şi nu voia să-i ceară lui Dumnezeu şi Fecioarei revelaţia, în marchizul Cavalcanti o furie surdă se amesteca cu obişnuita nebunie de vineri ; de două sau de trei ori merse în sus şi în jos, pe coridor, încercînd să se îndepărteze de camera fiicei lui, dar nereuşind, într-atîta îl rodea curiozitatea de p şti de la ea, care era curată, feciorelnică, revelaţia spiritului pe care desigur că în noaptea aceea ar fi trebuit să o aibă. Nu putea să nu fie aşa. Don Pasqualino, l'assistilo, după un post voluntar de trei zile, după ce şi-a impus disciplina autoflagelării timp de două nopţi, pe umeri şi pe pieptul gol şi uscat, a auzit de la spiritul care-l asista că revelaţia avea s-o aibă Bianca Măria. Spiritul nu minte. Şi la un moment dat, aproape automat, de parcă ar fi fost împins de o forţă căreia trebuia să i se supună neapărat, apăsă mîna pe clanţă, aceasta scîrţîi şi uşa se deschise. Scîrţîitului,, îi răspunse dinăuntru un strigăt ascuţit, un strigăt al fetei al cărei somn, foarte uşor, aproape suspicios somnul ei, fusese tulburat şi care se ridicase pe pat, în cămăşuţa albă, cu părul negru desfăcut pe spate, cu ochii holbaţi şi mîinile convulsionate agăţate pe pled.

— Sînt eu, Bianca, sînt eu, — murmură marchizul Cavalcanti, înaintînd.

— Cine, cine ? — întrebă ea, tremurînd de frică, neîndrăznind să se mişte.

— Eu, eu, Bianca, — repetă el, pierzîndu-şi răbdarea.

• Ea suspină profund, fără a spune nimic : dar respiraţia îi rămase foarte agitată. Marchizul ajunsese lîngă patul fetei lui, călăuzit de slaba lumină a unei candele aprinse înaintea unei statuete mici a Fecioarei. Fata se lăsase să cadă înapoi pe perne şi privea în tavan. Marchizul se aşezase lîngă pat şi degetele lui nervoase se jucau cu franjurile albe ale pledului.

— De ce te sperii aşa de rău ? — o întrebă el, după o lungă tăcere.

vet

•— Nu ştiu. E cevâ'mai tare decît mine.

— Cînd eşti în graţia Domnului, nu trebuie să te 1emi de nimic — spuse el ca o sentinţă, sever. Ai vreun păcat mare pe conştiinţă ?

— Nu... cel puţin nu cred — spuse ea. ezitînd.

Tăcură amîndoi. Marchizul Cavalcanti privea în penumbră.

— A venit, spiritul ? — întrebă, apoi, în şoaptă, cu o intonaţie misterioasă.

— Oh ! suspină ea din nou. închizînd ochii şi ascuncîndu-şi chipul în mii "i

— A venit ? — insistă cel în care se aprindea cruzimea jucătorului păţi mă >

— Te rog, dacă ţii la mine, nu-mi vorbi de asta, — spuse ea. luîndu-i o Tnlnă, sârutîridu-i-o. ca să-l roage mai fierbinte.

— Spune-mi dacă a venit, — reluă ol, implacabil.

Simţind că nu poate scăpa de persecuţia aceea. Bianca o privi disperată pe Fecioara Măria, apoi îşi ascunse faţa în perne.

— Spune-mi, spune-mi dacă a venit, — ţipă el, in timp ce îşi apleca uşor capul spre perne, ca şi cum ,ar i'i vrut să sufle pe chipul fetei sale magnetica lui curio7.i1 aţe

— Nu... — spuse ea, cu un fir de g'js.

— Minţi.

— Nu mint.

— Minţi. Spiritul a fost aici. sii

- Te rog, fie-ţi milă... — spuse ea, cu un tremur continuu.

— Cum l-ai văzut ? în veghe ? Intre vis şi realitate ° In somn ? Era o figură albă, nu-i aşa ? cu pleoapele plecate, dar zîmbind ? Ce ţi-a spus ? Un glas slab, slab. nu-i aşa ? Ceva ce numai tu ai putut auzi ?

— Tată dragă, dumneata vrei să mor — vorbi ea, disperată.

— Temeri de femeie, — spuse el, dispreţuitor. Cine a mai murit dintr-o comunicare supremă ? Contactul sufletului cu acela al unui spirit este un izvor de viaţă. Bianca Măria, nu fi ingrată, nu fi crudă, spune-mi tot.

— Dumneata vrei să mor, — repetă ea, cu disperare şi totuşi resemnată.



— Eşti o proastă ! Vrei ca eu să te rog, eu, tatâî tău?

Ei bine, te voi ruga. dacă nu se poate altfel ; copiii sînt ingrat şi răi, răspund iubirii noastre prin cruzime. Te rog, Bianca, te rog, ca şi cum tu ai fi sfînta mea protectoare, spune-mi tot.

— Voi muri din cauza asta, tată drag, — murmură ea, cu glasul sufocat de pernele în care îşi înfrina plînsul şi hohotele.

— Ascultă, Bianca, — relua el cu răceală, înfrînîndu-şi încă o dată dispreţul, — trebuie să mă crezi. Eu sînt bărbat, sînt sănătos, am raţiunea mea, am logica mea ; ei bine, pentru mine este un adevăr incontestabil, clar ca lumina soarelui, că tu ai avut, în această noapte, sau vei avea revelaţia spiritului, care va veni pentru a binecuvânta familia roastră, care îţi va spune cuvintele fericirii. Dacă s-a 'mplat, cu atit mai bine ; dar obligaţia ta de fată ascul- ',„«i t oare, de fată iubitoare a casei Cavalcanti, este să-mi spui totul, imediat.

— Nu ştiu nimic, — spuse ea. sec.

— Juri ?

— Jur. Nu ştiu nir.

— Atunci viziunea aceasia va vrni, J. ore următoare ale nopţii. Mă duc în capelă, să mă rog. Sînt un păcătos, dar şi păcătoşii pot cere o graţie. Mă voi ruga pt-ntru ca tu să vezi şi să auzi spiritul.

— Nu, nu pleca ! — strigă ea. ridicîndu-se în pat şi prinzîndu-se de braţul lui, cu o strînsoare disperată.

— Şi de ce ?

— Nu pleca, pentru Dumnezeu, dacă ai milă de mine, râmîi aici !

— Trebuie să mă duc să mă rog. Bianca. - - exclamă el, exaltat, neînţelegînd starea de tulburare a fiicei lui.

— Nu, nu, rămîi, eu nu pot sta singură, aici. fiindcă mor de frică !

Vorbea gîfîind, speriată, palidă, stringînd continuu braţul tatălui său cu mîinile-î tremurinde. Nu îndrăznea •u privească în jurul ei, avea capul plecat ,pe piept, ochii închişi, şi îşi muşca buzele ; în timp ce el, în prada înverV*nării nebuniei lui, se uita £:x la fala crezind că desîn ea tulburarea aceea .spirituală, care trebuie în fatal să însoţească acesle mân miracole ale sulleieîor.



— Ce ai ? — întrebă el, profund, intens, de parcă ar fi

vrut să-i smulgă adevărul din inimă.
— Stai aici, stai aici, — îl imploră ea, clănţănindu-i dinţii de groază.
— Vezi ceva ? — o întrebă el, sugestiv, cu o intensitate de glas şi de voinţă care trebuia să înduplece învelişul fragil feminin, în întregime zdruncinat de criza aceea nervoasă.
— Mi-e teamă de ceea ce am să văd, mi-e teamă, — spuse ea, încet, — sprijinindu-şi fruntea pe braţul tatălui ei.
— Nu te teme, dragă, nu te teme, — îi şopti el tandru, mîngîindu-i, cu un gest patern, părul negru.
— Taci, taci, — spuse ea, tremurînd ca varga, din fiece fibră.
Şi rămase sprijinită de umărul lui, ascunzîndu-şi faţa, înghemuindu-se toată. Marchizul îşi trecu un braţ în jurul taliei fiicei sale, pentru a-i susţine trupul slăbit şi tretnuwnd ; şi în timp ce ea se ascundea tot mai mult, agăţata de tatăl ei, ca de un colac de salvare, el simţea, din cînd în cînd, zbuciumîndu-se întreg trupul bietei creaturi bolnave, în fibre, în nervi şi în sînge.
— Ce ai ? — o întrebă el.
— Nu, nu, — zicea ea, mai mult cu gestul decît cu glasul.
— Priveşte, priveşte, nu-ţi fie teamă, — îi sugera halucinatul.
— Taci, — repeta ea, înfiorată.
El o susţinea, cu răbdarea, cu încăpăţînarea nebunului care ar aştepta ore, zile, luni şi ani, numai ca nebunia lui să poată deveni realitate.
— Fata mea, fata mea — murmura marchizul, cînd şi cînd, încurajînd-o, duios.
Ea răspundea, suspinînd ; un suspin care părea un vaiet, care părea un hohot de copil suferind. Sprijinind-o pe pieptul lui, marchizul de Formosa simţea rigiditatea nervoasă a acelui biet trup tînăr şi bolnav, cutremurat de lungi spasme. Cînd fata tremura, toată, tatăl ei îi simţea tremurul şi părîndu-i-se că revelaţia invocată astfel ar fi fost iminentă, îi spunea din nou, înverşunat, nemilos :



— Ce ai ?
Ea făcea un semn cu mina, de oroare, de parcă ar fi

vrut să alunge un gînd înspăimîntător sau o viziune oribilă. Ce-i păsa lui de sfîşierea acelei inimi tinere, de dezechilibrul funest al nervilor ei ? în camera aceea glacială şi feciorelnică, în penumbra în care candela aprinsă In faţa Madonei făcea un cerc de lumină pe tavan, cu trupul acela de fată, convulsionat tot în braţele lui, cu sufletul ei tremurînd din cauza unor mistere spirituale, el simţea că trăieşte un moment solemn, în care orice circumstanţă de timp, de vîrstă, dispărea şi el, Formosa, se afla, în sfîrşit, în faţa marelui mister. Din gura nevinovată a fetei lui, el avea să afle secretr! viei ii lui, al viitorului lui ; cifrele fatale care conţineau norocul lui îi vor fi spuse Biancăi Măria de către spirit, iar iui, de câlre Bianca -Măria.

— Bianca, Bianca, roagă-te de el să vină, să-ţi spună dacă trebuie să trăim sau să murim. Roagă-l Bianca, deoarece, el, spiritul, este o emanaţie a lui Dumnezeu, să-ţi spună cuvîntul... roagă-l, dacă este aici, lîngă tine, sau în tine, dacă se află înaintea ochilor tăi, sau a închipuirii tale, roagă-l, Bianca, roagă-l, altfel pierim, salvează-ne Bianca, salvează-ne. fata mea, fata mea...

Continua să-i vorbească incoerent, invocînd prezenţa spiritului, adresjndu-i ei, adreshidu-i lui rugăciunile cele mai impetuoase şi mai dureroase. Fetei, tresărind, într-un tremur continuu, îi clănţăneau dinţii de groază ; mîinile pe care le ţinea încleştate dc-gîtul tatălui ei, ca un copil care suferă, se îniănţuiau ca un cleşte. Nu mai spunea nimic ; dac ceasul tîrziu, ambianţa şi cuvintele tatălui îi amplifi-

ipvulsia. Un hohot stăpînit îi zvîcnea pieptul ; şi cînd nu pi"n,";^a în hohot, un geamăt slab, slab de tot, neîncetat, de e<v'i care agonizează, îi ieşea de pe buze. El îi vorbea, tot timpul : dar cînd cuvintele îi deveneau mai impulsive, aproape demenţiale, în durerea lor, el simţea braţele fetei încle.l<i.<:e cu mai mare disperare. Apoi, treptat, treptat, se mân citase un nou fenomen. La început, mîinile şi frun-

- icneai Măria erau de gheaţă, ea totdeauna, deoarece

••'a de care suferea îi lua orice urmă de vitalitate. Ba

, în spasmul acela, el a înţeles, bătrînul halucinat, ră trupul bietei creaturi îngheţase tot. Dai', în unele pauze *jlu care nu~i mai clănţăneau dinţii, în care braţele cedau



într-o sleire de forte, el simţea brusc o căldură delicată trecîndu-i pe sub pielea miinilor, o căldură uşoară urcîn-

du-se pînă pe fruntea fetei. Părea un fluid fie căldură care s-ar fi răspîndit in toată fiinţa ttnără a Biancăi Măria ; o căldură care inunda venele secătuite de sîngele ca! care, tot crescînd, crescînd, făcea să i se jnfierbînte fruntea şi mîinile.

El auzea respiraţia tot mai gîfîită a l'iicei sale şi lungul suspin care îi sălta din cînd in cînd pieptul sufocat ca ti cum îi lipsea aerul, încercase de două ori să-i pună din nou capul pe perne, dar ea a avut un fior de teamă.

— Nu mă lăsa singură, pentru Dumnezeu, — i>e bîlbîia Bianca, aproape ca un copil.

— Nu te las ; spune-mi ce vezi, — repeta el, ntîmblînzit, implacabil...

— Oh, e oribil, e oribil... — se bîlbîia Bianca, tremurînd întruna, tremurînd continuu, de parcă trupul ei ar £i devenit trupul unei bătrîne de şaptezeci de ani.

— Ce este oribil ? Vorbeşte, Bianca, spune-mi totul, spune-mi ce-ai văzut ?

— Oh ! — se vaită ea cu disperare.

Acum, încetînd cu clănţănitul dinţilor, cu o respiraţie scurtă care părea că-i iese greu din gît, ea ardea toată, suflarea-i slabă şi scurtă arzînd gîtul tatălui său, pe care îşi sprijinea capul. Această respiraţie fierbinte era însoţită de bătaia rapidă, rapidă a pulsului şi a tîmplelor. Dar marchizul Cavalcanti, cuprins în întregime de nebunia lui, în noaptea aceea rece, 5n penumbra misterioasă, alături de biata fiinţă adormită într-o învăluire de chinuitoare tortură, pierduse simţul realităţii ; şi fantezia lui bolnavă savura sub o formă acută drama acelei ore, îără a-i reali/a cruzimea. Dimpotrivă, vibra de bucurie, crezînd că ar fi ajuns la clipa măreaţă a revelaţiei spiritului : iată, norocul casei Cavalcanti se decidea, în fine, în minutul aceia. Stările de anxietate, chinurile teroarei, spasmele, cuvintele trunchiate ale fiicei lui se explicau din plin ; era apropierea Harului Divin. Atîta timp, atîta timp trecuse in nefericire şi în mizerie ; şi acum totul se rezolva : a doua zi, el şi fiica lui aveau să fie bogaţi, cu multe nv.li->».-ine. Copleşită, sufocată. Bianca Măria alunecase de pe pjtytul tatălui ei pe perne şi i se auzea respiraţia şuierată,



j se vedeau ochii seînteind sfraniu. Pironit d< curiozitatea lui morbidă, marchizul stătea ţeapăn lîngă pat, spionînd,

la lumina lămpii, fiecare gest, fiecare mişcare a fiicei lui, prăbuşită pe patul durerii. Deodată, ca dintr-un şoc electric, mîinile fetei apucară puternic pătura : un strigăt răguşit îi ieşi din gîtlej :

— Ce e ? — strigă marchizul, zdruncinat şi el.

— Este spiritul, spiritul, — se bîlbîi ea, cu glasul schimbat, adînc. cavernos.

— Unde e ? — întrebă tatăl, în şoaptă.

— în prag, este acolo, priveşte-l — spuse ea ferm, energic, deschizînd ochii mari spre uşă.

— Nu văd nimic, nimic, sînt un biet păcătos, — strigă, disperat, marchizul Cavaîcanti.

— Spiritul este acolo, — şopti ea, de parcă nu ar fi auzit nimic.

— Cum e îmbrăcat ? Ce face ? Ce spune ? Bianca, Bianca, roagă-l !

— E îmbrăcat în alb... nu se mişcă... nu spune nimic, — murmura ea. vorbind în vis.

— Roagă-l, roagă-l să-ţi vorbească, tu eşti o fiinţă pură, Bianca !

— Nu vorbeşte... nu vrea să vorbească. .

— Bianca, irnploră-l, pentru Dumnezeuj nostru, în numele forţei lui, în numele puterii lui !

Au tăcut. Toată atenţia intensa a marchizului Cavaîcanti era concentrată asupra acelei uşi, unde numai fata lui vedea spiritul, în timp ce tot sufletul lui era o rugăciune. Ea zăcea, din ce în ce mai frămîntată. iar mîinile ei subţiri, care-i ardeau, strmgeau, convulsiv, între degete. cutele pledului.

— Ce spune ?

— Nu spune nimic.

— Dar de ce nu vrea Fa vorbească ? De ce a mai venit., dacă nu vrea să vorbească ?

— Nu-mi răspunde. — r»p3ică f-a, mereu cu aceeaşi voce care părea să vină dintr-o profundă îndepărtare.

— Dar ce fac» ">

— Ml priveai'"., mă private fi-x . are ochii atît de trişti, atît de tri-.li... mă priveşte cu milă ; rt>- ce mă priveşte astfel, de parca a= fi moartă ? Poatp ca am nri"-j!. ?

MJ3

— Acum o sa plece fâia să-U ii spus nimic ! — urlă marchizul de Formosa. întreabă-l CL numere ies mîine '

Fata scoase un vaet jalnic, sfî.şietor.
— Acum mi se pare că plînge. ca şi cum eu aş fi moartă, aşa mi se pare. I se preling lacrimile pe obraz...
- Prinsul înseamnă şaizeci şi ciuei, — spuse Formosa •a pentru sine, ca şi cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva.
— Ridică mîna ca să mă salut.
— Priveşte cîte degete ridică, priveşte bine, nu te uişela !
— Trei degete : mă salută, mă salută, vrea să plece...
— Spune-i să revină, roagă-!, roagu-l...
— Face semn din cap că : oluu, după o scurtă ia, Bianca Măria. — se d piei at, a dispărut...
— Domnul fie lăudat. :.ră Cavalcanti, îngenunchind în faţa patului. Tr ci mina, şai/eci ş: i\nci plînsul, trebuie să ştiu ce număr corespunde cu fain Koortn ', să mulţumim Domnului 1 ,
— Da, da, — murmură fata, cu un accent bizar, — trebuie să vezi dumneata ce număr înseamnă fata moartă... •uie să afli..-.
— Vom alia. vom afla, — exclamă Formosa, rîzind cj< un nebun.
Acum. nu se mai gîndea la fata lui, a cărei febră ajun- la cel mai înalt grad, cu violenţa tipică acceselor di febră numite effiinere 2 — care par să vrea să alunge de pe pămînt o existenţă în douăzeci şi patru de ore. Ea gîfîia. sorbind aerul cu gura deschisă, întocmai ca o păsărică p< moarte ; sîngele pulsa atît de iute în pereţii venelor dt părea că le plesneşte, şi tot trupul acela fragil ardea ca un fier roşu încins, în schimb, marchizul de Formosa era îr prada nerăbdării unui tînăr ; de două ori se îndreptă sprr fereastră, ca să vadă dacă se luminează ; încă vreo cîteva ore mai avea de aşteptat ca să se ducă să joace biletul dictat de spirit. Se gîndea că nu mai avea bani : cum ar f' putut să joace ? Nici o liră, era ceva feroce, această continuă sete pe care nimic n-o poate potoli ! Ah, dar avea s£

1 Simbolul cabaliştilor din cărţile de cabală (Cartea Viselor. Smorfîa, etc.) (n. tr.).

2 Febră mare, de scurtă durată, (efemeră) dar care poate f mortală (n. tr.).



găsească banii de jucat, chiar dacă ar fi trebuit să vîndă ultimele mobile din casă şi să-şi amaneteze propria-i per-

soană : avea să-i găsească, pentru Dumnezeu ! Acum după ce avusese loc revelaţia, acum cînd spiritul asistat de forţele supranaturale consimţise să-i pătrundă în casă î Norocul îi era în mînă, avea să rişte tot ca să joace tot pe bietul spiritului. Oh ! Ecce Homo, Ecce Homo din casa , alcanti. Tu ne-ai făcut graţia asta, pentru Tine trebuia /.pelă anume şi patru candelabre de argint masiv, mereu Inse, in memoria graţiei făcute. Banii avea să-i procure iar El, Ecce Homo, bunul şi puternicul Ecce Homo, ocrojul casei ; banii, banii de jucat !

. Şi tîrlt de gîndul ]ui înflăcărat, pătimaş, marchizul Cacanti vorbea singur cu glas tare, trecîndu-şi mîna prin ;, gesticulînd, învîrtindu-se prin cameră ca un nebun. şoapte, fiindcă abia mai respira, Bianca Măria conti- -(eze, cu blîndele, vorbind cu fraze vagi, rostind li Aug'ol i şi vorbind din cînd în cînd, •.iţă melancoli-, rie jn proaspăt şi vesel sat de uri sat verde unde i-ar îi plăcut sa se ducă să ia şes. departe, departe. Dar bătrînul, în- :ârat, în aţtepta.- nu o mai auzea şi în timp ce iveau zorile reci de martie, în camera aceea se conîun- ; cele două deliruri, al tatălui şi al fetei, în mod tragic...

. In livida şi glaciala lumină a zorilor, marchizul de For- •sa, palid şi cu ochii ieşiţi din orbite, se învîrtea cu paşi iguri prin apartamentul său, căutînd, în sertarele goale pe rarele mobile, ceva de vîndut sau de amanetat. Nu găsea nimic şi bîjbîia cu mîinile şi iar deschidea sertarele, împingîndu-le apoi cu violenţă, automat, şi se uita în jur, cu nebunia în privire, gîndindu-se ce mai putea să vîndă sau cum sa ipotecheze pereţii goi ai casei aceleia care fusese a sa. Nimic, nimic ! Puţin cîte puţin, devorate de jocul la loterie, dispăruseră bijuteriile de imensă valoare, argintăria grea veche şi modernă, tablourile de mari pictori, cărţile preţioase, rarităţile artistice de bronz, de fildeij, de lemn sculptat ; casa fusese golită, rămînînd în ea nvmai cîteva mobile care ar fi fost o ruşine să le amanete,-e ;-,au să le vlndă. Ah, de ce nu găsea nimic ca să facă st de bani, ca să poată juca numerele spiritului ! îşi Erămînta rminile de disperare, după ce o lăsase pe E/anca Măria în toropeala gîi'îituI'Ji febril, in care îi veneau în minte unele cuvinte confuze, pe cînd cei doi bătrîni s^rvitori mai dormeau. Intra chiar în capelă, ca un neb<m ;

dar candelele care ardeau acolo erau de alamă ; s,i frasche '-le, de pe altar, pe care el însuşi le cumpărase, cînd Io vîndube pe cele din argint adevărat, erau dintr-un metal de imitaţie de argint ; se gindi pentru o clipă să ia coroniţa de argint de pe capul Fecioarei îndurerate şi să-i ia din inimă cele şapte mici spade de argint, dar l-a reţinut o teamă mistică. A ieşit de acolo, fără să fi putut rosti nici o rugăciune, într-atît îl stăpînea, în zorii acelei ziîe, halucinaţia nopţii, şi graba febrilă a dimineţii de sîmbătă. Se gîndea cui ar fi putut sa-i ceară bani cu împrumut : dar nu găsea persoana potrivită, şi îşi strîngea tîmplcie fierbinţi între mîini. pentru a se concentra, pentru a ajunge sâ-şi satisfacă scopul. Toţi prittenii din cercul lui, rudele sale generoase, după moartea soţiei, se îndepărtaseră de el, dar numai după ce îi puseseră să contribuie din plin, pe toţi, ca să- aibă cu ce să joace. Prietenii de acum ? Toţi jucători ; toţi. în dimineaţa aceea, făceau tentative disperate de a putea juca în continuare, şi nu împrumutau, desigur, bani. fiecare gîndîndu-se la el, căutînd pentru -jl. Prieteni noi ? Patima aceea îl făcuse să nu găsească alţi prieteni în afara cercului acela morbid de nebuni, păguboşi ca şi el.

Şi avea nevoie de mulţi bani, de mulţi, fiindcă spiritul se înduplecase să apară ; trebuia neapărat să cîştige in ziua aceea, sau niciodată ! Deodată avu o străfulgerare : îi apăru în minte un nume. Acesta îi putea da, desigur, ceva bani ; era un om de vază, avea bani mulţi, şi apoi nu i-ar refuza un mic împrumut unui Formosa. Şi în timp ce, aşezat lîngâ biroul lui, îi scria doctorului Amati, pe o foaie mică, smulsă de pe un carnet de note, plin cu cifre, se gîndea că nu era o ruşine împrumutul acela cerut unui străin, deoarece el îi va restitui banii chiar în aceeaşi seară. Scriind, îl înfiora un gînd : şi dacă Amati va spune nu ? Era un indiferent, un străin, banii împietresc toate inimile.

1 Ramuri, crengi ornamentale (n tr.J.



__L)u-i această scrisoare doctorului Amati şi întoarce_te aici — îi spuse el lui Giovanni, care se prezentase, încă adormit, la sunetul clopoţelului.

— Poate doarme la ora asta...

—- Du-i-o imediat — porunci Formosa.

Şi îşi muşca buzele, fiind sigur că Amati îl va refuza,

simţind roşeala ruşinii cum i se urcă în obraji. Dar trebuia să aibă banii, trebuia să-i aibă, cu orice preţ ! înfundat în fotoliu, privind fără să vadă cifrele scrise pe hârtiile împrăştiate pe birou, se simţea învins de furia aceep de neînfrînat a patimii, în contact cu realitatea.

- îmi va da răspunsul cind se va trezi. — spuse Hiovanni, reintrînd, şi aşteptînd în linişte ordinele stăpînului său.

— Giovanni, dă-mi şi ceilalţi bani pe care îi mai ai, — spuse surd Formosa.

— Nu-i mai am, excelenţă... — răspunse celălalt, cuprins de un tremur.

— Nu minţi : mai ai cincizeci de lire, da-mi-le imediat...

— Excelenţă, îe-am luat cu împrumut de la un cămătar, trebuie să i le restitui săptămîria asta. nu mi le laaţi...

- Nu-mi pasă, — zise semeţ. Caiio Cavalcanti.

— Nu mi le luaţi, excelenţă, dacă aţi şti la ce îmi servesc...

— Să nu aud nimic, nu-mi pasă. — replică bruta! marchizul. Dă-mi imediat cele cincizeci de lire...

— Am nevoie de ei penVu a-i putea da ceva de mîncare marchesinei...

— Nu-mi pasă de nimic, — urlă Formosa.

— Dacă e aşa, mă supun, spuse disperat servitorul.

Şi scoase cele cincizeci de lire : marchizul le luă cu gestul unui hoţ şi le băgă rapid în buzunar.

— Soţia ta are şi ea nişte bani, caută-i, reluă Cavalcanti, rece.

— Cine i-a dat bani soţiei mele ?

- Are sigur : ia-i şi adu-i aici. Scuteşte-ma de o scenă. Dacă soţia ta refuză, puteţi pleca din casa mea imediat.

- Nu domnule, nu domnule, excelenţă; mă duc acum, — spuse umil servitorul.



Dar dincolo izbucni o adevărată scenă. Dialogul între soţ şi soţie a fost lung, agitat, femeia nu voia să-şi dea ultimii bani ; striga, plîngea, hohotea. După aceea urmă o tăcere ; şi apoi un fel de vaiet. Giovanni intră din nou, cu chipul lui bătrîn răvăşit, şi încovoiat, cuprins aproape de un tremur paralitic. Şi depunînd alte cincizeci de lire pe birou, în tăcere, cu ochii roşi de lacrimile puţine şi fier-

binţi ale celor bătrîni, el îl impresiona într-atît pe marchiz, încît, îmblînzit dintr-o dată, spuse domolit :

— Sînt trei sute de lire, de aseară şi de azi dimineaţă ; în seara asta veţi avea toţi banii.

— Şi prînzul de azi ?

— Voi x'eni eu, la patru, — spuse vag, marchizul.

— Domnişoara este bolnavă, va trebui să-i dăm puţină supă. în dimineaţa asta, — murmură servitorul.

Atunci, eăutîndu-se în buzunare, cu schimonoseala îndurerată a avarului, marchizul de Formosa dădu trei lire servitorului, urmărindu-le cu privirea lacomă. Sunase cineva : Formosa tresări ; era răspunsul doctorului Amati : nu mai era important acum, dacă îl refuza. Dar îndată ce a avut în mînă plicul, pipăind, înţelese că banii ceruţi erau toţi acolo, şi îmbujorat de bucurie, îşi puse plicul cu bani in buzunar, fără a-l mai deschide. Şi-apoi plecă, plecă la orele opt dimineaţa, ca dus pe sus de un suflu irezistibil ; pleca, fără să-şi mai întoarcă privirea ca sâ-şi vadă fata bolnavă, casa pustie, servitorii care îi dăduseră tot şi acum plîngcau, vecinul căruia nu-i plătise vizitele şi căruia îndrăznise să-i ceară bani cu împrumut ; pleca, ducînd cu sine trei sute cincizeci de lire, pe care avea să le joace pină la ultima pe biletul de loterie dictat de spirit, lăsînrMi-i în casă nemîncaţi pe cei doi bătrîni servitori, care ^bia dacă puteau să încropească o biată supă pentru Bianca Măria. Nimeni nu l-a mai văzut pînă după-amiază. Fata rămăsese în pat, arzînd de febră mare, respirînd -;U, cerînd cînd şi cînd să bea apă, nimic altceva. Mar- .Tita se aşezase lîngă patul ei, rostind în minte rugăciuni •'e două, de trei ori, ca să-i mai treacă timpul ; şi din cînd cînd punea mîna pe fruntea bolnavei, îngrijorată de rbinţeala acesteia. Bolnava tăcea : dormea, cu respira- 'ia foarte grea, sufocată. Deodată, deschizînd ochii, spuse l'mpede Margheritei :



— Cheamă-l pe doctor...

— A rum poate nu este acasă...

— Cirid se întoarce...

Şi închise ochii din nou. Doctorul nu veni decît la patru şi jumătate. Se opri în pragul camerei, simţind , t- mosfera înlierbîntată a febrei.

- Trebuia să mă chemi mai devreme, — spuse, sever,

Margheritei.

- Oh, excelenţă, dacă aş putea să vă spun...

FI îi porunci să tacă. Bolnava îl privea cu ochii ei frumoşi si blînzi, larg deschişi, şi îi întindea mîna. Iar bărbatul cel puternic, cu capul energic, cu chipul genial urît, luă, în faţa acestei fragile creaturi, aerul profund de duioşie care îi emana spontan din inimă. Medicul îşi dâdu seama imediat că febra era pe sfîrşite ; scădea, cu repeziciunea febrelor effimere ; dar el simţea ca un spin în suflet existenţa aceea sărmană, oscilînd între viaţă şi moarte, învinsă de o boală căreia îi ignora cauzele.

- Am să vă prescriu o doctorie, — spuse el. cu blindeţe, bolnavei, ţinîndu-i mîna între ale lui.

— Nu !

•— Nu o vreţi ?

•— Ascultă-mă, ascultă-mă, — ceru Bianca, trăgîndu-l spre ea, pentru a se face auzită mai bine. la-mă de aici.

Spunînd acestea, tremura. Antonio, pălind deodată, cuprins de o mare emoţie nu putu nici măcar să răspundă,

- la-mă de aici, — adăugă ea umil de parcă îi adresa o rugăciune.

— Da, scumpa mea, scumpa mea, — se bîlbîi el. Oriunde vrei, imediat...

- La ţară, departe, — şopti sărmana fată — acolo unde nu se văd fantome, din cauza febrei, unde nu sînt umbre, nici spectre înfricoşătoare...

— Ce spui ? — spuse el, surprins.

- Nimic, ia-mă de aici... la ţară, printre flori, în linişte, alături de marna dumitale...

- Oh, scumpa mea, scumpa mea, — nu ştia să spună altceva, marele om, într-o tulburare supremă, în suprema gingăşie a acelei idile.

- Departe... - - murmură Bianca din nou, privindu-l cu ochii ei mari şi buni.



Şi rămaşi singuri, îşi vorbeau de iubire în mod duios, cast, fără să-şi spună un cuvînt

DATORITA GENEROASEI ŞI PLACUtei luni aprilie înmuguriseră toate florile din parcuri, din grădini, de pe terasele şi din balcoanele napolitanilor ; acolo unde era un petec de pămînt, încălzit de soare, înrourat răsărise o floare. Flori simple, flori sălbatice, flori

obişnuite, o întreagă floră umilă, fără rafinamente compozite, fără amestecuri sofisticate de culori şi miresme ; în schimb vie, caldă, ţîşnind din pămînt, cu violenţa vegetaţiei, plină de petale cărnoase. Aprilie făcuse să apară trandafirii roşii, îmbătători de parfum, bogaţi, care aveau ruloarea vie, palpitantă, a sîngelui ; şi garoafele, slăbiciunea fetelor din popor, garoafele albe, roşii, pestriţe. Acrise, cum le numesc poeţii, de parcă prin pestriţarea lor ar fi simbolizat cuvinte magice ; şi violetele simple şi învoalte, albe, galbene, roşii, îndrăgite de fetele burgheze ^are le cultivă pe balcoanele dinspre nord şi umede de pe via Foria ; şi malvarosa l, cu frunzele verzi parfumate, cu floarea mică trandafirie ; dar mai ales, pretutindeni, iar şi iar trandafiri, şi garoafe, magnificii trandafiri catifelaţi. aproape provocatori, şi garoafele atît de bogate şi îmbelşugate de făceau să plesnească involucrul lor verde.

In pieţele umede şi întunecate ale cartierelor sărace, de la Sânta Măria la Nova pînă la piaţeta di Porto, de la Piaţa Sân Giovanni Maggiore la piaţa Sânţi Apostoli, în toate părţile acelea populare şi totodată claustrale, burgheze şi totodată arheologice, vedeai pretutindeni vînzători ambulanţi de trandafiri ; vînzători ambulanţi, cu coşul

1 Nalbă-roză (familia malvaceelor ; lat. maica) (n.tr.),



mare plin de trandafiri tăiaţi şi trandafiri cu rădăcini, al căror pămînt era înfăşurat într-o frunză de varză, îşi prelungeau sunetele glasului atît de patetic, încît să emoţioneze inima tuturor fetelor îndrăgostite. Vînză torul de trandafiri ajungea intr-una din piaţetele, mereu ude, mereu murdare de o apă neagră, îşi punea pe jos coşul cu trandafiri şi cînta. cîrita, cu glasul melancolic, cît îl ţinea gura : Sono belie le rose, sono belle le rose '. Şi din prăvălii, de la porţi, de pe balcoane apăreau capete de femei, atrase de cînlarea tristă, dar plină de o melancolică aproape dureroasă, voluptate. Şi oricine avea patru soldi, trei soldi, un singur snldo, cumpăra din trandafirii aceia, în formă de tuta cu rădădni. pentru a-şi înfrumuseţa terasa sau balconul, sau trandafiri cu tijele tăiate pentru a-i pune în faţa imagiiiei Fecioarei şi mai tîrziu, cînd se veştejeau, printre lenjeria din dulapuri. După ce-şi vindea o parte din marfă, vînzătorul de trandafiri îşi ridica coşul pe cap şi îndepărtîndu-se, relua, de departe, refrenul trist şi voluptuos, în

care se cînta şs lăuda frumuseţea trandafirilor.

Şi în ziua aceea caldă de arminden, ţineau cîte un trandafir în mină toate craitopc-sele frumoase care ieşiseră să facă unele cumpărături şi care-l găsiseră, din întâmplare, pe îndrăgostitul lor, la colţul străzii ; purtau o garoafă roşie pe bluza de muslină alba toate femeile din popor care se învîrteau pe străzile înguste din Forcella ; ţineau trandafiri in mînă copiii care ieşeau de la şcoli şi care mai rătăceau pe străzi, şi chiar şi servitoarele aveau flori în coşul de paie plin de cumpărături, sau pe pachetul cu carne şi cu paste făinoase, înfăşurat într-un şervet alb. Desigur că răspîndirea tuturor acestor flori oriunde, la colţurile străzilor, în mîimle femeilor şi ale copiilor, în coşurile cu lenjeria curată a spălătoreselor, .pe sacii de făină ai brutarului, lingă fructe, lîngă roşii, în cî>~ciumiîe marelui gratargiu, la Purgatorio ad Arco, şi în aceea a anticarului de la Anticaglia nu-şi avea izvorul doar în sentimentalismul poetic ; ci se datora abundenţei de trandafiri şi garoafe care se puteau obţine pe nimica toată, de toţi oamenii aceia modeşti, iubitori de culoare şi care se îmbătau uşor cu cel mai modest parfum. Ziua de întîi mai .' In după-amiaza

1 Sint frumoşi trandafirii, sînt frumoşi trandafirii (ital.) (n. tr.).



aceea, multe case întunecate şi triste din via Trinitâ Maggiore, Forcella, via Tribunali, via Sân Sebastiano, Sân Pietro a Maiella, în afară de florile care înfrumuseţau terasele si balcoanele, puseseră la vedere şiruri de pînză de culori vii, cuverturi de damasc roşu, roşul acela cîrmiziu antic, cuverturi de brocat galben, în culoarea vie a butonului de aur, covoraşe de atlas albastru, galonate cu aur şi argint, fîşii de materiale de toate culorile, păstrate de ani şi ani, în lăzi.

Locatarii palatelor înalte, negre, melancolice care au soare numai pe terasă, alcătuiesc o lume aristocratică, o veche aristocraţie clericală, foarte evlavioasă, pioasă, care simte influenţa tuturor marilor biserici vechi din jur, Gesu Nuovo, Sânta Chiara, Pietra Sânta, a mînăstirii Sacramentistelor, Gerolomini, Sansevero, Donnaregina, şi, în sfîrşit, influenţa bătrînului Dom, vechea mare catedrală, atît de veche, încît se spune că ar fi fost un templu al Soarelui, de pe vremea cînd Napoli era păgîn, ba chiar din primele timpuri ale păgînismului său. Lumea din acele case înalte

este şi cea a burgheziei bogate, vechi şi severe, care a păstrat obiceiurile şi tradiţiile pioase ale strămoşilor burghezi si care are tendinţe monastice în rigiditatea ei. în acea senină zi de întîi mai, această lume scosese din lăzi, dintre bucăţelele de camfor, metri întregi de mătase, cumpărată de la mătăsăria cea mare pe care Ferdinand de Bourbon o înfiinţase în comuna Terra di Lavoro, în acel Sân Leucio atît de voios, atît de vesel, datorită fabricilor lui, mătăsuri cumpărate cu ocazia nunţilor, botezurilor, pentru ornarea capelei particulare, a oratoriilor acelei bune şi severe lumi aristocratice şi burgheze, o lume pioasă, care moşteneşte credinţa în sînge, şi care se naşte, trăieşte şi moare fără a se fi îndoit un singur minut, punînd toată forţa reprimată a fanteziei în acel mare vis mistic ce porneşte de la terorile infernului pînă la supremul extaz al paradisului, căreia îi este groază şi de purgatoriu, de parcă ar simţi flăcările vii din infern asupra trupului lor, şi care, visînd, visînd, ajunge astfel pînă în ultima clipă, închizînd ochii într-o invincibilă speranţă.

Pe lîngă trandafirii de mai, pe lîngă tufele bogate de garoafe roşii care înmugureau pe balcoane, în ciuda absenţei soarelui, această lume pioasă, în această zi de întîi mai,

m

pusese la vedere o serie întreagă de brocaluri, damascuri, mătăsuri moarte. Obscuritatea străzilor, din bătrînul oraş Napoli, era înveselită de bogăţia populară de flori proaspete şi parfumate, cărora le mai cădea cîte o petală, pe pietrele cenuşii de lavă vezuviană ; şi datorită atîtor flori răspîndite peste tot, aveai impresia că acolo era şi soarele ; şi soarele îl ghiceai a fi acolo sus, sus, unde se terminau cele două şiruri înguste ale palatelor înalte, pe fîşia limpede a unui cer de un albastru lăptos, albastrul delicat şi nu strident, al primăverii. Datorită atîtor pînze colorate, atîtor mătăsuri în culori vii ce fluturau de la balcoane, de la ferestre, de pe terase soarele blond părea să fie acolo, jos, insinuat printre străzile Tribunali şi Forcella, înguste aidoma unor coridoare. Mai ales în piaţa Sân Domenico Maggiore, palatele De' Sangro şi Corigliano. foarte vechi, erau ornate cu brocaturi magnifice ; şi pînă şi faţada întunecată a palatului Sansevero, care se ascunde în străduţa neagră Sansevero, strălucea de fel de fel de mătăsuri vechi. Florile proaspete din prăvălii, de pe balconaşele

caselor sărace care, în oraşul vechi alternau cu palatele nobililor, de pe terasele suspendate, între pămînt şi cer, florile purtate de femei, de copii, de muncitorii simpli, pînă şi de cerşetori, simbolizau sărbătorirea pe care poporul o făcea protectorului oraşului Napoli ; întocmai cum desfăşurarea de covoare mătăsoase, a damascurilor ţesute cu fir de-aur şi argint, a tapiseriei nobile, însemnau sărbătorirea pe care o făcea vechea nobilime napolitană şi marea burghezie napolitană, marelui protector al oraşului Napoli.

Ziua de l mai este frumoasă, la Napoli, datorită adierii plăcute a aerului, datorită cerului albastru, care reuşesc să înveselească străzile cele mai întunecoase şi mai sinistre ; e frumos l mai la Napoli graţie trandafirilor care înmuguresc din toate părţile, care par că răsar chiar din mîinile femeilor şi ale copiilor, graţie tuturor florilor simple din parcuri şi grădini ; la l mai este sărbătorit făcătorul de minuni sau Gennaro ; în această zi moaştele sfîntului Gennaro sînt duse de la Dom, unde sînt depuse ca ceva preţios în subteranele care poartă numele de Succorpo şi Tesoro di Sân Gennaro, pînă la biserica Sânta Chiara, pen-



tru ca sfîntul să se îndure, rugat de populaţie, să iacă colul ebuliţiei sîngelui.

In anul acela 188... părea că fervoarea credinţei ar fi ceva mai fierbinte în inima poporului, ce-şi revărsa din plin devoţiunea fată de patronul oraşului ; deoarece de la două după-amiază mulţimea se aduna în grabă, alerga spre vechiul oraş Napoli, aglomerind străduţele înguste şi îngrămădindu-se pe alei şi fundături. Sân Gennaro este nespus de popular la Napoli, mult mai mult, de o sută de mii de ori mai mult, decît adevăratul prim episcop de Napoli, sânt' Aspreno. Dar cine îşi mai aminteşte de Sânt' Aspreno ? El este unul din uitaţii martirologiei care îşi are naufragiile lui în marea cea nesfîrşită a uitării ; mica biserică Sânt' Aspreno, pe o străduţă din cartierul Portului, este subterană, şi ajungi la ea coborînd treizeci de trepte, sub nivelul părnîntului ; este vorba de o bisericuţa mică de tot, numai un oratoriu neîngrijit, întunecos, umed, de speriat, în care se venerează cir ja sf întului Aspreno, toiagul păstorului, al primului păstor napolitan. Dar cine se mai

duce la biserica sfîntului Aspreno ? Puţini evlavioşi şi cîţiva pasionaţi de obiecte arheologice. Sân Gennaro, înaintea tuturor celorlalţi sfinţi, mai mult decît sfînta Anna, bătrâna cea puternică, mai mult decît sân Giuseppe, patronul morţii bune, îndată după Fecioara Neprihănită şi Părintele cel Veşnic, care se venerează în biserica Sânta Chiara, sân Gennaro are de partea sa devoţiunea tuturor inimilor umile napolitane, înainte de toate, el era napolitan, născut în acel negru şi rău mirositor cartier Molo Piccolo, unde se credea că mai trăiau urmaşii lui, mîndri de un asemenea strămoş ; era din popor ; avea ca descendente nişte bătrîne femei muncitoare, care îşi împart timpul între muncă şi rugăciune, ducînd o viaţă spirituală, încercînd să ajungă, în perfecţia evlaviei lor şi a pietăţii, măcar la marele lor strămoş : napolitan şi om din popor, gloriosul sân Gennaro, episcopul, care a suferit martiriul. I-au tăiat capul, necredincioşii, la Pozzuoli, pe o piatră mare de marmură, care se mai păstrează încă şi pe care se vede o pată mare şi trei dîre de sînge, pînă jos ; capul tăiat, aruncat în mare, a plutit de la Pozzuoli la Napoli, cu chipul marcat de paloarea oribilă a morţii. Din ziua în care capul sfîntu-



lui a fost luat cu grijă şi păstrat, şi sîngele coagulat pus într-o sticluţă, sfîntul nu a încetat să ocrotească oraşul Napoli. în cartierul maritim al oraşului, pe podul Maddalena, sub al cărui arc de piatră ar trebui să treacă rîuleţul Sebeto, se înalţă statuia sfîntului patron, care priveşte Vezuviul, aflat în apropiere, şi stă cu două degete ridicate, în semn de autoritate, în timpul erupţiilor vulcanului, al epidemiilor, al cutremurelor, totdeauna, mina lui s-a ridicat să tempereze şi să învingă flagelul ; şi fiecare om din popor, în afara legendei miraculoase, îşi are legenda lui proprie de povestit. Marele sfînt era napolitan, din popor, şi sărac ; nu a fost rege, nu a fost prinţ, nu a fost un nobil care după ce l-a vizitat pe sân Gennaro, în capela lui, să nu fi adăugat un dar preţios la bogăţiile pe care le posedă sân Gennaro ; iar poporul napolitan, pentru a se mîndri cu sfîntul lui, afirmă orgolios şi cu duioşie : chiar şi Vittorio l, chiar şi Vittorio ! Ceea ce înseamnă că şi marele rege oferise un dar sfîntului. în alte timpuri, existau cavalerii sfîntului Gennaro ; iar comoara sfîntului era păzită cu mare ipompă ierarhică, prin predarea cheilor, în mod so-

lemn. Acum nu mai sînt cavaleri, sau, mai bine-zis, ordinul acestora a fost abolit ; iar fastul patrician a scăzut puţin. Nu are importanţă ! Sfîntul este mai puternic ca oricînd, miraculos, aşezat bine în inima poporului, ca într-un altar inviolabil.

Şi mai exuberant era patetismul poporului pentru sân Gennaro, în anul aoela, ca şi cum un nou impuls de credinţă ar fi aprins sufletele bunilor napolitani ; la o anumită oră, circulaţia trăsurilor a fost împiedicată, pe Forcella şi pe via dei Tribunali ; şi în ziua aceea toţi cei care plecau din Napoli sau soseau aici, ca să meargă de la gară în oraş, sau din oraş la gară, erau nevoiţi să facă un mare ocol, >pe via Marina, sau pe via Floria. Trecătorului distrat care întreba de motivul parcurgerii interminabilului drum, birjarul îi răspundea : Son Gennaro şi îşi atingea bereta cu biciul, pentru a-şi saluta patronul. Şi căuta să grăbească pasul calului său, nu din zel, ci pentru a ajunge şi el, birjarul, după ce-şi va plasa trăsura într-un gang, sau după ce se\va opri cu. ea, într-un colţ de stradă, să poată vedea

1 Aluzie la regele Victor Emanuel I (n.tr.).



trecînd gloriosul sînge al sfîntului Gennaro. Şi dacă străzile mici erau ticsite de lume, dacă toate balcoanele somptuoase şi balconaşele micuţe şi sărace, ale marilor palate şi ale caselor sărmane ridicate în preajma lor, erau la rîndul lor pline de lume, în vasta piaţă a Domului, spectacolul mulţimii era impunător. Strada cea mare care uneşte colina cu marea, care are un coborîş prea abrupt, de la via Foria pînă la Marina, şi care a i'ost prima tăietură chirurgicală de-a lungul vechiului oraş Napoli, tăietură energică, făcută prost, puţin, brutală, puţin ridicolă ca arhitectură, dar desigur salutară, marea stradă a Domului care este Toledo al vechiului oraş Napoli, avea măreţia marilor zile napolitane, în care mulţimea populară revărsată înfricoşează şi pe orgolioşii evaluatori ai acestei mulţimi de oameni. Era lume pînă la Gerolomini. şi pînă la Pendino, sus şi jos, şi în cele două porticuri, aflate la dreapta şi la stingă Domului, şi pe ampla scară, şi pe felinarele cu gaz, şi în fine, pe schelăria care de ani întregi acoperă faţada Catedralei pentru refaceri, era lume multă, înghesuită, strînsă, sufocată în aerul liber, oameni agăţaţi de

un s ti] p de fier, de o bîrnă, stînd în balans, în mod miraculos, pe o scîndură de lemn nesigură,

Ici-colo, cîte o mamă ridica copilul deasupra mulţimii, ca să respire mai bine, şi copilul îşi agita picioruşele şi braţele, vesel, înviorat de aerul proaspăt şi cald din prima zi a lunci mai. în zadar paracliserii Domului încercau să facă loc, pentru că procesiunea se formase încă din biserică ; mulţimea împinsă puţin, revenea la atac, cu un val atît de puternic, încît se izbea de faţada bisericii. Deodată, de sub arcul negru al portalului cel mare, larg deschis, prin care se zărea interiorul bisericii, luminat slab de cîteva luminări, se auzi un psalm foarte grav, şi capul procesiunii apăru într-o linişte desăvîrşită şi o mulţime încremenită. Foarte lent, cu o mişcare aproape imperceptibilă, ordinele religioase napolitane înaintau. Călugări îmbrăcaţi în alb, negru şi maron, călugări desculţi sau cu papuci de lemn, cu glugă, sau cu tichie de călugări, sau cu potcapuri, slăveau laudele Divinului Gennaro, cu ochii pierduţi, cu luminările aplecate, a căror flăcăruie slabă nu se vedea, devorată de marea lumină a după-amiezii şi pe care un copil isteţ o urmărea pentru a aduna într-o hîrtie picătu-



mari de ceară ; dominicanii, bencdictinii, francescanii, verginiştii, misionarii, iezuiţii, călugării şi preoţii, pe două rînduri, alunecau prin mulţime, fără a o privi, fixînd un punct îndepărtat din orizont, sau fixînd pămîntul ; şi involuntar, în timp ce ordinele religioase coborau cu o mişcare imperceptibilă spre Forcella, în mulţime, credincioşii care cunoşteau rugăciunile latine dedicate lui Ditîo Jcmwario, se uneau cîntului grav al corporaţiilor religioase, şi o altă mare parte a mulţimii, entuziasmată de aer, de lumină, de cîntecul altora, deschidea gura pentru a intona şi ea un psalm fără cuvinte, în prada unui început de mistică duioşie, şi din partea de jos a pieţii Domului, procesiunea şi mulţimea care înaintau împreună, se transformau într-un cortegiu de guri deschise, o mie de guri, două mii de guri care cîntau grav şi al căror amplu sunet se pierdea în măreţia cerului. Dar cei ce înaintau spre Forcella nu lăsau strada Domului liberă, deoarece locul lor era luat de noii veniţi, care-i împingeau înainte pe ceilalţi, şi deodată, după ce a trecut şirul de preoţi ai oraşului, şi cei de la vechea biserică Sân Giovanni Maggiore, se iscă în mulţime

parcă un tumult vesel, o mişcare imensă de atenţie şi de satisfacţie. Era lenta defilare a sfinţilor care însoţesc şi-î onorează pe sân Gennaro, în capela lui, patruzeci şi şase de sfinţi de argint, statuia întreagă sau bustul, sau jumătate din corp. Aceşti sfinţi erau ridicaţi pe nişte tărgi, purtate pe umeri de patru bărbaţi ; şi cum în atîta mulţime aceşti bărbaţi dispăreau, aveai impresia că sfîntul ar merge, în mod miraculos, singur, pe deasupra tuturor, scînteietor. Foarte lent, spun, deoarece mulţimea era atît de densă, atît de sufocantă, încît din cînd în cînd aceste statui se opreau, imobilizate, în timp ce mulţimea le privea cu ochii înduioşaţi ; şi tot foarte lent, pentru că devoţiunea napolitanilor vrea să se afle îndelung sub privirea protectorilor săi speciali, fiindcă tot anul sînt închişi în Tezaur şi numai în ziua aceea ies pentru a binecuvînta pe bieţii oameni.

Cu orice sfînt care apărea, sub bolta neagră a portalului cel mare, şi pătrundea în mulţime, pentru a merge, spre Forcella, la biserica Sânta Chiara. izbucnea o explozie de exclamaţii, printre toţi cei de faţă. Primul era celălalt patron al oraşului Napoli, acela care vine imediat după sân Gennaro, în ocrotirea oraşului, Sânt' Antonio, care poartă un toiag cu un clopoţel în vîrf, şi alături capul mic de argint al animalului pe care el l-a iubit. La fiecare mişcare a sfîntului, clopoţelul se mişca, deasupra capului celor de faţă, şi suna, vesel, stîrnind bucurie în mijlocul oamenilor care strigau :

—• Sânt' Antuono ! Sânt' Antuono !

Impresionată, aproape plîngînd, Carmela, muncitoarea de la Fabrica de tutun, se ruga sfîntului Antonio ; şi el, sfîntul, se îndrăgostise de o creatură brutală, cum i s-a întîmplat şi ei, care iubea inima aceea ingrată a lui Raffaele, numit Farfariello, şi acum împinsă pînă în clădirea oficiului telegrafic din strada Domului, ea, cu chipul tulburat, brăzdat tot mai adînc de asprimea şi privaţiunile vieţii, privea strălucitoarea faţă de argint a sfîntului care rezistase la toate ispitele, şi-l ruga să-i smulgă şi ei ispita acelei iubiri, ce-i intensifica suferinţele mizeriei.

— Sânt' Antuono, sânt' Antuono ! — striga mulţimea, sfîntului care se îndepărta.

— Sânt' Antuono, liberează-mă, — hohotea Carmela în stradă, fără să se mai gîndească la faptul că strigătul îi era auzit de toţi vecinii.

Dar la Napoli, în biserică, sau pe străzi, toţi se roagă în

gura mare. Acum apăruse, zvelt, înalt, cu o atitudine strălucitoare de victorie, cu armura sclipitoare care îi strîngea trupul tî-năr, cu coif, cu obrazul frumos şi vesel după triumf, cu piciorul care înlătură balaurul cu lancea, apăruse arhanghelul Mihail, eroul neînvins, arhanghelul Mihail care era înconjurat de o lumină mistică şi războinică de erou şi de sfînt. Şi văzîndu-l apărînd atît de senin şi triumfător, cu diavolul care i se zbate dîndu-şi duhul sub piciorul lui, entuziasmul credincioşilor se complică într-o formă artistică : sfîntul Mihail a fost invocat de mii de glasuri.

înghesuit în spatele unei coloane de la porticul din dreapta Domului, marchizul de Formosa îşi scosese pălăria şi salutase cu o plecăciune adîncă apariţia strălucitorului arhanghel Mihail, căruia îi era foarte credincios, admirîndu-i caracterul violent şi avid de luptă, şi plăcîndu-i acel amestec de heruvim şi de cavaler ; şi în timp ce frumosul şi splendidul sfînt înainta şi înainta, călcînd în picioare balaurul, etern victorios, bătrînul marchiz se ruga în tăcere,



fierbinte, pătimaş, să reuşească să învingă şi el balaurul care se năpustea şi asupra lui în fiecare zi, sub forma mizeriei, a ruşinii, şi a morţii ; se ruga învingătorului diavolului să-i împrumute suliţa lui sfîntă ca să ucidă monstrul care-l ameninţa că-l va înfrînge.

Dar o mare diversiune provocase sân Rocco, salvatorul bolnavilor de ciumă, ocrotitorul poporului, împotriva tuturor epidemiilor ; sân Rocco este îmbrăcat ca un pelegrin, poartă o mantie cu o gîugă, toiagul, şi ridicîndu-şi sutana îşi arată genunchiul gol, în care este crestată o plagă, simbolizînd ciuma ; în urma lui vine un cîine, un mic cîine credincios, atît de credincios, încît pentru a vorbi despre doi oameni nedespărţiţi, se spune, în popor : sînt ca sân Rocco şi cîinele lui. Şi această prietenie atît de puternică şi figura puţin curioasă a sfîntului, cu mantia lui şi cu cîinele în urmă, toată această istorie familiară a provocat o oarecare ilaritate duioasă, care s-a comunicat de la un om la altul ; slintul Rocco părea a fi un bun prieten al tuturor, un prieten drag, indulgent, cu care puteai glumi orice, el fiind incapabil să se înfurie :

— Ţi-e frig la genunchi, santo R6 ?

— Cuţu, cuţu, căţeluşule !

— împrumută-mi haina ta, santo Ro !

Dar adevăraţii credincioşi, scandalizaţi, impuneau liniştea. Apăruse, clătinîndu-se pe capetele bărbaţilor care o purtau, nespus de frumoasa sfîntă care fusese o păcătoasă, Măria Magdalena penitentă, cu părul frumos, lăsat pe umeri şi ochii jucăuşi în rouă lacrimilor, metalizate ; în urma ei, printr-o bizară potrivire, venea statuia celeilalte sfinte care fusese de asemenea păcătoasă, Măria Egipteanca, devorată, mistuită de o pasiune nu mai puţin fierbinte decît aceea a Măriei Magdalena ; un fel de surdă convulsie îi tulbură pe toţi cei ce vedeau trecînd în mijlocul lor cele două statui ; o convulsie surdă care nu s-a dezlănţuit. Pe ultima, foarte amplă, treaptă a scării, sub schelăria de lemn care acoperă faţada Domului, Filomena, nefericita soră a Carmelei, muncitoarea de la fabrica de tutun, Filomena, cu fusta de lînică albastră, bluza de mătase cenuşie şi cu o panglică roşie la gît, cu părul adus în vîrful capului, cu obrajii fardaţi puternic cu roşu, fără a asculta cuvintele insinuante, insolente, ale celor din jur,



îşi ridica pe umeri salul de crep negru, brodat cu roz şi violet, şi se ruga, se ragă de cele două sfinte, păcătoase ca şi ea. dar sfinte, ca in numele sfîntului Gennaro, binecuvîntatul. să-i facă binele de a o scoate din infama ei existenţă, promiţînd că le va oferi. Măriei Magdalcna şi Măriei Egipteanca, o inimă de argint masiv. Dar deodată se produsese o mare mişcare printre femeile din mulţime, din balcoane, din fata portalurilor, din terase. După sân Giuseppe şi după Sânt" Andrea Avellino. amîndoi protectori ai morţii bune. prin urmare foarte îndrăgiţi de napolitanii plini de imaginaţie cărora le e cel mai mult teamă de moarte : după sânt' Alfonso de' Liguori, numit cu haz şi familiaritate Cuolln ?t'>/to '. datorită capului înclinat într-o parte ; după sân Yinconzo Ferreri care poartă flacăra duhului sfînt pe cap şi arc cartea legii deschisă în mîini ; după ce toţi aceşti sfinţi, put de populari, trecuseră printre exclamaţii, strigăte, zîmbete. blînde invective, apăruse un sfînt frumos, atît de strălucitor, încît părea că abia atunci ar fi ieşit, din mîinile dăHuilorului, cu faţa rotundă şi binevoitoare,"cu mîinile descins;1 >i plecate, ca şi cînd ar fi vrut să dea din belşug binecuvîntare, ieşind din Dom. Era sân Pasquale Baylon. sfîntul protector al fetelor, acela căruia ele îi dedică .slujbele speciale în număr de nouă — no-

vena — pentru a-şi găsi un soţ bun. sân Pasquale care le trimite cîte un soţ fetelor, un sfînt prietenos şi vesel : toate fetele necăsătorite îi cunosc efigia, toate l-ar recunoaşte dacă ar apărea. Şi de la un balcon unde se afla firma unei croitorese. madama Juliano, unde lucrau Antonietta. croitoreasa blondă cu prietena ei Nannina. din mîinile blondei Antonietta căzu, încet, rotindu-se, în aer. un trandafir, pe braţul sfîntului Pasquale şi toate, simţind în gestul acela dorinţa, omagiul, au aruncat de la balcoane, de pe stradă, mari buchete de trandafiri şi de garoafe asupra sfîntului Pasquale.

— ...ca tine, întocmai ca tine, o prea fericite sân Pasquale, — se rugau fetele, făcînd aluzie la un soţ frumos şi bun.

1 Corect, colic storto (ilal.) gît strîmb (n. tr.).



l

Procesiunea începuse să se grăbească : sfinţii treceau mai repede, nerăbdarea mulţimii din faţa Catedralei şi de pe t'>ala via dei Duomo devenise nemaipomenită. Lumea era cuprinsă de o mare înfiorare ; toată strălucirea aceea de aureole de argint, de feţe de argint, de mîini de argint, toată trecerea aceea fără seamăn pe deasupra capetelor celor prezenţi, şi îndepărtarea în jos. spre Forcella. şi continuele apariţii argintii, în marele spaţiu întunecat al porţii catedralei, creaseră o anume nervozitate chiar şi în spectatorii liniştiţi- Cesarino Fragalâ şi l'assistito, Pasqualino De Feo, s-au oprit şi ei, în pragul unei cafenele, asistînd la trecerea procesiunii ; şi blîndul cofetar care fugea acum în fiecare zi, cînd putea, de la cofetăria lui, pentru a-l urma pe misteriosul şi slăbănogul de assislito, avea un chip pe care vechea bucurie tinerească şi siguranţa de viaţă se amesteca cu o oarecare paloare bolnăvicioasă ; o grijă gravă îi înăsprea trăsăturile, din cînd în cînd. L'assistito, care în fiecare săptămînă devora bani de la tot grupul cabaliştilor şi de la mulţi alţii, continuu, purta tot hainele lui în dc/ovdine si zdrenţuite, lenjeria necălcată, roasă pe la guler şi la mîneci, cravatele răsucite ca un fitil, cu faţa aceea galbenă şi febricitantă de bolnav în convalescenţă, pe- cart' un sînge de culoarea cărămizii, slăbit corupt, adăuga brazde asemenea filamentelor blestemate ale cancerului. L'assistilo începuse să-l ia cu el. acum. tot timpul,

pe Cesarino Fragalâ, care se străduia, cu creierul lui simplu de comerciant, să respecte fantasticele elucubraţii ale lui don Pasqualino, neînţelegîndu-le, străduindu-se, mintos pe sine însuşi, pentru lipsa de luciditate, pentru neputinţa de avea o viziune, acuzîndu-şi propriul temperament, prea vioi, prea sănătos, prea grosolan pentru a putea pătrunde în rafinamentele bolnăvicioase, spirituale, ale aceluia care avusese norocul să fie vizitat şi asistat de spirite.

Don Pasqualino le spusese foarte limpede tuturor credincioşilor lui că îi aşteaptă o mare fericire, în sîmbăta aceea a lunii mai. consacrată sîngelui preţios al sfântului Gennaro. Jucătorii primiseră această făgăduinţă cu lăcomie ; de multe săptămîni, de multă vreme, cabaliştii nu cîştigascră un bănuţ ! în afară de Ninetto Costa, agentul de schimbi caro cîştigase o mare sumă de bani, cu nişte nu-



mere date de un băiat, vînzător de vinuri, care venise să-î aducă o factură de lichidat, în afară de avocatul Marzano care luase un bilet cu două numere cîştigătoare, de cincizeci de lire, de la cizmar, nimeni altul nu cîştigase nimir. în ciuda fratelui iluminat, în ciuda acestui assistito, î^ ciuda spiritelor bune şi rele, în ciuda tuturor rugăciunilor i?i a tuturor farmecelor.

Don Pasqualino care în iarna şi în primăvara aceea devorase de la toţi multe, dar multe sute de lire, le spusese c \ sân Gennaro le va aduce, fără îndoială, un mare cîştig, \ prima sîmbătă de mai, şi toţi cabaliştii îl crezuseră şi m erau răspîndiţi, ici şi colo, prin mulţime, pe strada vinului, dîndu-şi întîînire pe la vecernie, la Sânta Chiara. Dar Cesarino Fragalâ, care se scufunda tot mai rauît în vîrtejul jocului şi se ţinea tot mai mult scai de / assistito, jucînd enorm şi în sîmbătă aceea, nu mai voia să-l lase singur. De îndată ce apărea un sfînt, l'ossistito î .diea ochii spre cer şi se ruga fierbinte în şoaptă ; lîngă f :. distrat, Cesarino Fragalâ se închina. Şi îşi ciulea urechile «-.tent la cuvintele pe care le rostea l'assistito, cînd apărea iile un sfînt. Acum trecea sfînta Candida Brancaccio, una primele martire creştine napolitane, o fată care privea \»1 şi care ţinea în mîna dreaptă o săgeată lungă, săgeata ii'birii divine. Un glas strigă în mulţime, luînd săgeata drept o pană de scris.

- Scrie o scrisoare, pentru mine, Domnului, sfinţi; Candida !

— Sfînta Candida, scrie pentru voi, — adăugă îndată l'assistito, întorcîndu-se spre Cesarino Fragalâ.

— Să sperăm, să sperăm, — murmură acesta umil.

Un strigăt mai entuziast salută pe sân Biagio, un alt cop napolitan, a cărui statuie îl reprezenta făcînd gestul binecuvîntare a poporului. Timp de doi sau trei ani, cifteria şi anghina terorizaseră inimile mamelor napoli-'pne, mai ales inimile femeilor sărace ; iar Biagio este patronul bolilor de gît.

— Sân Biase, sân Biase ! — strigau mamele, ridicîn-v.;u-şi copiii, agitate, plîngînd în hohote.

Chiar şi Annarella, sora Carmelei, muncitoarea de la Fabrica de tutun şi a nefericitei Filomena, îşi ridicase cei copii care-i mai rămăseseră ; cel mai mic, după ce su-

£0:3

ferise multă vreme, murise. Ah, nu avea s-o mai aştepte la poarta căsuţei ei sărăcăcioase, aşezat pe o treapta şi rozînd o bucată de pîine, bietul ei micuţ Peppiniello, care aştepta răbdător reîntoarcerea mamei de la serviciu, biata creatură nevinovată ! Deloc, deloc ! Peppiniello murise. Murise de mizerie, într-o casă umedă şi rău mirositoare, niîncmd rău şi puţin, dormind acoperit cu propriile lui hăinuţe, lipit de mama lui, ca să se încălzească ; mort, mort firavul vlăstar al mamei sale, din cauza acelei teribile bonaf Jiciata, adică din cauza acelui teribil joc de Loto la care pierdea Gaetano, cel ce croia mănuşi, pină ajunsese să fure şi din hrana copiilor. Ah, niciodată nu se va re-semna Annarella de moartea aceea ! Cei doi copii care îi rămăseseră erau cuminţi, şi buni, şi viguroşi, dar nu îl mai avea pe el, gingaşa ei floare plăpîndă, blondă ; copiii au tras-o cu ei să-l vadă pe sân Gennaro şi cînd sărmana a văzut în aer atîţia copii, şi-i ridică şi ea, plîngînd. hoho-tind, gîndindu-se că scumpa ei floare nu fusese salvată nici de sân Biase nici de sân Gennaro, şi nici de toţi sfinţii paradisului. Dar fiindcă ora înainta, emoţia mulţimii creş-tea ; fiecare era în prada unei tensiuni care creştea de la un minut la altul, care devenea mai intensă, impresionîndu-se de emoţia vecinului, în ochii exaltaţi ai fetelor, ai mame-lor, ai săracilor, ai nefericiţilor, ai nenorociţilor, ai tuturor celor ce aveau nevoie de un ajutor, ajutor moral şi mate-

rial, apariţia aceea a sfinţilor devenea fantastică ; îi vedeau trecînd într-o viziune luminoasă, în care-argintul aureolei, al chipului şi al fiinţei reprezentate dădea reflexe orbitoare, în care numele dispărea, rămînînd numai toată lunga procesiune a acelor prea fericite imagini. Procesiunea sfinţilor era pe sfîrşite, durînd de aproape o oră, din cauza încetinelii cu care se scurgea lumea. Cînd a încetat defilarea sfinţilor şi-au apărut primii canonici ai catedralelor, a fost o imensă mişcare a mulţimii care aştepta. Toţi întindeau capetele pentru a vedea mai bine, pentru a nu pierde nimic din spectacolul religios, şi atenţia era totodată o emoţie da nestăpînit. S-a încheiat şi defilarea canonicilor şi în sfîrşit, sub marele drapel de brocat galonat, cu franjuri de aur, palid, cu chipul radiind de o expresie intensă de pietate. cu buzele care parcă murmurau o rugăciune, apăru supremul păstor al bisericii napolitane. Opt bărbaţi de seamă



ţineau ridicate bastoanele drapelului ; opt călugări agitau în jur cădelniţele fumegînde cu tămîie ; şi arhiepiscopul, care era un prinţ al bisericii, un cardinal, mergea singur, sub baldachin, încet, cu ochii ficşi pe propriile mîini împreunate ; şi de la nimeni din cei prezenţi care aglomerau străzile, porticurile, balcoanele, ferestrele şi terasele, de la toate femeile care plîngeau, întinzînd braţele, de la toţi bărbaţii care se rugau, de la toţi copiii care murmurau numele sfîntului Gennaro, nu se îndrepta nici o privire spre podoabele de aur, sau spre mitra plină de pietre preţioase, ci toţi aveau privirea spre mîinile de ceară, împreunate, ale arhiepiscopului, privind cu duioşie entuziastă, plîngînd. stngînd. implorînd graţia divină, cerînd milostivenie. magneti'/înd ceea ce arhiepiscopul strîngea în mîinile lui tremurînde de un sacru respect. Acolo, acolo se opreau toate privirile, toate suspinele, toate invocaţiile. Cardinalul arhiepiscop de Napoli ţinea în mîinile sa: ciutele în care era păstrat sîngele preţios.

în marea şi frumoasa biserică Sânta Chiara, toată albă în stuc şi plină de ornamente aurite, asemenea unui vast salon regal, mulţimea aştepta miracolul sfîntului Gennaro.

Şi toţi agitaţi, neliniştiţi, de la cardinalul arhiepiscop care se ruga, îngenuncheat în faţa altarului pînă la ultima, umilă, femeie din popor, toţi aşteptau ca divinul sân Gennaro să îndeplinească minunea. Aprinsă la faţă, cu

capul plecat, pe scaunul pe care-l avea înainte, cu nevi-
novata curăţenie a inimii ei tinere, Bianca Măria Caval-
canti se ruga. în aşteptarea apropiatei clipe miraculoase ;
îl ruga pe sân Gennaro, în numele sîngelui săi! preţios,
să aducă pacea în inima părintelui ei, să aducă harul cre-
dinţei în inima lui Antonio Amati ; şi candid, m-.spus de
pură în marea, înţeleaptă şi profunda bunătate a sufletu-
lui ei, nu cerea nimic pentru ea, fiindu-i de ajuns ca inima
tulburată, bolnavă, sfîşiată, a tatălui ei să se liniştească,
fiindu-i de ajuns ca în puternica si dura inimă a lui An-
tonio Amati. pe lîngă iubirea umană, să intre şi cea mai
înaltă duioşie a iubirii divine. Iată, peste puţin timp, tre-
buia să se săvîrşească unul din cele mai mari miracole ale
religiei ; oare, nu putea ,scm Gennaro să facă o nrmine în



inimile acelea, pe care ea le adora cu toată puterea ei ?
Bianca Măria, cu obrajii neobişnuit de aprinşi de un foc
subtil, de o subtilă roşeaţă, se ruga cu o forţă stăpînită
de un entuziasm mistic, cu o pasiune nouă care-i pătrun-
sese în suflet pentru a-i încălzi viaţa atît de rece.

După cîntarea rugăciunii oremus, au urmat două sau
trei minute de profundă linişte, şi suflul precursor al ma-
rilor, momente pare să fi trecut pe deasupra întregului
popor adunat acolo în rugăciune. Grupul rudelor sfîntu-
lui Gennaro. de pe postamentul altarului mare, intona
Credo, m italiană, cu mare entuziasm, şi întreaga biserică
repetă Credo ; — după Credo, două minute de aşteptare,
foarte neliniştiţi, să vadă dacă începea miracolul. Dar au
reluat imediat un al doilea şi un al treilea Credo... Io credo,
striga populaţia, cu o sfîşiere de glas în care părea că se
destramă mii de speranţe, mii de făgăduinţe, mii de rugă-
ciuni. Ah ! chiar şi Luisella Fragalâ, afiată într-un colţ
al bisericii, alături de melancolica doamnă Parascandalo,
credea profund ; astfel încît, în acea convulsie delicată
ce creştea mereu în nervii ei, de creatură pioasă şi reli-
gioasă, lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji, în linişte ; şi
în obscura presimţire a unei nenorociri pe care ea o sim-
ţea apropiindu-se, apropiindu-se, fără s-o vadă, fără s-o
desluşească, dar simţind-o implacabilă pe drumul ei, ea
îi cerea sîîntului Gennaro forţa pe care el o avusese în
timpul barbarului martiriu, pentru a suporta misteriosul
cataclism care o pîndea. Chiar şi doamna Parascandalo

recita Credo, împreună cu poporul, cu glas slab ; dar în pauzele, aproape înfricoşătoare, din cauza tensiunii provocate de miracolul iminent, biata doamnă, orfană de toţi copiii ei, îi cerea sfîntului Gennaro să-i ofere o graţie, să o ia de pe pămîntul exilului, de pe care toţi copiii ei dispăruseră, lăsînd-o singură, rătăcind în umbră şi în frig. Şi fericita mamă a trandafiriei şi brunei Agnesina ca şi prea nefericita mamă, amîndouă tot atît de greu încercate, una de trecut, alta de viitor, amîndouă cereau, cu lacrimile în ochi, forţa necesară de a învinge, forţa de a muri.

Dar nerăbdarea poporului credincios care se ruga începu cel de al cincisprezecelea Credo ; cuvintele credinţei răsunau pretutindeni, ca o sfidare aruncată necredinr



tei, dar purtau tremurul nu ştiu cărei necunoscute spaime ; pauza între un Credo şi altul se prelungea, cufundînd poporul într-o deznădăjduită aşteptare, care părea că le sfîşie nervii ; reluarea a fost săvîrşită cu entuziasm, ca şi cum marele sentiment s-ar fi renăscut formidabil, ca toate sentimentele mulţimilor. Cele mai furioase, în pasiunea lor mistică, erau bătrînele de lîngă altarul mare ; dar în spatele lor, o flacără alerga de la o inimă la alta, purtînd incendiul devorator chiar şi în molatecele, indolentele temperamente, chiar şi între scepticii care fremătau şi ei, de parcă i-ar fi tulburat o revelaţie încă urîtă şi care s-ar fi limpezit în faţa ochilor lor. La cel de al douăzeci şi unulea Credo, liniştea aşteptării a avut ceva delirant. Toţi ochii se îndreptau de la capul sfântului, care zăcea pe tipsia de aur, la sticluţele de cristal transparent, în care se vedea cheagul negricios şi dur al sîngelui. Capul scînteia în mitra lui, preţioasă, în masca galbenă de aur, cu reflexe metalice, puţin livide ; sîngele era acolo încremenit, o piatră pe care rugăciunile nu ajungeau să o sfărîme, şi la al cel de al douăzeci şi doilea Credo, intonat cu un strigăt izbucnit cu furie, se auziră cîteva ţipete de chemare, de invocare, disperate.

— Sân Gennaro, sân Gennaro, sân Gennaro...

Rugăciunile febrile rostite de poporul din biserica Sânta Chiara, rugăciunile care umil, nervos, convulsiv, invocau miracolul sfîntului patron al oraşului Napoli, erau rostite, cu mare fervoare, de două femei îngenuncheate în mulţime, sprijinite cu coatele de scaunele de paie, cu

faţa în mîini, cu tot sufletul lor cufundat în graţia pe care o invocau. Donna Caterina care era deţinătoarea jocului mic de loto clandestin şi donna Concetta, cămătăreasă, făcuseră împreună o făgăduinţă sfîntului Gennaro, prin care ofereau un inel episcopal de aur masiv, cu o piatră mare de topaz, dacă le făcea graţia să le rezolve chinul lor cel mare : ori să schimbe inima celor doi logodnici Ciccillo şi Alfonso Jannaccone, făcîndu-i indulgenţi faţă de speculaţiile celor două surori, ori să schimbe inima eelor două surori, îndepărtîndu-le de patima banilor. Un inel, un inel, un inel mare, magnific, oferit sfîntului făcător de minuni, dacă le îndeplinea acea spirituală minune ; se



rugau astfel, încet, repetînd monoton oferta lor, cu capul plecat, ridicînd din cînd în cînd ochii rugători, inundaţi de lacrimi, spre altarul mare, unde marele mister era iminent. Dar poporul era stăpînit de o mare teamă ; din cauza întârzierii acelea ; simţea groaza că tocmai în anul acela, după două secole şi jumătate, sfîntul, nemulţumit poate de păcatele populaţiei, refuza să facă miracolul, care este o dovadă a bunăvoinţei lui. Şi Credo reluat după pauze mai lungi, mai profunde, şi deci mai emoţionante de linişte, avea ceva înfricoşător, furios aproape că ţîşnea ca un impuls disperat ; dar mai ales vocile bătrînelor din altarul mare deveneau mînioase, speriate, tremurînd de durere şi de teroare — şi într-o pauză de linişte totală, deodată, una din ele spuse, cu un glas în care tremura o familiaritate pioasă, o glumă umilă şi o nerăbdare de nestăpînit.

— Bătrâne răutăcios, vrei să ne faci să aşteptăm atît de mult !

— Sân Gennaro, sân Gennaro, sân Gennaro ! — urlă poporul, stîrnit în mod ciudat.

în fundul bisericii, lingă zidul unde îmblînzeşte privirea oricui cu culorile ei şterse, acea palidă şi suavă Madonă, despre care toţi presupun că ar fi a lui Giotto, iată figura lui don Pasqualino, l'assistito care era toată numai o rugăciune ; stătea drept, dar avea capul şi umerii aduşi, într-un gest de profund respect, şi cînd, obosit sau inspirat, îşi ridica faţa, privind cerul aurit şi zugrăvit al bisericii, albul ochiului părea peste măsură de mare, nemăsurat, şi orice culoare dispărea de pe obrajii lui, pe care i se

ivea o paloare lividă, crescîndă. în jurul lui se adunaseră, printr-o magnetică putere de atracţie, toţi cei ce credeau în el şi în viziunile lui ; toţi schimbaţi la faţă, toţi în prada unei disperări reprimate, care era totuşi foarte vizibilă pe diverse fizionomii ; toţi ajunşi în adîncul unui abis de durere, deoarece şi sîmbăta aceea le adusese o dezamăgire imensă cu două ore mai devreme, prin extragerea numerelor ; toţi închişi într-o remuşcare înţepătoare, simţin* du-se fiecare vinovat faţă de ceilalţi şi faţă de el însuşi ; marchizul de Formosa, cu frumoasa şi nobila lui statură, dar adus de spate şi aproape decrepit, simţea ruşinea vieţii lui fără prestigiu, în care totul pierea, chiar şi fata lui, într-o agonie de boală şi mizerie ; Cesare Fragalâ a cărui situaţie comercială se complica din ce în ce mai mult, simţind răceala tuturor celorlalţi prieteni ai săi, comercianţi, a oamenilor de afaceri, simţind tristeţea evidentă a soţiei lui şi tainicele ei bănuieli, şi sperînd mereu, şi mereu în zadar, să rezolve totul, printr-un cîştig serios ; Ninetto-Costa, palid şi zîmbitor, cu ochii încercănaţi de nopţile nedormite şi de griji, gîndindu-se cînd şi cînd la catastrofa lui, alegînd uneori, mintal, între fuga dezonorantă şi glontele de revolver care nu absolvă, dar linişteşte definitiv ; baronul Lamarra, gros, gras, flasc, blestemîndu-şi planurile ambiţioase, de om de nimic, parvenit, tremurând la ideea poliţei aceleia, semnată de el şi de soţia lui ; avocatul Marzano, al cărui zîmbet senin părea al unui tîmpit şi care în fiecare săptămînă îşi mărea numărul privaţiunilor pentru a putea juca, încetînd să mai fumeze, să cumpere tutun, să bea vin, amanetînd talonul de pensie, complicîndu-se rău cu afaceri echivoce ; Colaneri şi Trifari, profesorul şi doctorul, care nu mai găseau elevi, şi primul, mai ales, simţind în jurul lui bănuiala tuturor, discreditarea, temîndu-se în fiecare dimineaţă, cînd intra la şcoală, că ar putea fi alungat de un ordin superior, că ar putea ii batjocorit de elevi : toţi, toţi, pradă acelei dezolări de sîmbătă seara, ceasul negru, ceasul teribil în care numai conştiinţa vorbea, puternică, dură, inflexibilă. Şi totuşi se aflau în biserică ; şi cei mai indiferenţi, cei mai necredincioşi murmurau cîte un cuvînt de rugăciune ; deşi se aflau din nou în jurul acelui assistito pe care îl priveau cu ardoare cum se roagă, şi se înţelegea clar din atracţia aceea că din nou îi învinsese, din privirile acelea fierbinţi, că după ce avea să treacă dureroasa cugetare a acelui moment, a acelei ore, patima aştepta să-i recucerească. Ah,

dar ora aceea, ora aceea, în mulţimea aceea imensă care exala în rugăciune toată nefericirea ei, era cutremurătoare pentru ei, cei vinovaţi, aşa cum fatala noapte din grădina Ghetsemani a fost cutremurătoare pentru Marele Nevinovat. Disperaţi, toţi, priveau fix spre altarul mare unde ardeau luminările care se reflectau pe faţa metalică a sfîntului.

— Sân Gennaro, sân GennarOj — urla lumea, după încheierea fiecărui Credo.



Şi spaima că miracolul nu avea să se întîmple cuprindea sufletele acelea, izbucnea în toate glasurile. Rudele sfîntului Gennaro erau chinuite de durere şi de furie, deoarece se ajunsese la cel de al treizeci şi cincilea Credo ; ora trecea cu o lentoare de ameninţare ; şi rudele, simţindu-se în acelaşi timp şi ofensate de întârzierea strămoşului lor sfînt, şi disperate de mînia lui, îl interpelau astfel :

- Sân Gennaro, chip de aur, nu ne mai lăsa să aşteptăm !

— Te-ai mîniat, eh ? Ce ţi-am făcut ?

— Bătrîne furios, îndură-te şi fă minunea aşteptată de poporul tău !

Şi era de neexprimat sentimentul de mînie, de duioşie, de credinţă, de mare nelinişte care transpărea din aceste injurii, din aceste pioase invocări. Spune legenda că lui sân Gennaro îi place mult să se lase rugat şi că nu se înfurie de cuvintele pe care i le adresează rudele sale şi poporul, iar emoţia poporului era atît de mare încît la al treizeci şi optulea Credo, versetele rugăciunii au fost rostite în disperare, ca şi cum fiecare cuvînt ar fi fost smuls printr-o sfîşiere supremă şi cei din fund izbucniră :

— Ei, chip verde !

— Ei, chip gălbejit !

— Sfinte răutăcios !

— Fă minunea ! Fă minunea !

## XI

DOCTORUL ANTONIO AMATI ERA profund îndrăgostit de Bianca Măria Cavalcanti. Inima aceea aspră care devenise de fier în luptă cu ştiinţa, cu oamenii, cu lucrurile, inima aceea de fier care fusese'ne-

voită să-şi înghită toate lacrimile, şi să asiste fără emoţie la lacrimile tuturor mizeriilor, inima aceea de fier care în marea ei simplitate închidea şi o mare răceală, inima aceea de fier care in iată sentimentului avea candoarea, puritatea infantilă, se deschisese încet, aproape cu timiditate, dragostei, înainte... ce fusese înainte ? Obişnuinţa de a vedea în fiecare zi acea copilă neprihănită şi melancolică, în spatele geamurilor de cristal ale balconului ei, obişnuinţa care este marea generatoare a sentimentelor, care le creează, le consolidează, le face de neînvins : nu fusese altceva, mai înainte, apariţia aceea gingaşă şi firavă printre penumbrele triste ale curţii, în ambianţa aceea care respira atîta tristeţe. Şi după obişnuinţă, compătimirea : compătimirea care este o sursă vie de duioşie, sursă care se ascunde uneori sub pămînt, dispare, pare pierdută, şi mai tîrziu, după un timp, reapare vie, fluentă, inepuizabilă.

în orele cit a durat lungul leşin al Biancăi Măria, de la vorbitorul călugăriţelor Sacramentiste pînă în apartamentul pustiu din palatul Rossi. chipul acela transparent, pleoapele întunecate de umbre violete, buzele palide, de un roz delicat ca al unui trandafir veşted, i-au provocat de două-trei ori fiorul morţii, şi el s-a gîndit, ba chiar adesea a revăzut, în închipuirea lui, acea creatură tînără, cuîundată într-o torpoare aidoma morţii, a revăzut-o aproape moartă. Compătimirea îi umplea inima, amintindu-i totdeauna expresia de durere care străbătea, din cînd în cînd, chipul fetei ca şi cum o taină înfricoşătoare, ca şi cum o suferinţă fizică sau morală i-ar fi străbătut sufletul şi întreaga-i fiinţă ; mila îl stimula să facă totul ca să o salveze pe tînără aceea de chinul groaznic de care suferea. Şi în ziua cînd în mintea înfierbîntată a marelui medic apăruse ideea de a smulge morţii, suferinţei, nefericirii, pe fiinţa aceea candidă, cînd instinctul său de salvator îl prevestise că lupta începea, cînd auzise sunetul chemării lui pentru trezirea vieţii ei, a energiei ei, a curajului ei, cînd toate forţele lui fuseseră evocate de un glas puternic pentru salvarea Biancăi Măria, el a înţeles că hotărîrea fusese luată, şi că nu numai omul de ştiinţă, că nu numai medicul dorea sănătatea şi fericirea acelei tinere, ci că îndrăgostitul tremura la ideea că ar putea-o pierde şi atingerea uşoară a

acelei mîini delicate, cînd rece de parcă nu trăia, cînd caldă de parcă ardea de febră, îi ridica în creier flăcările iubirii pătimaşe. Hotărîrea fusese luată cu nevinovata duioşie a tînărului, şi cu severa convingere a bărbatului, oscilind de la nuanţele nespus de pure ale unei idile, pînă la perspectivele dramatice şi violente : era îndrăgostit. De ce nu ? într-o singură zi, într-un singur minut încercase să se învingă, copleşit de acel natural egoism al omului care a luptat şi a triumfat, singur : clar deprins să-şi asume pînă la capăt toate responsabilităţile vieţii, cedase iubirii. De ce nu ? Nu iubise niciodată, deoarece atracţiile trecătoare ale femeilor, deoarece capriciile scurte nu lasă urme în adîncul inimii : roade ale imaginaţiei, din viaţa violentă şi foarte rapidă apar din nou, uneori, ca un vis, dar conţin în ele întreaga nehotărîre, întreaga incertitudine a viselor : şi inima nu ştie nimic, îndrăgostit, doctorul Antonio Amati, marele solitar, cu creierul mereu treaz, cu inima de fier ; îndrăgostit, cel ce-şi cîştigase reputaţia şi-şi luase renumele cu asalt, şi care pînă la treizeci şi opt de ani nu voise să cunoască alte bucurii decît aceea a salvării oamenilor, alte satisfacţii decît aceea a ambiţiei împlinite ; îndrăgostit atît de puternic, încît totul îi apărea acum fără sens, şi nici un lucru nu mai avea rost, dacă Bianca Măria nu era prezentă, dacă nu-i auzea glasul slab şi învăluit de emoţie.

îndrăgostit. De ce nu ? în existenţele cele mai umile, cele mai meschine, mai întunecate, apare odată clipa fierbinte, luminoasă, moment ale cărui limite sînt atît de vaste, încît cuprind tot timpul : şi tot astfel şi în existenţele triumfale dar exterioare, în existenţele în care se desfăşoară marea pompă a lucrurilor umane, vine clipa caldă şi profundă, clipa intimă şi intensă, cînd totul se adună în inimă, şi sufletul vibrează prin forţa interioară a pasiunii. îndrăgostit cu o intensitate si cu o forţă extraordinară, cu o atît mai mare vigoare, cu cît mai redusă şi mai rară fusese manifestarea lui sentimentală în anii petrecuţi pînă atunci : o inimă, aceea a lui Antonio Amati, în care se adunau toate prieteniile rătăcite sau neavute niciodată, toate duioşiile avute faţă de părinţi, faţă de persoanele simpatice, toate admiraţiile poetice reprimate, pentru o femeie sau alta, niciodată manifestate în vreun fel, uneori

înăbuşite încă de la apariţia lor. aproape totdeauna uitate imediat, toate miile de sentimente, mici şi mari. în care se fărîmiţează inima omului. El era îndrăgostit şi ştia acest lucru, îl voia, savurînd cu toată pofta dulceaţa acestui fruct tardiv al sufletului său ; şi găsea, în această tîrzie pasiune, toate miile de caractere, toate miile de impresii ale iubirilor, ale afecţiunilor pe care nu le încercase nici-odată. Marea renunţare încetase. Doctorul Antonio Amati era îndrăgostit, conştient.

Bianca Măria era inconştientă, în iubire. Era o creatură care avea simplitatea şi demnitatea persoanelor care au trăit singure, fără conflicte, gîndind mult. rugîndu-se^ mult, şi în care sufletul s-a rafinat în contemplaţii singu-ratice, nu în vulgarele şi tristele dezacorduri ale unei exis-tenţe tulburi. Din partea mamei, care trăise o viaţă plină de suferinţe, ea avea o deosebită, dar tăcută, sensibilitate : din partea tatălui luase loialitatea fermă şi largă, mîndria fără îngîmfare, generozitatea care nu se măsoară şi care se bucură numai oferind, fără calcule, fără aşteptări inte-resate ; şi pe deasupra tuturor, o credinţă înnăscută, pro-fundă, care părea să aibă rădăcini în fibre, care era ali-mentul întregii vieţi spirituale a tinerei fete, întocmai cum trăiesc dintr-un untdelemn pur candelele aprinse în faţa icoanelor, şi de departe atrag, cu slaba dar continua lor lumină, rugăciunile credincioşilor. Ea era inconştientă, iubind. Cine i-ar fi putut spune ceva ? Mama ei se stinsese • de şapte sau opt ani, într-o fatală boală de si'îrşeală cres-cîndă, fără dureri, fără spasme, ci purtînd în suflet durerea cutremurătoare, feroce, provocată de soţul ei, aproape ne-bun, care izbea cu barda nebuniei lui în bietul, sărmanul, arbore al casei Cavalcanti pentru a-i arunca crengile deasupra unui rug lacom, provocată de faptul că biata ei fata rămînea pe. pămînt, părăsită în tovărăşia acelui pă-rinte neBun, alături de care se îndrepta iute spre mizerie şi poate spre dezonoare.

Ah, Bianca Măria îşi amintea, îşi amintea chipul mamei ei, muribundă, pămîntie din cauza unui gînd ce o rodea profund, neconsoiată că trebuia să moară atît de curînd : şi această amintire, de neşters, îi accentua gravitatea si îi făcea austeră tinereţea, îndepărtînd-o de la toate dorinţele,

de la toate aspiraţiile, de la toate capriciile vîrstei ei. Oare ce ştia ea despre iubire ? Nimic.

Trăia într-o mare nemulţumire, lipsită de toate bucuriile, în preajma unui părinte pe care îl respecta, dar a cărui patimă fatală o înspăimînta, simţind în jurul ei o neagră şi iminentă ameninţare, simţind chiar stînjenitoarele chinuri ale sărăciei, simţind toate necesarele, dureroasele, tranzacţii cu prestigiul, cu demnitatea, simţind în sine un pericol necunoscut, ca un germen al morţii ; şi un om înţelept, puternic, bun, fe,rit de toate primejdiile, de toate mizeriile, făcut pentru a învinge orice obstacol, făcut pentru a ajuta, pentru a aduce mîngîiere, a cărui prezenţă, a cărui voce, al cărui cuvînt era o certitudine, o speranţă, un sprijin puternic, cu o faimă departe de orice nebunie, învingător al oricărei boli, fără nici o pată, acest om îi întindea mîna pentru a o salva, — ei bine, ea primea această mînă, era firesc să o facă, nu ştia şi nu puiea să facă altceva, clecît să primească mîna aceea şi să-l iubească pe omul acela. Inconştient : iubindu-l, pentru că trebuia să-l iubească, pentru că aşa trebuia să fie. Şi încerca prin vîrsta ei, prin temperamentul ei, prin mediul în care trăia, prin toată existenţa ei, forma aceea ingenuă şi candidă a sufletului, care este aceea a unei creaturi slabe, bîntuită de furtuni, care se linişteşte, care capătă siguranţă, datorită protecţiei acelei forţe.

Cînd Bianca Măria se afla singură, în apartamentul trist în care rarele mobile căpătau un aer şi mai veclii şi mai mizerabil, cu cei doi bătrîni servitori, mereu melancolici, concentraţi asupra unor treburi pentru a ascunde sărăcia, pentru a o disimula sub falsele aparenţe ale unei bunăstări decente, simţea că-i îngheaţă sufletul, şi i se părea că este bătrînă şi săracă şi părăsita ca si casa aceea ; ca şi mobilele, destinată să se stingă într-o lipsă totală, cînd apărea tatăl ei, mereu agitat, mereu gata >ă izbucnească într-o dezlănţuire violenta, stâpîmt de o patimă nemiloasă, credul în toate zadarnicele vise alo fanteziei, cedînd în faţa unui misticism înfricoşător, rvocînd în jurul lui o lume înlivagă de fantome terorizante. ea îşi pierdea imediat liniştea, creierul i se tulbura, iar fenomenele spirituale bizare i w comunicau în mod tatăl, n^maifiind în stare să. se ^ustiriţă acelui coşmar, acelor viziuni, fiindcă

se simţea atît de slabă, atlt de neapărată împotriva atacurilor acelei nebunii cabalistice încît tremura, în dezechilibrul nervilor ei, în febra care i se suia din vene ca să-i zvîcnească în creier.

Şi mereu, mereu, cînd era singură, sau cînd tatăl ei era cu ea, se vedea atît de mizeră, atît de mizeră, fără nici un sprijin, fără nici o călăuză, aruncată în toate părţile de un vînt puternic, luată cu totul de un vîrtej ameţitor. Dar era de ajuns ca Antonio Amati să se arate, prezenţa lui bărbătească în care puterea avea un caracter de genialitate, era de ajuns să-i audă glasul lui ferm, cu intonaţii puţin dure, care se îndulcea numai cînd se apropia de ea, era de ajuns ca mîna lui să-i atingă mîna, pentru ca ea să simtă, ca printr-un fluid magnetic, o căldură, o vivacitate tinerească trecîndu-i prin fibre, era de ajuns, da, ca mîna lui să-i atingă mîna pentru ca să se simtă condusă, protejată, pentru a înainta uşor pe drumul vieţii şi al fericirii. Cu o suflare se împrăştiau toţi norii negri, şi ea vedea cerul albastru, febra se tempera, dispărea, şi cu ea dispăreau şi vedeniile întuneca Le şi senzaţiile de spaimă care îi învineţeau buzele ; se liniştea, ca şi cînd ar fi învăluit-o în cercul lui de apărare şi de tandreţe, o binecuvîntare divină. Cînd el era acolo i se părea că redevine copil : Amati era cel mai puternic, cel mai sigur, cel mai ferm. Şi aşa, ea îl iubea cu ingenuitate, inconştientă ; iar această formă de iubire însemna o mare umilinţă, o mare duioşie, ceva foarte delicat şi foarte pasionant, prin care ea trăia din nou.

în diversitatea lor substanţială, cele două iubiri se înţelegeau în tăcere, se contopeau, se completau. Armonia aceea spirituală care reprezintă cele mai frumoase, dar şi cele mai rare şi mai scurte zile ale sufletului, începuse din prima zi în care s-au privit, ea, de la balconul ei trist, şi el, din cabinetul lui sever care vedea atîtea scene sfîşietoare. Pretutindeni unde cele două gînduri, cele două sentimente, cele două persoane se întîlniseră, armonia aceea luase proporţii. Cînd îşi ridica, firesc, ochii mari şi gînditori spre el, căutînd afecţiune şi protecţie, el simţea că inima i se cutremură, dornică de un sacrificiu. Se înţelegeau, fără cuvinte, minunat.

El venise de la ţară, dintr-un tîrguşor pierdut într-o provincie întinsă, cu reduse posibilităţi de comunicare cu

oraşul, şi îşi făcuse un nume, o situaţie strălucită, luptînd cu viaţa şi cu moartea, cu indiferenţa oamenilor şi cu ura lor, dobîndind în timpul luptei o idee formidabilă a propriei energii, crezînd numai în el însuşi : avea un sînge plebeu şi o minte foarte isteaţă ; nici un rafinament pe care l-ar fi putut dobîndi prin educaţie, prin mediu, în schimb obţinînd împlinirea tuturor idealurilor sale ! Ce deosebit era de ea ! Ea era o tînără de obîrşie pură, nobilă prin excelenţă, delicată prin instinct, prin educaţie şi mediu ; obişnuită să trăiască din meditaţie şi din rugăciune : fără o umbră de voinţă, ca să reziste destinului distrugerii familiei sale : fără nici o energie împotriva patimii părintelui, fără nici o energie pentru a se salva pe sine însăşi şi numele, trăind numai în privaţiuni crescînde, necazuri crescînde, începînd mult prea timpuriu dureroasele etape ale unei via cruciş şi văzînd înaintea ei un viitor deprimant — cît de deosebiţi şi departe erau cei doi !

Şi totuşi se înţelegeau, prin tainica lege a iubirii care vrea acest lucru, care combină totul, sentimente, senzaţii, tradiţii, origini care-l plasează pe nobil acolo unde stă un plebeu, care pune o forţă alături de'o violenţă, care leagă invincibil două persoane, tocmai prin diversitatea lor. Ei nu i se părea că se umileşte iubind un obscur ţăran meridional, devenit între timp un mare medic : lui nu i se părea că ar cobori, în faţa acelei familii în decadenţă, sărăcită de sînge, de bani, de curaj. Cele două suflete care trebuiau să se iubească porniseră de departe, şi străbătuseră spaţii spirituale infinite pentru a se întîlni, pentru a se recunoaşte, pentru a se uni : aceasta este marea teorie a iubirii, a lui Platon, pe care numai cei simpli sau neputincioşi în iubire îndrăznesc să o ia în derîdere ; marea teorie a iubirii se realiza încă o dată, după alte milioane de ori. Nu părea oare firesc ca acest om necunoscut si umil să trebuiască să ajungă prin propriile-i forţe la faimă şi bogăţie, cunoscînd ştiinţa şi cunoscînd viaţa, pentru a putea consola acea rece şi firavă şi dureroasă tinereţe a fetei de origină atît de nobilă, care se stingea lîncczind în singurătate şi într-o tăinuită sărăcie ?

Cînd îngrijitoarea din mînăstirea călugăriţelor Sacramentiste, din îngheţatul vorbitor în care Bianca Măria îşi pierduse cunoştinţa, alergase la spital, pentru a căuta un

medic şi cu încăpăţînare insistase ca Antonio Amati să vină să o readucă la viată pe pacientă, in ceasul acela avusese loc întîlnirt-a fatală : şi manile delicate si reci, din care părea că s-ar fi retras tot sîngele, s-au unit în sfirşil cu mîinile solide şi robuste ale doctorului, şi, încă o dală, minunata atracţie prin intermediul căreia sufletele ce se iubesc depăşesc spaţiul, timpul, miile de piedici, minunata atracţie, a cărei putere, nefericit cel ce nu a simţit-o. i-a reunit pe cei ce trebuiau să se reunească. Cum oare cei doi să nu se fi înţeles, dacă numai Antonio Amati cu ştiinţa lui o putea salva pe Bianca Măria de boala care îi ataca puterile vitale, dacă numai Antonio Amati putea să-i dea sănătatea, bogăţia .şi fericirea ? Cum să nu se înţeleagă, dacă acea ingenuă tandreţe, dacă poezia aceea gingaşă, dacă izvorul acela de afecţiune, dacă tot, ceea ce îi lipsea harnicei şi asprei existenţe a lui Antonio Amati. numai firava si casta fiinţă a Biancăi Măria îi putea oferi ?

El era puterea, în toată conştiinţa sa senină şi dreaptă ; ea era bunătatea, în ţoală inconştienţa milostivă şi duioasă ; bunătatea aceea şi puterea aceea se chemau pentru a se uni, pentru ca iubirea să creeze, încă o dată, o încîntătoare minune de armonie. Cînd trebuia să vrea ceva, ridica ochii spre îndrăgostitul ei şi îi sorbea voinţa : cînd el o privea, simţea că i se topesc toate corzile puternic încordate ale energiei şi că îi înfloreşte în inimă marea poezie a bunătăţii.

Dar era o fatalitate ca toate formele vieţii să-i apară doctorului Antonio Amati ca o luptă ; şi ca orice răspiată. oferită în această existenţă oamenilor talentaţi şi energici, să fie cucerită de el după o crîncenă bătălie. Astfel şi între el şi iubire, între el şi Bianca Măria Cavalcanti. apărea un foarte grav impediment : marchizul Carlo Cavalcanti, Ah, din prima clipă cînd Amati l-a văzut, pe trufaşul domn halucinat şi violent, înţelesese că se naşi e în el o neîncredere penibilă şi observase că în sufletul lui Cavalcanti exista o ostilitate surdă, dar adîncă. Poate îi despărţea origina socială, condiţia trecutului, condiţia prezentului, si concepţia opusă pe care o aveau despre via (â şi despre responsabilităţile ei ; poate că cel ce venise de la tară, puternic şi plin de sănătate, aidoma pămîntului de la ţară, dispreţuia decadenţa aceea ele sănătate, de bunăstare, ele

fast. şi poate că cel care trăia numai în trufaşul criteriu al unei vieţi de lux, de plăceri, de generozitate, îl dispreţuia pe încăpăţînatul şi grosolanul muncitor, dezinteresat de plăceri ca şi de bucurii, prea sever cu el şi cu alţii : şi poate că unul îşi dădea scama de dispreţul celuilalt şi se simţeau mult prea departe unul de altul, cu idealuri atît de diferite, încît niciodată nu ar fi trebuit să se întîlnească. Poate că motivul antipatiei reciproce, al răcelii lui Amati, şi '-îl ostilităţii lui Cavalcanti, era mai intim, mai profund mai misterios ; poate că nici unul din ei nu îndrăznea să şi-l mărturisească lui însuşi ; poate, în fine, ca era o bănuială, o neîncredere, o duşmănie inconştientă. Desigur, Amati vedea în Carlo Cavalcanti pericolul necunoscut in care putea să se rătăcească raţiunea şi viaţa Biancai Măria, îl vedea astfel, vag, dar cu încâpăţînare, fără să ştie bine cum şi de ce, dar simţind acolo, numai acolo, iminent, pericolul : şi Carlo Cavalcanti simţea în Antonio Amati un judecător, aş spune, aproape un duşman. De clouă ori, cînd doctorul o îngrijise pe Bianca Măria Cavalcanti în timpul leşinului, şi în febra violentă care o făcuse să delireze, timp de o zi şi o noapte, el îi spusese marchizului Cavalcanti cîteva cuvinte aspre în legătură cu sănătatea fiicei sale ; iar bătrînul ascultase, tremurînd de furie, abţinîndu-se cu greu, plecîndu-şi capul înaintea celui care fusese sprijinul necesar în ceasul cel rău. dar privindu-l semeţ, ridicînd din umeri, cînd doctorul îl ameninţa că tînăra fată ar putea muri.

în baza cărei orbiri refuzase el. totdeauna, să o ducă departe pe Bianca Măria din casa aceea rece şi săracă, în care toate puterile ftnerei se stingeau ? Refuzase, cu încăpăţînare, tresărind de emoţie ori de cîte ori doctorul îi repetase situaţia gravă a fetei ; emoţia aceea părea a fi afecţiune, mîndrie, teamă, ca şi cum bătrînul ar fi simţit care ar fi remediul, dar nu ar fi putut, nu ar fi vrut să-l folosească. Şovăitor, aflîndu-se mereu în faţa unei situaţii neclare, doctorul se oprea, temîndu-se să nu atingă unele susceptibilităţi. Marchizul era, într-adevăr, atît de sărac, cum ar fi putut oare să schimbe casa ? Era firesc ca faţa lui să capete paloarea spaimei şi a melancoliei, cînd i se spunea că fiica lui se vlăguia şi că se apropia de un final

fatal ; era firesc să-şi încrunte sprîncenele din cauza orgoliului lezat, cînd i se oferea o posibilitate de a munci. Şi totuşi orgoliul lui a trebuit să se prăbuşească în dimineaţa acelei zile de sîmbătă cînd îi ceruse bani cu împrumut lui Antonio Amati, spunîndu-i că-i va restitui în aceeaşi zi : a trebuit să-i piară orgoliul cînd, de două sau de trei ori, tot într-o sîmbătă, cu o scrisoare urgentă, scrisă cu o caligrafie mare, tremurîndă, ceruse din nou alţi bani din buzunarul lui Amati. promiţînd din nou că-i va restitui, îiv aceeaşi zi întreaga sumă, şi din nou nu s-a ţinut de cuvînt.

Se înroşea puţin, scriind : şi bătrînul cap încărunţit se înclina pe piept, pentru a-şi deplînge demnitatea de domn şi de om în vîrstă care se pierdea, dar patima era atit de puternică, încît ar fi fost în stare de orice numai să obţină un ban ! Şi cînd doctorul îi trimitea banii înfăşuraţi într-o hîrtie şi băgaţi într-un plic, pentru ca servitorii să nu-şi dea seama de conţinut, marchizul făcea o mişcare de penitenţă şi umilinţă, deschizmd nervos plicul, rupîndu-l brutal, în timp ce i se urca sîngeîe în cap ; Amati nu scria nimic, dar nu-l refuza niciodată. Seara, în timp ce tata şi fiica erau în salon, ea lucrînd la dantela fină, el străbătînd camera în lung şi-n lat, pentru a-şi calma nervii, apărea şi doctorul : marchizul îşi stăpînea cu greu un gest de plictiseală şi îl întîmpina pe vizitator cu o dezinvoltură falsă, pălind ; amîndoi se salutau, foarte stînjeniţi, în timp ce chipul Biancăi Măria strălucea ; şi în ciuda serviciului pe care i-l făcea, nu se năştea deloc o cordialitate între ei, rămînînd reci şi unul şi celălalt, şi măsurîndu-se cu privirea, simţindu-se duşmani. Cînd doctorul, cu îndrăzneala profesiei sale şi a celui ce iubeşte, se aşeza în faţa Biancăi Măria, şi o întreba cum se simte, cînd cei doi se priveau în ochi, tăcînd, marchizul se tulbura, şi un freamăt de mînie i se simţea în glas. El era impedimentul, în zadar, ori de eîte ori patima copleşitoare îl obliga să-i ceară bani lui Antonio Amati, el se simţea tot mai decăzut, în faţa acestuia ; în zadar Amati îl servea fără nici o şovăire, folosind mereu altă delicateţe : — aceste bizare relaţii nu ajungeau să şteargă neîncrederea unuia în celălalt, bănuiala, antipatia. Poate că împrumuturile cerute cu o scuză mincinoasă, cu o promisiune mincinoasă, săpau între ei prăpastia de



durere, de ruşine şi de umilinţă, care se creează între cel

ce cere şi cel ce oferă ; şi marele vis al lui Cavalcanti, acum, era să cl.ştige bani. pentru a-şi trăi viaţa în stil mare, după ce ar fi aruncat medicului în faţă banii şi l-ar fi alungat. Pînă la urmă ajunsese să-l urască pentru beneficiile pe care îi era atît de greu să le solicite şi pe care mizerabila lui patimă îl constringea să le caute.

Antonio Amati înţelegea : ştia că marchizul Cavalcanti era obstacolul. Natural, ştia care era gura devoratoare care înghiţea toţi banii bătrînului şi pe aceia care nu erau ai lui, cunoştea febra de care era mistuită fantezia gentilomului de odinioară ; ştia că mizeria aceea era rezultatul unei culpe ; ştia că cererile de împrumut porneau dintr-o forţă irezistibilă ; dar nu voia altceva decît ca Bianca Măria să nu mai sufere, să fugă din mediul acela trist, de mîhnire şi de sărăcie. Din ziua în care ea, în deprimarea fizică si morala a febrei, îi spusese că-l iubeşte, rugîndu-l să o ducă departe de acolo, el îşi reînnoise de două sau de trei ori oferta de a o duce în casa de la ţară, unde se afla mama lui. Ea dăduse din cap, cu un zîmbet uşor melancolic : suspinase, fără să mai spună nimic. Iar într-o seară, în care ea se simţise foarte rău, sufocîndu-se de căldură în apartamentul lor fără aer, în plină vară, şi glacial în timpul iernii, el îi adresase oferta şi lui Cavalcanti, enunţînd-o foarte simplu, căutînd să fie cît mai cordial. Cavalcanti se gîndise o clipă : fiica lui îl privea nerăbdătoare, aşteptînd răspunsul :

— Nu se poate — zise, tăios, marchizul de Formosa.

— Şi de ce ? — întrebă, îndrăzneţ, medicul.

— Aşa, — răspuns^ bătrînul, dîrz.

— Dumneavoastră, domnişoară, ce spuneţi ?

Doctorul o privea intens, pentru a o convinge să se răzvrătească, pentru a o determina să facă un gest de revoltă. Biata fată a clipit de două trei ori, l-a privit pe tatăl ei şi a spus:

-— Ceea ce spune tatăl meu : nu se poate.

In clipa aceea, ar fi vrut să-i amintească cuvintele suave cu care îl rugase într-o zi să o scoată din acea mizerie nespusă, să o ducă departe, într-un loc plin de soare, de verdeaţă : dar în ochii aceia plecaţi, în expresia aceea serioasă a gurii, el a văzut o neaşteptată răceală, şi i s-a



părut că pierde inima fetei. A înţeles că se izbeşte de o su-

punere filială, o supunere atavică, de neclintit, aproape hieratică, tipică claselor aristocrate, unde autoritatea paternă este respectată orbeşte şi unde familia are un caracter de domnie absolută. Cuprins de furie, doctorul fremăta în fata acestui obstacol, văzînd puterea iubirii prăbuşindu-se într-o clipă înaintea unui sentiment, a unui instinct mai simplu, dar mai vechi, înaintea unei afecţiuni caro avea de partea ei, dincolo de legătura de sînge, pe aceea a tradiţiei şi a convieţuirii.

Nu spuse nimic, nu îi adresă nici o privire de reproş, dîndu-şi seama că i se ridicase împotrivă o putere superioară, care timp de douăzeci de ani ţinuse supusă inima fetei ; măreţia iubirii i se păru brusc minimalizată, din moment ce ea, în faţa unui singur cuvînt al tatălui său. putuse renunţa la idila lor, atît de mult visată în singurătatea camerei ei. După puţin timp, doctorul plecă, indiferent, rece ca şi tatăl şi fiica lui, care păreau nişte umbre în casa aceea mare şi pustie : plecă, ducînd cu sine prima dezamăgire în iubire care este foarte amară, tremurînd do mînie şi de durere. Singur, în casa lui bogată, dar solitară, a încercat în zadar să se sustragă realităţii, citind o revista ştiinţifică : fusese rănit, în iubire şi în orgoliu.

Asemenea unui adolescent îndrăgostit, pentru a-şi înşela amărăciunea si pentru a răbufni, uşurîndu-şi sufletul tulburat, a început să scrie o lungă scrisoare incoerentă. plină de pasiune şi de furie. Dar cînd a terminat-o, sufletul lui dîrz se calmase ; scrisoarea în care el o acuza pe Bianca Măria de indiferenţă şi de cruzime, i s-a părut nedreaptă şi recitind-o, de-a dreptul ridicolă. Era bărbat, nu copil : avea părul alb, nu trebuia să se lase pradă unor furii de băieţandru ! A rupt scrisoarea ; dar după aceea s-a simţit copleşit de deznădejde. Prima, cea mai pură floare a iubirii lui, fusese strivită ; idila se stinsese ; tot vjsloi ui Jui nu mai putea fi decît o dramă.

Da, lupta era între Antonio Amati si marchizul Carlo Cavalcanti, secretă, dar încăpăţînată, subtilă, dar foarte ascuţită. Bătrînul exercita o mare putere asupra fiicei lui se putea spune că-i supunea voinţa doar cu o privire, dai imperioasă şi fascinantă : şi nu voia ca altcineva să



ajungă să o domine, tremura de teamă că ar putea să-şi piardă puterea de influenţă, în numele iubirii paterne, a

acelei exagerate gelozii a părinţilor caro încep hă-i deteste pe cei ce le iubesc copiii, din altă misterioasă raţiune spirituală, el se inţerpunea între fiica sa şi Antonio Amati. cînd vedea posibiliă creşterea puterii acestuia asupra ei. Cînd erau singuri, tată şi fiică, nu vorbeau niciodată : ea, datorită respectului acelei supuneri, aştepta totdeauna să fie întrebată pentru a vorbi şi Cavalcanti se ferea să-l amintească pe doctor ; fata sesiza reţinerea aceea şi se închidea în sine tot mai mult, văzînd primele, tristele semne ale acelei lupte. Amati îi scrisese o singură scrisoare : şi ca o păstra, ca pe ceva de mare preţ, Şi o recitea din cînd în cînd, deoarece reieşea din ea atîta cinste, seninătate, o forţă care lipsea total în existenţa ei mizeră şi tulbure, ieşită dintr-un trecut dureros care se îndrepta spre un viitor întunecat. Ea începea să se resemneze, simjjnd că nici în iubire nu avea să-şi găsească salvarea, fiindcă i se părea a fi legată de o fatalitate bizară, fiindcă i se părea că asupra existenţei sale s-ar fi abătut o vrajă. Cînd Antonio Amati reapărea seara, hotărît să nu cedeze în faţa tiraniei paterne anormale, ea îşi ridica privirea cu timiditate asupra amîndorura ; şi falsa dezinvoltură, falsa cordialitate cu care discutau, o reînsufleţeau, readucîndu-i în obrajii palizi culoarea trandafirie ; dar dacă tatăl ei se încrunta, dacă glasul doctorului se înăsprea, ea pălea din nou, speriată. Tatăl ei îi ascunsese cu grijă serviciile băneşti pe care doctorul i le făcuse şi pe care continua să i le facă ; se ruşina să mărturisească fiicei sale ştirbirea demnităţii pe care i-o provocase viciul. Şi creatura, bună şi pură, care se mai însufleţea, văzîrîd mîna energică şi curajoasă care i se întindea pentru a o smulge din mediul acela, de decădere, tresărea de spaimă de cîte ori tatăl ei îndepărta cu bruscheţe şi violenţă mîna aceea. Fata nu întreba de ce : maică-sa se vlăguise cu prea multă resemnare, pînă la moarte, pentru ca ea să îndrăznească să se revolte ; trăia doar de pe o zi pe alta, aşa, fără a pătrunde în neînţelegerea dintre părintele ei şi Amati, lăsîndu-se in voia gingăşiei noului sentiment, încercînd să fugă de amărăciunea presentimentelor. Dar el, care era un om de ştiinţă şi în care spiritul de observaţie avea o mare însemnătate, găsind



cu totul de neînţeles atitudinea tatălui, îşi înfrîna inima,

pentru a ajunge să smulgă secretul din inima lui Cavalcanti. Ştia că febra jocului îl rodea mult ; uneori, în timp ce el era acolo, în salonul cel mare, lingă Bia'nca Măria, veniseră doi sau trei din grupul cabaliştilor să-l caute pe marchiz : acesta, stînjenit, se închisese cu ei în biroul lui, de unde glasurile ajungeau temperate, confuze : în alte două ocazii, nerăbdător, nervos, din cauza prezenţei doctorului, plecase cu ei.

— Cine sînt oamenii aceştia ? — a întrebat-o Amati pe fată.

— Prieteni, — i-a răspuns ea, întorcînd capul în altă parte.

— Ai dumitale ?

— Nu ; ai tatălui meu.

îi dăduse de înţeles că nu voia să vorbească despre ei ; iar el tăcuse. Altă dată, într-o vineri seara, se prezentase don Pasqualino Do Feo, l'assistiio, cu chipul lui morbid şi hainele decolorate şi murdare ; brusc, doctorul îşi amintise că-l mai văzuse undeva, da, chiar la spital, unde ajunsese plin de vînătăi şi contuziuni, ca şi cînd ar fi fost bătut cu multă cruzime, şi vorbind confuz, în timp ce V assistito discuta în şoaptă cu marchizul, în dreptul unei ferestre, doctorul o întrebase încet pe fată :

— Şi acesta este un prieten ?

Dar văzînd-o atît de palidă, cu ochii atît de plini de spaimă, atît de abătută de ceva ce el nu ştia, tăcuse şi de data aceea, îşi amintise că în ziua leşinului ei, după ce-şi revenise, Bianca voise să-l alunge din casă pe acel assistito.

— îţi este antipatic, nu-i aşa ?

— Nu, nu, — spusese ea — eu sînt o proastă.

Se temea ca nu cumva Amati să fi tulburat conversaţia tatălui ei cu P assistito ; dar aceştia, constatînd că sînt împiedicaţi să discute, se pregăteau să iasă din salon. L'assistito trecuse ; cu ochii plecaţi, dar Amati îi strigase :

— Te-ai vindecat, hm, De Feo, după bătaia aceea zdravănă ?

Acela se cutremurase, îşi trecuse o mînă pe frunte şi răspunsese fără a-l privi pe medic.

— Am primit răsplata de la cel ce-mi trimisese plata.



— Şi din partea cui ? — întrebase doctorul rîzînd, cu gîrntaetul său sceptic.

L'assiătito a tăcut. Şi Cavalcanti, al cărui chip se aprinsese, ai cărui ochi scînteiau, adăugase imediat, cu glasul tulburat de emoţie :

— Din partea spiritului.

— Care spirit ? — întrebase, rîzînd, medicul.

— Caraco, spiritul care-l asistă pe don Pasqualino, — răspunsese cu emfază marchizul.

— Dumneavoastră credeţi, marchize ? — insistase Amati, aruncîndu-i o privire scrutătoare.

— Ca în lumina zilei, — replicase nobilul, ridicînd ochii la cer, gxaltat.

— Şi dumneata, domnişoară ? — întrebase doctorul pe Bianca Măria, cercetîndu-i fizionomia.

Ea fusese gata să-i răspundă, că nu credea, că nu voia să creadă, că se temea mult să creadă ; dar cuvintele îi îngheţaseră pe buze de o privire halucinată a tatălui ei. I s-a văzut pe chip că făcea efortul de a-şi îndepărta strigătul de durere, şi, vag, făcînd un gest larg, ea spusese :

— Nu ştiu nimic despre toate acestea.

L'assistito îl privise pieziş pe medic ; şi pentru prima oară, expresia de misterioasă umilinţă se amestecase pe chipul lui cu un aer de furie, îşi răsucise gîtul ca şi cum ar fi înghiţit un os tare. Şi-l trăsese pe furiş de mînecă pe marchizul Cavalcanti, ca să plece împreună de acolo ; dar acesta, din cuvintele, din zîmbetul dispreţuitor al lui Amati, intuise scepticismul cel mai deplin ; şi ca toţi halucinaţii, simţise crescînd în el, de mii de ori mai mult, credinţa în spiritul protector şi încercase o mare fervoare de a-l convinge pe Amati :

— Dumneata nu crezi în spirit, doctore ?

— Nu, — spusese acesta sec.

— Nici în spiritul bun nici în cel rău ?

— In nici unul din ele.

— De ce ?

— Pentru că nu există.

— Cine ţi-a spus-o dumitale ?

— Ştiinţa, faptele ; e suficient, mi se pare, — reluase simplu doctorul.



— Ştiinţa este un sacrilegiu, o profanare, -- strigav marchizul, iritîndu-se, — şi faptele au dovedit că spiriteii există. Ţi-o pot demonstra.

- E inutil ; nu aş putea crede, — şi zîmbea uşor, c , compătimire.

— Spiritele există, domnul meu, şi sînt de rea-cvedinţ,, cei ce le neagă existenţa ; de rea-credinţă pentru că ni cunosc faptele şi le declară false. Fiindcă nu au văzut nimic, cu ochii lor învăluiţi în scepticism, spun că nu exist» nimic. Rea-credinţă, nimic altceva deci t rea-credinţă.

Medicul zîmbise în faţa acelui acces de furie ; dar pri vind-o pe Bianca Măria şi văzînd-o pradă unei agitaţii interioare, se gîndise că poate în discuţia acella se ascundea secretul ostilităţii. Şi fiind obişnuit cu ieşirile incandescente ale pacienţilor lui şi ale exaltaţilor, îl privea pe marchiz cu ochiul medicului, urmarindu-i fazele violenţi ale patosului său.

— Rea-credinţă, rea-credinţă, — striga marchizul, agitîndu-se prin salon şi vorbindu-şi sie însuşi. Sute de oameni de ispravă, de savanţi, de nobili, de femei, au văzut. au atins şî au vorbit cu spiritele, au avut cu ele comunicări importante, au tipărit cărţi, volume serioase, şi iată că se neagă, aşa, a priori ? Dar ce crezi dumneata că este această asistenţă a spiritelor ?

Se oprise în faţa lui Amati, adresîndu-i direct această întrebare. Deşi medicul nu voia să dea proporţii, prin contrazicerea lui, accesului de exaltare al lui Formosa, întrebarea era prea directă pentru a nu-i răspunde. Medicul o privise pe fată : şi citise pe chipul ei atîta nerăbdare secretă de a cunoaşte adevărul, o văzuse atît de neliniştită încît convingerea lui îi scăpase cu duritate printre buze :

— Cred că este o impostură.

— L'assistito îşi ridicase ochii la cer, plini de lacrimi. O seninătate vădită apăruse pe chipul Biancăi Măria. Dar glasul lui Cavalcanti şuiera de mînie :

— Aşadar mă crezi un mărginit ?

— Nu, dar sufletul dumneavoastră este prea loial si generos totodată, pentru a nu fi accesibil unei înşelăciuni.



— Prostii, prostii, — strigase marchizul, scos din fire. jvu există altă explicaţie : don, Pasqualino este un imposxor -,i ou sînt un naiv.

— Neg partea a doua, — replicase sec doctorul.

•— Dar o confirmi pe prima ?

— Da, — adăugase curajos medicul.

- Cum demonstrexi acest lucru ?

- Nu am nevoie de demonstraţie : răspund pentru că mă întrebaţi. De altfel, acum eâ-mi amintesc, don Pas- îino u fost atacat de doi jucători, exasperaţi că nu ob- .iscră niciodată numerele cîstigătoare. Dumneavoastiă spus că a fost lovit de spiritul Caraco.

- Ficţiuni, ficţiuni, atacul jucătorilor, pentru a nu da în \ ileag taina spiritului î

- Dar cei doi bătăuşi au fost arestaţi şi confruntaţi cu '.a sp-tal : cred că au fost chiar condamnaţi la o luna rhisoare.

- Este adevărat, don Pasqualino ? - - întrebase cu •state marchizul.

L'asslstilo tăcuse un gest de de/olare, fiindu-i parcă posibil sa so apere îiripotriva unei acuzaţii nedrepte. Dar Uu'ul fusese rănit ue in'ivbarea aceea de confirmare.

DojiViule maicii:/ — spusese grav — cu sînt o per- • ,-\ă pi ea >cviousu <-i prea dezinteresata, ca să fiu pus i in fată cu acest individ. Dacă am câştigat cît de putui stima dumneavoastră, intr-un fel, vă rog să mă scutiţi de :isruţ,ie.

ne, bine, — spusese îndată marchizul, care deşi :ia să şi C'-de/.e cînd era Torba de loialitate. Să ne oi. im aici. Discuţi ie intre bce-ptiei şi credincioşi nu pot .U'cît dureroase. Să mergem, (fon Pasqualino ; poate în- tr-o zi. doctorul îţi va da drept L,l î. Să mergem ; văd ca nea Măria nu se simte bine. Convinge-l tu, fata mea, pe doctor. — adăus'u.-- tată. :ra răutate.

— în ce i «..l ? - i, stupefiat.

— Ti-o va sp;/; . ase sarcastic Formosa, şi vu/ind o privire . , ,, i, adăugase : Spune-i tu, m.'-i, rc'-a re ştii, ni dai H i anca. Pe tine poate ta va crede, tu c-ti nevluovcii . u ai nici un interes sa înşeii pe cir-.'va, tu nu e?!i i;.i l'uls apostol. Povesteşte-i Unul. Poale îl vei convinge.



Şi hotărît, punîndu-şi pălăria, îl luase pe assistito de braţ, ca şi cum ar fi vrut să-i dea o dovadă de afectuoasă încredere, după injuriile auzite din partea doctorului. Bătrînul nobil, descendent al lui Guido Cavalcanti, cu şase secole de nobleţe pe blazon, îşi trecuse braţul pe sub acela

al escrocului mîrşav, a cărui minciună îi fusese dovedită cu cîteva minute înainte. Dar cine să mai ţină seama de acest act în care încă o dată naufragia demnitatea lui Carlo Cavalcanti ? Cei doi erau de mult plecaţi, iar Bianca Măria si doctorul rămăseseră cufundaţi în tăcere, într-o tăcere în care părea că se împlineşte întreaga dramă a acelei iubiri. Cu o isteţime inconşlientă> spunîndu-i fetei lui să vorbească, să spună totul doctorului, lăsîndu-i singuri, cu această taină între ei, marchizul se răzbunase pe scepticismul curajos al lui Amati şi pe pasivitatea fiicei lui. Aprinsese fitilul unei mine, bucuros, feroce, şi acum se îndepărta lăsînd ca fitilul aprins să facă să explodeze pulberea, prăbuşind astfel tot edificml iubirii lor.

— Aşadar ? — zise doctorul, în sfîrşit, nerăbdător de a cunoaşte adevărul.

— Ce anume ? — murmură ea, ieşind din reflecţiile ei dureroase.

— Nu trebuie oare să-mi spui ceva ? Nu tatăl dumitale ţi-a dat sfatul acesta, ba chiar ţi l-a impus ?

Ea tresări. Tonul glasului lui Amati era aspru. Nu îi mai vorbise niciodată astfel. Şi ofensată de acea asprime, inima ei se închise.

— Eu nu ştiu nimic, — răspunse, încet. Nu am nimic de spus.

El îşi muşcă buzele, de furie. Dar oare ce inspiraţie demonică l-a făcut să se amestece între tată şi fiică, în ambianţa aceea atît de bizară de nebunie, de boală, de mizerie şi de viciu ? Ce avea el de făcut aici, cu cinstea lui neşlefuită, cu integritatea lui de om din popor, în existenţa aceea care oscila între demenţă şi sărăcie ? Ce complicaţii, ce legături îşi crea singur în inima lui care se menţinuse pînă atunci pură şi liniştită ? Ora supremă venise. Trebuia să întrerupă brusc totul dacă mai voia să scape de lanţurile acelea, în care erau sufocate toate vechile lui instincte. Se răzvrătea, în sfîrşit, împotriva romanelor



acelea complicate, acelor subtile şi chinuitoare drame : el era eroul unei poveşti simple. Se ridică, hotărît, spunînd :

— Adio.

Se ridică şi ea. înţelegea că mai întîi tatăl ei şi, apoi, ea, epuizaseră răbdarea acelui leu. Şi pe un ton slab, îl

întrebă :
— Mîine, vei veni ?
— Nu.
— într-o altă zi, aşadar ?
— Nu.
— în altă zi în care nu vei fi ocupat ?
— Nu.

Cele trei negaţii fuseseră rostite foarte tăios. Bianca Măria fremăta de o nelinişte exasperantă. El pleca şi nu avea să se mai întoarcă. Avea dreptate. Era un om puternic şi serios, dedicat muncii lui, unei munci care era o milostenie şi o salvare, si era atras într-o decădere a raţiunii, a demnităţii, într-o familie în care el juca rolul unui prieten, al unui salvator, si în schimb, era insultat şi, în cele din urmă, preferat unui şarlatan, unui escroc. Avea dreptate să plece de acolo, să nu se mai întoarcă niciodată. Dar ea se simţea pierdută, pradă atacurilor nebuniei, dacă îl lăsa să plece, şi privindu-l rugător, îi spuse :

— Nu pleca, mai rămîi !

— Ce-aş mai putea face aici ? Să fiu izgonit mîine de tatăl dumitale ? Fiindcă am suportat scena de adineaori, oare ar trebui să mai suport şi alta ?

— Eu nu ţi-am făcut nimic, — spuse ea, frecîndu-şi mîinile delicate, pentru a-şi înf rîna tortura.

— Adio, — răspunse el, fără ezitare.

— Nu pleca, nu pleca !

Şi două lacrimi mari, pe care nu le putuse stăpîni, i s-au prelins pe obraji. El rezistase glasului acela, rugăminţii, paloarei, emoţiei, dar nu şi lacrimilor. Era un om dur în grandoarea sa, dar plînsul unei femei sau al unui copil îl făceau să uite totul. Văzîndu-l că se întoarce, aşezîndu-se din nou, învins de fireasca lui bunătate, ea nu şi-a mai putut stăpîni pîînsul care îi sufoca pieptul. Prăbuşindu-se pe scaun, plîngea cu faţa ascunsă în batistă.

— Nu plînge — îi murmură el, simţind că plînsul acela îi făcea bine, dar el nu-l putea suporta.



Dar ca ea să se calmeze, a fost nevoie de mult timp : îşi reprimase prea mult sentimentele, pentru ca izbucnirea să nu fie explozivă şi lungă. Seara aceea de iunie era foarte calda şi bri/a vîntului sufocant deprima îndeosebi făpturile suferinde. De departe, de pe colnicul

Pontecorvo, se auzea încet sunetul limpede şi melancolic al unei mandoline.

— Ascultă-mă, — începu să spună medicul, fără asprime, dar rece, cînd a văzut că ea se mai liniştise, — te rog să mă asculţi, calmă. Eu sînt un intrus în familia dumitale : nu mă întrerupe, ştiu bine ceea ce vrei să-mi spui. Te-am îngrijit, o dată. de două ori, dar asta era datoria mea, si dumneata nu ai faţă de mine nici o obligaţie de recunoştinţă. Nu protesta, cunosc măsura sentimentelor omeneşti. Sînt deci un inti'us. între dumneata şi mine nu există nimic comun ; sîntcm fiinţe deosebite. Nu are nici o importanţă : eu care nu visez niciodată, văzînd cum îţi pierzi vlaga aici, văzînd ce mare nevoie ai de o singurătate la ţară, luminoasă şi salutară, am încercat să te fac să ieşi de aici. Dacă visul meu nu s-a împlinit, a cui este vuia, a mea sau a dumitalc ?

— Este a mea, — spuse ea cu umilinţă.

— într-o zi, — reluă doctorul, cu o mai marc lentoare, ca şi cum s-ar fi gîndit acum din nou Ia ceea ce se întimplase — într-o zi. dumneata, chiar dumneata, mi-ai spus că vrei să pleci de aici, să te duc chiar eu undeva. Iţi aminteşti...

— îmi amintesc...

— ...am crezut... este inutil să-ţi spun ce am crezut, pesemne că m-am înşelat, dar oricine în locul meu s-ar fi înşelat. Ei bine, tocmai cînd visul nostru putea deveni realitate, Bianca, spune dumneata, cine l-a făcut să se destrame ?

— Eu însămi, eu însămi !

— Vezi bine, că eu, omul realităţii, omul acţiunii, am visat prea mult : şi că lîngă tatăl dumitale, lîngă dumneata, sînt un nepoftit oarecare, un intrus care se amestecă în treburile voastre, fără a avea nici un drept şi fără rezultat. Şi pe de altă parte, Bianca, crede-mă, loatâ viaţa mea a fost răvăşită de dorinţa de a te vedea sănătoasă si fericită, de lupta pe care a implicat-o această dorinţă, o luptă za-



darnică, luptă sterilă, în care chiar dumneata mă înfrunţi ! Nu făceam b,ne deci să plec -.1 să nu mă mai întorc niciodată ?

- Ai dreptate. -- spuse ea, cu un gest dezolat.

- ...totuşi, ~ ixluă Amali, cu un efort, pentru a-ş.i

ide agitaţia, — cred... nu cred, ba chiar sînt sigur, că aceas'a plecare îmi va provoca o mare durere, un chin. poate... poate cu şi dumneata vei suferi — si o întrebă cu privirea.

— Voi muri, •— admise ea, profund şi candid.

•— Nu spune asta. Dar pentru a rămînc lîn°ă dumneata, Bianca Măria, pentru a încerca, chiar împotriva slăbiciunii dumitale, chiar împotriva voinţei dumitale, salvarea sănătăţii dumitale şi a revenirii la o stare mai bună, ar trebui să fiu prietenul dumitale, cel mai bun prieten, unicul prieten, înţelegi ? Ar trebui să am întreaga dumitale încredere, tontă prietenia, după Dumnezeu ar trebui să ere/i în mine ! Vezi. aici, în casa voastră, în tatăl dumilale. în dumneata, există o taină dureroasă, pe care in zadar, încercaţi toţi să mi-o ascundeţi, fiindcă febra marchr/ului Cavalcanti i &e poate citi pe i'alâ, în fiecare clipă. Dincolo de această febră, care este o boală, o patimă şi în acelaşi timp un real viciu, există ceva ce-mi scapă, ceva şi mai cumplit, care este chinul dumitale, ceva ce dumneata, dintr-o milă filială, din respect faţă de autoritatea paternă, cine ştie din ce spaimă, îmi ascunzi. Bianca. Bianca, dacă eu nu ştiu totul, trebuie să dispar pentru totdeauna, şi să nu mă mai ocup de viaţa dumitale, să mă pierd eu însumi, chinuit fără leac !

— Te iubesc atît de mult, — spuse ea, dîndu-i un drept depl'n asupra sufletului ei.

—- Oh, scumpa mea, scumpa mea, — îi şopti el, mingîindu-i părul negru, în timp ce capul fetei se lăsă pentru o clipă pe pieptul puternic si credincios al bărbatului.

- Făgâduieşte-mi un lucru... — îl ruga ea, cu un gest copilăros.

— Spune-mi...

— Făgăduieşte-mi că nu-] vei judeca rău pe tatăl meu, făgăd"' -mi ! Să ştii, el (-s',- ce] mai bun şi cel mai drasî di ;oţî părinţii : oru l ar l'i minară să-l aibă ui p î eu însămi am pi n ir LI ci o cons.deraţie, o iu-



bire pe care nimic nu o poate şterge. Vreau să nu-l acuzi de nimic, trebuie să-rni făgăduieşti, te rog : rătăcirea lui fatală este şi ea tot o formă a bunătăţii lui, el este atît de nefericit, atît de nefericit, în fond !

— îţi făgăduiesc, Bianca, să fiu indulgent, aşa cum şi

dumneata poţi fi indulgentă.

— îmi e de ajuns. Este un nefericit, bunul meu prieten, de ani întregi de cînd casa noastră a devenit o ruină. Cînd, de ce ? Nu-mi amintesc, eram mică ; nu ştiu măcar cine este vinovat de această decădere, nici nu vreau să ştiu. îmi amintesc numai că mama mea era o creatură palidă şi lipsită de orice vlagă, cu mîinile delic'ate, totdeauna reci...

— Ca ale dumitale, draga mea. dragă.

— Ca ale mele, — replică ea, cu un zîmbet fără viaţă.

— De ce a murit mama ?

— De anemie... de lipsă de energie... în ultimele zile mintea ei nu mai era tot timpul prezentă...

— Delira ?

— Da, uşor — răspunse ea, înroşindu-se pînă la frunte.

— Nu te mai gîndi la asia, — spuse el, intuind motivul înroşirii.

— Tatăl meu suferea mult din cauza suferinţelor mamei mele ! Şi ani întregi a visat cu ardoare şi nu s-a gîndit decît să refacă buna stare a familiei Cavalcanti, să ne ofere mamei şi mie o viaţă magnifică, să ţinem o casă bogată, şi să împărţim ajutoare în dreapta şi în stînga, tuturor, într-o zi, atît cit... cit ne ajunge acum să trăim într-un an, — adăugă, cu un nod de plîns în gît.

— Acum fii calmă, draga mea, nu te agita...

— Nu, nu, lasă-mă să-ţi spun, dacă nu vorbesc, mă sufoc. Un vis măreţ, mare cît inima lui Carlo Cavalcanti, nobil şi generos ca sufletul lui, ceva atît de generos şi de nobil, încît mama şi cu mine i-am consacrat o recunoştinţă care nu se va sfîrşi odată cu viaţa, ci va continua dincolo de mormînt. Dar în fantezia lui aprinsă, el a dorit un mijloc rapid, ciudat, de proporţii ample şi imediate, pentru a realiza această situaţie fericită : un mijloc datorat întimplării, deoarece un Cavalcanti nu munceşte şi nu se pretează la speculaţii...



— Loteria, — trase concluzia Amati.

— Loteria ; cum oare de ştii de acest lucru ?

— Ştiu.

— Nenorocirea noastră este cunoscută de toţi cei din jurul nostru, — reluă ea, fremătînd de dureroasă indignare. O nenorocire atît de mare, care a venit să le în-

cununeze pe toate celelalte ! O nenorocire din cauza căreia a murit mama, îmbolnâvindu-se fizic şi moral, o nenorocire în care s-a scufundat, înainte şi după aceea, toată averea noastră ; o nenorocire care mi-a răpit inima tatălui şi care după ce va distruge tot ce aveam mai scump, mă va arunca în mizerie şi în groapă !

— Nu te teme, nu te teme, totul se repară, — spuse el, vag, căutînd să atenueze impulsul acela de deznădejde.

— Nu se mai poate repara ! — spuse ea, grav. In pragul morţii, mama, într-o clipă de luciditate, sărutîndu-mă, mi-a spus : — Să nu-l judeci rău pe tatăl tău, fata mea ; să nu fii niciodată severă cu el ; ascultă-l, ascultă-l. Patima care îl devorează şi din cauza căreia eu mor, nu poate decît să se intensifice cu anii ; febra aceasta se va înrăutăţi ; eu nu l-am lecuit, nici tu nu-l vei lecui de ea. Lasă-l cu visul acesta ; nu-l chinui ; dacă vei fi nefericită, încredinţează-te lui Dumnezeu ; dar respeclă-l pe acest bătrîp care are o singură dorinţă, fericirea noastră şi care mă ucLie pentru ea, şi pe tine te va face să suferi cu multă cruzime, continuînd să fie nobil şi generos. Ai milă de tatăl tău, mă înţelegi ? Numai aşa vei putea muri liniştită şi cu conştiinţa împăcată, aşa cum mor eu. — Avea dreptate, mama mea, pe măsură ce au trecut anii el a devenit şi mai nefericit, cu o imaginaţie şi mai înflăcărată, de nelecuit acum, uitînd totul, totul, mă înţelegi ? Mă tem că într-o zi sau alta, acest bătrîn gentilom, acest părinte căruia trebuie să-i venerez părul alb, şi care ar vrea să fie respectat şi de lumea din jur, va uita legile onoarei, în cine ştie ce obscură combinaţie a jocului !

— Să-l ferească Dumnezeu ! — îi ură Amati, tresărind.

— Dumnezeu să te audă ! — exclamă ea. Dar eu mă rog atît de mult, şi răul se înteţeşte, tot mai neîndurător. Dacă ai şti ! Acum ne lipseşte totul ; vorbesc pentru prima dată despre aceste lucruri despre care nu am vorbit ni-



mănui ; freamăt de ruşine, dar nu pot să-ţi ascund nimic. El a vîndut tot, mai întii obiectele de artă, apoi mobilele. pînă şi cele cîtcva bijuterii pe care mi le păstrase mama şi el o adora ! pînă şi portretele strămoşilor nost ii, Caval - canti, deşi e mîndru de originea lui ! pînă şi sfeşnicele de argint din capelă, şi este un evlavios ! Eu trăiesc cu aceşti

doi bătrîni servitori, atit de credincioşi încît nu i-a putut îndepărta de aici nici nenorocirea, nici sărâtia noastră ! Ei nu-i plăteşte, şi ei slujesc casa Cavalcanti fără a fi plătiţi, înţelegi ? Şi numai mulţumită lor casa asta continuă să meargă înainte, avem ce mînca şi cu ce apiinde lumina seara ! Ridic în faţa d urnit ale vălul sfintei pudou familiale, să nu mă trădezi !

El se aplecă asupra mîinii pe care i-o întinso Bianca Măria şi i-o sărută : era confirmarea făgăduinţei lui.

— Toţi aceşti bani, şi alţii pe care şi-i mai procură, nu ştiu cum, şi nici nu vreau să ştiu cum, mi-e teamă să aflu cum, se duc la acest joc : vinerea şi sunbăta îşi iese din minţi. Vin la el alţi mizerabili, asemenea acelui assislilo, de mă face să mă cutremur de spaimă doar cînd îi aud numele : fac planuri bizare şi înspaimintătoare ; se exaltă, strigă, se ceartă, rostesc cuvinte de neînţeles într-un jargon obscur. Aceştia sînt singurii săi prieteni : nobilii din casta lui. rudele, l-au părăsit. Poate... le-a cerut şi lor bani ; a primit, poate, fără a-i mai da înapoi : sau poate s-au_îndepărtat dp el din cauza atmosferei prevestitoare a nenorocirii. Aceşti cabalişti, aceşti oameni care văd — si ea se înfiora, privind în jur — îi iau toţi banii, îl împing la joc. Şi va veni ziua cînd nu va mai avea nimic, şi nu va mai putea juca, şi în ziua aceea, Dumnezeule, să-l luminezi dumneata, dacă nu vrei să ne vezi pierind cu toţii, odată cu numele şi cu casa noastră '.

— Bianca, Bianca. te implor să te calmezi. — spuse el, alarmat de înflăcărarea ei, urmărind cum se schimba la faţă cu mintea medicului şi cu inima bărbatului.

— Nu pot, — exclamă ea. Nu ţi-am spus tot. Ascuîtă-mă, eu sînt o biată fiinţă slabă ; sîngele îmi este vlăguit şi curge lent, în venele mele, o ştii prea bine, fiindcă dumneata mi-ai spus-o ; am trăit în această casă tristă şi, cînd şi cînd, în mînăstirea mătuşei mele, adică



jn campania tatălui meu. mereu în prada închipuirilor, si jn compania mătuşei mele, căreia credinţa îi dă viziuni aproape pioi'etice : în această casă a murit mama ; şi fiindcă patima jocului a devenit o halucinaţie în mintea tatălui meu, aceeaşi halucinaţie s-a infiltrai şi în mine, împotriva voinţei mele. Tatăl meu îmi vorbeşte de umbre, de fantome, de spirite, tot timpul, mai ales seara şi noap-

tea, şi am ajuns să cred ; înţelegi acum ce oribile sînt toate aceste lucruri ? Lumina soarelui, vederea unor fiinţe vii anulează aceste momente de teroare : dar cînd se înserează, dar cînd toată această casă se cufundă în beznă, cînd Uita îmi vorbeşte de spirit, sîngele meu îngheaţă, inima ori mi se opreşte, ori îşi măreşte ritmul palpitaţiilor ; simt că mor de frică. Zgomote misterioase îmi tulbură auzul, paşi uşori, glasuri şoptite ; văd în faţa ochilor fanteziei mele trecînd spectre învăluite în mantii albe, care mă privesc şi care plîng. privindu-mă : mi se pare că mîini transparente îmi mîngîie părul, mi se pare că sînt sutlări reci pe obraji, iar nopţile mele nu sînt decît o lungă, nesfîrşită, veghe îngrozitoare, sau un somn uşor tulburat de viziuni !

— Aceste spirite nu există, Bianea. - - afirmă el, cu glas hoiărvt şi binefăcător.

— Ah, sînt atît de slabă, atît de neputincioasă ca să mă apăr împotriva acestor vedenii ! Cînd mi-am recăpătat puţină linişte, iată că tatăl meu, datorită imaginaţiei lui, sau printr-o diabolică sugestie a acelui assistito, vine să mă chinuie. Vrea ca eu să rad : şi fără să se îngrijoreze de slăbiciunea mea, de spaima mea, fără să înţeleagă tortura la care mă supune, îmi vorbeşte despre spirit, vrea ca să-l invoc, eu care sînt o copilă, eu care sînt o nevinovată ! în zadar încerc să-i rezist, în zadar mă zbat, in zadar îl rog să mă cruţe, să nu mă facă să beau clin aceasta cupă amară, este încăpăţînat, este orbit, vrea să vad spiritul cu orice preţ, şi să-i cer acestuia numerele pe care să le joace. Şi este atît de puternică influenţa pe care tatăl meu o exercită asupra mea, este atît de teribil modul în care îmi comunică nebunia lui, încît pînă la urmă voi ajunge ca el, o biată halucinată, care se vlăguieste în v--deniile nopţilor şi în cumplitele deznădejdi ale zilelor !



Ea îşi ascunse faţa în mîini, tremurînd. Doctorul o privea încremenit, neîndrăznind să-i mai spună nimic.

— Şi încă nu ştii tot, — reluă ea cutremurată. Intr-o zi, mi-ai scris o scrisoare, o scrisoare frumoasă, încurajatoare, propunîndu-mi să plec de aici, să mă duc la mama dumitale. Ce curaj mi-ai dat ! Ah, aş fi fugit în sfîrşit dki casa asta, în care fiecare gol negru al uşii mă înfioară, seara, şi în care orice mobilă capătă forme spec-

trale ; m-aş fi dus acolo unde este lumină, soare, căldură, şi bucurie. Ei bine, în noaptea aceea, cuprins de un acces de extravaganţă, tatăl meu a venit în camera mea. La ora aceea, în lumina slabă a lămpii, trezindu-mă din somn, ca să mă arunce într-o visare prin cuvintele lui, neţinînd seamă de rugăminţile mele, nesimţind că îmi provoacă o adevărată agonie, timp de două ceasuri mi-a vorbit numai despre spiritul care trebuia să-mi apară, care era pe aproape, şi pe care eu ar fi trebuit să-l evoc, care mi-ar fi transmis cuvintele sacre. Şi ţinîndu-mi mîinile, suflîndu-mi respiraţia lui în faţă, comunicîndu-mi pasiunea lui şi credinţa, şi-a atins scopul.

— In ce fel ?

— Am văzut spiritul, bunul meu prieten.

— Cum adică, văzut ?

— Cum te văd pe dumneata,

— O iluzie provocată de febră ; nu-i nimic adevărat, Bianca, — spuse el, cu asprime, pentru a readuce la realitate mintea aceea rătăcită.

— Aşa spui dumneata, te cred. Dar după ce vei pleca dumneata, cînd eu îmi voi încheia rugăciunea, voi termina de citit, cînd voi fi singură în camera mea, printrt penumbrele lămpii, voi avea iar viziunea din noaptea aceea, şi din nou< mă va cuprinde ameţeala, făcînd să mi se învîrtească tot capul şi să-mi clănţăne dinţii ! Dar tatăl meu, disperat, pentru că numerele din noaptea aceea nu i-au ieşit la tragere, mi-a spus că eu nu am ştiut să le interpretez, şi de aceea vrea să evoc din nou spiritul ! Mă crede o asistată 1 şi nu-mi mai lasă o oră de răgaz ! Nu mai sînt fiica lui, el mă crede doar o intermediară între el şi noroc,

1 Asistată de spirite, inspirată (n. tr.).



şi îmi supraveghează orice cuvînt, şi mă priveşte uneori cu invidie, uneori cu trufie, şi nu ştiu ce stranii teorii concepe, pentru ca eu să pot vedea, din nou, nu ştiu ce alte bizare privaţiuni vrea să-mi impună, pentru ca sufletul meu să fie pur ca şi trupul şi să poată avea viziunea foarte lucidă ! în primele zile ale săptămînii mă lasă mai liniştită, dar în noaptea de joi vine la mine şi mă roagă, înţelegi, mă roagă să chem spiritul : acest bătrîn cu părul alb, căruia eu îi sărut mîna din respect, îngenunchează în faţa mea, ca înaintea unui altar pentru a mă îndupleca !

In noaptea de vineri rugămintile lui devin furioase, nu-şi mai dă seama de convulsiile înspăimîntătoare care mă cutremură, crede că sînt semnele de apropiere ale spiritului ! Noaptea trecută, pentru a mă scuti de această tortură care mi se părea insuportabilă, am încuiat uşa camerei cu cheia, am avut curajul de a-i interzice să intre, tatălui meu, propriului meu tată ! Ei bine, a venit totuşi, şi a bătut, insistent, mai întîi încet, apoi cu putere ; mi-a vorbit, m-a implorat, mi-a poruncit, trecînd de la furie la umilinţă, voia să văd cu orice chip spiritul, cu forţa, în noaptea aceea — îmi astupam urechile să nu aud, îmi înfundam capul în pernă, muşcam cearceaful ca să-mi opresc hohotele de plîns, de douăzeci de ori aş fi vrut să deschid uşa aceea, dar groaza mă ţinea încremenită în pat. Tatăl meu a plîns ! O, mamă, mamă, eu nu te-am putut asculta ! Tu ai ştiut să mori pentru tatăl meu, dar eu nu sînt în stare să te imit !

— Sărmana, sărmana de tine, — murmura doctorul, încercînd să-i potolească exaltarea cu binefăcătorul său cuvînt de compătimire, mîngîindu-i mîinile, vrînd parcă să o adoarmă, să o magnetizeze.

— Oh, da, da, compătimeşte-mă, pentru că sînt atît de chinuită, atît de nenorocită, încît ultima cerşetoare de pe stradă mă face s-o invidiez, compătimeşte-mă, pentru că singura fiinţă care ar trebui să mă iubească, să-mi redea sănătatea şi fericirea, visează în schimb să-mi dea bani, bani mulţi, şi îmi impune, pentru asta, toate sacrificiile materiale şi morale ; compătimeşte-mă pentru că sînt o fiinţă nenorocită, destinată să se prăbuşească într-o obscură



catastrofă ; compătimeşte-mă, pentru că în toată lumea asta, cit este de vastă, eu nu am nimic altceva, pentru mine, decît compătimirea dumitale !

Au tăcut. Sîngelc năvălise în obrajii-palizi ai Biaivăi Măria ; ochii îi scînteiau : iar cuvintele cu care îşi uşurase sufletul, îi ieşiseră ca într-o convulsie, tumultuos, de pe buze. Acum tăcea, dezvăluise totul. Secretul aspru care îi tortura implacabil existenţa, evocat de iubire, dăduse fiorii unei înfricoşătoare surprize bărbatului puternic oare o asculta. El tăcea, căutînd să-şi stăpînească stupefacţia, căutînd să-şi adune gîndurile. Desigur, era obişnuit să asculte mărturisirea lugubră a tuturor mizeriilor spirituale

şi fizice ale bolnavilor lui. dăduse deoparte vălurile tuturor ororilor ruşinoase al tuturor corupţiilor, şi ca la un duhovnic ajunseseră la el, disperate şi îngrozite, inimile ean închideau în ele cele mai cumplite mistere umane. Dar. era adevărat, anxietatea Biancăi Măria era atîl de gnva. ataca a'.ît de profund izvoarele înseşi ale vieţii, încît l-a înspăimîntat peste măsură, asistînd la un spectacol cU mizerie umană nemaiauzită. Dar sărmana creatură care se vlâguia sub constrîrigerea unui morb care nu era al ei. aflmdu-şi călăul chiar în propriul tată, acea sărmană creatură, bana şi frumoasă, era femeia pe care el o iubea. fără de care el nu putea trăi, a cărei fericire şi sănătate îi erau necesare, mai mult decît propria-i fericire şi sănătate. Tulburat, neştiind deocamdată cum să se descurce, în faţa acelei duble probleme, de boală şi de patimă. care-l făcea pe marchizul Cavalcanti să-şi distrugă familia, el nu găsea nimic de spus Biancăi Măria, pentru a o încuraja. Era sfîrşită ; şi încerca o vagă remuşcare că-şi acuzase tatăl. Dar nu trebuia ca Antonio Amati să fie salvatorul ei ? Nu se sirntea ea liniştită, puternică, sigură. cînd el era lîngă ea ? Şi sustrăgîndu-se din starea de deprimare, ridicîndu-şi ochii spre chipul lui, timid, umil, îi spuse:

— Nu mă vei considera rea şi ingrată, nu-i aşa ?

•— Nu. draga mea.

— Nu-l vei judeca rău, pe tata ? !

^— li voi vindeca, — spuse el, pe gînduri.



## XII

VARA ANULUI ACELA A FOST foarte tristă pentru napoliUmi, atit din punct de vedere material cît şi din punct de vedere moral, înainte de toate, de la sfîrşitul lui iunie, vîntul sufocant siroco s-a prefăcut în ploaie ; furtunile acopereau cu nori negri golful, fulgera în spatele colinei Posittipo, fulgera dincolo de Capodimonte şi ploile torenţiale de vară. stîrnind în aer un miros acru de praf, dînd tîrcoale pe străzile oraşului, dinspre coline înspre mare, în mici trombe de apă care-i făceau să fugă pe drumeţi, şi împotriva cărora bieţii birjari fără umbrelă, zdrenţăroşi, cu un fel de berete trase pe cap, nu puteau face altceva decît să-şi vîre mîinile în buzunarele hainei jerpelite, şi să-şi plece capul pe piept. Ah.

a fost o vară de iad, o adevărată urgie a cerului ; de aceea. Sân Gcnnaro întîrziase atîta pînă să facă miracolul obişnuit, în anul acela ; sân Gennaro nu greşeşte ! Siroco-ul, suflînd năvalnic, învolbura valurile din golf, cu furie, şi ele deveneau vinete de mînie şi spumoase sub întunecata cortină de nori grei ; şi toate stabilimentele de pe plajă. de la Marjnclla la Posillipo, erau nevoite să ţină ridicate scîndurile de lemn ale cabinelor, pentru a lăsa să treacă marea în tumult, fiindcă altfel le-ar fi luat cu ea.

Acesta a fost adevăratul dezastiu, ireparabil ; deoarece lungile şiruri de provinciali care sosesc din Calabria, din Basilicata, din Abruzzi şi din Molise ca să se scalde în mare, şi care umplu hotelurile şi restaurantele de categoria a doua, şi se înghesuie cîte patru într-o singură trăsurică, în care şi numai doi stau foarte rău, provincialii care constituie marele cîştig, pe vară, al oraşului Napoli, înfricoşaţi de timpul rău, contînd mereu că pleacă în săptămîna următoare, pînă în cele din urmă nu s-au mai mişcat din oraşele lor. Cei ce veniseră în prima săptămînă din iulie şi contau să rămînă pînă la sfîrşitul lui august, după ce au putut profita de o baie din cinci, înfruntînd marea în furtună, intimidaţi si descurajaţi, s-au hotărît să plece. la Campobasso, la Avellino, la Benevento, la Potenza, spre marea durere a fetelor şi a băieţilor. O vară pierdută !



Hotelul Fiori din piaţa Florentini, hotelul Campidoglio din piaţa Municipio, hotelul Centrale de la Fontana Medina, erau pustii; cît despre hotelul Allegria, în piaţa Cari ta, măreţul loc de întîlnire al celor din provincie, era în doliu.

Furtunile se alternau cu zilele peste măsură de călduroase, extenuante, o adevărată climă africană ; şi stabilimentele balneare De Crescenzo, Cannavacciuolo, Sciattone, Manetta, Pappalardo, aveau cinci zile în care erau complet goale, şi una supraaglomerată : proprietarii dădeau din cap, în timp ce femeile ce se îngrijeau de cabine şi de plajă,' desculţe, cu o bluză şi o fustă, o pălărie de paie pe cap, negre, slabe, cu dinţii negri, glasul răguşit, alergau pe nisipul înnegrit după cîte un cearceaf de un alb dubios, pe care-l lua vîntul şi ameninţa să-l arunce în mare. Ploaia aceea, ploaia aceea ! Restaurantele din Napoli lîncezeau goale ; ospătăria care îşi pune măsuţele în aer liber pe plaja de la Sânta Lucia, micile restaurante care se întind

de la Mergellina la Posillipo, Bersaglio, Schiava, Figlio di Pietro, Scoglio di Frisio, care-şi bazează existenţa lor fragilă pe timpul frumos, vara şi iarna, acelea, da, sufereau într-adevăr, în frunte cu şeful bucătar care căsca în bucătărie, şi cu puţinii ospătari rămaşi care căscau şi ei aproape adormiţi, în temperatura sufocantă, pe care furtuna nu ajungea să o învingă, ^i numai muştele, în zborul lor jos, bîzîiau, bîzîiau, pe mesele pregătite degeaba.

O lîncezeală generală ; şi un cor de vaiete, de înjurături, care se ridica la fiecare nouă dezlănţuire a ploii torenţiale, Pînă şi seratele de la Villa, în jurul pavilionului unde fanfara primăriei cîntă vechile polci şi variaţiile ei la Forza del Destino, de dată străveche, unde e de ajuns să ai doi soldi pentru a plăti un scaun ca să te bucuri de un spectacol delicat al unei mulţimi burgheze, aşezată sau în mişcare, numai doi soldi ca să stai la răcoare şi să asculţi naivul concert; pînă şi seratele acelea atît de simple, atît de economice, atît de populare, aveau de suferit. Printre fetele burgheze pentru care Villa este o ocazie de a-şi arăta modestele rochiţe albe, cusute în casă şi tot în casă călcate, o ocazie de a-şi vedea iubitul, chiar de departe, sub o flăcăruie tremurmdă de gaz, şi de a mai face cîţiva paşi pe stradă, uneori foarte lungă, care duce pînă la căsătorie, printre aceste fete era o lamentaţie se-

ni

cretă ; şi cel ce închiria scaunele se agita şi el pe aleile pustii, umede, pline de melci, ca să vadă dacă nu se încumeta nimeni să vină să înfrunte timpul rău ; şi, disperai, se refugia într-un colţ din cafeneaua Vacca, ca să mai discute de necazurile lui cu vreun chelner.

Ce anotimp ! Fiica şi fiul lui don Domenico Mayer, care în alţi ani se duceau în fiecare seară la Villa, pe jos, dus şi întors, parcurgînd trei sau patru kilometri, cheltuind opt soldi numai pentru a sta pe scaune, anul acesta crăpau de cald şi de plictiseală în apartamentul lor din palatul Rossi. Dar tatăl era, şi el, atît de amărît ! Iar mama mai bolnăvicioasă şi mai plîngăreaţă decît de obicei. Urît anotimp !

Răul anotimp pentru cele trei surori, împărţite în cele trei puncte ale Neapole-lui. Carmela, muncitoarea de la Fabrica de tutun, Annarella, slujnica, şi Filomena, tînăra care trăia păcătuind. înainte de toate le murise mama, în

subsolul unde biata bătrînă locuia cu Carmela şi deşi a avut sicriul săracilor de la Secţia Pendino şi a fost aruncată în groapa comună, unde zăceau cadavrele nenorociţilor, la Poggioreale, totuşi Carmela a trebuit să cheltuiască şaptezeci sau optzeci de lire, fără nici măcar să aibă consolarea de a şti că mama ei fusese îngropată într-un mormînt separat. Cîtva timp, Carmela plătise o mică rată săptămînală unei Congregaţii milostive, pentru a putea avea, la moartea ei sau la aceea a cuiva dintre ai săi, însoţitori, trăsura mortuară şi groapa separată ; dar datoriile, mizeria, loteria la care juca în disperare o împiedicaseră să continue să plătească ratele, aşa că pierduse totul.

Rămăsese fără mamă, în subsolul umed de igrasie şi întunecat, îndatorată pînă peste cap şi fără a avea douăsprezece lire ca să-şi facă o rochie de pînză neagră ; nimic, purta una de stambă, de culoare deschisă, cu o basma neagră la gît ; şi chiar şi vecinele o criticau pentru această lipsă de suflet ! Veşnicul ei logodnic, Raffaele, ridicat acum pînă la cele mai înalte grade în ierarhia bandităscă, fiindcă luase parte la două vestite dueluri sau dichiaramenti i> fiindcă fusese trecut ca recidivist în dosarele Co-

1 Un fel de duel prin care se pune capăt unui litigiu (argou meridional) (n. tr.).



misariatului, mai ales după moartea bătrînei mame a Curnielei, se arătase tot mai dispreţuitor, evitînd-o pe Carmela, şi cind aceasta îl urmărea pe la uşile restaurantelor, în tavernele suburbane, o brutaliza, cu atît mai mult, cu cît ea rămăsese săracă, lipită pămîntului, si nu-i mai putea da din cînd în cînd cele cinci lire, sau două lire pe L are i ie cerea cu truîie si pe care ea i le dădea cu umilinţă.

O bănuială uşoară încolţea în sufletul, fătei : şi datorită morţii mamei, a copleşitoarei sărăcii, cît mai ales, da'.o-nlă bănuielii că ar însela-o Raffaele, zis Farjariello, ea j-.i pierdea minţile, lipsea des de la Fabrica de tutun, îşi Ipea ziua, sau muncea atît de distrată, atît de rău, încît o amendau ; sîmbăta primea îoarte puţin, şi adesea în i o r sul saptămînii se hrănea numai cu un codru de pune :;ată de doi soldi, pîine înmuiată în apa în care îierse-•-.oră macaroanele şi pe care L-o oterea o vecină ceva mai

puţin săracă decît ea.

Ah. era prea mult, prea mult, pentru o fiinţă care dorea numai fericirea altuia, şi care îşi văzuse mama murind de mizerie, părăsită, apoi, în groapa comună a săracilor, unde osemintele se amestecă unele cu altele : şi care îşi vedea acum logodnicul cum se degrada pe zi ce trecea pe toate treptele viciului, pînă la închisoare, pînă la crimă, poate : şi, în plus, îşi mai vedea şi surorile vlăguindu-se in privaţiunile oricărui bine moral şi fizic !

Acum. cu mama care se liniştise în odihna cea veşnică — şi ce-o mai invidia Carmela în unele momente ! — şi cu Raffaele care se îndepărta tot mai mult de ea, simţindu-şi inima rece ca şi stomacul, îşi vizita mai des surorile. Se gîndise să se ducă să locuiască cu sora ei Annarella, pentru a face economie şi a nu rămîne atît de singură ; dar Annarella trăia într-un subsol de pe străduţa Rosariello di Portamcclina, ca, soţul ei şi doi copii mai mărişori ; un subsol cu o podea dinlr-un fel de pămînt bătătorit şi pereţii novăruiţi de ani de zile ; soţul şi soţia dormeau pe un put compus din două picioroange de fier, trei scînduri care scîrţîiau, sprijinite pe cele două bucăţi de fier. şi o saltea de frunze uscate de porumb, paglione, cu o deschizătură la mijloc, pe unde se înfundă mîna,



cînd se reîace patul, şi se mişcă frunzele îngrămădite acolo. Fata dormea lîngă mamă, în patul mare conjugal ; şi băiatului i se făcea un culcuş în fiecare seară, pe două scaune şubrede puse cap la cap. O mizerie cumplită, atroce, năpăstuise treptat familia mnnuşarului ; acosta, nu numai ca-şi juca la Loto tot ce cîstiga într-o săptămmă, dar vineri seara şi sîmbăta dimineaţa îşi bătea soţia, furios ta un sălbatic, că aceasta nu avea să-i dea două lire, o liră, o jumătate de liră.

Acum, cei doi copii sărmani începuseră să cîştige cîte ceva, fata lucra la o croitoreasă, băiatul era rîndaş într-un grajd ; şi cînd nu a mai putut obţine nimic de la soţie, Gaetano a început să se ducă la croitoria unde lucra fata cu săptămîna şi o chema jos, şi insista minţind, folosind cuvinte frumoase, sau palme, la nevoie, scoţînd mereu <.eva bani de la biata copilă, care ii cerea cu anticipaţie patroanei, în fiecare săptămmă., Cu băiatul, în vîrstă de doisprezece ani, tatăl era şi mai rău : micul rîndaş îi refuza

adesea banii, dojenindu-l pentru viciul Iui şi mizeria în care o lăsa pe maică-sa, tatăl îi dădea palme cu duiumul, iar băiatul, sufocat de lacrimi, striga, înjura, se zbătea. i'âcea să se adune oamenii ca să audă că tatăl lui este un hoţ, un asasin. Odată cînd taicâ-său i-a dat. un pumn în nas, umplîndu-l ele sînge, băiatul, furios, l-a muşcat de jnînă. Sîmbăta seara, cînd se întorceau acasă, copiii veneau cu urmele bătăilor încasate de la tatăl lor, iar mama lor, întind de bătăile încasate şi de ea, plîngoa pe capetele bieţilor copii, întrebîndu-i :

- Cît ţi-a luat ?

— Patrusprezece soldi, — răspundea Teresina, tristă.

— Mi-a luat o jumătate de liră, — spunea Carmine, furios.

- Oh, lisuse Christoase ! — exclama mama, plîngînd.

Dar ceea ce nu-i putea ieşi din minte, era copilaşul de doi ani şi jumătate care murise din cauza laptelui ei otrăvit, a unei hrăniri insuficiente, şi pentru că trăise în subsolul acela negru, urcare igrasia picura pe pereţi vara şi iarna. Dacă, din întîmplare, era pomenit numele lui Peppinicllo, ea pălea, si nimic, nimic nu-i mai putea scoate din minte că viciul solului ei îi omorîse copilul. Un timp, păstrase cu pioşenie coşul col mare, care se balansează, şi



tfl

serveşte, de obicei, drept leagăn pruncilor napolitani săraci, Io sportone ; dar după ce vînduse mai întîi perna, apoi salteluţa de frunze de porumb, într-o zi, din cauza foamei care o rodea, neştiind cum să-şi mai procure cîţiva bani, vînduse şi coşul. Despărţirea de el fusese însă atît de sfîşietoare, încît mama, aşezată pe treapta uşii, fără a mai ţine seama de cine trecea pe strada Rosariello, plînsese timp de o oră cu capul înfundat în şorţ :

— Tu ştii, Peppinie... tu ştii... — murmura ea, ca şi cum i-ar fi cerut iertare micului mort, pentru că-i vînduse şi leagănul.

Apoi venise vara, tristă, plină de furtuni, şi situaţia familiei Annarellei se înrăutăţise. Din cele două servicii reduse pe care le făcea, ea pierduse unul, zece lire : erau oameni care trăiau din închiriatul camerelor şi fiindcă le rămăseseră camerele goale, o concediaseră, fireşte, pe slujnică. Fetei, Teresina, i se micşorase săptămîna, deoarece

croitoreasa nu mai avea de lucru, şi nevoind să o concedieze, o angajase, din milă, să facă treburile casei. Vizitiul, la care Carmine era rîndaş de grajd, pleca cu familia stăpînului la ţară, pentru patru luni, şi l-ar fi luat cu el şi pe rîndaş, dar tatăl lui, Gaetano, ştiind că de la băiatul lui obţinea mereu cîte ceva, chiar dacă recurgea la bătăi zdravene, nu i-a permis să se ducă. ci i-a spus să-şi caute un alt serviciu la Napoli ; şi Carmine striga, plîngea, înjura, ameninţînd că pleacă pe furiş.

— Mă duc, mamă, mă duc fără să ştie el, nu o să mai vadă nici o centimă de la mine, să ştii ! îţi trimit dumitale, mamă, banii, într-o scrisoare, şi tata nu trebuie să capete nimic !...

— Fiul meu, ce pot să-ţi spun ? — se vaită mama, căreia i se strîngea inima de durere, de plecarea lui.

Dar chinul oel mai mare al Carmelei, al Annarellei şi al lui Gaetano, mănuşarul, erau datoriile pe care le aveau la donna Concetta, cămătăreasă. Şi ea suferise de pe urma anotimpului neprielnic, deoarece aproape toţi datornicii nu-i mai plăteau, nici măcar banii pentru dobînzile săptămînale. Nu mai împrumuta nimănui nici un ban, înrăită, crudă, simţind, la rîndul ei, agravarea mizeriei celorlalţi ; se fereca noaptea punînd barele de fier la uşi, fiindcă ţinea în casă titlurile de rentă şi libretele cecurilor ; şi acest



lucru îi crea o stare de furie continuă. Se agita toată ziua, de pe o stradă pe alta, de la subsol la al cincilea etaj al unei case, de la un atelier la o prăvălie} alergînd după proprii ei bani, nemulţumită pentru că mergea mereu pe jos, pradă unei mînii întreţinută de dezamăgirile continue, ajungînd să ceară cel puţin banii de dobîndă, la început insistînd rece ca în cele din urmă să izbucnească în scene penibile, urlînd, pretinzînd sîngele ei, cum îşi numea, cu patimă, banii.

Dar cei ce o exasperau cel mai mult erau Gaetano, Cafmela, Anrtarella ; îi erau datori, toţi trei, cu două sute de lire şi nu puteau să-i restituie nici o parte din cele zece

• de dobîndă săptămînală. Oh, cei trei, cei trei ! Ea se
•ea la fabrica Bossi, la Foria, unde Gaetano croia mă-
ile şH chema afară : Gaetano, uneori, avertizat de un
arăş de muncă, îl punea să spună că nu venise la fa-
brică în ziua aceea. Dar ea se încăpăţâna, neîncrezătoare,

autoare, mergînd de colo-colo în faţa porţii ; iar el, cele din urmă, cobora cu un rest de ţigară stinsă şi neagră între buze. Scena începea pe şoptite, scurtă, ener-I, violentă ; uneori, rînjind, deoarece viciul loteriei îl ase să piardă orice bun-simţ. Gaetano îi repeta deviza rapolitanilor rău-platnici : am, pot, plătesc ; n-am, nu pot, plătesc. Ea începea să strige, ameninţînd că se va duce Carlo Bossi să se plîngă ; că se va duce şi la judecător, f.şi Gaetano, puţin mînios, totuşi stăpînit, îi răspundea că • ea ar cîştiga grozav dacă l-ar scoate din fabrică, pentru că nci chiar că nu ar mai putea lua nici un ban de la el I j Judecătorul ? Şi ce putea să-i facă judecătorul ? închisoarea pentru datornici nu mai există ; închisoa-rea Concordia fusese închisă de domnii care nu reuşeau 4 plătească datoriile lor mari. Şi atunci ea începea să se înfurie, devenea o scorpie, toţi vecinii ieşeau pe la uşi şi n balcoane ; el o asculta, palid, muşcîndu-şi restul de ţigară, într-o zi a ameninţalJ-o, printre dinţi, că o sfîrtecă.

Murmurînd cuvint? neînţelese de ameninţare, strîn-gîndu-se mînioasă în şal. donna Concetta se îndepărta, cu mersul legănat al femeilor dm popor, bogate şi indolente, cu capul puţin înclinat pe im umăr, şi cu faţa încă uşor tulburată de scena avută. Şi fiindcă tot se afla la Foria,' fiindcă ziua muncitoarelor de la Fabrica de tutun se ter-

243

mina la patru, ea se ducea în piaţa Sfinţii Apostoli, la poarta fabricii, aşteptînd muncitoarele să iasă, ca să le ceară banii. Nu era singură : fiindcă la poarta aceea se adunau şi alte femei care împrumutaseră bani sau lucruri bietelor muncitoare, cu o dobindă mare ; şi printre ele, cu-noscindu-se, recunoscîndu-se, simţindu-se solidare în legea cametei, era o văicăreală generală, o lungă văicăreală, în legătură cu ncpunctualitatea, cu necinstea datornicelor, toate declarîndu-se ruinate din cauza anotimpului acela în-grozitor şi din cauza relei-voinţe, şi cuvintele sîngele meu, sîngele nostru, reveneau mereu, ca un strigăt de durere pentru banii pierduţi. Nu era îngăduit să fie trimis cineva ca să cheme o muncitoare de sus ; de aceea cămătăresele le aşteptau, întocmai ca şi vînzătorii de alimente, de fructe, pe muncitoare, la ieşire : sărmanele femei care veneau din fabrică cu chipurile palide de mirosurile rele ale frunze-lor de tutun şi cu mumie pătate pînă la încheieturi, cumpă-

rau cîte ceva pentru a duce acasă, pentru a da de min-
care, după o zi de muncă, familiei lor.

Cămătăresele se amestecau printre vînzătorii de zarzavaturi, de păstîrnac în oţet, de clătite, şi aşteptau cu răbdare, trăgîndu-şi salul pe umeri, cu mişcarea aceea familiară, în cele din urmă, femeile, după ce erau cercetate, una cîte una, de o supraveghetoare din administraţia fabricii, ca să vadă dacă nu cumva şi-au însuşit din frunzele de tutun, ieşeau ; unele plecau grăbite, altele se opreau să cumpere căpăţîni de napi, sau cartofi, sau de zece centime clătite ; iar cele mai nefericite, desigur, erau cele care le găseau din nou afară pe creditoare ; cea mai nefericită dintre toate, şi datorită mirosului urît de tutun, şi da'.orită ruşinii, era Carmela. Căuta să o ducă pe donna Conoetta spre Via Vertecoeli sau spre Treptele Sfinţilor Apostoli pentru a nu fi auzite cuvintele acesteia de către tovarăşele ei; dar donna Concetta încetinea pasul şi ridica glasul. Voia banii ei, sîngele ei, era o adevărată ruşine să nu-i restituie ; voia cel puţin dobînda ; dacă ea, Carmela, nu ar fi o neruşinată, ar trebui să-i dea cel puţin dobînda. Ochii muncitoarei de la Fabrica de tutun se umpleau de lacrimi la injuriile acelea şi avînd cîţiva soldi în pungă, îi era imposibil să reziste şi îi dădea donnei Concetta ; dar



to'dcauna era atît de puţin, încît sacrificiu] pe care-l făcea,' ronunţînd la hrana ei pe o zi. nu îi aducea eleat alte injurii, ascultate de ca, cu capul plecat, în timp ce donna Concetta :> urma cu îndîrjire pe strada Arcivescovato şi pe strada Gerolr-mini ; la un moment dat, cămănreasa îşi dacica «e-tma că nu avea roşi să mai insiste, că fata nu mai avea nici un ban. Chiar după ce donna Concetta se îndepărta, resimţea încă fiorul ruşinii transmis de glasul acela aspru, de cuvintele injurioase, şi istovită, abătută, fără un han în buzunar, după o zi de muncă, o invidia din nou pe nuima ei care murise.

Desigur că şi ea avea patima jocului, dar din intenţii bune, ca să le dea bani tuturor, ca să-i facă fericiţi pe toţi, dacă ar fi avut norocul să cîştige ; se lăsa jecmănită de bani de Raffaelc Farfariello : clar faptul că trebuia să fie peniţă atît de aspru pentru aceste păcate venale, o durea ni sr.ili t Ah. în anumite zile, în anumite zile, ca să nu mai ai'da ?imic, ca să nu mai simtă nimic, cu ce poftă s-ar mai

rimcat în cisterna cea mare a clădirii celei mari, unde
ora Fabrica ! Dar donna Concetta, nepotolindu-şi setea cu
cele ciifva picături de apă, care erau cei cîţiva soldi ai
Caim:>ioi, venind spre casă. mai înainte de a intra la ea,
\v\a, în fiecare seară, în subsolul de pe strada Rosa-
i lei Io, unde locuia Annarella ; aceasta era aşezată lîngă
pat, adesea în beznă, neavînd bani cu ce să-şi cumpere
uleiul pentru lampă, şi-şi rostea rugăciunea împreună cu
fiica ei, Teresina ; donna Concetta se închina şi aştepta ca
rugăciunea să se termine, pentru ca apoi să-şi ceară banii,
inutil, cum se întîmpla în fiecare zi : Annarella nu mai
ştia să facă altceva, acum, decît să răspundă cu un oftat,
cu cîteva lacrimi ; şi cînd donna Concetta se înfuria, ea
începea să plîngă de-a binelea. Teresina intervenea, vor-
bind cînd uneia, cînd alteia :

- Nu plînge, mamă, fii bună..:

Şi cămătărcsei :

— Nu vedeţi, donna Conccttella, că mama nu are bani?

— Fata mea, fata mea... — plîngea Annarella, căreia
1'>a;p nenorocirile din existenţa ei veneau să-i sufoce
cuvintele.

Cămătăreasă nu se lăsa emoţionată. Era atît de obiş-
nuita cu lacrimile false ale acelora care voiau să-i smulgă



banii, încît nu mai credea în nici o durere, şi numai cînd
termina tot vocabularul de injurii, se hotăra să plece, în-
cet, cu pasul ei molatec, bolborosind că-şi va face dreptate
cu mîinile ei, împotriva hoţilor sîngelui ei. Mamă şi fiică
rămîneau singure, pe întuneric, în căldura aceea sufocantă
şi umedă din subsol, şi, răspunzlnd unui gînd interior, biata
slujnică exclama :

— Suflete al lui Peppiniello al meu, ajută-mă tu !

Cînd Carmela şi Annarella se întîlneau pe stradă, sau
în subsolul din strada Rosariello, era un nesfîrşit şir de
plînsete, o poveste alternată, în care se dezlănţuiau toate
amărăciunile, fizice şi morale, ale existenţei lor triste. Bo-
nafficiata aceea, loteria, ce soartă nenorocită, ce soarta in-
famă, să nu le dea nici un ban ca răspiată, şi în schimb
să le ia totul, totul, şi chiar şi. ultimul codru de pîine care te
ajută să nu mori de foame ! Şi din cînd în cînd. printre je-
luirile mizeriei lor şi ale vieţii lor pustii, venea vorba de-
spre cea de a treia nefericită, care era sora lor, Filomena.

Ce făcea- ? Cum suporta viaţa ei plină de păcate ? De două ori Carmela se dusese să o întîlnească în piaţetă, dincolo de scările de la Sânta Barbara, dar odată era plecată, şi altă dată o găsise atît de rece, atît de schimbată, de parcă ar fi suferit de o remuşcarc profundă, încît Carmela cuprinsă de emoţie, fugise repede, repede. Odată Annarella o întîlnise pe Filomena pe stradă, îmbrăcată în albastru şi galben, cu obişnuita ei panglică roşie la gît ; şi o întrebase de ce nu purta doliu după mama ei :

— Nu sînt demnă — îi răspunse Filomena, plecîndu-şi ochii şi îndepărtîndu-se cu pasul felin, pe tocurile înalte ale pantofilor ei lucioşi.

Din toate acestea, Carmela simţea, în afara nenorocirilor cunoscute, în afara sechelelor mizeriei şi ale umilinţelor, ceva tainic ce-i scăpa, ca o nenorocire necunoscută, apăsînd-o pe creier, ca o fatalitate supremă care începea să o înconjoare, nemailăsîndu-i nici o cale de scăpare. Ce era oare ? Nu ştia bine, nu-şi dădea seama : era poate indiferenţa crescîndă a lui Raffaele şi br ;a cu care o trata ; era poate purtarea mîrşavă a cumnatului Gaetano, mănuşarul ; era poate înfăţişarea stranie a surorii Filomena, de la care nu mai îndrăznea să afle nimic. Şi intre ele,



â, de mult, se contura un plan măreţ, pentru a desco- ; un leac al necazurilor lor.

In toată populaţia oraşului Napoli sînt şi femei care au faima de mari ghicitoare, de fattucchiare neîntrecute, la ale căror filtre, şi vrăji, adică fatture, nu rezistă nimic ; unele, chiar, au o clientelă largă, mult mai largă decît aceea a unui medic, şi aproape fiecare cartier se laudă cu ghicitoarea lui, capabilă de cele mai bizare miracole, mereu insă cu ajutorul lui Dumnezeu sau al Fecioarei.

Dar reputaţia marii ghicitoare — fattucchiara — Chiaella care locuia sus, sus, pe, străduţa Centograde, lîngă îvardul Vittorio Emanuele, era fantastică ; nu exista vălie, sau subsol, sau şaradă, sau piaţă, sau răspîntie ! e să nu se cunoască, şi să nu se povestească minunile .arastellei. Se spunea peste tot că pentru a avea fattura arastellei, trebuie să-i ceri ceva care să nu fie împo- a voinţei Domnului : dar că nici unul din cei care au .ii seamă de această regulă nu ieşise nemulţumit din ;ţa din Centograde.

Nu exista om din Napoîi care să îndrăznească să pună
adoială puterea magică a Chiarastellei ; şi dacă în pră-
;ile mezelarilor şi ale vînzătorilor de paste făinoase,
<e cumetrele tinere şi bătrîne flecăresc atît de bucuros,
în faţa tarabelor şi coşurilor vînzătoarelor de zarza-
irî, unde femeile se tocmesc timp de trei sferturi de
pentru un mănunchi de boraggine i; sau la uşile sub-
:rilor unde se discută atît de mult şi atît de însufleţit,
ă vreo naivă, auzind de minunile ghicitoarei de pe Cen-
:ade, ridica sprîncenele de uimire, de neîncredere, două-
zeci de glasuri agitate, emoţionate, entuziaste, îi povesteau
rile fapte împlinite de Chiarastella. Ici un soţ care în-
i, readus la tînăra-i soţie ; colo un tînăr care murea de
ftizie, vindecat, după ce medicii îl declaraseră iremedia-
bil pierdut ; undeva o croitoreasă care-şi pierduse toată
clientela şi care a văzut cum i se reîntoarce, una cîte una,
prin influenţa ghicitoarei ; în altă parte, o fată insensi-
bilă care-şi împingea, cu indiferenţa ei, iubitul la o viaţă

1 Burcifiine, borraggine, (bot.) limba mielului (Borrago, offici-
nalis) (n. tr,).



de desfrîu şi la crimă ; şi mai ales legatara della /auelîa1,
aceea era marea vrajă a Chiarastellei !

Toţi cei ce aveau cile o sfadă, o ceai ta. un proces, la
care puteau fi învinţi de adversari sau de justiţie, in care
îşi păleau pierde toţi banii, sau onoarea, sau libertatea, sau
viata, alergau disperaţi la vrâjile Chiaraslellei ; aceasta,
după ce asculta întîmplaica, dacă o judeca conform cu
moru'ii M cu voinţa Domnului, se oferea să-i lege limba
avocatului adversar. Fie printr-o sforicică vrăjită, cu trei
nodi ^. al iţea cîte sint făplurile din Sfînta Treime, pe care
trebui ^ă g*is°ască modalitatea de a face să ajungă asupra
ave fie în vreun buzunar, fie în căptuşeala hainei,
în di u1 -u-ata audienţei hotărâtoare : fie prin rugăciuni,
da tor, iu cărora avocatul adversar nu. ar mai fi putut rosti
nici unul din argumentele lui de acuzaţie, deşi le avea
bine fixate în minte, deşi meditase profund asupra lor ;
limba lui era legată, procesul pentru el era pierdut, şi
vraja şi-ar fi atins scopul. Se citau exemple în care oa-
memi nevinovaţi, oprimaţi, aceia împotriva cărora se de/,-
lănţuia nedreptatea omenească, au fost salvaţi astfel de

Chiu.asî.ella. De multă vreme, Carmela si Annarella s-au gîndit să recurgă la Chiarastella ; Carmela pentru a re-ciştiga iubirea lui Raffaele care nu fusese niciodată al ei, şi cu atît mai puţin acum ; Annarella, pentru a-l convinge pe Gaetano, soţul ei, să nu mai joace la loterie. Carmela, ca să încerce, fusese acolo sus, pe Centograde. de trei ori ; şi ca să obţină farmecele Chiarastellei, avea nevoie de einci lire pentru fiecare din ele, şi cîteva ingrediente de cumpărat. După aceea, dacă cele două farmece reuşeau, dacă Domnul voia, eele două surori urmau să facă un dar mare ghicitoarei. Bineînţeles, Chiarastella nu promitea niciodată nimic ; ea vorbea mereu misterios, într-o formă ambiguă ; ea avea clipe de tăcere profundă la unele între-bări, şi se părea că banii o lasă indiferentă, se mulţumea doar cu puţin, ca să trăiască, contînd pe recunoştinţa ace-lora ale căror farmece reuşeau, pentru un dar mai impor-tant. După aceea... dar pînă atunci zece lire. cei puţin, erau indispensabile, dacă nu, nu se făcea nimic, şi din cauza atîtor privaţiuni suferite în vara ace-ea atît de rea,

1 Legarea limbii (a vorbirii) ; amuţirea (n. vr.).



niciodată cele două surori nu ar fi putut pune deoparte, amîndouâ, cele zece lire.

Dar zilele treceau şi nenorocirile lor morale se agra-vau, ca şi cele materiale ; nu găseau alt leac ; şi Carmela se hotărî, cu multă părere de rău, să vîndă vechiul scrin cu o placă de marmură, mobila cea mai de seamă din că-măruţa ei, scrinul pe care-l cumpărase mamă-sa cînd fu-sese mireasă. Primi, cu mare greu ia te. douăsprezece lire ; toţi vindeau în vara aceea blestemată, nu mai vedeai ţipe-nie de om care să cumpere, ceva, nici pe doi bani. Puţina rufărie a pus-o într-un coş închis, sub pat, şi cele cîteva ; rochii sărace le-a atîrnat de o frînghie, prinsă cu două cuie, de-a lungul zidului umed. Dar avea douăsprezece lire !

Intr-o dimineaţă, pe la sfîrşitul lunii august, după ce au luat parte la slujba din biserica dei Sette Dolori, cele două surori s-au îndreptat spre străduţa Centograde. Car-mela îşi închisese casa şi ţinea cheia la ea. în buzunar ; Annarella o lăsase pe fiica ei, Teresina, care îşi refăcea o rochie veche, după ce rămăsese la lucru pînă la amiazi, la croitoreasă. De opt zile, Carmela, rătăcind prin Napoli, în orele sale de libertate, nu reuşea să-l găsească pe Rafîaele ;

şi Gaetano, soţul Annarellei, în noaptea aceea de sîmbătă spre duminică, nu se întorsese acasă, în biserica celor Şapte Dureri, îngenuncheate în faţa băncii de lemn, închisă la culoare, unde se aşază cei săraci pentru că nu se plăteşte nimic, ele s-au rugat foarte mult, în timpul slujbei, şi acuan suiau cu greu treptele de pe povîrnisul care duce de la via Sette Dolori pînă la Corso Vittorio Emanuele, în tăcere, cufundate într-o reculegere de vagă speranţă şi de vagă teamă.

Chiarastella, ghicitoarea, locuia chiar într-o fundătură, liniştită, şi totuşi nu întunecoasă, în dreapta scării greu de suit care lega marea arteră a colinei, cu micile artere ale cartierelor Pignasecca, Caritâ, Montesanto. O mare pace domnea în fundătura aceea, dar vîntul umed al verii plo-
• ioase umezise, cu un uşor strat de noroi, pietrele rotunde ale caldarîmului ; în aşa fel încît se mergea cu precauţie,
•entru a nu aluneca, şi pentru--a nu face zgomot.

- Ne aşteaptă ? — întrebă în şoaptă Annarella, care gîfîîa greu, cînd ajunse sus, după atîtea trepte.



— Da, — spuse tot pe şoptite Carmela, intrînd pe o uşiţă.

Au urcat la primul etaj ; pe coridorul îngust, erau două uşi care se vedeau clar. Una era ferecată, ba chiar avea un lanţ, de care atîrna un lacăt gros, de fier ; se părea că locatarii plecaseră, după o nenorocire, închizîndu-şi pentru totdeauna locuinţa mizerabilă. Uşa de pe partea stingă era întredeschisă ; dar surorile, auzind un plînset sufocat, dincolo, nu au îndrăznit să intre fără să bată la uşă ; Carmela, înfiorată, trase o lăbuţă cafenie de maimuţă, agăţată de un lanţ de fier cu inele mari, de care atîrna, în interior, clopoţelul ; lăbuţa neagră, îmbălsămată, te îngrozea, era păroasă deasupra, trandafirie pe dinăuntru, părea mîna unui copil negru, omorît, care lăsase acolo o bucăţică din el. Clopoţelul sună lung şi strident, ca şi cînd nu voia să se mai oprească ; apăru o slujnică foarte bătrînă, într-o stare de decrepitudine, încovoiată, cu un nas ascuţit care părea că vrea să-i intre în gura ca de mops, ale cărei buze uscate acopereau gingiile fără dinţi ; şi, cu un semn făcut cu capul ei bătrîn, le reţinu pe cele două femei, în antreul foarte îngust, lipsit cu totul de mobile, puţin umed pe jos. Dincolo, în spatele unei alte uşi închise, continua plînsul,

aproape sufocat ; apoi se apropie, uşa se deschise, şi o fată din popor, o croitoreasă, blonda Antonietta, traversa antreul, cu şalul care îi aluneca de pe umeri şi cu faţa ascunsă în batista în care plîngea.

O tovarăşă a ei, mai mică, Nannina, îi ţinea un braţ în jurul trupului, ca şi cînd voia să o susţină, şi îi repeta mereu, pentru a o consola.

— Nu contează, nu contează...

Dar tînăra plîngea şi mai tare ; bătrînă decrepită deschise uşa de la intrare şi le pofti afară pe cele două fete, aproape împingîndu-le ; apoi dispăru, dincolo, fără a spune nici un cuvînt Carmelei şi Annarellei. Acestea, tulburate de pe acum de sentimentul care le forţa să invoce puterea farmecelor, fuseseră impresionate de trecerea celor două fete, una din ele inconsolabilă, cealaltă în zadar consolatoare ; şi sprijinite de ferăstruica din antreu, aşteptau cu ochii plecaţi şi cu mîinile încrucişate pe şorţuri, ţinînd capetele şalului, fără a rosti un cuvînt. O mare linişte, în jur, în zăpuşala umedă a verii, în acea lungă după-amiază



de duminică. Annarella, mai blinda, mai tristă şi totodată mai puţin pătimaşă, plecmdu-se resemnată în voia fatalităţii, simţind o neîncredere crescîndă în orice mijloc de salvare, fiind aproape sigură că Gaetano nu avea să se mai întoarcă acasă cu nici o rugăciune, cu nici o jăcălură, nu simţea altceva, în melancolia ei, decit o tot mai distinctă senzaţie de spaimă, în schimb Carmela, cu sufletul aprins de o iubire pe care nici o putere nu reuşea să i-o potolească, simţea cum exaltarea pasiunii îi aprinde focul înteţit în suflet ; şi nu se temea, nu, ar fi înfruntat orice scenă de rvrăjitorie. orice pericol, pentru a recîştiga inima lui Raffaele.

Dar bătrîna decrepită cu trupul îndoit ca un arc, de părea că vrea să se unească cu pămîntul, a apărut din nou în antreu şi a făcut un semn Carmelei să intre. Fără a face fegomot, cele două surori au dispărut în cealaltă cameră, a ncărei u^ă se închise după ele.

— lat-o pe sora mea, •— murmură Carmela, dîndu-se Beoparte, pentru a o prezenta pe Annarella, afiată în spatele ei.

Chiarastella dădu din cap, în semn de salut. Ghicitoarea era o fomeie de statură mijlocie, mai degrabă scundă, de-

Icît înaltă, foarte slabă, cu mîinile brune, lungi şi subţiri, a căror piele, lipită pe oase, devenise lucioasă ; trupul avea mişcări automate, ca şi cînd o voinţă din afară i-ar fi înţepenit fiecare muşchi ; capul era mic şi chipul de asemenea ; cu pomeţii pronunţaţi şi roşii, şi cam fălcoasă ; carnaţia era de o paloare vie şi caldă, nasul în sus, scurt. Interesant, pe chipul nevrotic al ghicitoarei era o pereche de ochi cu privirea foarte mobilă, a căror culoare varia de la cenuşiu la verzui, dar în care lucea mereu un punct luminos, o scînteie ; o privire cînd neîncrezătoare, cînd speriată, cînd exaltată, într-un extaz spiritual ; o privire care sintetiza toată vitalitatea persoanei. Părea să aibă vreo patruzeci şi ceva de ani, Chiarastella, al cărei păr se păstra foarte negru şi a cărei frunte era brăzdată de un singur rid, adînc ; dar cînd privirea i se aprindea, o iradiere d« tinereţe îi lumina chipul şi întreaga făptură.

Purta o rochie de lînă neagră, foarte simplă, cu o croială obişnuită celor din popor ; dar garnisită cu nasturi da aibă şi cu o panglică de mătase tot albă ce îi atîrna



do la cordon cu o fundă îi două capHe. lăsate pe şold. In mentalitatea lor. albul şi negrul erau cu'oiile făgăduinţei făcute Măriei îndure; aţe. Un corn ' mare, îndoit, de coral roşu, îi atîrna la gît, trecut printr-un cordonaş de mătase neagră ; şi în gesturile ei automate, ca un arc, ghicitoarea atingea, din cînd în cînd, cordonul cu degetele. Era aşezată lîngă o masă mare din lemn de nuc, pe care era pusa o cutie de fier, cu o lucrătură foarte frumoasă, artistică, o cutie cu o lucrătură antică, închisă ; alături o pisică mare neagră, cu labele strînse sub ea. dormea. Şi în jiu. în camera aceea mică. nu era decît o canapea îmbrăcata în percal, cu un imprimeu decolorat, şi cinci sau şase scaune, nimic altceva. Pe perete un crucifix de lemn negru, pe care era un Cri'-.t de fildeş sculptat, un alt obiect de artă. Ea tăcea, cu ochii plecaţi ; şi cele două surori simţeau apropierea şi învăluirea lor într-un mare mister.

— Am adus cele zece lire, — spuse timid Carmela, scoţîndu-le din nodul batistei şi punîndu-lc pe masă, lîngă mina Chiarastellci.

Ghicitoarea nici n-a clipit ; numai pisica neagră a ri- capul, arâtîndu-şi frumoşii săi ochi galbeni ca chlh-
L m barul,

- Aţi fost la slujbă ? — întrebă Chiarastelîa, fără să se întoarcă.

— Da, murmurară cele două surori.

Ea avea un glas grav şi răguşit ; un glas ca al femeilor care par a-l avea totdeauna încărcat cu o intensă emoţie. şi care produce o vibraţie în creier, în sufletul celui ce-l ascultă.

- Spuneţi de trei ori avemaria, de trei ori pater noster, de trei ori gloria patri, cu glas tare.

In picioare, în faţa ei, cele două surori rosteau sfintele cuvinte ale rugăciunilor ; ea însăşi Ic spunea, cu glasul ei vibrant, cu mîinile împreunate în semn de rugăciune, în poală, pe rochia de culoare neagră. Pisica se ridicase, pe labele ei mari şi negre, şi ţinea capul în jos. Apoi toate trei laolaltă, după ce s-au închinat de trei ori la Gloria pairi, rostiră Salve Regina. Rugăciunile s-au terminat.

1 Forma de corn este simbolul norocului ; mnscotă, talisman în foi mă de pandantiv sau de breloc, fie în coral, fie în metal preţios, etc. (n. tr.).



Ghicitoarea deschise caseta de fier forjat, ţinînd capacul ridicat, astfel încît să nu se vadă ceea ce era înăuntru, şi scotoci în ea, cu degetele, îndelung. Apoi, după ce a luat de acolo cîteva obiecte mici pe care le-a ascuns din nou, cu o mînă, a căpătat o paloare de moarte, ochii i s-au tulburat, de parcă ar fi văzut un spectacol oribil.

— Sfîntă Fecioară, ajută-ne, — spuse în şoaptă Annarella. care tremura de frică.

Chiarastella. cu o luminare gălbuie aprinsă, a ars două pastile cu un miros bizar, înţepător şi greu în acelaşi timp; j şi foarte atentă privea în rotocoalele şi în inelele fumului, de parcă ar fi vrut să citească un cuvînt tainic ; de două sau de trei ori îşi dădu ochii peste cap, lăsînd să i se vadă albul scleroticei şi începutul de albastru al irisului. Cînd s-a împrăştiat fumul, a rămas aroma înţepătoare şi grea ; i cele'două surori se simţeau buimăcite, poate tocmai din Ecauza mirosului acela. Şi monoton, fără a le privi, Chiarastella întrebă :

— Eşti hotărîtă să faci farmece soţului tău ?

— Da, numai să nu se îmbolnăvească, — răspunse, slab, Annarella.

— Vrei să-i legi mîinile, de două sau de trei ori, pentru

ca să nu mai poată juca la loterie în nici o zi, în nici un ceas ?

— Da, — zise cealaltă, cu convingere.

•— Te afli în puterea Domnului ?

— Aşa sper.

— Roagă-te sfintei Fecioare, dar numai în sufletul tău.

In timp ce Annarella ridica ochii, de parcă ar fi vrut să caute cerul, ghicitoarea scotea din caseta de fier o sforicică subţire şi nouă ; privea această sforicică, murmurînd cuvinte ciudate, unele lungi şi altele scurte, în dialect napolitan, care invocau puterea cerului, a sfinţilor şi a cîtorva spirite bune, cu nume stranii ; şi cantilena conti- . nua, Chiarastella strîngînd mereu în mînă sforicică, privincl-o mereu de parcă ar fi vrut să-i insufle spiritul ei. Ba chiar de trei ori a suflat deasupra ei ; de trei ori a sărutat sforicică cu devoţiune, în timp ce ea făcea acesta operaţii, mîinile subţiri şi brune îi tremurau ; şi pisica se agita în sus şi în jos pe masă, zbîrlindu-şi mustăţile negre.



Annarella se caia amarnic că venise acolo, că voise să facă farmece soţului ei ; ar fi fost mai bine, mult mai bine, să se resemneze cu soarta vitregă, în loc să vină acolo şi să invoce toate spiritele, în loc să-şi aducă înfricoşătorul mare mister în viaţa ei umilă.

Ah, se caia profund, cu respiraţia sufocată şi faţa mîhnită, dorind să fugă de acolo, imediat, să se afle departe. în subsolul ei întunecat, unde prefera să sufere de mizerie şi de frig ! Numai sora ei o convinsese să recurgă la acest mijloc suprem ; o făcuse mai mult din milă pentru sora ei pe care o vedea atît de melancolică, de dezoiată, de mistuită de durere, pentru că o părăsise Raffaele. Nu e bine, nu, să încerci astfel voinţa lui Dumnezeu, cu făcături şi cu descînteee vrăjitoreşti ; cu atît mai mult cu cît nici o făcătură, cît de puternică, nu ar fi putut învinge patima soţului ei. îi citise viciul în ochii scăpărători de ferocitate, într-o zi de sâmbătă, acea patimă de neîmblînzit ; îl văzuse maltratîndu-şi copiii, cu furia dezlănţuită a celui care este în stare de o brutalitate şi mai mare. Şi făcătura aceea, vedeţi, atît de înfricoşătoare încă de la începutul desfăşurării ei, i se părea un alt pas mare făcut pe drumul unei oribile catastrofe. Acum, Chiarastella, al cărei chip părea subţiat, a cărei piele brună strălucea, ai cărei

ochi ardeau, făcuse cele tfei noduri fatale la sforicică, oprindu-se la fiecare, pentru a şopti cîteva cuvinte, auzite numai de ea ; şi la sfîrşit, dintr-o dată, de pe scaunul mare pe care rămăsese aşezată pînă atunci, se aruncă la pămînt, în genunchi, cu capul lăsat pe piept. Pisica neagră, cuprinsă de o furie subită, se aruncase şi ea pe jos şi se învîrtea în cerc, se rotea în jurul ghicitoarei, cu mişcarea convulsivă a felinelor care sînt pe punctul de a muri.

— Sfîntă Fecioară a durerilor, nu mă părăsi ! — strigă Annarella, tremurînd de spaimă.

Dar ghicitoarea, după ce s-a închinat, furioasă, de mai multe ori, s-a ridicat şi pe un ton solemn i-a spus soţiei jucătorului :

— Ia, ia, aceasta este sforicică miraculoasă care îi va lega mintea şi mîinile soţului tău, cînd diavolul îi va şopti să joace : să crezi în Dumnezeu, ai încredere, speră în ei !



Tremurînd, simţind în stomac fierbinţeala celor mai cumplite emoţii, Annarella luă sforicică vrăjită pe care trebuia să o pună soţului ei, fără ca el să-şi dea seama de ceva ; şi ar fi vrut să plece, să fugă, simţind tot mai puternică zăpuşeala din camera aceea şi aroma, care îi dădea ameţeli. Dar Carmela, pierdută, nespus de tulburată de cit văzuse şi de cît putuse să simtă în sufletul ei înfierbîntat, îi aruncă o privire rugătoare, ca s-o aştepte şi pe ea. Chiarastella începuse imediat farmecele pentru ca Raffaele să o iubească din nou pe Carmela ; o chemase pe Cleofe, slujnica decrepită, şi îi spusese ceva la ureche ; slujnica ieşise şi apoi intrase iar, aducînd în mîini o farfurie de porţelan alb, adîncă, plină cu apă curată, o adusese, ţinînd-o cu grijă în mîini, privind apa, aproape hipnotizata, ca să nu verse nici o picătură ; apoi dispăru. Chiarastella, aplecîndu-şi faţa asupra farfuriei, murmura cuvinte de ale ei, deasupra apei ; apoi îşi înmuie un deget, lăsînd să cadă trei picături pe fruntea Carmelei care, la un semn, se înclinase în faţa ei ; cele trei picături nu s-au împrăştiat, deci făcătura va reuşi. Apoi ghicitoarea a aprins o luminare de ceară neîncepută, pe care i-o adusese Carmela ; şi în timp ce bolborosea continuu cuvinte latine şi italiene, vîrful luminării sfîrîia, de parcă i s-ar fi aruncat apă pe deasupra, peste flacără.

— Ai adus părul, tăiat de pe frunte, într-o seară de

vineri, cînd luna creştea ? — întrebă Chiarastella, cu glasul ei grav, întrerupînd rugăciunile.

— Da, — spuse Carmela, scoţînd un suspin adînc şi dînd ghicitoarei o şuviţă din părul ei negru.

Din caseta de fier, Chiarastella scoase un disc mic metalic, de platină, lucitor ca o oglindă, pe suprafaţa căruia erau gravate cîteva hieroglife şi puse peste el firele de păr, ridicînd în aer de trei ori discul, ca şi cum ar fi vrut să-l ofere cerului. Apoi ţinu şuviţa de păr negru deasupra^ flăcării luminării, care sfîrîia, flacăra se prelungi şi mistuiv pârul într-o clipă, şi în mirosul greu al părului ars, nu s-a văxut pe disc decît un punct de cenuşe rău niirositoare. Descîntecele continuară, în timp ce Chiarastella îngîna rugăciunea ei de captare a iubirii ; un amestec bizar de sacru şi profan, de la numele lui Belf egor la acela



al lui Ariei, de la sfîntul Raffaelc. protectorul fetelor, la slîntul Pasquale, protectorul femeilor, o parte în dialect napolitan, o parte în italiană incultă. Luă, după aceea, o sticluţă din caseta de fior. care conţinea toate ingredientele pentru farmece, si vărsă în apa din farfurie trei picături dintr-o licoare ; apa deveni imediat de o frumoasă culoare de opal cu reflexe albăstrii, în care ghicitoarea privi din nou, ca bă -citească ceva în noi ui acela alburiu , norul se rotea, se rotea în spirale, în volute, şi Chiarastella vărsă acolo picătura de cenuşe din parul ars. Treptat, treptat, sub privirea ghicitoarei, apa din farfurie s-a limpezit, a devenit limpede ca la început ; şi atunci ea, primind de la Carmela o sticluţă de cristal, nouă, cumpărată sîmbătă dimineaţa după ce s-a spovedit, a umplut-o încet, încet cu apa din farfurie : filtru! iubirii era făcut.

—• Ţine — spuse ghicitoarea Carmolei, cu accentul solemn al -descîntecului reuşit, — ţine, păstrează cu sfinţenie apa aceasta. O pui în vinul sau în cafeaua lui Raffaele, cîte o picătură ; apa aceasta îi va înfierbînta sîngele, îi va aprinde creierul, îl va face să-i bată inima pentru tine. Crezi în Dumnezeu, ai încredere, speră în el !

— Nu este otravă, nu-i aşa ? - - îndrăzni să întrebe Carmela.

- Bine îi poate face, şi rău nu ; ai încredere în Domnul!

— Şi dacă el continuă să mă dispreţuiască ?

— Atunci înseamnă că iubeşte pe alta ; şi această fă-

cătură nu-i de ajuns. Atunci trebuie să ştii cine este femeia cu care te înşală ; să-mi aduci o bucată din bluza, sau din rochia sau dintr-o îmbrăcăminte a acestei femei, i'ie de lină, de pînză, de muslină. Eu voi face farmece împotriva ei ; într-o lămîie proaspătă vom înfige un cui gros şi cu mai multe ace bucata din bluză sau din rochie ; şi tu vei arunca această lămîie descîntată în fmtîna casei, tinde locuieşte femeia asta. Fiecare din acele ace, fata mea, este o nenorocire ; şi cuiul este o durere in inimă, de care ea nu se va mai vindeca niciodată... ai înţeles ?

— Bine, bine - - murmură Carmela, mîhnită numa; la ideea de a fi înşeiată de Raffaele.

— Să mergem, să mergrm -- îi spuse Annarella car', nu mai putea.



— Vă mulţumim de bunăvoinţă, sie 1 Chiarastella.

— Mulţumesc adăugă şi Anna.

— Mulţumiţi-i Domnului, mulţunnţi-i Lui, — exclamă ghicitoarea, într-o stare de exaltare.

Şi se aruncă încă o dată la pămînt. în genunchi, rugîndu-se cu fervoare, în timp ce pisica neagră mieuna uşor. frecîndu-şi botul trandafiriu de masă. Cele două femei ieşiră pe gînduri, îngrijorate.

— Farmecele astea nu sînt ceva bun, — spuse Annarella, cu melancolie, Carmelei.

— Şi atunci ce trebuie să facem, ce pul cm face ? — întrebă cealaltă, frecîndu-şi miinile, cu ochii plini de lacrimi.

— Nimic, — spuse Annarella. cu o voce gravă.

Ele coborau, încet, obosite, abătute de acea lungă scenă de magie, superioară pentru simplitatea lor intelectuală, vlăguite după tensiunea aceea de sentimente. Un bărbat suia treptele fundăturii Centograde, încet, îndreptîndu-se .spre casa ghicitoarei. Era don Pasqualino de Feo, l'assistito. Cele două femei nu l-au văzut : mergeau, simţind şi mai grea povara vieţii lor nefericite, temîndu-se să nu fi depăşit limitele rezervate fiinţelor umane evlavioase, temîndu-se să nu fi atras asupra capului celor pe care îi iubeau misterioasa răzbunare a lui Dumnezeu.

## XIII

CESARINO ŞI LUISELLA FRAGALÂ îşi închiseseră cofetăria, în seara aceea ploioasă de vară,

cu o jumătate de oră mai devreme ca de obicei, la nouă. Şi aşa, cu timpul acela urit, cu vîntul siroco înţepător şi {°_ar]e jşăpuşitor, care făcea să se rostogolească o ploaie

1 Prescurtare (argou napolitan) de Ia signora (doamnă) (n. tr.).





caldă, pe străzi era puţină lume şi nimeni nu mai venea să cumpere două kilograme de cafea, o sticlă de cognac şi o bombonieră de şaten, la ora aceea, într-o atmosferă de continuă furtună ; nu intra, decît, din cînd în cînd, cîte un cumpărător de douăzeci de centime de pastile de tuse. aducînd cu el cîte o bufnitură de vînt în prăvălia caldă, murdărind marmura de pe jos, cu noroiul de pe pantofi. Seara aceea fusese rea, ca de altfel toată vara, şi Luisella, deznădăjduită, nu avusese curajul să plece în vilegiatură la Santo Jorio, una din localităţile modeste de lîngă Napoli, preferate de burghezie. Prea mulţi nori vedea adunîndu-se grei asupra liniştii familiei ei, întocmai ca şi pe cerul Neapole-lui, pentru ca să aibă curajul să se îndepărteze de oraşul ei şi de prăvălie.

Gloria sa modestă de negustorească bogată, care stă în casa ei cu copiii, fără a avea nici cea mai mică grijă de comerţ, apusese ; acum îşi părăsea apartamentul din palatul Rossi, care însemna bucuria ei de burgheză ambiţioasă, reîntorcîndu-se numai la ora prînzului, pentru a ieşi din nou imediat, şi a se întoarce abia seara, ca să doarmă. Nici gînd să mai stea cu copiii ! Micuţa Agnesina, care împlinise trei ani si era o făptură înfloritoare, liniştită şi cuminte, venea adesea să-şi vadă mama în prăvălie, fără a-i cere nici bomboane, nici prăjituri, ascunsă în spatele tejghelei, ocupată să taie în tăcere benzile subţiri de hîrtie ce se pun, ca un fel de cartonase, între o prăjitură şi alta, în cutiile care se trimit în provincie. Ea, Agnesina, se făcea utilă fără zgomot, fără să supere pe nimeni, numai să nu o dea nimeni afară, numai să nu o lase acasă, cu bucătăreasa şi jupîneasa, care se certau mai tot timpul. Mama, cînd o înţărcase, ar fi vrut să-şi permită luxul unei bone. poate chiar toscană *, pentru ca mica şi delicata creatură să nu înveţe dialectul napolitan ; dar în clipa hotărîrii, gîndindu-se mai bine, simţind amărăciunea subtilă a unor presentimente, renunţase. Fata avea să crească aşa cum se va putea, şi pentru ca să nu rămînă atîtea ore singură.

ca să nu fie cuprinsă de melancolie, Luisella admitea să-i fie adusă în prăvălie, din cînd în cînd. Cînd Agnesina îşi

1 Din pi-ovincia Toscana, unde se vorbeşte cea mai pură limbă italiană (n. tr.).



vedea rnama plecînd, dimineaţa, alerga după ea, fără să plîngă, fără să strige, şi i se prindea de picioare, fără s"ă spună nimic, ridicîndu-şi căpşorul spre Luisella, între-bînd-o din ochi.

Mama, înduioşată, înţelegea, şi pentru a o consola, văzînd-o atît de liniştită, atît de supusă, îi promitea, îi spunea că va veni şi ea ceva mai tîrziu la prăvălie, ceva mâi tîrziu. Agnesina îşi desprindea braţele micuţe, rămî-nînd convinsă, ca şi cum s-ar fi resemnat în aşteptare. Şi cînd deschidea uşa cu geamurile de cristal, intrînd, cu rochiţa ei simplă de percal, cu pălăria mare de pai pe cap, îi zîmbea mamei, ca şi cum ar fi fost mare, şi calmă îşi punea bine pălăria în camera din spatele prăvăliei, fără a da nici un semn de lăcomie, fiind fericită că stă alături de mama ei, în spatele celeilalte tejghele înalte.

Numai că mama ei, după ce trecea momentul în care-i sosea copila, aducîndu-i o adevărată înseninare în suflet, se întrista. Ah, nu asta visase ea, să se întoarcă în pră-vălie, în fiecare zi, timp de douăsprezece ore, să vîndă caramele şi ciocoiată, să umple punguţe de hîrtie şi cutiuţe de lemn, mereu promptă în serviciul publicului, în timp ce fetiţa tăia hîrtiuţele ei, taciturnă, cu precizia unei fete mari ; nu acest lucru îl visase pentru fata ei, să fie şi ea o negustorească. Luisella, desigur, nu dispreţuia această meserie ; dar ar fi vrut să fie femeie de casă şi nu femeie de prăvălie, casnică şi nu vînzătoare în magazin. Nu asta îşi dorise ! Ar fi vrut să-i coasă ea rufăria, rochiţele feti-ţei, să o înveţe cîte ceva ; poezioara de Paşti şi de Crăciun, să împletească un ciorap, croitoria, broderia, tot ceea ce este umilul dar gloriosul patrimoniu al soţiilor fericite. Dar în realitate, avea viaţa aceea cu clienţii, păstrînd un zîmbet stereotip pe buze, neputînd schimba un cuvînt în secret cu soţul ei şi cu fata, nereuşind să-şi reculeagă, un singur moment, gîndurile !

Ea îşi asumase obligaţia de a vinde în prăvălie, simţind jena financiară în care se afla soţul său. I se păruse că vînzătorii, salariaţii lui îl furau, că se purtau urît cu clien-

ţii, că era nevoie, în sfîrşit, de o femeie ; de aceea, puţin cîte puţin, îşi sacrificase toate zilele libere. Acum nu-i scăpa nici un resort al angrenajului comercial şi în timp

259

ce era o calculatoare meticuloasă, fie şi al unui cîştig de doi bani, îţi ţinea casa pe un picior de economie crescîndă.

Şi totuşi nu era suficient, desigur, deoarece grijile soţului ei reîncepeau mereu mai des ; trebuia să depindă de tratarea afacerilor mari, cumpărarea zahărului, a fainei de calitate superioară, a cafelei, a lichiorurilor, la care ea nu se pricepea şi de care înadins Cesarino o ţinuse totdeauna departe. Cu toate acestea, preţurile mărfurilor le cunoştea bine şi o nedumerea tot mai mult încurcătura în care se găseau. .Cînd Cesarino nu mai putea să-i ascundă tulburările lui, să-i mărturisească că nu putea să plătească o poliţă, că îi lipsea suma necesară pentru plata muncitorilor din cofetăria lui pe o săptămînă. ea ridica din sprîncene, într-o surpriză dureroasă, murmurînd :

— Nu înţeleg, nu înţeleg...

Cesarino căuta să-i împoaie capul, inventînd o sumă de inepţii despre impozite, despre preţurile colonialelor, vorbindu-i vag despre unele pierderi, în unele speculaţii care nu îi aparţineau, spunîndu-i că tot comerţul mergea prost, într-atît încît ea, preocupată, spunea în cele din urmă :

— Atunci e mai bine să închidem prăvălia.

— Nu, te rog, pentru Dumnezeu ! — striga el.

Vai, dar ea a înţeles în sfîrşit nenorocirea care-i distrugea ! De trei sau de patru ori, descoperise fără să vrea că Cesarino nu mai avea loaialitatea dinainte şi o minţea; şi asta îi dăduse un fior de spaimă, temîndu-se de un necaz şi mai mare. Cînd făceau socotelile împreună, el spunea că plătise o oarecare factură şi nu era adevărat, sau poate că o plătise în parte ; devenea un rău-platnic. Cei doi proprietari, al apartamentului şi al prăvăliei, se plînseseră de mai multe ori, deoarece aveau şi ei greutăţile lor şi nu puteau să-şi aştepte prea mult banii. Ea descoperise lucrul acesta, cu o intensă, ascunsă nelinişte ; şi cînd îl întreba, cu severitate, pe soţul ei, acesta pălea, se înroşea, se bîlbîia, dezvăluindu-şi vinovăţia, prin toată atitudinea lui. Pentru o clipă Luisella crezuse că o înşală cu altă femeie, şi flacăra geloziei îi arsese sîngele ; dar Cesarino

continua să fie mereu atît de tandru, atît de îndrăgostit, atît de real şi puternic îndrăgostit de soţia lui, încît ea se liniştise. Nu, nu acesta era motivul.



Zadarnic se străduise la început să descopere motivul risipirii banilor casei sale, dîndu-şi seama din ce în ce mai îngrijorată de minciunile lui dureroase, de datoriile care creşteau, care deveneau în mod fatal tot mai mari, nu ajungea să înţeleagă din cauza cărei răni mici se scurgeau una cîte una picăturile de sînge ale casei Fragalâ ; în zadar cîştigurile cofetăriei prosperau, în zadar făcea ea minuni de economie, banii dispăreau, ea simţind vlăguirea iremediabilă a unui corp căruia îi lipseşte sîngele tot mai mult. Dar nu a descoperit, mo tivul : o femeie, nu, pînă una-alta ; dar cine, şi ce atunci ? Numai cercetînd în amănunţime şi cu toată dragostea, viaţa zilnică a soţului ei, a ajuns în sfîrşit să înţeleagă.

înainte de toate, Cesare Fragalâ alunecase în mania tuturor cabaliştilor pătimaşi şi în loc de a sfîşia biletele de loterie pe care le juca în fiecare săptămînă. le păstra cu grijă, le compara, le studia ; şi într-o zi, în buzunarul unei haine, Luisella descoperise un teanc, un teanc cu biletele de pe o săptămînă, patru sau cinci sute de franci aruncaţi de pomană, daţi unui guvern lacom, daţi unei fiinţe impersonale şi odioase, pentru a încerca o şansă greu e atins. Poate, în ciuda spaimei care o cuprinsese în clipa ceea. în orbirea care o zăpăcea, poale că s-a gîndit că ceea ar putea fi rătăcirea unei singure săptămîni. Dar 'csarino era prea naiv ca să se prefacă : şi acum. ochii experţi ai Luisellei vedeau că pentru el vinerea ora o zi de agitaţie supremă, îi vedea nervozitatea din primele ore ale zilei de sîmbătă şi deprimarea clin orele tîrzii : si acum, inima Luisellei se împărţea înlre două dureri acute care se confruntau, aceea dea vodca fugindu-le din mîini prosperitatea şi aceea de a-l vedea pe Cesarino pradă unei i'ebi'e morale iremediabile.

Pentru ea începea o perioadă funestă, în care. văzînd o fiinţă iubită pradă unei patimi tragice, suferi, neîndrăznind nici măcar să i te opui. Se stăpînea încă, evitînd o explicaţie hotărîtoare cu soţul ei,pentru a-i imputa acel viciu : încă mai spera să fie doar o furie trecătoare. Dar speranţele i se spulberau zi de zi, văzîndu-l pe don Pasqualino

De Feo, acel assistito, dînd tîrcoale întruna soţului său, de departe, ferindu-se &ă nu fie văzut de ea ; dar ea îl simţea, aşa cum o femeie îndrăgostită simte prezenţa ri-

261

vaîei, ea simţea nefericita prezenţă a mizerabilului cerşetor, pe o străduţă, lingă o poartă, aşteptîndu-l pe Cesarino, ca să-i mai smulgă alţi bani, ca să-l aţîţe încă o dată să joace un bilet, spunîndu-i lucruri stupide, năluciri, din care Cesarino avea să deducă numerele cîştigătoare care nu ieşeau de altfel niciodată din urnă.

Din cînd în cînd, cu toată prudenţa lui don Pasqualino care semăna a teamă, Luisella 51 descoperea lîngă poarta de la intrare sau la vreun colţ de stradă, şi îl privea cu atîta dispreţ şi atît de rece, încît el îşi pleca ochii, îndepărtîndu-se, cu mersul lui caraghios, de om care nu ştie ce să facă cu corpul lui. Cesarino Fragalâ îi pomeni de cîteva ori soţiei lui de don Pasqualino, privind-o pe furiş pentru a-i vedea expresia feţei : şi faţa aceea, delicat afectuoasă, devenea de gheaţă ; iar sprîncenele i se încruntau. Saţul nu mai îndrăznise să rostească numele acelui assistito. Ba chiar fusese nevoit să-l avertizeze de ura ei, încît acesta devenise mai prevăzător şi, pentru a-l chema, din cînd în cînd, pe Cesarino Fragalâ care era în prăvălie, trimitea un băieţandru care vindea ziare în strada Bianchi. colţ cu strada Spirito Santo. Dar Luisella aflase din partea cui vin acele chemări misterioase si văzîndu-şi soţul ieşind, dădea din cap, cu un aer fals nepăsător. Şi cu cit acel assistito se rotea mai mult prin jur, îmbrăcat ca un cerşetor, zdrenţăros şi murdar, mereu lacom de bani. dG la toţi, cu atât mai mult ea simţea că patima soţului său nu era un capriciu de moment, ci un viciu incurabil.

Ajunsese ca vineri noaptea să vină acasă foarte tîrziu şi ea, prefăcîndu-se că doarme, îl simţea cum veghează, neliniştit, zvîrcolindu-se în pat, morfolind perna. Şi, dealtminteri, în timp ce febra soţului ei nu scădea deloc, prosperitatea prăvăliei scădea din zi în zi. Furnizorii en-gros, văzînd că Cesarino Fragalâ cerea mereu amînarea ratelor, sau plătea cu greu o parte din poliţe, deveniseră neîncrezători, suspendau predarea mărfurilor, ajungeau chiar să expedieze marfa prin ramburs, ceea ce însemna un mare indiciu de neîncredere, una din ruinele comerciantului, aceea de a trebui să ţină marfa în vamă, fără a avea bani

să o ridice de acolo, plătind în schimb înmagazinarea, şi ştiind că marfa se deteriorează. Vestea că Cesarino Fra-


gala devenise puţin solid 1, trebuie să fi ajuns din piaţa Napoli pînă în celelalte pieţe, deoarece el începea să găsească închise toate uşile, dacă nu se prezenta cu banii în mînă, şi faptul de a fi semnat poliţe cămătarilor ajunsese să-l 'discrediteze. Reputaţia şi şansele lui rezistau totuşi, cu atît mai mult cu cît era o reputaţie colectivă, aceea a tuturor Fragalâ ; dar nu putea dura, o ultimă lovitură şi integritatea comercială avea să dispară.

-Acum mai venise şi anotimpul cel rău de vară, cu absenţa provincialilor, cu vlăguirea tuturor forţelor napolitane, cu criza care se accentua, în toate clasele care trăiesc de pe urma străinilor, în acest oraş fără industrii, în zadar Luisella Fragalâ renunţase, pentru prima oară în anul acela, la vilegiatura de la Santo Jorio ; aceasta nu servise la nimic ; marfa era puţină, în prăvălie, din cauza lipsei de încredere a furnizorilor, iar cumpărătorii erau tot mai rari din pricina timpului urît ; Luisella nu mai putea să îşi stăpînea&că emoţiile, şi chipul ei frumos şi tînăr căpătase un aer grav, adesea capul i se pleca pe piept, şi se gîndea, se gîndea, ca si cum sufletul ei ş-ar fi concentrat în cea mai grea dintre probleme.

Pe de o parte înţelegea că boala psihică a soţului ei se înrăutăţea tot mai mult, văzîndu-l uneori atît de îndurerat în unele momente, încît făcea să i se strîngă inima oricui î-ar fi privit : pe de altă parte, o impresiona anotimpul nemilos, în care toţi sufereau, bogaţi, înstăriţi şi săraci, de aceeaşi boală, deoarece în acest mare oraş totul se iradiază, bucuria ca şi durerea, bunăstare ca şi nenorocirea. Ah, era hotărî la acum să vorbească ; era hotărî ta să întrebe inima soţului ei, deoarece situaţia începea să devină disperată, s-ar fi pierdut tot peste puţin timp. Foarte hotărî ta acum, in puternica şi îndrăgostita ei inimă de femeie, foarte ho ţări t ă, sărutîndu-şi mica ei creatură atît de scumpă, atît de cuminte, atît de minunat de bună ! Avea să-i vorbească, avea să spună tot. Şi aşa viaţa îi devenise o povară cumplită, cu toate răspunderile de mamă şi de soţie ; trecuse pentru totdeauna fericita vreme a

1 Solvabil ; se referă la o poziţie financiară solidă, garanţii solide (n. tr.).

idilei, venise ora nesfîrşită şi dureroasă cînd era nevoie de tot curajul ei, pentru a învinge sufletul lui Cesare. Era într-adevăr o luptă, pe care voia s-o dea în seara aceea în piăvâlia închisă, în timp ce afară răpăia trist ploaia de vară.

Era vineri. Şi totuşi, printr-o excepţie, Cesarino Fragalâ în seara aceea nu dispăruse din prăvălie, după cum obişnuia să facă în fiecare săptămînă, de îndată ce se însera, pentru a nu se reîntoarce acasă decît la trei noaptea, cînd se închidea ultima agenţie de loterie. Pleca, venea nervos, şi de două ori cînd venise să-l cheme obişnuitul băieţandru. vînzător de ziare, în numele lui don Pasqualino. el îi răspunse că persoana aceea să aştepte, pentru că era ocupat. Palidă, tremurînd toată, simţind că ajunsese într-un moment grav. soţia urmărea cu o privire piezişă acel du-te-vino al soţului ei. Afară, ploaia bătea disperat în geamurile de cristal ale vitrinei şi gazul avea aspectul unei melancolice flăcări roşiatice.

— închidem ? — întrebă soţul nerăbdător.

— închidem. — răspunse ea. cu un uşor suspin, — tot nu mai vine nimeni.

Şi cei doi vînzători. ajutaţi de alt salariat de al lor şi de băiatul de prăvălie care ducea mărfurile pe la casele clienţilor, s-au grăbit să tragă obloanele de fier, să stingă gazul de afară, şi să facă o curăţenie generală, înainte de a ieşi pe o portiţă din spatele prăvăliei, care dădea în străduţa dei Bianchi. Au urat iute noapte bună, unul după celălalt, şi au plecat. Prăvălia albă, cu vitrinele strălucind de culorile vii ale bombonierelor, a rămas luminată de o singură flăcăruie. Luisella stătea în spatele tejghelei, ca de obicei, şi mica Agnesina adormise pe scăunaşul ei, cu genunchii acoperiţi de benzi subţiri de hîrtie. Cesare, din cînd în cînd. dispărea în spale, de parcă nu mai avea răbdare deloc. Şi nu se hotăra nici unul nici celălalt să vorbească, simţind că era un moment important, acesta în care se aflau acum. Ea, mai ales, simţea că se sufocă. Şi s-a decis el primul.

- Ascultă, Luisella, — spuse el, cu glas scăzut, — ştii ce sezon prost am avut...

— Da. — murmură ea.

— Un adevărat dezastru, te asigur, draga mea, de te face să-ţi piară orice chef de a mai ţine prăvălia asta. Tu munceşti, faci economie, eu muncesc şi... o ducem din ce în ce mai rău.
— Ştiu, asta aşa este. — murmură ea, din nou. aproape enervată de formulele acelea de protocol.
— Nu poţi să-ţi dai seama... nu poţi şti... ar trebui să tratezi tu direct cu casele, ca să vezi ce dezastru...
- Vino la subiect. — spuse ea. cu o oarecare asprime,
— Eşti furioasă ? — întrebă Cesare, umil.
— Nu, — răspunse ea, cu o intonaţie stranie.
— Pentru că aveam nevoie de o favoare din partea ta, de o atît de mare favoare, încît mă ruşinez chiar să ţi-o cer.
— Vorbeşte. •— spuse ea, depăşind starea de penibili-. ţaţe. provocată de agitaţia soţului ei.
• Trebuie să fac o piată, mîine, dimineaţă..'
' — Mîine, dimineaţă ?
- Da... este vorba de o poliţă care trebuie achitata,' şi de care am uitat, o poliţă serioasă.
— Şi ai uitat de ea ?
- Ştii, sînt puţin năucit, de cîtva timp... în fine, trebuie să o achit şi nu sînt pregătit. Am cerut în zadar o aminare, o scădere a sumei, toţi îşi vor banii, acum ! N-o pot plăti, nu mai sînt bani pe piaţă.
- Şi ce ai vrea ? — întrebă ea, privindu-l cu răceală.
- Tu ai putea să mă ajuţi, să mă liberezi de această încurcătură, momentană, şi ţi-aş restitui curînd banii...
— Eu nu am bani.
— Ai unele obiecte de preţ... cerceii de briliante pe care ţi i-am dat odată... sînt de mare valoare, pot căpăta pe ei o sumă mare.
— Ai vrea să-i vinzi ? — întrebă ea. închizînd ochii, ca şi curn ar fi avut în faţă o viziune oribilă.
— Să-i amanetez, să-i amanetez, nimic altceva, pentru cîteva zile... îi recapăt imediat...
— Să amanetezi cerceii de briliante ?
— Şi steaua, steaua pe care ţi-a dat-o don Gcnnaro Parascandalo, -- spuse el, precipitat, nerăbdător.


Ea tăcu, îşi lăsă capul pe piept şi rămase s-o privească

pe copila care dormea liniştit ; apoi, pe şoptite, dar cu un tremur nestăpînit, îi spuse soţului :

— Vrei să-mi amanetezi bijuteriile ca să joci la loterie ?

— Nu e adevărat ! — strigă el.

— Nu minţi ! Ai putea să-mi spui mie, în faţa copilului tău, că nu-ţi trebuie pentru loterie ?

— Nu-mi vorbi astfel, Luisella, — se bîlbîi el, cu lacrimile în ochi.

— Pentru loterie ai nevoie, ai curajul viciului tău, nu-ţi agrava conştiinţa cu minciuni, — replică- soţia, cuprinsă de ferocitatea disperării.

- Nu e un viciu, Luisa, am făcut-o cu un scop precis, pentru binele tău şi al Agnesinei...

— Un părinte de familie nu joacă.

— Voiam să deschid o prăvălie la Sân Ferdinando, aveam nevoie de şaptezeci de mii de lire, Luisa, şi nu le aveam, ştii bine că am împrăştiat banii peste tot.

— Un tată de familie nu joacă !

— Pentru fericirea noastră, a tuturor. Luisa, ţi-o jur, crede-mă, pentru iubirea pe care o am pentru Agnesina î

— Nu o iubeşti ; dacă ai iubi-o, nu ai juca.

— Luisella, nu mă umili, nu mă jigni, fii bună, ştii cît te-am iubit, cît te iubesc...

- Nu e adevărat ; clacă m-ai iubi, nu ai juca ! — strigă ea, exasperată.

El se aruncă pe un scăunaş de fier, sprijinindu-şi braţele şi capul pe o măsuţă de marmură ; îşi ascunse faţa în mîini, nefiind în stare să suporte furia soţiei iui şi povara remuşcărilor. Nu simţea decît o durere mare, numai o imensă durere, depăşit doar de nevoia imediată de bani. acută, străpungătoare. Şi cu mîhnirea aceea, din nou, ridică uşor capul şi îi spuse :

- Luisella, dacă ţii la onoarea mea, nu mă pune într-o situaţie grea, mîine ; dă-mi bijuteriile tale, şi ţi le voi reda luni.

- Ia toate bijuteriile, sînt ale tale, — spuse ea încet. cu ochii plecaţi. Nu spune -că mi le vei restitui luni, fiindcă nu este adevărat. Toţi jucătorii mint aşa. Lucrurile âma-

•M

netate nu se mai întorc acasă, la tot. Ce pot să-ţi spun ? Eram o biată fată fără zestre şi tu un negustor bogat ; ai

binevoit să mă iei de soţie şi mi-ai schimbat situaţia ;
oare nu trebuie să-ţi mulţumesc pentru asta, toată viaţa ?
Ia totul, eşti stăpînul casei, al meu, al fiicei tale. Azi vei
lua bijuteriile şi vei juca toată valoarea lor ; mîine vei
vinde mobilele de preţ, arama din bucătărie, lenjeria din
casă ; aşa se întîmplă totdeauna. Şi marchizul Cavalcanti,
cel ce locuieşte deasupra noastră, nu a făcut la fel ? Fata
lui nu mai are nici măcar o bucată de pîine să-şi astîm-
ptre foamea ; şi dacă doctorul Amati nu i-ar ajuta în se-
cret, ar muri toţi de foame. Cine ne va ajuta pe noi, cînd,
peste un an, peste şase luni, ne vom afla în situaţia lor ?
Cine ştie ! Poate că şi eu voi înnebuni aşa cum ameninţă
sa înnebunească sărmana domnişoară de la etajul al trei-
lea. Tatăl ei o sileşte să vadâ spirite, e o mare nenorocire
pentru toţi cei ce o cunosc. Dar ce să-i faci ? Părinţii, soţii
sînt stăpîni. Ia briliantele, amanetează-le, vinde-le, aruncă
tut. în abisul în care au căzut şi s-au pierdut toţi banii pe
care i-ai avut, eu nu mai vreau nimic. Toate erau orgoliul
meu de soţie fericită cînd deschideam caseta să le privesc ;
binecuvîntam numele tău, Cesare, pentru că printre alte
mulţumiri, tu mi-ai dat-o şi pe asta. S-a sfîrşit, s-a sfîr-
şit. am închis capitolul mulţumirilor, ultimul cuvînt a fost
scris.

— Luisella, fîe-ţi milă ! — strigă el, aproape nebun,
simţind că-i arde trupul şi sufletul, din cauza acelor cu-
vinte, aidoma unui fier roş.u.

— Milă ! O vom căuta-o noi, Cesare, peste puţin timp.
Azi briliantele, mîine celelalte obiecte preţioase, apoi to-
tul, tot ce posedăm, totul va dispărea, totul a fost un vis
tl'ecâtor, — replică ea, privind în faţa ei, cu fermitate, ca
şi cum ar fi văzut aevea spectacolul oribil al decăderii.

— Şi totuşi am nevoie, am nevoie de ele, — strigă el,
cu încăpăţînarea dureroasă a omului disperat, care simte
numai impulsul chemării maladive.

— Cine te refuză. ? Chiar şi Agnesina are cerceii de
perle, pe care îi poţi adăuga la celelalte bijuterii, si suma
va fi mai mare ; leagănul ei este plin de dantele vechi,



oferite de doamna Parascandalo. şi au o valoare frumoasă,
ia-le şi pe astea, ia-le şi măreşte suma !

— Ascultă, Luisella. ascultă, — reluă soţul ei, gîfîind
agitat, fiindcă emoţia îi sufoca respiraţia. - - îţi jur că

banii aceştia nu-rni MTXCSC pentru a-i juca la loto, şi nu aş fi îndrăznit să ţi-i cer tio, care eşti o femeie sfîntă, şi ai mii de motive să mă faci să mă ruşinez ; dar este vorba de o datorie pe care am făcut-o ! Este vorba de o datorie teribilă, la un cămătar, pentru care sînt ameninţat chiar mlinc cu citaţie, în faţa unei instanţe cu sechestru ! Or, asta nu se poate întîmpla, nu, nu se poate ! Negustorul căruia i se protestează o poliţă trebuie sa moară.

— Este adevărat, — admise ea. plecînd capul.

— Poale... — adăugă el, după o foarte scurtă ezitare, — poate aş fi luai numai o mică parte din aceşti bani, ca să încerc să mă refac, numai pentru asta, Luisa...

•— Dar pentru Dumnezeu — strigă soţia exasperată, - nu poţi să te abţii să mai joci ?

El Ircmură ca un copil vinovat şi nu răspunse.

— Nu te poţi abţine ? - - întrebă ea, din nou, cuprinsă de cea mai cumplită spaima.

- Ascultă, ascultă, este o patimă îngrozitoare, nu ştii ce este. Irebuie să o încerci ca s-o cuno?ti. trebuie să fi palpitat si să fi visat pentru ea. ca să ştii ce este ! începi să joci clin glumă, din curiozitate, pcniru o mică încercare de noroc, şi continui, torturat de toate deziluziile, excitat de o vagă dorinţă continua ; vai de tine dacă ajungi să cîştig i ceva. două numere. Irei la o tragere, oricît de puţin ! Vai, fiindcă îţi apare in f alţi posibilitatea unui cîştig mare, în forma lui reală, fiindcă devii sigur, înţelegi, eşti sigur că vei cîştiga o sumă mare, o sumă imensă, pentru că ai eîştigat mai întîi una mică, şi ajungi să joci nu numai ceea ce ai eîştigat. ci dubiu, triplu în săptămînile care urmează cîştigului, este vorba de banii diavolului care se întorc în infern ! Ah, ce patimă, ce patimă. Luisa ! Vai de tine. dacă cîştigi, şi vai ele tine, dacă nu cîştigi ! Atunci visul care timp de şapte zile îţi alimentea/ă existenţa şi în a opta zi îţi dă o foarte amară deziluzie, ajunge să-ţi otrăvească sîngele ; şi pentru a mări probabilitatea, pentru a cîştiga cu orice preţ, biletele de loto cresc în sumele res-



pcctive nebuneşte, fantastic, iar dorinţa cîştigului devine o furie şi sufletul ţi se îmbolnăveşte, se îmbolnăveşte şi nu mai vezi, nu mai simţi nimic, nu mai există familie, poziţie socială, nu mai există nici o şansă care să te facă să rezişti acestei patimi...

- Oh, Doamne ! -- spuse ea, încet, de parcă ar fi fost gata să se prăbuşească într-un abis.

— Ai dreptate, Luisella, ai dreptate să mă maltratezi. să mă calci în picioare cu dispreţul tău. Ai dreptate tu, sînt un soţ rău. un tată foarte rău, mi-am ruinat familia, ai dreptate, — repeta Cesarino, foarte agitat. Eram un tînăr entuziast şi harnic, eram iubit de toţi. afacerile îmi mergeau minunat, tu erai bucuria vieţii mele. Agnesina era mîngîierea existenţei mele. Doamne, ce farmece au pus stăpînire pe mine, ce blestemată idee mi-a venit, să vreau să cîştig şaizeci de mii de lire la loto, ca să deschid o prăvălie la Sân Ferdinando ? Oh, o blestemată idee care mi-a adus în inimă flăcările iadului ! Am vrut să vă îmbogăţesc cu jocul, înţelegi, cînd banii se cîştigă numai prin muncă. Am vrut să vă îmbogăţesc jucînd, înţelegi, deşi bunicul şi tata m-au învăţat, prin exemplul lor că numai mulţumindu-te cu puţin, numai punînd un ban peste altul, poţi ajunge la bogăţie ! Ce nebunie m-a cuprins, ce boală m-a făcut atît de nefericit, ce patimă, ce oribilă patimă !

Palidă, cu buzele tremurînd de o mişcare nervoasă, pe care Luisella o făcea pentru a-şi reprima hohotele de plîns, lăsată pe spatele fotoliului, biata femeie asculta mărturisirea aceea disperată, copleşită de o nelinişte fără margini.

— Cît am jucat ? — reluă Cesarino. care părea că vorbeşte acum cu el însuşi, fără a-şi mai vedea în apropiere soţia, fără a asculta respiraţia calmă a fiicei lui adormite. Nu ştiu, nu-mi mai amintesc, este vorba de o mare lichefiere de bani, ca într-un cuptor în care s-ar topi tot metalul. La început, am jucat cu moderaţie, căutînd să pun o limită sau o oarecare abilitate ; de parcă jocul la loto nu ar fi ironia cea mai batjocoritoare, care-şi rîde de norocul nostm ! Pe atunci înregistram banii câştigaţi într-un carneţel, pe care-mi notez toate cheltuielile mele



obişnuite ; dar, după aceea, după, a fost un asemenea puseu de febră, încît nu^mi mai amintesc nimic. Luisella, nu-mi amintesc cîte mii de lire arn aruncat, aşa, nebuneşte, într-un coşmar, într-un delir care în fiecare vineri îşi repeta accesul de furie. Ah, Luisella, tu nu ştii, dar sîntem ruinaţi.

— Ştiu, — zise ea încet, încet, privind chipul îmbu-

jorat al fetiţei care în somn îşi păstra frumoasa senină-
tate de copil.

— Nu ştii, nu poţi să ştii tot ! Am cheltuit toţi banii puşi deoparte, pentru plăţile semestriale şi anuale ; am jucat miile de lire depuse la Casa de Economii, pe numele Agnesinei, i-am furat banii pe care i-am dăruit, banii ei ! Nu mi-am achitat obligaţiile comerciale iar firmele cu care lucrez şi-au pierdut încrederea în creditul meu, nu mai vor să ştie de mine, nu-mi mai trimit marfă, vezi şi tu, magazinul se goleşte, eu nu mai am bani să-l umplu la loc ; nu am mai plătit nici măcar rata de asigurare, şi dacă mîine magazinul nostru va fi cuprins de flăcări, nu capăt nici un ban, sînt un rău-platnic ! Nu ştii ! Nu ştii ! Am căutat bani peste tot, cu disperare, dîndu-mă pe mîna escrocilor, m-am lăsat speculat de ei pînă la os, mai ales de don Gennaro Parascandalo...

— De naşul Agnesinei ! — exclamă disperată Luisella. ascunzîndu-şi faţa în mîini.

— în faţa banilor, nu există rudenie sau prietenie, banul împietreşte toate inimile. Aceste datorii sînt ruşinea şi tortura mea. Un negustor care ia bani cu opt la sută pe lună este judecat de toţi drept un om ruinat şi au dreptate, camătă este ceva nedemn pentru cel ce o face dar şi pentru cel ce o suportă ! Ce să fac ? Sezonul ăsta este nemilos atît pentru bogaţi cît şi pentru săraci, şi chiar dacă ar fi minunat, cîştigurile nu mi-ar ajunge să plătesc nici măcar dobînzile la datoriile meîe ! Gîndeşte-te că este o minune dacă Casare Fragalâ, patronul firmei Fragalâ, nu a fost încă declarat în stare de faliment, de faliment pe motiv de fraudă, pentru că un negustor nu poate lua banii creditorilor săi pentru a-i juca la loto, pentru că asta înseamnă un furt, înţelegi, un furt, iar hoţii ajung



în puşcărie ! După ce mi-am adus familia în mizerie, eu îi iau, din cauza acestei patimi infernale şi onoarea !

Şi nemaiputînd suporta povara nefericirii lui, izbucni în hohote, sufocat, plîngînd ca un copil. Ea, tremurînd de emoţie, simţind în inimă o milă imensă faţă de soţul ei şi o spaimă imensă pentru viitor, şi-a ridicat capul, cu energie.

— Deci nu există remediu ? — îl întrebă, cu glasul ei ferm de femeie bună şi afectuoasă.

— Nu există, — răspunse el, deschizînd braţele, cu un gest dezolat.

— Sîntem într-o prăpastie, înţeleg, văd, dar trebuie să fie un remediu, — reluă ea, încăpăţînată, nedorind să cedeze.

— Roagă-te sfintei Fecioare, roagă-te, — murmură el, ca un copil, mai rătăcit chiar decît un copil.

— Să găsim un remediu împreună, Cesare, — reluă ea, cu blîndeţe.

— Caută-l tu, eu nu mai ştiu nimic, eu nu mai am nici voinţă, nici putere, caută tu, caută, pentru că eu sînt pierdut şi cred că nimic nu mă va mai putea salva.

Deznădăjduirea lui şi-a aflat un ecou lugubru, în acel vesel magazin alb, unde strălucea totul de atlasuri şi porţelanuri. Apoi, o tăcere lugubră s-a aşternut între cei doi soţi.

Ea, concentrată, avînd în privire fermitatea femeilor slăpîne pe ele cîntărea gravitatea nenorocirii. Nu mai simţea nici un fel de dispreţ faţă de soţul ei, orice urmă de furie se liniştise în faţa glasului slîşietor al tânărului bărbat care fusese odinioară atît de senin, atît de fericit, şi care bîlbîia acum cu greu cuvintele legate de viciul său iremediabil. Ceea ce înţelesese, în disperarea ieşită din adîncul sufletului soţului ei, ceea ce întrevăzuse, spectacolul acela dureros şi copleşitor, produseseră o purificare şi din sufletul ei generos, dispăruse orice resentiment personal. Ea nu mai simţea decît o infinită dorinţă de abnegaţie, decît arzătoarea nevoie de a-şi salva soţul, şi casa. Dispărînd aspectele negative care puteau să minimalizeze în cîteva ore spiritul ei feminin, sufletul i se înălţa la înălţimile altruiste ale sacrificiului. El era la pămînt, încătuşat de viciul lui



şi negăsind în el nici măcar violenta măreţie a marchizului Cavaicanti ; iar durerea şi nenorocirea lui aveau monotonia şi ritmul plînsului unui copil. Ea, în schimb, în acest contact cu dezastrul apărut, se spiritualiza, lăsînd ca toată partea nobilă a propriului caracter să fie hotăritoare. Se simţea, după mărturisirea aceea gravă, mai mult decît tînăra soţie a soţului ei, sora lui salvatoare, mama lui pioasă, întocmai ca o protectoare superioară si binefăcătoare, uitînd de toate pretenţiile naturale ale soţiei şi ale femeii. El plîngea acolo, cu capul şi cu braţele

pe o măsuţă, abătut ca o creatură mizerabilă, a cărei nefericire este într-adevăr fără sfîrşit, iremediabilă ; în timp ce ea, resemnată, studia miraculosul mijloc al salvării. Dar, deodată, cu un şoptit al buzelor, i-a impus să tacă. Agnesina, fetiţa, se trezise, aşa. liniştită, aşa cum obişnuia ea, fără să plîngă şi fără să strige ; aşezată frumos pe seăunaşul ei, îşi privea mama, cu ochii mari deschis!, scînteietori de dragoste. Luisella s-a ridicat din fotoliu, unde rămăsese pironită, şi s-a aplecat să-si sărute îndelung copila, ca şi cînd prin sărutul acela i s-ar fi infiltrat o forţă pentru care şi-ar fi oferit afecţiunea. Fără să spună nimic, micuţa îşi privea tatăl care stăicu cu capul plecai pe marmura mesei ; apoi a întrebat :

— Papă doarme ?

— Nu, nu, — spuse mama ei trccînd în camera alăturai ă. ptntru a-şi lua mantduţa şi pălăria. Du-te şi bărută-l ; du-le. -şi spune-i aşa : p^pâ, nu-i nimic, n u-i nimic.

Fetiţa, supusă, se duse lingă 1atăl ei. şi sprijmindu-si căpşorul pe genunchii lui. îi spuse, cu glasul ei frumos. muzical, de copil.

— Tăticule, dă-mi un pupic ; nu-i nimic !

Atunci inima plină a bietului tînăr se frinse, şi pe părul negru al fetiţei lui se dc/lănţuiră lacrimile cele mai fierbinţi pe care le vărsase în viaţa lui. Legîndu-si panglicile pălăriei, auzind hohotele acelea disperate, Luisella se străduia să-si înfrîneze propriile-i lacrimi, dar nu intervenea, ci lăsa ca inima aceea deznădăjduită să răbufnească şi să se consoleze, sărutîndu-si creatura ; iar mititica, uluită, repeta mereu, scăldată în lacrimile acelea, în sărutările acelea ;

— Tăticule dragă, ... tăticule dragă... nu-i nimic.

— Să mergem, — spuse Luisella, revenind în cofetărie, muşcîndu-şi buzele, căutînd să-şi ţină cumpătul.

In culmea emoţiei, Cesarino îşi luă fetiţa în braţe, aşa cum făcea în fiecare seară, cînd ca adormea în magazin ; îi puse scufiţa de lînă pe cap, înnodînd-o sub bărbie. Luisella mai făcu puţină ordine în magazin, luînd cheia casei de bani, controlînd dacă toate sertarele tejghelei erau închise, cu instinctul muncii care există în mîinile pricepute ale tuturor femeilor tinere, sănătoase şi bune. Au stins gazul, în timp ce Luisella aprindea o luminare, au ieşit prin spate, şi pe uşa care dădea în străduţa dei Bianchi. Continua să răpăie şi vîntul cald îi izbea în faţa

cu ploaia caldă de vară ; dar locuiau în apropiere. Cesarino deschise umbrela, iar Luisella îl luă de braţ, ca să se apere de ploaie ; fetiţa ghemuită în celălalt braţ, îşi sprijinea capul pe umerii lui. Şi toţi trei mergeau aplecaţi sub ploaia furtunoasă de vară, fără a scoate un cuvînt, foarte strînşi unul de altul, ca şi cum numai iubirea i-ar fi putut salva, în marea vijelie a vieţii care ameninţa să-i dibtrugă. In noapte, în urgia cerului, părea că se dac şi se duc să întîmpine un destin de durere, dar cele două creaturi nevinovate care se strîngeau afectuos de sărmanul vinovat, păreau să ceară şi să aducă în acelaşi timp salvarea.

Nu spuseseră nimic, pînă cînd n-au ajuns acasă, unde slujnica îi aştepta cu uşa deschisă şi care a întins braţele ca s-o ia pe Agnesina şi să o ducă în camera ei, s-o dezbrace şi s-o culce. Dar copilul, ca şi cum ar fi înţeles gravitatea acelui ceas a dorit să-şi mai îmbrăţişeze o dată părintele si mama, spunîndu-le, cu limbajul ei dulce, copilăresc :

— Mamă, binecuvîntcază-mă ; tată, binecuvîntează-mă !

Apoi au rămas din nou singuri, în camera lor, unde candela cea mică de argint ardea în faţa Maicii Domnului, pioasa, îndurerata maică. Cesare era sfîrşit. Dar Luisella deschise imediat uşa de cristal a dulapului ei cel mare de palisandru, în care îşi închidea obiectele cele mai de preţ, căută un timp ceva în penumbra aceea. şi. apoi scoase două sau trei etui-uri de piele neagră.

•— Iată, — spuse soţului ei, oferindu-i bijuteriile.

— O Luisa, Luisa ! — strigă el, sfîşietor,

— Le dau de bunăvoie pentru onoarea noastră. Nu aş îndrăzni să ţin aceste pietre, aceste comori, inutile, cînd sîntem în primejdie de a fi dezonoraţi. la-le. Dar pentru tot ceea ce a fost frumos în trecutul nostru pînă acum, pentru tot ce poate fi mai îngrozitor în viitorul nostru, pentru iubirea pe care mi-ai arătat-o, pentru iubirea pe care o simt pentru tine, pentru fetiţa noastră, pe al cărei cap adorat ai plîns în seara asta, Cesare, te rog din tot sufletul, te rog aşa cum este rugat Cristos la altar, te rog, promite-mi ceva.

— Luisa, Luisa, tu vrei să mă faci să mor... — strigă el, punîndu-şi mîinile în cap.

— Promite-mi că laşi în mîna mea toate afacerile noastre comerciale, datorii şi credite, cumpărări şi vinzări ?

— Promit...

— Promiţi să-mi spui tot ce trebuie să dai, pentru C3 eu să mă gîndesc la un remediu ?

— Promit...

— Promiţi să-mi dai toţi banii pe cai e ii ai, uo care îi poţi avea, şi să nu mai cauţi alţii, de care eu să nu ştiu ?

— Toţi, toţi, Luisa...

— Promiţi să crezi numai în mine, să asculţi numai de sfaturile mele, să asculţi numai glasul meu ?

— Promit...

— Promiţi că nimeni nu-ţi va fi mai scump decît mine, că-mi vei fi supus întocmai ca mamei tale, cînd erai copil.

— Te voi asculta întocmai ca pe mama mea.

— Jură !

— Jur, în faţa sfintei Fecioare, care ne ascultă.

— Să ne rugăm, acum.

Amîndoi, cu evlavie, au îngenuncheat încet în faţa sfintei icoane. Amîndoi au rostit, împreună, pe şoptite, Tatăl nostru şi mai tare la sfîrşit, ridicînd ochii, ea a spus :

— Şi nu ne duce pe noi în ispită...

Şi el a repetat, cu mare umilinţă, şi mare deznădejde :

— Şi nu ne duce pe noi în ispită...



## XIV

CU UN ROPOT TRIST, PLOAIA DE vară răpăia torenţial pe asfalt, în timp ce două largi şuvoaie gălbui şiroiau de-a lungul străzii Nardones pe cele două laturi, iar în aer plutea un miros greţos, sulfuros, tipic furtunilor de august, în piaţa Sân Ferdinando, trăsurile de închiriat, cu coşul ridicat, luceau toate din cauza ploii, picurîndu-le apa prin toate părţile ; uzi pînă la oase, erau leoarcă de ploaie caii. cu capul plecat, lungi şi slăbănogi ; iar birjarii, ghemuiţi, cu boneta deformată, lăsată pe ochi, cu capul aplecat pe piept, cu mîinile convulsiv vîrîte în buzunarele mantalei jerpelite, primeau răbdători rafalele de ploaie potopite din cer ; şi totul era trist în jur, palatul regal, piaţa, porticurile, biserica Sân Francesco di Paola, Prefectura, Comandamentul militar şi marile cafenele, totul trist, în ciuda măreţiei lor şi a multiplelor lu- : lini aprinse în spatele geamurilor şi uşilor de cristal, tristă chiar şi maiestuoasa construcţie grandioasă a teatrului Sân Carlo, tot peisajul nocturn învăluit în zgomotoasa furtună care nu mai înceta, găsind în oboseală noi forţe de a bate

mai înteţit în case, pe străzi, şi în oameni.

Trecătorii erau rari ; şi apăreau ca nişte umbre de creaturi nefericite, sub umbrelele ude, de pe care se prelingeau picăturile de ploaie, sau treceau razant pe lingă ziduri neavînd umbrele, cu gulerul ridicat şi pălăria înmuiată, leoarcă de apă. Rareori cîte un cetăţean dădea colţul din Toledo pe strada Nardones, o stradă destul de larga, situată în cel mai bun centru al oraşului, păstrînd însă o înfăţişare echivocă, de stradă nesigură şi locuită de o lume dubioasă ; o stradă neîntunecoasă, dar care respira neîncrederea ferestrelor închise, a balcoanelor slab luminate, a porţilor întredeschise, în care privirea se pierde într-un gang întunecat. Cîte o poartă mare, din cînd în cînd, întrerupea această impresie de suspiciune, prin lumina gazului ei şi amploarea curţii ; iar cîte o prăvălie, cu vitrinele nu prea curate, cu cîte o perdea dintr-o stofă roşietică, ermetic închisă, luminată slab, în spatele căreia se distingcau umbre bizare, foarte mici sau foarte mari. arunca din nou o vagă nelinişte în sui'letul celor care se întorceau la casele lor. încovoiaţi sub povara grijilor şi a unei îndelungi oboseli. La un moment dat, o temeie, acoperită doar cu un şal negru peste fusta de lînică galbenă şi peste cămaşa albă, dădu coltul Toleclo, mergînd în sus, pe strada Nardones, ţinînd strînsc între dinţi cele două colţuri ale basmalei de pe cap, şi adăpostindu-se de ploaie sub o umbrelă foarte mică. Mergea grijulie, păşind în aşa fel încît să-şi ude cît mai puţin posibil pantofii de lac, arătîndu-si ciorapii roşii de bumbac. Cînd trecu pe sub un felinar cu lumină roşictică, îşi ridică uşor capul, lăsînd să i se vadă chipul, acum obosit şi trist, sub fardul grosolan ; era Filomena, nefericita soră a Annarellei şi a Carmelei. Ajunse în faţa localului suspect cu perdelele roşii, şi se opri în faţa 'geamurilor, ca şi cum ar fi vrut să vadă pe cineva, sau ceva ce s-ar fi întîmplat înăuntru : fără a îndrăzni să intre. Dar în afara unor umbre negre cu pălăriile pe cap, nu distingea nimic : şi, după ce a ezitat puţin, s-a hotărît să pună mîna pe clanţă şi să deschidă uşa localului ; introduse capul în deschizătura uşii. timid, şi chemă :

— Raffaele, Raffacle...

- Vin acum. -- răspunse glasul tînărului derbedeu, dinăuntru, cu un uşor ton de enervare.

Ea a închis imediat uşa : şi sub ploaie, răbdătoare, început să aştepte. Cînd şi cînd mai trecea cîte un bărbat, şi îi arunca o privire ciudată, provocat de întîlnirea aceea,

pe o asemenea furtună bizară, la o oră atît de tîrzie din noapte, pe strada aceea pustie. Ea îşi pleca ochii, ca şi cum s-ar fi ruşinat : şi privea spre extremitatea străzii Nardones ca să vadă cine apare, temîndu-se continuu să nu fie surprinsă. Deodată tresări : doi oameni simpli se apropiau, urcînd pe strada Nardones. fără a discuta între ei, suportînd pe spatele lor avalanşa de ploaie ; un bătrîn şehiopâtind, tîrîndu-şi cocoaşa şi piciorul mai lung, lustragiul Michele, fără lădiţa lui pe care lustruia pantofii clienţilor, şi un altul, slab, palid, cu nişte ochi aprinşi in orbitele adîncite, Gaetanq. rnănuşarul.

Recunoseînd pe soţul surorii ei, Annarella, Filomena se simţi cuprinsă de un fior de spaimă : se lipi de zid, de parcă ar fi vrut să intre în el, lăsă mai jos umbrela şi se



rugă, în minte, să nu lie recunoscută de Gaetano, cu buzele care nu reuşeau să bîlbîie cuvintele rugăciunii. Tromura, tremura, de teamă să nu se deschidă prăvălia în momentul acela şi Gaetano să recunoască pe cel ce ar ieşi. Dar din fericire, pentru Filomena, Gaetano, mănuşarul, izbit de rafalele de ploaie, nu-i observa pe cei de pe stradă; şi nici uşa localului nu s-a deschis, cînd a trecut el prin î'aţa ei. Ba chiar, cei doi trecători au dispărut unul după altul, pe o pori iţă, departe, la vreo patruzeci de paşi, unde mai dispăruseră şi alţi cîţiva bărbaţi mai înaintea lor. Dar sub fard, Filomena îşi simţea obrajii îngheţaţi de teamă şi deschise din nou uşa localului, rugîndu-se, insistînd, pe şoptite :

— Raffacle, Raffaele...

- Vin, vin, — răspunse tînărul plictisit, fără să-i pese că biata femeie îl aştepta acolo de mult, în ploaie, in noapte, pe strada măturată de vini.

Ea suspină adine si ochii, care nu mai aveau nevoie de fardul negru, într-atît ii erau subliniaţi de o umbră neagră de oboseală si de durere, i s-au umplut de lacrimi. Ploaia pătrunsese prin pînza verzuie, a umbreluţei, udînd-o pe cap pe Filomcna, înrnuinclu-i părul negru lucios, şiroindu-i pe faţă, pe gît, cu o apă călduţă, aidoma lacrimilor. Dar sub şiroaiele abundente de ploaie ca devenise in.se<isibilă, şi n-a mai văzut celelalte trei sau patru persoane care, venind din Toledo, au luat-o în sus spre via Naivi ines, ca să dispară apoi pe aceeaşi portiţă pe unde dispă-

ruseră M Michcle lustragiul şi Gaetano mănuşarul.
Dinăuntrul localului, umbrele începuseră să se agit?, în timp ev SP ridica o rumoare de glasuri care discutau. şi ea ascultă mai cu atenţie, neliniştită, simţind că Raffaole înjura şi ameninţa. Vai. n-a putut să re/Jhte gălăgie! p"o~ \ocate de g!:i^',;ri furioase si a deschis din nou uşa, slri- gînd. rmplorînd :
- Raffaele. Rafiaele !
Atunci au r/bucnit şi alte glasuri mînioase, dintr-o pai te si din alta, ale celor ce beau şi jucau în cafeneaua aco_a dubioasă. Ş: Raffarle. imiesindu-.şi cu un pumn pă- lăria pe cap. iişi din local, iiind parcă împins de cineva c!;r>,iuntiu : descoperind în lata lui figura umilă a Filo- ir.i-nc;. uol ho;ircă, <•"• fardul întins pe obraji, cu o cxpi'3-



sie schimonosită ac disperare, blestemă ca un păgîn. şi o îmbrînci brutal.
— Hai să plecăm de aici, să plecăm de aici, -- spuse ea, fără să ţină seama de gestul acela şi de cuvintele in- jurioase.
Derbedeul o înjură din nou şi o dădu dracului. Dar ploua şi el nu avea umbrelă, haina scurtă îl ferea foarte puţin, aşa că intră sub umbrelă, înjurînd întruna printre dinţi.
— Linişteşte-te, linişteşte-te — spunea ea. lungind pasul, pentru a-i fi cît rnai aproape, aplecînd umbrela mai mult spre partea lui, pentru ca ploaia să-l ude cît mai puţin.
— Tu nu ştii că nu trebuie să vii la biliard ? — o în- trebă tînărul, cu o mînie abia stăpînită. Mă înfurii dacă sînt luat drept un copil, pe care vin părinţii să-l ia de la şcoală. Mă enervează !
— lartă-mă, nu am mai putut rezista, — murmură ea, înghiţindu-şi lacrimile care i se prelingeau pe obraji.si pe care nu şi le putea şterge.
— Te las, ţi-o jur, pe Dumnezeul meu, te las ! Ai nă- ravul surorii tale ; o zdrenţăroasă care-mi făcea silă, fiindcă venea după mine, mă căuta, peste tot, pentru ca prietenii să-şi bată joc de mine! Tocmai de asta am lăsat-o. înţelegi ?
•—• Biata mea soră. — murmură ea, văicărindu-se.
— Tu nu eşti zdrenţăroasă : dar tot mă faci de rîs, înţelegi ?

— înţeleg.
— Dacă nu, te las aşa cum am lăsat-o pe Carmela ; sînt un bărbat onorabil, ai înţeles ?
— Am înţeles.
•— Şi te rog să nu mai vii pe aici.
— Nu mai vin.
Continuau însă acest dialog ; el furios din cauză că pierduse la jocul de cărţi, că se certase cu prietenii şi că n-avea bani, ea, disperată, simţind că maltratările acelea erau pedeapsa meritată pentru că-şi trădase sora ; într-atît încît, în timp ce el muşca, în colţul gurii, chiştocul de ţigară stinsă şi continua să o batjocorească, aruncîndu-i în faţă existenţa ei nefericită, umilind-o cu tot felul de insulte, ea mergea lîngă el, palidă, cu tot fardul mînjit şi



aproape şters de ploaie, cu bluza leoarcă de apă, care i se lipise de spate, şi cu părul care i se lăsa pe frunte, mergea înclinînd matern umbrela spre el, suportînd insultele, năucă de durere si de căinţă, repetînd automat :
— E puţin, e puţin...
Mai departe, acolo sus, toţi cei care intraseră pe portiţa de pe partea dreaptă a străzii Nardones se urcaseră pe o scăriţă, de un singur etaj în faţa scării principale, ceva mai mare ; intraseră într-un apartament de două camere mici care se închiriau drept birou, aşa cum spunea proprietarul casei, dat fiind că nu exista bucătărie. Dar cele două camere erau cu tavanul atît de jos şi atît de slab luminate de două ferăstruici, şi podeaua cu cărămizi roşietice atît de reci, tapetul pe pereţi atît de murdar şi vopseaua de pe uşi şi de pe ferestre atît de unsuroasă, încît nici un notar, orieît de meschin, sau un avocat sărman, sau un medic fără clienţi, sau negustor de mărfuri dubioase, nu închiria acolo mai mult de o lună. Cîrpaciul care era şi portar şi chiriaşii care treceau pe scara cea mare, erau deci obişnuiţi să vadă pe scăriţă, urcînd şi coborînd încontinuu f i- i noi, de tineri şi de bătrîni, uşieri şi intermediari de afaceri, o defilare de persoane cu feţele şterse şi cu privirile echivoce. Cine se ocupa de persoanele care locuiau acolo ? Nimeni, nici măcar portarul care nu avea nici o leafă de la chiriaşii micului apartament, şi căruia nu-i păsa deci de schimbările de chiriaşi. Pe scara principală, locuiau persoane cu diverse ocupaţii, proprietari care închiriau

camere, maeştri de caligrafie, un dentist de mîna a treia, o moaşă şi alte fiinţe curioase, bizare, care urcau şi coborau, cu interese de tot felul, preocupaţi de afacerile lor, osindite la o mizerie decentă sau la o corupţie inutilă ; locuiau deci oameni cărora le păsa prea puţin de vecini, în aşa fel încît biroul aflat mereu în prada unui nou chiriaş, sau fără nici un chiriaş, se putea numi izolat.

Afişul de închiriat se afla pe uşa de la intrare tot anul ; fiindcă nu era posibil să se găsească un chiriaş pe un an întreg, şi în fiecare lună era aceeaşi situaţie. Cînd apartamentul era închiriat, spre seară cheia o lua chiriaşul cu el ; cînd era liber, cizmarul o ţinea pe măsuţa lui, iar dacă lipsea, o încredinţa vînzătoarei de cărbuni de peste drum. Scăriţa de la intrarea în micul apartament era stricată în



mai multe locuri : murdară şi periculoasă pentru cel ce nu avea picioare şi ochi buni. In luna aceea de august, ba chiar de cîteva luni, apartamentul fusese închiriat unui domn tînâr, îmbrăcat decont, ca un provincial aproape elegant, înalt, voinic, cu un grumaz de taur si un chip pe care culoarea ro^ie a părului se amesteca cu rosul carnaţiei, dîndu-i o fizionomie de culoarea sîngelui aprins. Astfel, biroul se deschidea cîncl şi cînd în timpul săptămînii, pentru cîteva ceasuri, şi veneau acolo două sau trei persoane, uneori chiar n v. i multe. Cînd dispăreau pe scăriţă, nu se mai auzea nimic, nimic nu se mai vedea-îndărăt ui geamurilor nespălate ale ferestrelor : numai, după cîteva ore. apăreau din nou aceleaşi persoane, una eîle una, unele aprinse la faţă, ca şi cînd ar li strigat vieme îndelungată, altele palide, ca devorate de o furie reprimată. Dispăreau, fiecare pe strada lui, uneori fără a fi văzuţi nici chiar de portar. Dar într-o seară din săptămînă, mereu aceeaşi, se adunau în birou şapte sau opt bărbaţi : o lampă cu petrol, murdară, acoperită cu un abajur de hîrtie verde, care putea să coste trei soldi, lumina cămăruţa goală şi murdară ; singurele mobile erau o măsuţă cenuşie şi opt sau zece scaune desperecheate. Atunci întrunirea dura pînă peste miezul nopţii şi adesea, pe geamuri, se desena cîte o umbră, gesticulînd bizar, uneori se sprijinea de marginea ferestrei, prixnnd automat spre întunecimea neagră a curţii interioare, de parcă ar fi văzut apărînd acolo propriul său spirit, agitat ; cizmarul, obosit de ziua lur grea, arunca

o privire indiferentă spre ferestrele apartamentului, le vedea încă luminate şi ridicînd din umeri, se ducea să se culce într-o debara de sub scară

Curtea rămînea în întuneric, uşa de ia intrare era întredeschisă ; dinspre aşa-zisa scară principală, din cînd în cînd mai venea sau pleca, cu precauţie, vreun client misterios nocturn al dentistului, sau vreun client care venea să cheme grăbit pe moaşă : şi aceştia deschideau uşa fără zgomot. De-abia după miezul nopţii, oaspeţii doctorului Tril'aii părăseau mezaninul toţi odată, tăcuţi, lipiţi unul în spatele altuia, ca să iasă cît mai repede. Cel din urmă trăgea după el uşa apartamentului, cu zgomotul lemnului vechi, seîrţîind. Cele două cămăruţe care compuneau biroul recădeau în singurătatea lor, şi toţi cei ce palpitaseră acolo se împrăştiau prin oraş în anxietatea visului lor.



Dar în seara aceea tristă, bietul cizmar, avind o febră puternică şi simţind în oase fiorul frigurilor şi al umidităţii aerului ploios, se culcase de cum se înserase, lăsînd deschisă poarta, înfăşurîndu-se în pătura ruptă şi în paltonul zdrenţuit, în ameţeala febrei care-l cuprinsese <-i care îi pusese parcă un pietroi pe piept, el a auzit totuşi paşii celor care suiau şi coborau, pe scara principală ca şi pe scăriţa mezaninului, şi de două sau de trei ori i s-a părut că aude glasuri din birou, unde era deschisă o fereastră, în timp ce vîntul umed siroco, cel care aducea ploaia, in-l'iltrîndu-se uşor făcea să tremure flăcăruia lămpii cu ga/.. Pe pavajul stricat al curţii interioare, continua să răpăie ploaia, acoperind orice alt zgomot : la un moment dat, fereastra s-a închis şi nu s-a mai auzit nimic. Mai tîrxiu, au fost trase şi obloanele, şi totul a reintrat într-o umbră adincă. Totuşi, acolo înăuntru erau adunaţi mai mulţi . bărbaţi.

Primul sosise Trifari, stăpînul micului apartament : aprinsese lumina şi intrase în cea de a doua cameră, ca să aranjeze cîteva lucruri, într-un du-te-vino continuu, cu pălăria puţin pe ceafă ; în ciuda vîntului cald şi umed, pentru prima oară, de pe chipu-i, de obicei roşu. dispărut culoarea : şi pe frunte îi apărură cîteva broboane de sudoare. Din cînd în cînd, se oprea, ca şi cum s-ar fi căit de ceea ce făcea, sau de ceea ce gîndea ; dar se redresa imediat, după acel moment de deprimare.

Şi cînd clinchetul strident al  clopoţelului acelui birou sună prima oară, doctorul Trifari a avut o tresărire,  a şovăit o clipă, neîndrăznind parcă să deschidă.  Şi totuşi s-a dus :  şi dcschizînd uşa numai pe jumătate, cu prudenţă. l-a lăsat să intre pe Colaneri, care avea un chip foarte tulburat şi tot spatele ud leoarcă, deoarece  mica  şi săraca lui umbrelă îi acoperea doar capul. Şi-au dat „bună seara" pe şoptite. Fostul preot, cu  privirile prevăzătoare în spatele ochelarilor, îşi ştergea cu  o  batistă de o culoare dubioasă mîinile  umede,  grase, moi şi de 'un  alb murdar, specifice preoţilor. Nu îşi vorbiră.  Erau copleşiţi de aceeaşi  complexă nelinişte, încît obişnuita vorbărie meridională dispăruse : şi toată agitaţia trecutului, înfrîntă de o  serie de



de/iluzii, părea că s-ar fi prefăcut într-o epuizare a tuturor forţelor. Deodată, ridiclnd capul, Colaneri întreba :

•— Va veni ?

— Da, — şopti printre buze, doctorul.

— Nu bănuieşte nimic ?

•— N-are nici o bănuială.

O rafală de vînt pătrunse în cameră şi era c: t pe ce să stingă lumina.  Atunci Trifari închise ferestrele.

— Tot  ceea ce facem este necesar, — adăugă profesorul Colaneri, repetînd cu glas tare scuzele,  pe care le repeta, de cîteva zile, propriei sale conştiinţe.

— Este imposibil să mai continuăm, — observă  cu glas grav doctorul, în timp ce, ca să-şi  dea un aer de dezinvoltură pe care nu-] avea, aprindea un  trabuc, înde.'ung, lăsînd să se stingă chibriturile, unul după altul.

— Raportul pe care l-au. făcut împotriva mea la  Minister este teribil — zise Colaneri, încet, cu ochii  plecaţi. Am mulţi  duşmani ; tineri, pe care i-am trîntit  la  examene,, înţelegi. M-au denunţat directorului liceului, spunîndu-i că am vîndut tema examenului unui  număr  de zece elevi ; le-au dat şi numele...

— Cum de-au putut afla toate astea ? — întrebă  medicul încet.

— Cine ştie ! Am atîţia  duşmani... directorul  a făcut un raport oribil, sînt ameninţat...

— De a fi destituit ?...

— Nu numai...  şi proces...

— Ei, n-o fi chiar aşa !

- Atîţia duşmani, Trifari, mulţi ! Acuzarea este gravă, cum îmi voi putea dovedi nevinovăţia ?

— Dar chiar ai vîndut aceste teme ?... — bolborosi cinic doctorul, aruncînd trabucul.

-— Suma primită este atît de meschină, Trifari ! Iar examenele sînt o impostură !

— Dacă îţi fac un proces, e rău...

— Dacă ajung la proces sînt pierdut. Trebuie să am noroc, de data asta, trebuie, înţelegi ? Este absolut necesar, dacă nu, sînt ruinat. Dacă mă judecă, nu-mi rămîno decît să-mi trag un glonte în cap. Trebuie să facem ceva să cîstigăm, Trifari !



— Vom cîştiga, — afirmă celălalt, cu asprime. Eu am o mulţime de necazuri în comuna mea şi aici. Tatăl meu a vîndut tot, fratele meu în loc să se întoarcă acasă, după ce a terminat serviciul militar, din cauza mizeriei, s-a înrolat ca jandarm ; sora mea nu se mai mărită, nu mai are un ban. a ajuns să coasă rochiile ţărăncilor bogate... Aveam puţini bani, eu am cheltuit totul... o groază de datorii, de obligaţii. Tatăl elevului care a semnat poliţa lui don Gennaro Parascandalo vrea să mă dea în judecată pentru escrocherie... va trebui să fim tari, Colaneri, nu mai putem trăi nici o săptămînă fără să cîştigăm... eu sînt mai ruinat decît tine...

între timp sună cineva.

— Poate că e el ?! — întrebă Colaneri, cu un uşor tremur în glas.

— Nu, nu, — răspunse Trifari. Vine mai tîrziu, cînd vom fi toţi.

— Cine-l aduce ?

— Cavalcanti.

— El nu bănuieşte nimic, deci ?

— Nu, nimic.

— Şi spiritul, nu-i spune nimic ?

— Se pare că spiritul nu se poate opune fatalităţii, pentru că nu-i spune nimic.

— Fatalitate î Fatalitate !

Sună din nou. Trifari s-a dus 'să deschidă. Era avocatul Marzano, bătrânelul, altădată, vioi, binevoitor, senin. Dar acum, o neaşteptată decreptitudine părea că l-ar fi cuprins ; paloarea de pe chip devenise gălbuie, mustăţile

sare şi piper i se albiseră şi i se lăsaseră rare deasupra buzelor. Zlmbetul îi dispăruse, ca şi cum, pentru totdeauna, odată cu apropierea morţii, i-ar fi dispărut din suflet criteriul de bine al existenţei. Intrînd, suspină. Era ud leoarcă ; pardesiul îi lucea din cauza picăturilor de ploaie iar mîinile slăbite îi tremurau vizibil. Se aşeză, tăcut; ţinu pălăria pe cap înfundată pe urechi, şi numai gura îi păstra vechea obişnuinţă de a se mişca continuu, morfolind cifre, îşi sprijini bărbia în baston, cu o barbă neîngrijită, şi se lasă pradă gîndurilor, fără să înregistreze nici un cuvînt din cele rostite de Trifari şi Colaneri. Deodată, stăpîftit şi el de acelaşi gîncl oV-esiv, întrebă :



— Va veni ?

— Va veni, în mod sigiu', — răspunseră în acelaşi timp ceilalţi.

— Nu-şi închipuie nimic ?

— Nu-şi închipuie nimic.

— Aceşti assistiti; ori văd foarte mult, ori nu văd nimic.

— Mai bine aşa, — murmurară ceilalţi doi.

Doctorul Trifari, auzind bătaia în uşă, se duse mai întîi în cealaltă cameră să ia trei sau patru scaune şi le aşeză în jurul măsuţei ordinare. Au intrat Ninetto Costa şi don Crescenzo, patronul Băncii de loto, din străduţa del Nunzio.

Agentul de schimb îşi pierduse toată eleganţa. Era îmbrăcat modest, cu un costum de dimineaţă, peste care avea un pardesiu de culoare prea deschisă, ud rău de ploaie : pe cravata de şaten negru nu mai strălucea nici un ac cu strass l. Şi odată cu eleganţa dispăruse şi zîmbetul lui do om fericit, care îi descoperea dinţii albi. Agentul de schimb mergea din lichidare în lichidare, cu greu, fără a mai risca. ncmaiîndrăznind să joace la bursă, pierzîndu-şi toată îndrăzneala ; şi ajungînd doar să aibă grijă de creditorii lui. cei care-i mai acordau încă încredere, aşa, pentru că numele lui era cunoscut ia Bursă, pentru că tatăl lui fuse&t un model de integritate şi pentru că el însuşi fusese atît dt norocos, încît toţi mai credeau încă în norocul lui ; dai nenorocitul simţea că sosise ceasul crizei, că nu va mă- •putea plăti nici măcar dobînzile, şi că numele lui Nineltc Costa va fi peste puţin timp acela al unui falit. Oh, desigur.

renunţase la tot, la casa somptuoasă, la echipaj, la amantele de lux, călătorii, banchete şi costume englezeşti la Poole, dar toate aceste sacrificii nu erau suficiente, ni' ajungeau, deoarece cancerul care îl rodea, cancerul care-l. îi rodea pe toţi. nu fusese extirpat, deoarece el continua sa joace disperat la loterie, cucerit acum total, trup şi suflet închizînd ochii în furtuna aceea, ca să nu vadă valul ce! mare care urma să-l scufunde definitiv.

Lîngă el, don Crescenzo, cu chipul lui frumos senir>. ci' barba castanie bine pieptănată, avea şi el trăsăturile mar-

1 Stras, imitaţie pe pietre preţioase (în franc. •?! in germ. stras*> (n. tr.).



cate de începutul decadenţei. Forţat să stea în contact cu jucătorii pătimaşi, ca acela care atinge mani prea calde, ceva i se întîmplase şi lui ; şi în faţa disperatelor insistenţe ale jucătorilor, el ajunsese să le facă credit.

Cum să reziste cererilor insistente ale lui Ninetto Costa, pretenţiilor lui Trifari şi ale lui Colaneri, care ascundeau şi o vagă ameninţare, nobilelor promisiuni ale marchizului Cavalcanti, în fine. tuturor acelor diverse forme de rugăminţi ? ! La început le făcea credit de~vineri pînă marţi dimineaţa, zi în care pregătea vărsarea sumelor 'la Stat, şi ei, reînnoind în fiecare săptămînă miracolul, ajungeau să-i restituie ceea ce îi datorau, pentru ca el să poată fi punctual, miercuri ; dar cu timpul, terminînd resursele, unii dintre aceştia începură să plătească doar o parte, sau nimic ; şi începuse să pună de la el. pentru a nu ajunge ca Statul să-i sechestreze cauţiunea. Jucătorii nu mai îndrăzneau să reapară, decît cînd aveau din nou bani, decontau o parte din datorie şi restul îl jucau ; altul dispăruse cu totul, baronul Lamarra, fiul dăltuitorului, care devenise antreprenor şi mare bogătaş. El îi datora lui don Crescenzo peste două mii de lire, şi după ce acesta îl aşteptase timp de două sau trei săptămîni, se dusese direct la el acasă. A gă,sil-o pe soţia lui, furioasă ; baronul Lamarra îi falsificase semnătura, pe o cantitate de poliţe, şi acum trebuia să i le plătească, dacă nu voia să devină soţia unui escroc, trebuia să -plătească din păcate, dar înaintase, între timp, şi cererea de divorţ ; baronul Lamarra se refugiase la Isernia, de unde nu mai dădea nici un semn de viaţă. Don Crescenzo fusese dat afară, cu violenţă. Peste două mii de

lire pierdute ! A jurat să nu mai dea nimănui pe credit ;
şi deşi uneori debitorii lui plăteau o parte din sumă, ră-
mâneau mereu şapte sau opt mii de lire riscate, cu slabă
speranţă de a-i fi înapoiate ; opt mii de lire, tocmai suma
economiilor lui pe mai mulţi ani. De altfel, nu putea să-şi
persecute prea mult debitorii ; nu mai aveau acum decît
cîtcva resurse disperate care apăreau doar cu ocazia unei
arzătoare şi demenţiale dorinţe de a juca. Acum, el era cel
ce se interesa cu energie de jocul lor, el le dorea să cîş-
tigo. pentru a-şi putea reface economiile, pentru a-şi re-
dobîndi banii puşi atît de imprudent în serviciul celor vi-
cioşi, supraveghindu-şi jucătorii, pentru ca să nu se ducă



să joace în alta parte, neliniştit, îmbolnăvit, şi el, acum,
din cauza contactului cu atîţia bolnavi. De aceea, miste-
riosul plan care trebuia să se împlinească în seara aceea
îi era bine cunoscut : nu i se mai putea ascunde nimic, toţi
îi datorau sume apreciabile. Şi deşi o secretă prietenie, am
spune mai bine, aproape o complicitate, îl unea cu don
Pasqualino, l'assistito, el nu-i pomenea nimic despre pla-
nul acela misterios şi tăcerea lui părea a fi o aprobare, în
cămăruţă, erau acum cinci, aşezaţi în jurul mesei, în
diverse poziţii de reculegere, ba chiar de grijă : nu vor-
beau, unii, cu capul plecat, schiţau tot felul de figuri cu
unghiile pe grosolana suprafaţă a mesei, alţii priveau tava-
nul afumat, pe care lampa cu gaz arunca un mic cerc de
lumină.

— La Roma s-au plătit şapte sute de mii de lire —
spuse don Crescenzo, pentru a rupe tăcerea aceea penibilă,

— Ferice de ei, ferice de ei ! — strigară doi sau trei, cu
un impuls de invidie pentru fericiţii cîştigători de la
Roma.

— Dacă ceea ce facem, reuşeşte, — murmură încruntat
Colaneri ai cărui ochi aveau o tristă scînteiere, guvernul
plăteşte în Napoli trei sau patru milioane.

— Trebuie să reuşim, — întări Ninetto Costa.

— De data asta urna va fi comandată, — spuse mistic
bătrînelul Marzano.

Au sunat alţii la uşă, încet de tot, ca şi cînd o oarecare
timiditate le-ar fi slăbit puterea mîinii care suna. Trifari
dispăru, ca să deschidă, după ce întrebase cine era, prin
uşă, devenind brusc bănuitor. I s-a răspuns : prieteni : re-

cunoscu glasul. Şi cei doi oameni simpli, Gaetano, mănu-
şarul şi Michele, lustragiul, intrară ; şi-au scos beretele,
spunînd bună-seara : au rămas în pragul cămăruţei, neîn-
drăznind să se aşeze în faţa acelor domni de vază. Afară,
ploaia şi vîntul umed se înteţiseră ; şi un jgheab plin cu
apă se revărsa abundent în curte, cu un zgomot asurzitor.

Acum, pe sub canatul ferestrei, printr-o fisură se in-
filtra un fir de apă continuu, uda pervazul ferestrei şi şi-
roia abundent pe jos ; umbrelele închise, dar deteriorate.
sprijinite de pereţi, prin colţuri, lăsau şi ele să se scurgă
apă pe podeaua prăfuită, iar sub pantofii plini de apă se
forma cîte o pată groasă de noroi; oamenii aşezaţi nu se



mişcau, într-o imobilitate gravă, într-o linişte lugubră, ca
şi cînd ar fi stat acolo să vegheze un mort, cuprinşi <le obo-
seală, de oprimare, de gîndurile lor funebre. Cei doi oa-
meni simpli, în picioare, unul slăbănog, fără culoare în
obraji, adus de spate cum sini cei ce fac meseria de croi-
tor, cu părul rărit pe frunte şi la tîmple, celălalt şchiop,
cocoşat, strîmb ca un tirbuşon, bătrîn şi totuşi vioi, cu
chipul zbîrcit şi viclean, cei doi oameni tăceau şi ei, aştep-
tînd. Numai Ninetto Costa, vrînd să-şi dea un oarecare aer
de dezinvoltură, scosese un carneţel vechi, rest al vechii
lui elegante, pe care scria tot felul de cifre, cu un mic
creion, umezindu-i vîrful în gură. Dar erau cifre fantastice :
şi mina ii tremura puţin ; prietenii spuneau că excesele
existenţei lui îl făceau să-i tremure mîinile. Astfel au trecut
vi'fco cincisprezece minute lungi, încete, grave în sufletele
tuturor celor ce aşteptau să pună în practică proiectul lor
misterios.

— Ce timp mizerabil ! — spuse Ninetto Costa, trecîn-
du-şi o mînă pe frunte.

— S-au deschis baierele cerului, — observă don Cres-
cendo, cu un căscat nervos.

— Domnule doctor, cît e ceasul ? — întrebă bătrînul
avocat Marzano, cu un glas tremurat din cauza stării lui
de decrepitudine.

•— Zece fără cinci minute — spuse doctorul, scotînd un
ceas vechi de nichel, din cele ce nu se puteau amaneta, şi
care era legat de un mizerabil şiret negru.

— Pentru ce oră este fixată întîlnirea ? — întrebă Co-
laneri, prefăcîndu-se indiferent.

— Pentru zece, dar cine ştie ? — răspunse medicul, cu glasul scăzut, imprimînd vorbelor sale toată incertitudinea şi toată îndoiala lui.

— Cine ştie ? ! — reflectă Ninetto Costa, adine.

Şi un lung suspin îi uşura pieptul, de parcă nu ar fi j: putut rezista poverii care-l apăsa.

— Sînteţi bolnav ? — îl întrebă Colaneri.

— Aş vrea să fiu mort, — bolborosi agentul de schimb, deznădăjduit.

Unii au dat din cap, oftînd ; alţii au consimţit prin expresia feţii, şi cuvîntul dureros se răspîndi larg în cămăruţa um;-dă şi murdară, sub lampa care fumega, în zgonio-



tul de răpăit al rafalelor de ploaie. Apoi, un timp, vacarmul de afară s-a calmat şi picăturile se auzeau tot mă rare, lovind în geamurile ferestrei, apoi din nou o mautăcere. Şi prin perete, fără să se ştie de tinde venea, ca un glas lent vestitor, bătăile melancolice ale unui ceas can sună ora zece. Bătăile erau rare, răspîndind un fior d^ spaimă în inimile tuturor celor prezenţi, care complotai cine ştie ce plan sinistru.

— Spiritul ! — spuse don Crescenzo, încercînd să glumească.

— Să nu glumim, — le atrase atenţia sever, Trii'ari, — aici este vorba de ceva serios.

— Nimeni nu vrea să glumească —• reluă Ninetti Costa, — toţi ştim ceea ce facem.

— Aici nu este nici un Iuda, nu-i aşa ? — spuse me dicul, privind în jur, pe toţi.

A izbucnit un murmur de proteste ; dar slab. Nu, nimeni nu era un Iuda, şi nici pentru ei nu era nici ur Cristos, dar toţi simţeau, vag, în tremurul febrei lor, ci erau pe punctul de a comite o trădare,

— Nu există nici un Iuda printre noi — strigă medicul, impetuos. Jur pe Dumnezeu că dacă există, nu va mur, de moarte bun:\ !

— Nu jura, nu jura — spuse bătrînul Marzano speriat.

S-a sunat din nou. Se priviră unul pe altul, deveninc! brusc palizi şi îngrijoraţi, puşi faţă în faţă cu propria Joi vinovăţie. Şi ca 7,1 cum în afara uşii ar fi fost o gravă primejdie, nimeni nu s-a clintit din loc ca să deschidă.

—• Să fie el ? — îndrăzni să întrebe Colaneri, fără a-ş.1 ridica ochii.

- Poate... — murmură Co->tu. eare-şi învîrtea convulsiv -carneţelul în mină.

S\ deodată, toţi s-au ternul că afară era l'assistito. Acfi'.i-i umbră de feroce deziluzie le tulbură chipurile, care se înăspriră, căpătînd cruzimea criminalului care vede scăpindu-i prada. Şi instinctul de ferocitate care există latent în adîncul inimilor tuturor oamenilor, împins de o lungă patimă rău -aiLsfăcută, dezvoltată în forma de delir în care îi punea viciul, îi îmboldea pe toţi, pe cei tineri şi pe cei bnlrîni, pe domni si pe oaaicnii .simpli. Chipurile erau în-

;ess

chise şi dure, împietrite de ferocitate, şi doctorul Trifari ,se chi->e .să deschidă totuşi cu un gest energic. Pentru a-i asigura pe cei prezenţi, de acolo, că venise l'assistito, îl salută imediat, cu glas tare, pe el şi pe marchizul Cavalcanti.

— Bună seara, bună seara, marchize, -- don Pasqualino. to;i vă aşteptam.

Şi se dădu deoparte, pentru a-i lăsa să intre. Toţi au respirat cu o bucurie crudă ; nu mai exista pericolul ca l'assistlto să le scape. Şi cel ce vorbea cu spiritele în fiecare zi •ji m fiecare noapte, cel ce avea comunicări speciale, în shve de graţie, cu sufletele de dincolo, cel ce trebuia să ş1'e toate adevărurile, intră liniştit în cămăruţă, unde erau si ceilalţi prieteni, fără să bănuiască nimic. Aruncă, aşa cum făcea de obicei, o privire piezişă in jur, dar chipurile cabaliştilor nu-i spuseră nimic nou ; aveau paloarea aceea, tulburarea aceea, confuzia aceea febrilă obişnuită de vin< ri scara, şi nimic altceva. Numai marchizul Cavalcanti, însoţinciu-i, fusese cutremurat de douâ-trei ori de o emaţie puternică, şi parcă ar fi vrut sa se întoarcă înapoi. Dur inaîvhizul era atit de nervos, de atîta timp ! Cînd vorbea, .se bilbîia : iar figura lui nobilă era acum degradată de urrru'k-' vn'gare ale viciului : îmbrăcat prost, în dezordine, eu încălţămintea murdară şi gulerul de la cămaşă ros. r u barba rasa neglijent, ştir nea silă şi milă in acelaşi timp! Era atit de nervos de cmd nu mai găsea nicăieri nici un ban, de cînd fata iui se logodise cu doctorul Amati ! L'assisîito mi mai putea obţine bani de la el şi îl evita, văzîndu-l numai la reuniunile de vineri seara, din strada Nardones ; dar

iu ^i.ptămîna aceea, relaţiile fuseseră reluate, marchizul îl căinase pe assistito pretutindeni, şi în timpul zilei ii dăduse cincizeci de lire, fixînd o întîlnire pentru seara acct-a, Iu zece. Ba chiar, se încăpăţînase cu mare emoţie să-l vadă sa reuniunea aceea ; iar l'assistito atribuita această insistenţă ardoarei fantastice a jucătorilor dez-amăgiţi tk- a avea, în fine. numerele câştigătoare. Comporta-mentul marchizului pe drum fusese dubios ; totuşi, don Pasqualino, obişnuit cu ciudăţeniile jucătorilor, nu băgase de seamă acest lucru. Şi se duse să se aşeze pe locul lui obişnuit, di» fiecare săptămînă. lingă masă, punîndu-şi o



mină pe ochi, pentru a se apăra de flacăra lămpii cu gaz. în jur, era linişte, şi din cînd în cînd se auzea cîte un oftat ; privind toate chipurile acelea palide, mute, înflăcă-rate, l'assistito a avut o primă, foarte vagă bănuială. Şi căută să repete obişnuitul lui ritual fantastic de buimăcire a minţilor.

— Plouă, dar soarele va ieşi la miezul nopţii.

— Palavre ! — strigă Trifari, izbucnind într-un hohot ironic.

Ceilalţi, în jur, murmurară, rînjind. Acum nu mai cre-deau nimic din cuvintele misterioase ale lui don Pasqua-lino. Şi această neîncredere a reieşit atît de limpede, încît l'assistito s-a tras înapoi ca şi cum ar fi vrut să se ferească de un atac. Dar încercă din nou, crezînd că poate profita, ca totdeauna, de imaginaţia plină de fervoare a cabalişti-lor lui. făcînd să vibreze corzile capabile de un sunet.

— Plouă, soarele va ieşi la miezul nopţii ; dar cel ce poartă gluga Fecioarei nu se udă.

- Don Pasqualino, dumneata glumeşti, — spuse ironic mănuşarul.

L'assistito îi aruncă o privire mînioasă.

— Fără să mă priveşti de parcă ai vrea să mă devorezi, don Pasqualino, cu permisiunea acestor domni serioşi, dumneata vrei să-ţi baţi joc de noi... şi noi nu sîntem oa-meni de care să rîzi cum vrei...

— Marchize, închide-i gura acestui om prost, — mur-mură Vassistito, cu un semn de dispreţ.

— Nu-i atît de prost, don Pasqualino. — spuse Caval-canti, stăpînindu-şi cu greu emoţia.

— Ce vrei să spui, marchize ? reluă îndrăzneţ don Pasqualino, ridicîndu-se şi îndreptîndu-se spre ieşire.

Dar Trifari care nu se mişcase din spatele acelui assistito, fără a spune un cuvînt, îi puse o mînă pe braţ, şi îl constrînse să se aşeze din nou. L'assistito îşi plecă puţin capul pe piept, în chip de meditaţie, şi privi pieziş spre uşă.

- Rămîi unde eşti, don Pasqualino, — spuse încet Cavalcanti, — avem de vorbit despre mai multe lucruri.

O uşoară expresie de nelinişte trecu pe chipul şarlatanului care evoca spiritele ; şi încă o dată, privindu-î pe cei de faţă, el n-a văzut decît figuri severe, dure, anxioase, ne-



stâpînite în dorinţa de a avea un succes, înţelegea, acum, confuz.

— Gaetano. mănuşarul, nu este un om prost cînd spune . că dumneata îţi baţi joc de noi. Ceea ce faci dumneata de trei ani încoace cu noi, pare într-adevăr o mare bătaie de joc. Sînt trei ani, înţelegi, de cînd ne repeţi lucrurile cele mai absurde, cu scuza că ţi le dictează spiritul : trei ani de cînd ne-ai adus într-o stare jalnică, cu bazaconiile dumitale, şi fiecare din noi. nu numai că nu a cîştigat nimic, dar si-a pierdut totul, aseultîndu-ţi balivernele, şi avem numai necazuri, unele din ele ireparabile. Dumneata ai o conştiinţă, don Pasqualino ? Dumneata ne-ai ruinat pe toţi !

— Rtiinat, ruinat ! — strigă un cor de glasuri sfîşiate.

Cel ce vorbea cu spiritele, auzise deseori aceste văitături. mai ales în ultima perioadă ; dar încrederea reapăruse imediat în sufletele afiliaţilor săi. Acum, îşi dăclea bine seama, nu mai credea nimeni în eî. Şi totuşi, ascunzîndu-şi frica, încercă să discute :

— Nu eu sînt de vină, ci lipsa voastră de încredere !

— Bazaconii ! — strigă bătrînul, exasperat, în timp ce ceilalţi îl acuzau pe l'assistito care repeta întruna eternul motiv al neîncrederii. Bazaconii î Cum adică, ne lipseşte încrederea nouă. care am crezut în dumneata, cum se crede în lisus Cristos ? ! Ne lipseşte încrederea, cînd, pentru a-ţi răsplăti cuvintele gogonate pe care le-ai tot spus, te-am plătit atît ? ! în aceşti trei ani ai încasat mii de lire, să nu negi ! Nu avem încredere, noi care te-am plătit ca să rosteşti tot felul de rugăciuni, oraţii, rozarii, noi care am stat în genunchi, ne-am bătut în piept, implorînd harul di-

vin ? Nu avem încredere, cînd trebuie să o avem. de voie sau de nevoie, înţelegi, altfel risipa, irosirea banilor, nenorocirea noastră şi aceea a familiilor noastre, ar fi tot atîtea crime ? ! Nu avem încredere, cînd ne-ai fost zeul nostru, timp de trei ani, şi ne-ai înşelat, şi nu ţi-am spus nici unul nimic şi am continuat să credem în dumneata, care ne-ai luat tot, tot ? •

— Ne-ai luat tot ! — urlă tot grupul acela.

— Mă jigniţi, mi-ajunge ! — spuse hotărît l'assistito, ridicîndu-se. Nu mai am ce căuta aici, bună seara.



— Dumneata nu vei ieşi do aici ! — urlă marchizul Cavalcanti, ajuns în culmea furiei. E adevărat că nu va ieşi de aici ? — întrebă el pe toţi ceilalţi cabalişti.

— Nu, nu, nu ! — urlă cu ferocitate adunarea aceea de nebuni dezlănţuiţi.

L'assistito înţelese. O paliditate mortală îi acoperi obrajii vineţi şi uscaţi ; privirea rătăcită se roti împrejur, că u ţin d cu disperare o posibilitiite de fugă. Dar cabaliştii ameninţători se ridicară şi-l strînseră la mijloc, într-un cerc strîns ; unii din ei erau foarte încruntaţi, reprimîndu-şi parcă o emoţie puternică, alţii erau aprinşi de furie. Şi în ochii tuturor, l'assistito citi aceeaşi, implacabilă, cruzime.

— Vreau să plec de aici. -- spuse el.-încet, cu tonul răguşit, care dădea atîta atracţie misterioasă glasului său.

— Nimeni din noi nu ar vrea să te reţină, don Pasqualino, — răspunse cu o condescendenţă ironică marchizul Cavalcanti, — dacă nu am avea nevoie de dumneata. Dacă nu ne dai numerele, nu ieşi de aici, — încheie el strigînd, cuprins de un impuls de furie.

— Numerele, numerele ! — şuieră glasul subţire al lui Colaneri.

— Dacă nu. nu ieşi ! ţipă şi Ninctto Costa.

— Ori numerele, ori rămîi aici ! — tună doctorul Trifari.

- S-a terminat cu palavrele, dă-ne numerele, — spuse scrîşnind din dinţi Gaetano, mănuşarul.

— Don Pasqualino, fii sigur că aceşti domni nu te lasă ea pleci dacă nu le dai numerele cîstigătoare. Fii sigur !... — interveni cu înţelegere don Crescenzo, care voia să se prefacă dezinteresat în chestiune.

— Săptămîna viitoare... vi le promit... acum nu le am..":

vă jur pe sfînta Fecioară ! - - bîlbîi l'assist'ilo, îndreptînd
ochii spre cer, dezolat.
— Ce săptămîna viitoare ! - - urlară toţi. Astă seară
trebuie, sau mîine dimineaţă, în zori !
- Nu le am, nu le am '. — se bîlbîi el din nou, dînd
din cap.

292

•— Trebuie să ni le dai vrind-nevrînd. — răcni mar-
chizul. Nu mai putem. Ori cîştigăm saptămîna asta, ori sîn-
tem toii pierduţi, don Pasquaîino. Am aşteptat destul
î c-n,-n crezut prea mult, ne-ai tratat josnic. Spiritul îţi
spune m'rneivle adevărate ; dumneata le ştii ; le-ai ştiut
totdeauna : dar totdeauna ne-ai batjocorit, spunîndu-ne tot
felul c'e pro.-tii. Nu mai avem răbdare să aşteptăm pîns
sâpiâmîna viitoare ; pînă atunci putem muri, sau puter
v^dva murind pe cineva, sau intrăm la puşcărie, în sear;
;>.sta, .-5au mîine dimineaţă ; numerele adevărate, ai înţeles
Numerele adevărate, adevărate l — şuieră Colaneri.
- Nu ne îndruga nouă prostii, nu mai avem timp să
Io <!-;",'Ham \ — strigă Ninotto Costa, în culmea indignării.
Di .-i se simţea înfrînt şi încolţit din toate părţile, îr
pra:î;: patimii iraţionale, alo cărei făclii le aprinsese el în-
bi'şi, l'cssifstito voia totuşi .sa lupte în continuare.
— Spii Uul nu dă numere cu forţa, declară încet. L-aţi
>!• '"iisat, nu-mi va mai vorbi.
- - .Mmciuni. minciuni ! — protestă marchizul. De
.-.u l a de inii de ori ne-ai spus că spiritul te ascultă, că Iaci
ri'n el ce vrei, că obţii de la el totul ; de o sută de mii de
ii 'i IL-UÎ spus că urna cu cele nouăzeci de numere este
coma ridat ii. Spune adevărul, e mai bine, te asigur, că e
mai b'n,\ Te afli în încurcătură, don Pasquaîino, spiritul
trebu'e să te ajute. Răbdarea noastră s-a dus, s-au dus şi
•nnli noştri şi chiar si cei ai altora, spiritul trebuie să-ţi
dea numerele.
A! un ci el l acu cîlova clipe, ca şi cum s-ar fi concentrat,
şi îşi dădu ochn peste cap, arătînd culoarea albă a scleroti-
eei. Toţi ii priveau, dar cu răceală, obişnuiţi cu farsa or-
dinară a mistificatorului.
— Peste puţin timp vor înflori cameliile, — spuse ci,
doiriaîâ, trcmurînd tot.
Dar nici unul din cabalişti nu se impresiona la această
enunţare mistică a numerelor. Doctorul Trifari, care purta

mereu cheia risclor în buzunar, nici nu scoase cartea ruptă, ca sa. vadă căror numere corespund cameliile înflorite.

- Peste puţin timp vor înflori cameliile, pe plajă, — icpetă, U'cmurînd şi mai mult Vassistito.



Nimeni nu se clinti din loc.

— Peste puţin vor înflori cameliile, pe plajă, pe munţi, — reluă pentru a treia oară, vibrînd de nelinişte, privindu-şi în faţă persecutorii.

Un rînjet de neîncredere îi răspunse.

— Dar -ce vreţi de la mine ? — strigă impostorul vădit înfricoşat.

— Numerele adevărate, — spuse rece Cavalcanti, — nu mai credem prostiile pe care ni le înşiri ; din scrupul, vom juca numerele care corespund muntelui, plajei şi cameliilor înflorite. Dar altele trebuie să fie numerele adevărate ; şi în aşteptarea lor, le vom juca pe acestea trei, iar pe dumneata te vom ţine închis aici.

— Pînă cînd ? — întrebă el, repede.

— Pînă cînd numerele dumilale vor ieşi cîştigătoare, — răspunse marchizul dur.

— Oh, Dumnezeule ! — şopti l'assistito, cu un oftat.

— înţelegi, don Pasqualino, aceşti domni vor să aibă o garanţie şi vor să te ţină zălog, •—• explică don Crescenzo, patronul sediului de loterie, vrînd să justifice sechestrul. Şi pe dumneata ce te costă ? Ce mare greutate să spui adevărul ? Dacă pînă acum i-ai ţinut în şah, este timpul să vorbeşti o dată serios, don Pasqualino ; domnii aceştia au dreptate, şi eu ştiu bine cît sînt de exasperaţi. Vorbeşte, don Pasqualmo, ca să plecăm de aici mulţumiţi. Dumneata vei rămîne aici pînă mîine, la cinci; şi de îndată ce se tei mină tragerea, vom veni să te luăm cu trăsura, pentru o plimbare. Hai, hai, fă acum ceea ce trebuie să faci.

— Nu pot, — spuse l'assistito, deschizînd braţele.

— Nu minţi, dumneata poţi, dar nu vrei ; spiritele te ascultă — izbucni Colaneri, sărind în picioare, intr-un acces de furie.

— Spune-le în seara asta, e mai bine, e mai bine pentru dumneata, — murmură Gaetano, mănuşarul, cu un ton răutăcios în glas.

.— Dacă le spui, te vei linişti, — îl sfătui fratern Ninetto Costa.

— Adevărul, adevărul, — bîlbîi bătrînul avocat Marzano.



— Nu pot, — spuse încă o dată l'assistito, privind ferestrele şi uşile.

Atunci cabaliştii, la un semn al marchizului Cavalcanti, s-au reunit în golul ferestrei ; lîngă assistito rămase nu-rn.il Trifari., cu o faţă feroce, ameninţătoare, care-i pusese pe umăr mina lui grasă, scurtă şi plină de păr roşu. Cabaliştii se sfătuiră îndelung ; discutau, în cerc, cu capetele l lîngă altul, vorbindu-şi aproape gură-n gură. Apoi, hotărîţi, reveniră.

— Domnii aceştia spun că sînt fermj în intenţia lor, ba chiar în dreptul lor, ca să aibă numerele, după atâtea sacrificii pe care le-au făcut, — vorbi, rece, marchizul Cavalcanti, — aşa că don Pasqualino va rămîne aici, închis, pînă clnd se va hotărî să ne satisfacă dorinţele întemeiate. De aici nu poţi pleca ; de altfel doctorul Trifari, care nu se terne cie nimic, îţi va tine companie. Este inutil să faci scandal, cu atît mai mult cu cit vecinii nu ar auzi nimic ; şi dacă din întîmplare don, Pasqualino ar vrea să recurgă la autorităţi pentru a-şi face dreptate, noi am pregătit o . .ge-re de escrocherie, cu martori şi documente, care ar pu'x-a să trimită la închisoare douăzeci de assistiti. E mai bine aşadar să pleci capul, de data asta, si să încerci să ieşi cu faţa curată, dîndu-ne numerele adevărate. Noi sîntem holârlţi. Pînă ce nu vom fi cîştigat, don Pasqualino nu iese de aici ; doctorul Trifari se va sacrifica să-i ţină de urit. în cealaltă cameră se poate dormi în doi şi e de mîncare pentru cîteva zi]e. în noaptea asta şi mîine, cîte unul din noi, pe rînd, va veni, din patru în patru ore, să .vadă dacă don Pasqualino s-a hotărît. Să sperăm să se decidă repede.

— Vreţi să mă omorîţi, — spuse l'assistito, cu o resemnare îngerească.

— Dumneata poţi fi liber, dacă vrei. îţi dorim noapte bună, — încheie implacabil marchizul Cavalcanti.

Şi cei şapte cabalişti nenorociţi trecură prin faţa acestui assîsiito, urîndu-i sarcastic noapte bună.

L'assistito stătea în picioare, lîngă masă, cu o mînă uşor sprijinită pe suprafaţa de lemn, cu o expresie de oboseală şi de suferinţă pe faţă, privind cînd pe unul cînd pe altul, de parcă ar fi vrut să descopere pe vreunul mai cum-

- secade, care să-i spună uri cuvînt de liberare. Dar dezamă-



girile dureroase înăspriseră inimile acelor oameni ; şi
exaltarea stării lor de spirit îi împiedica să înţeleagă că fă-
ceau o greşeală. Treceau prin faţa uşii lui. salutîndu-l, adrc-
sîndu-i cît'eva cuvinte reci. în chip de consolare, fără a-i
vedea penibila expresie a chipului, implorarea din ochi.

- Noapte bună, don Pasqualino ; spiritele să te in-
spire, - - spuse bătrînul avocat Marzano, dînd din cap.

— Cerem prea mult spiritelor - - răspunse Vassistito,
cu o mare melancolie în glas.

— Noapte bună ; dormi liniştit. — îi ură ironic mă-
nuşarul, la care totul părea că devenise tăios, cuvîntul,
glasul, figura.

— Tot asta îţi doresc şi eu,--răspunse enigmatic
1'assLsfito, plecînd ochii, pentru a-şi ascunde pofta cruntă
de răzbunare care-i străfulgerase ochii.

- Noapte bună, noapte bună, don Pasqualino, — mur-
mură Ninetlo Costa, cu un oarecare regret, fiindcă firea lui
frivolă se opunea de fapt acelei drame. La revedere, pe
curînd...

— Fireşte, murmură omul spiritelor, cu un uşor
rînjet.

- Noapte bună, - - îndrăzni să spună lustragiul Mi-
chele, care devenise şi el complice al acelei conspiraţii de
domni, si care părea înnobilat de o asemenea companie.
Noapte bună, şi fii tare...

L'assistito nici măcar nu-i răspunse, nu se sinchisi nici
să-i arunce o privire bietului cocoşat, care aparţinea ple-
bei, şi de la care nu reuşea niciodată să obţină vreun ban.

- Pasqualino, vrei să ne dai aceste numere sigure ? —
întrebă Colaneri, trecîndu-i pe dinainte, mereu înverşunat.

— Nu pot să le dau, aşa, cu forţa...

— Dumitale îţi arde de glumă, noi toţi sîntem prietenii
dumitale, — ţîsni profesorul. Faci cum crezi, noapte bună.

— Noapte bună ; harul Domnului să vă aibă în pază, —
murmură l'assistito, evlavios, amplificînd intensitatea
mistică din glasul său.

— Dragă don Pasqualino, hai, arată-ne o intenţie bună,
mai înainte de a pleca. — spuse cu o neaşteptată bunătate
marchizul Cavalcanti. dă-ne numerele sigure şi închisoa-
rea va dura numai pînă mîme dimineaţă, la cinci.

— Nu ştiu nimic, — spuse Vassistito, săgetîndu-l pe marchiz cu o privire de ură, deoarece tocmai nobilul domn îl vîrise în acel joc nefericit.

Toţi se adunară lingă uşă. pregătiţi de plecare, lăsîndu-l singur cu doctorul Trifari care, paşnic şi rece, cu voinţa aceea de gheaţă de care fac uz răufăcătorii înnăscuţi, în executarea faptelor lor nelegiuite, era într-un continuu du-tc-vino dintr-o cameră în alta. L'assistito, care plnâ atunci, în afară de o umbră care-i trecuse pe faţă. lăsîndu-şi urma de plictiseală, de durere, şi în afara expresiei umile şi rugătoare din priviri, dăduse dovadă de destul curaj, cînd i-a văzut gata de plecare, cînd a simţit că va rămîne singur cu doctorul Trifari timp de mai multe ceasuri şi chiar zile, poate săptămîni, şi-a pierdut toată încrederea în propria-i putere şi cu laşitatea omului închis, şi-a întins braţele şi a strigat :

— Nu plecaţi, nu plecaţi !

La strigătul acela sfîşietor, complicii acelei întemniţări s-au oprit ; şi chipurile lor de.judecători violenţi au fost 'acoperite de o paloare neaşteptată. A fost singurul moment din seara aceea înfricoşătoare în care ei "s-au gîndit că de fapt condamnau la o pedeapsă atroce o creatură umană, un 'creştin, un om ca şi ei, a fost singurul moment în care au văzut toată gravitatea actului pe care-l comiteau, în semnificaţia lui legală şi morală. Dar demonul jocului se instalase în sufletul lor, stăpînindu-i în întregime ; şi toţi, laolaltă, întorcîndu-se, l-au încercuit pe assislilo, cerîndu-i în continuare numerele sigure, adevăratele numere pe care el le •cunoştea şi pe care pînă atunci nu voise să le dea. Şi atunci, sufocat de emoţie, înţelegînd că îndreptase împoftriva lui arma cu care pînă atunci îi rănise el pe toţi, cel care îi scufundase în apele unui naufragiu lent, cel care le luase sufletele şi banii, în faţa acelei îndărătnice şi groaznice cruzimi pe care nimic nu o mai putea potoli, în faţa acelui Demon pe care glasul lui îl evocase, în faţa acelui Spirit al Răului, pe care, realmente, el îl servise, Vassistito, ca ultimul laş, simţi o teamă nemaipomenită şi începu r.să plîngă în hohote de copil.

Ceilalţi, înmărmuriţi, îl priveau buimăciţi ; dar mai puternic, mai puternic decît toate voinţele lor reunite era Demonul. Ora supremă a existenţei lor sosise, atît pentru

cel bătrîn cit şi pentru cel tânăr, pentru domn ca şi pentru plebeu, ora tragică în care nimic nu poate să îndepărteze pe cineva de tragedie, cînd toate lucrurile ne împing la tragedie. Auzindu-l plîngînd, ca un copil, pe omul acela care-şi ştergea lacrimile cu o batistă murdară, nici unul din ei nu a simţit nici un fel de milă ; toţi au simţit şi mai pătimaşă, şi mai acută dorinţa de a avea numerele de loterie, pentru a se salva de la ruina care le ameninţa existenţa. L-au lăsat plîngînd, cu laşitate, ca un prostănac fricos : şi unul cîte unul, fără a face zgomot, au ieşit încet din casa aceea, care devenise o închisoare. El, continuînd să plîngă în hohote, îşi ciuli urechea ; auzi închizîndu-se uşa, lugubru, cu sunetul care capătă rezonanţă în suflet. Trifari punea lanţuri şi lacăte la uşă, sechestrîndu-se în închisoare cu nou] prizonier, fără a se teme de nimic, nici de el, ca om, nici de spiritele pe care celălalt le-ar fi putut evoca. Faţa cu părul roşietic, cînd apărea în cercul luminos al lămpii cu gaz. avea ceva animalic, ca cruzime şi ca înverşunare în cruzime. Şi reintrînd, doctorul respirase uşurat ; privise în jurul lui, ca şi cînd plecarea tuturor cabaliştilor, prietenii lui, care l-au delegat să facă pe temnicerul, i-ar fi convenit. Acum venea şi pleca din camera de alături aducînd şi ducînd fel de fel de lucruri ; reveni îmbrăcat cu o haină veche, în locul pardesiului. L'assistito urmărea mişcările temnicerului său cu atenţia cu care deţinuţii studiază singura lor companie. La un moment dat au schimbat o privire rece, dură, ca de la deţinut la zbir.

— Vrei să fumezi ? — U întrebase doctorul, dintr-un colţ al camerei.

— Nu fumez, — îi răspunsese l'assistito, încet.

— Nu stai ? — îl întrebase pe assistito, pe şoptite.

— Mulţumesc, — îi răspunsese acesta, lâsîndu-se s£ cadă pe un scaun.

— Vrei să dormi ? .'

— Nu, mulţumesc.

Doctorul se aşează şi el, lingă masă, punîndu-şi o mim pe ochi, vrînd parcă să se ferească de lumină. Tăcere adînc:- în noapte. Afară, încetase şi ploaia, înăuntru, lunga ş. neagra veghe abia începea.



XV

IUBIREA DINTRE BIANCA MĂRIA Cavalcanti şi Antonio Amati devenise şi mai intensă şi mai dureroasă. Mai mult;, amărăciunea lor tainică adăuga o oarecare atrăgătoare savoare de lacrimi în pasiunea lor ; . ceea ce fusese o idilă între inocenta şi pioasa copilă de •' douăzeci de ani şi bărbatul de patruzeci de ani, căpăta trăinicia şi profunzimea de dramă. Candid, cu naivitatea inimilor care iubesc pentru prima oară, ei visaseră să-şi trăiască viaţa împreună, ţinîndu-se de mînă, pe drumul pe care urmau să-l facă ; dar în fiece clipă se ridica între ei figura ostilă a lui Carlo Cavalcanti.

în vara aceea blestemată care tulburase spiritul băttrînului marchiz de Formosa, situaţia celor doi îndrăgostiţi se înrăutăţise odată cu crescînda morbiditate a bătrînului [nobil. Nu se poate trăi fără griji şi consecinţe lîngă o infirmitate fizică şi morală, în ciuda egoismului, în ciuda indiferenţei; dar nici Bianca Măria şi nici Antonio Amati nu E erau egoişti sau indiferenţi. Nu reuşeau să se desprindă de contactul moral cu Carlo Cavalcanti ; nu reuşeau să se concentreze, să se lase absorbiţi de afecţiunea lor profundă. Febra morală ca şi cea materială provoacă în aer o miasmă, o căldură infectă, dezechilibrînd elementele atmosferei respirabile, infestînd-o, uşor sau greoi, încît şi cei mai sănătoşi i se supun, oprimaţi, sufocaţi.

Ei erau cinstiţi, buni şi milostivi, cu sufletul atît de pur invadat de iubire încît nici un acid, oricît de puternic, nu putea să le distrugă acest metal nobil ; dar aerul era intoxicat, în jurul lor, de morbul moral al lui Carlo Cavalcanti, iar ei trăiau cu greu acum în mediul acela. Vară blestemată ! Deşi doctorul Antonio Amati recursese la toate mijloacele de convingere, nu-l putuse convinge pe marchizul Carlo Cavalcanti să-şi trimită fata suferindă într-o vilegiatură la ţară ; mai puternică decît orice convingere şi decît orice furie, era înverşunarea viciatului jucător îndîrjit, care îşi considera fata o posedată de spirite, inspiratoare de numere de loto şi o tortura, ca să intre în



transa pe care creierul lui răvăşit de bâtrîn nebun căuta să o evoce.

Cînd doctorul, disperat, furios, insista, marchizul, care nu se mai ruşina să-i ceară bani cu împrumut, promiţînd mereu că-i va restitui, marchizul lua un ton de orgoliu

lezat, iar medicul intimidat, în fond, de aerele bătrînului, înceta sa mai insiste, plănuind un nou atac, într-un moment mai potrivit. Odată îl convinsese pe Carlo Cavalcanti să plece şi el, împreună cu fiica, descriindu-i prospeţimea sănătoasă a vechii lui case de la ţară ; ş-i marchizul era aproape pregătit să plece. Dar se parc că s-ar fi informat : în localitatea aceea nu exista nici un sediu de loto, trebuia să scrie sau să telegrafieze la Campobasso : şi chiar şi telegraful era într-un alt tîrg din apropiere ; erau dificultăţi enorme, pentru a putea juca acolo, un bilet ; şi poate în Berile acelea s-a simţit mai mult decît oricînd legat de Napoli. şi de grupul lui de jucători, ca si de agenţia de loto a lui don Crescendo. Refuză, categoric, fără discuţii. Fata se resemna în faţa acelei voinţe ; i se supusese totdeauna, fiindcă nu ştia să se revolte. Amati tremura de mînie chiar si împotriva ei ; dar, îndată, îi copleşea o imensă milă.

Sărmana creatură nevinovată .şi suferindă se stingea văzînd cu ochii ; nu mai putea suporta răzvrătirile îndrăgostitului ei, îl privea cu ochii uimiţi şi dureroşi, atît de intens, încît el îi ierta supunerea filială. Ce vară blestemată ! In fiecare an, doctorul îşi păstrase obiceiul plin de duioşie de a trăi o lună la ţară, lîngă mama lui, blinda bătrînă ţărancă, avînd cele mai simple ocupaţii, odihnindu-se. necitind nimic, neprimind vizite, nefăcînd vizile, rămînînd tot timpul cu mama lui, vorbind dialectul ţărănesc, refăcîndu-şi în mediul rustic forţele morale şi fizice.
* Ei bine, în vara aceea, legat de lanţul acelei iubiri, amînînd din zi în zi plecarea la Molise, simţind toată mîhnirea acelei intîrzieri, pălind ori de cîte ori îi sosea o scrisoare, de la mama lui, dictată administratorului de la fermă, o scrisoare plină de chemări melancolice, doctorul rămăsese la Napoli, nemulţumit de el şi de ceilalţi, adorind-o pe Bianca Măria şi urîndu-l pe marchizul Cavalcanti. Inocenta creatură ale cărei vise erau tulburate de halucinaţiile tatălui ei se vlăguia pe zi ce trecea, fără ca medicul să o poată



['vindeca. Obţinuse doar învoirea, oferindu-şi trăsura, ca i'Bianca Măria să facă plimbări lungi cu trăsura, pe ţărmul [mării, pe colinele încîntătoare care înconjoară cu o rară i, frumuseţe oraşul Napoli ; bătrîna Margherita o însoţea şi, •neon, chiar şi doctorul îndrăznea să iasă cu tînăra fală.

Cînd afla de aşa ceva. marchizul Carlo Cavalcanti în-

crunta sprîncenele şi străvechiul sînge al familiei lui îi clo-
; cotea în vene, îmboldindu-l să-l pedepsească pe îndră/ne-
; tul plebeu care-şi asuma comportamentul unui logodnic
faţă de o fată de origină nobilă : dar se .liniştea, atîtea tran-
zacţii făcuse şi continua să facă, tot mai multe, cu orgo-
liul, cu prestigiul şi chiar cu onoarea ! De altfel, lot i spu-
neau că doctorul Amati o va lua de soţie în curînd pe tî-
năra marchiză Cavalcanti ; toţi o spuneau, cu un /dmbet de
compasiune pentru fată. ca şi cum medicul ar fi făcut o
operă caritabilă, chiar providenţială, casator in du-se cu ea.
' Acolo sus, în pădurea de la Capodimonte. atît de verde şi
plină de copaci seculari, de pajişti care străluceau de flori,
f acolo jos, de-a lungul drumului spre Posillipo care coboară
spre fumegîndele coline Flcgrei J, idila celor doi îndrăgos-
; tiţi reîncepea, în faţa etern frumoasei naturi napolitane,
în atîta suavitate de linii şi culori.

în razele soarelui, în aerul proaspăt, obrajii delicaţi şi
palizi ai fetei se colorau cu un subţire văl trandafiriu, ca
şi cum bietul sînge debil ar fi circulat mai iute. Ea zîm-
bea, din cînd în cînd, dînd capul pe spate ca să se îmbete
de aerul pur ; ajungea chiar să rîdă, arătîndu-şi dinţii albi
şi gingiile trandafirii, decolorate din cauza anemiei. Me-
dicul, redevenit copil,- glumea şi rîdea cu ea, privind-o în
ochi, luîndu-i mîinile în ale lui, umplîndu-i braţele cu
flori de cîmp ; uitau de bătrîna Margherita, care uita şi
ea de ei, aşezată pe iarbă, în toropeala pe care o dă bătrî-
nilor aerul binefăcător al verii; dar erau atît de intens
; afectuoşi şi atît de cast afectuoşi, împreună, încît uitarea
nu era un păcat. Fata se întorcea acasă, entuziasmată de
. lumină, de soare, de iubre, cu braţele încărcate de flori,
cu narile roşii dilatate care mai respirau, amplu, aerul pur;
dar îndată ce trăsura intra pe străzile oraşului, zîmbetul ei

1 Campi Flegrei, coline formate din cratere stinse cu circa
patru secole în utcriă, prezintă unele fenomene de vulcanism (n ti ).



tineresc se topea, şi cînd trăsura intra în gangul întunecat
al palatului Rossi, ea pleca umilită capul.

— Ce ai ? Ce ai ? — o întreba doctorul neliniştit.

— Nimic, — răspundea ea, cu răspunsul grav al dis-
peraţilor timizi, care îşi ascund disperarea.

Ea suia încet, încet spre casa pustie şi tristă : în pra-
gul uşii mai avea un surîs pentru Antonio Amati şi in'

cu un pas hotărît, de parcă ar fi depăşit o spaimă, un d<
gust. Adesea, Cari o Cavalcanti o întîmpina cu o furie r<
sau cu chipul tulbure, modificat de orele lui rele de patimă. Şi ea tremura, fiindcă numai înfăţişarea aceea şi făcea să-i dispară sîngele din obraji, făcea să-i dispară toată incantaţia idilei de iubire, toată mîngîierea soarelui şi a dragostei.

Cînd intra în salonul cel mare, punînd timid pe un colţ al măsuţei buchetul bogat de flori de cîmp, bâtrînul nobil c întreba cu aviditate, cu nelinişte, despre drumul pe care-3 făcuse şi ce văzuse. Bianca răspundea cu glas stins, în fraze foarte scurte, întorcînd capul în altă parte ; dar el insista. voia să ştie tot ce văzuse. Acum orice viziune a fiicei lui £1 umplea de incertitudine, de curiozitate, de grijă, căutînc; încontinuu, în ceea ce ea vedea, sursa mistică a cifrei ; a numărului. Acum el o credea o assistita ; mult mai assisliî'i decît don Pasqualino, pentru că era o pură, era o copilă, o copila nevinovată, inconştientă. Ea nu ştia nimic, dar era sigur o assistita ; nu văzuse spiritul, în noaptea aceea fatală plîngînd şi salutînd ? Şi el continua să-i pună întrebările lui insistente, extravagante, obligîndu-şi copila să-l urmărească în extravaganţe.

— Ce ai văzut, ce ai văzut ? — era întrebarea chinuitoare a acelui jucător, care uita că îi este tată.

Ah, cum dispărea frumosul vis de iubire, cu lumina lui, cu bucuria lui, lăsînd-o înconjurată de umbrele sufocante ale casei goale, alături de bătrînul nebun care delira înfricoşător, impunîndu-i îngrozitoarele fluctuaţii ale delirului său ! Şi, în afară de asta, ori de cîte ori pronunţa duios numele lui Antonio Amati, salvatorul, prietenul. iubirea ei, marchizul Cavalcanti se înroşea de furie, înţelegea : tatăl său ajunsese să-l urască din adîncul inimii pe Antonio Amati tocmai pentru serviciile pe care acesta i It făcuse şi încă i le făcea, cu o ură pe măsura recunoştinţti



pe care î-o datora, în momentele acelea fizionomia lui Cavalcanti devenea atît de dură, atît de feroce, încît Bianca : Măria se îngrozea : şi inima ei se împărţea între puternicul f respect filial şi pasiunea pentru Amati. Odată, cînd Margherita, în prezenţa lui Cavalcanti, s-a referit la unele zvonuri despre căsătoria tinerei marchize cu doctorul, „marchizul s-a înfuriat la culme şi a urlat un nu atît de

•sălbatec, încît slujnica şi-a astupat urechile, terorizată.

— Şi totuşi domnişoara va trebui să se căsătorească • într-o zi, — reluă ea timid şi matern, — mai bine cu doctorul, decît cu un altul...

— Arn spus nu, — repetă, încruntat, marchizul.

De atunci, el a început să vorbească şi mai original şi mai extravagant. Printre atîtea incoerenţe mistice şi spirituale în care îi rătăcea fantezia, discutînd cu fiica lui, el revenea, din cînd în cînd, la un gînd dominant ; la iubirea ei, socotită ca o pată, ca un păcat, ca o impuritate : indelebilă a sufletului şi a trupului. Auzind injuriile, cu • care el îi pîngărea iubirea, fata se înroşea adesea, în puritatea ei ; si atunci el făcea elogiul castităţii care menţine inima într-o stare de graţie, care permite ochilor omeneşti r-Viziuni supraomeneşti, care face să treacă viaţa într-o 'stare nespus de suavă de vis. Se exalta, blestema iubirea ca pe o sursă a tuturor josniciilor, a tuturor relelor, a tuturor durerilor, gura i se schimonosea sub acest flux impetuos de blestemăţii, şi Bianca Măria îşi ascundea capul în mîini, ca şi cum toate injuriile tatălui ar fi lovit-o direct în faţă.

— Mama era o femeie sfîntă şi te-a iubit... — observă ea, într-o zi, căindu-se imediat de îndrăzneală.

— Din cauza acestei iubiri a şi murit... — răspunse el, "U, vorbinda-şi parcă sie însuşi.

— Şi eu aş vrea să mor ca ea... — murmură copila.

— Vei muri blestemată, blestemată de mine, înţelegi ? — strigă el, ca scos din minţi. Va fi vai de fata unor Cavalcanti care-şi pîngăreşte inima cu o iubire pămînteană ! Vai de copila care preferă hidoşenia vulgară a pasiunii umane, elevaţiei prea pure a vieţii spirituale !

Bianca îşi plecă ochii, fără să-i răspundă, simţind tot mai mult apăsarea acelei mîini de fier asupra vieţii ei care trebuia să o doboare şi să o distrugă. Nu îndrăznea să-i



mărturisească iubitului asemenea scene ; numai rareori, eliberîndu-se pentru o clipă do sub fascinaţia respectului cu care o domina taiăl ei. îi repeta lui Antonio disperată :

— la-mă de aici. ia-mă de aici !

La rîndul lui, Antonio îşi pierduse calmul ; plănuise şi el răpirea, luarea copilei de acolo ca pe o prietenă a lui, ca pe o prietenă adorată, smulgerea ei din coşmarurile

oribile, ale unei vieţi cave devenire pentru ea o agonie cotidiană. Da, o va lua pe sărmana victimă din mîinile călăului său inconştient, o va răpi clin mediul acela viciat, de mizerie, de nebunie, adudnd-o în casa lui, în inima lui, apărînd-o de toate nebuniile, împotriva tuturor furtunilor ; marchizul Cavalcanti va rămîric singur, să se lupte cu patima lui, şi nu va mai t î r i în abisul disperării, in care el însuşi se scufunda, o sărmană creatură, bună, blinda, nevinovată, în fiecare zi, acvahtă dorinţă de salvare creştea în inima lui Amati. pină inir-atîl, încît devenise arogant ; şi întîrzia să-i -vorbească despre acest plan, pentru ca visul frumos să devină realitate. Grav, solemn, îi promisese Biancăi Măria, în seara ae«va dureroasă în care ea îi mărturisise tot misterul familiei ei ; şi un om de onoare trebuia să-şi respecte promisiunea făcută, fie în extazul fericit, fie în momentele supreme, de dureroasă deprimare. Amîna : şi între timp. zilele se scurgeau ; şi cînd era mai hotărît să-i ceară lui Caval cânţi mîna fetei lui îl oprima o incertitudine. Simţea vag că acel cuvînt avea să fie decisiv ; şi că după ce-l va fi rostit, viaţa lui se va schimba într-un fel sau altul : puica să se rezolve în bine sau în rău ; binele îi era necesar, na se putea lipsi de el, răul i se părea insuportabil, i Jar. pe neaşteptate, un eveniment grav l-a făcut să se hotărască.

Marchizul Cavalcanti, în i'iuc'uatiile nebuniei lui, păstrase totuşi mistica reverenţă a familiei, şi în fiecare vineri petrecea ore întregi în rugăciuni, în capela lui, în faţa Fecioarei îndurerate, cea cu inima străpunsă de spade, în faţa acelui Ecce Homo în mărime naturală, sîngerînd tot, cu fruntea încununată cu spini, şi coastele străpunse. Cu acea credinţă a meridionalilor plină de elan, dar învinsă totuşi de o reţea densă de vulgaritate care o menţine cu picioarele pe pămînt, el amesteca încontinuu divinitatea cu toate complicaţiile pămîntene ale pa ti mei lui ; şi cînd şi cînd, în momentele de disperare, o făcea responsabilă de propria-i ruină.

— Tu ai îngăduit-o, tu ai îngăduit-o. lisuse Cristoase al meu ! — striga marchizul în rugăciunile lui,

Dar în zilele teribile, credinţa lui devenea şi mai acu-/aioare, nedreaptă şi sacrilegă.

- Tu ai vrut să fie aşa, Isuse. tu ai vrut !... — blestema i-l. cu lacrimile care îi ardeau ochii, cu glasul sufocat.

Ba chiar, într-o seară, în timp ce Bianca Măria credea ^ă tatăl ei ieşise, trecînd prin faţa uşii capelei, auzi de

acolo cuvinte întrerupte de mînie, şi de vaiete ; înainta şi vîrîndu-şi capul îşi văzu tatăl îngenuncheat, cu braţele în jurul statuii Ecce Homo şi-l auzi văitîndu-se de soarta lui, cînd cu exclamaţii, cînd cu blesteme, înjurînd toate numele divinităţii cu vorbe nelegiuite, căinclu-se imediat, cerînd iertare pentru jignirile nedrepte şi păgîne ; în cele din urmă, cuprins din nou do o furie nestăpînită, se desprinse de statuia sfîntă cu dispreţ, prol'erînd cuvinte de ameninţare. In delirul lui, îl ameninţa pe lisus Cristos legat de coloană, că o să-l pedepsească, o să-l pedepsească, dacă în sap t amina viitoare nu va dispune să cîştige la loterie o mare sumă de bani. Bianca Măria, înmărmurită, nemaiînU?lcgînd limita extremă la care ajunsese nebunia nelegiuită a tatălui, fugi, ascunzmdu-şi fata în mîini ; şi închisă în camera ei. si" u<gă tontă noaptea pentru ca erezia inconştientă a tatălui ei să nu fie pedepsită. De la o vreme se încuia mereu noaptea, pentru a-şi feri odihna din timpul nopţii de impulsurile tatălui, care voia să o oblige să evoce spiritul, care îi vorbea despre aceste fantome ca de nişte persoane vii. care o persecuta, în fine, oră de oră ţinînd-o în coşmarul acela inspâimîntător. In ciuda singurătăţii şi a linişte! din camera ei dormea puţin, pentru că nervii ei, încordaii. tresăreau la cel mai mic zgomot ; pentru că se temea ra nu cumva tatăl ei să bată la uşă, sau să încerce să o deschidă cu altă cheie, ca să o convingă să-i ceară numerele spiritului care o veghea, în timp ce aţipea, într-o stare de semiconştienţă. din care o trezea cel mai vag fîşîit, ea tresărea ca şi cum ar fi chemat-o nişte glasuri,



privea atent în întuneric, aşteptînd parcă să vadă un spirit, apărut lingă pat ; şi de cîte ori nu s-a ridicat, îmbrăcată sumar, desculţă, alergînd pe podea, deoarece i se părea că o mînă uşoară i-ar fi atins fruntea şi i-ar fi mîngîrat părul!

Şi într-o noapte, o noapte de sîmbătă, în starea de semiveghc, i-a auzit pe tatăl ei plimbîndu-se în sus şi în jos prin casă, trecînd de mai multe ori prin faţa uşii ei, stăpînit de stările furioase ale sufletului său, într-un continuu tumult : şi în şoaptă, invocă pentru el binecuvîntarea cerului, binecuvântarea care părea să-l fi părăsit pentru totdeauna. Dar în timp ce adormea din nou, un zgomot bizar şi surd o trezi, de-a binelea ; se auzea ca

şi cum ar fi fost tîrît un corp foarte greu, făcînd să duduie uşile, ferestrele şi podelele, cu un zgomot surd, neobişnuit. Din cînd în cînd misteriosul zgomot dispărea, se potolea : , după o pauză de cîteva minute reîncepea, mai puternic şi totodată mai prelung. Rămăsese ridicată pe perne, pironită acolo de o mînă de fier ; ce se întîmpla dincolo ? Ar fi vrut să ţipe, să sune clopoţelul, să strige pe cineva, dar zgomotul acela o amuţea ; rămase tăcută, trecînd-o o sudoare rece, cu toată încordarea nervilor concentrată în auz. Zgomotul, parcă de cutremur, se apropia, din ce în ce mai aproape, de uşa ei şi ea, în beznă, îşi împreună mîinile, strînse pleoapele cit putu de tare, ca să nu vadă, rugind pe Dumnezeu să o ajute să nu vadă. Odată cu tîrîtul acelui corp greu şi nesigur, auzi o respjraţie gîfîită, ca a cuiva care săvîrşeşte o acţiune neobişnuită ; şi apoi, o izbitură puternică, de parcă cineva ar fi lovit uşa camerei ei cu o catapultă. Crezînd că uşa ei se deschisese cu violenţă, a căzut din nou pe perne, nemaiauzind nimic, nemaivăzînd nimic, căzînd total în nesimţire, nemairezistînd. Mai tîrziu, mult mai tîrziu, şi-a revenit ; îngheţată, nemişcată, şi-a ascuţit auzul, dar nu a perceput nimic, mult timp, şi în confuzia aceea, care în fantezia ei se forma între realitate şi vis, i s-a părut că tot ceea ce auzise nu fusese decît o viziune lugubră, ce o persecutase cu teroarea ei. Visase, aşadar, acel bizar cutremur, şi respiraţia aceea grea, şi izbitura în uşa camerei sale. Dimineaţa, după ce se odihnise



cîteva ceasuri, s-a trezit mai liniştită, şi după ce şi-a rostit • câciunea, s-a dus în camera tatălui ei. aşa cum obişnuia îacă în fiecare dimineaţă, pentru a-i ura bună dim'.-neaţa. Dar nu l-a găsit, iar patul era neatins. De cîtva timp, marchizul Cavalcanti cînd şi cînd nu se mai întorcea acasă, şi alarmarea ei şi a servitorilor, la primele întîrzi: fusese foarte mare ; dar cînd marchizul de Formosa revenise, îi certase cu vehemenţă pe cei ce-l căutaseră, spunînd nu tolera inchiziţii, şi că el făcea ceea ce-i plăcea. Totuşi, ori de cîte ori afla că el îşi petrecea nopţile în afara casei, Bianca Măria se nelinişteа ; era bătrîn, era extravagant, nebunia lui îl punea în contacte primejdioase, îl făcea credul şi vulnerabil ; se ternea mereu să nu cadă victimă unui pericol neaşteptat, într-una din nopţile acelea, pe stradă, în vreo dubioasă întîlnire a cabaliştilor.

Tremură şi în dimineaţa aceea : şi trecu în celelalte camere, gîndindu-se din nou dacă totul nu se lega cu vreun mister atroce. Dădu de Giovanni care făcea curăţenie cu toată grija.

— Nu s-a întors, az' noapte marchizul ? — îî întrebă, cu o prefăcută dezinvoltură.

— S-a întors ; dar a ieşit foarte devreme. — răspunse servitorul.

— Nu a dormit acasă... cred... — murmură, plecîndu-4 privirea.

— Nu, excelenţă, — acceptă bătrînul servitor.

între timp sosi şi Margherita şi-i şopti ceva în grabă soţului ei, care consimţi şi dispăru în bucătărie.

— L-am rugat pe Giovanni ca în dimineaţa asta să scoată el apa din puţ, explică bătrîna servitoare. In dimineaţa asta nu am putere.

— Sărmana, te oboseşti prea mult, — observă miloasă Bianca Măria, cu ochii î/nni de lacrimi.

— Sînt cam bătrîna : dar pentru dumneavoastră aş face orice, excelenţă — spuse credincioasa slujnică, cu un glas matern. Dar nu ştiu ce are găleata, în dimineaţa asta ; este atît de grea. încît nu pot să o trag sus ; l-am rugat pe



Giovanni, care are mai multă putere, să o ridice locul meu.

Şi amîndouă s-au dus dincolo, pentru că Margherita ţinea la onoarea de a-i pieptăna ea părul şi a-i împleti frumoasele şi bogatele cozi negre. Dar şi pieptănatul a fost întrerupt de Giovanni. care, ncîndrăznind să intre, o chemă afară pe Margherita şi vorbiră ceva numai între ei, în timp ce Bianca Măria aştepta cu părul negru despletit pe capotul alb. Margherita se întoarse, tulburată şi tivmu-rînd. si începu s-o pieptene.

— Ce este ? — întrebă Bianca Măria.

— Nimic, nimic, — murmură, în grabă, servitoarea.

- Spune-mi, ce este ? • - insistă cealaltă, privind-o pe bătrînă.

- Vreau să spun că nici Giovanni nu a putut să ridice găleata.

- Ei bine ?..:

- Govanni spune... spune că ar fi în ea ceva greu...

— Ceva greu ?

- L-a chemat pe Francesco, omul de serviciu... o vor trage sus împreună... poate vor reuşi să biruie greutatea...

•— Ce greutate ? — bîlbîi fata, devenind palidă, ca moartă,

- Nu ştiu, domnişoară... nu ştiu, -- spuse bătrînă, încercînd să continue să o pieptene.

— Nu, •— spuse fata cu hotărîre, îndepărtîndu-i mina cu pieptenele şi adunîndu-şi părul pe cap cu acele. Nu, să mergem dincolo.

— Excelenţă, excelenţă, ce să facem acolo ? Sînt cei doi, Giovanni şi Francesco... să rămînem aici.

— Să mergem acolo, - - insistă fata, îndreptîndu-se spre bucătărie.

Bătrînul Giovanni şi Francesco, omul de serviciu, cu mânecile suflecate, trăgeau funia cu toată puterea ; şl funia se ridica cu o mişcare imperceptibilă, cu un scîrţîit, de parcă s-ar fi rupt în fiecare clipă.

Dar atît pe chipul bătrînului servitor Giovanni cit si pe faţa lui Francesco, în afară de impresia unui efort imens



pe care-l făceau, se cilca şi o mare spaimă. Din cinci în cînd, cu Boldurile obosite si cu braţele înţepenite, se opreau din tras, schimbînd între ei o privire speriata. Din pragul bucătăriei, înfăşurată în capotul alb şi cu părul aproape desfăcut, Bianca Măria îi privea în efortul lor, în timp re Margherita. slujnica, la spatele oi. o ruga, în şoaptă, să plece de acolo, dacă ţinea la sfînta Fecioară, să plece. pentru numele lui Dumnezeu.

— Dar, în sfîr^it, ce pviate fi ? -- întrebă cu fermitate Bianca Măria, adre.-iîndu-sc celor doi bărbaţi, ale căror forţe slăbeau din cau/a spaimei.

- Ce pot să vă spun, excelenţă ? mormăi Cio-vanni -- această greutate nu c ceva curat...

Dar în timp ce toţi ţineau privirea aţintită asupra puţului, înU'-o nerăbdare disperată, avînd toată încordarea nervoasă a acelei aşteptări şi toată groaza necunoscutului, greutatea pe caro cei doi oameni o trăgeau sus se lovi cu /gomot de două ori pe dreapta şi pe stingă peretelui puţului : şi zgomofu! greu si surd se repercuta în inima Biancăi Măria, deoarece < ra idenf.c cu acela pe care-l auzise în timpul nopţii. Un ţipăt de spaimă îi ieşi din gură şi ea .strînse pumnii, pînă a-si băga unghiile în carne, pentru a

sufoca în fata servitorilor teroarea. Dar încă o dată, cu un zgomot şi mai puternic, şi mai aproape, se auzi cum greutatea aceea bătea în pereţii puţului.

— E aproape de suprafaţă, -- spuse omul de serviciu înfricoşat.

— E aproape, — repetă Giovanni, consternat.

Şi la spatele Biancâi Măria care nu-şi putea stăpîni nervii excitaţi, Margherita se ruga, încet, tremurînd :

— Fecioară Măria, ajutâ-ne ; sfînta Fecioară, salvează-nc !

Dar ceea ce apăru pe marginea puţului, clătinîndu-se, mişcîndu-se. cu funia găleţii care i se învîrtea de trei ori în jurul gîtului. şi cu lanţul găleţii care îi atîrna pe piept, o făcu să urle d" groază. Era un trunchi do om, din a cărui frunte picura apă şi sînge pe chipul îndurerat, cu toracele gol, clin care se scurgeau şiroaie de apă şi sînge din coastele rănite, în ochi avea sînge şi lacrimi, şi chipul şi pieptul



aveau o culoare lividă, aidoma trupului morţilor. Urîînd de groază, Francesco şi Giovanni fugiră, strigînd ajutor, ajutor ; la rîndul lor, cele două femei, stâpîna şi slujnica, ţipînd de groază, au fugit în salon, ţinîndu-se în braţe, una cu faţa ascunsă pe pieptul celeilalte, neîndrăznind să ridice capul, obsedate de.oribila viziune a unui cadavru. Şi trunchiul livid, sîngerînd pe chip şi pe piept şi pe braţele captive, cu expresia dezoiată a ochilor îui. a gurii întredeschise ca" pentru un suspin, picurînd apă şi sînge, rămase sprijinit pe parapet, legat de funie, şi de lanţ. Omul de serviciu şi servitorul se repeziseră pe scară, strigînd că la ei era un mort, un mort ucis ; şi îndată pe scară, la intrarea în palatul Rossi. în jur, se răspîndise vestea că în puţul palatului Rossi fusese găsit cadavrul unui om asasinat.

Toţi îşi deschiseră uşile caselor, toţi erau la Terestre ; dar redarea confuza şi cutremurătoare făcută de Francesco şi Giovanni îi îngrozise pe toţi într-atît, încit nimeni nu îndrăznea să pătrundă în casa deschisă a marchizului Cavalcanti şi în bucătăria unde zăcea cadavrul părăsit.

In salon, cele două femei rămăseseră strînse una de alta, tremurînd, în timp ce Margherita căuta să se stăpînească din dragoste faţă de stăpîna ei, al cărei corp, îl simţea în braţe, cînd moale, parcă lipsit de viaţă, cînd ţeapăn, ca într-o convulsie nervoasă. Dar zarva enormă din palat, de

la poarta cea mare de la intrare ajunse şi în casa doctorului, mereu îngrijorat în expectativa unei catastrofe ; scoţînd capul pe fereastră, văzuse lume peste tot, ajungînd pînă la el ecoul confuz că fusese găsit un mort, asasinat în puţul palatului Rossi şi că mortul se afla în bucătăria casei lui Cavalcanti. Tocmai atunci, Giovanni, gîndindu-se la cele două femei lăsate singure, căindu-se de toată gălăgia aceea şi înţelegînd că tot scandalul s-ar fi răsfrînt asupra familiei Cavalcanti, urcă scările :

— E adevărat că este aici un mort ? — îl întrebă Amati, nereuşind să ascundă, cu toată energia lui, tulburarea care-l stăpînea.

— E adevărat, excelenţă, — spuse servitorul, cu disperarea în ochi şi în glas.

— Cine l-a văzut ?



— Toţi, excelenţă.

— Cine, toţi ? Chiar şi domnişoara ?

— Chiar şi domnişoara.

Doctorul îi aruncă o privire teribilă şi intră în casa fatală, unde simţise din primul moment în care pusese piciorul o suflare tragică, unde toate ciudăţeniile păreau posibile. Umblă prin toate camerele ca un nebun, în căutarea fetei, şi o găsi aşezată pe un fotoliu în salon, atît de palidă, de rătăcită şi-atît de mută, încît biata Margherita, speriată, stătea în genunchi în faţa ei, ţinînd-o de mîini, rugînd-o să-i spună un cuvînt,* numai un cuvînt. Bianca Măria îl privi pe Amati şi păru că nu-l recunoaşte, rămînlnd rece şi inertă, fixă în expresia ei de spaimă.

— Bianca ! — spuse medicul, cu blîndeţe.

Ea continuă să tacă.

•— Bianca ! — repetă el, mai tare.

Şi îi luă mîna ; la contactul acela uşor, ea fremăta, scoase un strigăt, şi reveni la starea dinainte.

— Scumpa mea, scumpa mea, vorbeşte, plîngi, — îi sugeră el, privind-o magnetic, căutînd să-i impună voinţa, forţa, curajul.

Şi deodată, ca şi cum voinţa aceea şi forţa aceea i-ar fi deschis buzele, ea începu să strige :

— Mortul, mortul, luaţi mortul de aici !

— Acum, acum, nu te teme, îl luăm acum, linişteşte-te,

— spuse medicul.

— Mortul, mortul, — striga ea, cu faţa în mîini, convulsiv. Vă rog, luaţi-l de aici, sau mă va lua el pe mine. Nu mă lăsa cu el, te implor, dragul meu, dacă mă iubeşti !

Cu o privire, doctorul o încredinţa pe fată Margheritei şi, urmat de Giovanni, se duse în bucătărie : în anticameră erau două sau trei persoane care se gîndeau să-l cheme pe comisar, sau pe portar, pe portăreasă, pe servitoarele din casa Fragaiâ şi din casa Parascandalo, pe Francesco, omul de serviciu, dar nici unul dintre cei de faţă, deşi primul era doctor, n-a îndrăznit să intre în bucătă-



rie : l-au lăsat pe Amati să intre singur, aşteptînd afară, în tăcere, copleşiţi din nou de o mare teamă. Medicul, deşi obişnuit cu cadavrele, impresionat de catastrofa aceea care îl rănea atît de intim, demoralizat la gîndul consecinţelor ei, intră în bucătărie pradă unei profunde tulburări, pe care vederea acelei frunţi însîngerate, a acelor ochi înlăcrimaţi, a acelor mîini legate şi "sîngerînde. a acelui tors livid, rănit şi însîngerat, au intensificat-o peste măsură. Dar îşi recapătă sîngele rece al omului de ştiinţă, obişnuit cu moartea, şi apropiindu-se, văzu pe capul acela o coroană de spini ; şi cu stupefacţie înţelese totul. Era Ecce Homo.

Jumătatea de statuie de lemn, care îl reprezenta în mărime naturală pe Divinul Mîntuitor legat de coloană, sculptată şi pictată magistral, avea întru totul oribilul aspect al cadavrului însîngerat ; şi cum apa din puţ, în care fusese scufundată statuia, spălăcise culoarea pielii şi roşul aprins al sîngelui, o făcuse să apară în dubla magică înfăţişare de făptură asasinată şi înecată. Descoperind farsa aceea lugubră, amestecul de cruzime şi de grotesc, doctorul Amati simţi o strîngere de inimă şi dominîndu-şi stupefacţia, omul puternic din el se gîndea numai la imensa amărăciune a Biancăi Măria, bolnavă, îndurerată, rănită poate de moarte, din cauza unei nelegiuite, mistice şi puerile nebunii, în care rătăcea marchizul Cavalcanti. Trebuia să o ajute cit mai repede.

— Este Ecce Homo, — spuse scurt, ieşind din bucătărie spre toţi cei ce îl aşteptau.

- Ce spuneţi dumneavoastră, excelenţă ! — strigă

Giovanni, pradă aceleiaşi stupefacţii, intensificată de durerea de a asista ia un asemenea sacrilegiu.

- Este Ecce Homo — repetă el, privindu-i pe toţi cei de faţă, rece, cu aerul lui impunător care nu admitea nici o replică. Duceţi-vă în bucătărie, ştergeţi-l şi puneţi-] din nou în capelă.

Oamenii se consultară din priviri, revenindu-şi din teroarea morţii, cuprinşi însă de oroarea acelui ultragiu adus divinităţii.

313

— După aceea, chemati-l pe preot să-l binccuvînte/"- - mai spuse doctorul, cunoscînd inima poporului nupolitan.

Şi intră în salon. Tînăra era tot în fotoliu cu manile pe ochi, murmurînd mereu, singură :

- Mortul, mortul, scumpul meu, spune să fie dus cît mă' departe...

- Nu era nici un mort. draga mea, — zise el, cu blîndcţea care-i provenea dintr-o infinită milă.

— Ba da. da, era... — murmură ea, melancolică, dînd din cap, ea şi cină nimic nu putea să o convingă de contrariu.

—- Nu era nici un mort, — replică el, serios, simţind nevoia să-i liniştească rătăcirea raţiunii.

Şi încercă să-i ia mîinile de la ochi ; dar ele se înţepeniră acolo şi o expresie de chin se întipări pe fizionomia fetei.

— Priveşte-mă o clipă, Bianca Măria, - - îi murmură el cu glasul insinuant.

— Nu pot, nu pot, -- spuse ea, cu glas trist şi misterios.

— Şi de ce ?

:— Pentru că aş putea vedea mortul, iubirea mea, iubirea mea, — spuse ea, mereu cu acel fior de adîncă tristeţe care înlăcrima ochii doctorului.

— Draga mea, îţi jur că nu există nici un mort, --îi repetă încă o dată cu insistenţa tandră cu care te adresezi unui copil bolnav.

Intre timp, încerca să-i găsească pulsul, pentru a-i simţi pulsaţiile, temperatura pielii. Era un fenomen ciudat, în timp ce fata părea aproape în delir, mîna era de gheaţă şi vibraţiile pulsului erau lente, slabe. El avu o

strîngere de inimă, ca şi cum lipsa de viaţă şi de putere a bietei fete îi dovedea o decadenţă continuă, invincibilă. Ar • fi vrut să desluşească acel morb straniu, în care tot sîn- i.gele părea să se fi vlăguit şi în care toţi nervii fremătau ^într-o foarte ascuţită sensibilitate ; dar inima lui o iubea



prea mult pe Bianca Măria, pentru ca ştiinţa lui să-şi păstreze luciditatea. Nu mai găsea, nu găsea secretul sîngelui ei vlăguit şi al nervilor ei într-o vibraţie continuă ; înţelegea, doar, şi destul de confuz, că organismul ei se mistuie de slăbiciune şi de sensibilitate acută ; nu se mai gîndea nici la medicamente, nici la remediile excepţionale, se gîndea, şi destul de confuz, că el trebuia să-şi salveze iubirea, cu orice chip, şi nimic altceva.

Ah, da, trebuia să o smulgă imediat din ghearele dementului aceluia pe sărmana creatură inocentă, copleşită de zilnicele temeri ale unei nebunii care nu se mai putea vindeca ; trebuia să o scoată din mizeria creseîndă a sufletului şi a trupului, dintr-o cădere fatală spre ruşine şi spre moarte, pe creatura aceea nespus de pură, care ştia numai să sufere şi suferea fără să se revolte, fără să se plingă. Trebuia să facă acest lucru imediat ; era bărbat, era creştin, trebuia să o salveze pe nefericită, după cum în alte daţi, în atîtea daţi, îi salvase pe bolnavii săi de hidroi'obie, de moartea prin turbare, după cum salvase odată pe un nenorocit, bolnav de un tetanos implacabil. Trebuia să o salveze imediat, imediat ; dacă nu, putea fi prea tîrziu. Unde era, aşadar, marchizul, unde era omul crud. nebunul care cu banii lui îşi juca numerele, onoarea şi viaţa fiicei sale ?

— Excelenţă, s-a făcut, — spuse Giovanni, intrînd în salon.

Bătrînul servitor era foarte palid ; după impresia oribilă provocată de bănuitul cadavru, grava ofensă, adusă de stăpînul său divinităţii, îi tulburase profund umila conştiinţă religioasă. Figura aceea a Mîntuitorului, cu funia de gît, atîrnat în adîncul puţului, întocmai ca trupul inert al unui om ucis, din care ar mai şiroi sîngele, imaginea aceea, a milostivului lisus atît de maltratată, i se părea dovada prăbuşirii raţiunii marchizului, care avea să aducă blestemul în casă. Şi o chemă afară pe Margherita ca să-i spună ce s-a întîmplat, în timp ce în casele vecinilor, pe

scări, la intrare, în prăvălii, se vorbea că Ecce Homo din casa Cavalcanti a făcut o minune, salvînd un om ucis, trecând el în locul celui ucis ; şi pretutindeni, în mii de

314

forme, se brodau tot felul de fantezii în jurul numerelor simbolizate de ciudatul eveniment.

— Mortul, sărmanul mort... — delira parcă fata, cu un glas care îi ieşea ca un suflu de pe buze.

— Nu mai vorbi aşa, Bianca Măria, erede-mă, crede-mă, — adăugă doctorul, cu o fermitate blinda. Nu era un mort ; era statuia Ecce Homo.

— Ce era ? — strigă ea, ridicîndu-se în picioare, privindu-l pe doctor cu ochii rătăciţi.

El se cutremură ; dar crezînd că e vorba de criza acelei lungi şi repetate rătăciri, căută să o liniştească cu privirea :

— Era statuia Ecce Homo; tatăl dumitale a scufundat-o în puţ cu o funie în jurul gîtului.

— Doamne ! — urlă ea, cu un glas foarte puternic, ridicînd braţele la cer. Doamne, iartă-ne !

Şi căzu în genunchi, se lungi, atingînd podeaua cu bazele, plîngînd, rugîndu-se, hohotind, continuînd să-l roage pe Dumnezeu să-i ierte tatăl şi pe ea. Nimic nu a putut-o calma, n-a putut-o ridica de pe jos, unde, din cînd în cînd, ' se lăsa pradă unui plîns fără sfîrşit ; în zadar a folosit doctorul blîndeţea, bunătatea, forţa, violenţa, nu a reuşit nimic ; emoţia Biancăi Măria creştea, creştea, cu unele moinente de stupefacţie, pentru a reîncepe apoi şi mai puternic. Cînd şi cînd, în timp ce părea că se liniştise,_un gînd foarte rapid îi trecea prin creier şi ea se arunca din nou pe jos, strigînd :

— Ecce Homo, Ecce Homo, iartă-ne !

Doctorul asista, tremurînd, cu capul plecat pe piept, simţind neputinţa voinţei lui, simţind neputinţa ştiinţei. Ce putea face ? D chemă pe Giovanni şi scrise două rînduri pe o hîrtie, o reţetă cu morfină, şi-l trimise la farmacie ; dar morfina îl speria ; Bianca Măria era prea slabă pentru a o suporta. Ea, dezoiată, cu o vitalitate nervoasă, bizară, se bătea cu mîinile pe piept, murmurînd confuz cuvintele latine din rugăciunea Miserere, plîngînd întruna, ca şi cum izvorul lacrimilor ar fi fost nesecat în ea. După

o oră, încet, intră şi marchixul în salon. Părea şi mai ba-trîn, mai obosit, mai distrus de povara vieţii.

•— Ce are Bianca Măria ? — ii întrebă timid pe doctor. Ce i-au făcut ?

•— Dumneata o ucizi, — spuse rece medicul.

- Ai dreptate, ai dreptate, fata mea. .-unt un asasin,. - strigă bătrînul.

Omul acela de şaizeci de ani se aruncă la picioare],- fiicei lui, tremurînd de rubine şi de umilinţă, hohotin^ fără lacrimi.

Şi sub ochii doctorului, înduioşătoarea scenă se desfă-şură asftel : părintele acela cu pârul încărunţit, cu trupu, masiv decăzut, îngrozit şi îndurerat, plinind rarele .şi fier-binţile lacrimi ale celor bătrîni. simţind întreaga oroau a vinei lui. se pleca înaintea tinerei lui fete, cerîndu-i ier-tare, cu o bîlbîială infantilă, întocmai ca un copil care—*i descarcă prin plîns toată căinţa puerilă a greşelii lui ; ic»! fiica lui tremura continuu, din cauza rănii celei mari pt care i-o deschisese în suflet cru/imca inconştientă, din c'Auza rănii care o ardea sub năvala fierei pe care cruzimea aceea nu înceta să o verse, din cauza rănii sîngerînde pt care umilinţa tatălui ei o făcea să geamă încă, chiar şi mai dureros ; şi amîndoi, în fata bărbatului puternic a cărui viaţă fusese totdeauna o iupiă onestă şi nobilă, o cale ne-întreruptă spre cele mai înalle idealuri, păreau atît de slabi, de mizeri, atît de infinit de nefericiţi, unul călău, cea-laltă victimă, încît el regretă, încă o dată, vremea de odi-nioară, cînd această tragică familie Cavalcanti nu-i prin-sese inima în angrenajul ei : dar acum era tîrziu, mizeria aceea, slăbiciunea aceea, nefericirea acjea îl răneau acum atît de direct încît el, omul puternic, suferea pentru toate acele zvîrcoliri si nu-şi mai putea stăpîni instinctul său nespus de pur de salvare, care era secretul nobleţei sak sufleteşti.

- Iertare, fata mea. iartă-l pe bătrînul tău tată, cal-că-mă în picioare, o merit, dar iartă-mă — repeta mereu marchizul de Formosa, pradă unei furii de umilinţă.

— Nu spune asta, nu spune, eu sînt o biată păcătoasă : cere iertară lui Ecce Homo pe care l-ai rănit, ori casa


['noastră va fi blestemată, şi noi murim toţi blestemaţi..;

blestemaţi... Pentru o salvare veşnică, tată dragă, cere faertare acestui Ecce Homo !,,.

— Ceea ce vrei tu, fata mea, ceea ce-mi ceri. aşa să fee, — replică el, umilindu-se în continuare, întinzînd bra-Kele în chip de rugăciune, — dar Ecce Homo m-a părăsit Bianca Măria, el m-a trădat, încă o dată, înţelegi ? — sfîrşi ti, din nou în prada mîniei care-l dusese la sacrilegiul ne-1 legiuit şi grotesc.

— Dumneata mă îngrozeşti, — strigă ea, retrăgîndu-se pi întinzînd braţele pentru a nu se lăsa atinsă de el, — dumneata, un om, ai vrut să pedepseşti divinitatea lui lisus, cere iertare, cere iertare, dacă nu vrei să murim toţi ; blestemaţi...

— Ai dreptate, — murmură el, speriat, umilit din nou. Fă din mine tot ce vrei, voi face penitenţă, îţi voi fi su-, pus în toate, ca şi cum ai fi mama mea, sînt un asasin, sin t un infam !

Marchizul se prăbuşise într-un fotoliu, deznădăjduit, . gîfîind, cu capul plecat, cu privirea fixă, uitîndu-se în gol, • în jos ; iar fata lui, dreaptă în picioare, în capotul alb care, p cast, o acoperea de la gît pînă la picioare, cu părul negru desfăcut pe umeri, avea aerul halucinat şi îndurerat al ' somnambulelor, trezite din vizitinile lor rătăcite şi suave. Medicui interveni :

— Bianca Măria !

— Ce vrei ? — întrebă fata, slab, în timp ce părintele • ei era cufundat într-o profundă deprimare.

— Tatăl tău este foarte tulburat, tu suferi prea mult ; trebuie să uitaţi amîndoi această scenă dureroasă. Vrei să asculţi un sfat, uman şi bun ?

— Tu eşti bunătatea şi omenia — şopti ea, ridicînd ochii la cer. Vorbeşte, te ascult.

— Ora asta a fost foarte tristă, Bianca, ctar poate că orice rău înspre bine. Aţi plîns, împreună, tu şi tatăl tău ; lacrimile purifică. Pentru suferinţele comune, pentru dragostea pe care v-o purtaţi, trebuie să-i ceri tatălui tău nu să se umilească pînă a-ţi cere iertare, dar să-ţi promită,



în numele a tot ce te-a făcut să suferi, să facă ceea ce tu îi vei cere mai tîrziu, cînd vă veţi calma ; spune-i aşa, Bianca.

La cuvîntul imperios, calm şi binevoitor al medicului,

la glasul acela care avea magica putere de a-i reda liniştea şi încrederea în viaţă, chipul nobil al fetei se însenina tot mai mult. Sufletul ei, zguduit şi istovit, se liniştea

— Aşa să fie, — murmură ca şi cum ar fi încheiat ci' glas tare o rugăciune interioară.

Şi apropiindu-se de scaunul cel mare, pe care zăcea prăbuşit tatăl ei, se plecă asupra lui şi cu un glas foarte duios, îi spuse :

— Tată, dumneata mă iubeşti, nu-i aşa ?

— Da, spuse el.

— Vrei să-mi faci o favoare ?

— Totul, totul, Bianca Măria !

— O singură favoare, pentru binele meu, pentru sănătatea şi fericirea viitorului meu, promiţi să mi-o faci ?

— Tot ce vrei, fata mea, sînt sclavul tău...

— Este o favoare aparte, ţi-o voi spune mai tîrziu, cînd Dumnezeu ne va ierta pe amîndoi, cînd vom fi toţi liniştiţi... am cuvîntul dumitale. tată, dumneata nu m-ai înşelat niciodată...

— Ai cuvîntul meu, — spuse el, respirând greu, de parcă nu ar fi reuşit să reziste la dialogul acela.

Ea tăcu. Se aplecă apoi cu obişnuitul gest de supunere filială, îi atinse mîna cu buzele, el îi atinse fruntea, uşor, în semn de binecuvîntare. Ea se apropie, după aceea, de doctor, îi întinse mîna şi îl privi cu atîta intensitate afectuoasă, încît el se pierdu, şi pentru a-şi ascunde emoţia, se plecă şi îi sărută mîna. încet, tîrîndu-şi trupul firav, ale cărui puteri erau total sleite, ea se îndepărtă, ieşi din salon şi-i lăsă pe cei doi singuri. Bătrînul părea concentrat în reflexii profunde şi foarte triste, deoarece cînd şi cînd îşi ridica faţa la cer, într-un act de nespusă împăcare şi îl cobora din nou, mişcînd capul, foarte descurajat. Dar medicul vedea că sosise momentul.



l

- Mă puteţi asculta ? — îl întrebă cu o foarte mare răceală.

— Aş prefera... aş prefera într-altă zi... — îi răspunse cu glas slab, marchizul.

—• Mai bine azi, — insistă Amati, cu aceeaşi răceală imperioasă.

— Sînt foarte tulburat azi... foarte...

— Poate că ceea ce vă voi spune, vă va putea calma. Dumneavoastră ştiţi că vă sînt devotat...

— Da, da... — răspunse celălalt, vag.

— Eu nu ştiu să spun multe cuvinte, pentru a-mi dovedi devotamentul. Caut, cînd pot, să acţionez ca un devotat. Vă sînt sincer, foarte sincer apropiat... apropiat de amîndoi...

— Ştim ; datoria noastră de recunoştinţă este mare,.,

— Nu vorbiţi despre asta. De mult voiam să vă vorbesc despre o speranţă a mea şi nu îndrăzneam. Ştiţi mai bine decît mine că nici un interes material nu mă împinge la acest lucru. Vedeţi, marchize... Nu aş vrea să vă reamintesc trecutul, este prea dureros, dar trebuie să o fac. Dumneavoastră şi domnişoara, de mai mulţi ani, vă aflaţi în condiţii dureroase... şi nu din vina ei, desigur ! Intenţiile dumneavoastră sînt afectuoase, sînt sfinte, au un scop înalt pe care toţi oamenii oneşti trebuie să-l aprobe, refacerea casei voastre şi a averii voastre, fericirea oferită fiicei dumneavoastră, sfinte intenţii, nu o neg, eu însumi vă admir în această dorinţă atît de nobilă...

Marchizul îşi ridicase capul şi din cînd în cînd îl privea discret pe doctor, aprobînd cu o clipire tot ce spunea el, prudent, delicat, pentru a nu ofensa, pentru a nu-l vedea şi mai abătut pe bătrînul acela, a cărui umilire îl făcuse să sufere atît de mult.

— Dar mijloacele, desigur, — reluă doctorul, continuînd, cu aceeaşi precauţie, — erau riscante, hazardate, foarte periculoase şi patima cu care v-aţi căutat norocul v-a dus prea departe, v-a făcut să uitaţi toate suferinţele, pe care, fără să vă daţi seama, le semănaţi în jurul dumneavoastră. Nu vedeţi, marchize ? Aveţi în jur boala, mizeria ; le aveţi în jur şi în dumneavoastră ; patima v-a luat



totul şi în prăpastie se prăbuşeşte cu dumneavoastră cea mai pura, cea mai frumoasă, cea mai scumpă dintre femei, fiica voastră !

— Sărmana mea fiică, sărmana de ea, — murmură cu pietate marchizul.

— Dumneavoastră vă iubiţi fiica, nu-i adevărat ? — întrebă doctorul Amati, viind să-i facă să vibreze toate corzile sentimentului.

— Eu nu o iubesc decît pe ea, mai presus de orice —,

spuse îndată bâtrînul marchiz Cavalcanti, din nou cu lacrimi în ochi.

- Ei bine. marchize, există un mijloc pentru a pune lînăra existenţă inocentă la adăpostul tuturor neplăcerilor, fizice şi morale, care o mistuie, există un mijloc pentru a o lua din mediul ace.vla de boală, de tristeţe, de decentă, ciar dureroasă mizerie, în care ea suferă prin toate fibrele ; există un mijloc, pentru a-i asigura un viitor de sănătate şi de bunăstare, de pace şi de seninătate, aşa cum merită această creatură atât de castă ; există un mijloc prin care ea poate să-si revină la viaţă şi acest mijloc este în mîinile dumneavoastră... .

— Am încercat, o ştii bine, doctore — spuse dezolat marchizul Cavalcanti, prefăcîndu-se că nu înţelege, — dar nu am reuşit.

— Dumneavoastră nu mă înţelegeţi, — reluă medicul, înfrînîndu-şi greu nerăbdarea, deoarece îl vedea mereu orbit pe marchiz. Nu vă vorbesc despre jocul de loterie care a fost marele dezastru al familiei, care este chinul cumplit al fiicei dumneavoastră, care este distrugerea tuturor celor ce vă iubesc. Cum puteţi presupune, că eu va vorbesc despre acest joc ?

— Şi totuşi este singurul mijloc pentru a avea bani, mulţi bani ; numai prin el o pot salva pe Bianca Măria.

— Vă înşelaţi, — reluă tot mai rece doctorul. Vă vorbesc despre altceva : se poate găsi în altă parte liniştea Ş» belşugul.

— Nu e cu putinţă : belşugul care se poate cîştiga la loto nu are liniile...



— Marchize, vă vorbesc serios. Aceste nebunii cabalistice mă lasă rece, ba chiar mă exasperează, cînd mă gîndesc la durerile pe care le pricinuiesc ; pot să le admit ca intenţii nobile, dar ele reprezintă o pasiune de neiertat, de care vă rog să nu-mi mai vorbiţi niciodată, niciodată !

Cavalcanti îşi ridicase capul şi fizionomia, pînă atunci calmă şi destinsă, devenise glacială şi dură. Acel niciodată, . pronunţat cu fermitate de Antonio Amati, îl făcuse să încrunte sprîncenele.

— Despre ce mijloc vorbeşti dumneata ? — întrebă el cu un glas straniu în care doctorul Amati simţi din nou ostilitatea.

-— Poate azi sîntem prea tulburaţi... să amînăm — murmură doctorul Amati, care se vedea în primejdia de a

pierde o gravă partidă. Mîine...

— Să nu mtîrziem, — insistă cu o politeţe rece marchizul Cavalcanti, dacă este vorba de Bianca Măria ; sînt gata.

— Daţi-mi pe fiica dumneavoastră de soţie, — spuse iute şi energic doctorul Amati.

Marchizul Cavalcanti închise ochii, un moment, de parcă l-ar fi orbit o lumină foarte puternică, sau ca şi cînd ar fi vrut să-si ascundă privirea fulgerătoare ; nu răspunse.

— Cred că pot oferi fiicei dumneavoastră o poziţie demnă de numele ei, — reluă îndată medicul, hotărît să meargă pînă la capăt, — deoarece munca mea mi-a dat bani şi reputaţie, este inutil să fiu modest ; voi munci în continuare, mult. mai mult, pentru ca ea să fie bogată, foarte bogată, fericită, ferită de orice rău, protejată de iubirea şi de puterea mea...

— Dumneata o iubeşti pe Bianca Măria ? — spu^e marchizul, Iară a-l privi în faţă pe interlocutorul său.

•— O ador, — spuse celălalt, simplu.

— Şi ea te iubeşte ?

— Da.

1 Dumneata minţi, domnule, — răspunde cu glas Profund, marchizul Cavalcanti.

— Speranţe

— De ce mă insultaţi ? — întrebă medicul, hotărît s? suporte totul. O insultă nu este un răspuns.

—• îţi spun că minţi şi că nimic nu te autorizează si te crezi iubit.

— Fiica dumneavoastră mi-a spus că imă iubeşte;

— Minciună.

— Mi-a scris acest lucru.'

•— Minciună. Unde sînt scrisorile J

r- Vi le voi aduce. i

— Sînt false. Toate sînt minciuni î

— întrebaţi-o pe ea.

— Nu o voi întreba. Fiica mea nu poate iubi, să-i fi spus mai întii tatălui ei.

— Intrebaţi-o.

— Mi-ar fi spus-o pînă acum ; fiica mea este supusa îmi spune totul.

— Se pare ca nu vă spune totul.

— Sînt tatăl ei, pentru Dumnezeu î

- Aţi uitat adesea acest lucru ; poate că a uitat şi ea, câteodată.

— Doctore, nu mai insista* —- zise marchizul, cu O rece, ironică, politeţe.
— Insist, pentru că este dreptul meu. Nu am minţit De altfel, eu v-am vorbit limpede. Mă ofer fiicei dumneavoastră care este bolnavă, săracă, tristă, ca soţ, ca pro7 tector, ca prieten, pentru a-i vindeca sufletul şi trupul, pentru a o iubi şi a o servi, aşa cum merită. Vreţi să-rui daţi pe fiica dumneavoastră ? La aceasta trebuie să-m. răspundeţi.
— Nu vreau să ţi-o dau,
— De ce ?
— Nu am datoria să-ţi explic motivele.
r~ Deoarece refuzul mă jigneşte, am dreptul să va îfitreb. Poate pentru că nu sînt nobil.
— Nu pentru asta.
*~ Nu sînt tînăr ?

W*
'•— Nici pentru asta.
— Aveţi o antipatie specială faţă de mine ?
— Nu.
— Şi atunci, de oe ?
— Repet, nu trebuie să-ţi spun motivele. Nu-ţi pot răspunde decît atît : nu vreau.
•— Nici chiar după un timp ?
— Nici.
— Fără nici o speranţă ?
— Nici una.
— în nici o împrejurare ?
— Niciodată — încheie marchizul Cavalcanti.
Tăcură. Amîndoi erau zdrobiţi. Fiecare în felul lui.'
— Dumneavoastră vreţi să vă vedeţi fiica moartă —ţ spuse medicul, după ce s-a mai gîndit puţin.
— Nu te teme, nu va muri; există o putere care o susţine.
— Mîine, va ajunge o cerşetoare, o Cavalcanti !
— O voi face bogată, îi voi da milioane, domnule ; dar numai eu am dreptul să o îmbogăţesc.
— V-am spus că o iubesc.
— Nimic nu poate egala duioşia mea:
— Dar destinul femeilor, al fetelor, este iubirea, este căsătoria, sînt copiii !
— Al femeilor comune, vulgare, nu al Biancăi Măria

Cavalcanti. Ea are o misiune foarte înaltă- şi o va duce la capăt.

•— Marchize, dumneavoastră o veţi pierde pe această fiinţă.

— Eu o salvez : şi îi asigur o faimă nemuritoare, şi o viaţă nemuritoare.

— Marchize, vă rog, vedeţi cum vă rog, eu, care nu am rugat niciodată pe nimeni; nu spuneţi nu, atît de înverşunat, fără să o fi întrebat, cel puţin, şi pe Bianca Măria. Dumneavoastră îi pregătiţi o nouă şi foarte gravă durere ; îmi luaţi posibilitatea de a trăi pentru ea şi jigniţi un om de onoare, aşa, fără nici o explicaţie. Vă rog, gînd iţi-vă bine, nu luaţi o hotărîre în acest moment.

— Ori mîine, ori rnai tîrziu, e acelaşi lucru. Este un nu, totdeauna nu, nimic altceva decît un nu. Nu o vei avea dumneata pe marchesina Bianea Măria Cavalcanti, — şi rînji diabolic.

— Mai gîndiţi-vă, marchize. Dacă îmi spuneţi nu, va trebui să mă îndepărtez pentru totdeauna. Nu întrcrupeţi iitît de brusc relaţiile noastre.

— Eşti liber să pleci, nu ne vom mai vedea niciodată ; poate că era chiar mai bine să nu ne fi văzut niciodată

— Este adevărat. Voi pleca.

— Pleacă. Adio, domnule.

— înainte de a pleca, totuşi, vreau să o întreb ceva pe fsica dumneavoastră, aici, în faţa dumneavoastră. Nu mai sîntem în evul mediu, contează şi voinţa fetei.

— Nu contează.

— Vă înşelaţi. O voi întreba. Voi pleca numai cînd ea îmi va spune să plec. Chemaţi-o dacă sînteţi un om loial. un gentilom.

Bătrînul senior, interpelat în numele loialităţii, se ridică şi sună clopoţelul, spunînd lui Giovanni să o conducă acolo pe domnişoara. Cei doi duşmani rămaseră tăcuţi, pînă la apariţia ei. Cu facilitatea temperamentelor nervoase duse la extrem, ea îşi recăpătase tot calmul : dar o priviiv aruncată celor doi oameni pe care îi iubea, îi tulbură spiritul, imediat.

— Vă las cuvîntul, — spuse cu gentileţe medicul, înclinîndu-se în faţa marchizului.

— Bianea Măria. — începu cu glas grav tatăl, — doctorul Antonio Amati afirmă ca te iubeşte ; tu şti4 ^ ->sta ?

— Da, tată.

— Ţi-a spus-o el ?

•— Da, tată.
— Ai tolerat ca el să ţi-o spună ?
— Da, tată.
— Ai comis o gravă eroare, Bianea Măria.

— Toţi greşim — murmură ea. privindu-l pe Antonio Amati. pentru a căpăta cura].
— Dar e ceva şi mai grav. El spune că şi tu îl iubeşti. £u, în faţă. i-am repetat că minte, că tu nu-l poţi iubi.
— De ce l-ai făcut mincinos ?
— Este oare cu putinţă să mă întrebi ? Bianca Măria, e cu putinţă ca tu să fi pierdut orice pudoare, iubindu-l pe acest om şi mărturisindu-i-o ?
— Şi mama te iubea pe dumneata, şi ţi-a spus-o, şi era -o femeie pudică.
— Nu te îndepărta, nu invoca aici amintiri, răspunde-mi mie, tatăl tău ; îl iubeşti pe acest doctor ?
— Da. — spuse ea, deschizînd braţele.
— Nu-ţi voi ierta niciodată acest cuvînt, Bianca Măria.
— Fie ca Dumnezeu să fie mai milostiv decît dumneata, tată.
— Dumnezeu pedepseşte copiii nesupuşi. Doctorul Antonio Amati mi te-a cerut de soţie. I-am răspuns nu, nu, pentru acum, nu, pentru mîine, nu, pentru totdeauna.
— Dumneata nu vrei ca eu să fiu soţia doctorului Amati ?
— Nu, nu vreau. E adevărat că nici tu nu vrei ?
Ea nu răspunse : două lacrimi mari îi brăzdară chipuL
— Răspunde, domnişoară, — spuse medicul, cu atîta nelinişte în glas, încît biata fată fremăta de durere.
— Nu am nimic de spus.
— Dar nu mi-ai spus că mă iubeşti ?
— Da : am spus si o repet. Te voi iubi totdeauna.'
— Şi mă respingi ?
— Nu te resping ; tatăl meu te respinge.
— Dar dumneata eşti liberă, nu eşti o sclavă ; fetele au dreptul de a alege ; sînt un om de onoare.
— Dumneata eşti omul cel mai bun şi cel mai onest pe care l-am cunoscut vreodată — spuse ea, împreunîndu-şi manile delicate, în semn de rugăciune. Dar dacă tatăl meu te refuză, trebuie să-l ascult.

— Dumneata ştii că-mi dai cea mai mare durere din viaţă?
— Ştiu, dar trebuie să mă supun.
— Dumneata ştii că-mi distrugi existenţa ?
— Ştiu ; nu pot face altfel, mama m-ar blestema din cer, tata m-ar blestema pe pămînt. Ştiu totul; trebuie sa mă supun.
— Renunţi la sănătate, la fericire, la iubire ?
— Renunţ, din supunere.
— Fie şi aşa ! — strigă el, cu un gest energic, de parcă s-ar fi scuturat de toată slăbiciunea lui. Să nu ne mai spunem decît un cuvînt : adio.
— Pleci ? — întrebă ea, tremurând ca un copac zguduit de furtună.
— Trebuie să plec : adio.
— Pleci ?
— Da : adio.
— Nu te vei mai întoarce ?
— Niciodată.
Ea îşi privi părintele, care era impasibil. Dar simţea atîta disperare în ea. în inima lui Antonio, încît mai încercă :
— Cu puţin înainte, tată, mi-ai promis într-un moment de căinţă şi de confuzie, că ai face tot ce vreau eu, şi eu ţi-am cerut un singur lucru, unul singur. Acesta. Cuvîntul unui nobil, al unui Cavaicanti, este un lucru sfînt. Nu-ţi ţii cuvîntul ?
— Am motivele mele : Dumnezeu le ştie, — răspunse misterios, marchizul.
— Refuzi ?
— Pentru totdeauna.
— Nimic nu te poate convinge ? Nici rugăminţile noastre, nici afecţiunea faţă de mine, nici numele mamei mele, nimic nu te convinge ?
— Nimic.
— El spune nu, iubitul meu, — murmură ea, uitîndu-se în jurai ei, cu privirea rătăcită.



Dar Antonio Amati era prea rănit, rănit de moarte, pentru a mai simţi compăUmire pentru suferinţele altora. Acum nu-l mai stăpînea decît o singură dorinţă, aceea a fiinţelor puternice, care, închizîndu-şi în inimă marea

catastrofă a întregii lor vieţi, nu se gîndesc decît să fugă, să fugă în solitudine, ciispieţuind un confort steril. Avea nevoie de umbră, de linişte, în care să se ascundă, ca să plîngă şi să urle de durere. Copila din faţa lui era imaginea dezolării, dar el nu rnai vedea, nu mai simţea, orice compătimire dispăruse din inima lui, încerca tot egoismul implacabil al suferinţelor imense.

— Iubirea mea. iubirea mea, — mai repetă ea, căutînd să concretizeze pasiunea care o chinuia.

— Nu mai ro^tl asemenea cuvinte, Bianca Măria, — spuse el cu amara durere a dezamăgiţilor, nu ser\resc la nimic n" ţi le cer. Am vorbit chiar prea mult. Lasă-mă să plec.

— Mai rămîi un minut. — spuse ea, ca şi cum ar fi vrut să mai ţină un moment moartea pe loc.

— Nu, nu, plec imediat. Adio, Bianca Măria.

El se înclină în faţa marchizului, profund ; bălrînul feroce şi impasibil pe care nimic nu l-a putut îndupleca, ai cărui ochi nu vedeau decît viziunile lui nebuneşti, îi răspunse la salut. Cînd medicul trecu prin faţa fetei, pentru a ieşi din salon, aceasta îi întinse mîna, cu umilinţă ; dar doctorul Amati nu i-o luă. Ea făcu un gest de resemnare şi-l privi pe medic cu atîta infinită dragoste, atît cît poate pune într-o privire exilatul care îşi părăseşte propria patrie, pentru totdeauna. Dar nu rnai era timp de cuvinte şi saluturi între ei ; despărţiţi violent, se părăseau pentru totdeauna, cuvintele şi saluturile nu mai serveau la nimic.

El se îndepărtă, urmărit de aceeaşi magnetică privire a Biancăi Măria, fără a -se întoarce, depărtîndu-se singur, în voia destinului său amar. Ea îşi ascuţi auzul pentru a asculta pasul acela adorat, pe care nu-l va mai auzi niciodată ; auzi şi uşa de la intrare care se închidea, discret ; ca uşa unei temniţe misterioase. Aşadar, totul se terminase. Tatăl stătea în fotoliu, pe gînduri, dar calm, spriji-



nindu-şi fruntea pe-o mînă. Liniştită, ea veni să îngenuncheze lîngă tatăl ei şi inclinind capul, îi spuse :

— Binecuvîniează~mă.

— Dumnezeu să ie binecuvînteze, aşa cum te binecuvîntez eu, Bianca Măria, — spuse cu evlavie, marchizul Cavalcanti.

— Fiica dumitaic a murit, — murmură ea, şi deschi-

zînd braţele, căzu pe spate, răsturnată, lividă, rece, nemişcată.

## XVI

DON GENNARO PARASCANDALO, cămătarul, intra de cîtva timp, foarte des, pe poarta principală din via Nardones şi se urca pe scara cea mare, la etajul al doilea, unde avea o legătură amoroasă, de toată frumuseţea, cu o fata sărmană şi bună, o floare de delicateţe şi ingenuitate, pe care el o descoperise pe un trotuar, într-o seară, cînd această creatură se afla într-o situaţie disperată, iar el, cu obişnuita-i prudenţă de cămătar, chiar si în situaţiile de amor, o făcuse să creadă că este un biet funcţionar, văduv şi fără copii, şi că o va lua în mod sigur de soţie, dacă ea s-ar fi arătat bună cu el şi credincioasă. Nefericita FelLcetta, al cărei nume era o ironie, ducea o viaţă de condamnată, servită de o slujnică grosolană, care era singura ei prietenă ; şi îşi petrecea timpul dorind prezenţa stăpînului şi a domnului ei, căruia nu-i ştia nici măcar adevăratul nume ; şi în ciuda repulsiei fizice, se simţea plină de gratitudine faţă de acest bun don Gennaro, care o scăpase de pericolul unei căderi infame, promiţîndu-i că o va lua apoi de soţie, mai tîrziu, cînd ea va fi împlinit ucenicia de virtute şi de fidelitate. Era o fiinţă măruntică şi iute, cu trăsături foarte fine, cu o bogăţie



de păr blond, care tot îi chinuia căpşorul ; rătăcită in Iunie, astfel, de bizarele complicaţii ale destinului, ea s-ar fi prăbuşit desigur într-un abis, dacă nu ar fi întîlnit, în clipa îngrozitoare, pe don Gennaro care-i vorbise cu bunătate, îi dăduse de mîncare, o însoţise într-un hotel şi în cele d;r> urmă ajunsese să-i închirieze un modest apartament în via Nardones, unde sărmana fată îşi petrecea timpul croşetînd, pregătindu-şi umila-i zestre, aşteptînd vizita de fiecare zi a iui clon Gennaro, căruia biata fată îi zîmbea cu buzele şi cu ochii. De altfel, cămătarul, care pentru a se duce la ea îşi scotea inelele cu briliante, butonii de aur şi îşi ascundea tabacherele de argint cizelat, se arăta patern cu ea.

Orice mică generozitate, deoarece el o făcea să trăiască într-o decentă, numai decentă bunăstare, era însoţită de atîtea gesturi, încît pe Felicetta o podideau lacrimile, şi deşi era amanta lui, don Gennaro o trata cu atît de profund

respect, încît ea căuta, în inima ei recunoscătoare şi nevinovată, un gest măreţ de devotament pe care să-l facă pentru a-i demonstra întreaga ei afecţiune. Don Gennaro, cămătarul dur, care asistase la atîtea lamentări şi la atîtea acte de disperare, fără să se lase niciodată impresionat, cu ea era de o duioşie infinită ; îi vorbea adesea melancolic despre cei trei fii ai lui care dispăruseră, toţi în lumea întunecată a spiritelor. Devenise sentimental, îi aducea flori, ca un îndrăgostit timid şi tînăr, rugînd-o să se roage pentru el. Şi chiar şi pentru cei mici, care muriseră — adăuga el, voind să unească, în mod bizar, acele două iubiri atît de deosebite.

— Pentru ei nu ajută — răspundea Felicetts umil — ei sînt îngeri.

Puţin cîte puţin, don Gennaro se îndrăgostise mai mult de-cît ar fi vrut, şi deşi se folosise de toate precauţiile, pentru ca nimic să nu fie descoperit de Felicetta în legătură cu el, şi pentru ca nimeni să nu afle de iubirea lui fată de această fată, nu se putea stăpîni ; inima lui de om matur, expert în ale vieţii, se înflăcărase de o pasiune tinerească, şi acum venea în fiecare zi în casa din strada Nardones,



a diferite ore, dar petrecînd multe ore alături de simpla $i duioasa Felicetta. La sfîrşitul acelei veri furtunoase, renunţase chiar la căJătoria lui obişnuită de toamnă, şi uita chiar să fie prudent, aducîndu-i daruri fetei, care le primea, puţin mirată ; dar el îi explicase că moştenise o oarecare suma de bani, foarte mică.

— Atunci să ne căsătorim, — spuse timid tînăra, care începea să simtă cam stingheritoare poziţia sa.

—- Trimit după acte în comuna mea — îi răspunsese don Gennaro, suspinînd şi regretînd din adîncul sufletului că este căsătorit.

Dar într-o zi de sărbătoare, în care el, după ce-şi făcuse cîteva treburi prin oraş, coborîse din Sânt' Anna di Palazzo pe via Nardones. ducînd în mînâ un carton cu prăjituri pentru iubita lui, în timp ce urca treptele, auzise ceva în spate, ca o chemare, ca un şuierat care-l făcuse să întoarcă capul. Şi se întoarse, într-adevăr, deşi nu definise bine dacă era un fluierat, sau un glas, sau un semn energic care-i atrăsese atenţia ; era vorba de o chemare misterioasă, asta-i tot, una din vocile ce apar din adîncul sufle-

tului. Dar oricît privise, în jur, în sus, în jos, de-a lungul balustradei, nu văzuse nimic, nu zărise nimic şi plictisit că se oprise prea mult pe scara aceea, pe care se temea totdeauna să nu fie descoperit, de la o clipă la alta, grăbi pasul şi intră repede în casa Felicettei. Totuşi, tot timpul vizitei, rămăsese tulburat ; i se păru că fericirea lui, al cărei substrat era tocmai această taină, se prăbuşise din cauza acelui glas. într-adevăr, în ziua următoare, îl întîlni în faţa porţii pe marchizul de Formosa, care ieşea de pe scara mică a apartamentului lui Trifari şi avea aeruî halucinat. Ce-i drept, nu-şi vorbeau, deşi se cunoşteau ; şi în ziua aceea, amîndoi, stînjeniţi, s-au oprit, unul în faţa celuilalt, privindu-se cu suspiciune.

— Mereu ocupat cu afacerile — murmură marchizul Cavalcanti, cu glasul lui răguşit care emoţiona, deoarece părea că şi-ar fi pierdut vocea din cauza furiei.

— Ca şi dumneata, de altfel, — răspunse ambiguu don Gennaro.



— Eu nu am afaceri, — replică Formosa, tot mai nenesigur şi mai neîncrezător. Şi.,, ce mai face doamna Parascandalo ?

— Foarte bine, — spuse îndată don Gennaro, bănuind o cursă în această întîmplare. Şi tînăra marchiză Cavalcanti ce mai face ?

— Nu prea bine, nu prea bine, — spuse bătrînul, ple-. cîndu-şi capul.

— La revedere, marchize, — reluă îndată Parascandalo, profitînd de minutul acela pentru a se îndepărta.

— La revedere, cavalere, — salută bătrînui, urmărindu-l automat cu privirea pe cămătar.

Acesta urca încet pe scara cea mare, peste măsură de plictisit de întîlnirea aceea, gîndindu-se chiar să schimbe casa Felicettei, transportînd-o într-un cartier îndepărtat ; şi încetinea pasul ca să asculte dacă marchizul se informase la portar, unde se urca don Gennaro Parascandalo. Dar marchizul dispăruse. Şi odată ajuns la etajul al doilea, Parascandalo simţi, pentru a doua oară, ca un şuierat în urechi, ca un fulger înaintea ochilor-, ca şi cînd avertismentul mistic i s-ar fi repetat, mai insistent, dat fiind că prima dată nu-i dăduse atenţie. Din nou, .privind de pe balustradă, se gîndi de unde putea veni chemarea aceea

şi nevazînd nimic în jur se acuză de halucinaţii. Datoriţi iubirii sale, ascunsă cu atîta grijă, devenise superstiţios, ca o femeie.

— în casa asta trebuie să existe spirite, — îi spuse Felicettei, în timpul vizitei, în care nu reuşise deloc să-şi domine îngrijorarea. De două ori, urcînd scara, am auzit un glas chemîndu-mă şi nu am putut să-mi dau seama da unde venea vocea şi dacă era cu adevărat o voce.

— Dumneata crezi în spirite ?

— Hm, cine ştie ?...

— Cu siguranţă că acest palat este locuit de o lume dubioasă, — spuse fata. Ziua şi noaptea, vin şi pleacă numeroase figuri suspecte. Alaltăseară, stînd pe terasă ca să ud florile, mi s-a părut că aud strigăte şi plînsete, care păreau să vină de la etajul îritîi. Apoi au tăcut ; nu ara mai auzit nimic,



— Sînt spirite ! — murmură don Gennaro Parascandalo, rîzînd forţat. Ţi-ar plăcea să locuieşti în altă casă ?

— Da, foarte mult ; într-o casă micuţă, cu mai mult soare...

— Pe Corso Vittorio Emanuele. nu-i aşa ?

— Ar fi prea frumos, pentru mine !

Şi totuşi, don Gennaro rămase pe gînduri ; şi cînd plecă, pe coridorul de la etajul întîi i se păru că zăreşte două persoane cunoscute, care coborau de pe scara de serviciu ; avocatul Marzano şi Ninetto Costa. Aceştia, aprinşi într-o discuţie vie, nu l-au văzut ; ori s-au prefăcut că nu-l văd, deoarece îi datorau mulţi bani, şi cererile lor timbrate, pentru amînarea achitării sumelor, se acumulau. Dar cămătarul rămase uimit ; simţi cum creşte misterul din jurul său, în timp ce o curiozitate de neînvins îl îmboldea să afle adevărul. Intr-atît, încît în ziua următoare, după ce umblase toată dimineaţa ca să găsească o locuinţă nouă pentru Felicetta, tocmai cînd îi găsise un cuib în cartierul plin cu grădini între Corso Vittorio Emanuele şi Piedigrotta, venind la ea ca să-i comunice vestea, se opri pe scări şi aşteptă fenomenul. Şi scîrţîitul, şuieratul, glasul tainic se auzi din nou, ca o chemare sufocată. El îşi ascuţi privirea în jur ; de data asta, a văzut.

A văzut ; de la cele două ferestre ale micului apartament, care dădeau înspre poarta secundară, una zăvorită şi

cealaltă cu un oblon întredeschis, de unde, un minut după aceea, prin geam, îi apăru un chip emaciat şi disperat, care îl săgeta cu o privire imploratoare ; apoi chipul dispăru imediat şi rămase o mînă slabă, care agita nervos o batistă albă, în semn de apel disperat; dar şi mîna dispăru, oblonul se închise violent, şi fereastra fu zăvorită ca şi cealaltă. Don Gennaro se întoarse, ca să coboare imediat, şi să se ducă la locuinţa aceea izoiată ; dar s-a oprit, după aceea, perplex. Şi ce-i păsa lui, de ceea ce se întîmpla acolo ? Cine era acela care apărea, sechestrat, acolo, înăuntru ? îşi amintea vag de fizionomia lui, atît cît o putuse zări. N-o cunoştea. Era vorba de un străin ; dar străin sau nu, prudenţa naturală a lui don Gennaro a fost mai puternică. Poate că era mai bine să se ducă să denunţe cele văzute



la chestură ? Dar renunţă repede la această idee : din mai multe motive, era mai bine să nu aibă de a face cu chebtura. în cele din urmă, ideea că cineva era închis acolo şi că de cîteva zile cerea ajutorul cuiva, că va pieri, poate dacă el nu-i va da ajutor, îl tulbură ; era vorba, desigur, de un delict misterios, curiozitatea lui de meridional ardra şi sîngele lui rece, de om care văzuse multe scene înfiorătoare, îl încurajau să-l ajute pe acel nefericit, în sfîrşit. coborî : şi traversînd curtea interioară, se urcă pe scăriţa aceea umedă şi nesigură.

După ce s-a gîndit un minut, a sunat : şi clopoţelul sună, lugubru, fără să se audă nici mv zgomot dinăuntru. Sună din nou : tăcere adîncă. Atunci sunetului de clopoţel îi adăugă bătăi în uşă, cu măciulia de argint a bastonu de abanos. Tăcerea era într-adevăr de casă nelocuită. De două ori, aplecîndu-se la gaura cheii, strigă :

— Deschideţi, pentru Dumnezeu, sau mă duc să reclam la poliţie !

A doua oară, cînd a strigat mai cu putere, i s-a părut că aude un şoptit dinăuntru. Aşteptă încă puţin ; nu veni nimeni să deschidă la sunetul colopoţelului tras cu şi mai multă putere. Şi atunci, a coborît treptele scăriţei, hotărît să cheme să intervină autorităţile. Ajunse la ultima treaptă, cînd îl întîlni, din nou, pe marchizul Cavalcanti. Acesta ridică capul şi, recunoscîndu-l, păli. Totuşi, avu curajul să întrebe :

— Cum de vă aflaţi aici ?

— S-a întîmplat ceva aici, sus, marchize, — spuse rece cămătarul, aprinzîndu-şi o ţigară. Eu mă duc la comisariat.

— Ce comisariat, ce comisariat... — se bîlbîi bătrînul, cuprins de un tremur nervos.

— Vă spun că aici sus s-a întîmplat sau se întîmplă o nenorocire ; şi fiindcă eu sînt un om de caracter, nu pot permite acest lucru. Vreţi să veniţi şi dumneavoastră cu mine ?' — şi îl privi în adîncul ochilor.

— Don Gennaro, să nu exagerăm, poate este vorba de o glumă între prieteni, sau de o pedeapsă dată_ pe drept, — spuse Cavalcanti, exaltîndu-se,

— Eu nu vreau să ştiu nimic. Ştiu numai că un om rrd-a cerut ajutor, ştiu că am bătut la uşă şi nu au vrut sâ-mi răspundă. Ce exagerări să fie astea ? Astea sînt fapte mîrşave.

— Haideţi, haideţi, vă voi deschide eu, — spuse marchizul, hotărindu-se să facă mai puţin gravă catastrofa, care de fapt se şi întâmplase.

Şi tăcuţi, au urcat împreună. Formosa bătu de două ori; era semnalul de recunoaştere.

— Cine e ? — întrebă un glas sufocat, vorbind prin gaura cheii.

— Eu, domnule doctor, deschide.

— Dar nu sînteţi singur ?

— Nu contează, doctore, deschide.

— Dacă nu sînteţi singur, nu deschid, înţelegeţi ? — spuse furios Trifari, temnicerul, dinăuntru.

— Deschide, fiindcă este mai bine pentru toţi, doctore, — parlamentă încă mardhizul de Formosa. Dacă nu deschizi, ne ruinăm şi mai mult. Aici e don Gennaro Parascandalo care ştie tot ; şi vrea să se ducă la comisariat.

— Oricum, de aici nu plec, doctore, — spuse de afară Parascandalo. Nu fac altceva decît să chem poliţia şi autorităţile.

— lisuse, lisuse, lisuse, — murmura Formosa, cuprins de un tremur senil.

Se auzi un pas care se apropia şi se îndepărta, apoi o mişcare lentă de lacăte şi lanţuri şi din uşa întredeschisă apăru chipul roşu cu barba roşie nerasă, crescută în dezordine.

— Deschide, deschide, doctore, — rînji cămătarul, intrînd fără să mai vadă privirea cruntă pe care i-o aruncă Trifari.

Intrînd, simţi în nări mirosul de lampă cu gaz care
fumega, de bucătărie neaerisită, de fiinţe murdare ce tră-
iesc închise acolo de mai mult timp. Intrarea, şi aşa-numi-
tul salonaş erau mai murdare ca oricînd, de praf, de fum
de lampă, de firmituri de pîine, de coji de fructe. Casa



părea vizuina a două animale, izgonite, de mai multe zile
şi săptămîni, în ascunzătoarea aceea, de teama unui vînă-
tor. Uscat, cu obrajii emaciaţi, nările subţiate, urechile
fără sînge, cu buzele livide abia deschise, de parcă le
lipsea respiraţia, l'assistito zăcea întins pe un scaun, cu
membrele fără vlagă, cu barba şi mai crescută şi mai mur-
dară, şi cu pârul atîrnînd în plete, albise pe gît. Pentru
a-l face să se ridice, Trifari îl înghionti în braţ şi în umăr ;
o nouă expresie de durere se contura pe chipul nenoroci-
tului impostor.

— Dar ce faci, doctore Trifari, nu-ţi este ruşine ? —
strigă don Gennaro scandalizat.

— Aşa mă tratează în fiecare ceas din zi, — murmură
l'assistito, cu un fir de glas.

- Revină-ţi în fire, acum vii cu oaine, — spuse cămă-
tarul, oferindu-i un flaconaş cu cognac pe care-l purta
mereu cu el.

— Ah, nu voi putea, domnul meu, — zise celălalt,
lipsit de puteri. M-au ucis. închis, fără aer, fără lumina,
în duhoarea asta care-ţi face greaţă ; mai mult înfometat,
sau mîncînd prost ; torturat oră de oră, ca să le dau nume-
rele sigure ; cînd şi cînd bătut de această hienă de doctor
pe care Dumnezeu l-a adus pe lume ca să vină să mă chi-
nuie pentru păcatele mele, este o adevărată agonie, don
Gennaro, eu sînt în agonie...

— Cum aţi putut face asta unui om. unui creştin ? —
întrebă cu severitate don Gennaro, privindu-i pe cei doi,

— Ia te uită, cine ne ţine predici ! — strigă Trifari,
a cărui mînie era de nepotolit.

— Dumneavoastră, marchize, care sînteţi un om de
onoare ? ! — întrebă Parascandalo, prefăcîndu-se că nu
vrea să vorbească cu Trifari.

— Ce vrei ? Patima e prea mare... — spuse bătrînul,
umilit, tremurînd şi din cauza altor amintiri.

Intre timp au intrat acolo, prin uşa lăsată deschisă.
Colaneri, profesorul devenit ca o viperă, şi don Crescenzo,

ii postiere '. Văzînd un străin, şi recunoscîndu-l pe don Gennaro, au înţeles tot ; se priveau, neliniştiţi, mai ales don Crescenzo care, aşa cum se spunea, era un reprezentant al guvernului. Cămătarul, rece, continua să-şi fumeze ţigaretele, în timp ce l'assislito, lipsit total de puteri, işi lăsase capul pe speteaza scaunului. Casa aceea, care fusese temniţa lui de o lună, avea acum aspectul murdăriei crase, şi lumina aceea artificială de lampa, în plină zi, îţi stringea inima, asemenea unei flăcări de luminări din jurul unui sicriu. Don Pasquaiino părea mort.

— Şi v-aţi pus toţi mintea, cu uri singur om ? — întrebă cămătarul, fără a se adresa direct nici unuia.

— De ce nu ne-a dat mai întîi numerele ? — strigă Coîaneri, potrivindu-şi gulerul cu o mişcare de preot. Nimeni nu i-ar fi făcut mrnic.

— Astea sînt lucruri de ocnă, înţelegeţi ? — zise cămătarul, foarte rece.

— Nu vorbi tocmai dumneata de ocnă ! — şuieră glasul preotului, de odinioară — dumneata ar fi trebuit să mergi acolo de douăzeci de ori.

Celălalt ridică din umeri şi :

— Don Pasquaiino, te poţi ridica ? — îl întrebă pe l'assistito. Vreau să te iau de aici.

Cei patru se priviră, dintr-o dată palizi. Era natural ca, după descoperirea faptei, l'assistito să dispară ; dar ideea că el era dus afară, în libertate, că va putea să meargă de colo-colo, şi să spună tot ce i se întîmplas<_, scăpînd de vexaţiile lor, îi înfricoşa peste măsură.

— Nu am puterea să mă mişc. cavalere, — spuse Pasquaiino, plîngîndu-se. Dacă voiau să mă ucidă, nu puteau găsi un sistem mai bun... eh, Dumnezeu o să-i pedepsească pe toţi, şi suspină adînc.

S-a bătut de două ori la uşă, şi alte două perechi au intrat, Ninetto Costa şi avocatul Marzano, Gaetano mănuşarul şi Michele lustragiul. Nemulţumiţi să vină în fiecare zi, din două în două ore, pe rînd, ca să ceară numerele acestui assistito, cu insistenţa monotonă a trapistului - care

1 Funcţionar la o agenţie de loto (n. t r.).

2 Călugăr într-un ordin religios catolic foarte auster (trappista) (ilal.) (n. Ir.).

spune celuilalt txapist, trebuie să mori, vinerea era totdeauna o adunare plenară : o tortură în masă, tortura acelora care după ce au căzut în fundul prăpastie!, mai vor totuşi să se ridice ; tortura acelor obnubilaţi de o patimă şi care nu mai văd lumina raţiunii.

Dimpotrivă, înverşunarea lor feroce crescuse pe măsura faptei pe care o săvîrşisc-ră fi pe care o mai săvîrşeau încă împotriva lui don Pasqualino ; în locul remuşcării, s:mţeau o furie, nestăpînită că nici chiar violenţa lor de acum nu avea să reuşească la ceva, deoarece nici unul din numerele, date simbolic sau date ca cifră, de către assislito, în timpul captivităţii lui, nu ieşise cîştigător. Fumul duş re-e asupra aberaţiei lor a fost prezenţa lui dor. Gennaro Parascandalo ; numai atunci au văzut ei tristeţea şi murdăria închisorii în care-l ţinuseră sechestrat pe omul aceia, şi cruzimea zugrăvită pe chipul temnicerului, doctorul Trifari. ca şi suferinţele zugrăvite pe chipul şi în persoana nefericitului aceluia sechestrat ; numai atunci au înţeles că toţi puteau fi judecaţi pentru o astfel de crimă şi că erau în mîinile lui don Pasqualino de Feo şi al lui don Gennaro Parascandalo. Muţi, reci, încremeniţi, cu ochii plecaţi, nu se întrebau nici măcar cum le fusese descoperită închisoarea. Acum simţeau copleşitoarea greutate pe inimă, care este pedeapsa cea dinţii, morală, intimă a greşelii. Cel mai umilit dintre toţi era marchizul Cavalcanti care îşi amintea că-l dusese acolo pe assistito, şi îşi auzea parcă numele pronunţat de la comisariat pînă la închisoare, de la închisoare la tribunal. Cabaliştii aruncau priviri rugătoare celor doi arbitri ai destinului lor. Don Gernaro, flegmatic, î:?! fuma ţigara.

— înainte de toate, doctore, — «puse el, lansînd fumul în aer. — stinge lampa asta şi deschide ferestrele.

— Eu nu accept ordine, — strigă Trifari, singurul neîmblinzit, furios că vedea scăpîndu-i prada din mînă.

— Chiar ţii să ajungi la Sân Francesco ? — îl întrebă calm cămătarul, referindu-se la cea mai mare închisoare napolitană.

— Dumneata ar trebui să fii dus acolo ! — urlă pătimaşul cabalist, care înnebunise de-a binelea, în urma supravegherii lui don, Pasqualino.

— Aştept mai întîi să-mi plăteşti multele lire pe care mi le datorezi, — observă cămătarul.

— Aşteaptă mult şi bine, murmură Trifari, insolent.

— Ei, cineva va plăti, tatăl dumitale, marna dumitale, în faţa unei chemări în judecată... — adăugă cămătarul, fără a se tulbura.

Toţi se priviră, îngheţaţi. Fiecare din ei avea de dat cămătarului o sumă de bani ; pînă şi don Crescenzo ; singurii nedatornici erau Gaetano şi Michele, ambii torturaţi de camătă tot atît de nemiloasă a doamnei Concetta. însuşi Trifari tăcu ; ideea dezonoarei, în comuna lui natală, pentru cei doi bătrîni ţărani chinuiţi de el fără ca aceştia să ştie motivul, îl făcea să sufare ca un animal rănit de moarte. Automat, se duse să deschidă ferestrele şi stinse lampa ci' gaz care fumega, emanînd un miros oribil de fitil carbonizat. Pleoapele celor de faţă s-au zbătut la lumina acpea crudă a zilei ; toate chipurile erau nespus de palide ; înfăţişarea mizerabilului assistito a apărut aidoma aceleia a unui muribund. Cămătarul i-a mai dat o înghiţitură de cognac pe care acesta a băut-o picătură cu picătură, neputînd rezista.

— Chem imeJiat o trăsură, — spuse don Gennaro.

— Cum, îl iei de aici ? — îndrăzni t>ă întrebe disperat Ninetto Costa.

— Vrei să-l las aici, ca să-l scoateţi mort afară ?

— Ce exagerare. — murmură celălalt, vag. Don Pasqualino este obişnuit să stea închis... şi tu ne ruinezi, Gennarino...

— Gîndeşte-te la necazurile tale. — spu^e serios cămătarul.

Celălalt, atins în plin, tăcu. Toţi au început să tremure cînd au vărut că l'assistito încerca să se ridice, încet, sprijinindu-se de măsuţă şi cu mari eforturi îşi relua respiraţia normală, cu fiecare minut ce trecea, deschizînd gura vînătă, cu dinţii ascuţiţi şi negri, şi reuşea să se mişte. Orice iluzie dispăruse ca prin farmec, total. L'assislito le scăpa din mîini pentru totdeauna ; se va duce să-i denunţe pentru sechestru de persoană, pentru chinuri şi maltratări,



dar în fond acest lucru în cele din urmă li se părea mai puţin grav decît eliberarea lui, ştiind ea pentru a se răzbuna nu le va mai da nici un număr, niciodată. Ah, chiar

dacă ei ar fi făcut închisoare, dacă ar fi avut totuşi, mai întîi numerele cîştigătoare, cu banii obţinuţi ar fi corupt şi justiţia, şi ar Ii fost salvaţi ! Visul însă li se destrăma văzînd cu ochii. Sursa bogăţiei le scăpa, se spulbera pentru totdeauna. Nimic, nimic nu ar mai fi convins pe assistito să le furnizeze numerele sigure, infailibile. Fiecare pas pe care încerca să-l facă pe picioarele lui slabe şi nesigure, era un pumnal ce li se înfigea în inimă.

— Dacă nu-ţi faci curaj, don Pasqualino, rămînem aici pînă diseară, — observă don Gennaro, grăbit să iasă de acolo.

Desigur, poziţia lui între cabaliştii aceia nu era deloc lipsită de riscuri ; toţi îi datorau bani şi dacă au avut îndrăzneala să comită un sechestru de persoană, puteau foarte uşor să comită un altul, mai util, mai profitabil. Don Gennaro, ce-i drept, îi domina cu răceala lui, şi cu puterea lui ; dar oare nu erau ei nişte disperaţi ? Numai că pînă şi ei simţeau scăderea forţelor lor fizice şi morale, slăbiciunea care-i cuprinde pînă şi pe cei mai rafinaţi răufăcători, după ce şi-au îndeplinit opera nelegiuită şi după ce şi-au epuizat toată energia, cea adevărată şi cea fictivă. Oricum, era mai bine să iasă cît mai repede.

— Domnii mei, vă salut, — spuse don Gennaro, luîndu-şi pălăria şi bastonul, văzînd că l'assist'do îţi zgîria hainele cu mîinile lui scheletice, încerclnd să ie şteargă de praf.

— Aş vrea să spun cîtc un cuvînt fiecăruia din aceşti domni — zise l'assistlto.

Se auzi un murmur, toţi se înghe^uiră în jurul celui care vorbea cu spiritele, în timp ce Parascandalo se ai'la în vestibul şi deschisese uşa de la ieşire, din precauţie.

— Fiecăruia în parte, — apuse Vassistito. E un fel de testament pe care-l fac, vreau să las o amintire tuturor.

Şi se retraseră, unul cîte unul, cu el, în dreptul ferestrei. El îi privea în faţă, le atingea mîna cu degetele slabe şi reci. Cel dintîi a tost Ninetto Costa.



— Ascultă, Ninetto, nu dispera ; aminteste-ţi că, în cele din urmă, există totuşi un revolver.

— E adevărat, — murmură acela pe gînduri, căutmd numerele acelui cuvînt.

Al doilea a fost Colaneri, fostul preot.

— Pentru tine există Evanghelia, care îţi deschide braţele — şopti l'assistito.

— Mulţumesc, — răspunse celălalt cu expresia aparent senină dar în acelaşi timp dureroasă, înţelegînd sfatul în forma lui de dublu sens.

Al treilea a fost Gaetano, mănuşarul.

— De ce eşti căsătorit ? Te-aş fi sfătuit să o iei pe donna Concetta, aceea care are atîţia bani.

— Are bani mulţi ?

— Oh, foarte mulţi !

— Ai dreptate : soartă infamă !

Al patrulea a fost Michele lustragiul, şoldiul cocoşat.

- Dacă tu nu ai fi atît de şoldiu şi de bătrîn, te-aş sfătui să o iei de soţie pe donna Caterina, care deţine sediul acelei loterii modeste.

— Dar sînt diform, — spuse, dezolat, lustragiul.

— Hm, încearcă...

Al cincilea a fost bătrinul avocat Marzano, cu capul plecat, dar încă aprins de patimă.

— Ştii ce cantitate de sute şi mii de foi de hîrtie de cereri timbrate se vinde la Napoli. De ce nu cauţi un brevet ?

Bătrînul căruia i-au fost mai mult şoptite aceste cuvinte, îl privi cu uimire şi neîncredere pe assistito ; se îndepărtă, plecînd capul.

Al şaselea care se apropie a fost doctorul Trifari : era şovăitor, îl maltratase prea mult pe l'assistito în zilele acelea. Totuşi, acesta îl trată cu multă duioşie.

- Ca să scapi de necazuri, de ce nu vinzi tot ceea ce ai în satul dumitale, aducîndu-ţi aici şi pe părinţii dumitale ?

— Nu m-am gîndit niciodată : mă voi gîndi.



Al şaptelea a fost don Crescenzo, cel ce ţinea Sediul loteriei în strada del Nunzio, cu care Pasqualino avea o veche legătură de prietenie. Şi-au vorbit încet. Nimeni nu a putut auzi nimic.

— Ce stupid e guvernul ! — reflectă l'assistito, săgetîndu-l cu o privire sugestivă pe don Crescenzo.

— Ce spui ? — întrebă acesta, speriat.

— Am spus : ce slupid e guvernul !

— Nu te înţeleg...

— Mă înţelegi perfect...

Al optulea care s-a apropiat a fost marchizul Cavalcanti, la rîndul lui puţin timid, simţindu-se cel mai vinovat. faţă de don Pasqualino.

— Spiritul nvi-a vorbit din nou. marchize.

— Şi ce ţi-a spus ?

— Mi-a spus că marchesina Bianca Măria este un suflet perfect lucid, clarvăzător ; dar, aşa cum ţi-am spus, contactul cu omul acela ar îndepărta-o, ar facc-o obtuză şi nefericită, incapabilă de a mai avea vreo viziune.

— Marchesina Bianca Măria va muri fecioară, spune acest lucru spiritului, — răspunse cu mindrie bătrînul nebun.

— Ei bine, don Pasqualino. rămînem aici pînă diseară ? — interveni cămătarul, intrînd din nou în camera. Ai terminat cu domnii aceştia ?

— Da, da, am terminat, — răspunse celălalt, cu glas mai puternic, ca şi cum, în mod ciudat, şi-ar fi recăpăta: puterile.

în timp ce l'assistito căuta în buzunare vreo batistă mizerabilă şi cîteva foi de hîrtie murdară pe care le avea mereu la el, apoi îşi punea pe cap pălăria jerpelită, cabaliştii se adunară într-un grup. clar fără să-şi vorbească. Ceea ce le spusese el, în sensul adevărat şi în cel simbolic, ca insinuare, sau sfat, îi tulburase profund.

— Domnii mei, Dumnezeu să vă ierte greşeala, — exclamă cu un accent bizar şi cu un zîmbet uşor l'assistito, ieşind.



îl salutară cu greutate, aruncîndu-i o privire de regret ; nici unul din ei nu îndrăzni să se scuze, pentru rău] făcut; fiecare din ei simţea înfigîndu-se şi mai adînc în suflet cuiul pe care li-l înfipsese l'assistito.

Cei doi coborau încet, încet scăriţa, deoarece l'assistito era să cadă de mai multe ori. Cămătarul nu s-a gîndit să-i ofere braţul, fiindcă l'assistito era mult prea murdar. Cînd acesta s-a trezit în pragul porţii şi a privit în jur, respirînd aerul curat, i-au dat lacrimile :

— Nu credeam să mai ies de acolo, — spuse, urcîndu-se în trăsură.

— Unde vrei să mergi ? — întrebă Parascandalo.

— La comisariat, — spuse celălalt, din nou cu glasul

clab, întins pe canapeaua trăsurii, ca un bolnav grav.
Don Gennaro încruntă uşor sprîncenele şi pentru a nu se da în spectacol în faţa mulţimii adunată, rugă să fie ridicat coşul trăsurii ; se îndreptară spre via della Concezione.
— Vrei să-i denunţi ? — întrebă rece.
— Dumneata nu ştii cît de mult m-au chinuit... — murmură celălalt, lovindu-se cu capul de coşul trăsurii la fiecare zdruncinătura a acesteia ca şi cum nu şi-ar fi putut ţine capul pe umeri.
— Aşadar îi denunţi ?
— Timp de treizeci de zile, un nefericit ca mine, bolnav, închis, fără aer, cu o lumină de lampă cu gaz infect ; cînd pînă şi cei ce au comis o crimă şi tot mai ies la o plimbare.
— Dar de ce nu le-ai dat numerele ?
— Aşa... — zise el, enigmatic.
— Don Pasquali, nici dumneata nu ştii numerele ! — reflectă don Gennaro, rîzînd.
— Şi di; mi tale ce-ţi pasă ?
— Chiar nu-mi pasă deloc. Dar cu mine poţi vorbi deschis.
— Da, domnule, da, domnule, — replică l'assistito umil, - - dar ei de ce m-au chinuit de moarte ? Ce rău le-am făcut, eu, un biet nenorocit ?



— Don Pasquali, dumrveata le-ai mîncat cîteva mii de lire, acelor demni — continuă pe acelaşi ton, rîzînd, cămătarul.
— Pomeni, stimate cavaliere *, pomeni !
— Chiar toate pomeni, chiar toate ? — rînji, satanic, don Gcnnaro.
— Cîte ceva am mai luat şi eu... — suspină don Pasqualino, cu o strălucire maliţioasă în ochi.
— Atunci e inutil să te duci la comisariat...
— Să mergem, don Gennaro, să mergem totuşi, fiindcă veţi fi mulţumit de mine.
Au coborît în faţa porţii celei mari, în via della Concezione, unde soseau şi plecau gardienii Poliţiei ; urcatul scărilor a fost un efort enorm pentru bietul assistito, căruia i se tăia răsuflarea la fiecare treaptă,
— Puţină forţă, ei ! — repeta cămătarul.

— Nu mă lăsaţi, nu mă părăsiţi, — suspina Yassistito.

Pînă la urmă au ajuns la primul etaj, unde don Gennaro, salutat cu respect de uşieri, întrebă dacâ-l puteau găsi pe chestor. Nu era ; era şeful lui de cabinet, care i-a invitat imediat, şi care s-a întrecut în plecăciuni.

— Vă prezint pe domnul Pasqualino de Feo care doreşte să vă facă o declaraţie, -— spuse cămătarul, începînd să fumeze o ţipară ; după ce a oferit una şefului de cabinet, şi l-a privit fix în ochi pe l'assisiiio.

— Voiam să aflu, — spuse acesta, slab, — dacă a venit cineva să vă comunice dispariţia mea...

Inspectorul deschise un registru mare şi îl răsfoi fumînd.

— Da domnule, — zise — a venit Clvara Stella de Feo, domiciliată în Centograde,' soţie a lui Pasqualino de Feo să declare absenţa inexplicabilă a soţului ei, temîndu-se de un sechestru sau de o nenorocire...

— Dar ce sechestru, ce nenorocire, — exclamă l'assistito, zîmbind ironic. Femeile au totdeauna prea multă imaginaţie...

1 Titlu onorific dat anumitor persoane de vază (n. tr.).



XVII

IN MODESTA ClRCIUMIOARA BABbasone, de pe drumul care coboară de la Moiariello di Capodimonte la Ponţi Rossi, nu se afla, în dimineaţa aceea însorită de iarnă, nici uri client. Era chiar o casă de ţară, construită fără pretenţii, formată dintr-un parter în care se afla o bucătărie mare afumată, cu maşină mare de tuf şi murdară, şi dintr-o cameră unde erau aşezate mesele rustice pentru cei ce voiau să bea şi să mănînce. La etajul întîi, unde se ajungea pe una din acele curioase scări exterioare meiidionale, doimea hangiul, împreună cu soţia lui, în camera de deasupra bucătăriei ; cealaltă cameră, goală, care servea de cămară, era plină cu salamuri negricioase şi brînzeturi rău mirositoare, iar pe pereţi atîrnau funiile de usturoi, grămăjoarele de ceapa sau fructe de scoruş, şi cîte un pepene de iarnă, suspendat într-o împletitură de răchită. Jos, în faţa hanului, se vedeau două sau trei pergole, care erau pline de frunziş verde, primăvara şi vai a, dar acum, erau despuiate, arătînd re-

ţeaua lor de lemn ; sub umbrare, masa prăfuită şi şubredă, acoperită de frunze uscate şi foşnitoare ; lîngă han, era un jcc de popice, înconjurat cu un gard viu din mărăcini de mirt.

Hangiul construise o scară interioară de lemn, care lega parterul cu primul etaj ; dar în spatele hanului fă; cuse o uşă, ce se deschidea spre cîmpurile întinse.

De la ferestrele primului etaj se vedeau periferiile oraşului Napoli dinspre via Reclusorio, dinspre gară şi dinspre mlaştinile din afara oraşului şi colina cimitirului; la han se putea ajunge pe două drumuri : unul care venea dinspre Moiariello, celălalt dispre Ponţi Rossi ; mai exista şi drumul ce străbătea ogoarele, nefolosit însă. Şi totuşi, deşi întinderea dimprejurul rusticei taverne era pustie, vreun grup tot era aşteptat, deoarece slujnica preocupată cu bucătăria, în liniştea acelei frumoase dimineţi, bătea cu



putere pe un fund de lemn mai multe cotlete de porc ; pe maşina de gătit, în oală, fierbea apa pentru macaroane. în faţa uşii hanului, hangiul, un ţăran isteţ, cu nasul şi cu bărbia ascuţite, într-un soi de lighenaş, aşezat pe jos, spăla saiată şi finocchi1, aruncînd frunzele veştede găinilor slabe care ciuguleau pe acolo. Hangiţa, soţia lui Babbasone, lipsea, soţul o trimitea adesea în oraş, la piaţa de la Porta Sân Gemoaro, ca să cumpere ceva peşte proaspăt, burtă de viţel, ceea ce acolo, la pieţişoara din Capodimonte, era imposibil să găseşti ; o trimitea adesea, cînd îi convenea, râmînînd în casă numai cu bătrîna slujnică, devotată bucătăriei, iar el împreună cu un băieţaş al lui, în vîrstă de doisprezece ani, serveau clienţii. Băiatul, în bucătărie, dădea pe râzătoare albul şi picantul caş de Cotrone care pare a fi de var, dar care te arde pe gît, şi căruia gîturile napolitanilor nu li se împotrivesc deloc. Era o oră plăcută şi liniştită, aproape de amiazi ; hangiul îşi ridica ochii din cînd în cînd pentru a privi în vale, dacă nu cumva urca cineva dinspre Ponţi Rossi ; sau înspre deal, dacă cobora cineva dinspre drumul larg din Moiariello ; dar chipul viclean al lui Babbasone era senin întocmai ca dimineaţa aceea de decembrie.

Se apleca din nou să cufunde foile de lăptucă în apa plină de pămînt din lighean, cînd, fără ca el să o fi v? venind îi apăru în faţă o figură negricioasă de femeie

Era o fată abia trecută de douăzeci de ani, dar atît de consumată de muncă, de privaţiuni şi de dureri, încît pa să aibă zece ani mai mult ; şi pe chipul foarte slăbit, rnai ochii, mari şi negri, îi ardeau. Era Carmela, cea de Fabrica de tutun ; nefericita soră a Annarellei şi a Filomonei, amanta dispreţuită de Rat'faele, numit şi Fcrfariell-). Ajunsese acolo, venind pe jos, natural, fără nici un z moţ ; şi pe faţa ei, oboselii după acel drum lung, i adăuga o exaltare, zadarnic înfrînată. Era îmbrăcată ca o cerşetoare, cu o rochie de percal, decolorată toată, îa

1 Plantă aromată din grupa umbeliferelor, eu frunzele împărţite în lobi filiformi. Un fel ele wolură (foemculum vulgare). Se mănîncâ în Italia cu frecvenţa cu care se mănîncă salata verde (n. tr.).

i



plină iarnă, cu o zdreanţă de şal roşu în jurul gîtului, şi "n şorţ de pinză, şifonat tot, legat în jurul taliei.

— Bună ziua, cumetre, — spuse ea, salutîndu-l pe hangiu, cu unul din vocativele afectuoase ale poporului napolitan.

— Bună ziua, fată frumoasă, — răspunse el, învăluind-o cu o privire de neîncredere.

— Ne este permis să bem un pahar de vin ? — întrebă ea, stăpînindu-şi tremurul din glas.

— Eşti singură ?

— De ce nu ? Crezi că nu aş putea să-ţi dau o jumătate de liră ?

— Dumneata poţi să bei şi toată pivniţa, — spuse hangiul, cu un ton afectat de dezinvoltură.

Şi se dădu deoparte pentru a o lăsa să intre în camera cea mare, conducînd-o pînă la masă. Ea se aşeză pe un scaun prăpădit, după ce-şi aruncase o privire de jur împrejur ; nu era nici un client.

— Vin de Gragnano ?

— Da, domnule.

— O jumătate din cel de şapte — strigă hangiul spre bucătărie, curăţind masa cu şorţul. Doreşti să mănînci ceva ? — adăugă apoi, privind-o pe furiş.

— Nu mi-e foame, mi-e sete, — spuse fata, plecîndu-şi ochii. Daţi-mi de doi soldi castane uscate.

Hangiul, încet, se duse să ia o măsură de castane, din

cele albe şi creţe, foarte tari, care provoacă sete. între timp, băiatul adusese o carafă din sticlă verzuie, plină cu vin foarte negru, astupată cu obişnuita frunză de viţă de vie. Carmela începu să ronţăie din castane, încet, încet, bînd cînd şi cînd cîte două degete de vin.

— Doreşti şi dumneata ? — i se adresă hangiului, care se tot învîrtea în jur, puţin neliniştit.

— Mulţumesc — acceptă el, care nu refuza niciodată.

Şi cum pe masă era un singur pahar, el bău o lungă înghiţitură din sticlă, gîlgîind vinul, după care îşi şterse buzele.

— Ce linişte este aici sus, — spuse fata, dorind să închege o discuţie. Aveţi totdeauna clienţi ?

M»

— Nu totdeauna ; depinde de zile ; uneori da, altori ba.

— Vin napolitanii, nu ?

— Vin.

— Acestea sînt două lire, cumpără-i o beretă băiatului dumitale, — murmură ea, văzînd neîncrederea hangiului.

El le luă fără nici o ezitare şi le vîrî în buzunar ; apoi sa opri, parcă aşteptînd o altă întrebare.

— Trebuie să vină aici un grup de tineri, pe la prînz. nu-i aşa ?

— Da, doamnă.

— Printre ei este şi un oarecare Farfaricllo ?

— Aşa cred.

— Ah ! — oftă ea adînc.

— E fratele dumitale ?

— E iubitul meu.

— Nu sînt femei cu ei, — observă hangiul, cu un aer distra t.

— Ştiu, ştiu, - - spuse ea, dînd din cap. Dar nu vin singuri...

— Poate că mai vine şi un alt grup.

— De ce ? — strigă ea, simţindu-i-se concentrata teama.

— Ca să mănînce, fata mea, ca să mănînce.

— Nu pentru altceva ?

— Nu ; la Babbasone nu se face nimic altceva.

— Pe cuvîntul dumitale ?

— Pe cuvîntul meu ; atîta timp cît stau în taverna'mea,

nu se întîmplă nimic.
— Da, dar după aceea ?
— Ah, după, după aceea, eu nu mă bag. Cînd s-au în-
depărtat zece paşi, treaba lor, înţelegi ?
Ea rămase tăcută, pe gîr.duri. O pată de vin apăruse pe masă şi ea, cu degetul, desena hieroglife de vin.
— Cumetre, vrei să-mi faci un bine ?
— Nu mă lua aşa.
— Un adevărat bine, cumetre, pentru care Dumnezeu ie va răsplăti, f'ăcînd bine băiatului dumitale ! Lasă-mă



să asist dintr-o cameră la masa asta, dintr-un hambar, dintr-un colţ oarecare, de unde să pot vedea, fără să fiu văzută.
— Fata mea, astea sînt treburi în care Babbasone nu se amestecă.
— Dacă ţii la băiatul dumitale, nu mă refuza ! Nu este o treabă murdară, în numele Fecioarei Măria ! E un plan al meu, un capriciu al meu, vreau să văd ce face iubi-
tul meu...
— Da, ca să provoci o scenă, o ceartă...
— Nu mă mişc, cumetre, nu mă mişc, ţi-o jur pe ochii mei ! Privesc doar masa asta, nimic altceva !
— Şi nu ieşi la vedere ?
— Nu.
— Nu vorbeşti cu nimeni ?
— Nu, nu.
^— Dacă te găseşte cineva, nu spui că te-am dus eu acolo ?
— Nu, nu, nu.
— Vino cu mine, — spuse el, hotărît.
Ea îl urmă pe hangiul care ieşi din camera cea mare de la parter, şi o luă cu el, sus, pe scara exterioară, ce ducea la primul etaj ; de sus, Carmela aruncă încă o pri-
vire spre cele două drumuri care duc de la Napoli la hanul lui Babbasone, dar erau pustii, nici un zgomot de trăsură sau de paşi, în liniştea aceea a amiezei. Hangiul trecu cu fata prin camera în care locuia el cu hangiţa lui şj. îi des-
chise uşa camerei mai mici, de alături, unde păstra pro-
viziile pentru han. Un miros puternic de slănină rîncedă şi de brînză iute o izbi pe Carmela, care tuşi.
— Aici vei sta foarte bine, fata mea, — îi spuse Bab-

basone, ducînd-o la o fereastră ce dădea spre faţada tavernei. Dacă domnii aceia vin, mănîncă aici jos, sub umbrar şi dumneata le vei vedea orice mişcare. Numai că va trebui să-mj promiţi că vei rămîne în spatele ferestrelor.

— Da domnule, da domnule, — promise Carmela.

- Nu vei coborî, orice s-ar întîmpla, ai înţeles ? Nu vreau să mă pun rău cu clienţii mei...

350

— Da, domnule, nu cobor, să nu te îndoieşti, — murmură ea, strîngîndu-şi ochii, de parcă ar fi avut în faţă un spectacol înfricoşător.

— Dacă nu, te închid înăuntru...

— Nu e nevoie, îţi jur pe Fecioară, nu mă mişc.

— La revedere, spuse el, îndepărtîndu-se.

— Dumnezeu să te răsplătească, îi strigă fata.

Şi aşteptarea a început, lungă, deoarece minutele care treceau, îi păreau fetei îndrăgostite că ar avea greutatea plumbului. Totuşi, rămînea pironită în spatele ferestrei murdare de praf ; suflarea ei caldă le mînjea şi mai mult. în cămara aceea se aflau cîteva scaune şubrede şi un scăunaş de lemn, dar ea nu se gîndi să se aşeze, pentru că o interesa prea mult să facă de pază la fereastră, privind cele două drumuri însorite, în foarte blinda zi de ian,ă, scrutînd pacea acceluj peisaj, unde zgomotele oraşului nu ajungeau. Numai de două ori, se plimbă înainte şi înapoi în cămăruţa aceea plină de salamuri înnegrite, de forme brune de caş, al căror miros o sufoca ; şi văzu că mai exista o fereastră, ce dădea în partea din spate a hanului, spre cîmpul care suia spre Capodimonte ; chiar şi în partea aceea domnea o mare linişte, un calm perfect. Şi cum timpul trecea, o nelinişte tot mai ascuţită îi tortura inima ; poate că cel care îi spusese despre petrecerea aceea la ţară a lui Farfariello, împreună cu alţi prieteni, la hanul lui Babbasone, o minţise sau poate că ea nu înţelesese bine explicaţiile date ; Farfariello şi prietenii lui, ceilalţi, poate, la ora aceea, erau în altă parte, şi totul se întîmpla departe de ea, fără ca ea să se poată împotrivi, poate că ia ora aceea petrecerea s-o fi şi terminat; cînd şi cînd îşi îndrepta ochii disperaţi spre cer, implorînd ca acest lucru să nu se ji întîmplat! La un moment dat, nereuşind să-şi stăpînească neliniştea, scoase mătăniile din buzunar şi începu să îngîne automat rugăciunile cunoscute şi tatăl nostru ;

se ruga, gîndindu-se totuşi la altceva, văzînd în faţa ei o scenă sumbră, care îi făcea inima să se înalţe către Fecioară, ca să-l salveze pe Raffaele de o nenorocire :



— ...şi în ceasul morţii noastre, — se surprinse zicînd tare, la un moment dat.

Şi. tocmai în acel moment se auzi un zgomot de roţi şi un şuierat de bici, pe drumul dinspre Capodimonte, şi într-o trăsură închiriată apăru Raffaele, împreună cu alţi tu i iincri, aproape toţi de vîrsta lui.

— O, s f în ta Fecioară ! — se jelui glasul Carmelei, în spatele ferestrei.

Trăsura a fos{ plătită de Raffaele ; şi contrar obiceiurilor, deoarece totdeauna birjarul participă la o distracţie la ţară a grupului, de data asta calul se întoarse şi trăsura dispăru pe drumul pe care venise. Tinerii, cu pantalonii &U'i'mţi la genunchi şi beretele într-o parte, făceau acum g'V'ăgie mare în camera do jos, poate pentru că masa nu era gata ; îndată, băiatul hangiului întinse faţa de masă pe una din mesele care ar fi trebuit să fie umezită de frunzele pergolei ; dar aceasta era uscată, între timp, cu cea mai firească dezinvoltură, tinerii s-au apucat să jcace popice, aşteptând să se fiarbă macaroanele ; iar Raffaele. mai ales, se învîrtea în sus şi în jos, cu graţia aceea populară care înduioşa inima Carmelei.

— Fii binecuvîntat ! — murmura ea, oarecum liniştită de buna lui dispoziţie.

Acum, aşezaţi la cele patru laturi ale mesei, scoţîndu-şi macaroane în farfurii, dintr-un castron uriaş ce fu,':ese pus în mijloc, Raffaele şi prietenii lui mîncau, scoţîndu-^t continuu, cu marele apetit al tinereţii şi cu acela provenit din aerul curat de iarnă, şi prospeţimea cîmpiei. Beau mult şi din cînd în cînd ridicau paharul plin cu vinul negru, cu reflexe albăstrii, privindu-se fix, spuneau ceva şi dădeau totul pe gît fără nici o altă mimică. Carmela, care nu le auzea glasmile, înţelegea că rosteau toasturi cuiva sau în cinstea unui eveniment.

Pînă atunci totul se desfăşura ca o simplă şi uşoară dibtracţie de iarnă, într-o zi frumoasă înseninată de soare, într-o mare linişte cîmpenească. iar hanul ca şi hangiul din prag, ca şi băiatul care servea prînzul, ca şi cei patru comeseni, aveau aerul unei perfecte seninătăţi, armonios

îmbinată cu seninătatea din jur. Dar se auzi un nou zgo-



de roţi dinspre drumul de la Ponţi Rossi, şi o plesnitură pompoasă de bici ; Raffaele şi prietenii lui ridicară capul, ciintr-o explicabilă curiozitate, în timp ce Carmela, rănită în inimă de acel zgomot, simţea că îi tremură picioarele şi se ruga în minte la Dumnezeu să-i dea puterea necesară să nu moară în clipa aceea. Era un grup asemănător celui de patru tineri, cu pantaloni de culoare deschisă şi strimţi la genunchi, cu haine negre strânse pe talie şi beretele lăsate pe o ureche. Carmela l-a recunoscut pe cel ce conducea grupul, pe Ferdinando, l'ammarienato i ; el spuse ceva birjarului în timp ce-l plătea, şi acesta ascultă, plecîncl capul ; se îndepărtă apoi încet, pe drumul pe care Ivenise, fără a mai întoarce capul.

Cele două grupuri, privindu-se în faţă, serios, se salutară cu multă corectitudine ; şi în timp ce Raffaele şi ai lui continuau să mănînee liniştit, ceilalţi patru îşi scoaseră beretele şi le atîrnară de crengile goale ale copacilor. • Lor li s-au servit mult mai repede macaroanele, poate fiindcă hangiul aruncase în apa fiartă atîtea macaroane cit să ajungă pentru ambele grupuri ; într-atît încît, la un moment dat, încetinind de a mînca, grupul lui Raffaele, şi grăbindu-se să mănînee grupul lui Ferdinando, s-au trezit în acelaşi punct ; au continuat, procedînd de comun •icord, devorînd şi înfulecînd cu poftă cotletele de porc şi frunzele de lăptucă, bînd pahare întregi de vin, unul după altul, ca şi cum ar fi fost apă. Cîncl beau, din cînd în cînd cele două mese îşi schimbau priviri lungi, dar indiferente, în ciuda cantităţii mari de vin, toţi aveau aerul că-şi păstrau o maximă răceală, cîte unul, uneori, se lăsa pe spate, cu un aer de perfectă dezinvoltură.

Şi, totuşi, aerul acela firesc, toată dezinvoltura, erau sgaîe la ambele mese. chiar ciudat de egale, ca şi cînd cele două grupuri s-ar fi supus unui acord tacit, dar totul avea •) amprentă faLsă, deoarece lipsea cu desăvîrşire voioşia naturală a petrecerilor napolitane, în care rîsetele, strigătele şi cîntecele se ridică pînă la cer, într-un cor ce nu 5e mai termină niciodată. Din cînd în cînd, tinerii care-l

1 Adică tipul guappo u. (derbedeu infatuat, prepotent, arogant, mpcrtinent) (n. tr.).

înconjurau pe Raffaele,numit şi Farfariello, se aplecau spre el, şi el zîmbea semeţ ; era unicul semn de veselie al grupului său ; în grupul lui Ferdinando, l'ammartenato, nici unul nu zîmbea, beau vinul încontinuu, fără să piardă nimic din seriozitatea lor.

De sus, Carmela privea ; zîmbetele iubitului ei, paharele de vin date peste cap de cele două grupuri şi aerul acela calm nu-i inspirau încredere. Printre altele, ea vedea gesturile conversaţiei, dar nu auzea cuvintele ; şi i ee părea că o linişte adîncă domneşte asupra tuturor acelor tineri care se înţelegeau prin semne, o linişte lugubră, în marea pace a peisajului. O angoasă lentă, dar din ce în ce mai intensă îi oprima respiraţia, ca şi cum i s-ar fi strîns inima şi nu ar mai fi palpitat decît cu intervale ; orice voinţa, în ea, era învinsă, RSmînea sprijinită cu fruntea de sticla prăfuită a ferestrei, încremenită, cu ochii ei mari suferinzi, ficşi asupra chipului lui Raffaele, de parcă voia Bă-i citească gîndurile. Hangiul şi băiatul aduseră fructele, adică de fapt castanele uscate albe şi un mănunchi de ţelină cu tija albă, cu frunzele verzi foarte lungi şi subţiri ; şi totodată alt vin. Apoi, brusc, după ce-i şoptise ceva la ureche tatăl său, băiatul şi-a scos şorţul alb, şi-a pus bereta pe cap şi s-a îndepărtat în fugă pe drumul dinspre Ponţi Roşi. Şi dat fiind că se apropia sfîrşitul mesei, Carrnela simţea că-si pierde raţiunea, că-i încolţeşte în suflet o singură dorinţă, aceea de a coborî, de a-l lua de braţ pe Raffaele şi de a şi-l duce cu ea departe, undeva unde să nu-l mai ajungă nici derbedeii aceia, de camorişti, nici guappi. Nu îndrăznea. De o lună, Raffaele, rece şi peste măsură de plictisit de ea, o evita cu atîta încăpăţînare, iar ea, sărmana, ajungea în locurile unde el fusese, totdeauna cu zece minute mai tîrziu. Ii transmisese clar şi răspicat, deci era inutil, că el nu mai voia să ştie de ea. — „Cel puţin să-mi spună el, însuşi, motivul, şi mă mulţumesc, şi dispar", — exclama ea, plîngînd, către cei ce îi repetau cuvintele lui Raffaele. Nu-l mai văzuse de o lună ; şi dacă aflase că în ziua aceea, două grupuri de guappi urmau să se întîlnească într-un loc misterios, la hanul lui Babbasone Ia Ponţi Rossi, se datora unei indiscreţii, smulsă cu forţa unui naş al lui Raffaele ; şi acesta i-o spusese, privind-o în

ochi, cu o intenţie secretă pe care ea i-o ghicise, pentru ci îl părăsise imediat şi pe jos, din casa ei, din cartierele sărace, se dusese acolo sus, gîfîind, îndurerată, muşcîndu-şi buzele, ca să nu strige şi să nu plîngă.

Nu îndrăznea să coboare ; simţea că Rafaele ar fi umilit-o şi ar fi alungat-o, aşa cum făcuse totdeauna, ca un mitocan, în ultima vreme ; tremura din cauza glasului său iritat, din cauza cuvintelor lui pline de dispreţ. Acum prînzul se termina foarte liniştit, şi cele două grupuri îşi fumau trabucele, privind în aer, cu beatitudinea gravă a celui ce a băut şi a mîncat bine, şi a aceluia ce se pregăteşte să digere bine ; şi în unele momente liniştea era atît de mare, încît se simţea din toate lucrurile din jur, şi atît de mare părea seninătatea tinerilor acelora încît Carmela, pentru o clipă a avut senzaţia că-i dispare spaima, sperînd că totul fusese doar un vis tragic. Dar numai pentru o clipă, deoarece recăzu mai profund, într-un abis de durere, în care minutele aveau o apăsare dramatică. Grupul liu Ferdinando, l'ammartenaio, se ridică ; şi cei patru tineri, cu- mişcarea obişnuită a guappilor, îşi trăgea în sus pantalonii, strîngînd curelele, apoi îşi aranjau hainele, îşi puneau pe cap beretele, cu un gest mîndru, într-o parte. Plecau ; trecînd pe lîngă grupul lui Raffaele, îşi atingeau cu toată seriozitatea bereta cu mîna şi ceilalţi răspundeau, cu un uşor semn al capului, spunînd toţi un cuvînt pe cară Carmela nu-l putea auzi, şi care era :

— Sănătate !

Plecau ; ea oftă uşurată. Dar în loc de a o apuca spr« Ponţi Rossi, de unde veniseră şi unde îi aştepta, poată, trăsura, Carmela îi văzu ocolind casa, unul cîte unul, — atunci, alergă la cealaltă fereastră care dădea spre grădina hanului şi spre cîmpul deschis, — şi îi văzu dispărînd în spatele unei perdele dese de copaci. Agitată din noi alergă la fereastra care se deschidea spre faţada hanului şi unde grupul lui Raffaele, o Farfariello, se pregătea de plecare. Totul s-ar fi terminat cu bine, dacă aceştia ar fi luat drumul spre Capodimonte, de unde veniseră j ar fi însemnat că aici avuseseră loc cele două prînzuri, şi nimic altceva, cu nici o premeditare, cu nici o consecinţă. Pregătirile erau oarecum încete, dar la o mişcare a mi Raffaele, toţi se grăbiră, în timp ce acesta, cu trabucul pe şfîrşite,

în colţul gurii, achita prînzul hangiului, liniştit. Şi se ridică, întinzînd braţele pentru a-şi lua bereta atîrnată de o creangă ; făcînd acest gest, i se ridică puţin vesta şi Carmela văzu strălucind ceva, la cingătoare ; era patul revolverului. Totuşi, timp de un minut, mai speră. Poate că se despărţeau paşnic, pe drumurile liniştite, spre oraşul gălăgios ; de altfel Raffaele, din prudenţă, purta mereu revolverul de mic calibru cu el ! Dar oribilul fapt de care se temea, îi apăru într-o secundă, înainte ca o realitate ; încet, încet, Raffaele şi ceilalţi trei tineri se îndreptară nu pe drumul spre Capodimonte, ci în spatele hanului, prin grădină, şi peste cîmp, urmînd acelaşi drum al celeilalte echipe, ajungînd-o din urmă, adică mergînd încet, cu pasul lor elastic, unul în spatele celuilalt. Ah, ea nu a mă: putut să reziste, simţind că ceva i st- sfîşie în piept ; alergă la uşa cămării, o găsi încuiată, hangiul o închisese înăuntru ! Furioasă, orbită de durere şi de mînie, începu să zguduie cu mîinile uşa aceea care era veche şi mîncată de carii şi care îi opuse puţină rezistenţă ; bara de lemn fixată acolo de hangiu se rupse uşor, şi ea era gata să cadă pe jos, din izbitură. Coborî în fugă scara exterioară, dar pe ultima treaptă dădu de hangiu care auzise tot zgomotul acela şi al cărui chip zbîrcit de ţăran, pălise. El o opri să treacă mai departe.

— Unde te duci ?

— Lasă-mă !

— Unde te duci ? Eşti nebună ?

— Lasă-mă !

El o apucase de mîini şi o privea fix în ochi,

— Dumneata eşti femeia pentru care vor să se omoare, eh ?

— Sfîntă Fecioară, ai milă de mine ! Lasă-mă !

— Vrei să fii omorî ta ?

— Da, da, lasă-mă !

— Vrei să te omoare !

— Nu-mi pasă ! — strigă, zvîrcolindu-se şi smulgîndu-se cu putere.

Şi alergînd, agitată, hohotind, cu părul despletit pe ceafă de îi biciuia gîtul, cu fusta care îi flutura în jurul picioarelor, împiedicîndu-se, ridicîndu-se, plîngînd, năpădind seninătatea tăcută campestră cu disperarea ei, alergă în urma celor două grupuri, pe acelaşi drum, luînd-o pe după aceeaşi colină cu copaci verzi, trezindu-se pe o

cărare îngustă de ţară, pe care o urmă din instinct, simţind că pe aceea trebuia să meargă. Mergea, mergea, iute, izbucnind în hohote, ascuţindu-şi auzul, întrebînd liniştea.

Dar, la dreapta, un zgomot «sec şi strident o făcu să [tresară ; şi imediat auzi o împuşcătură de revolver, urfmată de altele. Se repezi spre locul unde cele două bande i de tineri duelişti continuau să tragă focuri de revolver, de i la mică distanţă. Aruncîndu-se asupra lui Raffaele, ea urlă disperată :

— Pleacă de aici ! — strigă el, căutînd să se desprindă.

— Nu, urlă ea.

— Pleacă de aici !

— Nu.

— Nu e pentru tine, pleacă !

• — Nu-mi pasă !

Toate acestea într-un minut ; împuşcăturile continuau, Irăsunînd lugubru în cîmpul deschis. Deodată ea se prăbuşi, ji încet, la pămînt, cu braţele deschise, cu un glonte în tîmfeplă. Căderea Carmelei a însemnat semnalul fugii ; cu atît emai mult, cu cît calmul total al cîmpiei fusese violat, bru'• tal, de numeroasele împuşcături, iar pe drumul dinspre {Ponţi Rossi se auzea cum se apropia lumea din satul Capodimonte. Cît ai clipi, cele două bande au fugit de-a Iunl gul cîmpului pe drumuri neumblate, dispărînd imediat ; pe cîmpul acelui dichiaramento 1 nu rămăsese decît Carmela, zăcînd întinsă pe pămînt, din a cărei tîmplă se prelingea un fir de sînge. Lângă ea, era totuşi Raffaele, puţin palid, care încerca să-i panseze rana, punînd deasupra o batistă umedă ; dar sîngele continua să se scurgă," ca dintr-un izvor, gîlgîind, făcînd o pată roşie în jurul capului fetei. Ea deschise ochii şi întrebă, slăbită :

— Spune-mi, pentru cine a fost ?...

1 în ital. dichiaramento, (argou de camorişti) un fel de duel (schimb de focuri) prin care se pune capăt unui litigiu (n. tr.).



— Nu te gîndi la asta, gîndeşte-te la sănătatea ta, —. zise el, agitat, privind în jur.

— Vine lume ; fugi. — şopti ea, înţelegînd, şi gîndindu-se numai la salvarea lui.

— Să te las aşa ?...

— Nu contează, cineva mă va ajuta. Fugi, altfel te

arestează.
— Adio, — zise el, uşurat. Ne vedem la spitalul Pellegrini, vin să te văd.
— Da. da, — murmură ea, închizînd ochii şi redeschizîndu-i. Fugi, adio.
Ca şi ceilalţi, fugi şi el, cît putu de repede, fără să se mai uite înapoi ; ea îl urmări cu privirea în timp ce, ridicată într-un cot, îşi presa batista pe tîmplă, sîngele continuînd să curgă pe gît, pe spate, în poală. Era singură. Cu o slăbiciune nemărginită îşi pleca uşor capul ; şi când au ajuns acolo, în acelaşi timp, cîţiva ţărani, comisarul din Capodimonte, doi jandarmi, un poliţist şi un grădinar din Real Palazzo, au trebuit să o aşeze pe un scaun, adus de hangiul Babbasone. Mergeau încet pe acelaşi drum pe care venise ea, i.i timp ce ea zăcea cu picioarele atîrnate care loveau în picioarele scaunuluii, cu braţele în jos şi capul care i se mişca la fiecare zguduitură a scau.nvlui, vărsînd picături mari de sînge pe jos. în faţa hanului, unde mesele erau încă acoperite cu feţele de masă, pătate de vin, scaunul fusese lăsat jos, încet :
— Doreşti ceva ? — întrebă comisarul, un bărbat voinic şi brun.
— Puţină apă, să beau, — spuse ea, deschizînd ochii încet, de parcă şi pleoapele îi erau grele.
Intre timp, pe cînd se căuta o trăsură pentru a o transporta la spitalul Pellegrini, îi aplicau pe rană cîrpe udate în apă rece.
— Cum te simţi ? — o întrebă comisarul, care voia să procedeze la interogatoriu, văzînd că fata se pierdea tot mai mult.
r— Mai bine. Nu-i nimic.



- Cine ţi-a făcut asta ?
- Nimeni, spuse ca liniştit.
— Cine ţi-a făcut asta, spune, fiindcă şi aşa, tot o să aflăm — insistă delegatul.
— Nimeni, — murmură Carmela.
— Era vorba de un dichiaramento, eh ? Cîţi erau ? — întrebă vehement comisarul, căruia i se împietrise de mult lima.
— Nu ştiu.
- Cîţi erau ?

- Nu ştiu nimic.
- Bagă de seamă că, altfel, te bag la închisoare !
-— Nu contează, — spuse ea, închizînd ochii.
— Pentru dumneata, nu ?, s-au tras focurile de armă?
2ntru dumneata ? , %i
— Nu, nu, — spuse ea, întristîndu-se dintr-o dată.'
— Atunci pentru cine ?
•—• Nu ştiu : nu ştiu nimic, — adăugă ea, cu un aer ca-^tegoric, ca şi cum nu ar mai fi vrut să răspundă nimic.'

Comisarul ridică din umeri, furios. Dar un alt interlo-" Icutor sosi de pe drumul dinspre Ponţi Rossi : o femeie îmbrăcată într-o rochie de lînă verde cu bordura într-o culoare trandafirie şi cu o jachetă de lînică de culoarea grena, cu părul negru lucios, ridicat, şi cu obrajii exagerat de înroşiţi ; era Filomena, nefericita soră a Carmelei. Venea acolo, sleită de puteri, cu chipul lunatic, cu pieptănul de argint atîrnînd, nemaiţinîndu-i bogăţia de păr negru, cu pantofii de lac prăfuiţi, cu o batisă pusă pe gură ca să-şi acopere hohotele ; şi cînd a văzut mulţimea adunată Jin jurul cuiva, s-a aruncat în mijloc, strigînd disperată, dînd deoparte cu violenţă pe cei de faţă, aruncîndu-se la genunchii surorii ei, avînd în gestul acela toată suferinţa unei dureri imense, strigînd :

— Sora mea, sora mea, cum a fost ?

Cealaltă deschise ochii şi lăsă să i se vadă pe chip o uimire îndurerată : cu mîinile slăbite încerca să mîngîie



părui negru al Filomenci, dar degetele învineţite îi tremurau :

— Cum a fost, sora mea ? -- exclama, hohotind, puternic. Filomena, în timp ce lacrimile calde îi brăzdau obrajii, şi îi mîzgăleau fardul roşu,

— Aşa. a fost să fie aşa, - - spuse Carmela, şi nimic altceva.

•— Sora mea, şi cine a avut curajul să-ţi facă asta, cine a fost asasinul, unde e, unde e, aduceţi-mi-l aici ? ! — striga Filomena.

- Caută să afli adevărul, -- şopti comisarul la urechea acelei femeiuşte.

Şi făcu semn celorlalţi să se depărteze puţin, să le lase pe cele două surori singure. Bandajaseră capul fetei, grosolan, iai sub faşă aceea chipul îi părea mai mic, mai con-

sumat, micşorat de o mînă nevăzută.

- Şoca mea frumoasă, sora mea dragă, — plmgea Filomena. rămînînd îngenuncheată în faţa Carmelei.

- Nu, mai plînge, de ce plîngi ? -- vorbea rănita, cu un glas neobişnuit, grav. profund.

— Spune-mi cine a fost, — o întrebă Filomena. A fost pentru Raffaele, nu-i aşa ? A fost un schimb de focuri ? Ah, ştiam eu, ştiam eu, şi nu am ajuns la timp ! Eh, sfîntă Fecioară, sfîntă Fecioară, de ce nu m-ai făcut să ajung la timp ? Să nu trebuiască să-mi văd sora în halul ăsta ? !

O paloare lividă se răspîndise pe chipul rănitei, auzind aceste cuvinte, iar ochii i se holbară. Cu un efort energic, ridică puţin capul, şi îi vorbi Filomenei, privind-o :

— Spune-mi adevărul...

— Ce vrei, sufletul meu drag ?

— Vreau să-mi spui... dai- gîndeşte-te cum mă vezi, înainte gîndeşte-te, vreau să-mi spui totul...

Atunci, cealaltă, cuprinsă de o nouă mîhnire profundă, tremură din toată fiinţa şi tăcu.

— Au făcut un ăichiaramento, — pronunţă cu greu Carmela, tinînd ochii aţintiţi asupra surorii ei. Erau opt :



şi cu ei Raffaele, şi Ferdinando, l'ammartenato ; au făcut-o pentru o femeie...

- Sfîntă Fecioara, Doamne, — continua să plîngă Filomena, cu faţa în mîini.

- Cine este femeia aceasta ? - - întrebă rănita, punînd manile pe capul surorii şi aproape forţînd-o să ridice capul.

Aceea nu făcu altceva decît să o privească, cu ochii plini de lacrimi.

— Tu eşti aceea, tu eşti ? — spuse cu glasul cavernos rănita.

Şi femeia de moravuri uşoare se aruncă pe spate, ridică braţele la cer şi strigă :

— Sînt o asasină, sînt o asasină !

Chipul Carmelei deveni pămîntiu ; încet, şoptit, bolborosind ca şi cînd limba nu o mai ajuta, repeta şi ea :

— Asasină, asasină...

- Ai dreptate, ai dreptate, soră scumpă, sînt o infamă ! striga Filomena, agitîndu-şi braţele.

îndată după aceea, tot bandajul cu care era înfăşurat

capul rănitei se umplu de sînge, abundent : şi începu să-i curgă sînge şi pe nas. Comisarul care alergase degrabă, încruntă sprîncenele ; şi făcu un semn trăsurii care înainta să se oprească ca s-o transporte imediat pe rănită la spitalul Pellegrini.

— Surioară scumpă, iartă-mă, surioara mea scumpă, — plîngea Filomena, distrusă, la picioarele scaunului.

Dar Carmela nu mai auzea nimic. Sîngele care îi curgea continuu pe nas, îi brăzda chipul, şi îi aluneca pe piept — şi paloarea pămîntie de pe chip i se întindea pe gît. ochii întredeschişi arătau numai culoarea albă, mumie sprijinite pe genunchi zgîriau stofuliţa mizerabilă fără culoare a rochiei, ca şi cum ar fi căutat ceva prin gestul acela, producînd o sfîşietoare impresie de groază şi de milă. la un moment dat deschise gura, lipsindu-i respiraţia.



— Surioara mea, surioara mea ! — strigă Filomena, înţelegînd, ridicîndu-se în genunchi, gîfîind.

Dar din gura, acum vînătă, ieşi un strigăt foarte puternic şi foarte lung, adînc, smuls parcă din măruntaiele si'îşiate ale trupului ei, dureros, de parcă în el s-ar fi unit toate gemetele durerii dintr-o viaţă întreagă, un strigăt atît de puternic şi lugubru, încît păru că totul se cutremură, de jur împrejur, oameni şi lucruri, iar cîmpia părea să-şi fi pierdut culoarea. Mina dreaptă a Carmelei căută vag încă ceva şi la urmă găsi capul Filomenei, pe care se aşeză, pe care se răci, pe care îngheţă. De gheaţă era şi fizionomia moartei ; dar acum liniştită ; şi aplecată în tăcere, sub mîna aceea iertătoare, era cea rămasă în viaţă ; şi liniştită, tăcută, cîmpia, în jur.

## XVIII

IN ZIUA DE 4 IANUARIE 1884, DIS-de-dimineaţă, portăreasa de la palatul Rossi, fost Cavalcanti, sprijini o scăriţă de lemn, mobilă, de faţada porţii celei mari, pe partea dreaptă, şi lipi pe piatra de granit trei hîrtii de formă pătrată pe care erau tipărite de trei cri cuvintele : se închiriază. Cele trei hîrtii anunţau că erau disponibile trei apartamente mari, cu atîtea camere, vizibile în anumite ore ; şi coborînd de pe scară, portăreasa suspină adînc de mîhnire. De ani de zile în palatul Rossi nu se mai închiriase nici un apartament, toţi se sim-

ţeau minunat şi rămîneau acolo, iar ea devenise familiară tuturor; şi, de obicei, în cele patru luni, cînd la Napoli lumea vizitează casele, de la patru ianuarie la patru mai, se aşeza ca un păun în cuibul ei, fiindcă nu trebuia să meargă în sus şi în jos pe scări, ca să însoţească vizita-,



torii. ca portăresele vecine din palatul de Roşa, palatul Latilla ; ea nu risca să se schimbe chiriaşii caia o iubeau cu alţii noi necunoscuţi, şi poate răi ! Dar tocmai în anul acela, toate deodată, rămîneau goale, trei mari apartamente, unul la primul etaj, acela al lui Fragalâ. două la etajul al doilea, adică al doctorului Ama ti şi al marchizului Ca văicăriţi, un adevărat dezastru pentru portăreasă, care urma să nu mai aibă linişte în cele patru luni. fără ca truda să-i fie răsplătită de cineva ! Toate odată, trei mari apartamente, însenina o adevărată nenorocire, o nenorocire a ei, spunea portăreasa ; şi celor ce o compătimeau şi o întrebau de motivele mutărilor, ea le dezvăluia imediat motivele, şi mai ales pentru ca oamenii să nu creadă că palatul Rossi ar fi prea urned, sau că ameninţă să se prăbuşească, sau că proprietarul ar f.i avut ideea să mărească chiria locatarilor ; oh, nimic din toate .acestea, ci nenorociri, nenorociri, Cînd şi cînd vine cîte o mare nenorocire ca asta, şi vine pentru toţi, frate dragă, soră dragă ! Era natural ca don Osarino Fragalâ şi femeia aceea minunată, Luisella Fragalâ, să-şi părăsească cuibul în care se căsătoriseră, care era tare frumos, un adevărat apartament magnific : nu mai puteau să plătească o chirie atît de mare. Soţul jucase totuJ la loterie, şi era atît de plia de datorii, atît de ruinat, cu magazinul de cofetărie, în piazza dello Spirito Santo, încît soţia, speriată de un faliment apropiat, se hotărîse să vîndă totul, bijuterii, argintărie, mobile, toate obiectele de lux, să facă o lichidare generală şi să se mute intr-o casă mică, de unde ea ar fi găsit pentru soţul ei un serviciu în comerţ, ca să poată supravieţui. Iar portăreasa, cu interlocutorul ei îşi amintea de cele două splendide serbări, aceea de la căsătoria lui Cesare Fragalâ cu Luisella, şi aceea de la botezul micuţei Agnesina, măreţia recepţiilor, îngheţatele, prăjiturile, vinurile, un adevărat belşug.

— lisuse, lisuse, — murmură interlocutorul, bărbat sau femeie. Şi a pierdut tot la loterie ?

— Totul; au ajuns să nu mai aibă nici un ban, dacă vor să plătească datoriile. Şi donna Luisella plăteşte ; moare, dar plăteşte !



— Ce pungaş de soţ !

•— Să nu acuzăm pe nimeni, filosofâ portăreasa, profund. Toţi sîntem făcuţi din aceeaşi plămadă.

Regreta, desigur, regreta că familia Fragalâ pleca cine Ştie unde şi n-o va mai vedea niciodată ; mai ales regreta că o pierde pe micuţa Agnesina, atît de bună, de cuminte, de supusă, care se ducea la grădiniţă, micuţă, micuţă, însoţită de mama ei, care se ducea să o ia de acolo, cu toată dragostea ei de mamă, în fiecare zi. Erau oameni foarte cumsecade ; ei bine, cine ştie cine va veni în locul lor ! Tot atît de previzibilă fusese şi mutarea marchizului Cavalcanti, şi încă de mult; nu plătea chiria de atîtea luni, şi domnul Rossi suportase să încaseze numai din cînd în cînd un acont, mai ales pentru că marchizul Cavalcanti fusese primul proprietar al casei, cel care i-o vînduse, şi nu voia să-l alunge brutal, şi cîtă răbdare a avut ! Acum, nu mai putea tolera, deoarece în casa Cavalcanti lipseau. adesea chiar şi cele cinci lire pentru mîncare, iar marchizul vindea una cîte una pînă şi mobilele cele mai necesare, şi le vindea unui anticar din piaţa Barracche ; domnişoara, ce minunată creatură, mînca uneori un singur fel modest, trimis de la Mînăstirea delle Sacramentiste, de mătuşa ei, sora Măria degli Angioli ; cei doi bătrîni servitori, Giovanni şi Margherita, căutau să muncească, femeia cîrpind ciorapi şi bluziţe de mătase, bărbatul copiind documente pentru un uşier de la tribunal. O mizerie, o mizerie atît de mare, încît, dacă nu ar fi fost o mare ruşine, portăreasa Ic-ar fi dus sus o porţie din macaroanele ei, sau din supa de legume, dar nu îndrăznea, aceia erau nobili şi suportau mizeria în tăcere. De altfel, din cauza îipsei de zestre, marchesina Cavalcanti fusese respinsă să devină Suora della Cari ta, şi în alte mînăstiri ca şi în alte ordine nu mai era permisă intrarea cuiva, după noua lege ; nici măcar călugăriţă nu se mai poate face cineva, cu guvernul ăsta !

,— Şi în luna mai vor pleca de aici ? — întreba interlocutoarea, vag impresionată. Unde se vor duce ?

— C;ne ştie ? Dar eu cred că marchesina nu va mai apuca ziua aceea. E aşa de bolnavă ; se stinge pe zi ce trece, ca o luminare ; nu spune nimic, nimic, dar cînd are energia de a apărea în spatele ferestrei de la balcon, mi se pare că este o umbră. Nu mai iese : nu mai are nici îmbrăcăminte să iasă, şi chiar dacă ar avea-o, i-ar lip^i puterea să facă un pas. Ah, biata domnişoară, şi cînd ie gîndcşti că tatăl ei ar fi putut-o mărita, dacă ar fi vrut!

— Şi cu cine ? De ce nu a vrut ?

Şi aici începea a treia observaţie dureroasă o portă--resei, plecarea celui de al treilea chiriaş, doctorul Antonio Am aţi, cel datorită căruia ea cîştigase mulţi bani, pentru chemările neaşteptate ale bolnavilor ; ah, şi el pleca, ba chiar plecase, sărăcind-o, sărmana portăreasă, nu va mai cîştiga nici un ban !

închipuiţi-vă că doctorul Antonio Amati care era bogat şi care cîştiga cît voia, tocmai pentru a face o operă de caritate, fiindcă era un om de mare ispravă, a vrut să ia în căsătorie pe tînăra marchiză, atît de frumoasă şi atît de bună ; dar şi ea îl iubea, pe medic, fiindcă o îngrijise cînd fusese bolnavă, fiindcă nu cunoscuse alţi bărbaţi, fiindcă, în fine, numai el putea să o scoată din mizeria aceea. Ei bine, e de necrezut, marchizul Cavalcanti l-a respins, a spus nu, s-a încăpăţînat să spună mereu nu, făcînd-o să piardă norocul acela, unic, cum nu se mai găseşte, pentru biata lui copilă.

— Ce spui ? ! — exclamă interlocutoarea. E de necrezut !

Sigur, sigur că părea o minciună, dar marchizul Cavalcanti a spus nu. îi făcuse onoare şi plăcere că doctorul Amati îi alesese fata, dar nişte străbunici de-ai lui, ae mult, de foarte de demult, lăsaseră o hîrtie scrisă în care se spunea că ultima descendentă de sex feminin nu trebuia să se căsătorească, trebuia să moară nemăritată ; şi dacă ordinul acesta nu era executat, urma o mare pedeapsă de la Dumnezeu, pentru ea. Cîte lacrimi vărsase marchesina, nu se poate şti ; dar tatăl ei a fost foarte dur.



unde se mai vărsau încă. în casa Fragalâ, melancolica şi viteaza Luisella se descotorosise de o mare parte din mobile, frumosul salon roşu era acum aproape golit de mo-

bilele lui de brocat antic, fetiţa dormea în camera păr'1 n Ii-
lor ei şi viaţa acestora, devenită dintr-o dată meschină, mizeră, se reslrînsese în camera de dormit şi sufragerie. Uneori, vizitatorii găseau familia în timpul prînzului, la ora două ; Coşare Fragalâ ţinea ochii fixaţi în farfurie, şi mînca automat ; Luisella tăcea, rotunjind cocoloaşe de pîine între degete, şi micuţa Agnesina, cuminte, bună, îşi privea tata şi mama, pe rînd, nefăcînd nici un zgomot cu furculiţa sau cu lingura, pentru a nu-i tulbura ; iar cînd vizitatorii intrau, tatăl de familie pălea, mama îşi pleca ochii; la fiecare vizită amîndoi simţeau că trebuia să plece cît mai curhid din casa aceea şi rana lor era mereu vie. sîngcra. Fetiţa îi privea, şi repeta, în şoapte, încet de tot :

— Mamă. mamă...

Vizitatorii, însoţiţi de portăreasă, simţeau că deranjează şi cereau scuze, trecînd în celelalte camere, în timp ce portăreasa vorbea volubil, ca să-i năucească ; cînd ei vedeau salonul şi salonaşul ca şi vestibulul pustii, goale, îşi schimbau priviri bizare, într-atît, încît portăreasa fremăta de nerăbdare, blestemîndu-i în inima ei pe toţi, pe cei ce pleacă din casele lor, pe cei ce le caută şi pe cine îi însoţeşte acolo sus, adică chiar pe ea, care trebuia să aibă soarta asta. Iar vizitatorii puneau întrebarea rituală, cu o oarecare bănuială :

— Dar de ce pleacă de aici ?

Atunci ea se hotăra şi pe tăcute, murmura :

— Au dat faliment...

— Ah, ah... — exclamau, interesaţi, vizitatorii.

Pe scări, coborînd, ea mai oferea şi alte amănunte, explica motivul falimentului, reda bogăţia de pînă atunci şi actuala, foarte strîmtorata, privaţiune de la orice bunuri materiale ; mai vorbea despre curajul sărmanei doamne Luisa, în faţa patimii iremediabile a soţului pentru loterie ; mai adăuga ceva despre bunătatea bietei Agnesina,



care părea să fi înţeles totul, mai ales că se născuse şi crescuse tocmai în perioada nenorocirii. Căutătorii de casă ascultau curioşi, cu emoţie vie, caracteristică meridionalilor ; dar din ceea ce văzuseră, ca şi din ceea ce le mărturisea portăreasa, ei aveau o senzaţie specială de prevestire rea, o fatalitate care se abătuse asupra unei familii bune şi nevinovate, un destin negru care distrusese toate sur-

sele de fericire şi de energie. Ah, vizitatorii acelor case, întorceau încet spatele casei Fragalâ, şi palatului Roşi dar rămineau cu o tristeţe în suflet şi vorbeau între ei despre aceste dezastre umane, implacabile, atît de neprevăzute şi invincibile. Unii atribuiau totul destinului perfid, o jettatura 1, alţii ghinionului, alţii filosofau asupra patimilor omeneşti, discutau despre joc, mai ales, repetînd mereu fraza aceea care închide în ea toată indulgenţa, toată iertarea napolitană :

— Domnii mei, să nu acuzăm pe nimeni... nu sîntem în măsură...

In apartamentul marchizului Cavalcanti se pătrundea greu ; adesea, Margherita se opunea să le viziteze casa persoane străine, în ciuda faptului că era ora de vizită. Portăreasa parlamenta, iritîndu-se puţin, ridicînd cîteodată glasul, întrebînd cum s-ar fi putut închiria un apartament, cînd nimeni nu putea să intre ca să-l vadă ; alteori accepta să se întrevadă apartamentul prin uşa întredeschisă. Toţi tăceau, imediat ; şi din vestibulul rece şi gol, pînă la salonul gol şi rece, era atîta frig. şi atît miros de praf vechi stîrnit, încît dezgusta pe oricine. Pe pereţi rămăseseră conturate, în mari pete întunecate, profilurile mobilelor care fuseseră acolo odinioară şi pe care marchizul le vînduse pentru a juca banii la loto ; se vedeau piroanele groase cu cîrlig, de care fuseseră atîrnate, cîndva, tablourile ; un teanc de hîrtii vechi, îngălbenite, zăcea pe jos, într-un colţ al salonului gol ; şi acolo unde fuseseră agăţate draperiile, la uşi şi la balcoane, rămăseseră găurile prăfuite, de unde păreau că fuseseră scoase cu violenţă. Nici capela nu mai avea acum nici un sfînt, după ce fusese

1 Cobe, piază rea ; deochi (n. t r.).



vîndut şi Ecce Homo, vîndulă Madonna Addolorata şi ramurile — frasche — şi ornamentaţiile şi chiar fata de masă fină, brodată cu dantelă veche, iar altarul acela dezgolit avea un lugubru aspect de sacrilegiu, în acest apartament, vizitatorii întîlneau uneori o fată foarte palidă şi firavă, îmbrăcată în negru, cu umerii slabi acoperiţi cu un şal prăpădit, cu părul lung şi negru împletii în două cozi groase* care părea că-i face chipul şi mai lipsit de vlagă. Ea îi fixa cu ochii ei suferinzi de parcă nu şi-ar fi

dat seama de ceea ce se întîrnplă, şi o umbră de durere îi reînsufleţea pentru un minut, cînd înţelegea că trebuia să părăsească acoperişul acela, -adăpostul acela. Portăreasa spunea pe şoptite :

— Tînăra marchiză.

Fără a mai adăuga altceva : şi apariţia aceea era întocmai ca întreaga atmosfera, lăsând impresia unui dezastru moral iremediabil. Alteori vizitatorii însoţiţi de portăreasă şi de Margherita, slujnica, soseau în faţa unei uşi închise. Slujnica ezita un moment : dar la o privire sugestivă a portăresei, se hotăra să bată la uşă :

— Excelenţă, putem intra ?

— Da, da, — răspundea un glas stins.

Şi toţi vedeau o mizeră cămăruţă de fată tînără, în care îngheţai de frig, în care firava creatură îmbrăcată în negru, înfăşurată în şalul sărăcăcios, citea pe patul ei şubred, sau se ridica repede de pe genunchierul pe care se ruga. Atunci, intimidaţi, vizitatorii aruncau o privire rapidă, murmurau vag vreun cuvînt de scuză şi plecau, în timp ce fata îi urmărea cu ochii ei negri gînditori şi îndureraţi. Pe scări abia îndrăzneau să întrebe : o întrebau pe portăreasă, ca şi cum ar fi fost vorba de persoane sau de lucruri moarte :

— Cum se numeau oamenii aceştia ?

— Marchizii Cavalcanti, — spunea portăreasa.

Şi vizitatorii plecau, ducînd în sufletul lor impresia •dîncă a unor lucruri şi a unor fiinţe stinse.



## XIX

IEŞIND DIN CAMERA ADMINISTRAtorului financiar, în anticameră, don Crescenzo a avut o ameţeala şi s-a clătinat :

— Vă simţiţi rău ? — întrebă îngrijorat uşierul, care cunoştea.

— Nu, nimic ; poate din cauza căldurii bruşte de prilăvară — se bîlbîi.

Şi îşi trecu o mină peste fruntea acoperită de mari broDoane de sudoare rece. Totuşi, pentru a-şi arăta un aer iezinvolt. scoase un trabuc şi îl aprinse.

— Merg bine treburile ? - - întrebă uşierul pe patrotul Sediului de loto, în timp ce acesta îşi aprindea atent chibritul.

— Ei... da, — spuse celălalt, schiţînd un surîs palid.
— Ar trebui să cunoaşteţi numerele sigure, — murmură uşierul. — don Crescenzo... am vrea cu toţii să ne alegem cu ceva, în ciuda acestui guvern infam, adăugă abia şoptit.
— Numerele nu le cunoaşte nimeni, nimeni ! — exclamă celălalt, clătinînd din cap şi plecând.
Dar cînd ajunse la poarta de la intrare şi ieşi în aer liber, avu altă ameţeală, simţindu-şi sîngele cum îi zvîcneşte în urechi, şi n-a lipsit mult să se prăbuşească. A fost nevoit să stea* un minut întreg sprijinit de stîlpul de piatră de lîngă poarta Palatului Sân Giacomo care dă spre Toledo, abia zărind mulţimea care-i trecea pe dinainte, lumea obişnuită de pe strada aceea, sporită de prima zi de primăvară, care scotea afară din casă maî mulţi oameni decît de obicei. Vedea o mulţime vagă, fără contururi precise, şi nimic altceva ; auzea ca un zumzet puternic, fără a distinge nici cuvinte, nici glasuri. Numai în timp ce fuma, cu un gest reflex, vedea întipărit clar în imaginaţie colţul biroului de unde Administratorul îi arătase chipul lui rece şi sever ; şi-i sunau în urechi, cu o



precizie fantastică, cuvintele Administratorului, stridente şi atît de clare, încît îi tulburau auzul. Administratorul fusese cu el foarte dur ; nu mai putea avea nici o înţelegere faţă de proprietarul Sediului de loto, tocmai fiindcă pînă atunci îi arătase prea multă, şi nu voia să pară complice al fraudelor lui. Fraude, a spus şi a repetat, deşi văzuse paloarea mortală care se instalase pe chipul lui don Crescenzo, auzind cele trei silabe crude. Cu Statul nu se glumeşte ; Statul nu dă nimic pe credit, în fiecare săptămînă, vărsările de sume ale lui don Crescenzo aveau mari lipsuri, şi în fiecare săptămînă trebuia să obţină indulgenţa, răbdarea. Ministerului de finanţe, la Roma, de a aştepta plata, lot mai mare, a datoriei, pe care don Crcscen/o o avea de achitat Statului ; în fiecare săptămînă ! Dar Statul nu este o bancă să poată acorda amînări ; Statul te lasă să aştepţi, dar nu aşteaptă ! Şi de cîte ori pronunţa cuvîntul Stat, cuvîntul acesta umplea sever şi sonor gura Administratorului şi el încrunta puţin sprîncenele. Don Crescenzo asculta cu capul plecat, tresărind, cînd auzea numindu-se acea instituţie misterioasă, căreia trebuie să i se dea tot şi care nu dă

nimic, care nu are inimă, care nu are măruntaie şi care nu face decît să întindă mîinile deschise, ca să ia, şi să ducă tot ! Ah, Administratorul fusese chiar foarte categoric, în cruzimea lui ! Voia pentru miercuri vărsarea întregii sume jucate, şi datoria din urmă ; dacă nu, catastrofa era inevitabilă, Statul trecea cauţiunea în proprietatea lui şi îl chema pe don Crescenzo la judecată pentru însuşire ilegală a Sediului-loto. La ultimele cuvinte ale Administratorului acesta scoase doar un geamăt.

- Pierzi banii şi intri la închisoare, — încheiase domnul funcţionar.

Don, Crescenzo începuse atimci să se roage ; avea soţie şi copii, dacă fusese atît de naiv să dea bani pe credit, jucătorilor, trebuia oare să se ruineze din cauza asta ? Să i se acorde, cel puţin, un termen, i-ar fi constrîns să-i plătească, ar fi restituit Statului pînă la ultimul ban, era un om de onoare, în fine, înşelat, distrus :

— Şi dumneata joci, şi încă pe credit. — spuse cu orgoliu Administratorul.

ÎÎ73

— Ca să mă refac, excelenţă...

— Un patron de sediu nu joacă niciodată. Jocul de loterie este o imoralitate, pentru cetăţeni...

— Atunci şi Statul este imoral ?

— Statuii nu poate fi imoral, ţine minte. Gîndeşte-tc' să plăteşti, eu nu mai pot face nimic pentru dumneata.

Se mai rugase, hohotind, să nu fie aruncat în închisoare, în fine nu se poate voi moartea unui om. cînd toţi sînt oameni, cînd toţi sînt creştini ! Dar mai făcuse de cîteva ori aceleaşi scene Administratorului şi reuşise să obţină o lună, cincisprezece zile de amînare ; de data asta. însă, funcţionarul îl privea atît de glacial, încît don Crescenzo înţelese ; de data asta se sfîrşise cu adevărat, trebuia să plătească, sau să ajungă la închisoare. Salută, răsunîndu-i mereu în creier cuvîntul acela miercuri, miercuri.

Era adevărat, avea soţie tînără şi doi copii, o mică familie pe care cu marea generozitate deschisă a inimii napolitane o obişnuise să trăiască în belşug ; trecînd de la un abundent prînz festiv în casă,, la o petrecere şi mai abundentă la ţară, celebrînd cu banchete toate zilele de sărbătoare, răsfăţînd-o cu cadouri, cu bijuterii grele- din

aur, plătind trăsuri închiriate, nutrind mereu dorinţa discretă de a avea trăsura lui proprie, cumpărînd cercei noi, "inele noi, încontinuu, soţiei, oferindu-i mantile, scînteind de mărgeluţe de sticlă neagră pe care le adoră burghezele noastre. Şi toate acestea de pe urma rentei Agenţiei de loterie, făcînd chiar unele speculaţii pe seama capitalului guvernului, dar fără să joace şi el, niciodată, niciodată ţ Ah, timpul de odinioară, timp de nevinovăţie, de puritate ! Cînd jucase pentru prima dată, el, el care ar fi trebuit să stea departe de lepra aceea, să trăiască fără să se lase contaminat, să trăiască aşa cum se trăieşte cînd bei otrava fără să mori din ea, în timp ce otrava aceea pe o rană deschisă ucide, — cînd jucase, oare ? Nu-şi mai amintea. plutea într-o confuzie totală în care numai cuvîntul miercuri se contura clar, cu o luminozitate atît de vie, de părea de foc, gata să-l mistuie.



O -confuzie totală, în care nebunia cabaliştilor care se îngrămădeau în sediul lui de joc şi ale căror mîini febrile le atingeau pe ale lui, comunicîndu-le febra, ai căror bani agonisiţi, cine ştie de unde, trecînd din mîinile lor în ale lui, îi transmiteau emoţia unei drame, nebunia aceea care ardea sufletul, bătrînilor ca şi al tinerilor, săracilor şi bogaţilor, puternicilor şi obscurilor, se strecurase în el, prin prezenţa lor, prin contact, prin mediu, înfiltrîndu-se pretutindeni, emanînd din toate persoanele şi încet, înce^, răspîndindu-i-se şi lui în vene, pătrunzînd în însăşi viaţa lui. Mai întîi, din dragul de cîştig, le deschisese credit cabaliştilor, reţinîndu-şi un procent din jocurile acestora, în timp ce cerea amînări pentru datoria lui. f aţă de guvern : apoi, cînd amînarea devenise tot mai gravă, şi golul tot mai adînc, tot mai adînc, pînă ajunsese un abis, începuse şi el să joace, nenorocitul, încercîndu-şi norocul, în iluzia că norocul l-ar favoriza, jucînd pe datorie, cu fatala, cu îngrozitoarea ilu^e că ar putea cîştigă o sumă mare, imensă. Ah, nenorocitul şlia bine, ştia că nu se plăteau cîştigurile decît rar ; el cunoştea bine angrenajul teribil în care cîştigurile sînt o raritate aproape imposibilă, sînt probabilitatea infinitezimală, sînt întocmai ca întâlnirea unei planete cu alta, la fiecare două sau trei sute de ani în inflexibilele legi siderale. Ştia bine, guvernul cîştigă totdeauna, totdeauna, ia în fiecare an şaisprezece milioane

oraşului Napoli, numai oraşului Napoli, şi întregii patrii italiene, şaizeci de milioane ; dar ce conta ? El continua să facă credite cabaliştilor, apărea în adunările lor, participase la sechestrul lui don Pasqualino, aşa, simplu, orbit şi el ; iar luxul burghez al casei lui crescuse, soţia lui se îngraşă, devenea roşie şi lucioasă de prea multă mîncare, acum era din nou gravidă şi purta un capot de atlas crem, plin de dantele, iar mîinile grăsune, încărcate de inele, i se împreunau pe pîntecul rotund, cu mişcarea de paşnică satisfacţie, a femeilor liniştite în senzaţiile lor. Oh, ce dezastru ; dacă miercuri nu ducea banii Administratorului, el, soţia lui, copiii, cel ce trebuia să se nască, toţi în mizerie şi el în închisoare, pierdut, tot, tot pierdut, dacă miercuri nu plătea ! Frumosului deţinător al Sediului-



loto, cu barba castanie, bine pieptănată şi cu mîinile albe, îi venea acum în minte numai cuvîntul miercuri, îi pulsa sînge cald în obrajii livizi, simţindu-si arzînd pometţii ca două puncte de Ioc.

Se desprinsese de stîlpul de lîngă poarta palatului Sân Giacomo şi mergea prin mulţime, lăsîndu-se dus de ea, cu un început de ameţeală, care îi venea din obsesia aceleiaşi disperate idei. Ah, trebuia să facă ceva, să obţină într-un fel suma de bani, să o găsească la unul dintre cei ce erau obligaţi să-i restituie, pentru ca miercuri să nu fie ruinat, el şi familia lui ! încotro să se îndrepte acum ? Trebuia să caute bani, asta era tot ce vroia, cu orice preţ ; i-ar fi smuls din măruntaiele datornicilor lui, nu voia să moară el din cauza lor, nu voia să ajungă în închisoarea Sân Francesco din cauza celor patru ticăloşi care-l aduseseră în starea asta. Bani, bani, era tot ce voia, erau setea lui, foamea lui, sufletul lui care numai asta cerea acum, asta îi cerea şi trupul. Bani ! Ori va muri. asta-i !

Acum, în stare de orice, a început să-şi caute debitorii ; ei îi părăsiră agenţia, aproape toţi, neputînd să reziste cererilor lui insistente de achitare a datoriilor, ducînd în alt Sediu de loto puţinii lor bani, pe care numai printr-o voinţă miraculoasă reuşeau să-i smulgă, Dumnezeu ştie cum, Dumnezeu ştie de unde, şi de frica ameninţărilor lui, făcute pe bună dreptate, îi răpiseră lui orice posibilitate de câştig, ingraţi, nu numai ticăloşi ! Totuşi, el ştia unde locuia fiecare ; şi voia să ajungă la toţi, să iruri

lase, dacă nu i-ar fi înţeles disperarea ca pe propria lor disperare ; îi va aştepta în casele lor, la porţile lor, pe străzile pe care umblau, le va vorbi, va striga, va plînge, îi va ameninţa cine ştie cum, pînă cînd va smulge suma pe care s-o achite statului, prin acest disperat act dureros. Era chestiune de viaţă şi de moarte, nu va ajunge în nici un caz pe drumuri, să ceară de pomană, el, soţia şi copiii pentru că fusese prea bun, prea slab, prea copilăros ; trebuia să-i salveze, trebuia să-i salveze. Mulţimea îl dusese spre Toledo, în timp ce mintea lui căuta să facă un plan practic, să pună în aplicare această arzătoare voinţă de a se salva, într-o formă sigură şi fericită pentru a-şi atinge



scopul. Să vedem : unde se va duce mai întîi, în acea după-amiază de primăvară : cui u va adresa primul cuvînt ? Nu trebuia să greşească cu nimic, trebuia să dea o lovitură sigură, altfel... altfel, nu se putea gîndi la un insucces, era o idee la care nu putea rezista ! Acum se oprise, din nou, în Piazza della Caritâ, fixîndu-şi ochii înceţoşaţi pe statuia lui Carlo Poerio.

Oamenii, trecînd, îl izbeau, din toate părţile, strigătele vînzătorilor şi ale trecătorilor îl supărau, ca un zgomot vag, neclar. Se gîndi un moment să se ducă la marchizul Carlo Cavalcanti, care era unul din cei mai mari datornici ; dar dintre toţi, marchizul era cel care-i inspira cea mai mare milă, în propria lui nenorocire, şi dintre toţi, era cel care cel mai puţin probabil ar îi avut bani. Don Crescenzo nu voia să înceapă prin a fi crud cu un nefericit şi nici nu voia să înceapă cu un insucces ; îi era prea mare teamă să nu dea greş, avea prea puţină încredere, în sfîrşit : la marchizul Cavalcanti s-ar fi dus la urmă.

După, după, în cele din urmă... cel mai sigur dintre debitori era Nmerto Costa, agentul de schimb, cel mai sigur pentru că, cu toată decadenţa lui, găsea mereu bani pe piaţă, unii mai credeau încă în steaua lui norocoasă. Ninetto Costa îi solicitase bani de multe ori, şi i-i restituise, pînă cînd, ultima oară, pentru o sumă mare, se pomenise atît de lipsit, încît de trei săptămîni nu-i mai putfea da nici un han lui don Crescenzo ! Ce contează ! Costa era un om cu bani ! Proprietarul Sediului de lotei ie se îndreptă spre Bursă, ştiind că aceea era ora la care Ninetto trebuia să se afle acolo, în mod sigur. Dar îl căută în zadar, timp

de un sfert de oră, printre grupurile bancherilor, ale agenţilor de schimb, ale comercianţilor, ale mediatorilor, care tratau, care discutau, care vocJierau ; întrebă două-trei persoane şi fu primit rău, unii îi întoarseră spatele, alţii îi 7.îmbiră ironic, şi toţi îşi reluară propriile lor treburi, nedîndu-i nici o importanţă lui don Crescenzo. El, care cu încrederea bizară a disperaţilor intrase acolo liniştit, încrezător într-un rezultat bun, simţi un foc în stomac. Dar unde era, oare, Ninetto Costa ? îşi amintea că odată se dusese să~l caute în piaţeta Carolina, unde elegantul agent



avea un mic apartament luxos de tînăr petrecăreţ, dar îşi schimbase casa, de mult, de cînd începuse să decadă ; îşi mai amintea acum don Crescenzo că-l însoţise într-o seară, ieşind din locul de adunare de pe străduţa Nardones, la Taverna Penta, într-p foarte mediocră încăpere la Taverna Ponta, unde locuia acum Ninetto Costa, lingă via Sân Giecomo. Trebuia să-l găsească, fără doar şi ponto, viu sau mort ; Ninetto îi va da cele o mie şi o sută de lire cît îi datora, cel puţin o parte din datoria iată de guvern, o mică parte, ce-i drept, dar cel puţin aceea ! Urcă spre Taverna Penta şi portăreasa scîrboasă, cînd el a îmrobat-o de domnul Ninetto Costa, nu a făcut decît să-î privească. spunîndu-i :

— Etajul patru.

— Dar e acolo ?

— Nu ştiu, — bolborosi ea.

Răbdător, hotărît să nu se lase descurajat ele nimic, el urcă scara aceea îngustă şi abruptă, pe ale cărei palieruri veneau dinspre uşile caselor glasuri şi ţipete de copii, discuţii de glasuri de familie şi zgomote de maşini de cusut, stridente. Pe uşa lui Ninetto Costa, era o carte de vizită veche şi ruptă, prinsă cu patru ace. Sună de două ori. Nu veni nimeni, nu se auzi nimic dinăuntru. Sună mai tare, a treia oară ; tot nimic. La a patra, sună cu mai multă putere şi atunci se auzi un pas foarte uşor ; apoi tac1' şi imobilitate, ca si cum persoana care se apropiase de uşă ar fi pîndit.

— Don Ninetto, sînt eu, deschide, ştiu că eşti acasă şi nu plec de a,ici, — spuse cu voce tare patronul Sediului de loto.

încă o pauză de cîtcva minute. Apoi xişa se deschise

încet şi chipul transformat al agentului apăru. Atît de schimbat ! Toată tinereţea lui, prelungită de viaţa plină de petreceri şi de pomădeli, dispăruse ; avea părul rar la tâmple, care se rărea chiar şi pe creştetul capului ; două pungi moi gălbui îi subliniau ochii şi mii de zbîrcituri se lăsau în toate direcţiile, schimonosindu-i chipul, iremediabil. Haina cu care era îmbrăcat era mizerabilă, avea gulerul ridicat, de parcă îi era frig, sau voia să-şi ascundă lenjeria.

— Dumneata eşti ? — spuse el, cu un zîmbet palid.

îl invită pe don Crescenzo în salonaş, un salon meschin de casă mobiiată, cu pînză roşie şi cu perdelele afumate de fum de ţigară ; i se aşeză în faţă, privindu-l cu nişte ochi pierduţi, din care parcă dispăruse orice expresie.

— Eu sînt ; te-am căutat la Bursă ; nu te-ai dus acolo ? — întrebă don Crescenzo, care simţi din nou o mare fierbinţeală în stomac.

— Azi... nu.

— Şi de ce ?

— Aşa...

— Lipseşti de mult !

— De... da, de trei sau patru zile...

— Şi ce faci ? — întrebă nerăbdător don Crescenzo.

— Ce fac ? Nimic, — zise celălalt, cu un gest de o Simplitate disperantă.

— Ai pus punct ?

Ninetto Costa tresări şi închise ochii, de parca nu ar fi vrut să vadă ceva ; apoi zise :

— Da.

— Ruinat, ruinat ! — strigă, ridicînd braţele la cer, Son Crescenzo.

Celălalt îşi muşca un colţ de mustaţă, convulsiv.

— Ceva poate totuşi ai păstrat; cele o rnie de lire pe care mi le datorezi, trebuie să le fi păstrat, nu ?

Ninettto Costa îl privi halucinat.

— Dacă nu am aceste o mie de lire pentru marţi seara; Intru la închisoare, — strigă deţinătorul loteriei.

Aceia îşi plecă fruntea.

— Intru la închisoare şi familia mea rămîne fără pîine. Trebuie să-mi dai cele o mie o sută de lire, înţelegi ? •— strigă don Cresoenzo, pradă unei 'furii nestăpînite.

— Nu le am.

— Caută-le.

^- Nu le voi găsi ; nimeni nu mi le va da.

— Trebuie să le găseşti ; nu pot să intru la închisoare pentru dumneata. Cauta-le !

— E cu neputinţă, don Crescenzo dragă — spuse agentul de schimb cu lacrimile în ochi.

— Totul e posibil, cînd e vorba de o datorie ca asta, cînd e vorba să salvezi un om cumsecade de la ruină. Te rog, don Ninetto, dumneata ştii cît e de scumpă onoarea...

— Da, — spuse celălalt, întorcînd privirea în alta parte.

— Te rog, nu mă părăsi l Te-am servit de cîteva ori şi eu, mi-mi arăta atîta ingratitudine l

— Nu am nici un ban şi nici nu am de unde să iau...

— Dar nu maî aî ţin prieten, o rudă l

— Pe nimeni, pe nimeni; am pus punct, să fie clar.

— Şi ce vrei să faci ?

— Mă duc... mă duc la Roma — vorbi agentul, după o uşoară ezitare.

— Ca să faci ce ?

— Cine ştie ! Poate voi fi mai norocos..7

— Dar dumneata nu trebuie să mă părăseşti, trebuie să-mi dai cele o mie şi o-sută de lire, înainte de a pleca...

— Nu le am ; nu le pot avea ; nu mă crucifica, don Crescenzo, nu am un ban.

— Pune-mi o semnătură pe o poliţă, la bănci eşti cunoscut, îmi .vor da banii aceştia...

— Toate poliţele mele eînt protestate...*

— Amanetează-ţi bijuteriile !

— Le-am vîndut.

«— Ceasul...

'— L-am vîndut.

— Dar mama dumitale> unchiul dumitale ?

— Unchiul meu îmi va .face pomana sa dea de mîncare mamei mele Mama unuj falit.» «nţelegi, loideauna nu e prea bine primită,.,;



— Falit, pentru ce sumă ?

— Două sute de mii.

- Totul pentru loto, eh ?

— Totul, — spuse cu un gest definitiv Ninetto Costa.

- Dar cum, rnă laşi, în această ruină ? — întrebă aproape plîngînd don Crescenzo. Ce inimă ai ?

— Ce inimă, ce inimă ? — spuse celălalt, cu glas tre-

murat. O las pe mama care nu are ce mînca, înţelegi ? Mă duc la Roma. Dacă fac rost de bani, îţi trimit.

— Cînd te duci ?

•— Mîine... da, mîine.

— Şi pentru marţi îmi trimiţi banii ?

— Nu cred, don Crescenzo, nu cred, — spuse cu o blândeţe disperată Ninetto Costa.

— Miercuri, înţelegi ? Dacă nu, sînt pierdut.

— Eu sînt pierdut de trei zile.

— Oh, Sfîntă Fecioară, Maică Precistă, cine m-a orbit într-atît ? — spunea, plîngînd, deţinătorul Sediului de loto.

— Dumneata mă omori... înainte de vreme, — murmură Ninetto Costa.

— Ce spui ?

— Nimic. Dar calmează-te. Totul se va putea aranja treptat-treptat.

— Miercuri, miercuri!...

— Poate Guvernul va avea răbdare, găseşte un mijloc, scrie ministerului, scrie regelui... eu trebuie să plec...

Şi îi arătă o valiză mică, veche, i-o arătă cu un zîmbet pierdut.

— Dar nu-mi poţi da chiar nimic ?

•— As face-o don Crescenzo, dar îţi jur că nu ara un ban. La Roma... apoi... voi vedea...

Dezamăgit, iritat, don Crescenzo se ridică să plece, mîniat şi îndurerat. Voia să alerge imediat în căutarea celorlalţi debitori ai lui, voia să găsească bani, să iasă din casa aceea tristă, din tovărăşia aceea tristă a unui om mai



«Ksperat decît el. Voia să plece cu orice preţ. Ninetto Costa îl privea cu nişte ochi pierduţi, păstrînd surîsul palid pe buzele vinele, un surîs absent de persoană devenită indiferentă în faţa celor omeneşti. Totuşi, celălalt, mai insistă încă o dată, vag, ca pentru a-şi face o datorie de conştiinţă faţă de el însuşi, părîndu-i-se că nu făcuse destul pentru a obţine banii aceia. Dar agentul îi aruncă o privire atît de îndurerată, încit el nu mai spuse nimic.

— Adio, don Crescenzo... şi iartă-mă...

— Adio, don Ninetto... nu mă uita, la Roma...

— Nu te îndoi, — spuse celălalt, cu o voce slabă şi stranie.

îşi dădură mîinile, fără a şi le strînge ; două mîini reci şi vlăguite. Automat, Ninetto Costa îl însoţi pe bancher pînă la uşă, în tăcere ; se priviră un minut, fără a scoate un cuvânt. Apoi uşa se închise cu un sunet atît de bizar, atît de definitiv, încît deţinătorul Sediului de loto, pe scări, coborînd încet, tresări. Avu chiar un impuls de a se întoarce : îşi amintea că Ninetto Costa îi spusese că nu avea un ban şi apoi valiza aceea aşa de turtită, în care nu era nimic f Dar gîndul la necazurile lui îl îndepărtă de caritate şi de bănuiala unei nenorociri mai mari.

Acum, tot pe jos, pentru a economisi şi banii pentru o trăsură, începu să alerge pe via Toledo, ca împins de un pumnal în inimă, pentru a ajunge în strada Sân Sebastiano. unde locuia bătrînul avocat Marzano, un alt debitor ; şi el, ţinînd seama de afacerile lui profesionale, dacă nu avea bani să plătească imediat, putea să-i găsească po piaţă : în definitiv îi datora opt sute de lire lui don Crescenzo, şi i le-ar fi dat, don Crescenzo nu l-ar fi lăsat în pace, insistînd pe lîngă el pînă seara, li cunoştea bine casa, o casă săracă, ce-i drept, deoarece avocatul Marzano juca toţi banii, tot ce cîştiga, ţinînd pe lîngă el, pentru şaizeci de lire pe lună, pînă şi pe un cîrpaci, un cabalist care scria numerele cu cărbunele, pe o hîrtie. Don Crescenzo urcă scările din patru în patru trepte, alergînd, pentru că un glas îi spunea că aici la Marzano avea să găsească banii ; avea o presimţire bună. Totuşi, cînd puse mîna pe inelul de fier, care atîrna de sfoara.unsă şi prea unsă, îl cuprinse o teroare neaşteptată, teama de a nu reuşi, teama oribilă care paralizează puterile, teama nenorociţilor, care îşi riscă pînă şi mijloacele de care depinde viaţa sau moartea lor. Se desluşi un pas tîrşîit şi un glas ascuţit, întrebă :

— Cine e ?

— Prieteni, prieteni, — bîlbîi în graba deţinătorul agenţiei de loto.

Uşa se deschise cu neîncredere şi chipul hîd al cizmarului se arătă, pătat tot de roşeala unei spuzeli şi ochii urduroşi şi înroşiţi de beţiv îl fixară pe don Crescenzo :

- Doriţi să-l vedeţi pe avocat ? — întrebă, uscîndu-si rnîinile umede cu un şorţ scîrbos.

— Da.

— Nu vă poate primi.

— Are treabă ?

— E bolnav.

— Bolnav ? Ceva uşor ?

— A avut un atac, domnule.
— lisuse, •— strigă don Crescenzo, dînd cu pălăria în pămînt, disperat.
— Din cauza loteriei... da, s-a lipsit mereu de hrană, nu ducea o viaţă normală, mînca puţin, bea apă... înţelegeţi...
— Oh, Doamne, oh, Doamne..: — murmura don Crescenzo, văitîndu-se.
— E voia Domnului... — murmură cizmarul, scoţînd o bucăţică de hîrtie murdară şi Itiînd o porţie de tutun gălbui. Voinţa Domnului, ce vrei să-i faci ! Nu deznădăjduiţi, pînă la urmă există o speranţă.
— Ştiu eu de ce sînt disperat ! — strigă don Crescenzo.
— Eu ar trebui să mă plîng — adăugă beţivul, — care i-nii făcut rost de o sumă de bani,, din care mă aşteptam să mă ţină pînă la sfîrşitul zilelor, şi pînă una-alta, din cari za viciului său bestial, moare şi mă lasă în mizerie, înţelegeţi ? l

S82

— Dar cum a fost ? Cum a fost ? — întrebă don Crescenzo, punîndu-şi mîna în păr.
— Aşteptaţi puţin, vin îndată.
Şi se duse dincolo. Don Crescenzo privi în jur, năucit de durere. Camera mizerabilă nu avea alte mobile deci t cîteva vechi dulapuri de avocat, arhipline de hîrtii prăfuite, o măsuţă cu două scaune, ale căror paie erau pătate pe.ste tot. Pe măsuţă era un pahar, cu două degete de vin albăstriu, vinul gros de Sicilia. Pe jos nu se măturase de o veşnicie : pereţii erau plini de păianjeni ; geamurile ferestrelor erau acoperite de praf şi un miros -de murdar, de vechi, de stătut îţi sufoca gîtul.
Aceasta era oare casa avocatului, acela care fusese un' ;1 din cei mai mari avocaţi la vremea lui şi care cîştigase mii şi mii de lire, cu profesia lui ! Don Crescenzo sim^i strîngîndu-i-se inima într-un val de sînge şi mîinile îi îngheţară ; venea aici, în această locuinţă stigmatizată de sărăcie, de ruşine, de moarte să-şi caute cele opt sute de lire ale lui ca să se salveze el ? Oh, ce nebunie, ce nebunie ! nu era mai bine oare să fugă, dat fiind că regăsea peste toi aceleaşi semne ale dezonoarei şi ale mizeriei, pretutindeni ? Dar cizmarul a revenit :

— Ce face ? — întrebă încet don Crescenzo.
— A aţipit.
— Doarme ?
*— Nu, stă aşa din cauza bolii.
— Ce i-au dat ?
— I-au scos sînge ; şi are o pungă de gheaţă pe cap şi una pe piept.
— Vorbeşte ?
•— Nu se înţelege ce spune.
— Nu se poate mişca ?
— Numai pe dreapta,
— Ce spune medicul 1
•— Ce să spună ? E vorba de jmoarte.
r- Şi mai revine, medicul ?



— Cine ştie ? Nu are cu ce să-l plătească. Am găsit şapte lire şi un ceas de nichel, care nu se poate amaneta. Am cheltuit trei lire numai pe gheaţă ; cînd cele şapte lire se vor termina, ne oprim.

— Dar cum s-a întîmplat ? cum s-a întîmplat ? — întrebă, disperat, don Crescenzo.

— Eh, au fost atîtea. A avut cîteva neplăceri, ştiţi, omul tot om rămîne... are nevoie de bani... a căutat să aibă, în toate chipurile.

— Şi ce a făcut ? — întrebă celălalt, încremenit.

— Oamenii răi spun că ar fi falsificat hîrtia timbrată, spălînd-o, ştiţi, pe cea scrisă, şi apoi ar fi pus-o din nou în circulaţie. Dar nu cred că a fost adevărat ! Mă lasă în mizerie, a fost ingrat cu mine, dar nu este adevărat ce se spune... nu voi putea crede niciodată. Se pare că oamenii au ajuns pînă la preşedintele Consiliului Ordinei publice, care l-a chemat... se pare că s-au spus cuvinte grele... în fine, necazuri.

— Oh, bietul de el, bietul om ! — exclamă încet don Crescenzo.

— Chemarea preşedintelui a fost pentru el ceva mortal... ce credeţi ? un om de ispravă să se audă insultat, este un lucru de nesuportat... voia să plece, avocatul Marzano, să se ducă în alt oraş, unde este mai multă educaţie.

— Să plece, la vîrsta lui ? Cu şapte lire în buzunar ?

— Eu l-aş fi însoţit, — murmură modest beţivul cîrpaci. Pentru faptul că ţineam la el, mă pregăteam şi eu -".ă

plec ; cît despre bani... ăsta-i adevăratul motiv al atacului!

— Adică cum ?

— Dumneavoastră ştiţi, don Crescenzo, că strădania mea de calcule matematice, cu aiutorul lui Dumnezeu, l-au făcut pe avocat să cîştige mulţi bani...

— Da, da, la fiecare trei, patru luni, două numere de loto... — adăugă, sceptic, don Crescenzo.

— Vă înşelaţi, se poate spune că eu l-am blagoslovit şi acele mizerabile de şaizeci de lire pe care mi le dădea, pe lună, perttru ca eu să nu mai pun tălpi la pantofi, ci să



fac calcule, nu erau nici măcar a suta parte din ceea ce cîştiga el, pe lună ! Acum mă părăseşte, ingratul, aşa !... e de ajuns să.vă spun că ieri i-am dat, simbolic, cîteva numere care trebuia să iasă neapărat şi au ieşit, înţelegeţi ?

— Şi a cîştigat ?

— Nu ; nu le-a înţeles şi a jucat altele, mintea nu-l mai ajuta. Cînd a aflat... l-a lovit apoplexia...

— Dar i-ai spus cu adevărat care erau numerele bune?

— Mă jur pe Dumnezeu ; dar nu le-a înţeles.

— Şi de ce nu le-ai jucat dumneata ?

— Ştiţi bine că noi nu putem juca...

— Ah da, este adevărat...

Tăcură. Cizmarul duse la gură paharul şi bău o înghiţitură de vin.

— Aş vrea să-l văd, — spuse don Crescenzo, dintr-o dată.

Intrară în camera unde dormea, săracă şi murdară, ca şi biroul. Avocatul Marzano zăcea pe un mizerabil pat de fier, ridicat pe perne, ale căror feţe erau de un alb foarte dubios ; pe capul încărunţit era pusă o pungă cu gheaţă ; o alta era pe pieptul dezgolit, ca un schelet, şi trupul descărnat, mic, era acoperit cu o pătură cafenie, din acelea care se pun pe spatele cailor. Pe măsuţa de noapte era un pahar de apă, în care înotau o bucată de gheaţă ; mina dreaptă a muribundului era înfăşurată în panglici negre după flebotomie. Şi toată partea dreaptă, de la faţă pînă la picioare era imobilă, moartă ; în timp ce mîna stîngă tremura, tremura mereu, şi toată partea stîngă a chipului se mişca, uneori, convulsiv. O bîlbîială confuză ieşea de pe buzele avocatului ; şi toată expresia lui de om cumsecade şi bun dispăruse, lăsînd pe chipul acela bătrîn, pe

jumătate în ghearele morţii, urmele unei patimi care ajunsese pînă la neruşinare.

— Domnule avocat, domnule avocat ? — chemă don Crescenzo, aplecîndu-se asupra patului.

Bolnavul fixă ochii învăluiţi într-o umbră ciudată pe faţa deţinătorului de loto ; dar nici expresia nu se schimbă, nici bîlbîială nu încetă.



— Nu vă recunoaşte, murmură cîrpaciul, trăgînd din ţigară.

Don Crescenzo ieşi imediat din cameră, simţind coşmarul cum îi sufocă inima.

— îi sînteţi prieten, nu voiţi să-i lăsaţi ceva ? — întrebă cizmarul. Am patru lire, va muri ca un cîine.

Atunci toată durerea stăpînită a lui don Crescenzo izbucni.

— îmi datora opt sute de lire şi sînt ruinat, dacă nu le am pînă miercuri. El moare, dar eu trăiesc şi sînt total distrus ! El moare, dar copiii mei vor dormi peste o lună pe treptele unei biserici ! El, cel puţin, moare, dar noi vom supravieţui în disperare, înţelegi !

— Scuzaţi, spuse cizmarul speriat.

— Ruinat ruinat ! — hohotea celălalt.

— Tăceţi, vă poate auzi ; ce mai puteţi face ?

Şi sorbi ultima înghiţitură de vin albăstrui pe care o lăsase în fundul paharului. Don Crescenzo fugi. Acum, cînd şi cînd, simţea că mintea i se rătăceşte şi ca să-şi revină avea nevoie să se gîndească mereu la cuvintul miercuri. Totuşi, instinctiv, cu discreţia celor nefericiţi care merg să-şi întînipine destinul, urcînd prin Port'Alba se îndreptă spre străduţa Bagnara, unde locuia profesorul Colaneri ; şi Colaneri îi datora bani şi îi promitea din săptămînă în săptămînă, amînîndu-l mereu, cu mîinile goale, sau oferindu-i sume foarte mici. Fostul preot locuia la etajul patru de pe strada Bagnara, într-o casă unde el, o sărmană nefericită călcătoreasă care se apropiase de el şi cu care trăia ca soţ şi soţie, patru copii bolnăvicioşi cu capete mari şi cu picioarele strîmbe, locuiau în două camere, certîndu-se, strigînd, bătîndu-se şi plîngînd toată ziua. El îi ascunsese femeii lui că fusese preot ; iar nenorocita, crezînd că devine o doamnă, acceptase să stea cu el ; şi de şase ani trăia într-o stare de sclavie, mereu gravidă, într-o

mizerie indecentă, cu o muncă de servitoare pe care o făcea, şi turma aceea de copii urîţi, plîngăreţi şi continuu înfometaţi, pe care ea se răzbuna, pălmuindu-i, pălmuită la rîndul ei de soţ. O casă infernală, unde tatăl aducea toate grijile tulburi ale jocului nefast, şi al mijloacelor ne-

SM

demne, uneori condamnabile, prin care îşi procura banii ca să-i joace apoi la loto ; de două ori don Crescenzo fusese acolo, dar asistase la asemenea scene greţoase, încît fugise năucit, alungat aproape de cuvintele urîte ale călcătoresei şi de plînsetele celor patru demoni. Dar acum, ce importanţă mai aveau toate astea ? Colaneri îi datora mai bine de şapte sute de lire ; dintr-o datorie de nouă sute nu plătise, în trei sau patru luni, decît două sute de lire, chiar mai puţin ; Colaneri, pentru Dumnezeu, nu era un falit ca Ninetto Costa sau apoplectic ca avocatul Marzano ; Colaneri trebuia să plătească.

— Este acasă domnul profesor ?

— Da, domnule, răspunse o bătrînă, care era portăreasă.

Atunci urcă repede şi la uşă veni să-i deschidă călcătoreasa, nepieptănată, cu un şorţ de bucătărie uns tot şi la fel şi bluza de lînică, obrajii supţi, pieptul turtit şi un dinte din faţă lipsă, din care cauză vorbea uşor sîsîit.

— Aş vrea să-l văd pe Colaneri.

— Nu este, spuse ea imediat, lăsîndu-l în afara uşii.

— Este, este, spuse don Crescenzo, iritat. De altfel este inutil să negaţi, eu îl aştept pe scară ; trebuie să iasă!

— Atunci intraţi, spuse ea, fără nici o politeţe.

Şi în timp ce don Crescenzo intra, un mucos de băiat, hidrocefal, .încasă o palmă. Şi în timp ce el aştepta în camera care servea de salon, de birou şi de sufragerie, dincolo, adică în bucătărie, în camera de dormit, şi pînă şi pe palier izbucniră strigătele familiei care se certa. Numai într-un moment de linişte, apăru profesorul, îmbrăcîndu-se cu o haină pătată toată, potrivindu-şi cu o mişcare eclesiastică ochelarii pe nas.

— Vin pentru bani, spuse brutal don Crescenzo.

— Nu am, răspunse dur datornicul.

— Nu-mi pasă, mi-i vei da.

— Nu-i am.

— Caută ; vreau cele şapte sute de lire, azi, mîine^

înţelegi ?
— Nu le am.

381

— Amanetează-ţi leafa, fă o datorie !
— Nu mai am leafă.
— Cum ? Nu mai eşti profesor ?
•— Nu ; mi-am dat demisia.
— Demisia ?
— Forţat; m-au acuzat că vînd temele examenelor, şcolarilor.
— Şi nu era adevărat, desigur !
— Da ; dar complotul pentru a mă pierde era bine organizat. Directorul m-a sfătuit să demisionez.
— Aşadar, eşti pe drumuri.
— Pe drumuri.
Numai atunci don Crescenzo văzu chipul profesorului palid şi rătăcit. Dar această a treia deziluzie îl exaspera.
— Nu ştiu ce să-ţi fac ; trebuie să-mi dai cele şapte sute de lire.
— Ai cinci lire să-mi împrumuţi ?
— Nu-mi spune poveşti, vreau banii mei. Ii vreau mîine, cel tîrziu, înţelegi ?
— Crescenzo, crucifici un om crucificat.
— Frumoase basme. Eu nu pot să ajung la Sân Francesco din cauza voastră, care sînteţi toţi asasini ! Mă duc la Nmetto Costa pentru bani şi aflu că e falit, că pleacă la Roma... şi nici un ban... Mă duc la Marzano şi îl găsesc muribund... aici, tu îmi spui că ai ajuns pe drumuri... şi nu ai nici un ban !
— Numai ruină, numai ruină peste tot ! — murmură fostul preot.
— Dar voi mă omorîţi pe mine de viu, nu-i aşa ? Cînd tu avut nevoie de bani, ţi-am dat cu toate mîinile, m-am compromis pentru dumneata... Şi acum toţi vreţi să mă distrugeţi cu familie cu tot. Dar şi tu ai copii, trebuie să te gîndeşti să le dai de mîncare, pentru mîine şi pentru toate zilele ; trebuie să faci ceva ; dar gîndeşte-te şi la mine, gîndeşte-te la copiii mei, gîndeşte-te că sîntem creştini şi noi !

— Ştii ce trebuie să fac eu mîine, ca să dau de mîncare copiilor mei ?

— Ce ştiu eu ? Ştiu numai că le vei da, ştiu că ai mei nu trebuie să rămînă nemîncaţi, în timp ce ai tăi mănîncă...

— Ei bine, ascultă, eu nu mai sînt preot, am fost excomunicat, sînt în afara Bisericii ; acolo, nu aş mai găsi nici o mîntuire ; am avut postul de profesor, bun, sigur, dar l-am pierdut, pentru că aveam prea multă nevoie de bani ; nu-mi cere mărturisiri penibile ; nu-l voi mai avea niciodată postul meu, şi nici un altul, acum sînt chiar o persoană suspectă...

— Dar ce-mi pasă mie de necazurile tale ? Le ştiu, le ştiu, şi nu vor ajuta cu nimic să-mi schimbe mie situaţia.

— Mai ascultă. Eu nu mai am nici o scăpare ; şi cum am adus pe lume nişte nefericiţi, am datoria să le dau o pîine, cel puţin o pîine. Am jucat la loto pînă şi ceea ce le aparţinea lor, desigur, cu sau fără voia mea... adevărată nebunie ! Aşadar, marea hotărîre a fost luată : totul ori nimic !

— Ce spui ? — întrebă don Crescenzo surprins.

— Mîine accept ofertele făcute de Societatea evanghelică şi devin preot protestant.

— Oh, Doamne ! — deţinătorul Sediului de loto era uluit la culme.

— Da, — spuse celălalt, de parcă ar fi înghiţit ceva cu greutate.

— Şi... treci la altă religie ?

— O las... de foame.

— Şi, în cealaltă, crezi ?

— Nu, nu cred.

— Şi cum ţii predicile ?

— Mă voi obişnui... Ie voi ţine...

— Trebuie să renegi totul, nu ?

— Da, să reneg... ,

— O mare răspundere ?

— Mare.



Vorbeau pe şoptite ; figura cinică a lui Colaneri se descompuse, ca şi cum nu ar fi putut să reziste ideii lepădării de credinţă. Chiar şi don Crescenzo, uluit la culme, uitase de necazurile lui cu care venise.

— Renegi, renegi... — spunea mereu.

— Reneg.
— Şi aşa, ai lepădat haina preoţească...
— A renega, este altceva, spuse, încruntat, Colaneri.
— Regreţi foarte mult !
— Foarte mult.
— Şi cu ce te alegi în schimb ?
— Două sute de lire pe lună, într-un tîrg unde mă vor trimite.
— Abia să poţi mînca o pîine.
— Fiecărui copil al meu care va deveni protestant, i se va oferi o mică sumă ; voi putea chiar să mă căsătoresc cu mama lor.
— Dar să laşi religia lui Cristos ! — exclamă don Crescenzo, cu oroarea protestantismului care există în toate conştiinţele umile ale napolitanilor.
— Ce vrei să fac ? Altfel mor de foame ! — murmură disperat profesorul Colaneri.
Părea schimbat profund, chiar din punct de vedere moral ; patima jocului îi apărea acum în toată fatalitatea ; vedea ceea ce a comis împotriva lui însuşi, împotriva harului său ; şi simţea o invincibilă repulsie împotriva acelei apostazii, înfăptuise un păcat, coborîse brutal pînă la vinovăţie, corupîndu-sc în ambianţa aceea dezgustătoare ; dar acum cînd se afla în faţa pedepsei, acum tremura, pierzînd orice francheţe, tremura că-şi pierde credinţa, pe Dumnezeul lui, pentru o bucată de pîine.
Don Crescenzo îl privea şi tăcea, încremenit, îl socotise totdeauna un nemernic, capabil de orice ; şi dacă î-a dat sume mari pe credit, a făcut-o fiindcă presupunea că-i va pune sechestru pe salariu. Dar acum, în această zi supremă, îl vedea umilit, tulburat pînă în adîncul sufletului, zguduit de o spaimă tainică a Divinităţii, pe care o trădase, pe care o călcase în picioare, pe care din nou o insulta prin



apostazia lui. Şi don Crescenzo, deşi redus la minte, simţea toată sfîşierea acelei conştiinţe, combătută acum pe ultima baricadă, ajunsă la limita la care răbdarea umană încetează, şi se trăiesc ceasurile cele mai cumplite, cele mai devoratoare ale existenţei. Astfel, nu mai putea îndrăzni să-i spună nimic despre banii lui. Se bîigui :
:— Şi soţia ta ce spune ?
•— Ar vrea să se opună..", dar copiii, copiii !

— Şi bieţii copii nevinovaţi... trebuie ca şi ei să-şi
vîndă sufletul diavolului ?
— Sînt nevinovaţi... Domnul vede, va fi drept. Şi de-
altfel, de ce rn-a pus cu spatele la zid ? Pentru fiecare co-
pil care intră în biserica protestantă îmi dau o sumă
de bani...
— Cînd va fi asta ? — întrebă, după o ezitare, don
Crescenzo.
— Peste o lună ; e nevoie de o lună de instruire, pen-
tru bieţii neprihăniţi.
— Prea tîrziu, murmură celălalt care se gîndea mereu
la banii lui.
— îţi voi da atunci un acont... — spuse, vag, fostul
preot.
— Prea tîrziu : sînt pierdut.
— Ce pedeapsă ! ce pedeapsă ! — spuse încet, încet
apostatul, ascunzîndu-şi faţa în palme.
— Mă duc, — murmură don Crescenzo, copleşit, abă-
tut, într-o stare de prostraţie absolută.
— Fii înţelegător... ai răbdare...
— Cum să fiu înţelegător ? e o pedeapsă, ai spus bine,
o mare pedeapsă. Mă duc, adio.
— Adio.
Nu se mai priviră deloc, nu mai schimbară nici un cu-
vînt, simţindu-se fiecare învins, doborît de grozăvia pe-
depsei, fără nici o mînie, fără ranchiună, în pierderea ori-
cărei mîndrii şi a oricărei vanităţi pe care o dă pedeapsa
divină. Cînd a ajuns pe scară, pe don Crescenzo l-a cuprins
atîta slăbiciune, încît a trebuit să se aşeze pe o treaptă, ră-
tnînînd acolo, stupefiat, nevăzut, neauzind, în amorţeala



morală care suryine în urma unor încercări dureroase. Cît
a rămas acolo ? în cele din urmă îl treziră paşii cuiva care
urca şi care-l atinse, în trecere ; odată trezit, toată spaima
atroce îi reapăru insuportabilă. Se grăbi pe scări şi aler-
gînd pe străzi, ca un scos din minţi, împins din urmă ca
de o armă aţintită asupră-i şi inflexibilă, ajunse în strada
Guantai, la micul hotel al provincialilor, Villa Borghese,
unde locuia de vreo patru luni doctorul Trifari cu tatăl şi
mama lui, veniţi din provincie. Cei doi ţărani simpli ajun-
seseră, de la tinereţe şi pînă la o vîrstă înaintată, să adune
ban cu ban, să cumpere cîteva petece de pămînt, muncind

optsprezece ore pe zi, mîncînd pîine neagră şi tare, hrănindu-se cu supa de sfeclă fiartă în apă fără sare, dormind pe o grămadă de paie într-o cameră mare în care se aflau doar patul şi o ladă ; şi toate astea pentru a-şi putea vedea fiul doctor, transmiţîndu-i întreaga vanitate a ţăranului, insuflîndu-i neînfrînata dorinţă de a deveni un domn, un mare domn, superior tuturor domnilor din satul lor, favorizîndu-i astfel, fără ca el să ştie, implacabila patimă a jocului care trebuia, după el, să-l facă dintr-o dată bogat, foarte bogat, astfel încît să-i zdrobească pe toţi cu puterea şi cu luxul lui. Dar în foarte scurt timp, în cîţiva ani, toate afacerile lui profesionale se spulberaseră, deoarece el le-a neglijat sau le-a abandonat ; şi începuse o existenţă de datorii ruşinoase, de expediente, de combinaţii în care el începuse să-şi înşele părinţii şi pînâ la urmă ajunsese să ţeasă o reţea de intrigi şi de încurcături. Tatăl şi mama lui, mîhniţi, în tăcerea sufletului lor ţărănesc care nu cunoaşte exaltări, au vîndut treptat-treptat totul, continuînd să se sacrifice pentru acest copil care era idolul lor, şi pe care îl adorau, considerîndu-l dintr-un aluat mai bun decît al lor ; ajunseseră atît de rău, atît de pedepsiţi în orgoliul lor, încît să aştepte în vechea lor casă ca fiul lor să le trimită de la Napoli douăzeci, sau zece lire, cînd şi cînd, pentru a avea ce mînca. Şi el o făcea, legat de bătrînii aceia ai lui cu o dragoste feroce, născută dintr-un instinct filial şi din recunoştinţă, tremurînd de ruşine şi de durere ori de cîte ori îl avertizau, resemnaţi, că în ciuda vîrstei lor înaintate erau nevoiţi să se întoarcă pe cîmp să lucreze în continuare şi să-şi cîştige existenţa



pentru a nu-i fi lui o povară ; dar şi aceste ajutoare erau i'eduse, patima jocului îl orbise atît de mult, încît nu era în stare să retragă nici măcar zece lire din jocuri, pentru a le expedia acelor ţărani nefericiţi ; şi lovitura de graţie a fost cînd în cele din urmă el le-a scris, imperativ, să-şi vîndă şi ultima casă, vechea casă, cu cele cîteva mobile şi obiecte de bucătărie, să păstreze banii şi să vină la Napoli să locuiască cu el, şi asta fiindcă ar fi cheltuit mai puţin şi ar fi fost mai fericiţi ; o lovitură teribilă, într-atît nefericiţii aceia erau obişnuiţi cu un anume fel de viaţă, devsnită patimă, a casei şi a satului, că acum erau speriaţi de însuşi cuvîntul Napoli. Totuşi, cu o sfîşiere tăcută, pâstrîn-

du-şi mîndria, prefăcîndu-se că se vor duce acolo ca să devină domni, la fiul lor devenit domn, la Napoli, s-au supus, au discutat mult asupra preţului vechii case modeste şi a celor patru mobile vechi pe care le aveau încă de la căsătoria lor ; şi, în fine, punînd deoparte, cu grijă, cele cîteva sute de lire într-un săculeţ de pînză, călătorind în clasa a treia, au ajuns la Napoli îngroziţi, nu trişti, dar cufundaţi într-o stare taciturna care este singura manifestare a mîhnirii ţăranului. Şi au trăit în hotelul acela patru luni, în două camere întunecate, la primul etaj, cu fiul lor care se întorcea la ore foarte tîrzii, uneori, cînd ei se trezeau, fără a face nimic, fără a vorbi, închişi în cameră, privind cu ochii melancolici şi uimiţi, din spatele ferestrelor, toată mulţimea ciudată napolitană care se agită în îngusta şi suprapopulata stradă dei Guantai Nuovi, rămînînd ceasuri întregi în contemplaţia aceea în care se prosteau, incapabili să se plîngă, nemulţumiţi de tot, de patul cu arcuri, de oglinda cu lumina falsă şi verzuie, de mesele mizerabile servite de alţii în camera lor, cu care nu erau obişnuiţi şi care li se păreau un lux nemaiauzit, de servitorii care-şi băteau joc de cei doi ţărani, de spălătoreasă care le aducea înapoi rupte cămăşile lor grosolane şi care îi umplea de injurii, aşa cum fac napolitanii, dacă făceau vreo observaţie.

Din cînd în cînd, învingîndu-şi instinctiva sfială îi spuseseră fiului lor să-i scoată din hotelul acela, să ia o casă mică, în care mama ar fi gătit ea însăşi şi ar mai fi făcut şi alte treburi ; dar el le demonstrase că ar fi avut nevoie



de prea mulţi bani, că va face acest lucru altă dată. cînd va av°a o sumă mare pe care o aştepta din zi în zi. Pînă una-alta, banii se duceau ; ori de cîte ori desfăceau, la sfîrşitul săptămînii, săculeţul, aveau o strîngere de inimă : adesea, cînd scoteau banii aceia, vedeau cum ochii fiului lor se luminau în mod neobişnuit, ca de o subită afecţiune ; nu-i căutase însă niciodată, se vedea totuşi că face un efort să nu-i caute. Dar pe zi ce trecea, devenea tot mai nervos, mai furios ; nu mai mînca cu părinţii lui, petrecea nopţile fără a reveni acasă, în hotel, astfel încît în sufletul obtuz al ţăranilor acelora intrase ideea unei mari nenorociri care îi ameninţa. Mama, ceasuri întregi, rotea în mînă mărgelele mătăniilor, pentru ca Dumnezeu să

aibă milă de zilele lor, în timp ce tatăl, mai viclean, mai expert, se gîndea că poate vreo femeie seducătoare îl făcea atît de nefericit pe fiul lui.

Dar nu-i spuneau nimic ; chiar şi luxul pe care-l trăiau, lux pentru ei, deşi îl plăteau cu propriii lor bani, li se părea o concesie a fiului lor, o favoare pe care le-o făcea ; şi, fără a înţelege ceva, fără a şti, au început să spere împreună cu el în fericirea aceea care trebuia să le vină de la o zi la alta, şi care i-ar fi făcut, în sfîrşit, domni.

Buzele violete şi uscate ale bătrînei ţărănci se mişcau neîncetat, rostind rugăciuni în mica, meschina, întunecata cameră a hotelului din Guantai Nuovi, în timp ce bătrînul ţăran ieşea în fiecare zi, trecînd mereu pe aceeaşi stradă, adică rnergînd în Piazza Municipio şi de acolo de pe dig privind marea înnegrită şi vapoarele din portul comercial, ca şi vasele de război din portul militar, fermecat, uluit, în marele oraş, numai de mare, nu de altceva, neştiind nimic de restul oraşului, înfricoşat poate de zgomotul trăsurilor, de hoţi, revenind încet pe acelaşi drum, spre hotel, privind în jur cu bănuială. Niciodată nu ieşiseră cu fiul lor. niciodată ; ştiind că sînt nişte ţărani, îmbrăcaţi aşa, ei respinseseră totdeauna ideea asta, cînd fără prea mare insistenţă îi invitase să iasă împreună cu el, înţelegînd, deşi nu erau subtili, că nu-i plăcea să se arate cu ei ; el era atît de frumos, atît de domn, cu pardesiul, cu pălăria în formă de cilindru. Dar într-o seară, el se întorsese la hotel mai agitat ca niciodată.



Dintr-o dată, cu o oarecare duritate în glas, aşa cum nu le vorbise niciodată, doctorul Trifari le spuse că pentru treburile lui, pentru a deveni bogaţi, în sfîr.şit, avea nevoie de acele ultime puţine sute de lire, păstrate de ei cu grijă ; să facă acest ultim sacrificiu, iar el le va restitui totul însutit. Vorbea grăbit, cu ochii plecaţi, ca şi cum prevedea şi nu voia să vadă oribila privire rece şi dezoiată pe oara şi-au schimbat-o cei doi ţărani, loviţi drept în inimă, îngheţaţi. Stăteau muţi, tatăl şi mama, privind în pămînt ; şi atunci el, mai iute, respirînd greu, căutînd să-şi îndulcească glasul, îi rugă, îi rugă, dacă într-adevăr îl iubeau, să-i dea banii aceia, dacă nu voiau să-l vadă mort. Iar ei, tăcuţi, se încurajau, privindu-se unul pe altul ; cu mîinile tremurînde, de bătrîn, tatăl desfăcu săculeţul de pînză şi

scoase toţi banii, numărîndu-i încet, cu grijă, reluînd de la capăt cîte o sută de lire, numărînd cu o privire întunecată şi cu o mişcare convulsivă a buzei inferioare. Erau patru sute douăzeci de lire, toată averea lor.

Din palid, doctorul se făcuse roşu-roşu si aproape că-i dădură lacrimile ; fără ca cei doi să-l poată împiedica, îngenunchease şi-i sărutase mina bătrînâ a mamei şi a tatălui lui, mîna bătrînă, înnegrită, încreţită şi bătătorită care muncise toată viaţa din greu. Nici un alt cuvînt nu fusese rostit între ei ; şi-apoi el dispăruse. Seara nu se întorsese la hotel ; dar părinţii erau obişnuiţi cu aceste absenţe. Totuşi nici în ziua următoare nu venise la masa de amiazi, ceea ce se întîmpla pentru prima oară ; aşteptaseră pînă seara, el nu venise, iar ţăranca rostogolea mătăniile, una cîte una, reluîndu-le mereu de la capăt ; în cele din urmă, au mîncat o bucată de pîine şi două portocale, care se aflau în cameră. Doctorul Trifari nu se întorsese nici în noaptea următoare, şi de-abia în după-amiaza celei de a doua zi, sosi o scrisoare adresată domnului Giovanni Trifari. hotelul Villa Borghese ; o scrisoare pusă la poştă cu un timbru de zece centime. Ah, ei erau ţărani, cu fantezia obtuză şi cu inima simplă, nu aveau imaginaţia prea bogată, nu cugetau decît puţin, erau oameni simpli, se exprimau cu puţine cuvinte, tăcuţi, dar cînd le-a fost adusă scrisoarea aceea şi au recunoscut mult prea cunoscuta şi mult prea iubita caligrafie a fiului lor, au început să tremure şi unul



şi altul, de parcă i-ar fi cuprins pe amîndoi o neaşteptată, nestăpînită paralizie. De două sau de trei ori, cu ochelarii grosolani tremurînd pe nas, cu glasul tremurat al bătrîneţii şi al emoţiei, cu lentoarea celui ce abia ştie să citească şi trebuie să-şi înfrîneze lacrimile, bătrînul ţăran a recitit scrisoarea cu care fiul lor, înainte de a pleca în America, îi saluta, cu dragoste, ca un adevărat fiu ; auzind conţinutul scrisorii, întipărindu-şi bine în memorie groaznicele şi duioasele cuvinte ale fiului, bătrîna ţărancă săruta mărgelele şiragului de mătănii şi gemea încet. De două ori intrase un servitor din hotel, cu aerul lui sceptic de om obişnuit cu toate vicisitudinile vieţii ; şi i-a întrebat dacă voiau să mănînce, dar ei, uitînd de toate, surzi, orbi, nici măcar nu i-au răspuns. Cînd pe la ora şase, intră don Crescenzo, după ce a bătut inutil, i-a găsit pe întuneric, aşezaţi lîngă

balconaş, într-o mare tăcere.

— Este acasă domnul doctor ?

Nici unul din ei nu a răspuns, ca şi cum ar fi fost cuprinşi de linişte morţii.

— Voiam să ştiu dacă este acasă domnul doctor.

— Nu, domnule, — zise bătrînul părinte.

— A plecat ?

— Da.

— Cînd ?

— De mult, murmură bătrînul şi glasul lui fu însoţit de un geamăt al soţiei.

— Şi cînd se întoarce ? — strigă don Crescenzo, foarte agitat, într-un acces de furie.

— Nu ştim, nu ştim, — zise bătrînul, dînd din cap.

— Dumneata eşti tatăl lui, trebuie să ştii !

— Nu mi-a spus...

— Dar unde a plecat, unde a plecat ticălosul acela ?

— în America, la Bem aria 1.

— lisuse Cristoase ! — exclamă don Crescenzo, prăbuşindu-se pe un scaun.

1 Buenos-Aires (n. tr.).



Amuţiră cu toţii. Mama strîngea cu devoţiune mătăniile. Dar amîndoi păreau atît de sleiţi de oboseală încît don Crescenzo fu cuprins de disperare, găsind peste tot fel de fel de nenorociri, şi mai grave chiar decît a lui. Totuşi se agăţa de o speranţă închipuită ; înainte de toate voia să ştie, voia să ştie tot, cu sălbatica voluptate a celui ce vrea să guste toată amărăciunea nenorocirii lui. Deci şi acesta îi scăpase, şi acesta, şi banii daţi acestuia erau pierduţi, pierduţi pentru totdeauna.

— Dar cine i-a dat bani să poată pleca ? — strigă exasperat.

• — îi sînteţi prieten, dumneavoastră ?

— Da, da, da.

— Adevărat ?

— Adevărat.

— Iată scrisoarea, ţineţi ; aşa veţi afla tot.

Atunci el, la lumina slabă a zilei care era pe sfîrşite, citi lunga scrisoare a nenorocitului care, ros de datorii, de patimă, nemaiştiind ce să facă, le scria părinţilor, luîndu-şi rămas bun de la ei, pentru a-şi căuta norocul în America.

Din cele patru sute de lire îşi luase trei sute cincizeci pentru a-şi plăti un loc la clasa a treia pe un vapor, adăugind cîteva lire pentru a trăi în primele două sau trei zile odată ajuns la Buenos Aires. Mărturisea totul : toată ruina lui, toată ruina familiei, blestemînd jocul acela, soarta şi pe el însuşi, înjurînd destinul nefericit şi conştiinţa, lui nenorocită.

Trimitea cîteva lire celor doi bieţi bătrîni, rugîndu-i să se întoarcă în satul lor, să supravieţuiască aşa cum vor putea, pînă ce el le va putea trimite ceva de la Buenos Aires ; să se întoarcă în satul lor, şi el nu-i va uita — iar banii le erau. suficienţi tocmai pentru două locuri de clasa a treia, pînă în satul lor, nu le-ar mai fi rămas nimic nici pentru o pîine — el îi ruga-în genunchi să-l ierte, să nu-l blesteme, că nu avusese puterea să se omoare, poate de dragul lor, dar să-l ierte, că-i lăsa aşa şi în timpul călătoriei lui, fără bagaj, fără bani, aruncat într-un dormitor comun şi sufocant al vaporului, să nu-i dea trista hrană a



blestemului. Scrisoarea era plină de duioşie şi de mînie ; insultele adresate bogaţilor, domnilor, guvernului, se alternau cu rugăciunile de iertare, cu scuzele umile. De două ori don Crescenzo citi scrisoarea aceea sfîşietoare, scrisă cu sufletul feroce împotriva lui însuşi şi împotriva oamenilor, care se vedea rănit în duioşia vieţii lui. O îndoi automat şi-i privi pe cei doi bătrîni ; i se păru că au o sută de ani, prăbuşiţi de mizerie morală şi de muncă, de vîrstă şi de durere.

— Şi ce faceţi acum ? — întrebă el, după un răstimp.

— Ne întoarcem acasă, — murmură bătrînul. Plecăm mîine cu primul tren.

— Da, da, plecăm — gemu bătrîna ţărancă, fără a ridica privirea.

— Şi ce veţi face acolo ? — adăvgă el, vrînd să le adîncească durerea.

— Vom trăi, muncind cu ziua, spuse bătrînul, simplu.

El îi privi din nou şi îi văzu atît de bătrîni, atît de obosiţi, atît de gîrboviţi şi totuşi gata să reînceapă viaţa pentru a avea încă o pîine, să sape pămîntul cu braţele tremurînde, cu capul plecat şi părul alb sub soarele puternic al verii. Şi străpuns de ultima lovitură, simţind în jurul lui cum creşte corul nenorocirilor nu deschise gura în le-

gătură cu banii pentru care venise ; dimpotrivă, încet, atît de mare era mila pentru cei doi bătrîni, îi întrebă :

— Aveţi nevoie de ceva ?

— Nu, nu, mulţumim — spuseră cei doi, cu gestul dezolat al fiinţelor care nu mai aşteaptă nimic.

— Atunci, curaj, curaj...

— Da, da, mulţumim, mai murmurară ei.

Apoi îi părăsi. Era noapte cînd coborî în stradă. Un minut, năucit, îngrozit, se întrebă unde se mai putea duce? Şi din nou, împins de un impuls mecanic, reluă cursa şi traversînd piaţa Toledo, urcă pînă la biserica Sân Michele, unde se ridica întunecat şi masiv palatul Rossi, fost Cavalcanti. în palatul acela locuiau ultimii lui datornici, cei mai disperaţi dintre toţi, şi pe care-i lăsase la urmă pentru a nu începe cu stîngul, cu un rău-augur. Dar nu găsise



bani nicăieri, la nimeni ; şi acum, printr-o naturală speranţă a nefericiţilor care se revoltă împotriva nefericirii. prin puterea iluziei care nu se stinge niciodată, începea să creadă că Cesare Fragalâ şi marchizul Cavalcanti i-ar fi dat într-un fel oarecare o parte din bani, din cer. Cînd intră în apartamentul lui Cesare Fragalâ introdus de micuţa Agnesina care venise să-i deschidă uşa, ducînd cu ea o lumînare pe jumătate arsă şi condus prin apartamentul gol şi întunecat el se căi imediat că venise acolo. Soţul, soţia şi fetiţa la o măsuţă, avînd deasupra o faţă de masă mai scurtă decît tăblia, mîncau în tăcere, privind fiecare bucăţică de ficat prăjit pe care şi-o duceau la gură, de teamă să nu lase prea puţin celorlalţi doi ; şi mai ales fetiţa, cu pofta mare de mîncare, a creaturilor sănătoase, măsura îmbucăturile de pîine ca să nu mănînce prea mult. Cesare Fragalâ serios, cu zîmbetul obişnuit dispărut pentru totdeauna de pe chipul lui, privea faţa de masă, cu sprîncenele încruntate ; soţia, buna Luisa cu ochii ei mari, frumoşi, pe a cărei frunte strălucise steaua de briliante a mamei fericite, avea aerul modest şi umil, într-o rochie modestă de lină şi bumbac, în linişte, copila, cu privirea calmă, se uita la "vizitator, de parcă ar fi înţeles ceva şi aştepta întrebarea care avea s-o pună, senin, cu răbdarea unui martir. Şi în faţa privirii cuminţi şi gînditoare a fetiţei, don Crescenzo simţi că i se leagă limba şi se bîlbîi cu greu :

— Cesarino, venisem pentru treaba aceea...

O flacără aprinse obrajii lui Cesarino Fragalâ ; soţia încetă să mai mănînce, iar fetiţa închise ochii, de parcă lovitura i-ar fi fost dată ei.

— E greu să o putem rezolva, Crescenzo ; tu nu ştii în ce încurcături ne aflăm... — spuse slab Cesarino.

— Ştiu, ştiu — zise celălalt, neştiind cum să-şi stăpî-ncască emoţia, — dar eu sînt într-o situaţie şi mai rea decît a ta...

— Nu cred, — murmură melancolic negustorul care de cîteva zile lichidase totul, — nu cred.

— Tu ţi-ai salvat onoarea, Cesarino, dar eu nu mi-o pot salva ! Ce vrei să-ţi spun ? Nu mai pot adăuga nimic...

Şi nemaiputînd să se stăpînească, simţind pe chipul lui privirea miloasă a micuţei Agnesina, începu să plîngă. Un



vînt slab de seară, intrînd de pe un balcon întredeschis, făcea să tremure lumina lămpii cu gaz şi era un grup fantastic de melancolic, acela al soţului, al soţiei, al copilei care adunaţi unul într-altul, nefericiţi la culme, îl priveau pe nefericitul celălalt care plîngea în hohote.

— Nu am putea să-i dăm ceva, Luisa ? — şopti timid Cesarino la urechea soţiei lui, în timp ce celălalt se lamenta vag.

— Cît trebuie să-i dai ? — întrebă Luisa, pe gînduri.

— Cinci sute de lire... era mai mult... i-am plătit o parte...

— Şi este vorba de o datorie de... joc ? — întrebă ea, rece.

— ...Da.

— Ce spunea el, de onoare ?

— El ne-a dat nouă pe datorie, şi dacă nu plăteşte, guvernul îl condamnă la închisoare.

— Are copii ?

— ...Da.

Ea dispăru în camera alăturată. Cei doi bărbaţi se priveau, îndureraţi, în timp ce copila îi privea pe rînd, cînd pe unul cînd pe celălalt, cu ochii ei buni şi încurajatori. După puţin, Luisa se întoarse, ceva şi mai palidă.

— Asta este ultima noastră hîrtie de o sută, — spuse, cu glasul ei armonios. — Rămîne ceva mărunţiş pentru noi ; dar va avea grijă Dumnezeu...

— Va avea grijă Dumnezeu, — repetă copila, luînd

hîrtia de o sută din mîinile mamei şi dînd-o lui don Crescenzo.

Ah, în momentul acela, în faţa oamenilor acelora care îşi numărau fiecare îmbucătură de pîine şi care se lipsea de ultima sută de lire ca să-l ajute, în momentul acela, sub privirile bune şi triste ale unor creaturi ruinate care-şi păstrau totuşi credinţa, mila, el îşi simţi inima oprindu-se şi se clătină de parcă ar fi fost gata să-şi piardă cunoştinţa. Pentru o clipă, se gîndi să nu le ia ultimii bani, dar i se păreau sacri, trecuţi prin mîinile unei femei sfinte şi în



acelaşi timp ferme, trecuţi prin minutele curajoasei şi bunei copile ; spuse, numai, tremurînd :

— Iertaţi-mă, iertaţi-mă...

— Nu face nimic, — spuse îndată Cesarino Fragalâ, cu bunătatea lui.

— Aţi fost atît de buni, atît de buni... — murmura, salutîndu-i, privind umil pe cele două femei care suportau atît de nobil nenorocirea aceea. Cesarino îl însoţi pînă la uşă.

— Regret că sînt atît de puţine lire... — îi mai spuse, — nu-ţi vor servi.

— Pentru inima cu care mi le-aţi oferit, preţuiesc sute de mii de lire, — exclamă dureros deţinătorul Sediului de loto. Dar trebuie să dau patru mii şase sute de lire guvernului, şi nu le-am recuperat decît pe acestea...

— Ceilalţi... nu ţi-au dat nimic ?

— Nimic ; o întreagă nenorocire, un dezastru. Mă voi duce acum la marchizul Cavalcanti.

— Nu te duce — spuse Fragalâ — dînd din cap, — e inutil.

— Voi încerca...

— Nu mai încerca. Stau mai rău decît noi ; şi în fiecare zi se tem că tînăra marchiză nu va mai rezista. Tatăl ei şi-a pierdut minţile.

— Cine ştie...

— Ascultă-mă pe mine, nu te duce. Te poţi trezi în faţa unei scene neplăcute.

— Scenă neplăcută ?

— Da, tînăra marchiză are convulsii care o fac să scoată strigăte teribile. Ori de cîte ori le auzim, noi ieşim din casă. Strigă mereu : „mamă, mamă". Ţi se sfîşie inima.

— Dar e nebună ?
— Nu ; nu e nebună. Cere ajutor, în timpul convulsiilor. El spune că ea vede... Nu te duce, e inutil; fă orice altceva.
— Mulţumesc, mulţumesc — zise celălalt.
Şi se îmbrăţişară, trişti, emoţionaţi, ca şi cum ar fi făcut-o pentru ultima oară.

401

Acum, cînd don Crescenzo ajunse la poarta cea mare a palatului Rossi, după ce coborîse iute pe scări, de parcă s-ar fi temut să nu audă în spatele lui strigătele sfîşietoare ale tinerei marchize Cavalcanti care murea, cînd se trezi singur, în mulţimea care se ducea şi venea dinspre piaţa Toledo, în seara aceea caldă de primăvară, se gîndi, dintr-o dată, că totul se sfîrsise. Cele o sută de lire pe care plînsul său le smulsese mizeriei familiei Fragalâ erau închise în portofelul lui pe care-l pusese în buzunarul pardesiului ; în locul acela el simţea o căldură crescîndă, deoarece banii aceia erau într-adevăr ultimul cuvînt al destinului. Nu mai putea găsi nimic de aici înainte : totul fusese spus.
Disperata lui voinţă, emoţia lui tot mai puternică, eforturile din toată ziua aceea, alergînd, vorbind, povestindu-şi necazurile, plîngînd, şi marea groază a ruinei care îi stătea în faţă, nu reuşiseră decît să ia ultima bucăţică de pîine celor mai nevinovaţi dintre debitorii lui ; o sută de lire, nimic, faţă de suma pe care el trebuia să o plătească neapărat miercuri : o sută de lire, nimic altceva, decît o picătură de apă în pustiu. Şi simţea bine acest lucru : deoarece epuizase o imensă cantitate de energie şi emoţie, ajungînd să smulgă numai aceste lire din cinstea familiei Fragalâ, deoarece se simţea slab, fără viaţă, acela era deci ultimul cuvînt, nu mai erau alţi bani, nu mai existau pentru el, trebuia să se socotească pierdut, pierdut fără nici o speranţă de salvare.
O ceaţă — şi poate erau chiar lacrimile — plutea prin faţa ochilor lui ; şi curentul mulţimii îl ducea spre piaţa Toledo. Se lăsa transportat, simţindu-se în prada destinului, fără forţă de a rezista, ca o frunză uscată smulsă de vîrtej. Nu mai putea face nimic. Chiar nimic ; se sfîrsise totul. Ii mai datora cineva bani, baronul Lamarra, magistratul Calandra, doi sau trei alţii, sume mici, dar el nu £€

mai gîndea să se ducă la ei, totul era inutil, totul, deoarece oriunde apăruse, adusese cu sine disperarea lui, găsise brazda unui flagel egal cu al său, flagelul jocului care-l făcuse de ruşine, aducîndu-i mizerie şi moarte, lui*şi celorlalţi ca el.

402

Nu îndrăznea să intre nici în casa lui. acum, deşi era du. Coborîse pe strada Sânta Brigida şi pe strada Molo alia Marina, unde locuia într-una din casele înalte şi înguste, în care se pătrunde din străduţele întunecate din Port şi care dau înspre marea puţin întunecată între vamă şi Granili ; şi din via Marina, de-a lungul plajei unde erau ancorate şi lăsate deoparte bărcile şi bărcuţele pescarilor, el privea, printre miile de ferestre, mica fereastră luminată în spatele căreia soţia lui îşi adormea copilul. Dar nu îndrăznea să intre, nu ; totul nu se terminase aşadar ? Soţia lui ar fi citit sentinţa, condamnarea, pe chipul lui, şi el nu rezista la ideea asta. O slăbiciune totală îl reţinea, tot mai mare, zdrobindu-i braţele şi picioarele, în obscuritatea aceea, în liniştea aceea, unde numai trăsurile care-i duceau pe călătorii ce plecau cu trenurile de seară, unde numai tramvaiele, care merg în comunele de la poalele Vezuviului. aduceau din cînd în cînd o notă de vitalitate, în bruna şi larga via Marina. Neputîndu-se ţine pe picioare, se aşezase pe una din băncile de pe lunga şi îngusta Villa del Popolo, grădina oamenilor sărmani razantă cu plaja mării ; şi de acolo, vedea mereu, deşi mai departe, departe ca o stea, fereastra luminată a casei lui. Cum să se ducă acolo, cu ce curaj să-şi ducă lacrimile şi disperarea în mica ambianţă paşnică şi felicită ? Şi pe copilul acela inocent şi pe celălalt care trebuia să se nască, şi pe mama aceea atît de mîndră de soţul ei, de copilul ei, trebuia el, oare, în seara aceea, să-i facă să tremure de durere şi de ruşine ? Ah. acest lucru îi era de nesuportat ! O pedeapsă atît de mare, atît de mare, căzută pe capul tuturor, ca şi cum ar fi fost blestemaţi, distrugînd sănătatea, averea, onoarea, totul !

Şi într-o succesivă viziune, el reînnodă tot firul năpastei aceleia, pornind de la el, revenind la el. plecînd de la disperarea proprie la aceea a altora, privind mereu farul luminos unde îl aştepta familia lui. Şi revăzu chipul palid şi supt al lui Ninetto Costa care pornea precis pe un drum

mai lung decît cel spre Roma, lăsînd în urma lui un nume
de falit, şi de sinucigaş, mamei lui ; revăzu trupul torturat
de apoplexie al avocatului Marzano, buzele bolborosinde
şi mizeria atroce, neavînd bani nici măcar pentru a-şi cum-



para o altă bucată de gheaţă, în timp ce împotriva lui de-
venea tot mai gravă o acuzaţie dezonorantă, care-i con-
damna bătrîneţea ; şi profesorul Colaneri, alungat din şcoli,
acuzat că-şi vînduse conştiinţa de dascăl, şi după ce-şi le-
pădase veşmîntul preoţesc, constrîns să-şi renege religia
în care se născuse, pentru care fusese preot; sau tristeţea
doctorului Trifari, navigînd pe un vapor de emigranţi, fără
un ban în buzunar, lipsit de toate, în timp ce bătrînii lui
părinţi se întorceau, pentru o bucată de pîine, să sape pă-
mîntul înţelenit ; şi resemnata dăruire a lui Cesare Fragalâ,
dăruire cu care se terminase numele mult prea vechei firme
şi în care era un întreg viitor de mizerie de înfruntat ; şi,
în fine, deasupra tuturor, boala din cauza căreia se stingea
tînăra Cavalcanti, în timp ce tatăl ei nu mai avea o bucată
de pîine să-i ducă la gură.

Toţi, toţi pedepsiţi, mari şi mici, nobili şi plebei, ne-
vinovaţi şi vinovaţi ; şi el împreună cu ei, el şi familia lui,
pedepsiţi în tot ce aveau mai scump, averea, fericirea casei,
onoarea. Un şir de nefericiţi, în care cei ce plîngeau mai
mult erau cei mai nevinovaţi, în care micile făpturi, ti-
nerele fete, femeile ispăşeau erorile bărbaţilor lor, un şir
de mizerabili, cărora el le adăuga mintal pe alţii pe care-i
cunoştea şi de care îşi amintea : baronul Lamarra împotriva
căruia soţia îşi menţinea acuzaţia de falsificator şi care se
întorsese la meseria de antreprenor, sub soarele puternic,
pe străzi, pe şantierele de construcţie ; şi don Domenico
Mayer, funcţionarul ipohondru, care într-o zi de disperare,
nemaiputînd suporta teroarea datoriilor, se aruncase de la
fereastra etajului patru, murind pe loc ; şi magistratul
Calandra, cu cei doisprezece copii, văzut atît de rău, înclt
risca, din şase în şase luni, să intre la închisoare şi Gaetano
de la fabrica de mănuşi care-şi omorîse soţia, pe Annarella,
cu o lovitură de picior în pîntec, în timp ce era gravidă în
luna a doua, şi nimeni nu ştiuse nimic, în afară de cei doi
copii, eare-şi urau tatăl, deoarece şi pe ei, în fiecare vineri,
îi ameninţa că îi va ucide, dacă nu îi dădeau bani ; şi toţi,
toţi, agonizînd şi totuşi continuînd să trăiască în chingile

nevoilor şi roşeala ruşinii ; în fine şi el care îşi avea familia acolo, în căsuţa aceea şi care-l aştepta în linişte, în timp ce el nu avea curajul să se întoarcă acolo, simţind că prima veste a nenorocirii lor i-ar fi ars buzele.
404

O adevărată năpastă, o urgie cutremurătoare ; şi anume mîna aceea care se lasă greu asupra păcătosului, a vinovatului, şi îl loveşte pînă la a şaptea generaţie ; ba chiar acelaşi viciu, aceeaşi vină, acel joc infam, joc blestemat, care devenea instrument de pedeapsă, împotriva acelora care îşi făcuseră idolul lor din această vină şi din acest viciu ; în aceeaşi pasiune, ca în toate celelalte, care sînt în. afara vieţii, în afara realităţii, în aceeaşi pasiune, germenele, sămînţa penitenţei de neînfruntat. Loviţi acolo unde păcătuiseră, ba chiar de păcatul lor însuşi ! Un lung plîns sfîşietor, cu toţi ochii, cu cei mai puri, hohote dezlănţuite din cele mai pure buze ; o mulţime de biete creaturi oneste, care se zbăteau acum între foame şi moarte, ispăşind erorile altora, dînd vinovaţilor remuşcarea de a fi aruncat persoanele pe care le iubeau cel mai mult, în adîncul prăpastiei.

Nici un salvat, nici unul măcar, dintre cei ce-şi dăruiseră viaţa jocului, jocului infam, jocului nenorocit, devorator de sînge şi de bani ; nici măcar el salvat, nici familia lui, şi el distrus, ca si copiii lui, care aveau să ajungă, desigur, să întindă mîna.

Ah, prea mare, prea mare, insuportabilă pedeapsă ! Ce făcuse oare, ca să ajungă acolo în stradă, ca un cerşetor care nu îndrăzneşte să intre în coliba lui, fiindcă nu putuse primi de pomană din partea inimii dure a oamenilor ? Ce făcuse el, ca să ajungă în închisoare, ca un răufăcător, ca soţiei lui să-i fie ruşine că-i aparţine lui şi ca fiii lui să nu-i mai pomenească numele ? Ah, era prea mult, era prea mult : ce vină comisese oare ?

Doi gardieni trecuseră pe via Marina şi întrebară din priviri întunericul băncilor şi al grădinii Villa del Popolo; dar umbra era adîncă, paznicii nu l-au văzut pe don Crescenzo, întins pe bancă. Dar el, ca printr-o rapidă schimbare de scenă, văzu înaintea ochilor, în Sediul lui de loterie, de pe străduţa del Nunzio, serile înfierbîntate de vinerea şi aprinsele dimineţi de sîmbătă, în care jucătorii se îngrămădeau la cele trei ghişee ale agenţiei lui, cu ochii scînteietori de speranţă şi cu mîinile tremurînde de emoţie şi revăzu tabelele cu numerele mari albastre şi roşii, care-i

stîrneau pe jucători să aducă alţi bani la loto ; revăzu cele o sută de ştiri ale jurnalelor cabalistice şi cuvintele : Aşa



mă vei vedea î — Vot fi norocul tău .' — Comoara poporului ! — Cel ce nu dă greş ! — Taina dezvăluită ! — .Roata norocului! — şi vizitele frecvente ale acestui assistito şi înţelegerile fatale cu toţi ceilalţi cabalişti, fraţi spiritişti, matematicieni care-i înflăcărau pe jucători cu limbajul lor straniu, cu straniile lor imposturi ; a revăzut săptămânile din preajma sărbătorilor de Crăciun, de Paşti, în care jocul devine furios, feroce, într-atît de mare este dorinţa poporului de a intra în mereu visata Ţară a belşugului şi s-a revăzut pe el, mulţumit de iluziile acelea care se sfîrşeau acum într-o dureroasă deziluzie, mulţumit că mirajul acela îi orbea pe cei slabi, pe proşti, pe bolnavi, pe săraci, pe optimişti, pe toţi cei ce doreau Ţara belşugului mulţumit că toţi, toţi erau contaminaţi de acelaşi morb şi că nici unul nu se mai putea salva ; mulţumit peste măsură cînd, de marile sărbători, creştea ardoarea, şi creştea jocul, şi creştea procentul lui de cîştig. Văzu totul, lucid, de la propria-i fiinţă care se apleca să scrie pe registre cifrele blestemate şi promisiunile false, pînă la feţele roşii sau decolorate ale jucătorilor, arzînd de patimă. Şi îşi lăsă capul în jos, abătut, simţind că-şi meritase pedeapsa, el însuşi, familia lui, pînă la a şaptea generaţie. Jocul la loto era o infamie care ducea la boală, la mizerie, la închisoare, la orice dezonoare, la moarte ; şi tocmai el fusese proprietarul unei asemenea agenţii infame.

## XX

O LINIŞTE ADÎNCÂ DOMNEA DE trei zile în casa marchizului Carlo Cavalcanti ; uşile, unse cu ulei la ţîţîni şi la broaşte, se deschideau şi se închideau fără să facă nici un zgomot ; cei doi bătrîni servitori, Giovanni şi Margherita, mergeau în vîrful picioarelor, fără să



vorbească, aidoma unor umbre care alunecă pe podea, sau, mai curînd, rămîneau nemişcate, Giovanni aşezat pe singurul scaun de paie care mobila anticamera, Margherita aşezată lîngă patul fetei bolnave, privindu-i chipul stins cufundat într-o toropeală gravă, în toropeala morbidă a unei febre ridicate.

Medicul, un doctor oarecare, chemat în grabă de la far-

macia din apropiere, Berriola, spusese, înainte de toate, că orice zgomot producea o impresie dureroasă asupra creierului bolnavei şi, imediat, în casă, dispăruse orice scîrţîit, orice suspin ; nici un cuvînt, nici o respiraţie ; şi aşa bătrînii servitori erau pregătiţi pentru taciturnitate şi pentru nemişcare, înfrînţi parcă de acea ultimă lungă odihnă. Apoi medicul întrebase de doctorul curant; şi cînd i-au pomenit numele doctorului Amati, le-a spus să-l cheme imediat; avea nevoie de el. Chipul anxios al marchizului Cavalcanti îngheţase ; şi o expresie de durere, aceeaşi expresie apăruse şi pe chipurile celor doi servitori. Atunci, doctorul, bănuind ceva suspect, misterios, a dat din cap şi a început să o îngrijească singur pe bolnavă, punîndu-i gheaţă pe capul înflăcărat, dîndu-i chinină din două în două ore, ca să vadă dacă îi scade ceva din gradele înalte de febră tifoidă care o ardea, hrănind-o bine, dar fără să obţină nici o îmbunătăţire, fără să reuşească să învingă coma în care intrase tînăra, suscitînd doar un delir ciudat, amestecat cu convulsii nervoase spasmodice. Astfel, la otrăvirea sîngelui, produs de infecţia tifoidă, se adăugau foarte grave tulburări nervoase care complicau boala.

— Ce spuneţi, doctore, ce spuneţi ? — întreba marchizul Cavalcanti, pe palierul scării.

— Dacă ar fi vorba numai de tifos, aş putea să vă dau speranţe ; dar tot sistemul ei nervos este zdruncinat, mi-e teamă de o meningită. Repet, trebuie chemat doctorul Amati, el o cunoaşte pe pacientă.

— Este cu neputinţă, — răspundea, hotărît, marchizul.

— Atunci... — spunea celălalt, luîndu-şi rămas bun.

Şi intrînd din nou în camera fetei, marchizul de Formosa îşi înăsprea şi mai rău orgoliul, împotriva chemării doctorului, care îi persecuta inima paternă. Omul care cucerise inima fetei lui, nu-i va mai intra niciodată în casă,



pentru a-i aduce blestemăţiile Iui. Bianca Măria era tînără, era puternică, va învinge singură boala. Şi astfel se încăpăţîna cu hotărîre în trufia lui, revenind la patul bolnavei. Se apleca asupra chipului ei, tot mai lipsit de viaţă şi cu o şoaptă o chema, pe nume, pe fată. Ea zăcea cufundată în amorţeala aceea a tifosului, cu punga de gheaţă pe capul imobil, cu mîinile unite ca pentru o rugăciune, în poziţia obişnuită a bolnavilor de tifos ; şi totuşi auzea şoapta

aceea. Nu răspundea, nu deschidea ochii, dar cu o foarte uşoară contracţie a muşchilor încrunta sprîncenele, vădind o amărăciune ; iar mîna îi făcea un semn continuu, mereu acelaşi, obstinat, deprimat, acela de a-l îndepărta pe tatăl ei. El se apleca în continuare, neliniştit şi jignit, şoptindu-i că era el, tatăl, tatăl ei, că o iubea atît de duios, că voia s-o vadă vindecată, el, singura persoană care o iubea cu adevărat... dar expresia de plictiseală şi de respingere creştea pe chipul sărmanei bolnave, pacienta, cum spunea doctorul,'şi mîna delicată, neliniştită, stăruitoare continua să-l respingă cît mai departe pe marchizul Cavalcanti. Bătrînul îşi reprima cu greu un acces de furie care i se ridica pînă la creier, şi se ducea să se aşeze ceva mai departe, punîndu-şi braţele pe piept, plecîndu-şi capul, re-
st mnîndu-se, umilindu-se. Numai Margherita obţinea un răspuns cînd cerea ceva Bianca Măria, dacă voia să bea din băutura aceea puternică, din vinul de Marsala, un ou bătut şi supă care se dă bolnavilor de tifos, sau dacă voia să schimbe punga cu gheaţă. Fata, fără a deschide ochii, răspundea că da, sau nu, cu mişcarea mîinii ei subţiri ; iar marchizul era constrîns, pentru a afla ceva, să întrebe chipul bătrînei servitoare, în anumite momente, disperat de acea înverşunată ostracizare, ieşea din camera Biancăi Măria şi începea să umble prin salon ; dar adesea paşii lui apitaţi făceau prea mult zgomot, şi în prag apărea chipul neliniştit al Margheritei ; el se oprea ; ea îi făcea semn să se Lniştee?că, fiindcă zgomotul îi provoca dureri tinerei fete.

— Şi aici, o tulbur l — întreba el fremătînd tot.

Şi deoarece servitoarea Margherita confirma acest lucru, că şi de departe o făcea să sufere pe fată, el, ca să-şi reprime un impuls de mînie, îşi lua pălăria şi ieşea din casă. Atunci apartamentul reintra într-o mare tăcere ;



Giovanni moţăia trist în anticameră, în timp ce Margherita se apleca asupra chipului palid şi înf ierbîntat al bolnavei, pentru a-i şopti un cuvînt mîngîietor. Făcînd un efort, sărmana fată zîmbea, o clipă ; şi bătrîna servitoare mulţumită, se întorcea la scaunul ei, murmurînd în sine cuvintele unei rugăciuni, fără a-şi lua privirea de la Bianca Măria. Tîrziu, tîrziu, după ce rătăcise pe străzi, obosind de atîta umblet, îmbrăcat prost, cu părul în dezordine, cu to^tă -demnitatea pierdută, de nerecunoscut, marchizul Ca-

valcanti se întorcea acasă, găsind uşa deschisă, de parcă cei dinăuntru i-ar fi auzit paşii. Margherita venea la el, în umbră, cu pasul unei fantome.

— Ce face ?

— Tot aşa — suspina ea.

— Ce spune medicul ?

— Gheaţă şi chinină. A întrebat din nou de doctorul Amati.

— V-arn spus să nu-mi mai pomeniţi de infamul acela ! — exclama marchizul,

— Ssst ! — îi şoptea ea, cu tot respectul.

Şi pleca. Marchizul era cuprins de o nelinişte atît de intensă, încît renăscîndu-i în inimă vechea credinţă, căuta un loc unde să îngenuncheze, să-l roage pe Dumnez'eu să-i salveze fata, să-l scape de tortura aceea. Vai. cămăruţa care fusese cîndva capelă, şi unde de atîtea ori, Bianca Măria şi el se rugaseră împreună, acum era pustie ; el, după ce blestemase toţi sfinţii şi pe sfînta Fecioară, după ce comisese sacrilegiul de a-l pedepsi pe Ecce Homo, vînduse sfinţii, pe Sfînta Fecioară şi pe Ecce Homo pentru a juca banii la loto. Nu mai erau sfinţii protectori în casa Cavalcanti, Fecioara şi divinul ei Fiu, îşi retrăseseră de acolo ochii îndureraţi de injuriile lui. Nu mai era nimic, nimic, în casa aceea, în ultimele luni, de cînd cu boala tinerei fete, trăiseră din pomeni, adică din anume reduse subsidii, pe care mila unor rude binevoitoare şi nesfîrşita milă a soţiei lui don Gennaro Parascandaîo. cămătarul, le oferea la rugăminţile şi lacrimile Margheritei şi ale lui Giovanni, cei doi servitori.



Ajunseseră să întindă mîna, acum, marchizii Cavalcanti ! De mai multe săptămîni el nu mai avea bani pentru loto, şi fugea de agenţia de loto a lui don Crescenzo, pentru că nu avea să-i restituie multele lire pe care i le datora; dar cînd venea ziua de vineri, deşi ştia că ajunseseră la o cerşetorie privată, deşi ştia că din nou comitea o crimă familială, ajungea să o implore pe Margherita să-i dea două lire, o liră, să se joace. Numai în vinerea aceea, prima, de la boala Biancăi Măria, nu îndrăznise ; era lovit fără remediu, trupul,copilei aceleia, întins pe cel ce avea să-i fie poate patul de moarte, capul ei aproape strivit de punga grea cu gheaţă, profilul supt, subţiat parcă de o mînă in-

terioară, sprîncenele care se încruntau numai cînd îi auzea glasul şi mîna aceea, mîna aceea, mai ales, care îl gonea continuu, cu înverşunare, pradă unei mute şi energice groaze ; toate acestea doborîseră ultima energie a bătrîneţii lui.

Bolile bătrînilor pun pe gînduri şi-i întristează pe bătrîni, dar bolile tinerilor îi înspăimîntă ca un fapt împotriva ordinii naturii. Ah, în aceste momente de angoasă, se simţea atît de slab, atît de bătrîn, atît de consumat, organism fără vitalitate, lampă fără gaz ; şi clătinîndu-se, tremurînd, fără să privească măcar spre patul fetei lui, venea să se aşeze la locul lui obişnuit, sleit de puteri ca şi cum acolo ar fi trebuit să-şi aştepte moartea. Un singur luciu a reuşit să-i dea o străfulgerare de energie, adică o străfulgerare de ură ; şi era numele acelui mult prea nesuferit doctor, repetat din cînd în cînd de medic, sau repetat de servitorii lui, deşi el le interzicea să o facă. Ea, Bianca Măria, nu-l rostise niciodată, în timpul convulsiilor care fuseseră preludiul acelui tifos, ea delirase mult, strigase, chemîndu-şi mama, mama, mama, ca un copil aflat în primejdie, ca un copil care se pierde. Nimic altceva, în zadar, în timpul acelor bîlbîieli şoptite, în bolboroselile confuze, în acele lungi, de neînţeles, vorbe stîlcite, el îşi ascuţise auzul pentru a-şi auzi numele, sau pe acela al infamului doctor, care-i răpise inima fiicei lui ; ea îşi chemase mereu mama, pe nimeni altcineva. Şi el tremura, tremura să-i audă pe buze numele acela, păstrînd încă, în bătrâneţe, în oboseală, în slăbiciunea crescîndă, mînia aceea



surdă, ranchiuna implacabilă. Uneori, cînd delirul lua şi mai mare amploare, şi îl persecuta, el fugea din cameră, astupîndu-şi urechile, temîndu-se mereu să nu audă invocat numele aceluia. Stătea astfel afară şi aştepta, nesigur, foarte agitat.

— Despre ce vorbeşte ? — o întreba pe Margherita, cînd aceasta ieşea din cameră, buimăcită, speriată.

— O vrea pe mamă-sa, — murmura ea, plîngînd în linişte, deoarece chemarea aceea i se părea un semn de moarte.

Şi tifosul îşi încheia prima săptămînă, rezistînd gheţii, rezistînd chininei, menţin îndu-se între patruzeci şi patruzeci şi unu de grade, ca şi cum mercurul termometrului

s-ar fi imobilizat pe cifra aceea lugubră, coloana funebră pe care nimic nu reuşea să o micşoreze.

— Cît ? — întreba, cu ochii neliniştiţi, bătrînul părinte pe Margherita, care privea termometrul, pus în contact cu pielea fierbinte a bolnavei.

— Patruzeci — murmura ea, în şoaptă, cu o dezolare infinită.

Cifră implacabilă ! Pentru a micşora fierbinţeala care vlăguia sîngele şi fibrele Biancăi Măria, acum văzînd că pilulele de chinină, în doze mai i. nu mai aveau nici un efect binefăcător, îi injectau chinina cu mica şi uşoara siringă de argint. Fără a avea puterea să deschidă ochii, ea se ridica greu, susţinută pe perne, ridicată de braţele Margheritei, şi capul i se clătina, iar părul negru, lipit pe tîmple şi pe gît, picura umiditatea răcelii pe care i-o dădea punga cu gheaţă. Era nevoie să-i susţină şi capul, care-i cădea pe spate sau în faţă ; şi dezgolindu-i bietul braţ înţepat peste tot de acul de argint, o nouă înţepătură, fierbinte, dureroasă, se adăuga celorlalte ; ea tresărea numai uşor, ca şi cum nici o durere nu ar fi fost mai gravă decît somnul acela. Uneori deschidea ochii ; şi îi fixa pe chipul persoanelor de faţă, atît de trişti în expresia lor de oboseală, atît de tulburi în culoare, atît de arizi şi de indiferenţi acum la toate spectacolele umane, încît o privire de-a lor le strîngea inima. Părea că-şi secaseră izvorul lacnmilor. Cînd tatăl şi Margherita îi vedeau ochii aceia dureroşi, tresăreau.

— Fata mea, fata mea, — spunea bătrînul, întinzîndu-i mîinile.

Şi ea, potrivnică, obosită, îşi lăsa pleoapele, imediat, se cufunda din nou în buimăceala aceea, în care singurele două forme de vitalitate erau respiraţia greoaie şi fierbinţeala. Foarte rar, injecţiile cu chinină reuşeau să-i micşoreze căldura febrei ; era o minimă variaţie, deprimantă. Numai în dimineaţa celei de a zecea zi ea a apărut dintr-o dată mai bine ; era somn în loc de toropeală. Şi în somnul confortant, o sudoare rece i se prelingea pe frunte, iar Margherita i-o ştergea delicat. Sărmana bătrînă urmărea cu grija orice minut din somnul acela, ca şi cum din el, ea ar fi intuit că ar trebui să depindă viaţa Biancăi Măria ; şi în timp ce se ruga, în gînd, atenţia îi era îndreptată asupra chipului iubit al copilei, slăbit de boală, care părea să dobîndească o nouă vivacitate.

In timp ce odihna binefăcătoare dura astfel, urechea

vigilentă a Margheritei auzi un zgomot în apartament. Se ridică şi ieşi afară în vîrful picioarelor : era marchizul de Formosa care se întorcea din oraş şi o întreba din ochi, neliniştit.

— Se odihneşte ; e mai bine ; e mult mai bine, — murmură biata bătrînă, punîndu-şi un deget pe buze, pentru a implora liniştea.

Ochii uscaţi ai tatălui se umplură de lacrimi ; era prima veste bună, în zece zile de nelinişte şi de spaimă. Intră şi el în camera fetei, arezîndu-se la locul său obişnuit şi privind chipul acela slăbit, pe care marea tensiune nervoasă părea să fi cedat unei stări binefăcătoare. Margherita, pentru a nu tulbura somnul Biancăi Măria, nu îndrăznea să folosească termometrul ca să ştie la ce grad mai ajunsese temperatura, dar inima îi spunea că febra îi scăzuse în mod sigur. Astfel, fără a scoate nimeni un cuvînt : ea rugîndu-se în gînd, iar marchizul Cavalcanti regăsind în adîncul conştiinţei lui înceţoşate o fărîmă de rugăciune, petrecură două ore în supravegherea somnului liniştit al bolnavei. Era pe înserat, cînd ea deschise ochii, ochii eî mari care stătuseră închişi timp de zece zile, de mîna de'



plumb fierbinte a febrei ; şi îndată Margherita se aplecă asupra ei, întrebînd-o :

— Cum vă mai simţiţi ?

Uimirea ei cînd fata, în loc de a-i răspunde cu un aemn al mîinii sau al capului, spuse cu un glas slab de tot :

— Mai bine...

Acum şi marchizul Cavalcanti veni iute la pat şi, trernurînd de bucurie repeta :

— Fata mea... fata mea...

— Vreţi ceva ? — întrebă servitoarea, pentru a auzi din nou glasul acela firav, care îi mersese la inimă.

— Nimic ; mi-e mai bine, — murmură bolnava, cu un suspin de uşurare, din pieptul liberat.

Tatăl îi luase o mînă în mîinile lui, privind-o cu duioşie. Şi ea care de zece zile îl gonea, cu privirea şi cu gestul, de astă dată îi zîmbi. A fost o luminare rapidă. El nu mai era în stare să spună altceva, bîlbîind :

— Fata mea, fata mea...

Şi Margherita ieşi din cameră, bucuroasă, ca şi cum tânăra ei stăpînă s-ar fi salvat, salvată pentru totdeauna de

oribilul pericol în care zăcuse, timp de zece zile. Marchizul Cavalcanti se aşezase la căpătîiul bolnavei, şi ţinîndu-i mîna subţire în mîinile lui, simţea din cînd în cînd degetele descărnate ale creaturii lui sprijinindu-se puţin pe ale lui, cu o expresie de afectuoasă mîngîiere. De două sau de trei ori, el se aplecase şi o întrebase :

— Vrei ceva ?

Ea nu-i răspunsese nimic, dar îi reapăruse lumina aceea iute de zîmbet. Acum era noapte şi chipurile nu se mai distingeau, cînd la o nouă întrebare a bătrînului părinte, Bianca Măria i-a răspuns :

— Da.

— Ce vrei ? Spune imediat.

— Vreau să vină doctorul, imediat, — spuse ea.

— Te simţi rău ? — întrebă bătrînul, prefăcîndu-se că nu înţelege.

— Nu : vreau pe doctorul Amati.



Tatăl îi lăsă mîna fetei pe cuvertura patului, dar nu răspunse nimic.

— Ai înţeles ? Vreau pe doctorul Amati, — repetă ea, cu glas mai tare, în care fremăta o mare tulburare.

— Nu, fata mea, — răspunse el, căutîn-d să se înfrîneze, gîndindu-se la boală, gîndindu-se la primejdie.

— Vreau pe doctorul Amati, — spuse ea cu glas puternic, ridicîndu-şi capul de pe pernă cu o mişcare neobişnuită.

Şi părintelui i se păru că ea chiar scrişnise din dinţi, după ce pronunţase, pentru a patra oară, ciudata ei dorinţă.

— Nu e cu putinţă, fata mea, — murmură el, căutînd să-si stăpînească propria lui mînie clocotitoare.

— Du-te şi cheamă-l pe doctorul Amati, du-te imediat ! — strigă ea, ca o poruncă.

— Eşti nebună ! — strigă la rîndul lui, ridicîndu-se. Nu mă voi duce niciodată.

— Da, da. da, — urlă ea, ridicată pe pernă, cu pumnii strînşi care strîngeau convulsiv cearşaful — te vei duce imediat şi îl vei aduce aici, imediat, pe Amati, vreau să fie acum lingă mine, totdeauna cu mine, du-te imediat !

— Nu, nu, nu, — urlă el, fără a mai înţelege nimic, — Amati nu va mai pune piciorul niciodată aici, cît trăiesc eu.

Margherita venise în grabă, peste măsură de agitată, disperată din nou, dar şi mai disperată de întorsătura bolii. îndată ce o văzu venind, Bianca Măria îi strigă :

— Margherita, dacă ţii la mine, du-te şi adu-l aici pe doctorul Amati !

— îţi interzic, ai înţeles ? — strigă servitoarei bătrînul marchiz, atît de exasperat, încît mîinile îi tremurau, iar ochii îi scăpărau scîntei.

— Vă rog, domnişoară, nu vă agitaţi, ţineţi seama că vorbiţi părintelui dumneavoastră... vă rog, excelenţă, gîndiţi-vă că domnioşara este bolnavă... nu raţionează... — spunea Margherita, plîngînd.

— Nu sînt nebună, îl vreau pe doctorul Amati, — strigă din nou fata, strîngînd pumnii, scrîşnind din dinţi, rotin-



du-şi ochii în cap atît de intens, încît părea că i se vede numai albul scleroticei.

— Oh, sfîntă Fecioară, oh sfîntă Fecioară, — continuă să plîngă Margherita.

— Pentru Dumnezeu, te implor, dacă ţii la mine, du-te şi adu-l aici pe doctorul Amati, hohotea bolnava cu capul pe spate, ridicat apoi brusc, căzînd din nou pe pernă.

— Este nebună, este nebună, — striga bătrînul frenetic.

— Domnule, ieşiţi afară, vă rog, ieşiţi afară, — se ruga Margherita, văzînd că fata îşi fixa ochii, cînd aprinşi de o intensă mînie şi cînd plini de o intensă durere, asupra tatălui ei şi că acest lucru îl făcea şi mai furios.

— Mă duc, mă duc, dar ea nu-l va vedea pe doctorul Amati, - - striga el, ieşind afară, simţind că nu se mai poate stăpîni.

Dar din salonul unde îşi dusese furia, auzi un urlet puternic, sfîşietor, ca şi cum bolnavei i s-ar fi strîns carnea cu cleştele ; şi după alte strigăte, mai puţin stridente, dar tot atît de sfîşietoare, atît de tare vibra în ele un vaiet de durere insuportabilă, diverse cuvinte, puternice sau slabe, ajungeau pînă la el confuz. Fata fusese cuprinsă de convulsii ; deodată urletele se potoleau şi atunci, continuînd să tremure, cu o emoţie amestecată cu mînie, milă, teamă, se apropie de camera ei, dar nu intră, chemînd pe servitoare la uşă.

— Ce face ?

— Rău, rău, — răspunse ea, plîngînd liniştit.
— Dar ce spune ?
— Vrea pe doctorul Amati.
— Asta nu, niciodată.

Dialogurile scurte, totuşi, cu toate că bolnava intra, cînd şi cînd, într-o comă adîncă, erau auzite de ea ; şi de două ori, ieşind din toropeala aceea, strigătele puternice izbucniră din nou, cu energia tuturor muşchilor, mai ales în contracţia acelora de la ceafă. Prin strigăte, numele acela, numele acela pe care sărmana creatură îl adorase atît timp în taină, numele acela care fusese pentru ea semnul

415

salvării, numele acela reapărea acum, mereu, cu înverşunare, în delirul proclamat de sufletul care nu mai cunoştea încătuşări, pronunţat imperios, cu duioşie, cu disperare, cu atîta elan de iubire, încît Margherita şi Giovanni alergau să stăpînească braţele acelei ce delira, şi îşi simţeau inima zdrobită.

Dincolo, afară, de îndată ce bolnava ridica glasul, cînd ţipat, cînd grav, ca să-l invoce pe doctorul Amati, marchizul Cavalcanti tresărea şi fremăta de ura încăpăţînată a bătrînilor care nu ştiu să ierte, în zadar, în zadar, căuta el să se distragă, să nu audă, să nu audă durerea disperată a acelei invocări ; în zadar pleca privirea, astupîndu-şi urechile, fugind în ultima cameră a apartamentului; şi acolo îl ajungea plînsul acela zgomotos, intens, pe care nimic nu reuşea să-l acopere. Devenise un coşmar, şi cu toată distanţa, cu toate uşile închise auzea distinct, clar, cuvintele de iubire şi de durere cu care Bianca Măria îl invoca pe doctorul Amati, cuvintele i se întipăreau în minte, îl izbeau ca un ciocan în creier, ca o persecuţie. Acest lucru continua de o oră şi jumătate, şi ea nu se mai potolea, nu tăcea, găsind o putere nouă, o putere nervoasă, de a chema, a chema, ca şi cum glasul ei, ca şi cum chemarea ei trebuia să treacă prin ziduri, pe străzi, trebuia să ajungă pînă la omul pe care îl voia, pentru a se salva. Ah, ce coşmar, ce coşmar, să audă delirul fiicei lui, care îl alunga de lîngă patul ei şi disperată chema un alt bărbat! Din cînd în cînd, pentru a face să se termine nebunia aceea de chemare, de invocare, se apropia de uşa camerei şi auzea glasul şoptit al Margheritei care ţinînd-o îmbrăţişată pe stăpîna ei, căuta să o calmeze, în timp ce

aceasta continua să dea impresia că nu are urechi de auzit alte glasuri, ca şi cînd ea ar fi trebuit să-l cheme pe doctorul Amati pînă cînd acesta avea să apară în camera ei.

Şi bătrînul tată se îndepărta, furios şi disperat, tremurînd de furie şi tremurând de neastîmpăr, neştiind ce să mai facă, acum umilit, acum feroce, neînduplecat mereu, păstrîndu-şi ura, neştiind să cedeze, cu sîngele care îi clocotea în vene şi cu o mîhnire fără seamăn care îl sufoca. Dar la un moment dat, auzi sunînd un clopoţel şi intrînd cineva în apartament şi apoi în camera Biancăi Măria.

41»

Formosa rămase nemişcat, stupefiat. Cine intrase oare ? Cînd Margherita apăru în camera în care el se refugiase şi îl chemă cu un senin, el o urmă, supus. Lîngă patul bolnavei, ţinînclu-i braţele agitate şi privind-o în ochi, era medicul curant Morelli, pe care îl chemase sărmana servitoare.

Dar Bianca Măria, şi sub puterea mîinilor ferme ale medicului, şi sub privirea lui scrutătoare, continua să tremure, capul i se ridica convulsiv de pe pernă, şi gîtul i se ridica şi-i înţepenea : .şi apoi capul îi cădea din nou, sfîrşită, cu o continuă uşoară mişcare dintr-o parte într-alta, in timp ce ea neobosită continua să spună, cînd încet, cînd ascuţit :

— Amati... Amati... Amati, îl vreau pe Amati...

— Dar ce are ? — întrebă bătrînul tată, cu mâinile împreunate şi cu lacrimile în ochi.

— Cred că a avut o puternică stare de agitaţie acum două sau trei ore, nu-i aşa ?

— Da...

— Din cauza unei spaime, sau al unui zgomot ?

— Nu... nu ştiu...

— Dar s-a agitat ? A strigat ?

— Da...

— De ce aţi lăsat-o în exaltare ? De ce nu i-aţi împlinit dorinţa ? Ştiaţi ce primejdie o aştepta pe fata dumneavoastră ?

— Eu nu ^liu... nu ştiu nimic... ce vreţi să ştiu ? — strigă bătrînul, întinzînd mîinile, implorînd ca un copil.

— Pericolul meningitei, — spuse medicul cu dinţii strînşi.

Acum bolnava îşi întredeschisese ochii ; medicul îi ri-

dică pleoapa să-i vadă pupilele ; ochiul apăru cu privirea fixă, imobil, de parcă s-ar fi imobilizat întreaga fiinţă.

— Doctore, oare a murit ? — urlă bătrînul, ca înnebunit.

— Paralizie temporară ; este vorba de meningită.

— Şi ce trebuie să facem ?



— Ei... vom vedea. Pînă una, alta, vă rog, chemaţi-l pe doctorul Ama ti.

Bătrînul îl privi uimit.

— Ce spuneţi ?

— Trimiteţi pe cineva după doctorul Amati. Nu vedeţi că ea vrea să-l vadă ?

— ...e în delir.

— Da, domnule ; dar cînd a cerut să vină, era în deplinătatea cunoştinţei ; şi chiar şi în delir fiind, trebuie sa v<* supuneţi, marchize...

— Să mă supun ?

— Fiica dumneavoastră este într-o stare foarte gravă, e mai bine să îi satisfaceţi această dorinţă.

— In stare gravă ?

— Puteţi să o pierdeţi de la un ceas la altul ; ea nu are puterea să reziste la meningită.

— Doctore, doctore, nu spuneţi asta !...

- Oh, scumpe marchize, vreţi să vă spun adevărul ? Şi aşa sărmana pacientă nu ne poate auzi. Voi v-aţi opus să fie chemat doctorul Amati, întîi ; apoi, aţi lăsat ca domnişoara să ajungă în această stare de exasperare... nu veţi vrea să continuaţi cu această negare a dorinţei ei, fata moare...

— Oh. Dumnezeul... — blestemă marchizul

— Mă voi duce eu, la Amati...

— ...nu va veni.

- Dar de ce ? Nu era el medicul curant ? Este un om de onoare, este un mare medic.

— ...nu va veni.

— Alunei duceţi-vă dumneavoastră marchize.

Acum, în timp ce Cavalcanti făcea un gest de disperare, bolnava s-a trezit şi din nou repede, cu dinţii strînşi, a început să strige :

— Amati... Amati... îl vreau pe Amati...

— Auziţi ? — spuse Morelli.

- Dar eu nu pot — strigă Cavalcanti — dar eu l-am izgonit pe omul acela din casa mea, nu am vrut ca fata mea să-l ia de soţ, nu mă pot umili m faţa lui...



— Bine, bine, dar -copila aceasta moare... — spuse medicul, stăpînind cu putere mîinile agitate ale fetei.

— Trimiteţi să fie adus aici Amati, vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, nu mă părăsiţi, chemaţi-l pe Amati, — gemea bolnava.

— Oh, Doamne' ce pedeapsă, ce pedeapsă ! — exclama bătrînul, cu mîinile în păr ; — dar, doctore, faceţi ceva, nu o lăsaţi să moară !

- Amati... Amati... îl vreau pe Amati, spunea ea delirînd, rotind ochii înspăimîntător.

Şi prăbuşindu-se din nou pe pat, într-o nouă fază de paralizie, unicul lucru viu pentru ea era glasul care îl voia pe Amati, rămas unica idee a raţiunii ei rătăcite. Amati, Amati, Amati.

— îi voi scrie, — spuse bătrînul, dezolat, ieşind din cameră, în timp ce medicul încerca să pună altă gheaţă pe capul fierbinte al Biancăi Măria.

Marchizul scria ; dar era insuportabilă indignarea de a trebui să-i cedeze, şi cuvintele nu-i ieşeau deloc din pană. Rupse două foi de hîrtie. In cele din urmă reuşi să scrie o scrisoare scurtă, în care-l ruga pe doctorul Amati să vină acasă la el, pentru că fiica lui era bolnavă ; nimic altceva. Cînd a trebuit să scrie adresa, a fost gata să rupă pana. Şi fără a privi în ochi pe Giovanni îi spuse să alerge după doctor... da, după doctorul Amati. Şi bietul de el alergă, în timp ce doctorul Morelli îi dădea pilule de calomel bietei paciente delirante care urla, pentru că durerea' de cap devenise de nesuportat, atroce. Tatăl, după ce făcuse primul sacrificiu, simţea că înnebuneşte la urletele acelea ; şi se temea, se temea că începe să urle şi el ; să urle ca ea, ca şi cum ea i-ar fi comunicat meningita.

Acum că scrisese scrisoarea, împlinind un sacrificiu insuportabil, acum marchizul Cavalcanti începea să dorească din inimă ca doctorul Amati să ajungă cît mai repede ; îi era imposibil să suporte în continuare urletele acelea, gemetele, în care se desluşea un singur nume repetat mereu, mereu. Şi acum număra clipele reîntoarcerii lui Giovanni, aţintind urechea, dacă se auzea cumva

vreun zgomot de uşă, care să se deschidă ; timpul trecea şi bolnava, cu toată gheaţa, cu tot calomelul. delira, cu ochii daţi peste cap, pradă fierbinţelii care îi ardea creierii. Iată că uşa se deschide, cineva înaintează spre camera în care marchizul de Formosa îşi adunase disperarea. Era numai Giovanni; şi părea atît de obosit, atît de bătrîn, atît de trist, încît marchizul tremură, întrebîndu-l:

— Ei bine ?

— Nu vine, doctorul Amati.

— Nu l-ai găsit?

- Nu l-am găsit acasă, - - am aşteptat la poartă ; şi apoi a venit...

-Şi?

— A citit scrisoarea... şi a spus că este prea ocupat, şi că domnişoara are desigur pe un alt medic bun...

— Nu l-ai... rugat ?

— L-am rugat, excelenţă ; a devenit aspru, a plecat de lîngă mine, murmurînd cîteva cuvinte pe care eu nu le-am înţeles.

• Trebuia să urci după el... să insişti...

— Nu am avut curajul...

— Dar înţelegi că fără el domnişoara moare, nu înţelegi ?

— înţeleg, excelenţa, dar doctorul m-a tratat rău, eu sînt un biet servitor...

- El are dreptate — spuse bătrînul încet — eu l-am jignit foarte mult...

— Excelenţă, excelenţă, mergeţi dumneavoastră, pe dumneavoastră nu vă va respinge...

— Eşti nebun !...

— De dragul domnişoarei, excelenţă !

— Va refuza să vină, mă va insulta...

— De dragul domnişoarei.,.

— Nu, nu, e prea mult...

Dar, excelenţă, aţi spus-o, domnişoara va muri...

— Pleacă de aici — strigă brutal marchizul, alungîndu-l pe servitor.,

Rămase singur. Orgoliul lui se revolta puternic la ideea de a se umili în faţa omului pe care-l înjosise ; suferea atroce ; glasul fetei lui care bolborosea cînd în şoaptă, cînd striga ascuţit, chemîndu-l pe Amati, îi dădea senzaţia unei dureri fizice, unui fier roşu care îi ardea carnea.

In el, totuşi, cum timpul trecea, cum pericolul fetei creştea, se împlinea o operaţie de anulare, în care toate revoltele vechi şi noi ale mîndriei lui se prăbuşeau ; şi în locul orgoliului, se adăuga o imensă pietate, o imensă duioşie, o imensă durere. Ceasul trecea, în timp ce el se plimba în sus şi în jos, învingînd piedica ultimelor eforturi în care inima lui se pleca şi se cobora la pămînt ; şi dincolo nu înceta eternul glas al delirantei, care nu ştia să spună altceva decît numele lui Antonio Amati. Acum el nu mai tresărea de mînie, furia i se potolise şi cînd din nou se prezentă doctorul Morelli, care plecase şi revenise, întrebîndu-l, el răspunse :

— Nu a venit ; mă duc eu.

— îl veţi aduce ?

— îl voi aduce.

Era foarte târziu, totuşi, cînd a pornit-o, pe jos, pentru a ajunge pe strada Sânta Lucia, unde locuia acum doctorul Amati ; era aproape miezul nopţii şi nu mai erau decît cîţiva întîrziaţi la ora aceea pe Via Toledo, în blîndeţea serii de aprilie, în ciuda bătrîneţii, marchizul alerga pe drum, împins de o putere nervoasă, şi cînd ajunse la poarta cea mare a palatului în care locuia doctorul Amati, urcă scările în fugă, fără să-i mai răspundă nici portarului, care-l întrebase unde merge.

— Spune-i lui Amati că îl caută marchizul Cavalcanti, — spuse guvernantei care venise să-i deschidă uşa.

— Dar... acum studiază...

— Spune-i, te rog, că e vorba de ceva foarte urgent, — o rugă bătrînul, al cărui orogoliu dispăruse cu totul.

Ea se duse înăuntru, reapăru îndată, făcînd semn marchizului să intre. El traversă două saloane şi se pomeni într-un birou, aflat tot în penumbră, unde lumina lămpii se concentra asupra unei mese mari, pe care se aflau îm-> prăştiate multe hîrtii şi cărţi. Dar doctorul Amati era în picioare, în mijlocul camerei, aşteptînd. Cei doi bărbaţi care se urîseră atît, se priviră, cu aceeaşi durere care îi unea acum şi mila faţă de nefericita creatură muribundă făcuse să dispară orice ranchiună. Se priviră.

r— Ce este ? — întrebă cu glas slab, Amati.

•— Moare, — spuse Formosa, făcînd un gest disperat.
— De ce ?
— De meningită.
O paloare pămîntie se răspîndi pe chipul doctorului şi două cute i se formară la buze. Şi nu îndrăzni să-i facă vreo dojana marchizului. Nu o părăsise el însuşi, pe sărmana creatură, căreia îi promisese şi-i jurase că o salvează ? Nu părăsise, din trufie, pe floarea delicată şi bolnavă, lăsînd-o pradă tuturor bolilor fizice şi morale ? Amîndoi erau vinovaţi, amîndoi.
—• Să mergem — spuse.
Ieşiră împreună, chemară o trăsură de piaţă, rugară să fie ridicat coşul de parcă ar fi vrut să-şi ascundă fiecare durerea. Nu vorbeau, pe drum. Numai, în timp ce musca din trabucul lui stins, doctorul Amati, din cînd în cînd, punea o întrebare de ordin medical.
— De cînd are meningită ? Este prima zi ?
— Da ; dar a avut nouă zile de tifos.
— Febră mare ?
— între patruzeci şi patruzeci şi unu.
•— Dureri mari de cap ?
— Atroce.
•— Convulsii ?
— Da, uneori.
— Dă ochii peste cap ?
— Da.
— Muşchii cef ii sînt contractaţi ?
— Da.
— ...i s-a întîmplat ceva ?
— Da, — spuse umil părintele, aproape hohotind această monosilabă.
— I-au dat calomel ?
— Da.
— Nu a calmat-o ?
— Nu, deloc. Deseori este ca şi paralizată ; dar pentru scurt timp.
— Este vorba chiar de meningită, — murmură medi-. cui, pe gînduri.


Trăsura gonea, gonea cît putea de repede cu un biet cal do noapte. Fiindcă nu mai ajungeau, l-au îmbiat pe

vizitiu să se grăbească.

— Delirează ? — întrebă din nou medicul.

— Nu ştiu... Nu înţeleg dacă este vorba de delir... dar vorbeşte mereu convulsiv.

— Se ce spune ?

— Te cheamă pe dumneata...

— Pe mine ?

— Pe dumneata, neîntrerupt.

Ah, inima medicului se zdrobi, auzind acest lucru ! Pe şoptite, bătrînul părinte îl auzi rostind, ca într-o rugăciune de spaimă :

— Doamne Dumnezeule L.

Nu-şi mai spuseră nimic. Găsiră uşa deschisă, bătrînul Giovanni îi aştepta la parter, sprijinit de balustradă, privind poarta, nerăbdător să-i vadă venind, totuşi sigur că doctorul va veni.

— Ce face ? — întrebă îndată părintele care simţea o continuă nevoie de a fi asigurat.

— Ce să facă... — suspină bătrînul servitor, conducîndu-i, — tot aşa.

— Tot mai delirează ? — îl întrebă doctorul.

— Tot.

Intrară încet în camera cea mică a pacientei. Doctorul Morelli plecase cu puţin înainte, lăsînd un bilet pentru doctorul Amati. Dar acesta se duse direct spre patul bolnavei. Glasul acesteia, acum obosită, dar mereu pătimaşă, repeta numele lui Amati, dar capul îi era înfundat în perne şi ochii întredeschis!. El văzu totul imediat şi perturbarea sufletului său pare să fi fost atît de mare, încît nu reuşi să-şi stăpînească, el, el neînvinsul, expresia chipului. Şi ezită un minut, înainte de a răspunde nefericitei delirante care continua să-l cheme pe nume, temîndu-se să nu producă asupra ei o impresie prea puternică ; dar nu putu să reziste la glasul acela slab care îi pătrundea pînă în inimă şi îl făcea să se topească de duioşie. Spuse :

— Bianca Măria...

Ce strigăt a primit drept răspuns ! Ea se ridică, cu chipul aprins, pe neaşteptate, cu ochii deveniţi peste mă-



sură de mari, şi îi aruncă braţele după gît, sprijinindu-şi capul pe pieptul lui, strigînd :

— O iubitul meu, iubitul meu. cit de mult ai întâr-

ziat ! Nu mă mai lăsa singură, nu mă părăsi, de atîta timp te chem, nu mă lăsa.

— Nu te teme, nu te mai las, — murmură el, căutînd să-şi înfrângă emoţia, mîngîindu-i părul răvăşit şi ciufulit.

— Nu mai pleca, niciodată, niciodată, — strigă ea cu toată pasiunea, luîndu-i capul în braţe — dacă mă părăseşti, eu mor...

— LinLşteşle-te, Bianca Măria, linişteşte-te, nu mai vorbi aşa...

— Vreau să-ţi spun, -- ridică ea glasul, prinzîndu-se din nou, — fără tine, pentru mine înseamnă moartea. Dar tu nu mă vei lăsa să mor, nu-i aşa, nu mă vei lăsa să mor ?

— Scumpa mea, taci, taci... spuse el, incapabil să se stăpânească, vrînd să desprindă lanţul braţelor ei de după gîtul lui.

— Nu mă îndepărta, nu mă îndepărta, — strigă ea, făcînd gesturi disperate cu capul, — dacă mă goneşti, simt că mor...

— Oh, Bianca Măria, taci, te rog, nu mă ucide — îi spuse bărbatul puternic, devenit cel mai slab şi cel mai nenorocit dintre oameni.

— Mă ia moartea cu ea, e aici în spatele meu, o simt, numai tu mă poţi salva, nu mă lăsa să mor, nu vreau să mor, ai înţeles, nu vreau să mor !

— Nu vei muri, linişteşte-te, scumpa mea, linişteşte-te pentru că altfel te vei îmbolnăvi şi mai rău, rămîn aici iîngă tine, nu mai plec, niciodată, niciodată, nu te las...

— ...şi nu vreau să mor, — încheie ea din nou, calmîndu-se puţin.

Au rămas aşa, cîtva timp. Tatăl era la picioarele patului, sprijinit de spetează cu ochii plecaţi, simţind în orogoliul lui zdrobit, în sufletul lui străpuns, toată povara urgiei pe care Domnul i-o îngreuna, drept pedeapsă pentru lungul lui păcat, încet, încet, văzînd că fata tăcea, că ochii i se închideau, doctorul Amati încercă să-i pună capul pe pernă ; dar ea îi simţi intenţia, şi în timp ce se lăsa pe spate, îl atrăgea şi pe el şi el trebui să se aplece, deoarece



braţele acelea nu voiau să se dtsprindă. Râmaseră aşa. c-a aţipită, el înclinat într-o poziţie dureroasă, alît de îngrozit de boala aceea şi de neputinţa lui, incit nici nu mai ajungea să realizeze senzaţia durerii fizice : durerea că-

păta la el o violenţă atît de mare. încît simţea că explodează, neputînd nici să plîngă, nici să strige, nici să vorbească. Acum. nefericita făptură părea aţipită, dar cînd şi cînd tresărea, şi o expresie de infinită suferinţă i se zugrăvea pe chipul chinuit. Părea că-i trece prin minte o idee sau că aude un zgomot pe care ceilalţi nu-l auzeau, sau că ar avea înaintea ochilor o viziune de coşmar, deoarece pleoapele îi tremurau şi buzele se întindeau pe gingiile palide. Apoi, ea deschise ochii, ca şi cum ar fi fixat zgomotul acela, viziunea aceea, impresia aceea urî ta şi cu un fir de glas pe care numai medicul 51 auzi. rosti :

— Iubitul meu !

— Ce doreşti ?

— Izgoneşte-l.

— Pe cine ?

— Pe tata.

Medicul deveni palid şi nu răspunse. Aruncă o privire piezişă bătrînului care stătea nemişcat la picioarele patului, cu ochii plecaţi, concentrat, dureros.

— Te rog, alungă-l, — reluă ea, şoptindu-i la ureche.

— Dar de ce ?

— Aşa ; nu mai vreau să-l văd. Alungă-l. Să se ducă de aici.

— Bianca Măria, dar este tatăl tău !

— Ascultă, ascultă — spuse ea, atrăgîndu-l mai cu putere, pentru ca să-i poată vorbi mai încet.

- E tatăl meu, — murmură apoi, cu o teamă sufocată, cu un regret imens, — dar m-a ucis.

- Nu vorbi aşa, — răspunse el, întorcînd capul în cealaltă parte, ca să nu-şi dezvăluie părerea proprie.

— îţi spun că mor din cauza lui. Nu delirez, să ştii, sînt cu mintea întreagă, — adăugă ea, dînd ochii peste cap, cu mişcarea infantilă a copiilor muribunzi care fac să moară de durere pe mamele lor.

El dădu din cap, ca şi cum nu ar fi ştiut ce să facă, ce să spună.



— Goneşte-l de aici, — spuse ea, insistînd, iritîndu-se, cu furia fatală a celor ce suferă de meningită.

— Eu nu pot, Bianca Măria...

— Dacă nu-l goneşti tu, tu, eu mă ridic şi îi strig să plece imediat, să nu-mi mai apară niciodată în faţă,

ai înţeles ?

- Aşteaptă, — zise el, hotărîndu-se, reseninîndu-se.

Şi o lăsă, desprinzîndu-se de ea, lăsîndu-i braţele slăbite pe cuvertură. Ea îl urmă cu privirea, fără a-l scăpa din vedere, ca şi cum cu privirea auzea ceea ce doctorul Amati îi spunea tatălui ei cu glas foarte coborît. Doctorul Amati, cu multă delicateţe şi cu un tremur de durere care făcea să-i vibreze invincibil glasul, îi explica faptul că meningita este o boală teribilă care arde creierul, care zdruncină nervii, şi care îi face să delireze zile întregi pe bieţii bolnavi, suferinzi de ea, le provoacă o furie continuă şi chiar o dezlănţuire paroxistică ; că biata Bianca Măria era în prada acestui delir, că nu putea suferi pe nimeni în cameră şi că dacă el o iubea pe fata lui, dacă nu voia să o facă să ajungă la o exasperare pînă la paroxism, să facă bine să se ducă într-o cameră alăturată...

— Fata mea, v-a spus asta ? — întrebă bătrînul, sfîrşit, cu sprîncenele încruntate.

— Da.

•— Nu vrea pe nimeni în camera ei ?

— ...Pe nimeni.

•— Dar pe dumneata, da ?

— Pe mine, da.

— Mă goneşte, fata mea ? — strigă bătrînul.

— Vă implor, marchize, nu vă enervaţi, aveţi milă de fată, de dumneavoastră, de mine...

— Nu voi pleca, dacă nu mi-o spune ea, înţelegi ?
— Bianca Măria ? — chemă marchizul, apropiindu-se de pat.

Ea îl privi pe tatăl ei cu atîta intensitate, ca şi cum i-ar fi răspuns.

— Bianca Măria — strigă exasperatul părinte, — e adevărat^ că nu mă mai vrei, lîngă_tine,_în_painera, ta ? Spune-o tu, dacă e adevărat, eu nu-l cred pe omul acesta, trebuie să o spui tu.



— E adevărat — rosti ea, cu glas limpede, privindu-şi tatăl.

El plecă ochii în care îi apărură ultimele lacrimi ale bătrîneţii, aplecă pe piept capul, învins de inflexibila pedeapsă care îi venea din partea delirantei, din partea victimei muribunde. Ieşi, fără să se mai întoarcă. Şi înco-

voiat, de parcă ar fi avut o sută de ani, singur, tăcut, se retrase în ceea ce fusese cîndva camera sa de studiu, unde mai rămase doar o măsuţă veche şi un scaun. Acolo, adus de spate, cu capul în mîini, fără nici o noţiune de timp şi de lucruri, bătrînul om plin de păcate se înfundă în nemăsurata amărăciune a pedepsei. Din cînd în cînd. slab sau cu putere, ajungea pînă la el glasul Biancăi Măria care îi spunea lui Amati mereu, mereu :

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor. salvează-măy salvează-mă am douăzeci de ani, nu vreau să mor...

Glasul acela, cuvintele acelea disperate, pronunţate în delir, dar care totuşi păreau o tînguire şi un blestem, îi făceau un efect cumplit. Nu mai avea puterea să se ridice, să plece de acasă, singur, să moară ca un cîine pe scările unei biserici, nici să plângă, nici să regrete. Nu se ridica, pentru a se duce lîngă fata lui care agoniza, deoarece fata lui îl alungase, ţinînd lîngă ea pe unica persoană pe care o iubise.

— Nu vreau să mor, iubitul meu, nu vreau să mor, '— vorbea bolnava.

— Ai dreptate, ai dreptate, — se gîndea tatăl, tresărind.

Şi în timp ce orele treceau, el auzea de dincolo paşii doctorului care încerca să-i salveze copila, ordinele grăbite, ieşirea lui Giovanni, un asistent venit urgent. El nu mai avea dreptul să fie de faţă, să ştie ceva ; şi într-adevăr îl uitau acolo, de parcă ar fi murit de ani şi ani, ca si cum niciodată nu ar fi existat vreun marchiz Carlo Cavalcanti. Nu ar fi fost mai bine pentru el să fie mort, deoarece toţi îl părăsiseră ?

— E drept, o drept. — se gîndea în sinea lui.

El trăgea cu urechea, din cînd în cînd. ca şi cum zgomotele care ajungeau la el ar fi trebuit să-i spună că fata îşi revenea, că medicul îi administra remedii energice, capitale. Dai- în afara agitaţiei servitorilor, a asistentului, a" doctorului, nu auzea altceva decît strigătul sfîşietor, continuu :

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor. iubirea mea, salvează-mă !

El aţipi, cu capul lui bătrîn sprijinit pe braţe, în zori, auzind în acea uşoară şi scurtă toropeală, tînguirea aceea, strigătul disperat. Giovanni îl trezi, dimineaţă, aducîndu-i o ceaşcă de cafea. Tatăl, alungat din camera fiicei lui, îl întrebă din ochi pe servitor :

— Tot aşa, tot aşa ! — murmură Giovanni, dînd din

cap, clătinîndu-se.

— Dar nici Amati nu o salvează ? Nici el ?

— încearcă ; dar este disperat.

Marchizul Carlo Cavalcanti petrecu trei zile şi trei nopţi în camera aceea, singur, fără să vadă patul, fără să se atingă de puţina mîncare pe care i-o aduceau : cele trei zile şi trei nopţi cît dură agonia fiicei sale, Bianca Măria Cavalcanti. Chipul bătrînului, totdeauna colorat sănătos în ciuda vîrstei, era acum pătat de vinişoare violete ; părul alb era tragic răvăşit. Acum, cînd Giovanni şi Margherita îi apăreau înainte, numai văzîndu-le descurajarea, nu-i mai întreba nimic. Nu auzea oare singur că ea delira mereu, strigînd că la vîrsta aceea nu voia să moară, nu voia, adăugind exclamaţiile şi rugăminţile cele mai sfîşietoare ? Cei doi servitori nu-i mai spuneau nimic ; auzul i se rafinase într-atît, încît nici un cuvînt delirant nu-i mai scăpa.

Totuşi, însăşi vitalitatea aceea de forţă nervoasă, vocea aceea puternică îl amăgea ca o formă de sănătate şi aproape că în micile intervale de linişte, el îşi dorea să reînceapă delirul. Dar în ziua a treia, dimineaţa, o nouă dureroasă impresie îl trezi din stupoare. Deliranta, cu glas întrerupt, o chema pe mama ei, pe mama ei, îndulcind tonul, rugîndu-si mama să nu o lase să moară. Cînd şi cînd tăcea ; el privea în jur, îngrozit de clipele acelea neaşteptate de tăcere care se prelungeau, tresărind cînd, din nou, Bianca Măria reîncepea să strige :

— Mamă, nu vreau să mor, nu vreau, nu vreau, mamă dragă !



Pe la ora două după miezul nopţii, din a treia zi. aşezat la aceeaşi măsuţă, îl cuprinse moleşeala. somnul, in timp ce îi răsuna încă în ureche delirul fetei.

Cît timp a dormit ?

Cînd s~a trezit, liniştea era atît de adîncă, încît el s-a îngrozit. Aşteptă, pentru a auzi glasul acela care cerea să nu moară încă. Nimic. Calculă timpul, prin consumul lumânării ; trecuseră poate două ore. O spaimă oribilă îl cuprinse. Nu îndrăznea să se mişte. Privi pe sub arcul uşii, văzu chipul alb al Margheritei care îl privea, înţelese. Totuşi, automat, întrebă :

— Ce face marchesina ?

— E bine, — spuse slab bătrîna.
— Cînd s-a întîmplat ?
— Acum o oră.
— Nu a... nu a întrebat de mine ?
— Nu, excelenţă.

El încercă să se ridice. Nu putea. Se gîndi că moartea l-ar putea surprinde şi pe el, acolo, pe scaunul acela, imediat, deoarece tinerii de douăzeci de ani mureau înaintea bătrînilor de şaizeci de ani. Acum, venise la el şi doctorul Amati. Era de nerecunoscut ; o deznădejde mortală îi distrusese toată energia fizică şi morală. Ca unui copil, lacrimi mari îi şiroiau pe obraji. Tăcură, un timp.

— A suferit mult ? — întrebă tatăl.
— Nespus de mult...
— Nu a fost posibil... ?
— Nu, nu a fost posibil, — spuse doctorul, înVms, întinzînd braţele, mărturisind astfel cea mai atroce dintre înfrîngerile lui.

Bătrînul. cu chipul acum imobilizat în acea tragică expresie, nu plîngea. Şi ca un copil inconsolabil, doctorul Amati îl luă de mînă, îl ridică, îi spuse cu duioşie :

— Veniţi să o vedeţi.

Se duseră. Marchesina di Formosa, Bianca Măria Cavalcanti, zăcea pe patul ei alb, mic, cu capul puţin plecat pe umăr, cu mâinile de ceară cu degetele livide, unite prin lanţul de mătănii. O îmbrăcaseră înlr-o rochie albă, uşoară, pusă pe trupul ei nespus de firav. Gura vînătă era întredeschisă ; pleoapele pămîntii erau închise. Părea mult mai



mică, era ca o copilă adolescentă. Nu mai avea pe chip decît augusta amprentă a morţii care calmează totul, care cedează la toate ; nu seninătate, ci pace. Din prag, cei doi bărbaţi priveau micul cadavru cu cosiţele lungi negre şi fluente de-a lungul trupului ; nu intrau. Nemişcaţi, amîndoi ţineau ochii fixaţi asupra trupului acela, fără viaţă ; şi doctorul, cu duioşie, repeta ca pentru sine, ca un copil pe care nimic nu-l va mai putea consola :

- Să aducem flori, cît mai multe flori...

Bătrînul nu-l auzea. O privea pe fata lui moartă, şi fără să rostească un cuvînt, fără să scoată un suspin, îşi încovoie trupul său înalt, şi îngenunche în prag, întinzînd braţele, cerînd iertare, ca bătrînul rege Lear cadavrului

bunei lui Cordelia.

Lector : MĂRIA CORDONCANU
Tt-IHioredactor : MĂRIA FOIAŞ

Apărut 1984. Bun de tipar U.X.I9S4
Coti tipar 27

Comanda nr. 40 153
Combinatul Poligrafic „Casa ScînteU"
B'.ii'ureşti — Piaţa ScSnteil nr. l,
Republica Socialistă România

o
o
o
o
UO
\o